MIRCEA

ELIADE

EUROPA
ASIA
AMERICA...

CORESPONDENȚĂ
R–Z

HUMANITAS

EUROPA, ASIA, AMERICA…

MIRCEA ELIADE

EUROPA, ASIA, AMERICA...

Corespondență

Volumul al III-lea

R–Z

Îngrijirea ediției și indice de
MIRCEA HANDOCA

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ELIADE, MIRCEA
Europa, Asia, America...: corespondenţă / Mircea Eliade; îngrijitor de ediţie: Mircea Handoca. - Bucureşti: Humanitas, 1999-2004
3 vol.
ISBN 973-28-0171-9
Vol. 3: R-Z. - 2004. - ISBN 973-50-0254-X
INDEX.
I. Handoca, Mircea (pref.)

821.135.1-6

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/222 85 46, fax 021/224 36 32
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/223 15 01,
fax 021/222 90 61, www.librariilehumanitas.ro

ISBN 973-28-0171-9
ISBN 973-50-0254-X

CĂTRE CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU

I

[1926]

Mult stimate Domnule Profesor,

Iertaţi îndrăzneala pe care mi-am luat-o scriindu-vă aceste rînduri. S-au ivit însă neînţelegeri şi învinuiri pe care sînt dator să le înlătur grabnic, precis şi definitiv.

E vorba de *Revista universitară* şi articolul meu asupra *Sintezei istorice a Dlui Iorga*, apărut în nr. 3 al acestei publicaţii.[1]

Trebuie să ştiţi că:

1) Întreg comitetul de redacţie s-a împotrivit publicării acestui articol, şi îndeosebi colegul [Petru] Viforeanu.

2) Totuşi, articolul a apărut datorită unei neînţelegeri al cărei unic făptuitor e subsemnatul.

3) Urmarea acestei încălcări a fost lovitura morală pe care a primit-o *Revista universitară* şi dezaprobarea generală venită din partea Profesorilor noştri. Mai mult încă, apariţia revistei este primejduită, deoarece Senatul Universitar — şi pe bună dreptate — intenţionează suprimarea ei.

4) Unic pricinuitor al tuturor acestor nefericiri, subsemnatul a fost silit să se retragă cu totul de la *Revista universitară*, rămînînd ca în numărul din luna aprilie să se încunoştinţeze public această retragere.

Deoarece însă *Revista universitară* nr. 4 va apărea tocmai peste zece zile şi în acest timp s-ar putea declara suprimarea ei, cel care

vă scrie aceste rînduri vă roagă din suflet să interveniţi pentru a împiedica o asemenea lovitură dată unui grup de studenţi pentru nimic vinovaţi de greşeală şi însufleţiţi de cele mai lăudabile năzuinţe. *Revista universitară* e destul de preţuită pentru ca să dispară în urma unei greşeli făptuite de unul singur dintre colaboratorii săi.

În ceea ce priveşte partea personală a acestei chesti[un]i, îndrăznesc, prea stimate Domnule Profesor, să aduc cîteva lămuriri:

1) Acuzaţia care mi s-a adus precum că articolul nu e scris de mine e atît de jignitoare pentru un suflet cinstit, Domnule Profesor — încît nici n-am voit s-o iau în seamă. Faptul că sînt student la filozofie m-ar împiedica oare cu muncă intensă şi metodică să mă desăvîrşesc şi în alte domenii, să-mi însuşesc, de pildă, istoria religiilor, istoria orientală, istoria ştiinţelor sau entomologia? Eu am altă credinţă. Totuşi, dacă acuzaţia persistă, zdrobitor de jignitoare pentru un tînăr care pentru munca lui neîntreruptă şi fanatica lui dragoste de *adevăr* aşteaptă altceva decît calomnii şi insulte — sînt gata să apar la un examen scris şi oral de istorie orientală. E vorba de o calomnie care mă pătează pentru totdeauna.

E vorba şi de lecturile mele, a căror singură răsplată a fost pînă acum miopia forte de opt dioptrii şi permanenta ameninţare a desprinderii solzilor de pe retină...

Acuzaţia a fost pricinuită, poate, de faptul că public mult şi multe, în reviste nu totdeauna excelente. De bună seamă că acei care au gîndit asemenea lucru nu aveau de unde să ştie că eu sînt un băiat sărac şi că eu iau bani pe articolele mele de popularizare, bani cu care să-mi pot cumpăra cărţi.

2) Trebuie, de asemenea, *să* vă mărturisesc că sînt şi voi rămîne totdeauna un admirator al lui Nicolae Iorga. Mă dor însă greşelile Sale şi îmi păstrez totdeauna simţul proporţiilor şi calmul judecăţilor. Dovada profundei mele admiraţii va fi cartea *Cetind pe Iorga* la care lucrez şi care va fi sfîrşită la iarnă. Articolul asupra sintezei l-am scris pentru că nu sînt un adept al medievalului *Magister dixit*[2] şi gîndeam că el va da loc la discuţii academice, ştiinţifice. Lucrurile s-au petrecut altfel. Pentru care vă cer încă o dată iertare.

Ciornă neterminată, aflată în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] În anii senectuţii, Eliade îşi amintea despre acest articol care a jucat un rol hotărîtor în tinereţea sa:

„Critica volumului lui Iorga era exagerată şi plină de teribilisme juvenile. În admiraţia mea fără margini faţă de genialul polihistor, fusesem profund dezamăgit de acest prim volum al Sintezei. E drept că Iorga nu era un specialist în istoria vechiului Orient, nici în Antichitatea greco-romană. Dar, pentru că *Essai de synthèse* trebuia să devină capodopera marelui nostru istoric, mă aşteptam să fie pregătit şi redactat cu mai multă grijă decît sutele de volume care îl precedaseră. Îmi închipuiam că N. Iorga se va sili să dea în aceste patru volume de sinteză esenţa gîndirii lui istorice. Visasem ani de zile această carte; mi-o închipuisem limpede, concentrată, lapidară, adevărat monument care să înfrunte secolele. [...] Critica era cu atît mai cruntă cu cît eram de mulţi ani un admirator frenetic al lui Iorga. Printre rînduri, se ghicea în articolul meu furia iconoclastă a celui care se trezeşte deodată înşelat, care descoperă că zeul adolescenţei lui se face vinovat de lipsuri şi slăbiciuni omeneşti. [...] Şase-şapte luni mai tîrziu, apare articolul lui V[asile] Bogrea *Ce n-a citit N. Iorga şi a citit d. Mircea Eliade, student în filozofie*. Era o lecţie usturătoare, dată de un formidabil erudit unui tinerel înflăcărat. Paradoxal şi tragic a fost faptul că, abia intrat în Universitate, criticasem violent şi mă rupsesem definitiv de profesorul pe care îl admiram mai mult, de omul pe care îl alesesem de model şi a cărui viaţă şi operă jucaseră un rol aproape magic. Într-adevăr, de cîte ori mă simţeam obosit sau deprimat, îmi era destul să privesc cele cîteva zeci de volume de Iorga pe care le adunasem în rafturile bibliotecii mele ca să-mi regăsesc forţele intacte. Şi tocmai pe acest uriaş, în umbra căruia jinduisem să cresc, îl jignisem adînc..." (Mircea Eliade, *Memorii*, 1907–1960, ediţia a II-a, Editura Humanitas, 1997, pp. 118–120).

[2] Profesorul a spus (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

II

Calcutta, 82 Ripon Street
4 septembrie 1929

Mult stimate Domnule Profesor,

Vă trimit în acest plic petiţia mea pentru prelungirea bursei şi o scrisoare a prof[esorului Surendranath] Dasgupta. Vă rog foarte mult să scri[e]ţi cîteva rînduri care s-o susţină în faţa biroului de

valută. De asemenea, vă rog să comunicaţi — fie direct, fie prin tatăl meu, care vă va vizita în acest scop — această petiţie Dlui [Dimitrie] Gusti. Am scris Dlui Gusti şi l-am rugat să adauge şi D-sa o recomandaţie. Am luat îndrăzneala de a vă face o nouă cerere numai pentru a nu risca să nu mi se prelungească valuta. D-voastră înţelegeţi ce ar însemna să fiu lăsat fără ajutor din ţară tocmai în mijlocul studiilor, aici, în Asia. Sper însă că cererea mea va fi realizată.

Munca mea continuă cu aceeaşi disciplină, luciditate şi prudenţă. Vara, am făcut un efort enorm ca să verific, în sanscrită, cu profesorul alături, toate citatele *Introducerii* pe care în curînd o voi trimite în ţară. La iarnă, voi sfîrşi cel dintîi studiu pentru o revistă străină. Acum, traduc pe *Aniruddha* şi Vijnana Bhikshu. Noul seminar budist al profesorului mi-e de mult folos, pentru că se traduce comentariul lui Chandrakirti asupra cauzalităţii.

Sînt sănătos şi mă felicit că am trecut cu bine cel dintîi mousoon.

Mulţumindu-vă sincer, al D-voastră supus,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

III

104, Bakulbagan Road
Bhowanipore, Calcutta

18 mai 1930

Mult stimate Dle Profesor,

Iertaţi-mă dacă vă obosesc atît de des cu nevoile mele. Aici se află certificatele şi cererea mea de prelungire a valutei. Motivele sînt lesne de înţeles, le-am explicat cum m-am priceput mai bine în chiar aplicaţia alăturată, după cum le-au explicat şi profesorii [Surendranath] Dasgupta şi [Giuseppe] Tucci. În iulie, valuta expiră. Dacă ar trebui să aştept comisia de iarnă pentru prelungire, ar însemna că cel dintîi cec — în cazul cînd ea mi se aprobă — l-aş primi de Crăciun. Din iulie pînă-n decembrie, cum aş putea

trăi în India de acum, adică în plină criză politică? V-am scris că maharadjahul e mort, aşadar tot ajutorul îl primesc din ţară.

Nu bănuiesc ce motive ar fi să nu mi se aprobe prelungirea, în afară de acela al inutilităţii studiilor indianiste. Sau poate un roman pe care l-am publicat recent, pentru bani, dăunează onestităţii mele ştiinţifice?... Continuu munca cu aceeaşi îndîrjire, după cum profesorul atestă entuziast. Am suferit chiar de ochi din această cauză. Studiul *Implicaţii psihanalitice în psihologia Yoga* e aproape sfîrşit. Acum, e extrem de cald, şi trebuie să mă refugiez la munte. De acolo voi trimite manuscrisul.

Vă rog din toată inima să susţineţi, dacă o credeţi cinstită şi justificată, cererea mea.

Extremul privilegiu în care mă aflu de a locui cu familia profesorului — nu l-a avut nici un european pînă în prezent. Sistemul de educaţie sanscrită e cel tradiţional, viu de milenii în India. În zori, pe terasă, pe un covor, aşezaţi turceşte „la picioarele lui Guru“, comentăm textele în sanscrită. Vorbesc binişor sanscrita şi am făcut progrese serioase în bengali. La întoarcere, voi putea traduce sau conferenţia asupra lui Tagore direct din originalul bengalez.

Profitînd de imensa bibliotecă şi de prodigioasa cultură a profesorului, am studiat India în aspectele ei diverse şi specifice. Astfel, am studiat medicina nervilor în Yoga şi Tantra şi am făcut observaţii foarte interesante asupra diviziunilor corpului în Tantra şi în medicina modernă. Dar ceea ce îmi trebuie înainte de toate e o solidă, compactă şi completă bază lingvistică şi literară. De aceea studiez cu profesorul două ceasuri pe zi numai operele lui Kalidasa, vers cu vers. Acest geniu e încă necunoscut ca lumea în Europa, deşi nu e întru nimic inferior unui Horaţiu sau Shakespeare. Vreau să asimilez nu numai limba sanscrită, ci şi unghiurile critice ale ochiului şi urechii indiene, să învăţ a aprecia şi refuza ca un indian. Numai astfel voi putea ataca la maturitate metafizica indiană.

Sper, Dle Profesor, că încrederea pe care cu atîta bunăvoinţă mi-aţi arătat-o pînă acum va convinge pe Onor Comisia de valută de preţuirea culturală a studiilor ce le împlinesc. Cu cele mai distinse salutări,

Al D-voastră,

Mircea Eliade

Vă rog mult să daţi tatălui meu aplicaţia alăturată, cu recomandaţia Dlui prof. [Dimitrie] Gusti, pentru a fi înaintată comisiei.

Originalul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

IV

Stimate domnule profesor,

Am sfîrşit adunarea şi traducerea textelor pentru un scurt studiu *Essai sur la théorie de la perception et l'induction dans la philosophie Samkhya*, pe care îl voi trimite în noiembrie lui Bréhier. Sper să fie publicat, la începutul anului viitor, în *Revue d'histoire de la philosophie*. Studiul reprezintă următoarea noutate: foloseşte *Yogavarittika* şi *Vinanamrtabhasya* ale lui Vijnana Bhikohu, amîndouă opere dificile şi subtile, *creaţii ale unei epoci de maximă maturitate filozofică*. În Europa nu există, pînă în prezent, referinţe directe şi complete asupra acestor tratate. Ele nu se pot citi şi înţelege decît cu greu.

Profesorul meu doreşte ca la viitorul congres orientalist să colaborez şi eu la secţia filozofică cu o schiţă asupra *Şcolilor Samkhya* sau *Dialecticii realităţii* în acelaşi curent filozofic. Aceste noi şi dificile cercetări m-au împiedicat să vă trimit studiul făgăduit, precum şi să scriu încă un articol în revistele româneşti. De altfel, gîndul meu e de a colabora numai la reviste străine, unde am fost chiar invitat să scriu.

V-aş ruga mult să-mi răspundeţi la această întrebare urgentă: profesorul [Surendranath] Dasgupta pleacă la primăvară în Europa, ca să ţină cîteva conferinţe la Roma, Paris şi Cambridge. El doreşte să vină şi în România, ţară de care se interesează acum mult. Vrea să ţină cîteva conferinţe la Universitate sau Societatea Filozofică asupra problematicii filozofiei indiene. Conferinţele sînt în englezeşte. Credeţi că s-ar putea angaja să i se acopere drumul de la Veneţia la Bucureşti şi înapoi la Paris şi găzduirea? Dacă nu, vă rog să-mi scrieţi, precizînd motivele pentru care o

asemenea invitaţie nu se poate realiza. Eu am făgăduit profesorului să mă interesez în ţară şi trebuie să-i expun piedicile, dacă sînt. Cred că punctul dificil e limba în care se vorbeşte. A fost pînă acum de trei ori în Europa, conferenţiind la Universitatea din Viena, Napoli, Paris, Londra şi Cambridge. A fost profesor doi ani în Anglia. A fost chemat la universităţile din America. Acum, e invitat şi de Europa, şi de Japonia. Ar fi o mare cinste să fie chemat şi de Bucureşti. Cărţile lui sînt publicate la Cambridge University Press, Kegan Paul şi America.

V-aş mulţumi foarte mult dacă s-ar aranja ceva. Veneţia–Bucureşti–Paris n-ar costa mai mult de 25 000 [de] lei. În Bucureşti, găzduirea ar fi simplă.

În orice caz, vă rog foarte mult să-mi răspundeţi la această chestiune sau să rugaţi pe cineva de la Universitate să-mi răspundă.

Sănătatea mea e excelentă, deşi muncesc paisprezece-cincisprezece ore zilnic. Aş vrea să plec undeva, la munte şi să vizitez cîţiva asceţi. Maharadjahul de Ajmere m-a invitat să vin *să cercetez manuscrisele tantrice*, dar călătoria e lungă şi costisitoare (Rajputana, India centrală, deşertul Jaipur) şi n-am curajul să plec. Voi trimite o cerere modestă domnului Nae Ionescu pentru Ministerul de Instrucţie; poate voi obţine un ajutor de studii, vreo douăzeci-treizeci de mii de lei.

În aşteptarea răspunsului domniei Voastre, vă mulţumesc anticipat şi vă salut.

Al dumneavoastră elev,

Mircea Eliade

104, Bakulbagan Road
Bhowanipore, Calcutta

18 iunie 1930

Publicată în volumul C. Rădulescu-Motru, *Corespondenţă*, ediţie alcătuită, îngrijită, studiu introductiv, note şi bibliografie de Virgiliu Tătaru, editori Ministerul Culturii, Inspectoratul pentru Cultură Mehedinţi [1999], pp. 237–239

V

[iulie 1930]

Mult stimate domnule profesor,

Am primit cu multă bucurie extrasele din *R*[*evista*] *d*[*e*] *f*[*ilozofie*] nr. 2 şi vă mulţumesc sincer pentru sacrificiile materiale pe care *Revista de filozofie* le-a făcut.

În mai, s-a tipărit studiul meu în *Ricerce religiose*.[1] Nu mai am încă extrase, dar un prieten din Bucureşti vă va comunica unul. Cred că acesta va facilita cererea mea de prelungire a valutei. Sînt norocos că studiul, în curs de tipărire la Strasbourg, nu e încă publicat.

Programul meu de studii se continuă cu aceeaşi eficacitate, pe aceleaşi linii. O *Fiziologie a meditaţiunii religioase indiene*, o monografie la care lucrez pentru *Revue d'histoire des religions*. Studiul făgăduit dumneavoastră asupra psihologiei Yoga îl veţi primi curînd. Am fost invitat să scriu la *The Monist* (Chicago) şi voi trimite chestiuni de psihologie şi fiziologie Yoga. Aceste fenomene, sub triplul lor aspect — lingvistic, literar şi filozofico-religios —, vor constitui cîmpul meu de studii, *în care vă sînt adînc recunoscător că mă ajutaţi să lucrez.*

Aţi primit plicul cu cererea mea pentru prelungirea valutei? Credeţi că schimbarea regală va dăuna facilităţilor de studiu?

Pe aici, pregătiri pentru mişcare serioasă la toamnă. Dar eu, locuind în casă indiană, în cel mai indian cartier al Calcuttei — nu sînt în primejdie. Existenţa mea e nu numai un privilegiu nestemat pentru cariera mea ştiinţifică, ci şi o revelaţie umană directă şi urgentă a unui spirit, a unei rase care rămîne pecetluită majorităţii orientaliştilor. Dacă voi fi în stare să fac ceva bun în viitor, datorez totul acestei situaţii excepţionale în Bengal.

În nădejdea că toate vor fi spre bine, cu sincere salutări şi respect, al dumneavoastră student,

Mircea Eliade

Publicată în volumul C. Rădulescu-Motru, *Corespondenţă*, ediţie alcătuită, îngrijită, studiu introductiv, note şi bibliografie de Virgiliu Tătaru, editori Ministerul Culturii, Inspectoratul pentru Cultură Mehedinţi [1999], pp. 239–240

[1] *Il male e la liberazione nella filosofia samkhya–yoga* în *Ricerce religiose*, VI, 1930, pp. 200–221. (*M.H.*)

VI

iulie [1938]

Mult stimate domnule decan,

Nu mă pot opri să vă adresez această scrisoare de mulţumire. Atît domnii profesori A[lexandru] Rosetti şi N[icolae] I. Herescu, cît şi soţia mea mi-au transmis vestea că prin intervenţia şi bunăvoinţa Domniei voastre s-a cedat publicării revistei *Zalmoxis* suma de 20 000 de lei din fondul pentru publicaţii ştiinţifice al Facultăţii de Litere. Nu vă pot mulţumi numai în numele meu personal. Sînt dator să vă mulţumesc, încă o dată, în numele generaţiei mele — pentru că ruşinea de a înapoia şase studii primite din străinătate ar fi căzut asupra întregii generaţii tinere româneşti. Chiar zilele acestea, am mai primit un important articol de la prof. Carl Hentze, directorul revistei *Artibus Asiae* şi al Muzeului de Etnografie Asiatică de la Bruxelles. Nădăjduiesc să pot trimite curînd extrasul studiului meu *Cosmical Homology and Yoga*, care a apărut acum două luni în *Festgabe A. Coomaraswamy*, şi încă un articol de filozofie, *La concezione della libertà nel pensiero indiano*, care apare luna aceasta la Roma[1]. În prezent, mă ocup de *Zalmoxis* şi cu redactarea ultimei părţi a cărţii mele *La Mandragore. Essai sur les origines des légendes*.

Vă rog să credeţi, mult stimate domnule decan, în sincera recunoştinţă şi devotamentul nesfîrşit al lui

Mircea Eliade

Publicată în volumul C. Rădulescu-Motru, *Corespondenţă*, ediţie alcătuită, îngrijită, studiu introductiv, note şi bibliografie de Virgiliu Tătaru, editori Ministerul Culturii, Inspectoratul pentru Cultură Mehedinţi [1999], pp. 240–241

[1] Studiul lui Eliade va fi publicat în *Asiatica* IV, 1938, pp. 345–354.

VII

1 iulie[1] 1938

Mult stimate domnule profesor,

Vă rog să mă iertaţi că răspund aşa de tîrziu la binevoitoarea dumneavoastră scrisoare, însă speram ca lucrurile să se îndrepte şi să vă răspundă soţul meu. Chiar în ziua în care am primit scrisoarea dumneavoastră, a fost arestat Mircea. În urma asigurării date de generalul [Nicolae Matei] Condiescu, prin domnul profesor [Alexandru] Rosetti, că poate lucra liniştit acasă, s-a întors şi a pus sub tipar, după cum ştiţi, revista *Zalmoxis*. La o săptămînă de la venirea lui, adică joi 14 iulie, ora 4 p.m., a fost arestat. De atuncea, stă în regim celular, adică doarme pe jos, într-o odaie mică, fără aer, cu o singură masă şi un scaun şi o pătură pe care o întinde pe scînduri noaptea, ca să-şi întindă oasele. Ca tovarăş are santinela care se schimbă din trei în trei ore. Deşi i s-au luat două interogatorii în care a spus că nu a făcut politică şi nici nu va face, pentru că nu-l interesează, crede *numai în mîntuirea neamului prin jertfă şi credinţă*, devotîndu-se ca şi pînă acum ştiinţei, totuşi n-a fost eliberat şi este probabil la Miercurea Ciucului. Am recurs la singurul om care ar putea să-i vină în ajutor, la generalul Condiescu, din a cărui vină a fost arestat. Căci putea prea bine Mircea să stea mai departe ascuns, să-şi vază de lucru; greşeala lui a fost încrederea în cuvîntul generalului. Deşi se zice că a intervenit şi că s-ar fi promis, văd că zilele trec, căutînd să-l distrugă fiziceşte şi moraliceşte. Regimul este barbar, mai rău decît pentru borfaşi. Este trist ca un element de valoarea lui Mircea, care *face cinstea şi mîndria acestei ţări*, să fie zdrobit absolut fără nici o vină. Puţini sînt acei cărora le-a fost încredinţată la 31 de ani colaborarea a cinci mari savanţi pentru o revistă internaţională, prima la noi în ţară.

Vă scriu toate aceste rînduri, Domnule Decan, pentru că sînteţi printre acei ce aţi îndrumat paşii lui în carieră şi vă puteţi mîndri cu el. Nu voi uita niciodată bunăvoinţa şi sprijinul dumneavoastră şi vă asigur că nu veţi regreta nimic din tot ce aţi făcut pentru el şi vă veţi putea mîndri şi în viitor cu fostul dumneavoastră student.

Primiţi asigurarea deosebitei mele stime,

Nina Eliade

Publicată în *Cotidianul*, 26 iunie 1992 şi, de asemenea, în volumul C. Rădulescu-Motru, *Corespondenţă*, ediţie alcătuită, îngrijită, studiu introductiv, note şi bibliografie de Virgiliu Tătaru, editori Ministerul Culturii, Inspectoratul pentru Cultură Mehedinţi [1999], pp. 242–243

---

[1] Datată greşit; în realitate, 1 august.

VIII

Sanatoriul Moroeni
10 noiembrie [1938]

Mult stimate domnule profesor,

Nădăjduiesc că nu vă va supăra prea mult această scrisoare a unui bolnav, trimisă din patul Sanatoriului Moroeni. În lagărul Ciuc, m-am îmbolnăvit de tuberculoză şi am fost trimis aici, prin decizia Comisiei Medicale a Ministerului de Interne. De asemenea, am fost eliberat acum douăsprezece zile, semnînd o hîrtie prin care mă angajasem să nu fac politică. (Straniu! Mă întreb cînd am făcut vreodată politică — şi-mi amintesc că semnasem acum vreo şase luni o hîrtie asemănătoare. Cu toate acestea, am fost ţinut şaisprezece zile la Prefectură şi trei luni la Ciuc!)

Ce credeţi, mult stimate domnule profesor, despre un tînăr care se vede, la 31 de ani, nu numai lipsit de dreptul de a-şi cîştiga existenţa, în imposibilitatea de a munci — dar se vede bolnav de piept din cauza tratamentului şi a subalimentaţiei la care a fost supus într-o temniţă, la care a fost osîndit fără nici o vină şi fără nici o judecată?

Îmi amintesc scrisoarea pe care v-am trimis-o în luna iulie şi-mi amintesc răspunsul dumneavoastră, pe care l-am citit în ziua în care am fost arestat. De abia acum îmi dau seama cît eram atunci de fericit: sărac, hărţuit de poliţie, dar sănătos. Astăzi, mult stimate domnule profesor, sînt bolnav şi de tuberculoză, şi de nervi. Munca tinereţii mele întregi a fost zădărnicită. Zadarnic am umblat în două continente, am citit biblioteci întregi şi am scris şaisprezece volume. Toate darurile pe care mi le-a dat Dumnezeu şi tot

ce-am adăugat eu, prin munca mea, vor fi îngropate în pămînt. Mă întreb ce blestem apasă asupra generației mele, ca ratarea și moartea să ne secere atît de timpuriu și cu atîta cruzime?

Vă mulțumesc pentru nesfîrșita bunătate pe care mi-ați arătat-o încă din anii studenției mele și vă urez, stimate domnule profesor, tot norocul pe care destinul ni-l refuză nouă.

Al dumneavoastră devotat elev,

Mircea Eliade

Publicată în volumul C. Rădulescu-Motru, Corespondență, ediție alcătuită, îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Virgiliu Tătaru, editori Ministerul Culturii, Inspectoratul pentru Cultură Mehedinți [1999], pp. 241–242

CĂTRE AURELIU RĂUȚĂ

I

16 ian[uarie] 1977

Dragă Aurel,

Ai aflat, cred, de la Leonid M[ămăligă] motivul p[entru] care mi-am tot amînat venirea la Chicago (boala cumnatei mele). Am sosit alaltăieri, și azi am încheiat corectura volumului[1]. M-au impresionat numărul și gravitatea „erorilor de tipar“, în fond, cuvinte și chiar fraze întregi sărite. Le-am corectat pe toate. Sper să fie luate în seamă la a doua corectură (în pagină). Ce e important e ca: (1) rîndurile sărite să fie reintroduse în text — și (2) să se indice *spațiile albe* (două-trei rînduri albe) între diferitele episoade (altminteri, nu se mai înțelege nimic! Vezi, bunăoară, ultima bucată, *Incognito*).

Expediez vol[umul] astăzi, prin poștă aeriană.

Îți mulțumesc p[entru] toată oboseala și pentru „entuziasm“.

La mulți ani și An Nou fericit!

Te îmbrățișez cu toată prietenia,

Mircea Eliade

Comunicată de Nicolae Florescu

---

[1] Este vorba de volumul de nuvele fantastice *În curte la Dionis*, *Caietele inorogului*, 1977.

II

8 noiembrie 1977

Dragă Don Aurelio,

Mulțumiri p[entru] scrisori și p[entru] cele zece ex[emplare] *Amintiri*, pe care le aștept de la o zi la alta. Prin avion am expediat ieri paginile cu semnătura autorului, iar astăzi lista adreselor din USA, completată cu o pagină suplimentară.

Și acum, două întrebări:

1) Ce facem (ce se poate face, ce s-a făcut?) cu cei din țară?

2) Aici, la Chicago, eu nu mai am exemplare (le-am împărțit la Paris) și te-aș ruga să-mi trimiți cîteva (zece-douăsprezece-cincisprezece?); pentru persoane din Europa care *nu sînt* pe lista lui Leonid–Răuță (traducători ai mei din Suedia, Germania, Italia etc.): preferi să-ți comunic eu numele și adresele acestor persoane, și să le expediezi cărțile de la Madrid — sau îmi trimiți mie pachetul (ar fi vorba de aceleași zece-douăsprezece-cincisprezece exemplare) și mă ocup eu?

În altă ordine de idei: adresa mea personală este 5711 Wood (awn 12, Chicago, ill 60637) (unde, de altfel, mi-ai expediat plicurile deja primite).

Iar telefonul: Do 3–42–82.

Îți mulțumesc pentru tot!

Vă îmbrățișez pe amîndoi,

Mircea Eliade

Comunicată de Nicolae Florescu

CĂTRE REDACȚIA *ZIARULUI ȘTIINȚELOR POPULARE ȘI AL CĂLĂTORIILOR*[1]

I

[toamna 1923]

Către
Redacția *Ziarului științelor populare*

Urmînd unui îndemn sufletesc și încurajat în bună parte de prieteneasca primire pe care mi-ați înlesnit-o în coloanele „Călătorului", continu[u] încă să scriu pentru revista aceasta de memoria căreia se v[or] lega întotdeauna primele mele începuturi „publicistice". Fiind sigur că îmi cunoașteți gîndurile lipsite de orice dorință a „numelui" tipărit în sumarul ziarului, m-am încumetat să depun în vara aceasta o prodigioasă activitate „culturală", ale cărei roade vor continua să umple plicurile cu manuscrise, pînă tîrziu în iarnă; aducîndu-mi însă aminte că rolul meu la ziar e cu totul umil, rubrica entomologică nefiind prea căutată și materia „Carnetului" epuizîndu-se, m-am temut de o logică și, cu toate acestea, dureroasă decimare a anemicii mele producții, săvîrșită cu sincera și încrezătoarea dorință de a instrui cele cîteva zeci de mii de cititori risipiți pînă și în văgăunile Bicazului...

Am întrebuințat mai multe pseudonime, voi mai întrebuința și altele de va fi nevoie și vă mai rog ca, de este [necesar] ori veți găsi de cuviință, să-mi înlocuiți numele cu oricare altul voiți. Căci dorința mea nu este decît [...][2]. În cursul săptămînii viitoare, veți mai primi manuscrise, care vor alcătui materie suficientă pînă în decembrie. De aici înainte, am de gînd să public o serie de *Convorbiri egiptologice*, în urma studiilor mele din vară, însoțite de numeroase planșe și cît mai atractive posibil. O continuare a convorbirilor entomologice prin articole asupra furnicilor, gîndacilor, albinelor și fluturilor și, pe lîngă pagini risipite asupra Renașterii și Evului Mediu, cunoștințe istoriografice și sisteme filozofice popularizate, asupra lui [Jean Henri] Fabre cu prilejul centenarului și operei sale, biografiile și referințele la Romain Rolland în zilele noastre și Th[omas] Carlyle acum o jumătate de veac. Întă-

resc cele spuse prin succesul [pe] care l-au obținut într-adevăr „viețile“ lui Beetho[v]en, Tolstoi și Michelangelo, ai celui dintîi și eroii celui de-al doilea sînt minunate cărți binefăcătoare la a căror citire eu îmi vedeam toți prietenii, rudele și cunoscuții. După filele lor am încercat eu acum cîteva biografii ale oamenilor mari a căror viață a fost un zbucium și n-au disperat (Dostoievski — epileptic) n-au cîrtit împotriva so[rții] (Beetho[v]en — surd), o neîntreruptă muncă aproape supraomenească (Balzac — comedie umană), o muncă pătimașă sfîrșită într-o aureolă de liniște și credință (Hasdeu), de muncă și geniu, amîndouă puse în slujba cultivării celor umili. În aceste biografii nu am căutat nici originalitatea, nici erudiția, nici analiza aprofundată a operelor, pe care însă nu le-am putut trece cu vederea, de cele mai multe ori explicînd însuși zbuciumul sufletesc al eroului. Am ales fraza lui Romain Rolland, largă, luminoasă, tulburătoare, ce te îndeamnă la muncă și de care generația noastră are cea mai mare nevoie, pe alocuri pamfletul lui Carlyle, în mic bineînțeles, pentru cei mai decăzuți.

Și acum vă întreb pe Dumneavoastră: s-ar putea publica pe lună patru articole de felul acestora, două semnate de mine, două de H[aig] Acterian, colaboratorul meu? Articolele acestea nu vor trece de o pagină de revistă și vor fi scrise cu cea mai mare îngrijire posibilă.

Primiți, domnule director, exprimarea sincerei mele admirări,

Mircea Eliade
Str[ada] Melodiei 1

---

[1] Eliade debutează la *Ziarul științelor populare și al călătoriilor* cu articolul *Dușmanul viermelui de mătase*, publicat în nr. 21 din 24 mai 1921. Nuvela *Cum am găsit piatra filozofală*, apărută în nr. 52 din 24 decembrie 1921, a fost premiată la concursul revistei.

În *Ziarul științelor populare*, îi apar peste patruzeci de articole literare și științifice. Dintre propunerile pe care le face în scrisoarea de față, revista a publicat un articol al lui Eliade consacrat centenarului lui J. H. Fabre. Despre celelalte personalități amintite, a scris la alte periodice.

[2] Cuvînt ilizibil.

II

[1924]

Stimate Domnule Director,

Cu prilejul statornicirii unui nou program al „Călătorului" — cu de-amănuntul ştiinţific —, mă simt dator să vă cer cîteva indicaţiuni în privinţa colaborării subsemnatului în latura ştiinţelor naturale şi egiptologiei. La aceasta m-a îndemnat publicarea, în ultimul număr, a unui articol care mă îndreptăţeşte să cred că n-am fost cu totul îndepărtat din colaborare.

Nu ştiu dacă s-au mai păstrat paginile mele asupra *Şarpelui de mare*, *Centenarului lui Fabre*, *Tritonilor* şi altele şi dacă s-ar mai putea publica acestea. În orice caz, deoarece cu materialul pregătit după vechea orientare [?] s-a făcut *tabula ra*[*s*]*a*, mă îndatorez să pregătesc, în cazul cînd coloanele mele n-ar stînjeni pe nici unul dintre ceilalţi domni colaboratori, articole scurte (patru-cinci pagini de caiet) asupra furnicilor, albinelor, inteligenţei şi instinctului la insecte, ultimele descoperiri în ştiinţele naturale, precum şi „aspecte din civilizaţia egipteană".

Dacă doriţi, vă pot trimite o listă, împreună cu rezumatele lor, ca să-mi notaţi pe cele care credeţi că pot interesa marele public.

M-aş simţi, de asemenea, îndatorat în cazul cînd mi-aţi trimite observaţiuni juste asupra felului meu de a concepe popularizarea ştiinţei, deoarece, student fiind, mai am nevoie încă de multe îndreptări.

V-aş putea trimite patru articole lunar iscălite sau sub pseudonimele mele (S. Nicoară şi M. Gheorghe).

Subiectul lor îl puteţi chiar fixa, cuprinzîndu-se în aceste două domenii ştiinţifice: naturale sau orientale.

Aşteptînd cu nerăbdare răspunsul, primiţi, Dle Director, expresiunile adîncii mele consideraţiuni,

Mircea Eliade
Str[ada] Melodiei 1

[Notat cu creionul: „Trimis la *Călătorul*, pentru o nouă colaborare, II/1924"]

Ciornă în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

III

[1924]

Stimate Domnule Director,

După încuviințarea pe care ați tipărit-o în fruntea revistei acum vreo zece numere și în care se îngăduia oricărui cititor să facă observațiile sale asupra bunului mers al *Călătorului*, îndrăznesc să transcriu nemulțumirile mele și ale altor multor prieteni cu privire la tendința de supremație exclusivă pe care o ia mecanica în revista D-voastră.

Credeți-mă, domnule Director, că nu e numai o simplă părere personală aceasta; dintre cunoscuții mei — și eu sînt profesor și cunosc mulți tineri dornici de cultură serioasă —, aproape toți cei ce nu se prea dădeau în vînt după mecanică au încetat de a mai purta vreun interes *Călătorului*. Și nu cred să fie cazuri izolate acestea. Trebuie să admiteți că știința nu se rezumă numai în fizică și alte aplicațiuni tehnice care acopăr coloanele revistei D-voastră. Sînt numere în întregime dedicate mecanicii; rar se mai strecoară pe ici, pe colo cîte un articol de științe naturale, medicină, astronomie. De chimie, de filozofie științifică, de botanică propriu-zisă, de geologie, antropologie și descoperiri în domeniul acestor științe, de bacteriologie, de istorie, de religie, chiar și de teozofie, nici gînd măcar. Să mă credeți, domnul director, mie, colegilor și elevilor mei le plăceau multe dintre lucrările [pe] care nu știu de ce nu le mai văd prin revista D-voastră. De pildă, se aflau acele *Convorbiri entomologice* și amintiri *Din carnetul unui cercetaș* ale Dlui Eliade, care erau foarte instructive. D. T[iberiu] Constant publica iarăși o lucrare destul de interesantă și atrăgătoare asupra Chaldeenelor, Sphinx [Oscar Lemnaru] asupra teozofiei (aceasta interesa cel mai mult), apoi articolele liberale [?] de știință pură, mai mult niște *causerii*[1] istorico-moralo-științifice, iscălite de diverși autori și care iarăși au fost excluse cu desăvîrșire, apoi *Însemnările* lui S. Nicoară etc., etc. care toate contribuiau la răspîndirea *Călătorului* pînă în satele muntene de la granița Bucovinei, unde mi-a fost dat să-l văd.

Așa cum se prezintă acum *Călătorul*, e apoi [?] pedant, îi lipsește intimitatea de altădată, care îl făcea atît de iubit. Se publică articole prea științifice, prea lungi, prea speciale. Aduceți-vă aminte, domnule Director, de adjectivul „popular“ tipărit în fruntea revistei.

Nu pricep apoi, şi îmi sînteţi dator prieteneşte, ca pentru un bătrîn cetitor de ce „pagina automobilistului“ şi numai „pagina automobilistului“? E oare un mijloc de reclamă de răspîndire a revistei în păturile de jos? Nu cred că era nevoie de dînsa. Sau, dacă e numai o subîmpăr[ţire] a materialului în rubrici, de ce nu mai întîi o rubrică botanică, una filozofică, una chimistă?...

Îmi face apoi impresia că ziarul prea face des uz de clişee şi material străin. *La nature*, *Sciences et voyages*, *Kosmos*, chiar şi *Sănatatea* şi *Orizontul* sînt prea vădit consultate ca originalitatea să nu sufere.

Acestea toate fiind spuse, deşi poate prea vehement, dar vă asigur foarte sincer şi cu călduroasă dorinţă de a fi de folos.

Vă rog, Dle Director, de a ţine seama cîtuşi de puţin şi de cele observate de cercul de cetitori din care fac parte la viitoarea alcătuire a numărului revistei.

Cu deosebit respect,

Un profesor de naturale
şi fizică din Capitală, precum şi numeroşii lui elevi

P.S. Nu spun că noua direcţie a ziarului n-are şi ea merite netăgăduite. S-a ajuns la o selecţie a colaboratorilor, înlăturînd, după cîte îmi dau eu seama, începătorii şi diletanţii, s-au îmbunătăţit condiţiile materiale, s-au îmbunătăţit clişeele, s-a mărit sumarul.

Notat cu creionul: „Trimisă la *Călătorul* [în] iarna lui 1924. Răspunsul stupid — peste cîteva numere“

Ciorna în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Conferinţe fără pretenţii (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

IV

Stimate Domnule Director,

Desigur că printr-o greşeală a culegătorului s-a strecurat în articolul meu *Viaţa şi opera lui Denis Diderot* din n[umă]rul 10 o

compromiţătoare greşeală: *anume, s-a pierdut* o pagină întreagă din mijlocul articolului, începînd de la „a tradus aşa cele trei volume din *L'Histoire de Grèce* de Temple Stanipan, *Dicţionarul de medicină* al lui James în şase volume". Acum urmau alte date biologice[1] şi istoricul *Enciclopediei* — care s-au pierdut însă, aşa încît „în care anunţă că fiecare volum va costa 20 de livre"... se referă la anunţul din volumele *Enciclopediei*, iar nu la *Dicţionarul medical*. Dacă citiţi cu luare-aminte întreg pasajul, vă daţi seama de situaţia în care sînt expus faţă de lectorii culţi ai *Călătorului*.

De aceea, vă rog din suflet, Domnule Director, anunţaţi la sfîrşitul numărului de marţi următoarele rînduri (pe care vi le scriu separat): „În articolul Dlui Mircea Eliade din numărul trecut, s-a omis din greşeală o pagină manuscrisă începînd de la „al lui James în şase volume", restul se cuvine de la „în care anunţa" să se considere ca referitor la *Enciclopedie*.

Cu vii mulţumiri,

Mircea Eliade,
student[2]

Notat separat: „Trimis la *Călătorul* II/1924"

Ciorna în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Corect: biografice.
[2] Mircea Eliade era elev în clasa a VII-a la Liceul „Spiru Haret".

CĂTRE CORNEL REGMAN*

3 februarie 1971

Dragă Domnule Regman,

Tare aş vrea să citesc şi eu *Cică nişte cronicari*... Ţi-aş rămîne recunoscător dacă mi-ai trimite un exemplar. Şi spune-mi, te rog, ce cărţi de-ale mele te-ar interesa. Ţi le voi trimite cu cea mai sinceră bucurie.

Mulţumindu-ţi anticipat, al D-tale îndepărtat, dar atent, cititor,

Mircea Eliade

Publicat în *România literară* nr. 29, 23–29 iulie 2003, p. 16.

* Cornel Regman (1919–1999), critic şi istoric literar, autor al volumelor: *Confluenţe literare*, *Cărţi, autori, tendinţe*, *Cică nişte cronicari*, *Selecţie din selecţie*, *Agârbiceanu şi demonii* etc.

CĂTRE EDGAR REICHMANN

19 sept[embrie] 1984

Dragă Edgar Reichmann,

Îţi mulţumim din tot sufletul! Ai scris o carte extraordinară! (Vorbesc, deocamdată, numai în numele meu; Christinel o va începe zilele acestea). M-a cucerit de la primele capitole. Şi nu numai pentru că am cunoscut Kronstadtul[1] şi cîţiva braşoveni (poeţi, negustori, pierde-vară)... Ai reuşit să evoci (cel puţin pentru mine) acea „atmosferă" a unui trecut apropiat, în care coexistau omenia şi (uneori) neomenia a cel puţin patru tradiţii, tradiţii milenare, revendicîndu-se tacit (şi cîteodată exploziv) din trei direcţii cardinale (oh! de ce a patra — Occidentul — era atît de superficial reprezentată?), din trei direcţii zic, şi de la „Centru" („oamenii locului", cei din *Infelix Dacia*[2]...). Îmi amintesc de această „atmosferă" din anii 1920–1935, care pregătea o cultură plurinaţională. *Et in Arcadia ego!*[3] Nu chiar în Arcadia — *i.e.* Kronstadt —, dar în cîteva cartiere din Bucureşti, la Sibiu, la Constanţa, la Balcic...

Îţi mulţumesc; mai precis, îţi sînt recunoscător — că ai evocat acest fragment de istorie care, într-un alt mileniu, ar putea deveni exemplar. Deocamdată, ştim că nu-l vom mai întîlni decît pe puntea vaporului atît de paradiziac luminat — care, din fericire, ne aşteaptă pe fiecare dintre noi, la acelaşi ţărm, ascuns de aceleaşi dune...

Te îmbrăţişez cu prietenie şi recunoştinţă, al D-tale,

Mircea Eliade

Apud *Jurnal II*, ediţie îngrijită şi indice de Mircea Handoca, Editura Humanitas, 1993, pp. 471–472.

[1] Denumirea germană a Braşovului (*n. ed.*).

[2] Dacia neroditoare (*lb. lat.*); în context, autorul a avut în vedere mai degrabă traducerea „Dacia nefericită"; cf. *Dacia Felix* „Dacia prosperă, roditoare" (*n. ed.*).
[3] Şi eu am fost în Arcadia! (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

CĂTRE REVISTA *RAMURI*

Stimate Domnule Director,

Trimit un articolaş informator, care poate fi tipărit şi ca o cronică. Mi s-a părut demn de a fi relevate traducerile clasice, răzleţ fapt îmbucurător în noianul netrebniciilor de astăzi. Fondul avînd tendinţa de propagandă, de popularizare a acestor tălmăciri, articolul cuprinde o bibliografie amănunţită. De se va crede necesar, se pot suprima preţurile cărţilor şi numărul paginilor.

Renunţînd de a vă mai pierde timpul, vă salut, Dle Director, cu deosebită stimă,

Mircea Eliade

Notat pe verso cu creionul: „Despre *Reînsufleţirea — trad*[*ucere*] *din clasici* 1924/I. Trimis la *Ramuri*, nepublicat"

Ciorna în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

CĂTRE MAC LINSCOTT RICKETTS*

I

Esleyan University
Middletown Connecticut
Center for Advanced Studies

April 14, 1966

Dear Ricketts,

Thank you very much for your letter of April 2, especially for your article[1]. I enjoyed it immensely. I am grateful to your *mise*

au point[2]: indeed, I always felt that Thomas Altizer misunderstood some of my analysis (for instance, as you pointed out, the structure & fonction of *coicidentia oppositorum*). Nevertheless, I was glad that he wrote the book: finally, he „introduced" me to the american theologians.

I hope that *Theology Today* will accept your article. If not, perhaps *J[ourna]l of Bible & Religion* or the *J[ourna]l of Religion* (though, this one being published by our Faculty, your essay risks to be taken as a „family defence"...)

We are here, at this Center, for two months, the first being June. I hope to finish a little book in *Sacred Space & Mythical Time* (my „Princeton Lectures" 1965). A huge source-book for *H[istory of] R[eligion]* entitled *From Primitives to Zen* will be brought out by Harper in autumn. Chapters from my *Primitive Religions* will appear soon in the *Journal*. As for the *History of Religions*, the book is half written. *Deo concedente*[3], I will finish in 1968!...

Thank you again — and good luck!

Cordially yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Mac Linscott Ricketts (n. 1930) este unul dintre primii exegeţi ai operei lui Mircea Eliade.

Între 1960–1964, frecventează cursurile Universităţii din Chicago. După terminarea studiilor, obţine titlul de doctor în filozofie sub îndrumarea lui Eliade. În iarna anului 1970, i s-a încredinţat de către Universitatea din Duke conducerea unui seminar despre opera lui Mircea Eliade în engleză şi franceză; imediat după aceea, a fost numit profesor de istorie a religiilor la Louisbourg College, în Carolina de Nord. Mac Ricketts a învăţat limba română în mod special ca să poată citi în original lucrările de tinereţe ale lui Mircea Eliade. Ricketts este traducătorul în limba engleză a cărţilor: *Noaptea de Sînziene*, *Autobiografie* (*Memorii*), *Jurnal*.

În primăvara lui 1981, a obţinut pentru trei luni o bursă Fulbright în România. Profesorul Eliade mi l-a „dat în grijă", rugîndu-mă să-l ajut în cercetările sale.

Om fermecător, de o rară perseverenţă şi putere de muncă, studia şi copia ore în şir în sala III a Bibliotecii Academiei Române.

Revenit în America, Mac Ricketts mi-a scris, punîndu-mi întrebări, rugîndu-mă să-i lămuresc anumite incertitudini. La rîndul meu, i-am solicitat

textele şi xeroxul studiilor despre Eliade publicate dincolo de Ocean, precum şi în Franţa şi Italia. Cele peste o sută de scrisori schimbate între noi sînt însoţite de fotocopii, tăieturi din ziare şi reviste, fotografii. La fel de burduşite erau plicurile ce-l aveau expeditor, cît şi destinatar. La sfîrşitul anului 1988, corespondentul meu a tipărit o monumentală monografie: *Mircea Eliade, rădăcinile româneşti, 1907–1945* (1 453 de pagini).

Pentru prima oară sînt expuse în mod sistematic, într-o lucrare de o incredibilă bogăţie informaţională, momentele esenţiale ale vieţii lui Mircea Eliade, îmbinate organic cu discutarea lucrărilor sale literare şi ştiinţifice scrise în româneşte.

Corespondenţa dintre Eliade şi Ricketts dezvăluie cîte ceva din biografia spirituală a savantului de origine română, geneza cîtorva capodopere şi avatarurile traducerii lor. De o indubitabilă valoare documentară, aceste texte trebuie completate şi cu scrisorile lui Mac Ricketts adresate lui Mircea Eliade pe parcursul a trei decenii.

---

[1] Articolul lui Mac Linscott Ricketts *Mircea Eliade and the Death of God* va fi publicat în *Religion in Life*, 1966 Spring, pp. 40–52.

[2] Punere la punct (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

[3] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

14 aprilie 1966

Dragă Ricketts,

Îţi mulţumesc foarte mult pentru scrisoarea ta din 2 aprilie, în mod special pentru articolul tău. M-am bucurat de el imens. Îţi sînt recunoscător pentru a ta *mise au point*: într-adevăr, am simţit tot timpul că Thomas Altizer a înţeles greşit unele dintre analizele mele (de exemplu, cum ai arătat tu, structura şi funcţia *coincidentiei oppositorum*). Cu toate acestea, am fost bucuros că a scris cartea: în cele din urmă, m-a „prezentat" teologilor americani.

Sper că *Theology Today* va accepta articolul tău. Dacă nu, poate *J[ourna]l of Bible and Religion* sau *J[ourna]l of Religion* (cu toate că, o dată publicat prin Facultatea noastră, eseul tău riscă să fie luat drept o „pledoarie *pro domo*".

Sîntem aici, la Centru, pentru două luni, prima fiind iunie. Sper să termin o cărticică despre *Sacred Space & Mythical Time* (ale mele „Princeton Lectures" 1965). O enormă carte documentară pentru *History of Religions*, intitulată *From Primitives to Zen*, va fi

scoasă de Harper în toamnă. Capitole din lucrarea mea *Primitive Religions* vor apărea curînd în *Journal*. Cît priveşte *History of Religions*, cartea este pe jumătate scrisă. *Deo concedente*[1], o voi termina în 1968!...

Îţi mulţumesc din nou şi succes!

Al tău cu cordialitate,

Mircea Eliade

[1] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

II

[Antet tipărit]

April 18, 1967

Dear Ricketts,

Thank you for your letter of April 11 and for sending a reprint of your article. (May I have another three or four copies — for Swift Library and some specialized libraries in Europe? Thank you!)

From Primitives to Zen is already published in English. I hope to have it here in a few weeks.

By the way: did the *Journal of Bible and Religions* reject your article or you sent it directly to *Religion in Life*?

With thanks and all very good wishes, sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în Manuscriptum, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 269

[Traducere]

18 aprilie 1967

Dragă Ricketts,

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea din 11 aprilie şi pentru reproducerea articolului dumitale. (Poţi să-mi trimiţi alte trei sau pa-

tru copii pentru Biblioteca Swift şi alte biblioteci specializate din Europa? Mulţumesc!)

From Primitives to Zen a fost deja publicat în engleză. Sper să-l primesc în cîteva săptămîni.

À propos: *Journal of Bible and Religions* ţi-a respins articolul, sau l-ai trimis direct la *Religion in Life*?

Cu mulţumiri şi urări de bine, al dumitale sincer,

Mircea Eliade

III

[Antet tipărit]

26 iunie 1967

Dear Ricketts,

Thank you very much for your letter and for the article. I am indeed happy that you chose to discuss my relations to Jung. I know Jung at Ascona, in 1950, and I really admired him, as a *man* (the wise man from the East!) and as a *scholar* (his Greek and Latin were perfect, and he knew a lot about alchemy etc.). But as you point out, my conception of „archetypes“ has nothing to do with Jung's ideas. Furthermore although I am sure that depth psychology is important for [the] historian of religions, I do not think that we must know the psychologist's methods, approach and vocabulary.

In reading the conotatives from the English translations of my works, I noticed some incognitives and marked on the margin the French, original terms.

I am glad you like *From Primitives to Zen*. I lost five years in preparing and bringing out this unfortunate book.

Again thank you.

Sincerely yours,

Mircea Eliade

P.S. Chuck[1] told me that you are a great philatelist! I gave up this hobby ten years ago... but I am... enthusiastic!

M. E.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Charles Long.

[Traducere]

[Antet tipărit]

26 iunie 1967

Dragă Ricketts,

Îţi mulţumesc foarte mult pentru scrisoare şi pentru articol. Sînt într-adevăr fericit că ai ales să discuţi relaţiile mele cu Jung. L-am cunoscut pe Jung la Ascona, în 1950, şi l-am admirat cu adevărat ca *om* (omul înţelept din Est!) şi ca *erudit* (greaca şi latina sa erau perfecte şi ştia enorm despre alchimie etc.). Dar după cum afirmi şi tu, concepţia mea despre „arhetipuri" nu are nimic de-a face cu ideile lui Jung.

În afară de aceasta, cu toate că sînt sigur că psihologia abisală este importantă pentru istoricul religiilor, nu cred că trebuie să cunoaştem metodele, abordarea şi vocabularul psihologilor.

Citind termenii din traducerile în engleză ale lucrărilor mele, am observat cîteva neconcordanţe şi am marcat pe margine termenii francezi originali.

Sînt bucuros că îţi place *From Primitives to Zen*. Am pierdut cinci ani pentru a pregăti şi scoate cartea aceasta nefericită.

Îţi mulţumesc din nou.

Al tău sincer,

Mircea Eliade

P.S. Chuck mi-a spus că eşti un mare filatelist. Am lăsat această pasiune cu un deceniu în urmă, dar sînt... entuziast.

IV

[Antet tipărit]
History of Religions

le 22 mai 1970

Cher Ricketts,

Je suis désolé! Je vous ai répondu le 18 avril — une longue lettre en français, en vous remerciant pour votre article[1] et pour les timbres. Est-ce possible que les lettres s'égarent aussi aux États-Unis? J'ai copié pourtant l'adresse indiquée: Duke U[niver]sity etc. Box 4735. Il m'est impossible de reprendre le contenu de la lettre! Je vous parlais également de Santa Barbara, où j'avais appris de la publication de votre thèse par les soins de Carlus Bolle. Je vous résumais mes projets immédiats, aussi bien „scientifiques" que littéraires. J'ai envoyé votre article à un étudiant italien qui prepare une thèse sur moi et s'intéresse spécialement aux rapports avec Jung.

Espérons que la lettre du 18 avril sera retrouvée un jour — ou elle me reviendra!

Encore une fois, je suis désolé de cet accident stupide. Et je vous remercie pour tout.

Sincerely jours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, pp. 271–272

---

[1] Este vorba de amplul studiu al lui Mac Linscott Ricketts *The Nature — an Extent of Eliade's Jungianism*, publicat în *Union Seminary Quarterly Review*, an XXV, 1970, iarna, pp. 211–234.

[Traducere]

22 mai 1970

Dragă Ricketts,

Sînt mîhnit! Ţi-am răspuns la 18 aprilie — o lungă scrisoare în franceză, mulţumindu-ţi pentru articolul dumitale şi pentru timbre. E oare posibil ca scrisorile să se rătăcească şi în Statele Unite?

Am copiat totuşi adresa indicată: Duke University etc. Box 4735. Mi-e imposibil să reiau conţinutul scrisorii. Îţi vorbeam, de asemenea, de Santa Barbara, unde am aflat despre publicarea tezei dumitale prin grija lui Carlus Bolle. Îţi rezumam proiectele mele imediate, atît pe cele „ştiinţifice“, cît şi pe cele literare. Am trimis articolul dumitale unui student italian care pregăteşte o teză asupra mea şi se interesează în mod special de raporturile cu Jung.

Să sperăm că scrisoarea din 18 aprilie va fi regăsită cîndva — sau mi se va înapoia.

Încă o dată, sînt mîhnit de acest stupid accident. Şi îţi mulţumesc pentru totul.

Sincer al dumitale,

Mircea Eliade

V

[antet tipărit]
History of Religions

June 12, 1970

Professor Mac Linscott Ricketts
Department of Religion
Box 4735
Duke University
Durham, N.C.

Dear Dr. Ricketts,

I certainly hope that this letter follows the letter of May to a safe delivery rather than its misplaces predecessor. Concerning your questions, (1) My book on primitive religions has not been scheduled for publication, and (2) My memoirs are being published only in Roumanian*. (3) The University of Chicago Library does not, I believe, have a complete collection of my works, but it does possess quite a number of my works in Roumanian.

As regards my health, I am indeed well. I will again be travelling in Europe this summer, but I do not anticipatc that my work

will be totally interrupted during this time. Allow me to wish you a refreshing summer in return and success in the coming year.

Sincerely,

Mircea Eliade

* I will, some day, prepare a French traduction.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, pp. 271–272

[Traducere]

12 iunie 1970

Dragă Dr. Ricketts,

Sper ca această scrisoare, urmînd celei din mai, să ajungă, nu ca precedenta, rătăcită. În ceea ce priveşte întrebările: 1) cartea mea despre religiile primitive nu a fost programată pentru tipar, 2) memoriile sînt publicate doar în româneşte*. 3) Cred că Biblioteca Universităţii din Chicago nu are o colecţie completă a lucrărilor mele, dar este în posesia unui număr semnificativ de cărţi în limba română.

În ceea ce priveşte sănătatea, sînt într-adevăr bine. Voi călători din nou în Europa vara aceasta, dar nu anticipez că voi întrerupe complet munca în acest timp.

Dă-mi voie să-ţi urez o vară care să te întremeze şi succes în anul care începe.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

* Voi pregăti cîndva o ediţie în franceză.

VI

[Antet tipărit]

1101 E Erie Street
Albion, Rich 49224

April 21, 1971

My dear Ricketts,

It is incredible that I answer only now your letter of February 28. But hear what happened: I came here in Albion, March 3, to be „in residence“ until the end of May, and with the hope that I will be able to work. (Chicago simply kills me.) On my birthday, March 9, I had a very serious attack of pericarditis (caused by a throat infection) and I was taken to the hospital where I stayed 25 days. Now I am convalescent at home. (I will still be „in residence“ another 6 weeks.)

I was disappointing that U[niversity] Cal[ifornia] Press rejected your work on *The Trickster*. I wrote today to one of the editors of Brill F. Th. Dijkema extolling you in such terms that he will certainly contact you. If Harper hesitates, you may as well publish your *Trickster* in Europe. Anyhow, I will promise you that I will not rest until this work will become a book.

I am happy and flattered that you think of writing an introduction to my thought. The articles already written are extremely lasting and they are appreciated in Europe. I keep sending them xerox copies. Several Ph.D. dissertations are now on their way in Italy [...][1] and history on M[ircea] E[liade] thought, but also on M[ircea] E[liade] and Jung. You are right: before meeting Jung at Ascona, in 1950, I knew only vaguely his psychology. I hope to send you, from Chicago, my [*From*] *Zalmoxis at Genghis Khan*.

Best regards.

Yours sincerely,

Mircea Eliade

P.S. Why are you losing your position at Duke? Can't I do anything from here? Recomandations?

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

---

[1] Text ilizibil.

[Traducere]

21 aprilie 1971

Dragul meu Ricketts,

Este de necrezut că răspund abia acum la scrisoarea ta din 26 februarie! Dar ascultă ce s-a întîmplat!

Am venit aici la Albion pe 3 martie, pentru a sta pînă la sfîrşitul lui mai şi cu speranţa de a putea să lucrez (Chicago pur şi simplu mă omoară). Pe 9 martie, ziua mea de naştere, am avut un atac serios de pericardită (cauzat de o infecţie faringiană) şi am fost dus la spital, unde am stat douăzeci şi cinci de zile. Acum, sînt în convalescenţă acasă. (Voi fi cu „statut de rezident" încă şase săptămîni.)

Am fost dezamăgit că University California Press ţi-a returnat lucrarea despre *Trickster*. Am scris azi unui editor din Brill, F. Th. Dijkema, lăudîndu-ţi cartea în astfel de termeni, încît te vor contacta în mod sigur. Dacă Harper ezită, poţi la fel de bine să-ţi publici *Trickster* în Europa. Oricum, promit că nu voi avea linişte pînă ce această lucrare nu va deveni o carte.

Sînt bucuros şi măgulit că te-ai gîndit să scrii o introducere la gîndirea mea. Articolele deja scrise sînt extrem de bune şi sînt apreciate în Europa. Le tot trimit copii xerox. Mai multe expuneri Ph.D. sînt acum în drum spre Italia, [...] şi istoria gîndirii lui M[ircea] E[liade], dar şi asupra lui M[ircea] E[liade] şi Jung. Ai dreptate: înainte de întîlnirea cu Jung la Ascona, în 1950, îi cunoşteam doar vag psihologia.

Sper să-ţi trimit de la Chicago cartea mea *De la Zalmoxis la Genghis Khan.*

Cele mai bune salutări.

Al tău sincer,

Mircea Eliade

P.S. De ce ţi-ai lăsat locul la Duke? Nu poţi face nimic aici? Recomandări?

VII

le 30 juin 1971

Mon Cher Ricketts,

Pardonnez-moi pour mon long silence, mais je souffre d'une étrange „inhibition" dès qu'il s'agit d'écrire une lettre ou un article (je peux encore écrire un *livre*...)

M. Gary Winter m'a téléphoné et il viendra me voir demain.

Je vous remercie pour l'article destiné à *Religion.* (Ward Goodenough m'avait demandé il y a déjà deux ans d'écrire un article pour H.A. Je l'avais promis, mais hélas! je ne l'ai pas encore commencé...)

Mes félicitations pour votre décision d'apprendre le roumain! La langue n'est pas difficile, [mais] il y a de grands poètes roumains intraductibles. Quant à ma production littéraire je peux vous envoyer les volumes suivants (en roumain): *Maitreyi* etc. [= *La nuit Bengali*], *Noaptea de Sînziene*, I [= *Forêt interdite*, I], *La ţigănci şi alte povestiri* (ce sont les romans et les récits „fantastiques", entre autred *Honigberger* etc.). Je vais vous envoyer *De Zalmoxis*... et les articles autobiographiques. Connaissez-vous *Amintiri* I (Madrid)? C'est le premier tome de mon autobiographie (jusqu'à l'âge de 21 ans, avant le voyage aux Indes). Quelqu'un le traduit maintenant en anglais. Je peux vous envoyer les premiers chapitres (c'est une traduction littérale, faite par une roumaine-américaine. Herder and Herder voulait le publier, mais je doute si la traduction très exacte est aussi artistiquement réussie...)

Je ne possède pas *Logos* I[1]. J'espère vous trouver d'autres textes, plus intéressants.

Mille mercis pour les timbres.

Très amicalement, votre

Mircea Eliade

P.S. Avez-vous un bon dictionnaire roumain–anglais ou roumain–français? Je peux écrire en Roumanie — et vous en procurer un.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 272

---

[1] În revista *Logos*, au apărut două studii ale lui Mircea Eliade: *Les Religions des mystères dans les publications recentes*, în *Logos*, I, 1928, nr. 1, pp. 117–131; *La vision chrétienne d'Ernesto Buonaiuti à propos de ses derniers livres*, în *Logos* I 1928, nr. 2, pp. 283–292.

[Traducere]

30 iunie 1971

Dragul meu Ricketts,

Iartă-mă pentru lunga mea tăcere, dar sufăr de o stranie „inhibiţie" îndată ce este vorba să scriu o scrisoare sau un articol (pot încă să scriu *o carte*...).

D. Gary Winter mi-a telefonat şi va veni să mă vadă mîine.

Îţi mulţumesc pentru articolul destinat revistei *Religion* (Ward Goodenough mi-a cerut cu doi ani în urmă să scriu un articol pentru H.A. I l-am promis, dar vai, nici măcar nu l-am început...).

Felicitările mele pentru hotărîrea de a învăţa româneşte! Limba nu este dificilă, dar există mari poeţi români intraductibili. În ceea ce priveşte producţia mea literară, îţi pot trimite următoarele volume (în româneşte): *Maitreyi* etc. (*La nuit Bengali*), *Noaptea de Sînziene* I (*Forêt interdite* I), *La ţigănci şi alte povestiri* (sînt romanele şi povestirile „fantastice", printre care *Honigberger* etc.). Îţi voi trimite *De la Zalmoxis*... şi articolele autobiografice. Cunoşti *Amintiri* I (Madrid)? Este primul volum din autobiografia mea (pînă la vîrsta de 21 de ani, înainte de călătoria în India). Cineva îl traduce acum în engleză; pot să-ţi trimit primele capitole (este o traducere literală, făcută de o româncă americană). Herder and Herder voia să o publice, dar mă îndoiesc că traducerea, foarte exactă, este şi artistic reuşită.

Nu am *Logos* I. Sper să-ţi găsesc alte texte, mai interesante.

Mii de mulţumiri pentru timbre.

Cu prietenie, al dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Ai un bun dicţionar român–englez sau român–francez? Pot scrie în România să-ţi procur unul.

VIII

[Antet tipărit]
History of Religions

le 20 juillet 1971

Cher Ami,

Je vous envoie aujourd'hui le texte dactylographié des premiers cinq chapitres de mon *Autobiographie* (= *Amintiri* I), traduits par une jeune roumaine américaine (Iuliana Geran) et corrigés (superficiel) par l'écrivain Richard Stern. Stern semble enthousiaste de cette autobiographie, mais il n'aime pas trop la traduction. Il croit qu'il faut la „travailler" (corriger, *editing*[1] etc.). Je vous serais reconnaissant si vous acceptez cette responsabilité. Les derniers quatre chapitres sont prêts. Je les lis en ce moment — et je vais vous les expédier plus tard, ensemble avec l'original roumain (*Amintiri*, I). Herder and Herder attend la traduction en automne. Auriez-vous la bonté, après les corrections que vous allez faire, de donner le texte à une dactylographe compétente? (évide[mme]nt, je paye le coût de la dactylographie etc.). Je vous remercie d'avance.

Je vais vous envoyer *Maitreyi* etc. et *Forêt interdite*, avec la première partie en roumain (*Noaptea de Sînziene* I).

Très amicalement, votre

Mircea Eliade

P.S. Vous êtes le seul historien des religions en train de découvrir mon œuvre littéraire! Si, une jour, vous allez écrire un livre sur moi — il sera unique.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 275

[1] Pregătire pentru tipar (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

20 iulie 1971

Dragă prietene,

Îți trimit astăzi textul dactilografiat al primelor cinci capitole din *Autobiografia* mea (= *Amintiri* I), traduse de o tînără româncă americană (Iuliana Geran) și corectate (superficial) de scriitorul Richard Stern. Stern pare entuziast de această autobiografie, dar nu îi place prea mult traducerea. Crede că trebuie „lucrată" (corectată, pregătită pentru tipar etc.). Îți voi fi recunoscător dacă vei accepta această responsabilitate. Ultimele patru capitole sînt gata. Le citesc în momentul acesta — și ți le voi expedia mai tîrziu, împreună cu originalul românesc (*Amintiri* I). Herder and Herder așteaptă traducerea la toamnă. Ai avea bunătatea, după corectura pe care o vei face, să dai textul unei dactilografe competente? (evident, plătesc costul dactilografierii etc.). Îți mulțumesc anticipat.

Îți voi trimite *Maitreyi* etc. și *Forêt interdite*, cu prima parte în românește (*Noaptea de Sînziene* I).

Cu multă prietenie, al d-tale,

Mircea Eliade

P.S. Ești singurul istoric al religiilor pe cale de a-mi descoperi opera literară! Dacă, într-o zi, vei scrie o carte despre mine, ea va fi unică.

IX

[Antet tipărit]
History of Religions

le 29 juillet 1971

Cher Ami,

En voici les derniers trois chapitres de mes *Souvenirs*. La traduction me semble inférieure aux autres chapitres. En tout cas,

j'ai peur qu'un certain nombre de détails (noms d'auteurs roumains, titres de revues, etc.) n'intéressent point les lecteurs non-roumains. Soyez sincère et éliminez tout ce qui vous semble ennuyeux ou inspide.

L'*editor in chief*[1] de Herder and Herder me téléphone deux fois par jour! Il attend le manuscrit fin septembre. Il me demande *un titre. Souvenirs from Rampart* — il le trouve trop littéraire et archaïque.

Je pense également aux titres pour chacun des huit chapitres. Votre travail sera indiqué; je crois qu'il faut présenter le livre comme cela: *Translated from the Romanian by Iuliana Geran with the collaboration of M. L. Ricketts*[2].

Croyez-vous qu'il faut préparer quelques *foot notes*[3], à propos de certains auteurs roumains? (p[ar] ex[emple], „Camil Petrescu, 1890–1955, novelist, playwriter etc."). On trouve de telles indications dans la traduction des romans autobiografiques de [August] Strindberg.

En vous remerciant d'avance pour le travail, très amicalement, votre

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 273

---

[1] Editor-şef, redactor-şef (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Traducere din română de Iuliana Geran, cu colaborarea lui M. L. Ricketts (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[3] Note de subsol (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

29 iulie 1971

Dragă prietene,

Iată ultimele trei capitole din *Amintirile* mele. Traducerea îmi pare inferioară celorlalte capitole. În orice caz, mi-e teamă că un număr de amănunte (nume de autori români, titluri de reviste etc.)

nu-i interesează deloc pe cititorii neromâni. Fiţi sincer şi eliminaţi tot ceea ce vi se pare plicticos sau insipid.

Editorul-şef de la Herder and Herder îmi telefonează de două ori pe zi! Aşteaptă manuscrisul la sfîrşitul lui septembrie. Îmi cere un titlu. *Souvenir from* (indescifrabil) — îl găseşte prea literar şi arhaic.

Mă gîndesc, de asemenea, la titluri pentru fiecare dintre cele opt capitole. Contribuţia dumitale va fi menţionată; cred că lucrarea trebuie prezentată astfel: *Translated from the Romanian by Iuliana Geran with the collaboration of M. L. Ricketts.*

Crezi că ar trebui să pregătim cîteva *foot notes* privitoare la anumiţi autori români (de exemplu, „Camil Petrescu, 1890–1955, romancier, dramaturg etc."). Astfel de indicaţii se găsesc în traducerea romanelor autobiografice ale lui August Strindberg.

Mulţumindu-ţi de pe acum pentru osteneală, cu toată prietenia, al dumitale

Mircea Eliade

X

[Antet tipărit]
The University of Chicago
Committee on Social Thought
Chicago-Illinois 60637

le 31 août 1971

Cher Ami,

Quelle chance d'avoir reçu aujourd'hui votre lettre — car nous partons demain matin pour Paris! (Jusqu'au 8–10 oct[obre] l'adresse: 4, Place Charles Dullin, Paris 18e). Je vous remercie pour tout! Ci inclus, le cheque pour Miss Sherman.

Bill La Fleur va réexpedier le manuscrit à M[onsieur] J. G. Lawler, Vice President a[nd] Editor in Chief, Herder and Herder, 709, South Street, Geneva, tel. 60134. Nous allons discuter les détails après mon retour. (*Cuore* est un livre d'Edmondo de Amicis etc.). Je vous envoie *Fragment autobiografic* et encore un chapitre (l'article du *Cuvântul* 48–50 est un fragment de ce dernier).

J'espère trouver un titre et également des sous-titres pour les huit chapitres.

Toutes mes félicitations pour le progrès que vous faites dans la connaissance du roumain!

Encore une fois, merci! (Je m'e[x]cuse de vous écrire si mal — mais j'ai réussi à me faire enrhumer ... justement maintenant, à la veille de notre départ!).

Bien amicalement, votre

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 274

[Traducere]

31 august 1971

Dragă prietene,

Ce noroc de a fi primit astăzi scrisoarea dumitale — pentru că plecăm mîine dimineaţă spre Paris! (Pînă la 8–10 octombrie, adresa: 4, Place Charles Dullin, Paris 18e). Îţi mulţumesc pentru tot! Includ aici cecul pentru dna Sherman.

Bill La Fleur va reexpedia manuscrisul dlui J. G. Lawler, vicepreşedinte şi editorul-şef de la Herder and Herder, 709 South Street, Geneva, telefon 60134. Vom discuta amănuntele după reîntoarcerea mea (*Cuore* este o carte a lui Edmondo de Amicis etc.). Îţi trimit *Fragment autobiografic* şi încă un capitol (articolul din *Cuvântul* 48–50 este un fragment din el).

Sper să găsesc un titlu şi, de asemenea, subtitluri pentru cele opt capitole.

Felicitări pentru progresele pe care le faci în cunoaşterea limbii române!

Încă o dată mulţumesc! (Te rog să mă ierţi pentru grafie, dar am reuşit să răcesc tocmai acum, în ajunul plecării noastre!)

Cu toată prietenia, al dumitale,

Mircea Eliade

XI

[Antet tipărit]
History of Religions

24 noiembrie 1971

Dragă prietene,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 1 no[iembrie] și scuze că răspund atît de tîrziu. Voiam să știu care este situația *Autobiografiei*, înainte de a răspunde. De curînd am aflat: editorul ([J. G.] Lawler) îmi scrie că i-a plăcut foarte mult traducerea (deși a făcut cîteva corectări în marginea manuscrisului), dar că i se pare textul doar un „prolog" la adevărata autobiografie și îmi propune să mai adaug cîteva capitole. I-am răspuns că sînt cu totul de acord: copilăria, adolescența și prima tinerețe a unui autor *nu* sînt prea interesante. După cum știi, eu am scris-o în românește: părțile [a] II[-a] (India: 1928–32) și [a] III[-a] (București: 1932–40), adică pînă la plecarea mea la Londra, în primăvara 1940, cînd abia împlinisem treizeci și trei de ani.

Problema e aceasta: nu pot publica *acum*, integral, părțile [a] II[-a] și [a] III[-a]; sînt multe episoade prea intime; sînt altele care nu interesează decît pe români. M-am hotărît să pregătesc, iarna aceasta, o selecție de aproximativ 150-160 [de] pagini dactilografiate. Dacă ești de acord, voi proceda ca și cu volumul I: Iuliana va face o primă traducere, iar D-ta, avînd și originalul românesc la dispoziție, vei corecta și „stiliza" versiunea engleză.

În privința traducerii franceze a *Jurnalului* (= Carnet de vară), ea este făcută de un bun prieten din Paris, Lucian Bădescu. „Variațiile" pe care le-ai remarcat se datoresc lui, care „adaptează" oarecum textul. L[ucian] B[ădescu] traduce acum o importantă selecție din *Jurnalul* meu (anii 1945–1965 — vreo 700 [de] pagini dactilografiate) pentru Gallimard. Dacă te interesează, îți trimit mai tîrziu textul românesc. Manuscrisul vol[umului] I este în proces de fotoduplicare (xerox). Îți voi trimite un exemplar și vei judeca dacă [J. G.] Lawler a ameliorat sau nu traducerea.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Spune-mi dacă înţelegi grafia şi textul acestei scrisori. Dacă nu, voi continua să-ţi scriu în franceză.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 276

XII

Chicago, 16 dec[embrie] 1971

Dragă prietene,

Am rugat-o pe soţia mea să dactilografieze această scrisoare, ca s-o poţi citi mai uşor. Îţi voi trimite zilele acestea, în pachet recomandat, traducerea *Amintiri* I, cu adnotările editorului [J. G.] Lawler. De asemenea, în plic separat, prima porţiune din lungul capitol *India*, pentru a fi tradus direct de D-ta. Voi încerca, după Crăciun, să pun la punct (adică: să suprim anumite pasagii etc.) partea finală a capitolului *India*.

Rămîne de „lucrat“ partea [a] III[-a] (Bucureşti, 1932–[19]40), care este scrisă, dar care trebuie mult abreviată pentru cititorii ne-români. Sper s-o fac în cursul iernii. [J. G.] Lawler m-a întrebat cam cîte pagini (dactilografiate) voi adăuga. I-am răspuns [că], probabil, 150-160. Aceste texte (1928–1940) vor fi traduse deci de D-ta. Cartea va fi semnată de Iuliana şi D-ta.

Crăciun fericit şi an nou norocos îţi urează al dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Ţi-am vorbit vreodată de o doamnă [Mary] Stevenson, care a învăţat româneşte pentru a putea citi cărţile mele? A şi tradus, pentru simpla ei plăcere, cîteva nuvele fantastice.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, pp. 276–277

XIII

[Antet tipărit]
History of Religions

11 ian[uarie] 1972

Dragă prietene,

Răspund în mare grabă scrisorii din 7 ianuarie, ca să te liniştesc: nu am trimis *typescript*[1] [din] *Amintiri*, pentru că m-am întors de la New York destul de tîrziu; îl voi trimite săptămîna aceasta. Acum cîteva zile, am expediat *India la douăzeci de ani*. Urmează partea a II-a, încă nepublicată (lucrez acum pe dactiloscript).

Felicitări că ai tradus *Columna nesfîrşită*. Constantin Brâncuşi este, poate, cel mai mare sculptor al sec[olului al] XX[-lea]; s-au scris multe cărţi despre el, chiar de către critici americani. „Fata" înseamnă pur şi simplu *girl*, *jeune fille*. În această piesă, am „încarnat" în Fata (=*young girl*) tot ce se înţelege prin „Muză", „inspiraţie", şi chiar „destin". *Coloana* a fost scrisă în iulie 1970. Luna trecută (decembrie 1971), am scris o lungă nuvelă (65 [de] pag[ini] dactilografiate), *Uniforme de general*, de care sînt foarte mulţumit; îţi voi trimite o copie îndată ce soţia mea va termina dactilografierea. Nuvela aceasta va apărea curînd într-o revistă (deocamdată, în pregătire, la Paris), *Ethos*.

Planuri: rămînem în Chicago (cu scurte vizite la Santa Barbara) pînă la vară. Sper să pot continua *opus magnum* — şi termin selecţia din *Jurnal*.

Felicitări pentru publicarea (iminentă?) a tezei. (Părerea mea este că, dacă *trebuie*, merită să te împrumuţi şi să contribui cu o sumă la publicare.)

Încă o dată, mulţumiri pentru tot — şi An Nou fericit!

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 277

[1] Exemplar dactilografiat (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XIV

[Antet tipărit]
The University of Chicago
Committee on Social Thought
Chicago – Illinois 60637

28 februarie 1972

Dragă Ricketts,

Mulţumiri pentru scrisoare (şi pentru „Harihara" *stamp*!) — şi scuze pentru lunga mea tăcere. Am fost tot timpul în Chicago — şi, ca toată lumea, am avut şi eu *flu* (gripă), care m-a ţinut vreo zece zile în casă. Felicitări pentru traducere [textului] *India* I. Voi trimite curînd *India* II (şi ultima). N-am avut timp să corectez dactiloscriptul (mai precis, să elimin cîteva pagini), de aceea am întîrziat expedierea părţii a II-a. Mîine, expediez textul *Amintiri*, cu mici însemnări pe margine, făcute de editor (Herder and Herder). Te rog să-mi înapoiezi acest exemplar după ce vei face (dacă e nevoie) corecturile. Numai *după* ce voi avea şi cele două capitole *India* — editorul va da la tipar cartea. După cum ţi-am scris, cred, [J. G.] Lawler (de la Herder and Herder) e de opinie că *numai* copilăria, adolescenţa şi prima tinereţe nu constituie un material suficient de interesant pentru cititorul anglo-american — de aceea, mi-a cerut să adaug capitolele relativ[e] la India. Dacă textul va fi gata în cursul primăverii, cartea ar putea apărea în octombrie-decembrie.

Nu traduce *Domnişoara Christina*, pentru că chiar ieri am primit traducerea făcută de Dna [Mary] Stevenson (a făcut-o pentru propria ei plăcere, nu ca s-o publice). Tot Dna Stevenson a mai tradus cîteva nuvele. Iar [Eric] Tappe, de la Londra, mi-a trimis *Ivan* (după ce tradusese *Pe strada Mîntuleasa*). Dacă te interesează unele dintre aceste traduceri, ţi le pot trimite, mai ales cele făcute de Tappe, care e profesor de limba română — Dna Stevenson a învăţat româneşte singură, ca şi D-ta, ca să poată citi cărţile mele netraduse.

Ţi-am trimis astă-vară *Noaptea de Sînziene* [= *Forêt interdite*], vol[umul] I? Am primit chiar zilele acestea vol[umul al] II[-lea] şi-l voi expedia.

Jacques Waardenburg mă anunţă că a primit *The Sacred Tricksters* şi îmi cere *a formal letter*[1], pe care i-o voi trimite curînd. Sper foarte mul. ca această lucrare să apară.

Îţi urez să vinzi casa — şi să ai tot norocul în problemele cu care te lupţi!

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, pp. 277–278

---

[1] O scrisoare oficială (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XV

[Antet tipărit]
History of Religions

12 aprilie 1972

Dragă prietene,

Multe mulţumiri pentru traducerea capitolelor [al] IX[-lea]–[al] X[-lea] şi pentru scrisorile din 9 martie şi 6 aprilie — şi iertare că răspund atît de tîrziu (şi pe scurt)! Încă n-am avut timp să citesc traducerile; o voi face zilele acestea. Mulţumesc tînărului Scott pentru excelenta dactilografie!

Trimit deocamdată *Noaptea* II, *Pe strada Mîntuleasa...* şi *În curte la Dionis* (un fel de „urmare" la *Mîntuleasa*). Voi trimite mai tîrziu cărţile vechi pentru xerox şi nuvela scrisă astă-iarnă (*Uniforme...*). Dat fiind că (editorul) [J. G.] Lawler a făcut foarte puţine corecturi, îţi voi trimite *numai* acele pagini. Îndată ce voi citi şi verifica trad[ucerea] cap[itolelor al] IX[-lea]–[al] X[-lea], voi trimite întreg manuscrisul lui Lawler. (Dar cu ce titlu?) M[ircea] E[liade], ..., *translated from the Romanian by Iuliana Geran and M. L. Ricketts...*[1]

[William Amos] Coates traduce acum *La țigănci* pentru *Denver Quarterly*. [Eric] Tappe a tradus *Ivan*. Cred că, din tot ce-am scris în ultimii ani, îți va plăcea mai mult *Uniforme de general*. (Un detaliu amuzant: azi, la Wednesday in Swift Common, am vorbit despre *My Fiction versus my Scholarly Works*. Erau vreo 150 de studenți — nu numai de la Divinity School — și profesori. Interesul pentru literatura mea începe să crească în USA...)

În *Coloana*, p. 28, col. I: *sobra* = sobră; *french „sobre"* (*sober, moderate — habillé avec une sobre élégance*[2]); p. 33, col. 1, „rig" = „frig"; p. 4: *ce-am mai scump* expresie populară: *je jure* (*je vous dis*) *sur ce que j'ai de plus precieux* (*cher*) *dans ma vie*[3] (scump = *cher*, *précieux*, *valable*, *important*).

Zemindar — titlul (bengalez) pentru „proprietar, moșier, arendaș, om bogat". Trebuie lăsat în original. Mulțumiri pentru *Vagra* și pentru timbrele nepaleze!

Explicația lungilor mele tăceri: cînd *lucrez* (scriu?), nu pot răspunde decît la scrisori neimportante curente (pe care le dictez lui Bob Pelton). De obicei, lucrez la una dintre cărțile acestea: 1) *Opus magnum*; 2) selecții din *Jurnal*, în curs de traducere (franceză); L[ucian] Bădescu a tradus deja 450 de pagini dactilografiate, dar vor mai fi încă 300! 3) din cînd în cînd, o scriere literară. Azi, am întrerupt lucrul la *Opus magnum* și sînt gata să mă apuc de *Jurnal*. Dar am găsit acel ceas de liniște necesară pentru scrisoarea de față.

Îmi pare bine că ți-a plăcut *Domnișoara Christina* (însă n-am avut timp să verific traducerea Dnei Stevenson). Eu nu știu ce să cred despre această carte! Are, desigur, prea multe cruzimi erotice (Simina, o fetiță de 9–10 ani...). De aceea, probabil a interesat pe un scenarist român de filme. Am citit scenariul: este și mai „orgiastic", plin de scene agresive și erotice (se pare că *așa* se face *astăzi* cinematograf!). Scenariul a fost acceptat de o firmă franceză, cu condiția ca filmul — cu actori francezi — să fie montat în România... Dar, nu știu exact pe ce motiv, Societatea română de filme n-a acceptat...

Ai dreptate cu privire la capitolul [al] X[-lea] din *Amintiri*: a trebuit să suprim cîteva pasagii prea autobiografice, și astfel textul e cam neclar. Dar nu există (deocamdată) altă alternativă, dat

fiind că o parte din familia Dasgupta este încă în viață. (În *Maitreyi*, aceste întîmplări au fost „literaturizate"...).

Mă bucur că ai cunoscut-o pe Dna [Mary] Stevenson. Este o femeie admirabilă, și devoția pe care o arată față de opera mea literară nu e întrecută decît de a D-tale! Amîndoi ați învățat românește ca să puteți citi cărțile mele de *fiction*[4]! Cum D-ta cunoști și înțelegi atît de bine *și* opera mea de istoric al religiilor, ești, la ora actuală, *singurul* eliadizant *din lume*! (Căci în România cărțile mele din 1940–[19]72 sînt aproape necunoscute.)

Cu sincere mulțumiri și cu prietenie și recunoștință, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, pp. 278–279

---

[1] Tradus din românește de Iuliana Geran și M. L. Ricketts (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Franțuzescul „sobre" (sobru, cumpătat — îmbrăcat cu o sobră eleganță (*lb. engl.* și *fr.*) (*n. ed.*).

[3] Jur (vă spun) pe ce am mai scump (prețios) în viață (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

[4] Ficțiune (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XVI

[Antet tipărit]
History of Religions

20 iunie 1972

Dragă Ricketts,

Iartă-mă că răspund atît de tîrziu și în grabă! Mîine seară, trebuie să țin o conferință la Școala luterană din str[ada] 55 și încă n-am pregătit nimic. Iar miercuri, 22 iunie, zburăm la Paris. Numai pentru două săptămîni, ca să-mi întîlnesc un prieten[1] din România, pe care nu l-am văzut de treizeci și doi de ani!

La întoarcere, îți voi scrie mai pe larg, răspunzînd la întrebările pe care mi le-ai pus în ultimele două scrisori. Am citit traducerea celor două capitole din *Amintiri*; foarte puține „greșeli", pe

care le-am corectat direct pe dactiloscript (una dintre „greşeli“ este că înţelegi expresia „iar“ ca „dar“ şi traduci *but*, e adevărat că uneori înseamnă *but*, dar de cele mai multe ori *while*, *and* [în acest sens, *and*, o utilizez adesea eu]).

La întoarcere, voi pune la punct dactiloscriptul şi-l voi trimite editorului (Herder and Herder). Titlul pe care-l sugerezi e admirabil — din nefericire, ultimul volum publicat în engleză se intitulează *The Quest*! Tot la întoarcere îţi voi trimite cît voi putea mai mult din selecţia din *Jurnal*, în sfîrşit încheiată (vreo 600 de pagini).

Va trebui, probabil, să găsim subtitluri pentru fiecare dintre cele zece capitole — dar asta se va putea face în *galley proofs*[2].

Îţi urez vacanţe bune D-tale şi familiei şi pe curînd.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 279

---

[1] Este vorba de Constantin Noica.

[2] Şpalturi de probă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XVII

[Antet tipărit]
History of Religions

9 decembrie 1972

Dragă prietene,

Sînt pur şi simplu ruşinat să răspund cu o *asemenea* întîrziere scrisorii D-tale din 25 octombrie! Dar, cum îi scriam şi lui Mary S[tevenson], cînd lucrez într-un „Univers de valori“ departe de literatură, încerc să nu mă „las prins“ de demonul creaţiei literare — şi acest demon mă tentează de cîte ori citesc sau discut ceva în legătură cu romanele sau nuvelele mele... *Adio!* i-a plăcut foarte mult lui Jonathan Smith. O voi da şi altor cititori. Evident, ai toată libertatea s-o publici. Nu prea ştiu unde (nu cunosc revis-

tele literare — dar *La țigănci* va apărea, în trad[ucerea lui William Amos] Coates în *Denver Quarterly*).

Eu încă n-am trimis editurii Herder and Herder trad[ucerea] *Amintirilor*. Aştept să apară *Australian Religions* (Cornell Univ[ersity] Press). Poate, în timpul vacanței de Crăciun, voi găsi şi un titlu! Evident, toate drepturile de la *Amintiri* îți revin D-tale şi Iulianei Geran. Acelaşi aranjament îl voi propune eventualului editor al traducerii *Nopții*: eu renunț la orice *royalties*[1] în favoarea traducătorilor (în fond, a D-tale). Îndată ce un editor se va interesa de *Noapte*, îi voi comunica „oficial" hotărîrea mea (dar mi-e teamă că-l va înfricoşa numărul paginilor. Poate ar trebui publicată în două volume...). Cum eu sînt *incapabil* să caut un editor (pînă acum, ei m-au căutat pe mine), te rog ocupă-te D-ta (direct sau printr-o agenție literară, sau scriind, bunăoară, lui Harper că traduci *Noaptea*...).

Eu pot, deocamdată, să-ți avansez o sumă, ca un „simbol" al drepturilor pe care le vei încasa în viitor...

D-tale şi familiei vă urez Crăciun vesel şi an nou fericit,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 280

---

[1] Drepturi de autor (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XVIII

Chicago, 24 mai 1973

Dragă Mac,

Mulțumiri pentru scrisoare şi pentru timbre (atît de frumoase!... şi nu le aveam!...). Ne-am bucurat mult, Christinel şi cu mine, că ne-am putut revedea (după şapte ani!) şi că am făcut cunoştința Dnei Ricketts.

Îți expediez zilele acestea:

Solilocvii şi *Lumina ce se stinge* — mai mult pentru valoarea lor bibliografică (adevărat este că *Lumina* e ilizibilă, iar *Solilocvii* reprezintă doar cîteva fragmente din caietele mele de student în India).

Îţi expediez, de asemenea, ca s-o citeşti pe îndelete (eu n-am nevoie de manuscris, cel puţin cîteva luni), teza lui Dennis Doeing (adresa lui este: 166 Claremont Ave[nue], Kenmare NY 14223). E foarte interesantă pentru citatele din articole publicate în anii 1922–1932.

Încolo, nimic nou. Lucrez la *Opus magnum* („cu furie!“), în speranţa că voi termina vol[umul] I şi mă voi putea reîntoarce la literatură.

Jerry Brauer mă sfătuieşte să propun *Autobiografia* altor editori decît Herder and Herder. Dar trebuie întîi să revizuiesc şi să elimin anumite pasagii, nu prea interesante pentru cititorii străini.

Omagii soţiei şi multă prietenie Dumitale,

Mircea Eliade

P.S. Cînd voi avea timp să curăţ biroul, voi căuta să-ţi completez textul *Jurnalului*.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 280

XIX

[Antet tipărit]
Ocean View Hotel

136 Worth Avenue
Palm Beach, Florida 33480

30 decembrie 1973

Dragă Mac,

Întîi şi-ntîi, îţi urez D-tale şi întregii familii un an nou fericit şi „spornic“ (cuvînt arhaic, care-mi place mult!...). M-am bucurat că am avut prilejul să mai stăm de vorbă, în noiembrie.

După cum vezi, am ajuns şi noi în Florida! (după şaisprezece ani de viaţă în USA). Nu-mi închipuiam că poate fi atît de cald (80°)[1] şi de frumos: flori, fluturi, greieri, şopîrle. Ca în miez de vară la Chicago... Din nefericire, în ziua de 3 ianuarie ne întoarcem la frig, zăpadă şi... viaţă universitară.

Multe mulţumiri pentru cele două exemplare din articolul pe care mi l-ai închinat. Articolul este *excelent*[2] şi sper să-l discutăm în luna mai, cînd vom coborî, *Deo concedente*[3], în North Caroline, la Mary [Stevenson] (apoi la Kim).

Privitor la *Cuvântul* (1920–[19]30) şi la alte reviste la care am colaborat în tinereţe, nu-ţi pot răspunde, acum, nimic precis. Mi s-a spus că la Roma (dar nu ştiu la care bibliotecă) există colecţia completă a *Cuvântul*-ui. Mă voi interesa la vară, în Europa. Dar îţi sugerez să te adresezi, de pe acum, serviciului bibliografic al Library of Congress, întrebînd unde se poate consulta *Cuvântul* în USA sau Europa occidentală.

Îndreptar şi *Cuvântul în exil* nu mai apar. Cred că articolul *Scrisul şi misiunea literaturii* a apărut în *Luceafărul* (II, Paris, 1949).

Am găsit prima parte din *Jurnal parizian* (= *Destin*) şi-l voi reproduce îndată ce mă întorc la Chicago.

„Lucrez“ aici (atît cît pot!) la corectarea *Amintirilor*, pregătind un text pentru cititorul străin (în primul rînd, american). Sper să găsesc la Chicago exemplarele de autor din *Fragments d'un journal*, şi-ţi voi trimite unul.

Cu mulţumiri şi urări de sănătate şi noroc, îţi strînge mîna cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, pp. 281–282

[1] Grade Fahrenheit (circa 27 de grade Celsius).

[2] Mac Linscott Ricketts, *In Defence of Eliade*, în *Journal of Religions*, 1973, primăvara III, pp. 13–34.

[3] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

XX

[Antet tipărit]
History of Religions

2 aprilie 1974

Dragă Mac,

Iartă-mă că răspund (ca de obicei!) cu întîrziere. Cum ţi-am spus, sufăr de o fobie a corespondenţei!...

Nu ţi-am trimis textul corectat şi modificat al *Autobiografiei*, pentru că am ajuns la concluzia că trebuie să pregătesc o versiune *nouă*, pentru cititorii streini. Ceea ce implică, pe de o parte, eliminarea — sau rezumarea — multor pagini, iar, pe de altă parte, adăugarea unor paragrafe noi, încă nescrise! Harper and Row vrea un text care să acopere cel puţin cincizeci de ani din viaţă (pînă la sosirea mea în USA). După cum ştii, anii 1940–[19]60 nu i-am evocat în *Autobiografie*, pentru că aveam cu mine *Jurnalul*. Deci va trebui să „povestesc“, în stil autobiografic, ceea ce notam pe scurt şi la întîmplare în jurnal (1940–[19]60). Sper să fac toate acestea la vară, în vacanţa europeană.

Harper and Row par a fi interesaţi de traducerea volumului *Fragments d'un journal* (îl vei primi curînd, expediat de aici). Te voi ţine la curent.

Între 14–16 noiembrie, va avea loc la Santa Barbara simpozionul despre M[ircea] E[liade]. Rezervă-ţi aceste zile. Profesorul Walter Capps te va anunţa la timp. Despre ce ai vrea să vorbeşti?

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 282

XXI

[Antet tipărit]
History of Religions

23 mai 1974

Dragă Mac,

Mulţumiri pentru scrisori şi pentru timbre (nici nu mai îndrăznesc să-mi cer iertare că răspund cu întîrziere!...) De-abia aseară am terminat conferinţa pe care o ţin mîine la Philadelphia (*Freud Memorial Lecture*, despre *Occult explosion*...). Iar înainte de asta, în luna aprilie, am scris [pentru] John Nuveen Lecture (U[niversity] of Ch[icago]) *Professors and Witchs*.

La reîntoarcere (marţi-miercuri), voi căuta fragmentele din *Jurnal* care-ţi lipsesc. Nu sînt sigur că le am aici; în orice caz, textul întreg e la Paris.

Datorită unei lungi crize gastro-intestinale, am lucrat cu mare greutate şi sînt încă obosit. Aşa că am renunţat la proiectata excursie în North Carolina. Voi telefona astă-seară lui Mary [Stevenson].

Privitor la *Amintiri*, nu voi suprima decît acele paragrafe care mi se par neinteresante pentru *ne*români.

La întoarcere, voi scrie lui [Walter] Capps (Santa Barbara) să văd cum stau lucrurile cu „Colocviul M[ircea] E[liade]".

John B. Shopp, Editor Religions Book, Dep[ar]t[ment] Harper and Row 10, Est 53 Street, New York NY 10022 (care se ocupă de *Fragments d'un journal*) a propus lui Gallimard să traducă numai partea a II-a, pp. 232 sq. A fost informat de mine, într-o scrisoare, că D-ta i-ai putea scrie relativ la „literatura" mea etc.

Omagii soţiei şi salutări amicale D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 284

XXII

[Antet tipărit]
History of Religions

20 iunie 1974

Dragă Mac,

Felicitări pentru „intuiţia“ D-tale! *Aşa este! The meaning of my literary production*[1] este indicat (cifrat!) în episodul din *Uniforme* pe care îl comentezi în scrisoarea din 27 mai.

Alătur cîteva corectări la *Incognito*.

Voi scrie lui [Walter] Capps, cerîndu-i preciziuni despre *Colocviul M[ircea] E[liade]*“. Conferinţa de la Philadelphia a avut destul succes. Voi trimite textul înainte de plecare.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 284

---

[1] Semnificaţia producţiei mele literare (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXIII

[Antet tipărit]
History of Religions

27 decembrie 1974

Dragă Mac,

Multe mulţumiri pentru scrisoarea din 24 noiembrie şi pentru articolul destinat volumului omagial francez. Noi plecăm spre Paris la 30 dec[embrie]; vom rămîne două-trei zile la New York, şi la Paris între 3–16 ianuarie.

Cu privire la *Autobiografie*: îţi voi trimite capitolele scrise pe care nu le ai, dar trebuie să le găsesc în haosul bibliotecii mele, şi să le recitesc. O voi face în ianuarie. După cum ştii, voiam să revizuiesc şi să „editez“ (pentru cititorul anglo-american) tradu-

cerea primul volum. Dar n-am reuşit. Mă gîndesc dacă n-ar fi mai bine să-i scrii lui [John B.] Shopp, propunîndu-i să-i trimiţi versiunea vol[umului] I, să-şi dea şi el părerea în legătură cu suprimările pe care intenţionez să le fac, adică sugestii despre ce fel de pasagii trebuiesc eliminate, unde trebuie „concentrat“ etc.

Am primit chiar acum o scrisoare de la Fortress Press; au auzit că a apărut *Autobiografia* în franceză şi vor s-o publice. Evident, au confundat cu *Fragments d'un journal*. Dar e interesant că vor să traducă *Autobiografia*. (Îi poţi spune asta lui [John B.] Shopp.)

D-tale şi familiei întregi, vă urăm un an nou fericit şi rodnic.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 286

XXIV

Chicago
9 februarie 1975

Dragă Mac,

Mulţumiri pentru scrisoare şi *O fotografie*...

Mie nuvela mi se pare ratată — mai precis, sfîrşitul e ratat. Dar sînt curios să văd ce vor spune prietenii, după lectură.

Îmi închipui că ai întreg manuscrisul *India*. Am multiplicat la xerox primele trei capitole din partea [a] III-a (cap[itolul] 4 „Bucureşti 1937“ îl ai) şi îţi trimit un exemplar. Te rog însă, *nu* traduce această parte pentru că (după cum ai să te convingi singur citind-o) sînt prea multe indiscreţii, care nu pot fi încă publicate. Îţi dăruiesc manuscriptul numai pentru informaţia D-tale. Dacă Harper se va decide într-o zi să publice *Autobiografia*, voi rescrie în întregime anii 1932–[19]40 pentru publicul american (şi strein, în general).

Am primit teza lui [Dennis] Doeing. E foarte interesantă pentru „pre-istoria" formaţiunii mele intelectuale.

O profesoară americană mi-a trimis traducerea primelor trei capitole din *Maitreyi*, cerîndu-mi permisiunea de a traduce romanul. I-am răspuns că *Maitreyi* e deja tradus de D-ta şi Mary [Stevenson]. I-am scris lui Mary că, dacă e curioasă, îi pot trimite cele trei capitole...

În orice caz, eu nu cred că *acest* fel de roman ar putea avea succes. Pe de altă parte, editorii — ca şi cititorii! — sînt intimidaţi de proporţiile *Nopţii de Sînziene*. Numai un *mare* succes cu o altă carte (să spunem, *Opus magnum*) ar putea convinge un editor să ia riscul *Nopţii*...

Dar toate acestea aparţin viitorului îndepărtat. Deocamdată, am predat la Chicago Univ[ersity] Press un nou volum — *Occultism, Witchcraft and Cultural Vogues* (*Essays in Comparative Religions*). Sper să termin anul acesta vol[umul] I (în două volume!) din *Histoire des idées religieuses*; mai precis, volumul e aproape gata, dar trebuie revizuit şi completat.

Salutări familiei.

Cu vechea prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 286

XXV

[Antet tipărit]
History of Religions

25 martie 1975

Dragă Mac,

Mulţumiri pentru scrisorile din 17 februarie şi 19 martie şi scuze că răspund (ca totdeauna!) cu întîrziere.

Mă aşteptam ca Harper să respingă cele două romane. Încă n-a sosit „ceasul" literaturii mele în USA. Cum i-am spus lui Mary S[te-

venson] la telefon, Bo[l]ingen nu mai există de vreo şapte-opt ani. Cărţile lor au fost încredinţate, sub titlul „Bo[l]ingen Series", editurii Yale University. (În nici un caz Bo[l]ingen nu publică romane!)

Îmi pare rău că ai muncit atîta ca să traduci cele trei capitole din *Autobiografie*; cum ţi-am scris, nu pot încă fi publicate sub *această* formă, în nici o limbă.

Nu cred că *Lumina*... merită să fie tradusă. Este ilizibilă! Mai potrivit ar fi fost *Huliganii* — deşi nu cred că ar interesa vreun editor (cel puţin, deocamdată). Privitor la *Maitreyi*: va apărea curînd o nouă traducere în Germania (prima nu era bună). Dacă va avea acelaşi succes ca şi *Mîntuleasa Strasse*, poate va interesa şi [pe] editorii anglo-americani.

Îţi aminteşti că mi-ai dat, la Santa Barbara, cele două articole (= comunicări), ca să fie traduse şi publicate în limba franceză. Editorul parizian mă roagă să obţin de la toţi *American contributors*[1] o scrisoare, adresată lui, prin care îi dai dreptul de a publica versiunea franceză. Scrie, te rog, în engleză, o scurtă scrisoare în acest sens, adresată: M. Constantin Tacou, Éditions L'Herne, 41, rue de Verneuil, 75007, Paris, şi mi-o trimiţi mie. Cînd voi aduna toate scrisorile de la *American contributors*, le voi expedia, [cu] poşta aeriană, recomandată, lui C[onstantin] Tacou.

Îţi mulţumesc cu anticipaţie — şi alte mulţumiri pentru timbrele nepaleze.

Omagii soţiei.

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, pp. 286–287

---

[1] Colaboratorii americani (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXVI

[Antet tipărit]
History of Religions

Paris
25 august 1975

Dragă Mac,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 11 august şi pentru vestea bună: publicarea traducerilor din limba română. Evident, îţi dau permisiunea de a traduce selecţii din volumele mele de eseuri (dacă e nevoie de o *scrisoare oficială* în limba engleză, trimite-mi te rog textul — eu îl voi recopia şi semna).

După o lună petrecută în Mallorca (Puerto de Andraitx) ne-am reîntors la Paris, unde mi-am întîlnit sora şi pe nepotul meu, Sorin [Alexandrescu], prof[esor] de română la Amsterdam.

La Puerto, am scris o nuvelă — *Pelerina* — care, sînt sigur, te va interesa.

Christinel o va dactilografia în septembrie.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 287

XXVII

Paris
18 septembrie 1975

Dragă Mac,

Mulţumiri pentru scrisoare.

Am încheiat *Histoire*... I, îmi mai rămîne de scris *Prefaţa*. Dar sănătatea surorii mele Corina ne pune pe gînduri; probabil va fi operată aici, la Paris, şi atunci ne vom prelungi şederea. În orice caz, nu putem pleca înainte de 10 octombrie.

Vai! Mircea Popescu a murit în august, în urma unui atac cardiac. Pierdere ireparabilă!

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 287

XXVIII

[Antet tipărit]
History of Religions

26 noiembrie [1975]

[Îţi scriu] cîteva rînduri, la repezeală. Nu cred că U[niversity] C[hicago] Press ar fi interesată de *Noaptea* [*de Sînziene*]. Dacă vrei, scrie directorului (pe care-l cunosc bine: Morris Philipson).

Sînt curios să văd cum îţi va plăcea *Pelerina*.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Poate încerci la *Georgia Review*.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 288

XXIX

[Antet tipărit]
History of Religions

6 februarie 1976

Dragă Mac,

Răspund cu o întîrziere de două luni scrisorii D-tale din 8 decembrie! Nici nu mai încerc să-mi cer iertare.

Mulţumiri pentru traducerea *Pelerinei*. Şi scuze că scriu iarăşi în mare grabă (mîine zburăm spre Paris. La 14 febr[uarie],

Sorbona îmi decerne[ază] un doctorat *honoris causa* — şi este într-adevăr o mare onoare!). De la Paris, voi aduce dosarul cu recenzii despre *Forêt interdite* (dosar destul de modest, de altfel...) Mă întreb însă dacă avem vreo şansă cu Chicago U[niversity] P[ress], şi iată de ce: i-am dat, zilele trecute, lui Philipson *the page proofs of Histoire*[1]... vol[umul] I, şi aşteaptă acum m[anu]s[cris]ul vol[umului al] II[-lea] (ambele volume vor fi traduse de Willard Trask). Nu mi-a spus nimic despre posibilitatea de a publica *Forêt int*[*erdite*]. Poate, după cîţiva ani, cînd *Histoire* va fi tipărită în întregime. În orice caz, la întoarcerea mea de la Paris, am să-l întreb — şi, dacă voi înţelege că *avem şanse*, te voi înştiinţa.

E curios că *Georgia Review* nu pare interesată. Poate există *alte* reviste — dar, *care*? (Există vreo revistă gen *Short-Story*?)

Îţi voi trimite un articol din *Cahiers roumains d'études littéraires* (Thomas A. Perry, East Texas State University: *The Americans and Romanian Literature*). Concluzia: prin volumul omagial (*Myths and Symbols*), cercurile academice americane au descoperit *existenţa* literaturii lui M[ircea] E[liade]. Etc.

În orice caz, pe curînd.

Cu vechea prietenie,

Mircea Eliade

[P.S.] Ne întoarcem pe la 22-23 feb[ruarie].

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 288

---

[1] Şpalturile de la *Histoire* (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXX

Paris
29 aug[ust] 1976

Dragă Mac,

Iartă-mă că răspund atît de tîrziu scrisorii din 10 iunie. Luna iulie şi început de august am petrecut-o în Mallorca. La Paris, am

scris o lungă nuvelă (mai degrabă: *novella*): *Les trois Grâces*. (Numai titlul este în limba franceză.) Între 5-20 septembrie, vom fi în Egipt. Ne reîntoarcem la Chicago pe la 8-10 oct[ombrie].

Am primit şi eu o scrisoare de la Janny Langfard. I-am răspuns că „am auzit de existenţa unui *Fund for translations from East-European languages*[1]“. Voi afla detalii la Chicago. (Din nefericire, singura fundaţie pe care o cunoşteam, Bo[l]ingen, a comis *hara-kiri* acum vreo zece-doisprezece ani).

Histoire I are mare succes în Franţa.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, pp. 288–289

---

[1] Fond pentru traduceri din limbi est-europene (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXXI

[Antet tipărit]
History of Religions

10 febr[uarie] 1977

Dragă Mac,

Ca de obicei, răspund cu o atît de mare întîrziere, încît nici nu mai merită s-o precizez şi să-mi cer iertare!

Cunoşti, de la Mary [Stevenson] etc. drama familia[l]ă care ne-a ţinut în Europa pînă pe la 20 ianuarie (situaţia critică a cumnatei mele, Sibylle). După numai vreo zece zile aici, cu mine — Christinel s-a întors la Paris.

Eu voi pleca luni, 14 februarie, pentru că la 19 feb[ruarie] trebuie să-mi citesc Discursul de recepţie la Academia Belgiană (despre Martha Bibesco).

Vom rămîne apoi încă vreo zece-douăsprezece zile (eu am treburi cu Payot, *Histoire* II). Sperăm, *Deo concedente*[1], să ne reîntoarcem pentru mai mult timp (iunie-iulie) la Chicago la 1-2 martie.

Inutil să-ţi spun ce fericit sînt că, în sfîrşit, *Forbidden Forest* şi-a găsit editor.

Mîntuleasa (= *Le vieil homme et l'officier*, Gallimard, 1977) are mare succes (de presă!) în Franţa. *Pelerina* a apărut la Suhrkamp Verlag, unde va apărea mai tîrziu un volum de nuvele. La Madrid, v[or] apărea într-o lună-două volumele de nuvele româneşti. (Cred că le cunoşti pe toate, inclusiv *Les trois Grâces*, al cărui text ţi l-am trimis acum vreo două săptămîni.)

În cîteva zile, îţi expediez ultima „creaţie literară“, nu i-am găsit încă titlu; are 115 pag[ini] dactilografiate.

Este deci o *novella*, un *récit*[2]. Te rog (am s-o rog şi pe Mary [Stevenson]), nu te apuca s-o traduci, pentru că nu ştiu dacă, mai tîrziu, nu voi modifica unele capitole.

Îţi trimit, de asemenea, *No Souvenirs* şi îţi urez D-tale şi familiei un an nou fericit.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Am văzut — dar n-am citit, nici măcar n-am răsfoit-o — cartea despre mine (de fapt, mi se spune, contra mea), apărută la Brill: *M[ircea] E[liade] and homo religiosus* (sau cam aşa ceva)[3].

Mi s-a spus că au mai apărut cîteva studii interesante în USA. Ştii ceva? Un foarte competent critic şi istoric literar, Adrian Marino, mi-a trimis în româneşte un lung studiu (90 [de] p[agini]) despre „hermeneutica lui M[ircea] E[liade]“. Vrea să-l publice în *Cultural Hermeneutics*. Dacă David Rasmussen acceptă (adică nu se sperie de lungime), ai fi dispus să-l traduci? Aflîndu-se în România (la Cluj), A. Marino nu dispune de dolari — dar voi putea contribui eu dacă găsim altundeva. A. M[arino] ţi-ar putea trimite cărţi româneşti, reviste etc.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 289

---

[1] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[2] Povestire (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

[3] Este vorba de cartea lui John A. Saliba, *Homo religiosus in Mircea Eliade. An Anthropological evolution*, Leiden, E. J. Erin, 1976, VI, 210.

XXXII

[Antet tipărit]
History of Religions

11 mai 1977

Dragă Mac,

Sincere mulţumiri pentru scrisoarea (şi pentru timbrele nepaleze!). Te rog să-mi ierţi întîrzierea cu care răspund.

Sper că *Forbidden Forest* va apărea la toamnă (deşi nu înţeleg cum va fi posibil, dacă va intra sub tipar de abia în iunie...).

Nici o veste de la [David] Rasmussen. Cred că era plecat. Voi scrie din nou, zilele acestea.

Pe strada Mîntuleasa (= *Le vieil homme et l'officier*, Gallimard) a avut mare succes în Franţa. Prima ediţie s-a epuizat în trei săptămîni.

Foarte probabil, nu vom pleca spre Europa decît la 15 iunie. Aş fi fericit să ne întîlnim şi să mai stăm de vorbă.

Ieri, a venit să mă vadă Richard I. Payne, Associate Editor, Paulist / Newman Press (1865, Broodway, New York, N.Y. 10023). Aflaseră că *F*[*orbidden*] *F*[*orest*] apare la Notre Dame [University Press] şi m-a asigurat că vrea să publice şi el o carte de *fiction*[1]. Dar ce fel de editură e Paulist / Newman Press? În orice caz, am acceptat în principiu. Trebuie întîi să vedem ce „succes" va avea *F*[*orbidden*] *F*[*orest*]. (Poate o selecţie de nuvele sau un mic roman?)

Cu vechea prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Ţi-am spus, cred, că lunga povestire fără titlu va fi corectată şi mult dezvoltată.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 290

---

[1] Ficțiune (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXXIII

Paris
28 iulie 1977

Dragă Mac,

Am fost confiscat, pînă alaltăieri, de pregătirea unor *Entretiens avec M*[*ircea*] *E*[*liade*], înregistrate pe bandă de [Claude-Henri] Rocquet şi care vor apărea în aceeaşi serie (Editura Belfond) ca şi *Entretiens avec Eugène Ionesco* etc.

Am început *Prefața*. Sper s-o termin pe la 3-5 august. O expediez la Chicago.

Aici, la Paris, e frig şi ploaie ca în plină toamnă.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 290

XXXIV

[Antet tipărit]
History of Religions

29 octombrie 1977

Dragă Mac,

Nici nu mai ştiu de cînd nu ți-am mai scris!... Am avut, Christinel şi cu mine, un an teribil. Agonia Sibyllei a fost, pentru amîndoi, o grea încercare. Christinel era atît de epuizată fiziceşte, încît a căzut bolnavă îndată ce ne-am întors la Chicago: o gripă, complicată cu o bronşită, care o ține în casă de cincisprezece zile. Doctorul i-a prescris antibiotice şi *odihnă* (!)...

Din fericire, nu țin cursuri — ci, cu Frank Reynolds, un *joint-seminar*[1] (trei ore) despre „Clasicii istoriei religiilor", de la Max Müller de G. van der Leeuw. Asta îmi lasă timpul liber pentru lucrul meu personal — dar, deocamdată, nu prea am profitat de „libertate". Am venit și eu destul de obosit.

Te rog să-mi trimiți traducerea *Prefeței* la *Forb*[*idden*] *Forest*; trebuie să țin un fel de conferință de deschidere la Colocviul despre hermeneutică (12-14 noiembrie) și vreau să utilizez aceste pagini. Am văzut în ultimul număr (no[iembrie]) din *H*[*istory of*] *R*[*eligions*] anunțată cartea lui Guilford Dudley III, *Religion on Trial. Mircea El*[*iade*] *and His Critics* (Temple Univ[ersity] Press). Cine este autorul?

Noutăți de la Paris: *Cahiers de l'Herne* va apărea la sfîrșitul lui noiembrie (sau decembrie); *Entretiens avec M*[*ircea*] *E*[*liade*], în febr[uarie]-martie; teza lui Douglas Allen în dec[embrie] (la Mouton), iar cartea lui Ioan [Petru] Culianu, în limba italiană, prin dec[embrie]-ian[uarie]. După cum vezi, 1977 amenință să devină „Anul Eliade"!...

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, pp. 290–291

[1] Coseminar (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXXV

[Antet tipărit]
History of Religions

5 decembrie 1977

Dragă Mac,

Cele mai sincere mulțumiri pentru *Two Tales*.

Nu mai aveam nici un exemplar, nici măcar în colecția mea personală (de care, în principiu, nu mă ating — dar am greșit oda-

tă şi am dăruit exemplarul personal din *Two Tales*, în speranţa că voi mai putea cumpăra altele de la editură. Dar, mi s-a răspuns, cartea era epuizată...). Alătur cecul de $ 10.00 (sper că n-ai plătit mai mult...).

Între 21 decembrie şi 3 ianuarie, noi vom petrece vacanţa la Palm Beach, Florida. Voi încerca să corectez şi să completez *Le Centenaire*.

Îţi urăm, D-tale şi familiei, sărbători fericite şi un an nou rodnic şi norocos.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXIII, nr. 1–4, 1992, p. 291

XXXVI

[Antet tipărit]
History of Religions

10 martie 1978

Dragă Mac,

Încă n-am apucat să-ţi scriu şi să te felicit pentru *Forbidden Forest* (ar fi fost mai bine fără *the*). Sper să aibă succes, deşi, ca să fiu sincer, nu prea cred. (John Shopp îmi scrie mîhnit că, deşi *No Souvenirs „although it has received good reviews and was well advertised — we still have several thousand copies left of the first print of 5 000...*")[1] Dar *F*[*orbidden*] *F*[*orest*], care costă aproape 20 de dolari şi are 600 de pagini? În orice caz, un mare pas înainte a fost făcut. Cînd vor apărea şi alte traduceri (*fiction*[2]), poate numele meu îşi va face drum printre cititorii de literatură.

Cahiers de l'Herne a apărut: este foarte impozant (format *in-quarto*, cu fotografia mea din Harvard pe copertă). Am primit numai un exemplar prin avion. I-am amintit editorului adresa D-tale. După cum vezi din alăturatul prospect, la sumar figurează şi articolul D-tale. În orice caz, dacă Biblioteca Universitară (Louis-

burg College) ar putea comanda un exemplar, editorul va fi foarte încîntat şi *Cahiers de l'Herne* ar pătrunde şi în N[orth] Carolina.

Îţi urăm, Christinel şi cu mine, multă sănătate şi noroc D-tale şi familiei.

Cu veche prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 245

---

[1] Deşi a primit recenzii favorabile şi i s-a făcut publicitate bună, mai avem cîteva mii de exemplare rămase din primul tiraj de 5 000... (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Ficţiune (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXXVII

[Antet tipărit]
History of Religions

14 iunie 1978

Dragă Mac,

Mîine, zburăm la New York. De acolo, la Paris, unde vom ajunge, *Deo concendente*[1], la 21 iunie.

Norman G[irardot] îmi sugerează să traduci articolul lui A[drian] Marino pentru [...][2]. Poţi „rezuma" începutul (istoria hermeneuticii).

Îţi urăm D-tale şi familiei vacanţe plăcute.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 246

---

[1] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[2] Culegerea în care se află şi articolul lui Adrian Marino tradus de M. L. Ricketts a apărut în 1982 şi se intitulează *Imagination and Meaning*.

XXXVIII

[Antet tipărit]
History of Religions

22 no[iembrie] 1978

Dragă Mac,

Scrisoarea pentru *National Endowment for the Humanities* a plecat la 10 noiembrie.

Am crezut că te voi întîlni la Congresul Asociației, la New Orleans (17–21 noiembrie), de aceea nu ți-am scris mai devreme.

De cînd am venit (15 oct[ombrie]), n-am făcut mare lucru. Am pregătit totuși textul *Amintirilor* pentru traducerea franceză (Gallimard), adică am făcut „tăieturile“ de care ți-am vorbit (am suprimat o seamă de amănunte, neinteresante sau incomprehensibile cititorilor străini). *Acest text va servi ca bază și pentru traducerea în limba engleză.* Îți voi trimite fotocopia acelor pagini care comportă corecturi și suprimări.

Lunga nuvelă pe care am început-o astă-vară la Paris încă nu e terminată (am scris vreo sută de pagini — dactilografiate). Nu mă voi putea concentra asupra ei decît după ce voi pregăti manuscrisul *Jurnalului* 1970–1978, pe care-l traduce Marie-France Ionesco.

Îți trimit articolul din 1921, dar, te rog, nu-l traduce.

Salutări familiei.

Îți strînge mîna cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 246

XXXIX

19 martie 1979

Dragă Mac,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 6 martie și pentru felicitările de 9 martie.

Am văzut şi eu o parte din *Bibliografie*. Aşa cum le-am scris autorilor, e foarte utilă, deşi incompletă în ceea ce priveşte recenziile şi studiile critice din anii 1977-[19]78. Păcat că rezumatele sînt atît de lungi (Doug[las Allen] şi [Dennis] Doeing s-au cam supărat cînd le-am spus asta...)

Îţi voi pregăti fotocopiile din *Cosmologie* şi cele două povestiri.

Am terminat micul roman început la Paris: *Nouăsprezece trandafiri* (cam 200 [de] pag[ini] dactilografiate). Îţi voi trimite o copie, ca să-l citeşti — dar nu încerca să-l traduci. (Altcineva va face traducerea, care cunoaşte un editor şi speră să-l poată interesa.)

Cred că posezi ultimele publicaţii despre M[ircea] E[liade]: cartea lui Douglas Allan; *M*[*ircea*] *E*[*liade*] a lui Ioan Culianu (în italiană); cele două studii ale lui Adrian Marino, *Hermeneutica lui M*[*ircea*] *E*[*liade*]; *L'Épreuve du labyrinthe*; *Secolul 20* nr. 2–3, 1978 (60 de pagini, M[ircea] E[liade], *Dimensiunea creatoare a mitului*). Şi , desigur, ai *Cahiers de l'Herne*. (Poate mai sînt şi altele, dar le-am uitat; *e.g.* Matei Călinescu*). Mă gîndeam că ai putea scrie un articol pentru *Religion Studies Review*, citînd o serie de studii inaccesibile în USA şi discutînd, pe scurt, lucrările mai importante. (Eu am bibliografia articolelor româneşti despre mine. Recent, a apărut: Ion Bălu, *M*[*ircea*] *E*[*liade*] *şi experienta indiană* (*România literară*, 8 februarie, 1979). Foarte interesant, cu citate din articole vechi. (Dacă nu-l ai, îţi pot trimite o fotocopie, ca şi după alte studii româneşti.) Ştiai că a apărut *Aspecte ale mitului* (= *Myth and Reality*)? 10 500 de exemplare s-au epuizat într-o oră!...

Am terminat corectura *Autobiografiei* I (1907–1937), care va apărea, la toamnă, în trad[ucere] franceză, la Gallimard. Îţi pot trimite un exemplar corectat, cu un anumit număr de pasagii suprimate. Ai putea introduce aceste modificări şi suprimări în traducerea pe care ai făcut-o. Dar înainte ar fi bine să-i scrii lui John B. Shopp, Editor, Harper and Row Publishers, 1700 Montgomery Street, San Francisco, Cal[ifornia] 94 III, şi să-l întrebi dacă îl mai interesează această *Autobiografie*. (Precizează că am supri-

mat pasagii cu interes prea local etc.) Dacă nu, voi încerca la Chicago University Press.

Salutările noastre soţiei.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 246

* şi Paul Simionescu, *Posibile repere în opera ştiinţifică a lui M*[*ircea*] *E*[*liade*], *Revista de etnografie şi folclor*, vol. 23, 1978, pp. 231–239

XL

[Antet tipărit]
History of Religions

New York
17 mai 1979

Dragă Mac,

În drum spre Paris, ne-am oprit cîteva zile la New York.

Înainte de a părăsi Chicago, ţi-am expediat *Nouăsprezece trandafiri*. Azi, mîine, Catherine Bell îţi va trimite textul corectat al *Amintirilor* (partea I, c[apitolele] 1–8) şi al părţii a II-a (India) şi [a] III[-a] (Bucureşti).

Am impresia că [pe] John Shopp nu l-au prea interesat. În orice caz, înainte de a propune *Autobiografia* altei edituri (începînd cu Chicago U[niversity] P[ress]), trebuie să încercăm Harper and Row.

Rămînem în Europa pînă la 2 oct[ombrie]. Adresa pariziană este aceeaşi: 4, Place Charles Dullin, Paris 18^{e}.

Am citit cu interes comunicarea pe care ai ţinut-o la *Romanian Studies*.

Îţi urez vacanţe plăcute şi multă sănătate D-tale şi familiei.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. *Nouăsprezece trandafiri* nu este încă pusă la punct. O voi lucra la Paris.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 248

XLI

[Antet tipărit]
History of Religions

27 oct[ombrie] 1979

Dragă Mac,

Am expediat la timp (19 oct[ombrie]) recomandarea pentru *Council ... Exchanges of Scholars*. Să sperăm că vei putea petrece acele două-trei luni în Bucureşti.

Cred că ţi-a telefonat John Shopp şi eşti la curent cu *his second thoughts*[1]. L-am văzut pe David Brent; citise jumătate din manuscript şi era entuziasmat. Dacă stărui, mi-a spus, îmi înapoiază manuscrisul dar vrea, în orice caz, să-l citească în întregime. Am să telefonez lui Shopp, şi *numai* dacă mă asigură că publică volumul, fără să mai consulte şi alţi *readers*[2], i-l voi trimite. (Ţi-am scris, cred, că trad[ucerea] franceză apare la Gallimard, în ianuarie: *Les promesses de l'équinoxe* (titlul părţii [a] treia; cunoşti titlurile părţilor I şi [a] II[-a]: *Mansarda* şi *India la douăzeci de ani*).

L-am văzut pe Douglas Allen la Paris. Nu mai am de mult veşti de la [Dennis] Doeing. (Sper că nu mai e supărat pe mine pentru că, în dec[embrie] 1989, n-am fost de acord cu „rezumatele" pe care le făcuse cărţilor mele de literatură.)

Nu voi participa la *A*[*ssociation of*] *A*[*merican*] *P*[*ublishers*] *Annual Reading*[3], dar vom fi în New York de *Thanksgiving* [*Day*][4]. Îl voi întreba pe David Tracy de soarta articolului.

Îţi voi trimite curînd o bibliografie a cîtorva articole şi studii (recente) despre mine.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 246

---

[1] Dubii legate de corectitudine(a textului) (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[2] Consilieri editoriali (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[3] Conferinţa anuală a Asociaţiei Publiciştilor Americani (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[4] Ziua Recunoştinţei (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XLII

[Antet tipărit]
History of Religions

25 martie 1980

Dragă Mac,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 21 martie. Nu ţi-am mai scris, pentru că am suferit de arthrită (la degete!...)

Încercăm tot ce putem ca să găsim o catedră pentru Girardot.

În privinţa articolului trimis la *J*[*ourna*]*l of Rel*[*igion*], probabil că e incomplet, căci au apărut două volume: Mircea Handoca, M[ircea] E[liade], *Contribuţii biobliografice*, 1980 (ţi-am trimis astăzi un exemplar, prin avion) şi Adrian Marino, *Hermeneutica lui M*[*ircea*] *E*[*liade*] (nu l-am primit încă, dar, îndată ce voi dispune de exemplare, îţi voi expedia unul. Cartea va apărea şi în limba franceză, la Gallimard, în 1981). În afară de asta, s-au publicat multe articole în legătură cu apariţia (în ianuarie 1980) a vol[umului] *De la Zalmoxis la Gengis Khan* (dacă vrei, îţi pot trimite un exemplar; are o bună introducere de acad. [Emil] Condurachi).

Nu mai ştiu nimic de la [John B.] Shopp. Cartea apare *sigur* (aşa mi-a spus la telefon, în noiembrie!); i-am sugerat să dea manuscrisul cîtorva „lectori", să elimine detaliile prea puţin interesante pentru cititorul străin. Trad[ucerea] franceză a apărut: *Les promesses de l'équinoxe* (*Mémoire* I, 1907–1937). Am primit doar un singur exemplar.

Nu înţeleg de ce traduci *Roza vînturilor*; nu mai e actuală nici pentru români. N[ae] I[onescu] a fost un „simpatizant legionar",

dar a susţinut mişcarea în ultimii ani (1936-[19]39). *În orice caz*, te rog, nu te angaja în această tristă problemă politică a României sub Regele Carol!

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 249

XLIII

9 mai 1980

Am pierdut adresa lui [Dennis] Doeing. Vreau să-i trimit lui [Mircea] Handoca şi lista ultimelor cărţi traduse, articole critice etc.

Îmi poţi comunica adresa lui D[oeing]?

Mulţumiri,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 249

XLIV

[Antet tipărit]
History of Religions

Dec[ember] 10, 1980

Prof. Mac Ricketts
Louisburg College
Louisburg, North Carolina 27549

Dear Mac,

Thank you for your recent letter. I must apologize for having to dictate this letter to you, but my rheumatoid arthritis is still quite painful and my handwriting very poor. In response to you questions: I have not received any contract from Harper and Row, so

I have signed nothing. Have you received the galley proofs? As you know the book has been announced for publication in April.

Also, have you received Marino's work (approx[imately] 400 p[ages]) on my hermeneutics? He sent me one copy and promised to send three more later on, but I have never received them. I hope to be able to write to you in longhand and in Romanian in a few weeks, at which time I will write in more detail. I am hopeful that the new treatments will help.

Sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 250

[Traducere]

Dragă Mac,

Îţi mulţumesc pentru recenta ta scrisoare. Trebuie să-mi cer iertare că a trebuit să dictez această scrisoare, dar arthrita mea reumathoidă mă chinuie încă destul de tare, iar scrisul de mînă este defectuos. Ca răspuns la întrebările tale: nu am primit nici un contract de la Harper and Row, deci nu am semnat nimic. Ai primit şpalturile de probă? După cum ştii, apariţia cărţii a fost anunţată pentru aprilie.

De asemenea, ai primit lucrarea lui Adrian Marino (aproximativ 400 de pagini) despre hermeneutica mea? Mi-a trimis un exemplar şi mi-a promis să-mi trimită încă trei mai tîrziu, dar nu le-am mai primit niciodată. Sper să pot să-ţi scriu pe larg şi în româneşte în cîteva săptămîni, atunci îţi voi scrie mai detaliat. Sper ca noul tratament să mă ajute.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

XLV

[Antet tipărit]

The University of Chicago
Chicago-Illinois 60637
The Divinity School

Dec[ember] 30, 1980

Dear Mac,

Just sign the two copies and send them direct to John Shopp. From 5 to 19 Ian[uary] I will be in Palm Beach. I will write one day!

Happy New Year,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

30 decembrie 1980

Dragă Mac,

Tocmai am semnat cele două exemplare şi le-am trimis direct lui John Shopp. De la 5 pînă pe 19 ianuarie, voi fi la Palm Beach. Îţi voi scrie într-o zi!

An Nou fericit,

Mircea Eliade

XLVI

[Antet tipărit]
History of Religions

June 2, 1981

Dear Mac,

Thank you for your letter. I still have trouble with my rheumatoid arthritis; for this reason I am writing you in English.

Please bring me a photostat of the two articles published in *Vremea*, *Iudaism şi Creştinism* a propos of Nae Ionescu's preface to Mihail Sebastian novel *De 2000 de ani*.

I am leaving now for Paris.

I am glad that you met Corina (she told me at the telephone of this visit). Greetings to [Mircea] Handoca, V[irgil] Cândea and the others. Tell Handoca not to publish the 2nd edition of *Bibliographie* before I will be able to send (in automn) the list of the 12-15 new translations & the hundred add critical reviews[1].

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, pp. 250–251

[1] În următorii ani, Eliade mi-a trimis cîteva sute de studii critice privitoare la opera sa, iar Mac Ricketts peste o mie. Eu însumi am „descoperit" alte cîteva mii. Şi totuşi, ediţia a doua a *Bibliografiei* a putut să apară (la Editura Jurnalul literar) abia mult mai tîrziu: volumul I (416 pagini) în octombrie 1997; volumul al II-lea (340 de pagini) în 1998; volumul al III-lea (432 de pagini) în 1999.

[Traducere]

2 iunie 1981

Dragă Mac,

Mulţumesc pentru scrisoare. Încă mai am supărări cu reumatismul şi de aceea îţi scriu în engleză.

Te rog să-mi aduci o fotocopie a celor două articole publicate în *Vremea*, *Iudaism şi Creştinism* în legătură cu Nae Ionescu şi prefaţa la romanul lui Mihail Sebastian *De 2000 de ani*.

Plec la Paris.

Mă bucur că te-ai întîlnit cu Corina (mi-a vorbit la telefon despre această vizită). Salutări lui Mircea Handoca, Virgil Cândea şi celorlalţi. Spune-i lui Handoca să nu publice a doua ediţie a *Bibliografiei* pînă cînd nu reuşesc să-i trimit (în toamnă), lista cu

cele douăsprezece-cincisprezece noi traduceri şi circa o sută de reviste critice.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

XLVII

Paris
1 aug[ust] 1981

Dragă Mac,

Mulţumiri pentru scrisori (cu atîtea informaţii preţioase) şi pentru fotocopia celor două articole din *Vremea*. Vom sta de vorbă la Chicago (ne întoarcem pe la 7-10 octombrie).

Corina se află cu noi de zece zile. Mîine, plecăm cu toţii în Provenţa. Între 3-10 sept[embrie, sîntem] la Roma. (Vom reveni la Paris între 17 aug[ust] şi 2 sept[embrie].)

Ruda noastră căreia i-ai dat dolari îmi dă de înţeles (limbajul cifrat al scrisorilor) că e vorba de $ 100. Dacă e mai mult, te rog comunică-mi.

Mîinile, îndeosebi degetele, nu sînt încă vindecate. Scriu anevoie — dar reuşesc să scriu (foarte puţin!).

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Salutări din partea Corinei şi a lui Christinel.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 252

XLVIII

[Antet tipărit]
History of Religions

22 ian[uarie] 1982

Dragă Mac,

Îți urez, D-tale și familiei, un an nou fericit!

Iartă-mă că n-am scris pînă acum, și iartă, te rog, această scrisoare scurtă și grăbită. Nu mă simt prea bine (arthrita și celelalte).

Luni, îți trimit o parte din *Jurnal*. Credeam că ai primit *Fragments* II de la Gallimard. În orice caz, îți pot trimite eu un exemplar.

Cele două studii (*Criterion*; *N. Iorga*) sînt excelente. Te rog, nu mai traduce articole din prima tinerețe; nu merită. Și, în principiu, eu mă opun public[ări]i unor asemenea texte (ele își au doar un interes istoric; pot fi citate fragmentar).

Deocamdată, trebuie tradus *Jurnalul* II. Încă n-am reluat redactarea *Autobiografiei* II. [John B.] Shopp era de părere să publicăm întîi continuarea la *Jurnal*.

Cu veche prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 252

XLIX

[Antet tipărit]
History of Religions

November 17, 1982

Professor Mac L. Ricketts
Louisburg College
Department of Religion
Louisburg, NC 27549

Dear Mac,

In the late two years (volumes 21 and 22), *History of Religions* has published thirty-eight articles. Of these, only six were writ-

ten by our own graduates. The showing of book reviews has been just as poor.

I urge you to consider submitting an article to the journal — at least a book review or two. We will make every possible effort to accept it. If for some reason we are unable to publish your contribution in the form submitted, we will, as likely as not, return it with detailed comments for revision.

When trained historians of religions do not contribute to the journal, we are forced to print articles by cultural specialists. While the articles are not bad in themselves, the authors often do not have a good grasp of issues in the history of religions.

Our task as editors would be easier, and the journal would be more useful to all historians of religions, if you would submit some of your work for consideration.

Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 253

[Traducere]

17 noiembrie 1982

Dragă Mac,

În ultimii doi ani (volumele 21–22) *History of Religions* a publicat treizeci şi opt de articole. Dintre acestea, doar şase erau scrise de absolvenţii noştri. Apariţia recenziilor a fost la fel de săracă.

Îţi propun să ai în vedere să ne trimiţi un articol — măcar una sau două recenzii de carte. Vom face toate eforturile să-l acceptăm. Dacă pentru anumite motive nu vom publica contribuţia ta în forma prezentată, o vom înapoia cu comentarii detaliate pentru revizuire.

Cînd istorici ai religiilor experimentaţi nu colaborează la revistă, sîntem forţaţi să tipărim articole ale specialiştilor în cultură. Deşi articolele lor nu sînt rele în fond, autorii nu au totdeauna o deschidere exactă asupra istoriei religiilor.

Munca noastră de editori ar fi mai uşoară şi revista ar fi mai folositoare istoricilor religiilor dacă ai trimite cîte ceva din munca dumitale pentru deliberare.

Cu sinceritate,

M. Eliade

L

Paris 3 iulie 1983

Dragă Mac,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 8 iunie şi materialele trimise. Christinel şi cu mine ne-am lăsat antrenaţi de „ritmul parizian". Am invitat o prietenă din Chicago, pentru trei săptămîni. Am fost cu ea şi la Sorin [Alexandrescu], în Olanda... Acum, sîntem cam obosiţi...

În afară de scris, totul merge bine. Am început un tratament de acupunctură, cu speranţa că îmi va restabili articulaţiile mîinii drepte = şi deci „caligrafia".

Am corectat pentru traducerea franceză *Huliganii* (ed[iţia a] III[-a]). Alătur un CEC, care va acoperi cheltuielile pentru expedierea (avion, recomandat) fotocopiei *Întoarcerea* (ed[iţia a] II[-a]) şi a unui exemplar din M[ircea] E[liade] *Coinc[identia] opposit[orum]* (avion) adresat lui Ioan [Petru] Culianu, Dep[artment] of Romanian Language, Univ[ersity] of Groningen, Holland.

Ai tradus cumva *Ivan*? În acest caz, te rog trimite-mi-o. Un editor american ar vrea s-o publice într-o antologie a literat[urii] fantastice (cu Borges etc.).

M[ircea] H[andoca] mi-a transmis în ultima scrisoare multe fragmente din articolele recente. Dacă ai nevoie, voi expedia fotocopia scrisorilor (ultimele sînt la Chicago).

Îţi urează vacanţe spornice, cu vechea prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 254

LI

[Antet tipărit]
History of Religions

26 martie 1984

Dragă Mac,

Mulţumiri pentru fotocopiile articolelor din *Vremea*. *Convorbirile cu L[ucian] Blaga* m-au interesat, de asemenea unele fragmente din însemnările de călătorie. (Poate că, împreună cu alte asemenea texte, le voi retipări într-un volum — dar nu în ţară!...)

Adriana [Berger] a lucrat cîte zece ore pe zi şi noapte; corespondenţa este, în sfîrşit, exemplar organizată.

În schimb, eu n-am putut face mare lucru...

Îţi trimit scrisoarea alăturată, deşi veche de douăzeci de ani. Poate Vaugnard Press se interesează, încă, de literatura mea.

Cu veche prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 255

LII

[Antet tipărit]
History of Religions

29 martie 1984

Dragă Mac,

Mulţumiri pentru scrisorile din 12 şi 22 martie şi pentru materialele trimise de M[ircea] Handoca. Îmi aduceam vag aminte de recenziile din 1926, dar uitasem numele revistei unde fuseseră

publicate. Voi încerca să conving pe Corina să-i încredinţeze manuscrisele din adolescenţă.

Evident, dacă M[ircea] H[andoca] ajunge la Paris, voi contribui la asigurarea voiajului etc.

E adevărat, numele meu a reînceput să reapară în reviste, dar în R. S. R[omânia] nimic nu e sigur. În orice caz, eu mi-am făcut şi de data aceasta „datoria de român": am oferit Bibliotecii Academiei cîteva sute de volume şi tot pe atîtea volume de publicaţii periodice: *Anthropos*, *East and West J*[*ournal*], *Asiatica*, *Numen*, *Temenos*, *Indo-Iranian J*[*ourna*]*l*, *Clio* etc.

Am primit ieri o scrisoare de la M[ircea] H[andoca]; printre altele, mă roagă să scriu ceva despre Sergiu Al-George; o voi face, pentru că îl admiram foarte mult.

Christinel se reface încet-încet, dar sigur.

N-am lucrat nimic. Sînt încă pierdut în labirintul documentelor pe care Adriana [Berger] le organizează pentru Regenstein Special Collection.

Cu vechea prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 256

LIII

[Antet tipărit]
History of Religions

Paris
5 iunie 1984

Dragă Mac,

Am primit azi-dimineaţă scrisoarea din 23 mai şi „Comentariile" despre textul lui Ivan Strenski — pentru care îţi mulţumesc foarte sincer. Cum ţi-am spus, capitolele acestea mi le-a dat Chuck Long, la sugestia lui Strenski, care ar fi fost curios să afle direct

de la mine „informații suplimentare". Te rog deci, comunică-i lui Chuck „Comentariile".

Tot în același plic cu scrisori retransmise de la Chicago, se afla și scrisoarea lui [Mircea] Handoca, întrebîndu-mă ce cred despre „actele" citate de [Constantin] Popescu-Cadem. Ca să evit efortul, alătur fotocopia răspunsului meu.

Sper că ai primit primele cinci capitole din *Autobiografie* II. (Noi am părăsit Chicago pentru New York la 28 mai — și l-am rugat pe Peter Chemery să predea pachetul la H 306, ca să-ți fie expediat.) La New York, am avut o lungă ședință de lucru cu [Claude] Conyers și Beverly Moon. Articolul, scris în românește de Ion Taloș („Foundation Rites"), era atît de prost tradus, încît l-am rugat pe Conyers să ți-l trimită; probabil că va trebui retradus în întregime.

Încă nu am făcut planul pentru vacanță. În orice caz, pînă pe la 10-15 iulie vom rămîne în Paris. Sper să lucrez *serios* la *Autobiografie*. Te voi ține la curent cu „noutățile" și cu eventualele modificări ale programului.

Îți urăm o vacanță optimă.

Cu vechea prietenie,

Mircea Eliade

[P.S.] 25 iunie. Ne-am întors ieri din Italia. Premiul Dante Alighieri.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 256

LIV

Paris
22 sept[embrie] 1984

Dragă Mac,

Iertare că-ți scriu atît de tîrziu. Iată motivul: mi s-a acordat (pentru traducerea italiană a *Nunții din cer*) premiul literar „Isola d'Elba" și trebuie să fiu la Pisa în seara de 26 septembrie (discursuri etc.) și în insula Elba la 29 septembrie, cînd mi se va acorda premiul. După aceea, eram invitat să rămîn o săptămînă în insulă și a doua

săptămînă la Roma. Dar în acest caz, aproape că nu rămîneau zile pentru întîlnirea noastră la Paris. Am reuşit — după multe discuţii (căci se fixase de mult planul!) — să modific aranjamentul: plecăm imediat la Pisa, rămînem numai două zile la Elba şi trei zile la Roma.

Sperăm să fim la Paris în seara de 5 octombrie. Îţi voi telefona a doua zi la hotel.

Adriana e informată.

Cu veche prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XXV, nr. 1–4, 1994, p. 257

CĂTRE HORIA ROMAN*

I

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

16 ianuarie 1950

Dragă Horia Roman,

Mulţumiri pentru scrisoare şi pentru paginile trimise. Le vom publica în *Luceafărul*. Revista încă n-a intrat sub tipar. N-avem bani! Bine că am apărut să-l comemorăm pe Eminescu prin cîteva conferinţe.

Cred că voi veni la Roma în primăvară, pentru nişte conferinţe. Pînă atunci, îţi strîng mîna cu prietenie

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Horia Roman (1910–1990), ziarist, redactor la *Adevărul*, şi-a petrecut ultimii ani de viaţă în Italia. Prieten al lui Mircea Eliade.

II

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

3 aprilie 1950

Dragă domnule Horia Roman,

Luat de valuri şi bătut de vînt, n-am mai putut să-ţi fac un semn de viaţă ca să ne mai întîlnim la frumoasa D-tale Roma. Şi dacă ai şti cît am regretat, soţia mea şi cu mine! Adesea, scăpaţi încă în viaţă din cine ştie ce sindrofie universitară, ne spuneam unul altuia: „Nu era mai bine dacă petreceam seara asta cu Horia Roman?!“ Evident că era mai bine.

Călătoria vertiginoasă al cărui motor, ghid şi protector ai fost o visăm încă. Cum să-ţi mulţumim? Uneori, stau şi mă întreb dacă n-am făcut rău acceptînd o invitaţie atît de scurtă la Roma. Căci, deşi întors acasă, gîndurile mi-au rămas pe la castele şi printre ruini — şi şamanii mei, din magia cărora mă smulsesem, aşteaptă zadarnic să-i regăsesc şi, cu ştiuta lor abilitate, să mă posede. Ar trebui să fac orice efort ca să-i lichidez în două luni şi să-mi recapăt astfel libertatea. Dar nu ştiu dacă am să reuşesc.

Încă o dată, îţi mulţumesc pentru stimulenta D-tale tovărăşie, iar soţia mea mă roagă să adaug şi mulţumirile ei; şi, mai ales, regretele de a nu-ţi fi cunoscut soţia şi a nu-ţi fi văzut fata.

Cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Ileana Vrancea

III

[Antet tipărit]
History of Religions

9 iulie 1969

Dragă Horia,

Am citit, şi recitit, cu lacrimi, melancolie şi, la răstimpuri, absurde, nestăvilite izbucniri în rîs „*Cenuşa visurilor noastre*“ —

şi cu acelaşi interes ţi-a citit cartea şi Christinel. Îţi mulţumim amîndoi, şi pentru darul pe care ni l-ai făcut, şi pentru rîndurile înflăcărate pe care mi le consacri. (Dar, vai!, povestea celor peste o sută de volume e numai bibliografie adevărată: am publicat vreo 42-43 de cărţi, la care tu ai adăugat, mărinimos, traducerile în treisprezece limbi...)

Păcat că ne-ai dat numai şaizeci şi şase de pagini. Păcat, iarăşi, că ai tipărit numai nouăzeci şi nouă de exemplare. Vin mereu români din ţară, şi ar fi fost interesant să le dăruieşti cîte o carte, două. Sper că n-ai uitat prietenii (bunăoară, pe Ţuţubei, pe care l-am revăzut, în mai, la Buenos Aires).

Aş vrea să-ţi dăruiesc şi eu ceva, dar nu ştiu ce. O dată ce ai hotărît, mai demult, în măreaţa înţelepciune, să nu mai citeşti texte care trec de zece pagini, nu îndrăznesc să-ţi trimit o carte. (Poate o nuvelă...)

Vom fi la Roma pe la 7 august şi desigur ne vom revedea. Tu, probabil, vei veni la Congresul Academiei din USA. În orice caz, sper să nu pleci înainte de a ne întîlni.

Încă o dată, mulţumiri — şi cele mai sincere felicitări.

Vă îmbrăţişăm amîndoi pe tustrei,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Ileana Vrancea

CĂTRE ALEXANDRU ROSETTI

I

Royal Romanian Legation, London
Press Service

6 mai 1940

Mult stimate şi iubite Domnule Profesor,

Aşa cum v-am anunţat într-o scrisoare precedentă, vă scriu de data aceasta prin curier. Altminteri, trebuie socotit — din cauza cenzurii — cam 8-10 zile pentru o scrisoare.

Azi, mi-am trimis primul meu raport. Nu este un raport personal, pentru că nu cred că am încă lucruri suficient de interesante de spus ca să-şi piardă d. prof. [Constantin C.] Giurescu timpul cu lectura lor. În prima noastră consfătuire cu ministrul [Viorel Virgil] Til[l]ea, mi s-a încredinţat, în cadrul serviciilor de presă şi cultură, cercetarea şi raportarea asupra periodicelor literare, ştiinţifice şi istorice; „digerarea“ aşa-numitelor *News Letter*, care reprezintă astăzi adevărata presă liberă engleză şi care sînt foiţe săptămînale foarte bine scrise, referindu-se îndeosebi la politica externă; editarea unui buletin săptămînal în limba engleză, buletin care să oglindească adevărata stare de lucruri din ţară şi să răspundă eventualelor informaţii greşite sau afirmaţii pătimaşe din presa engleză. Este o muncă pasionantă şi pe care o fac cu plăcere. Cum vă spuneam, azi am trimis primul meu raport „impersonal“ asupra sus-numitelor *News Letter*.

Nădăjduiesc că mă voi împăca foarte bine cu şefii şi colaboratorii serviciului de presă şi cultură unde lucrez. Eu voi începe să-mi creez legături printre cercurile orientaliste şi filozofice. Aşa m-a sfătuit şi ministrul Til[l]ea. D[omnul] Dimăncescu îmi face impresia unui excelent consilier de presă, foarte activ, plin de iniţiativă, bucurîndu-se de considerabile cunoştinţe în lumea ziariştilor şi oamenilor politici. Este un om foarte simpatic şi eficient. Nădăjduiesc, de asemenea, să mă apropii cît mai mult de d. Mat[i]la Gh[y]ca, a cărui stranie inteligenţă şi versatilă cultură mă fascinează. Am descoperit întîmplător că-l preocupă arta chineză şi posedă Catalogul Colecţiei Europhopoulos. Ministrul V. V. Til[l]ea mi-a arătat oarecare simpatie în convorbirile pe care le-am avut, şi asta mă linişteşte.

După cum v-am scris, mi-am luat provizoriu un mic apartament de două camere în Cromwell Road, aproape de Legaţie. Mă voi muta însă, pentru că e zgomot şi nu pot lucra. Viaţa e înspăimîntător de scumpă, mult mai scumpă decît în 1936, cînd am stat cîtva timp în Anglia. Mîncăm foarte modest, la Lyons, şi de abia reuşim să avem două mese cu £ 2 pe zi. A trebuit să-mi pun la

punct garderoba oficială, aşa că luna aceasta o vom duce destul de aproximativ.

Cum vă spuneam în scrisoarea precedentă, d. Til[l]ea m-a sfătuit să traduc *Yoga* în englezeşte. Speră ca Halifax să-mi facă o prefaţă. Lucrul n-ar fi prea greu, pentru că România este astăzi la modă în Anglia şi ni se arată un interes foarte viu, datorită frontului pe care englezii aşteaptă să-l deschidem cît de curînd în Dacia Felix. Încă n-am putut vorbi cu editorii englezi referitor la traduceri din autorii români. Se simte lipsa hîrtiei. Ziarele se tipăresc în tiraje reduse. Cărţile apar din ce în ce mai puţine, d. Til[l]ea a propus să aducem hîrtie din ţară pentru tipăriturile noastre.

Mi-am îngăduit, iubite domnule Profesor, să alătur încă două scrisori. Cea dintîi, o petiţie către Rector pentru subvenţia — făgăduită într-o călduroasă scrisoare anul trecut — vol[umului al] II[-lea] *Zalmoxis*. Vă rog să mă iertaţi pentru acest penibil deranj, dar, chiar dacă, începînd de luna viitoare, aş economisi cîteva lire, nu-mi pot ajuta revista, pentru că nu se pot trimite lire peste graniţă. Dacă nu vă plictiseşte prea mult, daţi D-voastră dispoziţii să se încaseze banii — de către C[onstantin] Noica, sau [Mihail] Sebastian, sau oricine altcineva. I-am scris lui Sebastian, şi el ştie cui să predea banii pentru *Zalmoxis*.

O a doua scrisoare, către fata noastră, o alătur prin rugămintea Ninei, care vă mulţumeşte călduros. Sîntem neliniştiţi, căci n-am primit nimic din ţară.

Soţia mea vă transmite cele mai bune salutări. Din partea mea, iubite Domnule Profesor, vă rog să primiţi încă o dată acele nemărturisite mulţumiri şi aceeaşi sinceră recunoştinţă. Cu sentimente de prietenie şi admiraţie,

Mircea Eliade

Publicată de Liviu Călin în *Viaţa românească*, an LXXXV, 1990, ianuarie, nr. 1, pp. 79–80.

II

Press Service
20 mai 1940

Mult iubite şi stimate Domnule Profesor,

Profit de curier pentru a vă trimite cîteva rînduri. Sînt deprimat că, pînă acum, n-am primit nici o scrisoare din ţară — nici de la familie, nici de la prieteni, nici de la D[om]nia voastră. Nu ştiu dacă v-au ajuns scrisorile mele. V-am expediat nenumărate, însă mi-e teamă că majoritatea se rătăcesc pe drum. Numai aşa îmi explic lunga tăcere a celor din Bucureşti. Soţia mea, aşadar, vă roagă să nu vă supăraţi şi să fiţi atît de bun să trimiteţi plicul alăturat fetei noastre.

Trăiesc cu teamă, gîndindu-mă necontenit la soarta ţării mele. Ultimele evenimente mi-au risipit seninătatea. Ca să pot uita actualitatea — mai acută, fireşte, în mediile legaţiilor — mă refugiez, cînd pot, în preistorie şi mistică. Dar nu pot întotdeauna. British Museum nu mai e un arhipelag al sirenelor pentru cineva care şi-a cetit ziarul de dimineaţă. Şi ce frumoase cărţi am găsit — şi ce frumoasă e luna mai în Anglia — şi ce admirabile parcuri şi-au sădit regii Angliei cînd se băteau şi ei, dar nu cu paraşutiştii!!... Mă mîngîi gîndindu-mă că situaţia prietenilor din ţară e poate mai tragică decît a noastră, a celor din Londra.

Nu mai îndrăznesc, iubite Domnule Profesor, să vă mai întreb de lucrurile şi cultura din ţară. Bănuiesc că nimeni nu mai are timp de aşa ceva. Este ceasul cînd un comentariu adecvat al Apocalipsului preţuieşte mai mult decît o capodoperă. Dacă aţi găsi timp, v-aş fi recunoscător să-mi scrieţi cîteva rînduri — prin curier, fireşte, căci altminteri sînt sigur că mi-aţi scris, dar n-am primit.

La Legaţie, mi s-a dat să fac şi buletinul articolelor de fond din presa zilnică britanică. Primul număr din revista românească în limba engleză va apărea înainte de 8 iunie.

Vă rog transmiteţi salutările mele tuturor prietenilor de la Fundaţii. Nu uitaţi sărutări de mîini Doamnei Rosetti, în care am descoperit o atît de preţioasă cititoare.

D-voastră, cele mai călduroase şi mai sincere urări de bine.

Mircea Eliade

Stimate Domnule Profesor,

Vă rog să ne iertaţi că abuzăm prea mult de bunăvoinţa D-voastră, dar am fost siliţi de împrejurări. Din partea mea, toată sănătatea — şi să dea Dumnezeu să ne vedem cu bine!

Toate mulţumirile şi prieteneşti salutări,

Nina Eliade

Publicat de Liviu Călin în *România liberă*, 1990, decembrie 15, p. 4

III

Romanian Legation
Cultural Section
4, Cromwell Place

7 iunie 1940
London, S. W. 7

Mult stimate şi iubite Domnule Profesor,

Am primit chiar acum scrisoarea D-voastră din 2 mai. Nu vă pot spune bucuria pe care am avut-o citindu-vă rîndurile. Timpurile sunt grele, dar nădejdea mea în permanenţa valorilor spirituale este mai fierbinte ca oricînd. Un singur lucru e indestructibil: spiritul. Siguranţa aceasta mă linişteşte — şi aştept împăcat apocalipsul.

Cum să vă mulţumesc pentru bunăvoinţa pe care mi-aţi arătat-o şi de data aceasta, intervenind pe lîngă Rector? D. Prof. Stoicescu mi-a scris personal, ţinînd să-mi transmită vestea cea bună, şi i-am răspuns prin curier. În ultimele săptămîni, mi-am făcut o serie de noi şi preţioase cunoştinţe. Am fost invitat la banchetul anual al presei streine, unde Duff Cooper şi Dalton au ţinut răsunătoarele lor discursuri. Am avut cinstea să fiu invitatul PEN-Clubului la banchetul norvegian, şi secretarul general, Herman Ould, a ţinut să mă aibă în stînga lui, pentru a discuta literatura din România şi mistica indiană. Am cunoscut pe bătrînul Wells, care este teribil de tînăr şi lucid.

Surpriza cea mare a fost cînd, la acelaşi banchet, am impresionat pe norvegieni vorbindu-le despre Institutul de la Oslo —

şi pe antropologi minţind că lucrările lui Robert Betterman (acolo de faţă) sunt citite pînă şi de studenţii mei. Am făcut cea mai neruşinată propagandă, prefăcîndu-mă mirat în faţa excelenţelor lor şi repetîndu-le că ştiu şi eu ceea ce ştiu toţi românii care se respectă. Mănînc marţea viitoare cu [Theodore] Besterman, Ould şi David Carvar. L-am cunoscut la British Museum pe folcloristul Dawson şi pe ocultistul Waite. Ambii m-au rugat să le adun materiale folcloristice româneşti. *Yoga* şi *Zalmoxis* sunt la British Museum, şi am găsit *Zalmoxis* la cîţiva librari din Great Russell Street.

Toate s-ar anunţa bune, dacă ar fi linişte. Mi-e teamă totuşi că nu voi mai putea rămîne multă vreme în Londra. Dacă vom pleca la Oxford, cred că „activitatea" mea va fi tot atît de spornică. Am făcut un raport ministrului Giurescu, rezumîndu-i muncile cu care am fost însărcinat. Nădăjduiesc că îi va ajunge. La Legaţie, lucrez destul de mult, dar nu mă plîng: articolele de fond din presa zilnică, periodicele şi redactarea articolului de fond al „Buletinului românesc". Cînd îl vedeţi pe d. Giurescu, vă rog amintiţi-i recunoştinţa mea. Aş vrea să aveţi încredere în mine şi, în mai puţin de un an, veţi vedea roadele! Soţia mea vă mulţumeşte călduros, iar eu vă trimit de departe stima şi prietenia şi admiraţia mea neţărmurită.

Al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Liviu Călin în *Viaţa românească*, an LXXXV, 1990, ianuarie, nr. 1, pp. 80–81.

IV

Londra, 2 august 1940[1]

Iubite Domnule Profesor,

Nu ştiu dacă aţi primit cartea mea poştală din Paris. Poşta merge greu pretutindeni. M-am instalat provizoriu într-un mic, foarte mic apartament, alături de Legaţie. Ministrul Tilea s-a arătat foarte amabil faţă de mine. Mi-a propus să traduc *Yoga* în engle-

zeşte, eventual cu o prefaţă de Lordul Halifax, care a fost guvernator şi vicerege în India cam pe timpul studiilor mele acolo.

În aceeaşi ordine de idei, m-a sfătuit să intru în contact cu orientaliştii şi filozofii englezi, lucru pe care îl prevedeam şi eu, dar care mă încîntă că îşi găseşte atît de prompt încuviinţarea oficială.

Prin curier, am să trimit ministrului [Constantin C.] Giurescu primul meu raport şi tot atunci am să vă scriu mai pe larg. De pe acum pot să vă spun că traducerea în limba română a cărţii lui D. I. Hall *Romanian Furrow* ar fi binevenită. Hall doreşte foarte mult asta.

Timpul a fost pe aici, pînă acum, foarte urît. „Veniţi, privighetoarea cîntă..." — astea sunt minuni de care numai D-voastră vă puteţi bucura. De-abia aştept să se facă vară, să pot sta fără foc în cameră şi fără palton pe stradă.

Mă întîlnesc mereu cu Prinţul Mat[i]la Gh[yk]a, mi se pare un om încîntător şi foarte original.

Diseară, plec cu d. Dimăncescu în locuinţa sa de lîngă Londra, să discutăm în amănunt chestiunea culturală. La Paris, l-am întîlnit pe d. [Constantin] Brăiloiu — şi cred că o expoziţie de icoane pe sticlă, care se pot vinde, ar avea aici *a tremendous success*[2]. Am s-o propun de urgenţă ministrului.

Cum găsiţi cartea mea de nuvele? Regret că am scris-o atît de repede. La o nouă ediţie, voi adăuga o a treia nuvelă.

În privinţa colaborării la *R*[*evista*] *F*[*undaţiilor*] *R*[*egale*], mă şi gîndesc la viitoarea cronică.

Soţia mea vă transmite prieteneşti salutări. Eu vă rămîn, domnule profesor, pentru totdeauna îndatorat şi vă trimit o caldă strîngere de mînă.

Mircea Eliade

Publicată de Liviu Călin în *Viaţa românească*, an LXXXV, 1990, ianuarie, nr. 1, pp. 78–79.

[1] Dată notată greşit; probabil, aprilie sau mai.

[2] Un succes colosal (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

V

Londra, 2 august 1940

Stimate şi iubite Domnule Profesor,

Profit de bunăvoinţa unui coleg care e mutat la Berna, pentru a vă trimite aceste cîteva rînduri. Nu mai ştiu de cînd nu v-am scris. Lucrurile s-au schimbat mult peste închipuirea mea. Am fost zdrobit după pierderea Basarabiei — mai ales că presa de aici nu-şi ascundea bucuria pentru nedreptatea care ni se făcuse.

De altfel, presa britanică nu ne simpatizează deloc. E de mirare că Ungaria, care şi-a declarat de mult politica ei antiengleză, e mai puţin ofensată decît suntem noi, de ale căror sentimente au avut timp să se convingă în atîţia ani. De aceea, rugasem pe cei de la Bucureşti să fiu trimis în America, unde aş putea lucra eficient. De întors în ţară e aproape imposibil. Doar în jurul lumii — şi asta costă vreo £ 200 de persoană. În cel mai rău caz, ar trebui să rămîn aici. Oamenii serioşi ne înţeleg situaţia. Eu mi-am făcut, cum se spune, relaţii importante printre filozofi, scriitori, etnografi şi orientalişti. Chiar mîine sînt invitat să petrec week-endul la Theodore Besterman, unul dintre cei mai interesanţi antropologi — mare admirator al revistei noastre *Zalmoxis*. Eu continuu să lucrez la British Museum. Pot spune chiar că drama prezentă îmi limpezeşte ideile. Am început să scriu o carte de filozofie: *Anthropocosmos*, pe care sper s-o pot publica în englezeşte la anul. V-am spus, cred, că PEN-Clubul m-a însărcinat să pregătesc o broşură asupra profilului actual al literaturii române.

Ne gîndim adesea la D-voastră, autorul principal al eliberării mele din contingenţe. Ar fi splendid dacă aş putea pleca în America.

Domnule Profesor, dacă întîmplător Giza va avea nevoie de ceva la toamnă, pot spera în D-nia Voastră? Noi n-am bănuit că vom fi atît de total rupţi de ţară!!

Cele mai sincere salutări, al D-voastră cu toată dragostea

Mircea Eliade

Din exilul nostru vă trimit D-le Profesor cele mai bune gînduri, sper totuşi: să ne revedem

M. Eliade

Publicată de Liviu Călin în *Viața românească*, an LXXXV, 1990, ianuarie, nr. 1, pp. 81–82.

VI

Londra, 17 august [1940]

Iubite Domnule Profesor Rosetti,

Încă o ocazie nesperată, și vă pot adresa cîteva rînduri. Nu mai știm nimic din țară de două luni. Sîntem izolați. Viața de aici devine din ce în ce mai grea pentru noi, românii. Presa ne atacă furios, imputîndu-ne că nu provocăm conflictul mult așteptat în Balcani. Hrana e tot mai scumpă și mai puțină. Cartele pentru aproape toate lucrurile.

Dacă ar fi fost posibil, m-aș fi reîntors — mai ales că auzisem într-un timp că serviciul cultural la Londra s-a desființat. Dar nu găsesc decît un loc în avionul pentru Lisabona; femeile nu sînt admise. Și apoi, e o călătorie plină de riscuri. Am telegrafiat lui [Nichifor] Crainic să fim trimiși în America, unde s-ar putea lucra cu mai mult spor — dar pînă acum n-am primit nici un fel de răspuns.

Nu știu dacă a[u] apărut *Zalmoxis* și *Mitul reintegrării*. Eu pregătesc aici volumul următor din *Zalmoxis*.

Mi-am făcut foarte multe relații printre savanți și scriitori. Cred că relațiile personale sînt mai prețioase decît orice fel de propagandă. Aș putea să vă spun multe lucruri de felul cum se face — sau, mai bine zis, s-a făcut — propaganda la Londra...

Mă gîndesc cu inima sfîșiată la biata noastră țară. Pierderea Basarabiei — care a fost primită aici cu satisfacție — m-a copleșit. Se spera mult aici într-un front alternativ, și faptul că nu l-am creat noi a provocat o teribilă furie împotriva României.

Vă rog să transmiteți toate cele bune lui M[ihail] Sebastian și Camil [Petrescu] și celorlalți prieteni de la R.F.R.

Încă o dată, vă mulțumesc pentru prietenia pe care mi-ați arătat-o și vă urez o bună vacanță și multă sănătate.

Al D-voastră devotat,

Mircea Eliade

Publicată de Liviu Călin în *Viața românească*, an LXXXV, 1990, ianuarie, nr. 1, pp. 82–83.

VII

Lisabona, 14 mai [1941]

Iubite Domnule Profesor,

Am primit cele două scrisori ale D-[voastră], trimise prin curier la Madrid. [Vă] închipui[ți] cu ce bucurie le-am citit — lipsit de vești și de cărți românești de atîta, cum se spune, amar de vreme. Nina îmi scrie de la București că ați stat mult de vorbă împreună. Nu mai am deci multe de adăugat. O aștept pe ea, ca să aflu vești despre D-[voastră] și ceilalți prieteni de la Fundație. Mi s-a spus, de asemenea, că mi s-au trimis cărțile recente. Sper să fie printre ele și *Istoria lit*[*eraturii*] *române* și *Renașterea* [*și*] *Reforma*.

Acum vreo două săptămîni, am avut o surpriză: am primit manuscrisele și fișele mele de la Londra, care așteptau în birourile cenzurii din februarie. [Vă] închipui[ți] ce desperare mă cuprinsese la gîndul că munca mea de zece ani (fișele *Mătrăgunei*), manuscrisul romanului, manuscrisul *Introducerii în istoria religiilor* și alte studii începute — ar fi riscant să se piardă sau să ardă într-unul dintre acele triste incendii londoneze. Din fericire, s-a întîmplat altfel. Cele trei kilograme de hîrtie scrisă (ca să citez modesta expresie a dlui [Eugen] Lovinescu — „mîna mea, care... un vagon de hîrtie...“) stau iarăși pe masa mea de lucru, așteptînd zile mai bune, ca să-și sporească oarecum cantitatea (la opt kilograme — mă opresc!).

De la Madrid, cumpăr regulat cărți spaniole — o minune! Zilele acestea, m-am apucat serios să citesc *Obras completas* ale lui [José] Ortega y Gasset, două volume de impresionante proporții. Este cel mai european dintre spanioli, iar critica societății spaniole, așa cum o face el, cu durere se potrivește întocmai mult încercatei noastre țări. Ar merita să fie tradus numai ca să ne putem cunoaște mai bine — și societatea, și necazurile. Planurile mele

pentru viitorul apropiat vi le-am destăinuit într-o scrisoare precedentă. Dumnezeu ştie în ce măsură se vor îndeplini. Trăim şi aici, ca pretutindeni, în provizorat. Frumoasa ţară lusitană, ostrov paradiziac deocamdată, era, vorba poetului, pe cînd nu se vedea — azi o vedem şi nu e.

Sper să fiu la Madrid pe la 20 mai, să-mi întîmpin nevasta care se întoarce, nu mă îndoiesc, cu braţele încărcate. Adevărata mea cunoaştere a Spaniei o las însă pentru mai tîrziu, cînd o voi putea străbate de la Asturii pînă la Granada.

Încă o dată, vă mulţumesc pentru cărţile trimise şi toate dovezile de prietenie pe care mi le arătaţi. Salutări tuturor prietenilor.

Vă strînge mîna cu mult dor al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de Liviu Călin în *România liberă*, 1990, decembrie 15, p. 4.

VIII

Hôtel du Pas de Calais
59, rue des Saints Pères
Paris

23 octombrie 1957[1]

Iubite Domnule Profesor,

Ce bucurie să primesc, după atîţia ani de tăcere, cele trei scrisori ale D-voastră! M-am întors de curînd din Italia, de aceea vă scriu de abia acum, adresîndu-vă aceste cîteva rînduri la Copenhaga. Mă bucur mult să vă pot reîntîlni la Paris în cursul anului viitor. Eu plec la Uppsala, pentru patru conferinţe, pe la 10 noiembrie şi mă reîntorc la Paris la începutul lui decembrie. Mă îmbarc pentru Statele Unite la 16 dec[embrie]. Dar voi reveni la Paris pe la sfîrşitul lui iunie 1958.

Ce vă pot spune într-o scrisoare? Aproape nimic. Am publicat destule cărţi şi-mi voi face plăcerea să vi le ofer cînd ne vom reîntîlni. Mă ocup de aceleaşi probleme, de istoria religiilor, etnologie şi orientalistică, pe care le ştiţi. Dar mă interesează din ce

în ce mai mult folclorul românesc şi balcanic. Am văzut la Roma ultimele publicaţii ale Academiei în această direcţie. Din nefericire, publicaţiile se găsesc greu (de cumpărat, vreau să spun). Dacă vă este cu putinţă, v-aş fi recunoscător să primesc *Studii de folclor* (aşa îi spune revistei publicate de Academie). Le-aţi putea expedia direct la Chicago: Department of History of Religion, Swift Hall, Univ[ersity] of Chicago. Vă stau la dispoziţie pentru orice carte sau revistă din USA — sau Europa (după iunie 1958).

Îl vedeţi pe [Ion] Muşlea? Studiul lui *Obiceiul junilor din Braşov*, de care am mare nevoie, nu există în nici o bibliotecă europeană. Dacă Muşlea mai dispune de vreun extras sau dacă mi-aţi putea procura un microfilm, mi-aţi face un imens serviciu, pentru care v-aş rămîne sincer recunoscător.

De asemenea, ar fi posibil să primesc marea colecţie de poezii populare editată de G[eorge] Călinescu?

Dacă nu le puteţi expedia la Chicago, poate le adresaţi lui [Eugen] L[ozovan] sau lui [Alf] Lombard (cu rugămintea de a mi le retrimite).

I[ertaţi]-mă că, în loc să vă vorbesc despre mine, vă cer cărţi! Dar îndrăznesc s-o fac în speranţa că vom putea vorbi pe îndelete împreună la Paris!

Atîtea amintiri!... De unde să încep?...

Dacă aţi putea aduce pe C[onstantin] Noica la Bucureşti să lucreze în condiţii mai bune, ne-aţi face tuturor un enorm serviciu.

Vă urez sănătate şi noroc.

Cu vechile sentimente,

Mircea Eliade

Publicat de Liviu Călin în *România liberă*, 1990, decembrie 15, p. 4.

---

[1] Alexandru Rosetti a primit această scrisoare, cum notează cu creionul roşu, în colţul din stînga, sus, la 29.X.1958, deci după un an. În continuare, el adaugă: „Voi trimite cărţile."

IX

[Antet tipărit]
History of Religions

15 iulie 1968

Mult stimate şi iubite Domnule Profesor,

Am primit chiar acum cele cinci volume din [George] Călinescu şi *Poeziile* lui [Lucian] Blaga, *Dacii* şi studiul lui Basarab Nicolescu[1] şi mă grăbesc să vă mulţumesc. În ultimele luni, biblioteca mea românească a crescut considerabil (între altele, am primit *Operele complete* ale lui [Tudor] Arghezi, *Istoria Bucureştiului* de C[onstantin] C. G[iurescu] etc.). Nimeni nu s-a gîndit însă să-mi trimită volumul omagial ce vi s-a dedicat mai acum un an[2]!...

Ar fi trebuit să fim în Israel de cîteva zile, pentru Congresul de istorie a religiilor — dar oboseala, treburile şi alte plictiseli (*deadlines*[3]) pentru articole etc. m-au silit să renunţ. Vom zbura direct la Roma la sfîrşitul lunii şi vom rămîne în Europa pînă pe la 10 oct[ombrie]. Nu cumva vă repeziţi şi D-voastră — Paris, Elveţia sau altundeva, unde vom fi bucuroşi să vă căutăm?

Veţi primi *Pe strada Mîntuleasa* direct de la Paris (apare în colecţia „Inorog").

Christinel vă transmite amintirile ei melancolice (căci abia a avut timp să vă cunoască). Cu vechea prietenie şi recunoştinţă, vă îmbrăţişează al D-voastră devotat,

Mircea Eliade

Publicat de Liviu Călin în *România liberă*, 1990, decembrie 15, p. 4.

---

[1] *Ion Barbu — Cosmologia jocului secund*, Editura pentru literatură, 1968 (aprilie).

[2] E vorba de volumul omagial al lui Alexandru Rosetti apărut la Editura Academiei, care cuprinde comunicări şi studii dedicate filologului şi marelui om de cultură român cu prilejul împlinirii vîrstei de şaptezeci de ani (20 octombrie 1965).

[3] Termene de predare (a lucrărilor) (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

X

[Antet tipărit]
History of Religions

30 no[iembrie] 1968

Iubite Domnule Profesor,

Anul acesta, a trebuit să părăsim Franţa pe la 10 oct[ombrie], aşa că iarăşi nu ne-am întîlnit. Sper să se „spargă ghinionul" în 1969, şi undeva — în ţară sau în Europa — să ne putem întîlni şi sta pe îndelete de vorbă.

Am găsit aici, la Chicago, voluminosul *Festschrift*[1], pentru care vă mulţumesc din inimă. Sper să vă trimit, în ian[uarie]-febr[uarie], volumul omagial pe care mi l-au închinat colegii şi pe care îl citesc acum în şpalte. Veţi găsi cîteva texte care sînt sigur că [vă] vor interesa.

De la Sorin [Alexandrescu], aţi aflat, desigur, amănunte „concrete" despre noi. Am fost fericiţi, Christinel şi cu mine, că l-am putut, în sfîrşit, cunoaşte (pe Alex[andra Roceric] o întîlnisem o singură dată, cîteva ceasuri). Ce sentiment curios să laşi un nepot de trei ani şi să întîlneşti un tînăr coleg, faţă de a cărui inteligenţă şi cultură începi să-ţi dai seama că ai îmbătrînit.

Probabil că n-aţi primit ultima mea carte românească, *Pe strada Mîntuleasa*, apărută astă-vară la Paris (N-a primit-o nimeni!). Îndată ce voi dispune de exemplare, vă voi expedia unul prin avion — pentru că e o carte care-mi place mult.

Se pare că iarna aceasta vor începe să se republice o parte dintre cărţile mele mai vechi. Sînt foarte curios să le văd republicate şi, mai ales, să văd ce impresie vor face noilor generaţii de cititori. Aşa cum îi scriam şi lui Sorin, deocamdată am impresia că în ţară sînt doar un „nume", dar că aproape nimeni nu m-a citit (n-a avut cum...). Vizitarea ţării în asemenea condiţii mi-ar fi fost penibilă. Aş fi avut impresia că sînt o statuie fabuloasă, la care oamenii se uită cu admiraţie sau curiozitate pentru că li s-a spus că reprezintă pe cineva care a fost cineva în vremurile lui... Dar lucrurile se vor schimba în clipa cînd voi simţi că sînt prezent în cultura românească.

Vă îmbrăţişează cu melancolie şi recunoştinţă,

Mircea Eliade

[1] Vezi, mai sus, nota 2.

Publicat de Liviu Călin în *România liberă*, 1990, decembrie 15, p. 4.

XI

Chicago 27 feb[ruarie] 1976

Iubite Domnule Profesor,

Am fost sincer emoţionat citind telegrama pe care mi-a adus-o Sorin [Alexandrescu], chiar în ziua cînd mi se decerna, la Sorbona, doctoratul h[onoris] c[ausa]. Sînteţi pur şi simplu extraordinar! Unic! Cînd aţi avut timp să aflaţi vestea şi să trimiteţi telegrama? (Mie mi-ar fi trebuit o săptămînă.) Ca din anul cînd v-am întîlnit pentru întîia oară la editură, cu şpaltele romanului *Maitreyi* sub braţ, dar, mai ales, din 1940, vă rămîn recunoscător şi îndatorat.

Mi-a părut atît de rău că aţi ajuns la Paris, toamna trecută, [la numai] cîteva zile după plecarea noastră spre Chicago! Voiam să vă spun „prin viu grai" cît de mult mi-a plăcut şi m-a interesat *Limba descîntecelor*. Ce păcat că nu mai sînt tînăr şi că am atîtea cărţi neterminate în sertare! M-aş fi apucat de filologie şi dialectologie! Cu experienţa unei jumătăţi de veac de orientalistică şi istoria religiilor — poate aş fi văzut lucruri interesante şi, pînă acum, neglijate de specialişti...

Cu puţin noroc, veţi primi, la începutul lui aprilie, primul tom din *Histoire des croyances et des idées religieuses*. Payot mi-a făgăduit că-l va trimite recomandat. Iar în cîteva săptămîni, vă expediez de aici, prin poşta aeriană, *Occultism, Witchcraft, Cultural Fashion*, carte pe care o editează University of Chicago Press.

Ne-am întors aseară de la Paris (după un popas de două zile la New York) şi am citit *Jurnalul* lui Octav Şuluţiu. Cu cîtă melancolie! Mi-am amintit de vorba unui coleg de liceu: „Viaţa e ca o cămaşă de copil scurtă şi că...tă"!

Vă îmbrăţişez cu dor, al D-voastră,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

CĂTRE ARION ROŞU

14 dec[embrie] 1966

Stimate Domnule Roşu,

Mulţumiri pentru scrisoare şi pentru articolul despre [Constantin] Georgian. L-am citit pe loc, cu încîntare şi melancolie. Pentru că, după cum prea bine ştii, indianistica n-a avut noroc în România. Cînd, prin 1934-[19]35, fiind deja suplinitorul lui Nae Ionescu la Catedra de metafizică (unde eu făceam mai mult istoria religiilor) şi istoria logicii (unde, alături de Aristot şi Cusanus, studiam logica indiană) i-am vorbit o dată lui P. P. Negulescu despre o conferinţă de sanskrită (chiar împreună cu istoria religiilor, aşa cum avusese la început R. Gaube), a sărit în sus ca ars: „Cît voi fi în această Universitate, mi-a spus, mă voi opune cu toate puterile! Avem nevoie de cel puţin cinci alte catedre, înainte de a funda una în legătură cu limbile şi filozofiile Indiei D-tale!"

Poate avea dreptate. Nu-l judec. Dar fapt este că indianistica n-a avut noroc în România. Cazul D-tale e exemplar. Dacă n-ai fi fost implicat în procesul [Constantin] Noica şi alte multe „dacă"..., ar fi trebuit astăzi să fii de mult titularul unei catedre de indianistică. Acelaşi nenoroc urmăreşte această disciplină printre românii din străinătate. [Anton Zigmund] Cerbu s-a prăpădit la patruzeci de ani, fără să apuce să scrie măcar cîteva studii importante. Eu am abandonat oarecum indianistica, silit şi de împrejurări: istoria religiilor îmi îngăduie să trăiesc, să lucrez, să public. Iar D-ta, în loc să fii la C.D.R., lucrezi la Musée de l'Homme! (Evident, e mai bine în Place d'Iéna decît la Bucureşti, dar oricum, nu poţi spune că avem noroc...)

Dar n-aş vrea să te descurajez. Poate D-ta vei reuşi să „spargi ghinionul". Să-ţi ajute Dumnezeu!

Trebuie neapărat să ne întîlnim la vară. Îţi voi comunica din timp programul meu european. Al D-tale, cu toată prietenia,

Mircea Eliade

P.S. Scuză-mă, te rog, faţă de Mlle Wallmann. Nu ştiu unde mai am fişele în legătură cu simbolul cochiliei (Paris? Lis[a]bo[n]a?)

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Comunicată de Eugen Ciurtin

CĂTRE LIVIU RUSU*

5 decembrie 1970

Mult stimate Domnule Rusu,

Am primit acum cîteva zile scrisoarea D-voastră din 22 sept[embrie] şi cartea *Viziunea lumii în poezia noastră populară*[1] şi vă mulţumesc din inimă. Am citit imediat capitolul închinat *Mioriţei*, care m-a interesat nespus şi prin observaţiile metodologice, şi pentru exegeza pe care o schiţaţi — şi într-adevăr poziţiile noastre sînt foarte apropiate[2]. Revizuiesc acum întreg volumul pentru traducerea engleză şi nu voi uita să pun lucrurile la punct în ceea ce priveşte interpretarea D-voastră de astăzi.

Eram la Paris în septembrie[3], şi îmi pare rău că nu ne-am întîlnit.

Într-adevăr, aveţi o memorie extraordinară. Articolul despre Ionel Teodoreanu a apărut în *Revista universitară* nr. 1 sau 2, prin 1926...

Mulţumindu-vă încă o dată pentru darul pe care mi l-aţi făcut şi cu cele mai sincere urări de bine, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de prof. Ilie Radu Nandra în *Excelsior*, an I, 1992, octombrie–decembrie, nr. 4, p. 79.

* Liviu Rusu (n. 1901–1985), estetician, critic şi istoric literar. Lucrări: *Logica frumosului*, *Viziunea lumii în poezia noastră populară*.

---

[1] Liviu Rusu, *Viziunea lumii în poezia noastră populară*, Bucureşti, 1967.

[2] *De Zalmoxis à Gengis Khan*, Paris, Payot, 1970.

[3] Liviu Rusu s-a aflat în Franţa, cu prilejul participării la Congresul internaţional de literatură comparată, care a avut loc la Bordeaux între 31 august şi 5 septembrie 1970.

CĂTRE HENRY W. SAMS

I

45, rue du Val d'Or
Saint Cloud (S. et O.)

[le] 22 novembre 1955

Professor Henry W. Sams
Secretary
Committee for the Haskell and Barrows Lectures

Dear Professor Sams,

I thank you very much for your letter of Nov[ember] 16 and I hope that you e[x]cuse my rusty English, but since 1945 I speak and write almost only in French. It is for me an undreamed of honour to be invited for the Haskell Lectures, and I beg you to express my warmest thanks to Dean Brauer and to Professor Joseph Kitagawa. Needless to say that I accept with the greatest pleasure to come to Chicago as Haskell lecturer and visiting professor of History of Religions. Perhaps I will choose for my lectures a rather vast but very stimulating subject: *Patterns of Initiation* (Primitive Societies, Shamanism, India, Graeco-Oriental Mysteries). But we shall have the opportunity to discurs all these matters latter on.

There is still an obstacle — and, I fear, a great one — to my coming to the States, namely my personal status. Actually, I am an apatride living in France for the last ten years and under the legal protection of the French Governement. For many reasons, I did not want to change my nationality and to become French. (I am still considering myself a good Roumanian). Consequently, I could not be integrated in any of the French universities, and I am giving only occasionally a course of lectures at the École des Hautes Études, Sorbonne. Do you think that, as an apatride of roumanian origin, there is a chance for me to obtain a nine months visa for the USA?

There are, in the States, two Institutions which can sponsor me: Bo[l]ingen Foundation, 140 East 62 Street, New York 21 —

and the Roumanian National Committee, 2810 Cathedral Avenue, Washington 8, D.C. (the President is the former Minister of Forreing Affairs of Roumania, Constantin Visoianu).

I will be very happy indeed if my political and administrative nullity will not prove decisive for my coming to the States. Whatever will be the issue, I wish to assure you and all the members of the Committee for the Haskell Lectures of my gratitude.

Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

45, rue du Val d'Or
Saint Cloud (S. et O.)

22 noiembrie 1955

Stimate Profesore Sams,

Vă mulţumesc foarte mult pentru scrisoarea D-voastră din 16 noiembrie[1] şi vă rog să-mi scuzaţi engleza mea nepusă la punct, dar din 1945 am vorbit şi am scris aproape numai în franceză. Este o adevărată onoare să fiu invitat ca profesor la Haskell şi permiteţi-mi să exprim cele mai călduroase mulţumiri domnului Brauer şi profesorului Joseph Kitagawa. Cu siguranţă că accept cu cea mai mare plăcere să viu la Chicago în calitate de profesor Haskell şi ca profesor invitat de istorie a religiilor. Probabil că voi alege pentru cursurile mele o temă destul de vastă, dar foarte interesantă: *Tipuri de iniţiere* (Societăţile primitive, şamanismul, India, misterele greco-orientale). Dar vom avea ocazia să discutăm despre toate acestea mai tîrziu.

Totuşi există o problemă — şi mă tem că este destul de gravă — în ceea ce priveşte venirea mea în Statele Unite, mai precis statutul meu personal. De fapt, eu locuiesc în Franţa ca apatrid de zece ani şi mă aflu sub protecţia legală a guvernului francez. Pentru nenumărate motive, nu vreau să-mi schimb naţionalitatea şi să devin francez (încă mă mai consider un român adevărat). De

aceea nu am putut obţine nici un post permanent în vreo universitate din Franţa şi ţin doar ocazional o serie de cursuri la École des Hautes Études de la Sorbona. Credeţi că în calitate de apatrid de origine română aş putea să obţin o viză de nouă luni pentru SUA?

Există în Statele Unite două instituţii care mă pot sponsoriza: Bolingen Foundation, 140 East 62 Street, New York 21, şi Comitetul Naţional Român, Cathedral Avenue 2810, Washington 8, D.C. (preşedinte al acestuia este fostul ministru român al afacerilor externe Constantin Vişoianu).

Aş fi într-adevăr foarte încîntat dacă problemele mele politice şi administrative nu vor constitui o piedică pentru venirea mea în Statele Unite. Indiferent de ceea ce se va întîmpla, doresc să vă exprim, atît d-voastră, cît şi tuturor membrilor Comitetului Haskell, recunoştinţa mea.

Cu respect,

Mircea Eliade

---

[1] Scrisoarea aceasta reprezintă răspunsul la invitaţia lui Henry W. Sams, datată 16 noiembrie 1955:

„16 noiembrie 1955

Dear Professor Eliade,

I have been requested by the members of the Committee for the Haskell and Barrows Lectures, Universit))f Chicago, to inquire whether will consider visiting the University as Haskell lecturer during the autumn months of 1956.

Our late colleague, Professor Joachim Wach, was an active and interested member of the Haskell Committee. He was eager to have you visit the University. It is possible that he mentioned the matter to you before his death last summer.

Professor Gerald C. Brauer, Dean of the Federated Theological Faculties of the University, and Professor Joseph Kitagawa have discussed with me the possibility of your visiting us, and they hope that you will come to the University as Haskell lecturer and as visiting professor in the Federated Theological Faculties. During the current quarter Professor Friedrich Heiler is here with combined responsibilities in this pattern, and the arrangement has proven entirely satisfactory. I enclose a printed announcement of the course of lectures which he is giving.

We should, of course, expect to bear the costs of your travel to and from Chicago and to provide a salary appropriate for a member of the University faculty at professorial rank. A basic salary of three thousand dollars for the autumn quarter could be provided.

Dean Brauer would be glad to have you extend your stay as visiting professor through the winter and spring quarters. If you choose to do so, your salary would be continued at the same rate through the academic year, a total of nine thousand dollars for the nine months.

I have not yet been able to determine precisely to what extent, in your particular situation, the stipend would be reduced by taxation. The general rule of taxation for non-resident aliens would indicate a reduction of approximately on third.

I hope that you will accept our invitation and that we may look forward to having you here in October. We are very proud of the distinguished scholarship which has characterized the Haskell lectures at the University fo Chicago. We believe that you are the man best qualified to continue this fine tradition.

Sincerely yours,

Henry W. Sams
Secretary Committee for the Haskell
and Barrows Lectures

[Traducere]

16 noiembrie 1955

Stimate Profesore Eliade,

Am fost solicitat de membrii din Committee for the Haskell and Barrows Lectures de la Universitatea din Chicago să vă întreb dacă intenţionaţi să veniţi la Universitate în calitate de conferenţiar Haskell în perioada lunilor de toamnă din anul 1956.

Regretatul nostru coleg, profesorul Joachim Wach, era un membru activ şi pasionat al comitetului Haskell. Aştepta cu nerăbdare vizita D-voastră. Probabil că v-a comunicat acest lucru vara trecută, înainte de a pleca dintre noi.

Profesorul Gerald C. Brauer, decanul Federaţiei Facultăţilor de Teologie a Universităţii, şi profesorul Joseph Kitagawa au discutat cu mine despre posibila D-voastră vizită la noi şi speră că veţi veni la Universitate în calitate de conferenţiar şi profesor invitat al Federaţiei Facultăţilor de Teolo-

gie. Profesorul Friedrich Heiler se află aici în acest semestru şi se ocupă de diverse probleme din acest domeniu, iar ceea ce a realizat s-a dovedit pe deplin multumitor. Vă trimit împreună cu această scrisoare un plan al cursurilor pe care le susţine.

Preţul călătoriei la şi de la Chicago sperăm desigur să-l suportăm noi şi să vă oferim un salariu corespunzător unui membru al Universităţii cu grad de profesor universitar. Vă vom putea asigura un salariu de bază de trei mii de dolari pentru semestrul de toamnă.

Decanul Brauer ar fi încîntat să vă prelungiţi şederea ca visiting professor pe timpul semestrului de iarnă şi al celui de primăvară. În cazul în care veţi lua această decizie, salariul D-voastră ar fi menţinut pe parcursul anului universitar, ridicîndu-se la suma de nouă mii de dolari pe nouă luni.

Nu am reuşit încă să determin cu precizie, în situaţia D-voastră, în ce măsură v-ar fi redus salariul prin impozitare. Regula generală pentru impozitare pentru străinii nerezidenţi stabileşte o reducere de aproximativ o treime.

Sper că veţi accepta invitaţia noastră şi că vă putem aştepta aici în luna octombrie. Ne mîndrim cu profesori distinşi care au conferenţiat la Universitatea noastră. Credem că D-voastră sînteţi cel mai îndreptăţit pentru a continua această tradiţie.

Cu respect,

Henry W. Sams“

II

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (Seine et Oise)
June 24, 1956

Professor Henry Sams
Office of the Chancellor
University of Chicago

Dear Professor Sams,

I am afraid that in my letter of 22 November 1955 I overlooked to state precisely that I accept with greatest pleasure the position of visiting professor of Comparative Religions, in the Federated

Theological Faculties, for the winter and spring quarters 1957. I am adressing you this letter to confirm my acceptance.

Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (Seine et Oise)

24 iunie 1956

Stimate Profesore Sams,

Mă tem că în scrisoarea mea din 22 noiembrie 1955 am omis să precizez că accept cu cea mai mare plăcere postul de profesor invitat de religie comparată la Facultatea de Teologie pentru primele două semestre ale anului 1957. Vă trimit această scrisoare pentru a vă confirma acceptul meu.

Cu respect,

Mircea Eliade

III

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (Seine et Oise)

July 13, 1956

Professor Henry W. Sams
Secretary
Committee for the Haskell and Barrows Lectures

Dear Professor Sams,

Thank you for your letter of June 29. I have reserved my passage on the steamer „Île de France", sailing September 10. I have a second class cabin (No. 12 A). The cost is $ 245,50. My travel agent, Cnie Générale Transatlantique (6, rue Aubier, Paris 9e), informs me that the bill can be paid to their representant in Chicago:

French Lines, Chicago. He is writing just now telling them that the bill of my own passage will be paid by you.

I am looking forward with great pleasure to meet you.

Sincerely yours,

Mircea Eliade

[Traducere]

13 iulie 1956

Stimate Profesore Sams,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea din 29 iunie. Mi-am cumpărat bilet de călătorie pe vasul „Île de France", care pleacă pe 10 septembrie. Am o cabină de clasa a doua (nr. 12 A). Biletul costă 245,50 $. Agenţia mea de voiaj, Cnie Générale Transatlantique (str. Aubier nr. 6, Paris 9e), m-a informat că nota de plată poate fi achitată reprezentantului lor la Chicago (*French Lines*, Chicago). Acesta le-a scris chiar acum, spunîndu-le că nota de plată pentru călătorie va fi achitată de d-voastră.

Aştept cu nerăbdare să vă întîlnesc.

Cu respect,

Mircea Eliade

CĂTRE ECATERINA SĂNDULESCU*

I

Telegramă

Ecaterina Săndulescu
Brukenthal 3, Sibiu
Bucureşti, 1605 – 9. 29 XI

Sosesc duminică dimineaţă[1]. Eliade

Originalul la Muzeul Literaturii Române

* Ecaterina Săndulescu (1905–1986), profesoară la Sibiu, publicistă, poetă, eseistă şi animatoare culturală.

[1] Mircea Eliade anunţă sosirea la conferinţa din 30 ianuarie 1938 pentru fondul „Mihai Eminescu".

II

[Antet tipărit]

26 aprilie 1970

Mult stimată Colegă,

Vă rog să-mi iertaţi întîrzierea cu care răspund la scrisoarea D-voastră din 5 martie, pe care am găsit-o aici, la Chicago la întoarcerea mea din California. Mă bucur că teza D-voastră de doctorat *Viziunea cosmogonică în folclorul românesc* va vedea, în sfîrşit, lumina tiparului. Am avut timp să citesc primele patru capitole şi am regretat că nu mi-au căzut sub ochi mai devreme, ca să pot folosi, bunăoară, materialele şi interpretarea din „Fondul mitologic precreştin" pentru „Motivul biblic generator" în capitolul [al] III[-lea] al cărţii mele *De Zalmoxis à Gengis Khan*, dar sper să pot utiliza cercetările D-voastră în ediţia a II-a. Am scris editorului să v-o trimeată.

Sper, de asemenea, că pînă atunci lucrarea D-voastră va fi tipărită şi astfel voi putea face trimiterile la *volum*, iar nu la *manuscris*. Dacă n-aş fi atît de copleşit de lucru şi, mai ales, măcinat de obligaţii profesionale — aş fi scris cu mare bucurie o prefaţă la *Viziunea cosmogonică*. Dar poate voi reuşi s-o fac mai tîrziu, sub forma unei recenzii în revista Universităţii din Chicago, *History of Religions*.

Cu mulţumiri şi urări de bine, al D-voastră devotat,

Mircea Eliade

Pe plic: Dr. Ecaterina Săndulescu
[Strada] Tribunei 11, Sibiu
R.S. România

Originalul la Muzeul Literaturii Române, 23083

III

[Antet tipărit]

Paris, 28 sept[embrie] 1971

Stimată Colegă,

Îmi pare rău că se tot amînă publicarea admirabilei D-voastră lucrări. Vă sfătuiesc să scrieţi personal părintelui [Valeriu] Anania, deşi nu prea ştiu ce-ar putea face.

Spuneţi-i că îi pot trimite lucrarea (asta, dacă socotiţi de cuviinţă).

Îmi cer iertare pentru laconismul scrisorii de faţă. În martie, am fost destul de grav bolnav (pericardită) şi de atunci activitatea mea s-a redus cu 80–90%.

Vă voi expedia de aici *La Nostalgie des origines*.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Pe plic: Mme Ecaterina Săndulescu
Str[ada] Tribunei 11, Sibiu
[R. S. România]

Originalul la Muzeul Literaturii Române, 23084

IV

[Antet tipărit]

Chicago, 18 dec[embrie] 1975

Stimată Colegă,

Mulţumiri pentru scrisoare. Din păcate, nu mai am de mult raporturi cu d. Const[antin] Drăgan. Sper însă că se vor găsi alte posibilităţi ca să tipăriţi teza.

Vă urez, din toată inima, sănătate şi noroc pentru anul care vine.

Al D-voastră sincer,

Mircea Eliade

P.S. Am primit de mult *Omul din vis* şi vă mulţumesc (cu întîrziere!). Revista lui V[aleriu] Anania are patru pagini mici, trei dintre ele consacrate actualităţilor eclesiastice. De aceea n-a tipărit studiul D-voastră.

Pe plic: Dr. Ecaterina Săndulescu
Str[ada] Eforiei 2, et. 4, ap. 36
Bucureşti, sect[orul] 6

Originalul la Muzeul Literaturii Române, 23082

CĂTRE ZAHARIA SÂNGEORZAN

20 sept[embrie] 1981

Stimate Domnule Sângeorzan,

Foarte probabil, scrisoarea mea de astă-primăvară nu v-a parvenit. Datorită arthritei rheumatismale de care sufăr, grafia era, acum cîteva luni, aproape indescifrabilă. Vă scriu foarte scurt, rugîndu-vă să-mi indicaţi o adresă în Europa unde aş putea trimite cărţile cerute; şi expediate de la Chicago, publicaţiile mele ajung foarte rar la destinaţie în ţară.

Între timp, au apărut, editate de E[ugen] Simion, nuvelele; aşadar, aţi regăsit în volumul lui cele trei cărţi de care aveaţi nevoie. Ieri, am încredinţat lui Mihai Zamfir *Noaptea*... I, II, *L'Épreuve du labyrinthe* şi *Nouăsprezece trandafiri*. M. Zamfir vizitează Iaşiul şi mi-a făgăduit să vă aducă volumele. *Mansarda* constituie partea întîi din *Mémoires*. Textul original (românesc) cenzurat se găseşte la E. Simion. *Cahiers de l'Herne* este epuizat. De la Chicago, pe la 15-16 octombrie voi expedia cîteva studii critice (poate asemenea studii ajung la destinaţie).

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicat de Zaharia Sîngeorzan în *România literară*, 1985, februarie 15–21, nr. 5, p. 9.

CĂTRE ROBERTO SCAGNO

I

Paris, 1 octombrie 1974

Dragă Domnule Scagno,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 22 sept[embrie] şi pentru cele două cărţi pe care ai avut bunătatea să mi le trimiţi prin prietenul D-tale.

Ne luăm zborul către Chicago la 5 oct[ombrie]. Îţi voi trimite publicaţiile necesare.

Se pregăteşte un *Cahier de l'Herne* despre mine. Te-ar interesa să scrii studiul *Papini şi M*[*ircea*] *E*[*liade*] pentru această publicaţie? Ar putea fi tradus aici, din italiană în franceză. Dar nu insist. Şi poate nu vei avea nici timpul să-l scrii pînă prin ianuarie.

Îţi urez poftă de lucru — şi noroc!

Al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

II

[Antet tipărit]

5 feb[ruarie] 1976

Dragă Roberto Scagno,

Sînt pur şi simplu dezolat! De la Paris, în octombrie, ţi-am expediat *Noaptea* I–II, *Traité* şi cîteva volume de la Gallimard. Înţeleg că nu ţi-au parvenit. Iarăşi vreo grevă a poştei? Sau, pur şi simplu, ghinion?

În cîteva zile, zburăm la Paris. Sorbona mi-a făcut onoarea de a-mi decerna un doctorat *honoris causa*. Vom rămîne o săptămînă. Îţi voi expedia din nou *Noaptea*, cu o dedicaţie pentru d. Lucian

Stanciu, a cărui scrisoare m-a emoţionat şi m-a interesat în cel mai mare grad. Voi expedia şi cîteva cărţi franceze.

De abia după întoarcerea mea la Chicago voi vedea ce pot face cu lucrările dactilografiate (în legătură cu scrierile mele). Teza lui Allan Douglas va apărea în cursul acestui an în Olanda şi prefer să-ţi trimit cartea.

Paris, 20 feb[ruarie]

Reiau scrisoarea după două săptămîni — ca să-ţi strîng mîna cu prietenie şi să-ţi urez noroc în toate.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române,
Secţia Manuscrise, D 452/991

III

Paris, 14 sept[embrie] 1977

Dragă Roberto Scagno,

Scriu încă anevoie şi cu o grafie oribilă, aşa că te voi ruga să ierţi stilul şi conţinutul scrisorii de faţă. Alătur scrisorile pentru E[mil] Manu şi L[ucian] Stanciu; îți mulțumesc că le vei expedia în țară.

Şi acum, o rugăminte: nu răspunde scrisorii lui Furio Jessi. Un savant care citează din scrisori personale (*il triviale Eliade...*[1]) şi relatează rînduri fără să indice sursa (ți-am spus: nu-mi amintesc să fi *scris* pasajul reprodus de Jessi) — se descalifică singur. I-am publicat un articol în *Histoire des religions*; îmi trimitea scrisori şi cărți (recunosc, nu-i mulțumeam totdeauna după ce le primeam); era de datoria lui să-mi comunice întîi *mie* ce voia să scrie în legătură cu „rasismul“ meu...

Cu mulțumiri şi urări de bine, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. În curînd, va veni la Torino Marie-France Ionesco; adresa Institut[ului] Francez: 21, Via Doneti. Îți va face semn sau îi vei face semn!

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Trivialul Eliade (*lb. it.*) (*n. ed.*).

CĂTRE CARL SCHMITT[1]

I

11, rue Duhesme,
Paris 18e

le 19 septembre 1952

Cher Professeur,

Je suis heureux d'avoir trouvé, enfin!, votre adresse actuelle et reprendre le dialogue interrompu en 1944. J'ai publié ce dernier temps plusieurs livres d'histoire des religions et d'orientalisme, mais je n'ai pas osé vous envoyer qu'un petit volume, *Le mythe de l'éternel retour* (NRF, 1949) qui, sans doute, pourrait vous intéresser. Je l'ai expédié hier, à la même adresse où j'envoie cette lettre. Fin octobre un autre volume sortira chez Gallimard — *Images et symboles* — et je me ferai le plaisir de vous l'offrir: il contient, en effet, une étude sur le *Symbolisme et l'histoire*, sujet qui vous est cher. Le *Traité d'histoire des religions*, paru en 1949 chez Payot, sortira l'année prochaine chez Otto Müller (Salzburg).

J'ai lu dans la revue roumaine *Destin* un article de vous à propos de *Meaning in History*. Il est étrange que [Karl] Löwith publiait son livre la même année que mon *Mythe de l'éternel retour*. Le problème est le même, bien qu'approché d'angles divers: le Temps et l'Histoire. Dans mon petit livre (qui a enthousiasmé Eu-

genio d'Ors, mais a irrité Croce et quelques autres „historicistes") je m'occupe surtout des antécédents de l'homme historique: je me demande s'il n'y à pas une leçon à tirer du comportement antihistorique de l'homme des sociétés traditionnelles.

J'ai été, cet été, à Alpbach, en Autriche, et j'ai traversé l'Allemagne de M[unich] à Bonn — pour la première fois après la guerre. J'espère pouvoir y revenir, et peut-être avoir l'occasion de vous rencontrer.

Je serai heureux si vous me donnez un signe de vie.

Croyez-moi, Cher Professeur Schmidt, votre bien sincère

Mircea Eliade

Haupstaatsarchiv Düsseldorf
Bestand RW 265–3175

Publicată de Florin Ţurcanu în volumul *Timpul istoriei*, I, *Memorie şi patrimoniu*, volum îngrijit de Miron Ciho, Vlad Nistor şi Daniela Zaharia, Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Istorie [1998], pp. 384–391.

---

[1] Eliade ortografiază Schmidt.

[Traducere]

11, rue Duhesme,
Paris 18e

19 septembrie 1952

Dragă Profesore,

Sînt fericit de a vă fi găsit, în fine! adresa actuală şi de a relua dialogul întrerupt în 1944. Am publicat în ultimul timp mai multe cărţi de istorie a religiilor şi de orientalistică, dar n-am îndrăznit să vă trimit decît un mic volum, *Mitul eternei reîntoarceri* (NRF, 1949), care, fără îndoială, ar putea să vă intereseze. L-am expediat ieri la aceeaşi adresă unde trimit scrisoarea de faţă. La sfîrşitul lunii octombrie, se va publica un nou volum la Gallimard — *Imagini şi simboluri* şi îmi va face plăcere să vi-l ofer: el con-

ţine, desigur, un studiu asupra *Simbolismului şi istoriei*, subiect care vă este drag. *Tratatul de istorie a religiilor*, apărut în 1949 la Editura Payot, se va tipări anul viitor la Otto Müller (Salzburg).

Am citit în revista românească *Destin* un articol al D-voastră privitor la *Meaning in History*. E straniu că Karl Löwith îşi tipărea cartea în acelaşi an ca şi *Mitul eternei reîntoarceri*. Problema este aceeaşi, deşi este abordată din unghiuri diverse: Timpul şi Istoria. În cărticica mea (care l-a entuziasmat pe Eugenio d'Ors, dar i-a iritat pe Croce şi pe alţi „istoricişti"), mă ocup mai ales de antecedentele omului istoric: mă întreb dacă nu avem oare de tras o lecţie din comportamentul antiistoric al omului societăţilor tradiţionale.

Am fost vara aceasta la Alpbach, în Austria, şi am traversat Germania de la München la Bonn — pentru prima oară după război. Sper să pot reveni şi poate voi avea ocazia să vă întîlnesc.

Voi fi fericit dacă îmi veţi da un semn de viaţă.

Credeţi-mă, dragă Profesore Schmitt, sincerul D-voastră

Mircea Eliade

II

11, rue Duhesme,
Paris 18^e

le 10 octobre 1952

Cher Professeur Schmidt,

J'ai été très heureux de recevoir votre lettre et d'apprendre que mon *Mythe de l'éternel retour* vous a intéressé. Je n'ai pas osé vous envoyer le *Traité d'histoire des religions*, mais, si vous le permettez, je ne manquerai pas de vous offrir un exemplaire de l'édition allemande, en préparation chez Otto Müller, Salzburg; cette édition sera plus complète et mise à jour, et je la préfère à la première version française. Mais, en tout cas, je vais vous envoyer au début de novembre *Images et symboles*.

J'ai lu avec le même intérêt que j'accorde à tous vos écrits *La unidad del mundo*[1]. Vous imaginez l'impatience avec laquelle j'attends votre *Hamlet*[2]. Je suis très curieux de savoir votre conception du rêve. J'ai beaucoup parlé avec Jung sur ce sujet. Bien entendu il reste psychologue, même lorsqu'il se pose — et très courageusement — le problème de la „synchronicité".

Destin paraît en roumain, à Madrid; le directeur est George Uscătescu, à travers lequel j'ai eu des nouvelles de vous et votre adresse. J'ai connu Karl Löwith cet été, à Ascona; je lui ai dit que j'ai lu son *Meaning in History* à la suite de votre article.

Quant à ma situation personnelle, elle se trouve, grâce à Dieu, assurée depuis deux ans. J'ai une bourse de recherche, ce qui me permet de travailler. En 1944 j'ai perdu ma femme, qui a beaucoup souffert à cause d'un cancer qui a fini par la tuer. En 1945 je suis venu à Paris, ou j'ai eu beaucoup de difficultés. Mais, au moins, j'ai pu travailler. Je me suis remarier en 1950 et depuis lors j'ai beaucoup voyagé en donnant des conférences en Suède, en Italie, en Suisse et en Autriche. J'ai eu également un cours libre à l'École des Hautes Études de la Sorbonne, mais j'ai renoncé après trois ans. Je préfère de (sic!) travailler sans un programme universitaire.

Inutile de vous redire combien je suis heureux d'avoir repris le contact spirituel avec vous. Je vous prie de croire, cher Professeur Schmidt, à mes sentiments les plus sincères,

Mircea Eliade

Haupstaatsarchiv Düsseldorf
Bestand RW 265–3176

Publicată de Florin Ţurcanu în volumul *Timpul istoriei*, I, *Memorie şi patrimoniu*, volum îngrijit de Miron Ciho, Vlad Nistor şi Daniela Zaharia, Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Istorie [1988], pp. 384–391

[1] *La unidad del mundo*, traducerea spaniolă a cărţii lui Carl Schmitt intitulată *Der Nomos der Erde*, apărută în 1951.

[2] Cartea lui Carl Schmitt *Hamlet oder Hekuba* va fi publicată în 1956.

[Traducere]

11 rue Duhesme,
Paris 18e
10 octombrie 1952

Dragă Profesore Schmitt,

Am fost foarte fericit să primesc scrisoarea d-voastră şi să aflu că *Mitul eternei reîntoarceri* v-a interesat. N-am îndrăznit să vă trimit *Tratatul de istorie a religiilor*, dar, dacă îmi permiteţi, nu voi uita să vă ofer un exemplar din ediţia germană, în pregătire la Otto Müller, Salzburg; această ediţie va fi mai completă şi adusă la zi şi o prefer primei versiuni franceze. În orice caz însă, vă voi trimite la începutul lunii noiembrie *Imagini şi simboluri*.

Am citit, cu acelaşi interes pe care îl acord tuturor scrierilor d-voastră, *La unidad del mundo*. Vă imaginaţi nerăbdarea cu care vă aştept *Hamlet*-ul. Sînt foarte curios să vă cunosc concepţia despre vis. Am vorbit mult cu Jung asupra acestui subiect, bine înţeles el rămîne psiholog, chiar atunci cînd îşi pune — şi foarte curajos — problema „sincronicităţii".

Destin apare în limba română la Madrid; director este George Uscătescu, prin intermediul căruia am avut noutăţi asupra D-voastră şi v-am aflat adresa. L-am cunoscut pe Karl Löwith vara aceasta, la Ascona; i-am spus că am citit cartea sa *Meaning in History*, în urma articolului D-voastră.

În ceea ce priveşte situaţia mea personală, ea este, mulţumită lui Dumnezeu, asigurată de doi ani. Am o bursă de cercetări, ceea ce îmi permite să lucrez. În 1944, mi-am pierdut soţia, care a suferit mult din cauza unui cancer, care a sfîrşit prin a o ucide. În 1945, am venit la Paris, unde am avut multe dificultăţi. Dar, cel puţin, am putut să lucrez. M-am recăsătorit în 1950 şi, de atunci, am călătorit mult, am ţinut conferinţe în Suedia, Italia, Elveţia şi Austria. Am avut, în acelaşi timp, un curs liber la École des Hautes Études de la Sorbona, dar am renunţat după trei ani. Prefer să lucrez fără un program universitar.

Inutil să vă spun cît sînt de fericit de a fi reluat contactul spiritual cu D-voastră. Vă rog să credeţi, dragă Profesore Schmitt, în sentimentele mele cele mai sincere,

Mircea Eliade

Haupstaatsarchiv Düsseldorf
Bestand R.W. 265–3176

CĂTRE GERSHOM SCHOLEM*

Paris, le 3 juillet 1972

Cher collègue,

Je suis désolé de voir que l'estime et l'amitié que vous m'avez montrées vous attirent aujourd'hui des désagréments, et je tiens, avant tout, vous en exprimer mes regrets. La lecture des fragments du *Journal* de Mihail Sebastian m'a profondément peiné, car Sebastian était un de mes meilleurs amis, et le „froid" qui avait marqué les dernières années de notre amitié était la conséquence d'un pénible malentendu. Je suis en partie responsable de ce malentendu. C'est pourquoi la mort tragique de Sebastian, au printemps 1945, a constitué pour moi un choc presque traumatique, car la dernière possibilité d'éclaircir la mésentente avait disparu. Je suis trop fatigué (vous savez que j'ai eu une crise de péricardite) pour vous raconter en détail les circonstances qui ont progressivement sapé notre amitié, amitié dont on trouvera l'écho dans le *Journal* intégral de Sebastian, et également dans le mien, lorsqu'il sera publié. Je vais noter brièvement les éléments essentiels.

1) D'abord, il faut rectifier certaines erreurs de fait. Dans l'article que vous m'avez communiqué il est écrit (p. 25, col. 2) que j'ai été nommé, *sous le régime légionnaire*, attaché culturel à *Lisbonne* et transféré à *Madrid* au printemps 1941. En réalité, j'ai été nommé en avril 1940 attaché culturel à *Londres*, par un des derniers gouvernements du roi Carol, adversaire de la Garde de Fer, puis transféré à *Lisbonne* en février 1941, sous le gouvernement du général Antonescu, qui avait liquidé les légionnaires. Je suis resté au Portugal jusqu'en septembre 1945, date à laquelle je me suis établi à Paris. Je n'ai jamais eu de poste à *Madrid* où, en février 1941, l'attaché de presse était le poète Aron Cotruş, et le conseiller culturel le Prof. Al[exandru] Busuioceanu.

2) Pendant mon séjour en Angleterre et au Portugal (donc, 1940–45) je n'ai publié *aucun article* dans la presse roumaine.

3) Entre 1942–44 on a édité à Bucarest un volume d'essais (*Insula lui Euthanasius*), deux monographies d'histoire des religions et de folklore (*Mitul reintegrării*, *Comentarii la Legenda*

Meşterului Manole) et un livre sur *Salazar*. J'ai également publié, à Lisbonne, un petit travail sur l'histoire des Roumains (*Os Romenos, latinos do Oriente*). Ce dernier, comme d'ailleurs le livre sur Salazar, avait comme objectif le rapprochement des deux pays latins les plus éloignés l'un de l'autre, la Roumanie et le Portugal: Ceci faisait partie de la politique „pan-latine" de ces années-là. Je ne la juge pas. Elle appartient à l'histoire, et sera jugée par les historiens.

4) Je ne me rappelle pas avoir écrit une seule page de doctrine ou propagande légionnaires. Mais Sebastian cite (p. 24, col. 1) quelques lignes d'un texte paru dans le quotidien de la Garde de Fer, *Buna Vestire* (14 déc[embre] 1937) et intitulé: *Pourquoi je crois dans la victoire du mouvement légionnaire*. Je n'ai jamais collaboré à ce journal. Pourtant ce texte existe, puisque Sebastian le cite. Probablement c'était la réponse, orale, à une enquête, réponse „editée" par le rédacteur. Il m'est impossible de préciser davantage. Mais, à l'époque, je collaborais à plusieurs hebdomadaires importants où j'aurais pu exposer à l'aise de telles idées. *Pourquoi ne l'ai-je pas fait*?

5) Néanmoins, depuis longtemps, a été accréditée la légende que j'étais un des „doctrinaires" de la Garde de Fer. Si cette histoire n'était tellement pénible j'aurais pu souligner l'extravagance de mon cas: l'unique „doctrinaire" dont on ne connaît aucun livre, aucune brochure, aucun article, aucun discours se référant au parti politique dont on le considère l'idéologue! Plusieurs faits ont contribué à constituer cette légende: a) parmi les amis communs que nous avions, Sebastian et moi, il y en avait un certain nombre qui étaient légionnaires; b) le journal *Cuvântul*, dont Sebastian avait été rédacteur jusqu'à son interdiction par le roi Carol, en 1934, était devenu un organe pro-légionnaire, et à sa réapparition en septembre 1941 il était même considéré l'organe de la Garde de Fer. À cette époque-là, je me trouvais à Londres, et je n'ai envoyé aucun article; c) enfin, et surtout, nous étions, Sebastian et moi, les élèves et les fidèles admirateurs du prof[esseur] Nae Ionescu, directeur du *Cuvântul*. Il me faudrait des pages et des pages pour vous présenter la figure complexe de ce philosophe passionné des problèmes religieux, mais aussi de problèmes politiques, et qui

a été successivement le plus efficace supporter de Iuliu Maniu et de son parti national-paysan, ensuite l'ami et le conseiller intime du roi Carol, et finalement son redoutable critique, ce qui l'a rapproché de l'Allemagne et de la Garde de Fer. Nae Ionescu a été adoré et vilipendé avec une égale ferveur, et même aujourd'hui, trente deux ans après sa mort, son nom provoque toujours une tempête de haine ou d'exaltation. Comme moi et comme beaucoup d'autres amis et élèves, Sebastian ne s'est pas éloigné de N. I. lorsque celui-ci était devenu l'idéologue de la Garde de Fer. Cette fidélité lui a causé maints désagréments, surtout après avoir publié son roman *Depuis deux mille ans...*, avec une préface de N. I. On a vu dans cette longue préface une justification de l'antisémitisme, et Sebastian a été violemment attaqué par le presse de centre et de gauche, à tel point qu'il a du écrire, pour se défendre, un petit livre intitulé *Comment je suis devenu hooligan*. J'ai été parmi les rares auteurs qui, en deux longs articles publiés dans la revue *Vremea*, non seulement ont pris la défense de Sebastian, mais ont critiqué cette préface, en montrant que les arguments de N. I. ne pouvaient se justifier théologiquement, comme il le pensait. À mon tour, j'ai été sauvagement attaqué par la presse de droite. Dans l'émouvante dédicace que Sebastian avait inscrite sur mon exemplaire du *Comment je suis devenu hooligan*, il m'appelait son „seul point d'appui pendant la tempête". Lorsque le *Journal* de Sebastian sera publié intégralement, on trouvera probablement une page datée du 15 mars 1940 qui nous décrivra, tous deux, en pleurs, au chevet de N. I. qui venait de mourir.

6) Je me suis attardé sur les rapports entre Sebastian et N. I. pour expliquer ma fidélité envers notre professeur. Comme j'étais son assistant à l'Université, son collaborateur au quotidien *Cuvântul* et l'„éditeur" d'un de ses volumes d'essais (*Roza vânturilor*), je suis devenu en quelque sorte son „double"; donc, pour certains, également, le doctrinaire de la Garde de Fer. D'ailleurs, nombre de nos amis communs étaient légionnaires, ou „sympathisants". Et lorsque le gouvernement d'Armand Călinescu a déclenché l'offensive contre la Garde de Fer, j'ai été, moi aussi, envoyé dans un camp de concentration, avec Nae Ionescu et quel-

ques centaines d'intellectuels et d'activistes. Une série de procès ont eu lieu et les inculpés ont été condamnés de cinq à dix ans de prison; quelque temps après, la plupart d'entre eux ont été fusillés. J'imagine qu'on avait examiné également mon „dossier", et qu'on n'avait rien trouvé, puisque je ne fus impliqué dans aucun procès et, trois mois après, remis en liberté — le *seul* d'ailleurs, à avoir obtenu ce „privilège".

Néanmoins, comme c'était à prévoir, ces mésaventures n'ont pas réussi à eclaircir ma position devant une certaine partie de l'opinion publique. Le malentendu — „doctrinaire de la Garde de Fer" — se prolongeait. Le *fait* qu'en avril 1940 j'étais envoyé attaché culturel à Londres, que depuis février 1941 je me trouvais à Lisbonne, que je n'avais publié aucun article dans la presse roumaine pendant la période la plus dramatique (1940–1945) — tous ces faits ne comptaient pas.

7) Il est vrai que dans les années 1938–1940 nous avions plusieurs fois constaté, Sebastian et moi, combien nos orientations politiques étaient différentes, car j'étais de „droite", je me situais dans la tradition „nationaliste" d'Eminescu, Maiorescu, Iorga. Notre amitié s'est néanmoins maintenue. Ce n'est que maintenant, en lisant les fragments de son *Journal*, que je me rends compte combien il souffrait à la suite de certaines discussions. Il est vrai aussi que dans les quelques jours passés à Bucarest, en août 1942, je n'ai pas cherché à le voir — mais pour de toutes autres raisons que celles invoquées page 26, col. 2: *i.e.* que „étant diplomate, je connaissais le sort qu'on préparait aux Juifs". Je n'aurais jamais essayé de répondre à cette insulte si ce n'était que vous, cher collègue, ne l'ayez lue. Le fait est que j'étais venu à Bucarest à la suite d'une longue entrevue avec Salazar sur laquelle je ne peux encore donner des détails — mais qu'on lira dans mon *Journal*. J'avais demandé une audience au chef du parti national-paysan, Iuliu Maniu (alors dans l'opposition), mais, en me dirigeant vers sa maison, j'ai remarqué que j'étais suivi par un agent de la police secrète, et j'ai dû faire plusieurs détours; je suis donc arrivé en retard et Maniu était parti, je n'ai pu parler qu'à son secrétaire particulier. Pendant les quelques jours passés à Bucarest j'ai été

continuellement surveillé, et c'est la raison pour laquelle je n'ai cherché ni Sebastian, ni Rosetti, ni d'autres amis et collègues, car j'aurais pu les compromettre. (La police secrète, informée par le SS, savait que des „ouvertures" pour un armistice avaient lieu, ou se préparaient, à Lisbonne, Stockholm et Ankara.)

8) Je ne me pardonnerai jamais ma prudence exagérée, dictée par la peur de la toute puissante police secrète. C'était la dernière fois que je pouvais discuter avec des amis, depuis presque tous morts: la dernière fois que je pouvais parler avec Sebastian, et lui expliquer ma „position". Mais j'espérais que, une fois la guerre finie, nous reprendrions nos relations. Hélas! un accident absurde a mis fin à sa vie, au printemps 1945, à la veille de son départ pour Paris, où il venait d'être nommé conseiller culturel et au moment où moi-même je m'apprêtais à m'y rendre. Depuis sa mort, je n'ai cessé de me sentir coupable à cause de ma maladresse, tragiquement aggravée par le malheur.

En choisissant l'exil, je savais que les malentendus créés par ma fidélité envers Nae Ionescu seraient interprétés avec malveillance. D'autant plus que je collaborais à de nombreuses publications de l'émigration roumaine — mais jamais à celles des légionnaires (*Țara și exilul*, *Stindardul*, etc.) où d'ailleurs j'ai toujours été attaqué et insulté. La majorité des articles publiés depuis 1947 dans la presse de l'exil présentent des problèmes culturels et insistent sur la nécessité de la liberté de la culture. Les rares textes „politiques" expriment mes conv[i]ctions et mes espoirs actuels, en premier lieu la nécessité d'une fédération des États de l'Europe Orientale.

Cher collègue, je ne sais si j'ai réussi à dissiper vos doutes, mais j'espère, au moins, que vous comprenez maintenant la source des nombreux malentendus qui m'ont fait souffrir. Je sais aussi que la vérité entière ne sera connue qu'après la publication intégrale de mon *Journal* et de mon autobiographie, c'est-à-dire après ma mort. Cette certitude m'aide à vivre en paix et avec sérénité les dernières années de vie qui me sont accordées. Je ne me fais aucune illusion sur mon œuvre de savant et d'écrivain. Mais je ne doute pas que les livres et les articles publiés *avant* et *après* 1940 expriment la pensée et les expériences d'un homme qui ressem-

ble plus à celui que vous croyez connaître, qu'à celui présenté dans le texte que vous m'avez communiqué.

Avec mes sentiments les plus sincères,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicată în *Jurnalul literar*, mai 1998

* Gershom Scholem (1897–1982), profesor la Universitatea Ebraică din Ierusalim, unul dintre cei mai competenţi savanţi ai istoriei iudaismului. Mircea Eliade l-a întîlnit pentru prima oară în vara anului 1950, cînd a conferenţiat la *Eranos*. „Mă fascinase de cum îl cunoscusem, chiar în seara sosirii mele. Îi admiram mult erudiţia şi perspicacitatea, dar în acea seară m-au impresionat darul lui de povestitor şi geniul de a pune numai întrebări esenţiale" (Mircea Eliade, *Memorii*, editia a II-a, Editura Humanitas, 1997, p. 434).

Jurnalul lui Eliade ne pune la dispoziţie date concrete privitoare la întîlnirile şi discuţiile celor doi savanţi pe parcursul a trei decenii, iar *Istoria credinţelor şi ideilor religioase* analizează şi comentează (în special, volumul al III-lea) contribuţiile excepţionale ale lui Scholem la interpretarea Cabalei.

La rîndul său, profesorul Scholem a scris un articol elogios în monumentalul volum omagial apărut în 1969 la Chicago.

În 1972, în revista *Toladot* din Israel a apărut un violent atac împotriva lui Eliade, acuzat de antisemitism, dar şi împotriva profesorului Scholem. (Reproducem mai jos articolul din *Toladot* şi scrisoarea lui Scholem adresată lui Mircea Eliade.)

Cititorul are la îndemînă *Jurnalul* lui Mihail Sebastian apărut la Editura Humanitas. În felul acesta, poate confrunta citatele din articol cu textul original, observînd şi corectînd cele cîteva inexactităţi, inconsecvenţe şi inadvertenţe strecurate în *Toladot*, cu intenţia evidentă de manipulare a semnificaţiilor textului spre o concluzie deliberată.

Reţin din scrisoarea datată 29 martie 1973 relatarea discuţiei avute de profesorul Universităţii Ebraice din Ierusalim cu „acuzatorul" şi, în special, lipsa de dovezi despre antisemitismul lui Eliade.

Nu comentez răspunsul acuzatului. Adaug însă: articolul din *Toladot* se sprijină în „dezvăluirile" sale pe două autorităţi supreme, citate în sprijinul respectivelor afirmaţii: Miron Constantinescu şi Lucreţiu Pătrăşcanu. Într-un studiu recent de istorie, Miron Constantinescu este considerat „una dintre cele douăsprezece personalităţi-cheie supervizate de Kremlin pentru supravegherea evoluţiei sigure a României pe «noul drum»". (*Agresiunea comunismului în România*, vol. I, „Documente din arhivele secrete 1944–1989", ediţie îngrijită de dr. Gheorghe Buzatu şi Mircea Chiriţoiu, Editura Paideia,

1998, pp. 13–14). Cu toată simpatia noastră faţă de personalitatea lui Lucreţiu Pătrăşcanu, victimă a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, trebuie să o spunem deschis: cele două cărţi ale fostului ministru de justiţie din guvernul Groza (*Sub trei dictaturi* şi *Un veac de frămîntări sociale*) sînt scrise de pe poziţiile marxiste ale „luptei de clasă".

Articolul din revista *Toladot* referitor la Mircea Eliade prezintă deformat şi tendenţios faptele ce ţin de biografia autorului lui *Maitreyi* şi nu se limitează doar la atît, ci îi asociază la acţiunea de denigrare şi pe Emil Cioran şi Vintilă Horia. Notele de subsol ale articolului sînt ele însele o „capodoperă" de rea-voinţă şi de falsificare a realităţii istorice: Eminescu este „primul poet al României cunoscut pentru şovinismul său", Hasdeu „istoric român antisemit, deşi de origine evreiască", George Brătianu „politician român evoluat spre dreapta": exact ca în România proletcultistă a anilor '50. Culpabilizarea lui Mircea Eliade de către Norman Manea (1991) şi Leon Volovici (1993) a avut ca punct de plecare articolul din *Toladot*, fără să facă vreo referire la scrisorile pe care le reproducem aici şi al căror original se află în Arhivele publice din Israel.

[Traducere]

Paris, 3 iulie 1972

Dragă colega,

Sînt profund mîhnit să văd că stima şi prietenia pe care mi le-aţi arătat vă provoacă azi neplăceri şi ţin, înainte de toate, să vă exprim regretele mele. Lectura fragmentelor din *Jurnalul* lui Mihail Sebastian m-a mîhnit profund, căci Sebastian era unul dintre cei mai buni prieteni ai mei, iar „răceala" care a marcat ultimii ani ai prieteniei noastre era consecinţa unei supărătoare neînţelegeri. Sînt în parte răspunzător de această neînţelegere. Tocmai de aceea, moartea tragică a lui Sebastian, în primăvara anului 1945, a constituit pentru mine un şoc aproape traumatic, căci ultima posibilitate de a lămuri neînţelegerea a dispărut. Sînt prea obosit (ştiţi că am avut o criză de pericardită) pentru a vă povesti amănunţit circumstanţele care au subminat progresiv prietenia noastră, prietenie al cărei ecou va putea fi resimţit în *Jurnalul* integral al lui Sebastian şi în acelaşi timp într-al meu, atunci cînd va fi publicat. Voi nota, pe scurt, elementele esenţiale.

1) Mai întîi, trebuie rectificate anumite erori de fapt. În articolul pe care mi l-aţi comunicat, e scris (pagina 25, coloana 2) că am fost numit, *sub regimul legionar*, ataşat cultural la Lisabona şi transferat la *Madrid* în primăvara anului 1941. În realitate, am fost numit în aprilie 1940 ataşat cultural la *Londra* de unul dintre ultimele guverne ale regelui Carol, adversar al Gărzii de Fier, apoi transferat la *Lisabona* în februarie 1941, sub guvernul generalului Antonescu, care i-a lichidat pe legionari. Am rămas în Portugalia pînă în septembrie 1945, dată la care m-am stabilit la Paris. N-am avut niciodată post la *Madrid*, unde, în februarie 1941, ataşatul de presă era poetul Aron Cotruş, iar consilierul cultural profesorul Alexandru Busuioceanu.

2) În timpul şederii mele în Anglia şi în Portugalia (aşadar, 1940–1945), n-am publicat *nici un articol* în presa românească.

3) Între 1942–1944 au fost editate la Bucureşti un volum de eseuri (*Insula lui Euthanasius*), două monografii de istorie a religiilor şi de folclor (*Mitul reintegrării*, *Comentarii la Legenda Meşterului Manole*) şi o carte despre *Salazar*. De asemenea, am publicat la Lisabona o mică lucrare despre istoria românilor (*Os Romenos, latinos do Oriente*). Aceasta din urmă — ca, de altfel, cartea despre Salazar — avea drept obiectiv apropierea celor două ţări latine cele mai îndepărtate una de alta, România şi Portugalia. Aceasta făcea parte din politica „panlatină“ a acelor ani. Nu o judec. Ea aparţine istoriei şi va fi judecată de istorie.

4) Nu îmi amintesc să fi scris o singură pagină de doctrină sau propagandă legionare. Dar Sebastian citează (pagina 24, coloana 1) cîteva rînduri dintr-un text apărut în cotidianul Gărzii de Fier, *Buna vestire* (14 decembrie 1937) şi intitulat *De ce cred în victoria mişcării legionare*. Nu am colaborat niciodată la acest ziar. Totuşi, acest text există, pentru că Sebastian îl citează. Probabil era răspunsul, oral, la o anchetă, răspuns „editat“ de redactor. Mi-e imposibil să precizez mai mult. În epocă însă, colaboram la multe săptămînale importante, în care aş fi putut expune în voie asemenea idei. *De ce n-am făcut-o*?

5) Cu toate acestea, de multă vreme a fost acreditată legenda că eram unul dintre „doctrinarii“ Gărzii de Fier. Dacă această poveste n-ar fi atît de neplăcută, aş putea sublinia extravaganţa ca-

zului meu: unicul „doctrinar“ căruia nu i se cunoaşte nici o carte, nici o bro ură, nici un articol, nici un discurs care să se refere la partidul politic al cărui ideolog este considerat! Mai multe fapte au contribuit la constituirea acestei legende: a) printre prietenii comuni pe care îi aveam, Sebastian şi eu, exista un anumit număr care erau legionari; b) ziarul *Cuvântul*, la care Sebastian a fost redactor pînă la interzicerea apariţiei lui de către regele Carol, în 1934, devenise un organ prolegionar, iar la reapariţie, în septembrie 1941, era chiar considerat organul Gărzii de Fier. În acea vreme, mă găseam la Londra şi nu am trimis nici un articol; c) în fine, şi mai ales, eram, Sebastian şi cu mine, elevii şi fidelii admiratori ai profesorului Nae Ionescu, directorul ziarului *Cuvântul*. Mi-ar trebui pagini şi pagini pentru a vă prezenta figura complexă a acestui filozof pasionat de problemele religioase, dar şi de probleme politice, şi care a fost succesiv cel mai eficace suporter al lui Iuliu Maniu şi al partidului său naţional-ţărănesc, apoi prietenul şi consilierul intim al regelui Carol, iar în final redutabilul său critic, ceea ce l-a apropiat de Germania şi de Garda de Fier. Nae Ionescu a fost adorat şi defăimat cu o egală fervoare, şi chiar şi azi, la treizeci şi doi de ani de la moarte, numele său continuă să provoace o furtună de ură sau de exaltare. La fel ca mine şi ca mulţi alţi prieteni şi elevi, Sebastian nu s-a îndepărtat de Nae Ionescu atunci cînd acesta a devenit ideologul Gărzii de Fier. Această fidelitate i-a cauzat un mare număr de neplăceri, mai cu seamă după ce şi-a publicat romanul *De două mii de ani...* cu o prefaţă de Nae Ionescu. Această lungă prefaţă a fost socotită o justificare a antisemitismului, iar Sebastian a fost violent atacat de presa de centru şi de stînga, în aşa măsură, încît a trebuit să scrie, ca să se apere, o cărticică intitulată *Cum am devenit huligan*. Am fost printre rarii autori care, în două ample articole publicate în revista *Vremea*, nu numai că i-am luat apărarea lui Sebastian, dar am criticat această prefaţă, arătînd că argumentele lui Nae Ionescu nu se pot justifica teologic, aşa cum gîndea el. La rîndul meu, am fost sălbatic atacat de presa de dreapta. În emoţionanta dedicaţie pe care Sebastian a scris-o pe exemplarul dăruit mie din *Cum am devenit huligan*, mă numea „singurul său punct de sprijin în timpul furtunii“. Atunci cînd *Jurnalul* lui Sebastian va fi

publicat integral, se va găsi probabil o pagină datată 15 martie 1940, care ne va descrie pe amîndoi, în lacrimi, la căpătîiul lui Nae Ionescu, care tocmai murise.

6) Am zăbovit asupra raporturilor dintre Sebastian şi Nae Ionescu, pentru a-mi explica fidelitatea faţă de profesorul nostru. Cum eram asistentul său la Universitate, colaboratorul său la ziarul *Cuvântul* şi editorul unuia dintre volumele sale de eseuri (*Roza vînturilor*), am devenit într-un fel „dublul" său; pentru unii, aşadar, în aceeaşi măsură doctrinarul Gărzii de Fier. De altminteri, mulţi dintre prietenii noştri comuni erau legionari sau „simpatizanţi". Iar cînd guvernul lui Armand Călinescu a declanşat ofensiva împotriva Gărzii de Fier, am fost eu însumi trimis într-un lagăr de concentrare, împreună cu Nae Ionescu şi cîteva sute de intelectuali şi activişti. O serie de procese au avut loc, şi inculpaţii au fost condamnaţi de la cinci la zece ani de închisoare; puţin timp după aceea, cea mai mare parte dintre ei au fost împuşcaţi. Îmi închipui că a fost examinat şi „dosarul" meu şi că nu a fost găsit nimic, căci nu am fost implicat în nici un proces, iar la trei luni după aceea am fost repus în libertăţii — *singurul* de altfel care a obţinut acest privilegiu.

Cum era de prevăzut, aceste aventuri nu au reuşit totuşi să limpezească poziţia mea în faţa unei anumite părţi din opinia publică. Neînţelegerea — „doctrinar al Gărzii de Fier" — se prelungea. *Faptul* că în aprilie 1940 am fost trimis ataşat cultural la Londra, că din februarie 1941 mă găseam la Lisabona, că nu am publicat nici un articol în presa românească în timpul celei mai dramatice perioade (1940–1945) — toate aceste fapte nu contau.

7) Este adevărat că, în anii 1938–1940, am constatat de multe ori, Sebastian şi cu mine, cît de diferite ne erau orientările politice, căci eu eram „de dreapta", mă situam în tradiţia „naţionalistă" a lui Eminescu, Maiorescu, Iorga. Cu toate acestea, prietenia noastră s-a menţinut. De-abia acum, citindu-i fragmente din *Jurnalul*, îmi dau seama cît suferea în urma anumitor discuţii. Este adevărat, de asemenea, că în cele cîteva zile petrecute la Bucureşti, în august 1942, n-am căutat să-l văd — dar pentru cu totul alte motive decît cele invocate la pagina 26, coloana 2: *i.e.* că, „fiind diplomat, cunoşteam soarta care se pregătea evreilor". N-aş

fi încercat niciodată să răspund acestei insulte, dacă D-voastră, dragă colega, n-aţi fi citit-o. Fapt este că am venit la Bucureşti în urma unei lungi întrevederi cu Salazar, despre care nu pot încă să dau detalii — dar despre care se va putea citi în *Jurnalul* meu. Cerusem o audienţă la şeful partidului naţional-ţărănesc, Iuliu Maniu (atunci în opoziţie), dar, îndreptîndu-mă spre locuinţa sa, am remarcat că eram urmărit de un agent al poliţiei secrete, şi a trebuit să fac mai multe ocoluri; am sosit, aşadar, cu întîrziere şi Maniu plecase, astfel încît n-am putut să vorbesc decît cu secretarul său particular. În timpul celor cîteva zile petrecute la Bucureşti, am fost permanent supravegheat, motiv pentru care nu l-am căutat nici pe Sebastian, nici pe Rosetti, nici pe alţi prieteni şi colegi, căci i-aş fi putut compromite. (Poliţia secretă, informată de SS, ştia că „deschideri" pentru un armistiţiu aveau loc, sau se pregăteau, la Lisabona, Stockholm şi Ankara.)

8) Nu-mi voi ierta niciodată prudenţa exagerată, dictată de frica de atotputernica poliţie secretă. Era ultima oară cînd mai puteam discuta cu prietenii, de atunci aproape toţi morţi: ultima oară cînd puteam să vorbesc cu Sebastian şi să-i explic „poziţia" mea. Speram însă că, o dată războiul terminat, ne vom relua relaţiile. Vai! un absurd accident i-a pus capăt vieţii în primăvara anului 1945, în ajunul plecării sale la Paris, unde tocmai fusese numit consilier cultural, şi în momentul în care eu însumi mă pregăteam să mă duc acolo. După moartea sa, n-am încetat să mă simt vinovat din cauza stîngăciei mele tragic agravate de nenorocire.

Alegînd exilul, ştiam că neînţelegerile create de fidelitatea mea faţă de Nae Ionescu vor fi interpretate cu rea-voinţă. Cu atît mai mult cu cît colaboram la numeroase publicaţii ale emigraţiei româneşti — dar niciodată la cele ale legionarilor (*Ţara şi exilul*, *Stindardul* etc.), în care de altminteri am fost totdeauna atacat şi insultat. Majoritatea articolelor publicate după 1947 în presa exilului prezintă probleme culturale şi insistă asupra necesităţii libertăţii culturii. Rarele texte „politice" îmi exprimă convingerile şi speranţele actuale, în primul rînd necesitatea unei federaţii a statelor Europei Orientale.

Dragă colega, nu ştiu dacă am reuşit să vă risipesc îndoielile, dar sper cel puţin că înţelegeţi acum sursa numeroaselor neînţelegeri care

m-au făcut să sufăr. Ştiu, de asemenea, că adevărul întreg nu va fi cunoscut decît după publicarea integrală a *Jurnalului* şi autobiografiei mele, adică după moartea mea. Această certitudine mă ajută să-mi trăiesc în pace şi cu seninătate ultimii ani de viaţă care mi-au fost acordaţi. Nu-mi fac nici o iluzie asupra operei mele de savant şi de scriitor. Dar nu mă îndoiesc că lucrările şi articolele publicate *înainte* şi *după* 1940 exprimă gîndirea şi experienţele unui om care seamănă mai mult cu cel pe care credeţi că îl cunoaşteţi decît cu cel prezentat în textul pe care mi l-aţi comunicat.

Cu sentimentele mele cele mai sincere,

Mircea Eliade

Dosarul Mircea Eliade
(*Toladot*, I, 1972, pp. 21–26)

Acum doi ani, a apărut în Statele Unite un volum omagial consacrat lui Mircea Eliade, profesor de istoria religiilor la Universitatea Chicago (*Myths and Symbols — Studies in Honor of Mircea Eliade*). Pe lîngă alte contribuţii, culegerea cuprinde şi un studiu al profesorului Gershom Scholem de la Universitatea [Ebraică] din Ierusalim (*On Sin and Punishment. Some Remarks concerning Biblical and Rabbinical Ethics*). Prezenţa profesorului de la Universitatea noastră ebraică în corul celor ce-i aduc elogii lui Mircea Eliade este penibilă, ca să folosim un cuvînt mai blînd. Colegului d-sale de la Chicago nu i se cuvenea un salut venit de la Ierusalim.

Mircea Eliade a făcut parte din Garda de Fier, organizaţie extremistă-antisemită, a cărei activitate de asasinate este înscrisă în istoria noastră cu sîngele a mii şi zeci de mii de victime din sînul evreilor din România.

Într-un studiu recent al profesorului Miron Constantinescu, preşedintele Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice din România, studiu intitulat *Garda de Fier sub judecata istoriei*, îl găsim citat pe Mircea Eliade în fruntea listei „stegarilor ideologici ai acestei mişcări“ (*Magazin istoric*, an V, 1, Bucureşti, ianuarie 1971, p. 75). Iar Lucreţiu Pătrăşcanu, fost ministru de justiţie, îl caracterizează pe Mircea Eliade drept „un recunoscut şef de şcoală gardistă“ (L. Pătrăşcanu, *Sub trei dictaturi*, Bucureşti, 1970, p. 54).

Mircea Eliade a dat crimelor acoperirea sa filozofică. El a fost incontestabil şeful spiritual al generaţiei sale şi tocmai de aceea adeziunea sa la Garda de Fier a avut o influenţă covîrşitoare. Prestigiul intelectual de care se bucura Mircea Eliade în epoca de ascensiune a Gărzii de Fier se poate vedea în articolul lui E. M. Cioran din acelaşi volum omagial.

D. prof. Gershom Scholem nu poate fi scuzat că a ignorat trecutul lui Mircea Eliade. Acum cîţiva ani, luase iniţiativa invitării lui Mircea Eliade

pentru a ţine conferinţe la Universitatea [Ebraică] din Ierusalim. D-sa a fost prevenit atunci despre biografia politică a savantului de la Chicago, dar a crezut probabil că ea face parte din greşelile tinereţii ce pot fi uitate. În realitate, Mircea Eliade e departe de a se fi retras în turnul de fildeş al erudiţiei. El colaborează şi astăzi la publicaţiile diverse editate în exil de oamenii Gărzii de Fier şi în spiritul ei. De altfel, în volumul omagial participă cu o contribuţie şi scriitorul Horia Vintilă, cunoscut pentru scandalul provocat atunci cînd i s-a acordat Premiul Goncourt în Franţa în anul 1960 şi care i-a fost retras după ce s-au dezvăluit în presa franceză trecutul său de membru al Gărzii de Fier şi activitatea sa publicistică antisemită. (Vezi revista *L'Arche* nr. 47 din 1960.) Şi totuşi, d. Gershom Scholem apare în această vecinătate, sub coperta aceluiaşi volum.

Şi filozoful, astăzi cunoscut în Franţa, Emil Cioran, care-l omagiază de asemenea pe Mircea Eliade în volumul pomenit, a făcut parte din Garda de Fier, a participat la aşa-zisa „rebeliune legionară" de la Bucureşti şi fusese numit de şeful Gărzii de Fier, Horia Sima, ca ataşat cultural al României la Paris. După căderea lui Sima, Emil Cioran a aderat la noul regim al lui Antonescu. E profund regretabil că d. prof. Scholem apare într-un astfel de anturaj.

Spre a împiedica în viitor astfel de întîmplări, deschidem în cele ce urmează „Dosarul Mircea Eliade". Începem cu însemnările de *Jurnal* inedite ale scriitorului Mihail Sebastian, pe vremuri prieten şi coleg de redacţie al lui Mircea Eliade. În numărul viitor al Buletinului nostru, vom publica documente despre activitatea diplomatică a lui Mircea Eliade, pe cînd îndeplinea, ca trimis al guvernului legionar, funcţia de ataşat cultural pe lîngă Legaţiile Române din Lisabona, Madrid şi ulterior la Londra.

Jurnal. Mihail Sebastian, decedat la Bucureşti, într-un accident de circulaţie, în anul 1945, în vîrstă de treizeci şi opt de ani, este autorul unor romane, piese de teatru reprezentate şi astăzi pe scenele din România, precum şi al unor valoroase eseuri de critică. Romanul lui *De două mii de ani*, apărut în 1934, descrie frămîntările unui tînăr intelectual evreu confruntat cu antisemitismul. Cartea a stîrnit discuţii atît în cercurile evreieşti, ca şi în cele antisemite.

La examenul de bacalaureat, Iosef Hechter — acesta este numele de familie al scriitorului — fusese remarcat de preşedintele comisiei examinatoare, profesorul Nae Ionescu, care l-a invitat să colaboreze la ziarul său *Cuvântul.* Aici, Sebastian a publicat foiletoane literare, cronici dramatice şi articole politice. În redacţia acestui ziar, a fost coleg cu Mircea Eliade, astfel că cei doi tineri şi-au început cam în acelaşi timp activitatea publicistică. Mai tîrziu, profesorul Nae Ionescu a devenit unul dintre doctrinarii Gărzii de Fier şi a fost urmat de elevul său Mircea Eliade.

Însemnările lui Sebastian au pe alocuri un caracter intim. În cursul lor, el notează intenţia lui ca la încheierea păcii — era în perioada celui de al doi-

lea război — să scrie o cronică a acestor evenimente, pe care își propunea s-o intituleze *Fapte, texte, oameni.* Desigur că fostul său coleg Mircea Eliade ar fi ocupat locul care i se cuvenea. Probabil că, o dată cu consemnarea convorbirilor dintre ei și a comentariilor scurte despre evoluția sa oportunistă, i-ar fi adăugat și un portret amplu, caracterologic.

*

Unul dintre cei mai devotați ciraci ai lui Nae Ionescu este Mircea Eliade. Ca și Mihail Sebastian, Eliade este o descoperire a lui Nae Ionescu și protejatul acestuia. Profesorul l-a ajutat, prin relațiile sale, să obțină burse și să-și facă studiile în străinătate. Revenit în țară și reluîndu-și colaborarea la ziarul *Cuvântul*, se impune, în scurt timp, ca șef de promoție al generației sale.

La 27 noiembrie 1936, Sebastian notează o discuție cu Mircea Eliade, cu care prilej face prima constatare, că acesta alunecă din ce în ce mai spre dreapta. Cînd sînt în doi, se înțeleg încă destul de bine, în public însă, poziția pronazistă a lui M. E. devine „extrem de categorică". Spune, de pildă, că toți marii creatori „sînt de dreapta". Are ieșiri contra lui Nicolae Titulescu[1] în legătură cu atitudinea acestuia în defavoarea lui Mussolini. În războiul civil din Spania, Mircea Eliade e alături de Franco, și în politica internă se declară adept al lui Cornel Codreanu, creatorul și conducătorul mișcării legionare.

În 1937, cad pe frontul războiului civil din Spania cîțiva voluntari români trimiși de mișcarea legionară. Mircea Eliade ține doliu după ei și nu se prezintă la curs, ca și mentorul său Nae Ionescu.

Articolele lui Mircea Eliade, notează mai departe Sebastian, sînt „net legionare". La 2 martie 1937, are loc o nouă discuție între Sebastian și Eliade. „A fost, scrie Sebastian, liric, nebulos, plin de exclamații, interjecții și apostrofe." Din toată discuția, Sebastian a reținut declarația leală a lui Eliade: „Iubește Garda, speră în ea și așteaptă victoria ei." Pretinde că voievozii români Ion Vodă cel Cumplit, Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, [Nicolae] Bălcescu[2], [Mihai] Eminescu[3], [Bogdan Petriceicu] Hasdeu[4] au fost la timpul lor „gardiști".

Venind vorba despre studentul „democrat Gogu Rădulescu[5]", care a fost sechestrat și bătut la un sediu legionar cu frînghii ude, Mircea Eliade este de părere că bine i s-a făcut. Așa se cuvine trădătorilor. El, Mircea Eliade, nu s-ar fi mulțumit cu atît: i-ar fi scos și ochii.

Mircea Eliade și-a motivat, față de Sebastian, aderența la Garda de Fier astfel: „Eu am crezut întotdeauna în primatul spiritual", la care Sebastian notează că „nu e nici farsor, nici dement, ci pur și simplu naiv". „Dar, observă Sebastian, există naivități catastrofale".

Asistînd la un spectacol francez cu Mircea Eliade, acesta îi declară criticului Petru Comarnescu că e „revoltat de spiritul iudaic al francezilor". Cînd începe campania electorală pentru alegeri, pleacă să facă propagandă pentru legionari într-o echipă din care fac parte fruntaşii mişcării, artista Marieta Sadova, Haig Acterian (făcut sub regimul legionar directorul Teatrului Naţional) şi Mişu Polihroniade[6]. Acasă la Mircea, mai notează Sebastian, se cîntă imnul legionar. Sebastian citează şi un extras dintr-un articol al lui Mircea Eliade intitulat *De ce cred în biruinţa mişcării legionare*, publicat în ziarul antisemit *Buna Vestire* din 17 decembrie 1937, din care reproducem următoarele: „Poate neamul românesc să-şi sfîrşească viaţa supt de mizerie şi de sifilis, cotropit de evrei şi sfîrtecat de străini? [...] Revoluţia legionară are drept ţintă supremă: mîntuirea neamului, cum a spus Căpitanul[7]. [...] Cred în libertate, în personalitate şi în dragoste. De aceea, cred în biruinţa mişcării legionare."

Sebastian a fost la Mircea Eliade la 16 ianuarie 1938, sperînd să provoace cu el o explicaţie, după ce nu se mai văzuseră de multă vreme. Dar şi-a dat seama că între ei totul s-a sfîrşit. I-a spus că are de gînd să plece din ţară, şi Mircea Eliade a aprobat „ca şi cum e un lucru de la sine înţeles şi nimic nu mai e de făcut".

La 30 octombrie 1938, este asasinat Cornel Codreanu, sub pretextul că a vrut să fugă de sub pază. Sebastian notează că Mircea Eliade şi soţia sa sînt dezolaţi şi se consideră în doliu. Totuşi, cînd scriitorii legionari se retrag de la *Revista Fundaţiilor Regale*, creaţie a regelui Carol, ca protest îndreptat împotriva suveranului, din ordinul căruia a avut loc masacrarea legionarilor arestaţi, Sebastian, care făcea parte din redacţia acestei reviste împreună cu Mircea Eliade, notează că acesta nu şi-a urmat colegii, declarînd că „înţelege să rămînă scriitor şi om de ştiinţă", că vrea să publice cît mai multe cărţi, vrea să se ocupe de institutul de orientalistică ce ar urma să se înfiinţeze, prin contribuţia regelui, în cadrul Fundaţiilor Regale.

În genere, despre caracterul prietenului său, Sebastian nu avea păreri prea bune. După izbucnirea războiului contra Poloniei, găsim în *Jurnal* următoarea însemnare făcută la 29 septembrie 1939: „Mircea Eliade a devenit mai filogerman ca oricînd, mai antifrancez şi antisemit decît întotdeauna." Rezistenţa polonezilor la Varşovia e o „rezistenţă iudaică". Lui Sebastian, i se raportează următorul limbaj [utilizat] de Mircea Eliade în faţa unui amic comun: „Numai jidanii sînt în stare să şantajeze cu femeile şi copiii aruncaţi în plină linie, ca să abuzeze astfel de scrupulele germane. [...] Germanii n-au nici un interes să distrugă România. Numai o politică progermană ne poate salva. Numai un guvern George Brătianu[8]–Nae Ionescu este o soluţie. Sovietele nu mai sînt o primejdie, căci, pe de o parte, au renunţat la comunism, iar comunismul, de altfel, să nu uităm, nu este totuna cu marxismul şi nu este neapărat iudaic — iar, pe de altă parte, Sovietele au renunţat la Euro-

pa şi se îndreaptă exclusiv spre Asia. [...] Ceea ce se întîmplă la frontiera Bucovinei este un scandal, căci noi valuri evreieşti pătrund în ţară[9]. Decît o Românie încă o dată inundată de jidani, mai bine un protectorat german."

În primăvara 1941, are loc premiera piesei de teatru a lui Mircea Eliade cu tendinţe legionare. Iată însemnările lui Sebastian:

„*12 februarie 1941*. Premiera *Iphigeniei* lui Mircea Eliade la Naţional. Se înţelege, nu m-am dus. Mi-ar fi imposibil să mă arăt la nu importă ce premieră şi, cu atît mai puţin, la una unde în mod fatal (autor, interpreţi, subiect, public) trebuie să fi fost un fel de reuniune legionară. Aş fi avut impresia că asist la o «şedinţă de cuib».

Nina[10], cu care am vorbit la telefon, îmi spune că a fost un mare succes. Dar, fără să vrea, confirmă bănuielile mele. «Numai de nu s-ar interzice spectacolul» spune ea.

Am asigurat-o că nu — şi sînt de altfel convins că nu se va întîmpla nimic. E adevărat că textul e plin de aluzii şi subînţelesuri (pe care le remarcasem încă de anul trecut, la lectură), dar, oricum, e greu să se interzică o *Iphigenie*.

Simbolul mi se pare cam grav totuşi: «*Iphigenia* sau *jertfa legionară*», s-ar putea numi parcă în subtitlu. Acum, după cinci luni de guvernare şi trei zile de rebeliune, după atîtea asasinate, incendii şi prădăciuni — nu se poate spune că nu se nimereşte.

6 martie 1941. Am fost să văd *Iphigenia* lui Eliade (trecută în matineurile de joi, cu preţuri populare: 40 [de] lei cel mai scump loc). Mare cădere, una din[tre] cele mai mari ale Naţionalului!

Părea mult mai interesantă decît îmi aduc aminte că mi se păruse la lectură. Spectacolul, în schimb, grosolan, fără stil, fără nobleţe. Îngrozitor se joacă teatru în România — şi niciodată nu simţi lucrul ăsta mai crispant decît după o lungă pauză. Voci răguşite care ţipă, care urlă, gesturi declamatorice false.

Încercam să reţin numai textul şi mi se părea cu adevărat frumos. Numai, pe alocuri, supărătoare intenţiile legionare."

Mircea Eliade fusese numit sub regimul legionar ataşat cultural la Lisabona. După îndepărtarea Gărzii de Fier de la guvern, în ianuarie 1941, el rămîne totuşi în diplomaţie, iar în primăvară este mutat la Madrid. Sebastian relatează următoarele:

„*14 martie 1941*. — Mircea (spune Rosetti) numit la legaţia din Madrid. Nici nu mai vine în ţară. De la Lisabona, pleacă direct la noul post. Va fi astfel cruţat să ia atitudine[11]. Iar, mai tîrziu, va putea să fie la fel de bine într-un cîmp sau celălalt.

16 mai 1941. O văd pentru a doua oară pe Nina Eliade din cele patru săptămîni de cînd e în Bucureşti. Luni dimineaţă, va pleca împreună cu Giza, cu avionul, la Lisabona, cl[asa] I, cu 12 500 [de] scuderos. Nu ştiu cam ce

reprezintă. În orice caz, foarte mult. (O călătorie cu avionul prin toată Europa nu e un lux de funcționar). Dar Mircea — spune Nina — nu e mulțumit. Munceşte ca un rob la legaţie. E dezolat că nu poate să scrie. Își risipeşte geniul în lucruri mărunte. Ar prefera să revină la Palade 43[12] fără bani, dar liber. În plus, uneori îl bate gîndul de a lăsa totul baltă şi de a se retrage într-o mînăstire. Ar vrea să se călugărească. Am încercat s-o liniştesc. Să n-aibă grijă: Mircea nici nu se va întoarce în Palade 43, şi nici nu se va călugări. Cel puțin nu deocamdată."

Puţin timp după aceea, se zvoneşte că Mircea Eliade va fi trecut la legaţia din Roma, unde calitatea lui de legionar poate fi mai bine valorificată. Profesorul Rosetti îl informează pe Sebastian că Eliade primeşte un salariu de 400 000 [de] lei lunar. Reflecţia lui Sebastian: „Să recunosc că am avut un moment de revoltă, de scîrbă şi de tristă invidie cînd am aflat toate acestea." După război, dacă va scăpa şi dacă se vor mai întîlni, „anilor lui de înflorire nu le voi putea opune decît triştii mei ani de umilință şi ratare. [...] Ratarea nu se scuză niciodată cu nimic. Izbînzile — chiar cînd sînt rodul infamiei morale — tot izbîndă rămîn".

Mai reproducem două însemnări ale lui Mihail Sebastian care aruncă lumina asupra felului în care Mircea Eliade a rupt legăturile cu prietenul evreu de odinioară şi evocarea acestor legături în a doua însemnare, cu prilejul morții primei soţii a actualului profesor de la Chicago:

„*27 iulie 1942*. Am aflat mai demult, dar am omis să însemnez aici (atît de puţină importanță începe să aibă pentru mine), că Mircea Eliade e în Bucureşti. Se înţelege că n-a căutat să mă vadă şi nu mi-a dat nici un semn de viaţă. Altădată, mi s-ar fi părut odios: ba chiar imposibil, absurd. Acum, mi se pare firesc. E mai simplu, e mai clar. Cu adevărat nu am nimic, absolut nimic să-i spun, nici să-l întreb."

Mihail Sebastian nu avea de unde să ştie că în vara anului 1942 se semnase între Mihai Antonescu şi Gustav Richter, delegatul lui Eichman la Bucureşti, deportarea tuturor evreilor în lagărele de exterminare din Polonia. Măsura a fost apoi anulată, ca urmare a unui complex de circumstanţe. Mircea Eliade ca diplomat cunoştea desigur soarta ce se pregătea evreilor. Ce rost avea să-l mai vadă pe fostul său prieten, sortit morții?

A doua însemnare despre moartea soției lui Mircea Eliade arată cît a fost de puternică prietenia lui cu Sebastian şi cît l-a durut pe acesta alunecarea lui M[ircea] E[liade] în băltoaca nazistă:

„*13 decembrie 1944*. Aflu prin Marieta Rareş[13] că a murit Nina Eliade. O telegramă de la Lisabona a anunţat vestea încă de acum zece zile.

Un val de amintiri se ridică din trecut. Odăiţa ei de sus, din pasajul Imobiliara[14], maşina de scris la care a copiat aproape în acelaşi timp *Maitreyi*[15] şi *Femei*[16]. Vizitele de seară în mansarda lui Mircea; excepţionalul lor amor; fuga lui Mircea la Poiana; disperarea Ninei, pe care încercam, dezarmat, s-o

alin; întoarcerea lui Mircea, logodna, pe urmă — doi ani mai tîrziu — cununia lor civilă, în taină, la primăria din Calea Rahovei, apartamentul din b[ulevar]dul Dinicu Golescu, pe urmă cel din [strada] Palade — plimbările noastre pe munți, verile la Breaza[17], jocurile în curtea Flaviei, în [strada] Nerva Traian — anii noștri de prietenie frățească — și pe urmă anii de confuzie, pînă la dușmănie, pînă la uitare...

Totul e mort, dispărut, pentru totdeauna pierdut..."

Nu credem că e nevoie de comentarii prea multe la notele lui Sebastian. Atitudinea antisemită a lui Mircea Eliade este dovedită. Ea nu apare ca o adeziune temporară, oportunistă sau strict teoretică. Devenită dușmănie față de un fost prieten intim, atitudinea nu mai este doar manifestarea exterioară a unui carierist, ci dezvăluie o pornire de caracter lăuntrică mai adîncă.

„Infamia morală" de care vorbește M. Sebastian poate fi acoperită de succesele și prestigiul lui M[ircea] E[liade] — dar tot infamie morală rămîne.

---

[1] Fost ministru de externe al României, sub diferite guverne, adversar al fascismului și nazismului.

[2] Istoric și naționalist român.

[3] Primul poet al României, cunoscut pentru șovinismul său.

[4] Istoric român antisemit, deși de origine evreiască.

[5] Fruntaș comunist, ministru sub actualul regim [comunist].

[6] Gazetar din București, colaborator apropiat al lui Cornel Codreanu, asasinat o dată cu el din ordinul lui Carol II.

[7] Titulatura lui Codreanu.

[8] Politician român evoluat spre dreapta.

[9] E vorba de refugiați polonezi.

[10] Soția lui Mircea Eliade.

[11] Antonescu îi obligase pe foștii legionari care au rămas în posturi importante să dea declarații de fidelitate față de regimul lui și de abandonare a mișcării legionare. Se pare că această procedură n-a fost aplicată și celor trimiși cu misiuni în străinătate.

[12] Locuința din urmă a lui Mircea Eliade în București.

[13] Artistă de teatru din București.

[14] Pasaj central în București.

[15] Primul roman al lui Mircea Eliade.

[16] Primul roman al lui Mihail Sebastian.

[17] Stațiune climatică din România.

6 iunie 1972

Dragă Eliade,

Mă adresez d-tale într-o problemă ce ne privește personal pe amîndoi. Includ aici copii ale cîtorva pagini dintr-un nou jurnal asupra *Istoriei evreilor din România*, care a început să apară la Ierusalim. Aceste pagini conțin

atacuri personale împotriva mea şi a d-tale: împotriva mea pentru că sînt „vinovat" că te-am onorat prin contribuţiile mele la *Festschrift*; împotriva d-tale pentru că autorul te acuză de a fi fost o figură conducătoare a organizaţiei antisemite Garda de Fier din România şi pentru a fi exprimat idei antisemite în perioada activităţii lor şi ai continuat în perioada lui Hitler, incluzînd anii celui de-al doilea război mondial. Autorul, dr. Lavi (Theodor Loewenstein), este un istoric evreu din România; lucrează la Institutul Yad Vashem, care este un memorial al morţilor în holocaust, fondat special printr-o lege adoptată de guvernul Israelului acum douăzeci de ani.

Am citit traducerea în ivrit a articolului său — publicat în aceeaşi tipăritură — şi nu sînt prea bine lămurit asupra acestei chestiuni. Oare autorul — a cărui lucrare îl citează pe Mihail Sebastian (vorbind despre contactele personale cu d-ta şi prima d-tale soţie în acei ani) — te acuză de a fi un naţionalist român, sau are cunoştinţă asupra activităţii d-tale în ceea ce priveşte pe evreii din România sau asupra vederilor exprimate de d-ta în ceea ce priveşte pe evrei în general?

Sper că vei înţelege că sînt preocupat de aceste probleme şi aş dori din partea d-tale să reacţionezi la aceste acuzaţii, să îţi exprimi atitudinea în vremea aceasta şi, dacă este necesar, motivele pentru care ţi-ai schimbat părerile. În lunga perioadă de cînd te cunosc, nu am avut nici un motiv să cred că ai fost un antisemit, cu atît mai mult un conducător al antisemitismului. Te consider un om sincer şi drept, pe care îl privesc cu mult respect, de aceea mi se pare normal să-ţi cer sa-mi spui adevărul. Dacă este ceva de spus asupra acestui lucru, să fie spus, şi atmosfera acuzaţiilor generale sau specifice să se clarifice.

Dintre toate scrierile anterioare lui 1940, îţi cunosc doar lucrările de specialitate, de indianistică şi de istorie a religiilor. Cînd ne-am întîlnit pentru prima oară, te-am privit ca pe un coleg apropiat, iar mai tîrziu ca pe un prieten căruia îi pot vorbi deschis, fără rezerve. Sper că aceste relaţii deschise ale minţii şi oamenilor vor putea continua. Oricum, cred că trebuie să răspundem acestui atac, care, fără îndoială, va lărgi posibilitatea în Israel, unde mii de necunoscuţi, evrei români, au amintiri despre Garda de Fier şi activitatea ei.

Sperînd să primesc cît mai curînd răspuns de la d-ta, rămîn al d-tale cu cordialitate,

G[ershom] Scholem

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bûcureşti

29 martie 1973

Dragă Eliade,

Mă bucur că am primit scrisoarea d-tale din 10 martie şi sper ca, dacă vii la Ierusalim, după cum mi-a spus prietenul nostru Burton Feldman, să ne

vedem şi să discutăm despre acele puncte din scrisoarea dumitale din iunie care trebuie, după cum simt, discutate şi elucidate cu mintea limpede şi prieteneşte. Cînd am citit scrisoarea ta, după ce am citit-o de mai multe ori, nu am ştiut ce să fac. Am înţeles punctele dumitale şi le-am utilizat într-o lungă discuţie cu omul care ne-a atacat şi am încercat să aflu asupra căreia dintre activităţile dumitale are obiecţii. Nu am reuşit să aflu nimic bine definit în biografia dumitale, cu excepţia unei lungi polilogii asupra a ceea ce însemna în general „să fii de dreapta" în România acelor ani. Spunea, în rezumat, că nimeni nu putea fi membru al acestei orientări politice fără să fie antisemit, *chiar dacă nu există dovezi ale activităţii publice specifice cu acest caracter la care Eliade să fi participat.* A fost o lungă discuţie, care m-a lăsat perplex, întrucît nu am putut judeca situaţia din România din acei ani. Nu am ştiut ce să îi spun, mai ales că nu ai fost la obiect asupra problemei evreieşti care mă interesa mai mult. Aş fi dorit să răspund atacului printr-un articol documentat, dar nu am reuşit să o fac, căci am fost lipsit de informaţii clare de tip pozitiv. Pe de altă parte, omul căruia i-am vorbit în mod sigur nu era o persoană care prelua sloganurile comuniste, fiind unul dintre principalii susţinători ai mişcării sioniste din România. După cum ţi-am scris, te-am considerat întotdeauna un prieten drept şi cinstit şi, dacă condiţiile acestor ani trecuţi trebuie clarificate, lucrul acesta trebuie făcut.

Poate vei avea ocazia să-l întîlneşti pe Dr. Lavi pentru o discuţie în limba franceză. Voi fi la Ierusalim pînă la 9 iulie şi sper să ne vedem dacă plănuieşti să vii. Ca întotdeauna, al dumitale,

Gershom Scholem

Publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, mai 1998

CĂTRE BENO SEBASTIAN

4 martie 1980

Dragă Bimbirică,

Am primit acum cîteva ceasuri scrisoarea ta din 13 feb[ruarie], retransmisă de la Paris. (O prietenă trece la zece zile o dată, cercetează curierul şi-mi trimite ce i se pare important.)

Ştiam că ne vom mai reîntîlni în viaţă — şi nu pierdeam speranţa.

Scrisoarea ta m-a emoţionat nespus — şi a emoţionat-o şi pe Christinel, care vă cunoaşte pe toţi trei, din tot ce i-am povestit în cei treizeci şi unu de ani de căsătorie.

Inutil să încerc să-ţi mărturisesc mai mult; mi-ar trebui zeci, sute de pagini, şi scriu cu greutate (arthrita mi-a înţepenit degetele).

Ca în fiecare an, imediat după încheierea cursurilor la Universitate (început de iunie) — uneori, mai curînd —, ne reîntoarcem la Paris pentru cel puţin patru luni. Îţi voi telefona îndată ce ajung (probabil, 6 iunie). Aştept să-ţi aud glasul, să te aud vorbind despre *De două mii de ani*, să-l regăsesc pe Mihai.

Luna aceasta va apărea la Gallimard vol[umul] I din *Autobiografia* mea (*Les promesses de l'équinoxe, 1907–1937*). Scriu chiar acum ca să-ţi trimeată un exemplar.

Mi-e foarte greu să-ţi vorbesc fără să te văd.

Pe curînd (*Deo concedente*[1])!

Te îmbrăţişează cu veche prietenie

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

CĂTRE PETRE SERGESCU*

11, rue Duhesme,
Paris 18e

25 octombrie 1951

Mult stimate Domnule Sergescu,

Vă mulţumesc pentru calda şi măgulitoarea D-voastră scrisoare din 15 oct[ombrie] primită în ziua de 23 oct[ombrie]. Am citit-o şi am recitit-o cu o mare emoţie, dar şi cu strîngere de inimă. Ce blestem apasă asupra noastră, a tuturor românilor din exil, pentru ca nici măcar mîna de cărturari şi scriitori ce sîntem să nu putem lucra împreună? Ştiţi foarte bine — din convorbirile avute astă-primăvară şi din scrisoarea răspuns la invitaţia de a conduce Secţia de Filozofie a Fundaţiei — care este punctul meu de vedere. Îl rezum încă o dată: nu cred că aş putea participa la frumoasa operă culturală pe care o întreprindeţi, atîta timp cît profesorul

N[icolae] I. Herescu nu este invitat să facă parte din consiliul profesorilor universitari care dirijează Fundaţia. Nu pot concepe acest for suprem fără participarea unui profesor universitar, care este în acelaşi timp şi un distins scriitor, care a fundat şi dirijat mai multe reviste de specialitate, a fost ultimul presedinte al Societăţii Scriitorilor Români şi, mai ales, a fost ultimul director al Fundaţiilor Regale înainte de regimul Antonescu. Îndepărtarea profesorului N. I. Herescu din consiliul dirigent n-ar putea fi explicată decît prin motive de ordin extracultural; or, împreună cu D-voastră, am crezut şi continuu să cred că menirea Fundaţiei Regale ar trebui să fie, în primul rînd, concentrarea tuturor forţelor culturale româneşti din exil, în afară de orice altă consideraţie de ordin politic. Din scrisoarea D-voastră, aflu că profesorul N. I. Herescu ar fi acceptat formele de emigrare. L-am întîlnit de mai multe ori pe profesorul Herescu în cursul acestei luni şi nu mi-a vorbit niciodată de intenţia sa de a părăsi atît de curînd Franţa. Dar, chiar dacă această intenţie ar fi existat, ea n-ar putea justifica, în credinţa mea, refuzul Fundaţiei, care activează deja de aproape un an de zile, de-a invita pe profesorul N. I. Herescu să facă parte din consiliul ei dirigent.

Înainte de a încheia, aş vrea să vă mărturisesc, stimate D-le Sergescu, marea mea tristeţe şi deznădejdea mea de a asista neputincios la fărîmiţarea energiilor noastre creatoare pentru motive pe care nu izbutesc să le înţeleg. Apreciez cu atît mai mult sforţările D-voastră pentru unitatea frontului cultural cu cît, pe măsura puterilor mele, am încercat şi eu să contribui la această unitate. Nu am absolut nici o pretenţie şi, chiar fără măgulitoarele invitaţii pe care mi le faceţi, aş fi colaborat din toată inima la opera Fundaţiei, dacă ar fi fost respectat principiul pe baza căruia s-a organizat conducerea acestei înalte instituţii, şi anume: participarea tuturor profesorilor universitari umanişti la consiliul dirigent.

Exprimîndu-vă încă o dată sincera mea părere de rău, vă rog să credeţi, stimate Dle Sergescu, în cele mai bune sentimente ale mele,

Mircea Eliade

* Petre Sergescu (1893–1954), valoros matematician, profesor de geometrie analitică la Cluj şi Bucureşti. Din 1946, se afla în exil în Franţa, unde îşi continuă studiile de istorie a matematicii, luînd parte activă la viaţa unor instituţii ca Academia Internaţională de Istorie a Ştiinţei şi Uniunea Internaţională de Istorie a Ştiinţei, la ultima îndeplinind funcţia de secretar general.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

CĂTRE EVELYN SHRIFTE

July 24, 1964

Miss Evelyn Shrifte
Vanguard Press, Inc.,
424 Madison Avenue
New York 17, N.Y.

Dear Miss Shrifte,

Thank you for your letter of July 15 and for your interest in my novels. I hold all rights on my novels. The last and the most important of them is *Forêt interdite*. I am very interested in having it translated, but for the moment Arthur Cohn of Holt, Rinehart, and Winston is investigating that possibility. I have published a number of other novels in Roumanian which I would like to have translated, but they were published only in Rumanian and it would be difficult to find a good translator for them. The few books that have appeared in French and German I would prefer not to have translated into English.

With every good wish,
Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

24 iulie 1964

Dra Evelyn Shrifte
Vanguard Press, Inc.,
424 Madison Avenue
New York 17, N.Y.

Dragă Domnişoară Shrifte,

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea din 15 iulie şi pentru interesul pe care-l arăţi romanelor mele. Deţin toate drepturile pentru romanele mele. Ultimul şi cel mai important dintre ele este *Forêt interdite*. Sînt foarte interesat ca acestea să-mi fie traduse; deocamdată, Arthur Cohn de la Holt, Rinehart şi Winston investighează această posibilitate. Am publicat un număr de alte romane în româneşte, pe care aş dori să le am traduse, dar au apărut numai în româneşte şi ar fi greu să le găsesc un traducător bun. Puţinele cărţi care au apărut în franceză şi germană prefer să nu-mi fie traduse în engleză.

Cu toate urările de bine, al D-voastră sincer,

Mircea Eliade

CĂTRE ION SIMIONESCU

I

Str[ada] Melodiei 1
Bucureşti

13 martie 1932

Mult stimate Dle Profesor,

Aţi mărturisit cîndva că vă plac *causeriile*[1] mele asupra Indiei, şi aceasta îmi dă curaj să vă rog ceva. Am stat trei ani în India, aşa cum puţini albi au avut norocul sau privilegiul să stea. Am scris o sumă de impresii, din care am risipit o parte prin ziare

şi reviste. Cred că aş putea compune o carte destul de proaspătă şi, în acelaşi timp, destul de densă asupra Indiei. Asupra acestui punct îndrăznesc să vă cer o lămurire şi o încurajare. Socotiţi că Editura Cartea Românească ar accepta o asemenea carte? Poate că ar avea oarecare succes de librărie şi aceasta ar însemna mult pentru jena financiară într-adevăr penibilă în care mă zbat de la întoarcerea mea din Orient. Recunosc, am fost imprudent să mă întorc, deşi aveam la Calcutta o situaţie materială sigură şi excelente posibilităţi de muncă ştiinţifică — dar aşa s-a întîmplat. Vă rog sincer să mă iertaţi pentru cutezanţa mea. Ştiu că sînteţi membru în consiliul de administraţie Cartea Românească, şi pe profesorul şi publicistul I. Simionescu îl cunoşteam de mult. Dacă aţi crede că se poate publica o carte asupra Indiei, veţi avea bunăvoinţa să mă ajutaţi?

Cu toate mulţumirile, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de L. Kalustian în *Simple note* III, Editura Eminescu, Bucureşti, 1983, pp. 191–192.

Ion Simionescu (1873–1944), geolog şi paleontolog, popularizator al ştiinţelor naturale, autor a peste o sută de cărţi: *Flora României, Fauna României, Peştii, Ţara noastră, Tinere, cunoaşte-ţi ţara.*

---

[1] Conferinţe (fără pretenţii) (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

II

Str[ada] Melodiei 1
Bucureşti
14 mai 1932

Mult stimate Domnule Profesor,

Numai accidentul suferit la picior în timpului serviciului (căci îmi fac stagiul militar) m-a reţinut atîta timp să vă răspund [şi să vă mulţumesc]. Întîi, pentru că veţi avea bunăvoinţa să propuneţi cartea mea în comitetul Cartea Românească, al doilea, pentru că

mi-aţi sugerat scrierea broşurii pentru colecţia ce îngrijiţi. Voi aduce personal manuscrisul acestei broşuri, în cîteva săptămîni. În ceea ce priveşte cartea, ea nu va avea mai mult de 300 [de] pagini corp obişnuit. Voi încerca să o fac şi gustată şi să fie, în acelaşi timp, şi o înţelegătoare tălmăcire a Indiei moderne. Nu văd de ce ar crede editorii că nu s-ar vinde o asemenea carte. Mi se pare chiar că publicul se îndreaptă către o asemenea literatură.

Eu vă mulţumesc încă o dată pentru binele ce mi-l faceţi şi vă urez să ne dea Dumnezeu noroc.

Devotat al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de L. Kalustian în *Simple note* III, Editura Eminescu, Bucureşti, 1983, p. 191.

III

Str[ada] Melodiei 1
Bucureşti

28 septembrie 1932

Mult stimate Dle Profesor,

Vă scriu atît de tîrziu, ca să vă vestesc că am terminat şi corectat manuscrisul pentru „Cunoştinţe folositoare", pe care l-am intitulat: *Într-o mînăstire din Himalaya.* Vă rog să-mi spuneţi unde şi cînd trebuie să depun manuscrisul. Dacă am întîrziat atîta, situaţia mea ingrată — milităria, sărăcia şi doctoratul — e singura de vină. Sper să am mai mult noroc în anul care vine. Vă rog foarte mult, Dle Profesor, să-mi spuneţi dacă s-a aranjat cu volumul meu de impresii indiene pentru Cartea Românească. După cîte văd, editura nu refuză cărţi de călătorie (Mihai Ticano, Camil Petrescu). Şi apoi, vă mărturisesc, cartea mea va fi destul de antrenantă la citit. Cu cele mai sincere mulţumiri şi distinse salutări,

Mircea Eliade

Publicată de L. Kalustian în *Simple note* III, Editura Eminescu, Bucureşti, 1983, pp. 192–193.

IV

Str[ada] Melodiei 1
Bucureşti

2 noiembrie 1932

Iubite Dle Profesor,

Acum vreo lună v-am scris, informîndu-vă că am terminat manuscrisul meu pentru „Cunoştinţe folositoare" şi întrebîndu-vă unde trebuie să-l predau. Eraţi pe atunci la Congresul geologilor şi mi-e teamă că scrisoarea mea nu v-a ajuns, deoarece nu am primit pînă astăzi nici un răspuns. Îmi îngăduisem să vă rog acolo şi să vă întreb ce se mai aude cu posibilitatea mea de a publica o carte de impresii din India la Cartea Românească. Văd că se publică volumul lui Camil Petrescu şi încă unul, aşadar călătoriile nu sînt cu desăvîrşire excluse.

Cu sincere mulţumiri, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de L. Kalustian în *Simple note* III, Editura Eminescu, Bucureşti, 1983, p. 193.

CĂTRE DOAMNA SIMIONESCU

[Probabil, decembrie 1927]

Mult stimată Doamnă,

Deşi tăcerea noastră v-a îndreptăţit, poate, să credeţi contrariul — noi n-am uitat calda şi prietenoasa bunăvoinţă pe care ne-aţi dovedit-o cu prilejul Congresului.

Pînă atunci, cunoşteam Iaşiul primitor şi deschis numai din cărţi. Primirea neaşteptată pe care ne-aţi făcut-o însă ne-a ajutat

să-l cunoaştem pe de-a întregul direct, experimental (cum ar spune D. Profesor). Să ne credeţi, mult stimată Doamnă, că noi am plecat nu numai cu amintiri, ci şi cu păreri de rău, pentru că nu am putut vădi întru nimic deplina noastră mulţumire şi recunoştinţă sinceră pe care v-o datorăm.

La Bucureşti, am avut deseori prilejul să pomenim de numele şi casa Domniei voastre. N-am îndrăznit însă să vă scriem.

Sîntem sfiicioşi — cel puţin tot atît cît sîntem de distraţi. Dar nu uităm niciodată — nu putem uita — bunăvoinţa şi simpatia pe care n[i l]e-aţi arătat în zilele de la sfîrşitul lui noiembrie.

Cei ce semnează rîndurile acestea, mult stimată Doamnă, nu sînt înzestraţi cu talent scriitoricesc. Nu ştiu să compună pagini frumoase, nici narativ, nici descriptiv. Şi nu e pentru cea dintîia oară cînd regretăm aceasta. Am fi alcătuit altminteri o „epistolă" întru nimic plictisitoare, nuanţată pe alocuri cu melancolie şi cu vervă, cu descrieri multe şi autentice — aşa cum se văd prin opere literare sau în corespondenţele artiştilor. Din nefericire, orice încercare e zadarnică.

Nu putem evoca aici tot ceea ce am simţit la Iaşi şi ne-am amintit la Bucureşti. Nu putem vădi nici una dintre multiplele şi rarele impresii pe care le păstrăm în suflet. Ne mulţumim să pomenim doar de ele şi ne întristăm că nu le puteţi culege chiar de la izvor.

E timpul însă, mult stimată doamnă, să vă transmitem urările de noul an şi să vă încredinţăm de toată stima pe care o avem faţă de Domnia voastră şi de D. Profesor. V-am rămîne, de asemeni, recunoscători dacă aţi binevoi — de Sfîntul Ioan — să comunicaţi Dlui Profesor tot ceea ce se comunică în asemenea împrejurări (ne iertaţi, nu e aşa, mult stimată Doamnă; sîntem încă departe de a cunoaşte şi de a poseda toate amănunţimile artei epistolare).

Acelaşi lucru pentru Dna şi D. Zapan şi colegiale *Hand*[*schlages*][1] Dlui Mircea Simionescu[2].

Cerîndu-vă iertare pentru tot ceea ce nu e perfect în această scrisoare, rămînem ai D-voastră,

Mircea Eliade

Ciornă în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Strîngeri de mînă (*lb. germ.*) (*n. ed.*).

[2] Fiul lui Ion Simionescu.

CĂTRE CHARLES SMITH

I

[Antet tipărit]
History of Religions

April 3, 1985

Mr. Charles Smith
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Mr. Smith,

Following your suggestion I am sending you the names of two authors whose unpublished manuscript and book, respectively, you might want to consider for publication.

The first is Mike Maliszewsky. I recommend his *Meditative-Religions Traditions of Martial Arts and Martial Ways* very highly. Beverly Moon can supply you with the author's address.

The second is Ioan P[etru] Culianu, for whose book *Expériences de l'extase* I wrote a short introduction. Payot published the volume last autumn, and it runs some 215 pages in French. I will be happy to send you my copy, or you may write to Payot.

Please feel welcome to contact me for further information about either one.

Sincerely,

Mircea Eliade

[Traducere]

3 aprilie 1985

Mr. Charles Smith
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dragă Domnule Smith,

Urmîndu-vă sfaturile, vă trimit numele a doi autori ale căror manuscrise nepublicate şi respectiv cărţi ar putea fi considerate în vederea editării.

Primul este Mike Maliszewsky. Recomand călduros lucrarea sa *Meditative-Religions Traditions of Martial Arts and Martial Ways*. Beverly Moon vă poate da adresa autorului.

Al doilea este Ioan Petru Culianu, pentru a cărui carte *Experienţele extazului* am scris o scurtă introducere. Editura Payot a publicat volumele anul trecut, ediţia franceză avînd cam 215 pagini. Voi fi bucuros să vă trimit exemplarul meu sau vă puteţi adresa direct lui Payot.

Vă rog să nu ezitaţi să îmi cereţi orice alte informaţii referitoare la fiecare dintre autori.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

II

[Antet tipărit]
History of Religions

April 29, 1985

Charles E. Smith
Macmillan Publishing Co. Inc.
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Charlie,

Thank you very much for your letter of 16 April.

Indeed, in the very beginning I thought I would be able to prepare a book on the history of the history of religions from Max

Müller to [Claude] Lévi-Strauss. In fact I published an article on mythology with almost that title in the *Dictionary of the History of Ideas* and have used the same notes as the basis for some of the articles I have written for our encyclopedia.

I still do hope that the little book I had in mind will be written, but since I was counting on Larry Sullivan to help and since he will be in Japan all of next year, it looks as though the project will have to wait. Remind me again a year from now, and I will speak to Larry about it.

Best wishes,

Mircea Eliade

[Traducere]

29 aprilie 1985

Charles E. Smith
Macmillan Publishing Co. Inc.
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dragă Charlie,

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea din 16 aprilie.

Într-adevăr, la început am crezut că voi putea să pregătesc o carte despre istoria istoriei religiilor de la Max Müller la Claude Lévi-Strauss. În fapt, am publicat un articol de mitologie cu aproape acelaşi titlu în *Dicţionarul de istorie a ideilor* şi am folosit la bază aceleaşi note ca şi pentru articolele pe care le-am scris pentru enciclopedia noastră.

Sper în continuare că mica lucrare la care visez va fi scrisă, dar, cum contam pe ajutorul lui Larry Sullivan, iar el va fi în Japonia tot anul viitor, se pare că acest proiect va trebui să mai aştepte. Aminteşte-mi peste un an şi voi vorbi cu Larry despre asta.

Cu cele mai bune urări,

Mircea Eliade

CĂTRE RENÉ DE SOLIER*

I

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

le 20 décembre 1952

Cher Monsieur,

Je vous remercie bien vivement pour la flatteuse invitation de collaborer au *Disque vert*. Malheureusement, je ne peux pas vous offrir un texte avant deux ou trois mois. Je suis complètement confisqué par un travail urgent: pour le mener au bout, je m'absente presque toujours de Paris. Je ne peux pas penser à rien d'autre.

Vous devinez avec quel intérêt j'attends le premier numéro du *Disque vert*.

Je vous prie de croire, Cher Monsieur, à mes sentiments les meilleurs,

Mircea Eliade

Originalul la Bibliothèque Royale Albert Ier, Archives et Musée de la Littérature 4443/165

Publicat de Marin Bucur în *Viața românească*, an LXXXVI, 1991, martie, nr. 3, p. 86

* René de Solier (n. 1914), poet, eseist și romancier din grupul suprarealist.

[Traducere]

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

20 decembrie 1952

Dragă Domnule,

Vă mulțumesc cordial pentru măgulitoarea invitație de a colabora la *Disque vert*. Din nenorocire, nu vă pot oferi un text înainte de două sau trei luni. Sînt complet confiscat de o muncă urgentă: pentru a o duce la capăt, lipsesc aproape mereu de la Paris. Nu mă pot gîndi la nimic altceva.

Vă închipuiţi cu ce interes aştept primul număr din *Disque vert*.

Vă rog să credeţi, dragă Domnule, în cele mai bune sentimente ale mele,

Mircea Eliade

II

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

le 21 septembre 1953

Cher Monsieur,

Je vous remercie pour votre lettre du 17 septembre. Je pense écrire un petit article sur C. G. Jung et l'alchimie! Demain je quitte rue de la Tour pour un mois, mais la correspondance me suivra. Est-ce que je pourrais vous rencontrer au début de l'octobre? Avez l'obligeance de me fixer un rendez-vous entre le 1er et le 12 octobre; je suis plus libre en fin d'après midi ou le soir, après 21 h.

Veuillez croire, Cher Monsieur, en mes sentiments très sincères,

Mircea Eliade

P.S. J'espère rédiger l'article en quelques semaines.

Originalul la Bibliothèque Royale Albert Ier, Archives et Musée de la Littérature 4443/915

Publicat de Marin Bucur în *Viaţa românească*, an LXXXVI, 1991, martie, nr. 3, pp. 86–87

[Traducere]

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

21 septembrie 1953

Dragă Domnule,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea d-voastră din 17 septembrie. Mă gîndesc să scriu un mic articol despre C. G. Jung şi alchimie! Mîine, părăsesc rue de la Tour pentru o lună, dar corespondenţa

mă va urma. Aş putea să vă întîlnesc la începutul lui octombrie? Aveţi amabilitatea să-mi fixaţi o întîlnire între 1 şi 12 octombrie; sînt mai liber la sfîrşitul după-amiezii sau seara, după ora 21.

Vă rog să credeţi, dragă domnule, în sentimentele mele cele mai sincere,

Mircea Eliade

P.S. Sper să scriu articolul în cîteva săptămîni.

III

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

le 6 octobre 1953

Cher Monsieur,

Voici le texte de Corti. Madame [Olga] Froebe[-Kapteyn] m'écrit: „L'article de Corti n'est pas tout à fait ce que je voudrais. Si Quispel refuse, on pourrait toujours prendre Corti.“ Elle ajoute: „Je trouve que seul Neumann pourrait faire un article sur *Eranos*, mais je suis sûre qu'il n'aura pas le temps. Portmann ne saurait pas montrer comment Jung a travaillé à *Eranos*.“

Voici quelques adresses:

Dr. Erich Neumann
Gordonstr. 1, Tel-Aviv, Israel

Dr. Daisetz Susuki
Butler Hall
88, Morningside Drive, New York 27 N.Y.

Prof. Dr. Hugo Rahner
Jesuitenkollegium
Sillgasse, Innsbruck

Prof. Dr. Gilles Quispel
32, Noord Houdingelaan, Pays-Bas

L. Beirnaert
15, rue Monsieur L. Rassignon

Évidemment, vous écriverez à Jung; il est déjà informé de votre projet.

Croyez-moi, Cher Monsieur de Solier, votre très dévoué.

Mircea Eliade

Originalul la Bibliothèque Royale Albert Ier, Archives et Musée de la Littérature 4443/915

Publicat de Marin Bucur în *Viața românească*, an LXXXVI, 1991, martie, nr. 3, p. 87

[Traducere]

62 bis, rue de la Tour
Paris 16[e]

6 octombrie 1953

Dragă Domnule,

Iată textul lui Corti. Dna [Olga] Froebe[-Kapteyn] îmi scrie: „Articolul lui Corti nu este chiar ceea ce voiam. Dacă Quispel refuză, s-ar putea să-l luăm pe Corti." Ea adaugă: „Consider că doar Neumann ar putea să facă un articol despre *Eranos*, dar sînt sigur că nu va avea timp. Portmann n-ar ști să arate cum a lucrat Jung la *Eranos*."

Iată cîteva adrese:

Dr. Erich Neumann
Gordonstr. 1, Tel-Aviv, Israel

Dr. Daisetz Susuki
Butler Hall
88, Morningside Drive, New York 27 N.Y.

Prof. Dr. Hugo Rahner
Jesuitenkollegium
Sillgasse, Innsbruck

Prof. Dr. Gilles Quispel
32, Noord Houdingelaan, Pays-Bas

L. Beirnaert
15, rue Monsieur L. Rassignon

Evident, îi veţi scrie lui Jung; este deja informat despre proiectul d-voastră.

Credeţi-mă, dle de Solier, al d-voastră devotat

Mircea Eliade

IV

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

le 14 octobre 1953

Cher Monsieur,

Je viens d'apprendre que M. René Huighes avait donné de printemps une excellente conférence au Club Jung de Paris, portant sur *Le symbolisme des couleurs chez Gauguin*.

Malheureusement, on n'a pas sténographié le texte. Mais je pense que M. Huighes pourrait toujours écrire quelques pages là-dessus.

Croyez-moi, Cher Monsieur, votre très sincère

Mircea Eliade

Originalul la Bibliothèque Royale Albert Ier, Archives et Musée de la Littérature 4443/917

Publicat de Marin Bucur în *Viaţa românească*, an LXXXVI, 1991, martie, nr. 3, p. 87

[Traducere]

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

14 octombrie 1953

Dragă Domnule,

Am aflat că D. René Huighes a ţinut în primăvara aceasta o excelentă conferinţă la Clubul Jung din Paris despre *Simbolismul culorilor la Gauguin*.

Din nenorocire, textul nu a fost stenografiat. Mă gîndesc însă că D. Huighes ar putea scrie cîteva pagini despre aceasta.

Credeţi-mă, dragă Domnule, al D-voastră foarte sincer

Mircea Eliade

V

Casa Gabriella, Ascona

le 12 juin 1954

Cher Ami,

Je suis vraiment impardonnable de ne pas vous avoir donné aucun signe de vie!

J'espérais presqu'au dernier moment de pouvoir m'arrêter à Bâle. J'ai été empêché, j'ai dû continuer le voyage jusqu'à Locarno. Avant mon départ, j'ai expédié le m[anu]s[crit] à M. Hellens: 15 pages dactilographiées. Je ne suis pas content de mon article, mais j'ai été bousculé jusqu'au dernier jour.

J'ai reçu signé et retourné le contract pour *Métallurgie et alchimie*. Comme je ne disposait que de très peu d'images, je n'ai donné aucune indication.

Je complète le dossier ici, à Ascona.

Dès mon retour, je passerai aux éditions avec les renseignements nécessaires.

Ma femme vous envoie, à Mme Richiez et à vous, ses meilleurs souvenirs.

J'ajoute mes hommages pour Mme Richiez et vous prie de croire, Cher Ami, à mes sentiments dévoués.

Mircea Eliade

Pe plic: Monsieur René de Solier
Hôtel Jura
Bâle

Originalul la Bibliothèque Royale Albert Ier, Archives et Musée de la Littérature 4443/166

Publicat de Marin Bucur în *Viaţa românească*, an LXXXVI, 1991, martie, nr. 3, p. 88

[Traducere]

Casa Gabriella, Ascona

12 iunie 1954

Dragă prietene,

Sînt într-adevăr de neiertat că nu v-am dat nici un semn de viaţă!

Speram pînă aproape în ultimul moment să mă pot opri la Basel. Am fost împiedicat, a trebuit să continuu călătoria pînă la Locarno. Înainte de plecare, am expediat manuscrisul Dlui Hellens: cincisprezece pagini dactilografiate. Nu sînt mulţumit de articolul meu, dar am fost hărţuit de treburi pînă în ultima zi.

Am primit, semnat şi returnat contractul pentru *Métallurgie et alchimie*. Cum nu dispuneam decît de foarte puţine imagini, n-am dat nici o indicaţie.

Completez dosarul aici, la Ascona.

La reîntoarcere, voi trece pe la editură cu indicaţiile necesare.

Soţia mea vă trimite Dnei Richiez şi D-voastră cele mai frumoase amintiri.

Adaug omagiile mele pentru Dna Richiez şi vă rog să credeţi, dragă prietene, în cele mai devotate sentimente ale mele.

Mircea Eliade

CĂTRE MARIN SORESCU

I

26 ianuarie 1972

Dragă Marin Sorescu,

Multe mulţumiri pentru scrisoare şi iertare că am lăsat să treacă cinci zile ca să-ţi răspund. Speram că putem fixa de pe acum întîlnirea în februarie, adică, mai precis, speram să vă putem spune zilele cînd veţi [fi] găzdui[ţi] într-unul dintre „hotelurile“ uni-

versităţii noastre (ca să fim mai aproape unii de alţii, „în devălmăşie" cum ar spune Petre Ţuţea). N-am putut afla încă datele cînd vor fi „camere disponibile". Îndată ce vom şti ceva sigur, vă vom telefona.

Nici nu bănuieşti cît sînt de nerăbdător! Au trecut cinci ani de la întîlnirea cu [Ştefan] Bănulescu, şi trei de la ultima întîlnire cu D-ta, la Paris. Şi nu numai c-au trecut anii, dar s-au întîmplat şi atîtea lucruri...

Vă voi trimite *Noaptea de Sînziene* şi alte cîteva nuvele recente, ca să-mi spuneţi ce credeţi, cînd ne vom întîlni.

Iartă-mă că-ţi scriu în grabă, prost şi neciteţ. Am lucrat pînă adineauri — printre altele, a trebuit să cumpănesc o scrisoare „demnă" directorului revistei *Voprosî filosofii*, care îmi cere colaborarea, şi anume *on the problems of universes in the primitive (arhaic) cultures and their role in the spiritual culture of mankind*[1]. Va trebui să scriu articolul. Aşa, poate, voi fi citit şi de filozofii români...

Omagii d-nelor, salutări entuziaste lui Bănulescu şi multă prietenie d-tale.

Mircea Eliade

Publicată de Marin Sorescu în *Literatorul* nr. 15, decembrie 1981, p. 5.

[1] În problema sistemelor de gîndire în culturile primitive (arhaice) şi rolul lor în cultura spirituală a omenirii (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

II

29 martie 1972

Dragă Marin Sorescu,

Îţi mulţumesc p[entru] telefonul pe care mi l-ai dat, mai ales p[entru] ca să mă „încurajezi", să mă convingi că lucrurile nu sînt chiar atît de catastrofale pe cît mi se par mie. Aş vrea să mă las convins, dar nu izbutesc. Te rog să crezi că nu pun la îndoială prietenia pe care mi-a arătat-o Adrian Păunescu. Tot răul pe care mi l-a făcut publicînd interviul „l-a făcut din naivitate şi din distracţie".

Nu-l silea nimeni să publice textul convorbirilor *acum*. E tînăr, își poate îngădui să aștepte douăzeci-douăzeci și cinci de ani (așa cum am așteptat eu, bunăoară, pînă ce numele meu a reînceput să apară în publicațiile din țară). De aceea îl silisem să-mi dea cuvîntul lui de onoare că textul va apărea *integral* ori deloc. Îmi închipuiam că anumite pasagii nu pot trece, și astfel eram sigur că interviul nu va apărea, deocamdată. Dar era bine că acest text *exista*, dactilografiat în mai multe exemplare, în țară și în străinătate.

În ceea ce privește „Introducerea", nu-mi puteam închipui că o va „politiza" în asemenea hal. În fundul sufletului, continuu să cred că acest text i-a fost *impus*, ca să treacă interviul, chiar trunchiat. Dar prețul pe care l-a plătit a fost mult prea mare. Ca să afle cititorii cîte ceva despre *Miorița* sau *Noaptea de Sînziene* o făcea ca să mă silească *să rup* cu țara și să compromit cariera și viitorul singurului meu nepot, și atît de înzestrat, Sorin Alexandrescu? Pentru că e foarte probabil că la „dezmințirile" mele se va răspunde cu interzicerea numelui meu (asta n-ar fi nimic!) și cu sancționarea lui Sorin, care nu e vinovat cu nimic în toată povestea asta...

Ca să nu-i fac *prea mult* rău lui Adrian, m-am mulțumit să comunic „Europei libere" următorul text (aici alăturat). Probabil că nu va satisface pe cei înverșunați.

Omagii d-nei Sorescu și toată prietenia d-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Marin Sorescu în *Literatorul* nr. 15, decembrie 1981, p. 5.

III

10 martie 1981

Dragă Marin Sorescu,

Dumneata mi-ai atras cel dintîi atenția asupra cîtorva fragmente din volumul I [de] *Memorii* traduse din franțuzește. Azi, îmi cade în mînă *Ateneu* [nr.] 144 [din] dec[embrie] 1980; pe pagina ulti-

mă, *Întoarcerea în mansardă*, traducere (de altfel, onorabilă) de Elena Bulai. Procedeul mi se pare inadmisibil; retraducerea în românește a unui text scris (și în parte publicat) în românește! Înțeleg să fi recurs la această soluție dacă originalul s-ar fi pierdut. Dar, după cum știi, partea I a *Mansardei* a apărut în volum (la Madrid, în 1966) și volumul se găsește în cîteva biblioteci din țară, iar multe capitole din părțile [a] II[-a] și [a] III[-a] au fost publicate în revistele românești din Occident.

Nu sînt un orgolios, dar singurul lucru cu care mă laud este limba românească, autentică și corectă, în care am scris și continuu să scriu literatura mea, *Jurnalul* și *Autobiografia*. Eu am rămas ce-am fost: scriitor român.

Numai opera științifică și filozofică este scrisă în franceză și engleză. Mi se pare absurd și jignitor să fiu citit în țară în româneasca altcuiva. Crezi că s-ar putea pune capăt acestui procedeu?

Omagii soției. Cu prietenie și mulțumiri, al dumitale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

CĂTRE CONSTANTIN SPOREA*

I

30 mai 1980

Dragă Domnule Sporea,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 22 mai. Alătur un cec de f[ranci] 225,00. Nu mai am nevoie de alte exemplare.

Îți scriu puțin și la repezeală, pentru că, pe de o parte, sînt încă bolnav (gripă), iar, pe de alta, ochii obosesc repede. Sper să fiu operat de cataractă vara aceasta.

În principiu, **vreau** să particip (= să fiu prezent) la Congresul din 1981, în Germania. Voi veni cu soția și am putea rămîne două-patru zile.

Un singur obstacol (dar decisiv): eventuala prezenţă a lui Leontin Constantinescu, pe care nu-l mai vedem de treizeci de ani. A fost impertinent cu Sibylle, sora soţiei mele, a tras-o pe sfoară etc. şi am rupt relaţiile. Sibylle a murit acum doi ani. Pe L. C[onstantinescu] l-am iertat, dar nu-l putem întîlni.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Originalul la Institut für Donauschweben und Landeskunde, Tübingen, fond Sporea, dosar 27, Tübingen

Comunicată de Mircea Anghelescu

* Constantin Sporea (1910–1990), jurist, conducător şi colaborator la *Revista scriitorilor români* de sub egida Societăţii Academice Române, încă de la primul număr, apărut în 1962.

II

2 ianuarie 1981

Dragă Domnule Sporea,

Încep prin a-ţi ura un an nou fericit şi spornic! Iartă întîrzierea cu care răspund şi „scrisul" (rheumatoid-arthrita îmi dă de furcă).

Plecăm poimîine la Palm Beach şi ne întoarcem pe la 20. Deci nu pot trimite manuscrisul înainte de 25 ian[uarie]. Tot pagini din *Jurnal* circa 30 [de] pagini. Nuvela *Dayan* are 78 [de] pagini şi L[eonid] Mămăligă vrea s-o publice împreună cu textele altora într-un volum.

Sperăm să venim la Paris, ca de obicei, pe la începutul lui iunie — şi [să] plecăm în oct[ombrie]. Reuniunea ar putea fi plănuită pentru sfîrşit de sept[embrie]-început de oct[ombrie].

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Comunicată de Mircea Anghelescu

Invitaţia Societăţii Academice Române

[Antet tipărit]
Societatea Academică Română
— Rumänische Akademische Gesellschaft —
Zweigstelle Deutschland e. V.
Fritz-Meyer-Weg 47/I
8000 München 81

München
29 aprilie 1981

Stimate Domnule Profesor,

La 4 martie a.c., vă trimiteam o scrisoare în care vă rugam să-mi indicaţi unele puncte privitoare la reuniunea proiectată pentru toamnă, adică zilele în care aţi prefera să se desfăşoare reuniunea, şi tema conferinţei pe care urmează să o ţineţi.

Cum sînt speranţe că vom primi oarecare sprijin financiar de la autorităţile germane pentru această manifestare culturală, ni s-a cerut să indicăm exact zilele cînd ea se va desfăşura. Avînd în vedere considerentele pe care le-am notat în scrisoarea amintită, eu am anunţat că reuniunea va avea loc în zilele de *24–26 septembrie 1981.*

Deoarece va trebui să facem din timp pregătirile necesare, revin cu rugămintea făcută, solicitîndu-vă să-mi comunicaţi răspunsul D-voastră la punctele I, II şi III din scrisoare. Totodată, v-aş ruga să-mi indicaţi timpul cînd veţi fi la Paris şi dacă v-aş putea telefona acolo (în ce timp din zi?) pentru cazul că aş avea să vă comunic detalii privitoare la reuniune.

Socotesc că este mai potrivit să nu repet punctele din scrisoarea anterioară, ci să vă trimit o fotocopie a ei.

Primiţi, vă rog, asigurarea aleselor mele sentimente.

Constantin Sporea

Comunicată de Mircea Anghelescu

III

5 mai 1982

Dragă Domnule Sporea,

Tocmai mă pregăteam să răspund la scrisoarea din 4 martie, cînd am primit-o pe cea din 22 aprilie. De mult timp sînt mai mult

prin clinici decît acasă. Injecţiile cu aur pentru *rheumatoid-arthritis* de care sufăr mi-au provocat grave reacţii negative. Problema nu mai este acum cum să scap de arthrită — ci cum să scap de consecinţele nefaste ale tratamentului: somnolenţă, ameţeli, incapacitatea de a scrie şi de a lucra. Sînt redus la o stare de larvă. Doctorii au speranţe..., dar eu prefer să nu mă mai gîndesc. Mai ales că s-a agravat cataracta şi mi s-a redeschis ulcerul la duoden.

În condiţia în care mă aflu, am fost nevoit *să renunţ* la *toate* angajamentele. Mintea mi-e paralizată aproape tot atît de grav ca şi mîinile. Deci nu voi putea veni, nici contribui la reuniunea din 24–26 septembrie şi îmi pare rău. Îmi cer iertare.

Al D-tale devotat,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Comunicată de Mircea Anghelescu

CĂTRE HORIA STAMATU*

10 martie 1974

Dragă Horia Stamatu,

Îmi pare rău că ai pierdut atîta timp cu o tîmpenie. Primesc *R*[*omânia*] *l*[*iterară*] şi o răsfoiesc. N-am primit încă numărul cu textul dlui [Paul] Tutungiu, dar poţi fi sigur că nu-l voi citi (n-am citit eu altele, mai bune, în care [pe vremuri!] eram lăudat). „Campania“ care se duce astăzi împotriva mea („exaltat“ în *Tr*[*ibuna*] *României*, ignorat sau tacit înjurat în ţară, încercări repetate de a mă „compromite“ publicînd traducerea unui capitol din *La Nosta*[*lgie*] *des origines* fără să-mi ceară consimţămîntul etc.) are, probabil, această explicaţie: în ultimul an, s-a dezlănţuit un fel de admiraţie generală şi delirantă a activităţii (şi persoanei) mele.

Între numeroasele şi continuele informaţii care-mi ajung din ţară, îţi citez doar această dedicaţie pe care o semnează văduva lui Vladimir Streinu (pe pagina de gardă a romanului ei): „Dlui

M[ircea] E[liade], pe care-l iubeşte *întreaga* suflare românească!" (subliniat).

Evident, nici *ceilalţi* nu pot sta cu mîna în sîn. Mai ales de cînd, în pofida cenzurii de la Poşta Centrală (unde, din noiembrie, se desfac *toate* pachetele cu cărţi venite din Franţa), cîteva exemplare din *Fragments d'un journal* au pătruns totuşi în ţară.

C[onstantin] Noica îmi scrie că *el* a sugerat publicarea unui text în *Rev*[*ista de*] *fil*[*ozofie*], dar *nu* capitolul pe care l-au tradus ei (simplă bibliografie critică a *Ist*[*oriei*] *Rel*[*igiilor*] din 1912–1962). Vezi cît de complicate sînt lucrurile!... De aceea, nu-mi bat capul să le descurc. Am multe altele de făcut, şi *urgent*, cît mai avem timp...

Al d-tale cu veche prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Horia Stamatu (1912–1989), poet şi eseist, şi-a petrecut ultimii ani de viaţă în exil, în Spania mai întîi, în Germania ulterior. Volume publicate: *Memnon* (1934), *Moartea lui Pan* (1940), *Rîul* (1953), *Dialoguri* (1954), *Recitativ* (1956), *Jurnal* (1975), *Cantata Învierii* (1982), *Cartea Regilor şi Împăraţilor* (1984).

CĂTRE LUCIAN STANCIU*

I

Paris, 15 martie [1]977

Dragă Domnule Stanciu,

Cele mai sincere mulţumiri pentru admirabila D-tale scrisoare din 26 februarie. Am avut bucuria s-o citesc cîteva ceasuri înainte de a primi primele ştiri despre cutremur. (De atunci, cum îţi închipui, nici un român nu s-a mai putut bucura...) Altfel ţi-aş fi răspuns, dacă nu intervenea şi acest nou dezastru. (Deşi mă tot întreb dacă ai primit vreodată lunga mea scrisoare de acum doi ani — sau numai rîndurile trimise prin [Roberto] Scagno.) Vreau,

de astă dată, să aflu dacă eşti sănătos şi apartamentul în care locuieşti a rămas teafăr. Răspund la cîteva întrebări: a) nu cred că am semnat cu alte pseudonime (articolele „Ion Plăeşu“, în *Credința*, iarna 1934, sînt singurele de oarecare importanță); b) în *Orizont*, anii 1923–[19]26, cîteva articole de istorie a religiilor; în suplimentul literar al Gazetei *România*, condusă de Cezar Petrescu, în 1938–[19]39; în *Ştii tot* 1922–[19]24, articole de popularizare, orientalistică şi ist[oria] rel[igiilor]; în *Lumea* (?), săptămînal ieşean condus de M[ihail] Sevastos, prin 1923–[19]26, acelaşi tip de articole; *Universul literar* 1923–[19]25, articole de popularizare, apoi seria Perpessicius, 1924–[19]26 (orientalistică, orfism, articole despre Rudolf Steiner); *Semne* 1932–[19]33: N.B. consultă şi *Bibliografia periodicelor* (2 vol[ume] le am la Chicago şi poate mai găsesc acolo indicații); c) poate, numai nr. 6 [din] *Reviste româneşti*.

Îmi pare rău totuşi că ți-ai dat atîta osteneală cu bibliografia. În bună parte, o am şi eu (la Chicago) şi, sigur, Ion Bălu a completat-o acum cîțiva ani.

Necazurile despre care ai auzit (boala cumnatei mele) m-au adus din nou în februarie la Paris. Sper să mă întorc la Chicago în aprilie. Răspunde-mi, te rog, cîteva cuvinte, ca să mă liniştesc că nu s-a întîmplat nimic grav.

Probabil că n-ai primit *Histoire des croyances* I. O voi trimite îndată ce-mi confirmi primirea rîndurilor de față.

Cu mulțumiri, îți strînge mîna, al D-tale,

Mircea Eliade

* Lucian Radu Stanciu (n. 1944), cercetător ştiințific principal la Institutul de Sociologie al Academiei Române. Scrieri: *Hermeneutica în spiritualitatea greacă* I–III, *Columna nemuririi*, *Brâncuşi în căutarea formelor* (în colaborare) etc.

II

Paris, 14 sept[embrie] 1977

Dragă Lucian Stanciu,

Încheietura de la mîna dreaptă, inflamată de o criză arthritică, mă sileşte să scriu puțin, prost şi cu o grafie inscuzabilă. Dar voiam să-ți mulțumesc pentru admirabilele scrisori pe care R[oberto]

Scagno mi le-a adus în copie (le primisem pe amîndouă) şi pentru *Lauda somnului*, de asemenea pentru *Memoriul* D-tale atît de entuziast şi de competent, dar care îmi revelează o altă dimensiune a D-tale: optimismul şi naivitatea (exact ca la Dinu Noica...). Numai un spirit încrezător, dinamic şi funciarmente „bun şi sănătos" (am uitat acum cine utiliza pe vremuri expresia aceasta), numai un asemenea tînăr însetat de gloria neamului său îşi putea închipui că ar fi posibilă traducerea şi publicarea celor zece volume. Eu, în orice caz, îţi rămîn recunoscător că ţi-ai îngăduit şi această libertate...

Ar fi trebuit de mult să-ţi confirm primele scrisori din 26–27 aprilie, cu profunda descriere şi analiză a cutremurului. Dar agonia cumnatei mele Sibylle care s-a stins la 24 august mi-a redus „activitatea" în ceea ce trebuia făcut pe loc de la o zi la alta.

Interpretarea şi valorificarea *Străzii Mîntuleasa* ne-a pasionat pe soţia mea şi pe mine, aşa cum nu mi s-a mai întîmplat ascultînd sau citind alte comentarii. În plus, îmi pare bine că ai relevat „poetica limbajului". Este marea mea mîngîiere că treizeci şi şapte de ani de exil nu mi-au alterat simţul limbii materne. Ceva mai mult: literatura scrisă în Occident, din 1949 încoace, mi se pare mult mai „pură", stilistic vorbind, decît proza publicată în ţară.

Explicaţia, poate, este destul de simplă: pentru exilat, limba înlocuieşte tot ce a pierdut şi tot ce îi este inaccesibil.

„Mitologia Bucureştiului" mă pasionează de mult. Este evocată şi în alte nuvele, pe care le vei primi în curînd (un volum, *În curte la Dionis,* cuprinzînd şase povestiri inedite în ţară şi, unele, chiar în străinătate). Dar legenda de care-mi vorbeşti — cu fata frumoasă şi visul meu, cu americanul mesager etc. — este uluitoare, şi plină de subînţelesuri. Cine o fi visat-o?

O mare parte din biblioteca mea s-a risipit (din fericire, cîteva colecţii sanskrite au încăput pe mîini bune), dar sora mea mă asigură că multe manuscrise şi note au fost păstrate la ea în pod. Din nefericire, nu ştiu ce-a mai rămas din voluminoasa mea corespondenţă (dacă ai citit *Amintiri* I, Madrid). Ştiu că de mic aveam o manie de arhivar; păstram tot.

Sora mea, care se află acum lîngă noi, la Paris, a fost tot suferindă, mai ales după ce şi-a pierdut soţul. Resturile de biblio-

tecă şi pachetele (lăzile?) cu hîrtii adunate în pod, probabil sub un bun strat de praf şi pulbere, aşteaptă de zeci de ani să fie controlate. Voi încerca să profit de bunăvoinţa D-tale îndată ce sora mea se va reîntoarce (pe la începutul lui noiembrie), îţi va face semn — sau, la nevoie, îţi voi indica eu informatiile necesare. (Este curios că chiar o asemenea vizită şi un atît de preţios ajutor au trebuit traduse în prealabil în limbajul „semnelor" pe care le cunoşti şi le ghiceşti...)

Ne reîntoarcem la Chicago la început de octombrie. Îndată ce am noutăţi, îţi voi scrie. Poate chiar (sper!) mai înainte.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

CĂTRE NICOLAE STEINHARDT*

I

6 decembrie 1978

Mult iubite Nicolaie Steinhardt,

De abia azi mă învrednicesc să răspund scrisorii D-tale din 18 octombrie (e drept, primită la 11 noiembrie!), dar mă consolează gîndul că îţi scriu chiar de Sfîntul Nicolaie! Şi te rog să crezi că Christinel şi cu mine, care te pomenim la două-trei zile o dată, uneori chiar de mai multe ori pe zi, îţi urăm — mai precis, ţi-am urat azi-dimineaţă — sănătate şi mult noroc, şi ne-am urat şi nouă (chiar dacă asta nu prea se face!) destul noroc ca să ne putem reîntîlni la anul, la Paris. Pentru noi amîndoi, întîlnirea cu D-ta a însemnat cel mai preţios dar pe care mi l-a adus vara 1978. Şi nu ne consolăm că te-am văzut atît de rar şi atît de „la întîmplare". Dacă am fi ştiut (dar Ieruncii sînt secretoşi!), te-am fi poftit şi noi să locuieşti cîteva zile la un hotel din cartier, ca să ne întîlnim mai des şi mai pe îndelete... În orice caz, eu îţi voi rămîne toată viaţa recunoscător, pentru că, după ce te-a cunoscut Christinel, s-a convins că *există* creştini — şi sincera ei speranţă este de acum înainte să întîlnească şi alţi cîţiva (fiind modestă, precizează: „măcar vreo doi, trei"...).

Iartă-mi această indiscretă euforie, dar am voit să fiu sincer cu D-ta. Nu înţeleg de ce nu ţi-am dat Caietul *l'Herne*; poate mi-era ruşine să-ţi ofer un volum omagial: îţi expediez chiar astăzi un exemplar, recomandat, prin avion. Dar mă întreb: ţi-am oferit *Histoire* I, II? Şi ai primit *L'Épreuve du labyrinthe*, expediat de editor pe la 15-16 oct[ombrie]? Dacă nu, scrie-mi, te rog, un cuvînt şi îţi voi trimite volumele prin Payot şi prin Belfond.

Ca să ne bucurăm de soare măcar douăsprezece-paisprezce zile, vom pleca la 16 dec[embrie] împreună cu Simonne şi Paul Ricœur în Guatemala.

Christinel şi cu mine îţi urăm Sărbători fericite şi un an nou după pofta inimii D-tale.

Te îmbrăţişăm amîndoi cu mult drag. Roagă-te pentru noi!

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Nicolae Steinhardt (1912–1989), eseist şi romancier, întemniţat între 1960 şi 1964, călugărit, îşi petrece ultimii nouă ani de viaţă la Mînăstirea Rohia din Maramureş. Opere: *Incertitudini literare*, *Critică la persoana întîi*, *Prin alţii spre sine* etc.

II

4 martie 1979

Dragă Nicolaie Steinhardt,

Scrisoarea D-tale din 11 ianuarie îmi aminteşte ce-i spunea Felix Frankfurter (un mare jurist american, ca *General Attorney*[1] — cel mai important rang după preşedintele Statelor Unite) soţiei, foarte frumoasă, dar şi timidă, şi care *suferea* de cîte ori i se făceau „complimente" (bietul Perpessicius...): *Marthe, you must learn to face the truth, even when it's pleasant!*[2]

Şi acum, *passons*[3]!

Eram sigur că îţi trimisesem vol[umul al] II[-lea] din *Histoire* prin Payot. De asemenea, *L'Épreuve du labyrinthe*. Îi scriu chiar acum lui Payot. *L'Épreuve* o voi expedia de aici îndată ce primesc exemplare din al doilea tiraj.

Am întîrziat acest răspuns pentru că toată luna februarie am dedicat-o unui roman (*Nouăsprezece trandafiri*...), început în au-

gust-sept[embrie] la Paris. L-am încheiat la 20 februarie şi acum Christinel îl dactilografiază de zor.

Nu ştiu cînd apare în limba română (la Paris, evident), dar se va traduce repede în germană, la acelaşi editor (Suhrkamp–Insel Verlag) care a tipărit o bună parte din ultima mea producţie literară. Zilele acestea a apărut o *novella* inedită în româneşte: *Der Hundertjährige*. Să scriu editurii să ţi-o trimeată?

N-am avut cînd să-ţi spun că am petrecut trei săptămîni (cu soţii Paul Ricœur) în Yucatan şi Guatemala. E a doua călătorie în Meso-america şi acum îndrăznesc să scriu capitolul respectiv din *Histoire* III.

Christinel şi cu mine îţi urăm un An fericit, şi te îmbrăţişăm cu *vechea* prietenie

Al D-tale

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] În Statele Unite ale Americii, *Attorney General* este şeful Departamentului de Justiţie şi membru al cabinetului prezidenţial (*n. ed.*).

[2] Marthe, trebuie să înveţi să înfrunţi adevărul, chiar cînd este plăcut (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[3] Să trecem (peste asta)! (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

CĂTRE MARY STEVENSON*

I

[Antet tipărit]
History of Religions

July 13, 1970

Mrs. [Mary] Stevenson
1820 Bethabara Road
Winston-Salem, N. C. 27106

Dear Mrs. Stevenson,

Thank you for your kind letter in which you indicated your interest in topics in the history of religions and in some of my books.

I wish that I could provide you with a capsule bibliography for your further reading, but since reading is a somewhat personal matter, I really cannot do so. My suggestion is that you take a bibliography such as that appended to my book *The Sacred and the Profane* and consider it as basic reading, proce[e]ding through it according to your own interests. I personally feel that would be the best way to go about it.

Best wishes.

Sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Mary Stevenson (n. 1910), bibliotecară la Universităţile din Los Angeles, Las Vega şi Nevada, a învăţat limba română ca să poată citi în original operele din tinereţe ale lui Eliade. A tradus în limba engleză cîteva cărţi ale lui Mircea Eliade.

[Traducere]

13 iulie 1970

Dragă Doamnă Stevenson,

Vă mulţumesc pentru amabila D-voastră scrisoare, în care mi-aţi vorbit despre interesul pe care-l purtaţi temelor de istorie a religiei şi cîtorva dintre cărţile mele.

Îmi doresc să fi fost posibil să vă ofer o bibliografie concentrată, dar, cum lectura e o problemă personală, nu o pot face. Sugestia mea e să luaţi o bibliografie cum este cea ataşată cărţii mele *The Sacred and the Profane* şi să o consideraţi drept lectură de bază, prelucrând-o conform intereselor personale. După părerea mea, aceasta e cea mai bună abordare.

Cele mai bune urări.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

II

[Antet tipărit]
History of Religions

August 6, 1970

Mrs. [Mary] Stevenson
1820 Bethabara Road
Winston-Salem, N. C. 27106

Dear Mrs. Stevenson,

Your letter of July 29 has arrived and I am happy to hear from you once again. In response to your questions I must begin by telling you that, unfortunately, it will be impossible for me to speak at Wake Forest University. My schedule is already more full than I wish it to be and I am, therefore, forced to decline your kind invitation.

You are correct about the novels. They are, as you suspect, not yet available in English. In French I would suggest that you read *Forêt interdite*, published by Gallimard.

I personally see no reason why you could not attend my classes at the University of Chicago and I would be very pleased to have you do so. Enrollment, credit, and such matters are, of course, not in my hands. I suggest that you write to Dean William Weaver of the Divinity School of the University of Chicago (Swift Hall, 1025-35 E. 58th Street).

Best wishes.
Sincerely,

Mircea Eliade

[Traducere]

6 august 1970

Dragă Doamnă Stevenson,

Scrisoarea pe care mi-aţi trimis-o la 29 iulie a ajuns şi mă bucur să am din nou veşti de la D-voastră. Ca răspuns la întrebările pe care mi le puneţi, trebuie să încep prin a vă spune că, din păcate, îmi va fi imposibil să vorbesc la Wake Forest University. Pro-

gramul meu este deja mai încărcat decît aş vrea, aşadar sînt obligat să refuz amabila D-voastră invitaţie.

Aveţi dreptate în legătură cu romanele. Aşa cum vă aşteptaţi, ele nu sînt încă disponibile în engleză. În franceză, v-aş sugera să citiţi *Forêt interdite*, apărută la Gallimard.

Personal, nu văd nici o piedică să îmi frecventaţi cursurile la Universitatea din Chicago şi mi-ar face mare plăcere să o faceţi. Înscrierea, creditele şi alte astfel de probleme nu îmi stau în puteri, bineînţeles. Vă sugerez să îi scrieţi domnului decan William Weaver de la Divinity School a Universităţii din Chicago (Swift Hall, 1025-35 E. 58th Street)

Cele mai bune urări.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

III

[Antet tipărit]
History of Religions

December 11, 1970

Mrs. [Mary] Stevenson
1820 Bethabara Road
Winston-Salem, N. C. 27106

Dear Mrs. Stevenson,

Thank you for your letter. I am gratified by your interest in my work. If it is all right with you, I would like to have your extra copy of *Forêt interdite* myself. By coincidence I find myself without my own copy.

It may be difficult to teach yourself Romanian, but I am pleased you wish to try. I will send you a copy of my *Fantastic tales*, which has an English translation on one side, facing the text in the original on the other. Also, I will send you the Romanian original of *La nuit Bengali*.

Concerning your question about the different levels of history, I would not personally consider cultural history to be a „fall". Cultural creativity is, as I understand it, man's specific mode of being in the universe. Naturally, this is too short an answer for such a complicated question, but I hope that my meaning is sufficiently clear to be satisfactory.

Sending you my best wishes, I wish you good luck with your study of Romanian.

Sincerely,

Mircea Eliade

[Traducere]

11 decembrie 1970

Dragă Doamnă Stevenson,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea D-voastră. Sunt onorat de interesul pe care-l arătaţi muncii mele. Dacă sînteţi de acord, mi-aş dori exemplarul din *Forêt interdite* pe care îl aveţi în plus. Dintr-o coincidenţă, mă aflu în situaţia de a nu avea propriul meu exemplar.

Ar putea fi dificil să învăţaţi româna singură, dar mă bucur că doriţi să încercaţi. Vă voi trimite un exemplar din *Fantastic tales*, care are o traducere în engleză în paralel cu originalul. De asemenea, vă voi trimite originalul în română din *La nuit Bengali.*

În legătură cu întrebarea D-voastră despre diferitele niveluri ale istoriei, personal nu consider istoria culturală drept o „cădere". Creativitatea culturală este, aşa cum o socotesc eu, felul specific al omului de a exista în univers. Bineînţeles, acesta e un răspuns prea scurt pentru o întrebare atît de complicată, dar sper că sensul e suficient de clar pentru a vă satisface.

Transmiţîndu-vă cele mai bune urări, vă doresc mult succes în studierea limbii române.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

IV

[Antet tipărit]
History of Religions

January 22, 1971

Mrs. [Mary] Stevenson
1820 Bethabara Road
Winston-Salem, N. C. 27106

Dear Mrs. Stevenson,

Thank you for your letter. I am glad to hear that you are trying seriously to learn Romanian. With diligence, I feel confident that you will have success.

Concerning your question about the pronunciation of my Christian name, it would be pronounced *mir'chah*. The letters „cea" preserve this value (*chah*) in both of the words you have quoted, „ceasul" and „ceaşcă". Naturally, things would be much easier if you could hear the language spoken; I wish I could recommend a record series to you, but I simply don't know of any.

With my best wishes, sincerely,

Mircea Eliade

[Traducere]

22 ianuarie 1971

Dragă Doamnă Stevenson,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea D-voastră. Mă bucur să aud că încercaţi cu seriozitate să învăţaţi româneşte. Cu răbdare, sînt sigur că veţi reuşi.

În legătură cu întrebarea D-voastră despre pronunţarea numelui meu de botez, el se pronunţă *mir'chah*. Literele „cea" păstrează această valoare (*chah*) în ambele cuvinte pe care le-aţi citat, „ceasul" şi „ceaşcă". Bineînţeles, ar fi mult mai uşor dacă aţi putea auzi limba vorbită; îmi doresc să vă fi putut recomanda o serie de înregistrări, dar pur şi simplu nu ştiu de existenţa nici uneia.

Cu cele mai bune gânduri, al D-voastră sincer,

Mircea Eliade

V

[Antet tipărit]
History of Religions

19 aprilie 1971

Mult stimată Doamnă Stevenson,

Vă rog să mă scuzaţi că răspund atît de tîrziu scrisorii D-voastră din 28 februarie, dar iată ce s-a întîmplat: abia sosit aici, la Albion, pentru o serie de conferinţe (dar şi pentru a mă izola şi a lucra mai bine!), am avut un atac de pericardită şi am stat douăzeci şi cinci de zile la spital. Acum, de cîteva săptămîni, sînt în convalescenţă. Voi rămîne aici pînă la sfîrşitul lunii mai (sper să pot scrie ceva!...)

Vă trimit două volume, recent tipărite în România, cuprinzînd romanele: *Maitreyi*, *Nuntă în cer* şi nuvelele din volumele *Secretul doctorului Honigberger* şi *Nuvele* (Madrid, 1964) şi altele, nereproduse în volum pînă acum. *Noaptea de Sînziene* aţi citit-o în limba franceză: este *Forêt interdite*. Va apărea curînd la Paris partea I şi v-o voi trimite. Sper că descifraţi scrisul meu. Din nenorocire, nu pot dactilografia. Manuscrisele le dactilografiază soţia mea — iar corespondenţa engleză unul dintre studenţii mei. *À propos* de ortografie: s-a schimbat de mai multe ori, ultima oară prin 1950. Ex[emplu]: „s'a" = „s-a", „â" = î. Pînă în 1950, se scria „pâine" (*pane*), acum se scrie „pîine" — şi mi se pare ridicol. S-a scris chiar „Romînia" — dar s-a revenit, căci nu se mai recunoştea *Roma* în Romînia...

Privitor la *e* iniţial, sunetul j[1] (= i) — nu-l precedă întotdeauna. De ex[emplu], *etern*, *extaz*, *element* etc. nu se pronunţă *ietern* etc. *Caete de dor* (Paris), *Fiinţa românească* (Paris) *Revista scriitorilor români* (Roma) sînt publicaţii periodice tipărite în exil de către intelectualii şi scriitorii refugiaţi. Dacă vă interesează, vă pot trimite cîteva numere din Chicago.

Amintiri (Madrid, 1966) constituie primul volum al autobiografiei mele (viaţa pînă în 1928, cînd plecam în India). Se traduce acum în englezeşte. Voi căuta un exemplar la Chicago. *Pe strada Mîntuleasa* (Paris, 1968) este o lungă povestire fantastică (dar

nu gen *La țigănci*) tradusă în limba engleză de prof. [Eric] Tappe, dar încă netipărită. Sper să vă găsesc — tot la Chicago, bineînțeles! — un exemplar pentru D-voastră. În sfîrșit, corectări la: „Aș vrea să citesc următoarele cărți. Pot eu cumpăra *unele* acum? Sînt ele (*available*) = se mai găsesc de vînzare? Mai sînt disponibile?"

Cu cele mai sincere sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Dacă l[imba] română e prea dificilă — pot scrie (aici, la Albion) în franceză. Numai la Chicago pot dicta asistentului meu în l[imba] engleză.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[1] Semivocala i (*n. ed.*).

VI

April 29, 1971

Dear Mrs. Stevenson,

Thank you for the splendid Geigl — and for the honey[1]! Îmi place foarte mult mierea, în special fagurele de miere.

Sper că ați primit *La țigănci și alte povestiri.*

Deocamdată, îmi continuu convalescența. Soția mea și cu mine vom fi încîntați să vă întîlnim aici, la Albion. Epoca cea mai convenabilă: după 20 mai, ziua oricare, în afară de sîmbătă, duminică, luni. Ora: de preferat, între 5.00–7.00 p.m.

Cu cele mai sincere mulțumiri și omagii, al D-voastră,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[1] Vă mulțumesc pentru minunatul Geigl și pentru miere (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

VII

[Antet tipărit]
History of Religions

10 noiembrie 1971

Dragă Doamnă Stevenson,

Nici nu îndrăznesc să-mi cer iertare pentru întîrzierea cu care răspund admirabilelor scrisori pe care mi le-aţi trimis în ultimele trei-patru luni! Printre (din fericire, puţinele!...) consecinţe ale accidentului din 9 martie — cea mai plicticoasă este *inhibiţia de a scrie scrisori*. Trebuie să fac un mare efort ca să *încep* cea mai simplă scrisoare — iar multe scrisori rămîn neterminate. Nu ştiu cum să explic această inhibiţie; probabil că după „experienţa iniţiatică" a pericarditei s-a precizat în străfundurile fiinţei mele o rezistenţă împotriva oricărui fel de scris, în afară de scrierea singurei cărţi care importă, acel *Opus magnum* de care v-am vorbit la Albion.

Dar să lăsăm asemenea ipoteze incontrolabile. Vreau să spun că soţia mea şi cu mine citim cu cel mai mare interes scrisorile D-voastră şi traducerile pe care ni le-aţi trimis. Vă felicităm foarte sincer pentru extraordinarele progrese pe care le-aţi făcut în cunoaşterea limbii române.

La Paris, unde am stat între 1 septembrie şi 15 octombrie, am întîlnit mulţi scriitori din ţară; se plîngeau toţi că „revoluţia culturală introdusă de [Nicolae] Ceauşescu după călătoria în China echivalează cu cea mai tristă epocă (neo)stalinistă (din anii 1952–60)" etc. Am cunoscut un regizor român, [Radu] Gabrea, care vrea să facă un film inspirat din *Domnişoara Christina*.

La Paris, am făcut corectura vol[umului al] II[-lea] din *Noaptea de Sînziene*, care va apărea la Crăciun. Ioan Cusa (54, Avenue René Coty, Paris 14e) vă va trimite un exemplar îndată după apariţie.

Iată şi adresa prof. Gh[eorghe] Uscătescu: O'Donnell II, Madrid. Nu ştiu dacă aţi citit *Amintiri* I, publicată de Uscătescu acum cîţiva ani. Volumul a fost tradus în englezeşte şi editura Herder and Herder îl va publica. Dar editorul îmi sugerează să dau la tradus şi părţile [a] II[-a] (anii 1928–[19]32 — India) şi [a] III[-a] (anii 1932–[19]40) din *Amintiri* — pentru că volumul I duce povestirea numai pînă la plecarea mea spre Indii, în 1928, cînd nu împlinisem încă douăzeci şi doi de ani. Probabil că îi voi urma

sfatul. Dacă doriţi să citiţi traducerea engleză a primei părţi, vă pot împrumuta dactiloscriptul.

Vă trimit în plic separat cîteva texte literare recente. Piesa de teatru *Coloana nesfîrşită* (e vorba de *Coloana* lui Brâncuşi) a fost scrisă în vara 1969; e „ratată" ca piesă, dar e interesantă ca lectură. Nuvela *În curte la Dionis* reia un personaj din *Pe strada Mîntuleasa* (v-am spus că *Mîntuleasa* a fost tradusă de prof. [Eric] Tappe de la Londra, dar n-a găsit încă editor. Editorii mă cunosc mai ales ca istoric al religiilor şi nu se interesează de literatura mea. Dar asta e o greşeală, pentru că întreaga mea operă are o unitate fundamentală).

Nu ştiu dacă cunoaşteţi *Myths and Symbols. Studies in Honour of M[ircea] E[liade]* (Chicago Univ[ersity] Press, 1969). Dacă nu, vă pot trimite un exemplar, mai ales pentru cele trei-patru studii despre proza mea literară, studii scrise de critici români din exil.

...După cum vedeţi, o dată ce-am înfrînt „inhibiţia" iniţială, mi-am dat drumul şi nu mă mai pot opri!

V-aţi procurat un *bun* dicţionar român–englez (sau român–francez)?

Soţia mea vă transmite salutările ei cordiale. Adaug omagiile şi mulţumirile mele cele mai sincere.

Al D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Am fost o săptămînă la Santa Barbara, la un colocviu la Center for the [Study of the] Democratic Institutions, era foarte frumos, dar am răcit în avion şi a trebuit să stau cîteva zile în casă.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

VIII

[Antet tipărit]
History of Religions

1 martie 1972

Dragă Doamnă Stevenson,

Multe mulţumiri pentru traducerea *Domnişoarei Christina*, pentru poezii şi pentru ultimele scrisori (din 25 şi 27 februarie). Ar

fi inutil să-mi cer scuze pentru tăcerea mea prelungită atîtea săptămîni, pentru că ştiu că se va repeta şi în viitor! Aşa cum v-am scris, cred, altădată — îmi neglijez tot mai grav corespondenţa...

Înainte de toate, vreau să vă spun cît de mult ne-au plăcut, soţiei mele şi mie, poemele trimise. Încă nu le-am citit pe toate, dar pînă acum bucăţile preferate sînt *Do not Say Goodbye to the High God*, *Se întîmplă tot felul de lucruri*, *When I Was Young*, *I Was in Berkeley in 1938.*

Amintiri I a fost tradusă (cu mici corecturi) de către o tînără româncă americană, Iuliana Geran. Editura Herder and Herder ar vrea să publice cartea, dar mi-au sugerat să adaug şi capitolele despre India (1928–[19]31), pe care le traduce actualmente un fost student al meu, prof. Mac Linscott Ricketts. Vol[umele al] II[-lea] şi [al] III[-lea] (1928–1940) sînt scrise, dar n-au apărut decît fragmente. Dacă ediţia americană (Herder and Herder) va avea succes, voi pregăti un al doilea volum, alegînd din textul românesc (II, III) acele pasagii care ar putea interesa pe cititorii străini. (Dacă vă interesează, vă pot trimite un exemplar dactilografiat din traducerea Iulianei.)

Profesorul [Eric] Tappe (de la Londra), care traduce deja *Pe strada Mîntuleasa*, mi-a trimis acum traducerea nuvelei *Ivan*. Nu ştiu dacă v-am trimis nuvela scrisă în decembrie *Uniforme de general*, care-mi place foarte mult şi pe care o traduce (în principiu) prof. Tappe.

L-am întîlnit pe Brâncuşi numai o singură dată. Era pasionat de India şi budism (Milarepa era cartea lui favorită). Prin 1936, a fost invitat în India să facă un mausoleu, dar a propus să taie un munte (exact ca în *Coloana...* şi maharadjahul, chiar miliardar dacă ar fi fost, nu-şi putea permite o asemenea fantastică cheltuială). Prof. Ricketts a încercat să traducă piesa pentru propria lui plăcere (ca şi D-ta), dar nu ştiu dacă a terminat-o. (Ricketts a învăţat româneşte singur, ca să poată citi şi scrierile mele literare. În cazul că vă interesează să intraţi în legătură cu el, iată adresa: Prof. Mac Linscott Ricketts, Box 896 College Louisburg, North Carolina, 27549.)

N-am citit încă traducerea *Domnişoarei Christina.* O voi trece, în orice caz, unor prieteni care sînt curioşi să[-l] cunoască [pe] „scriitorul M[ircea] E[liade]“. Nu ştiu în ce măsură ar putea interesa publicul anglo-american. Am întîlnit astă-toamnă, la Pa-

ris, un regizor, Radu Gabrea, care a făcut un scenariu pentru film (în franţuzeşte), dar destul de diferit de roman (a introdus multă „erotică", spunînd că „aşa e moda!").

Se pare că o societate franceză de filme a angajat scenariul.

V-am trimis *Noaptea de Sînziene* I? (= *Forêt interdite*)... Am primit acum cîteva zile vol[umul al] II[-lea] şi sînt gata să vi-l expediez.

Soţia mea şi cu mine vă urăm numai bine şi vă salutăm cu prietenie.

Mircea Eliade

P.S. Nu ştiu ce să vă sugerez pentru tradus. *În curte la Dionis* mi se pare greu de înţeles. Poate *Şanţurile* (dacă nu o cunoaşteţi, vă pot trimite un xerox).

În volumul *Nuvele* (Madrid), prof. [Eric] Tappe a tradus *Un om mare* şi *Douăsprezece mii capete de vită*, publicate (cu textul românesc) în volumul *Fantastic Tales*.

În primăvara aceasta, îndată ce voi fi mai liber, vă voi trimite, pentru xerox, cîteva dintre vechile mele volume literare.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

IX

[Antet tipărit]
History of Religions

7 mai 1972

Dragă Mary,

Nici nu mai încerc să-mi cer scuze pentru întîrzierea cu care răspund scrisorii D-tale. Dar vreau măcar să-ţi mulţumesc pentru darurile trimise şi pentru interesul atît de puternic pe care îl arăţi faţă de scrierile mele româneşti.

Acum cîteva zile, am expediat, pentru reproducere xerox, *India*, *Şantier* şi *Întoarcerea din rai*. Nu îndrăznesc să trimit alte cărţi, pentru că nu dispun decît de exemplarele mele personale, care sînt legate; mi-e teamă să nu se dezlipească paginile în procesul de re-

producere fotografică. Dar, la Paris, mai am alte exemplare şi am scris să mi le trimeată. Îndată ce le primesc, le voi expedia.

Prof. [William Amos] Coates, care a tradus *Two Tales of Occult*, termină acum *La ţigănci*. Prof. [Eric] Tappe a tradus *Pe strada Mîntuleasa* şi *Ivan*. Cred că eşti ţinută la curent cu traducerile pe care le face [Mac Linscott] Ricketts. (În curînd deci, o bună parte din literatura mea va fi tradusă în englezeşte — deşi nu ştiu încă dacă aceste traduceri îşi vor găsi editor. Totul va depinde de „succesul" pe care-l va avea traducerea *Amintirilor*. Ricketts a tradus încă două capitole, viaţa mea în India, 1928–[19]31, care vor completa volumul I, *Mansarda*. À propos: *ce titlu* ar putea avea volumul de amintiri? Editorul mă tot întreabă, şi nu ştiu ce să-i spun...)

Christinel şi cu mine îţi trimitem cele mai sincere urări de sănătate.

Cu prietenie, al D-tale devotat,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

X

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago, 30 iulie 1972

Dragă Mary,

Multe mulţumiri pentru scrisoare şi pentru traducerea nuvelei *În curte la Dionis* (pe care de abia acum am început s-o citesc — şi-mi place!). Observaţiile D-tale despre cele patru niveluri (*levels*) ale prozelor mele fantastice sînt foarte sugestive.

Să rezum întîi viaţa noastră în ultimele şase săptămîni. Am fost la Paris, ca să întîlnesc un bun prieten din ţară, Const[antin] Noica, pe care nu-l mai văzusem de treizeci şi doi de ani! Am petrecut cu el multe ceasuri pe zi, în cele cincisprezece zile cîte am stat la Paris. Ciudat — parcă ne despărţisem doar de cîteva luni! Şi cîte nu s-au întîmplat între timp! (a fost condamnat la douăzeci şi cinci de ani închisoare pentru că făcea „cultură subversi-

vă", anume traducea filozofii presocratici şi-i comenta în fața unui grup de tineri etc. Dar n-a făcut decît opt ani, a venit amnistia generală — asta, datorită guvernului american, care pusese o condiție *sine qua non* pentru ajutorul financiar şi tehnologic oferit României etc. — şi a ieşit, şi-a reluat activitatea filozofică — a editat şi a tradus comentarii bizantine la Aristot, a scris despre Platon, despre stilul filozofic al „rostirii româneşti" etc.)

Reveniți la Chicago, la 8 iulie, am plecat după două zile la Santa Barbara, ca să particip la un colocviu organizat de Center for the Study of [the] Democratic Institutions (al lui Hutchins). Am petrecut cincisprezece zile „paradiziace" (Santa Barbara este din punct de vedere al climei şi peisajului — oraşul meu favorit din USA). Între *meeting*-uri, am putut lucra ceva la *Opus magnum* şi tot pentru asta vom rămîne la Chicago pînă la 1-2 septembrie, cînd vom pleca la Paris. Christinel şi cu mine sîntem foarte încîntaţi că vom avea ocazia să ne revedem la Chicago. Dat fiind că plecăm la 1 septembrie, nu e posibil să vii ceva mai devreme, ca să avem timp de discutat pe îndelete? Eu lucrez, de obicei, între 11 dimineaţa şi 8 seara, dar vom cina împreună şi vom sta de vorbă cît de tîrziu. Voi putea răspunde la atîtea întrebări, rămase fără răspuns în ultimul timp!

Deci, pe curînd! Christinel îți trimite afectuoase salutări. Al D-tale cu sinceră prietenie,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XI

2 oct[ombrie 1972]

[Dragă Mary,]

Am petrecut o „vacanţă" mai obositoare ca de obicei (am văzut vreo cincisprezece scriitori din România, zece savanţi din Franța şi Anglia etc.) Dar am predat manuscrisul *Jurnalului* (730 [de] p[agini]).

Multe salutări afectuoase de la

Christinel şi Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XII

[Antet tipărit]
History of Religions

27 octombrie 1972

Dragă Mary,

It was nice to hear your voice last night. Expresia este mai reuşită decît în româneşte („Ce drăguţ [sau: ce fericire] să-ţi aud glasul la telefon, seara trecută [sau: aseară]).

În 24-29 aprilie, vom fi la Nashville, Tennessee. Sperăm să ajungem şi la Winston-Salem. Explicaţiile cu privire la „o fi, oi fi" etc. le voi da altădată (sînt complicate!). În rezumat: „o fi" = *it could be*, „oi [= oiu] fi" — *it is possible that I* [„oi fi rănit" = *it is possible that I would be wanden*]. După ce fac fotocopia ultimului fragment din *Jurnal* (apărut în *Destin*, 1972), îl trimit D-tale şi lui Mac.

...Bate cineva la uşă! E un student. Închei scrisoarea, şi cu regret.

Salutări de la Christinel. Amicale omagii din parte-mi,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XIII

[Antet tipărit]
History of Religions

5 decembrie 1972

Dragă Mary,

Diseară vom vorbi la telefon, dar ar fi ridicol să pierdem timpul cu „precizări" şi „corecţiuni" — aşa că expediez în acest plic lista cu întrebări şi explicaţiile mele (recunosc, nu toate prea clare!)

Am fost foarte emoţionaţi, Christinel şi cu mine, aflînd de rugăciunile pe care le faci pentru noi cu atîta regularitate! Ce prietenă extraordinară am găsit în D-ta... Nici nu mai îndrăznesc să-mi cer scuze pentru „lenea" mea la scris scrisori! Iar această „lene" se explică prin incapacitatea mea de a „exista simultan în două

lumi [ale semnificației]" (*in two worlds of meaning*): istoria religiilor și literatura. Cînd sînt *posedat* de o lucrare, nu mă mai pot aventura în „altă lume", așa cum izbuteam să fac în tinerețe. (Atunci, eram capabil să lucrez dimineața la o problemă de indianistică, să scriu după-amiaza un articol-eseu pentru o revistă, și noaptea să mă reîntorc la romanul pe care trebuia să-l prezint editorului la o dată fixă...). Se întîmplă ca *acum* (de vreo cîteva luni) să fiu cu totul „prins" de istoria religiilor, adică de redactarea acelui *Opus magnum* pe care l-am făgăduit de mult. Scrisorile d-tale, ca și ale lui Mac și ale altor prieteni din Paris, vorbindu-mi de *literatura* mea, îmi fac, evident, o mare bucurie — însă *amîn* răspunsurile, pentru că ele implică trecerea în universul literar; și mi-e teamă să nu fiu din nou atras de creația literară și să abandonez *Opus magnum* (cum s-a întîmplat de atîtea ori!...) De aceea, pun scrisorile deoparte și aștept o „zi bună" (adică, liberă) ca să răspund... Sînt sigur că înțelegi despre ce e vorba, și nu te superi!... Tot azi, am expediat un pachet conținînd un curs de limba română (în englezește), cu discuri pentru pronunțare.

Multe mulțumiri pentru splendida rocă și celelalte daruri. Christinel și cu mine trimitem cele mai prietenești urări de bine și sănătate,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XIV

9 martie 1973

Dragă Mary,

Mulțumiri pentru felicitarea primită azi-dimineață — cînd împlineam șaizeci și șase de ani! Și multe mulțumiri pentru scrisorile precedente, rămase fără răspuns! Acum vreo două săptămîni, începusem să-ți scriu, dar am pus scrisoarea *undeva* pe biroul meu (încărcat de dosare și mape), și n-am mai găsit-o! Sigur, n-a dispărut — dar cine știe unde s-a ascuns! Voi da de ea în doi-trei ani, cînd voi încerca să caut *altceva*...

Cum ţi-am spus, sufăr (de cîtva timp) de o fobie a corespondenţei. Nu înţeleg de ce. Dar sper că are să treacă... Sînt atîtea lucruri de care aş vrea să-ţi vorbesc! M-am întors alaltăieri de la Pittsburgh, unde am stat cinci zile, invitat de Duquesne University. Am ţinut un minicurs despre *Psychology of Symbols* — cincisprezece ore!... plus orele petrecute cu studenţii şi profesorii. Îmi pierdusem vocea... Dar nu regret că am acceptat (de obicei, refuz toate invitaţiile). Mi-am dat seama, încă o dată, cît de *pasionaţi* sînt tinerii studenţi de istoria religiilor...

Acum vreo două-trei săptămîni, a venit iar, pentru două zile, un student care a fost de cîteva ori în România şi a cercetat la Biblioteca Academiei toate revistele şi jurnalele la care am colaborat din 1921 [pînă în] 1940! A voit să descopere *originile* ideilor mele despre istoria religiilor şi a citit *tot* ce-am publicat pînă în 1940! A făcut şi o bibliografie a articolelor din adolescenţă şi tinereţe, de vreo sută [de] pagini dactilografiate.

Christinel şi cu mine îţi urăm multă sănătate şi noroc,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XV

[Ştampila poştei: 18 IX 1973]

Dragă Mary,

De abia acum, după terminarea Congresului de Istorie a religiilor, încep să-mi vin în fire... (Sper că ai să înţelegi această expresie!...) Îndată ce ne instalăm la Paris, voi scrie mai pe larg. Cu prietenie şi drag,

Mircea şi Christinel

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XVI

24 sept[embrie] 1973

Dragă Mary, nu m-am odihnit la Paris! Văd zilnic români din țară — și aceste întîlniri îmi dau curaj (toți sînt anticomuniști, de orice vîrstă ar fi!) și, evident, avem atîția prieteni — și mai sînt și editorii!

De abia la 5 octombrie la Chicago *I will begin to feel myself again*[1].

Cu mult drag,

Mircea

[1] Voi începe să-mi revin (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XVII

1 ianuarie 1974

Dragă Mary,

Christinel și cu mine îți urăm din toată inima un an nou fericit și bogat în tot felul de „surprize plăcute"!

Scrisoarea de față este prima pagină scrisă în anul început acum vreo douăsprezece-treisprezece ore. Este, într-un fel, simbolică (adică scurtă!).

După cum știi, ne-am petrecut vacanța de Crăciun aici, la Palm Beach. Nu mi-am putut închipui că Florida poate fi atît de frumoasă, clima (acum, în miezul iernii) atît de extraordinară (75°–80°[1] ziua și noaptea); cerul este mai albastru ca la Capri în luna mai. Aceasta a fost prima noastră *adevărată* vacanță (De o săptămînă n-am făcut nimic — doar ne-am plimbat, ne-am odihnit la soare, pe malul Oceanului, și, datorită prietenilor noștri care au mașină, am vizitat împrejurimile pînă la Miami...)

Ne bucurăm că vei veni la Chicago în februarie. O să stăm mult de vorbă, chiar în românește!...

Christinel și cu mine te îmbrățișăm cu afecțiune.

Amicale salutări Luizei și lui Tommy.

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Grade Fahrenheit (circa 25° Celsius) (*n. ed.*).

XVIII

[Antet tipărit]
History of Religions

22 martie 1974

Dragă Mary,

Florile de cireş au ajuns perfect şi au adus primăvara în apartamentul nostru — căci, *afară*, sîntem în plină iarnă! (Mai frig decît în anumite zile din ianuarie...) Mulţumiri...

În ceea ce mă priveşte, sînt în culmea fericirii! Săptămîna trecută (mai exact, între 11–18 martie), am scris, corectat şi transcris o nuvelă: *Incognito la Buchenwald*. Doar azi am recitit-o şi mi-a plăcut. (De obicei, cînd termin ceva — nu-mi mai place. De aceea, ezit uneori să mă recitesc.) „Culmea fericirii" se referă la *verificarea* de astăzi (relectura), nu la faptul că am terminat nuvela. Nu prea văd de ce-am scris ultima frază... Probabil că voiam să spun altceva şi, „pe parcurs" (expresie la modă azi în România), am uitat... Nu-ţi povestesc subiectul, pentru că în cîteva zile Christinel o va dactilografia şi vă expediez, D-tale şi lui Mac, fotocopia. În orice caz, vei regăsi anumite personaje bine cunoscute: Ieronim, Mariana, Adrian, Maria da Maria şi... portretul (= tabloul) Oanei.

„Persoana" pe care ai întîlnit-o astă-vară la Chicago şi care nu mai corespunde de mult personajului din romanul pe care îl traduci a fost de Crăciun la... Bucureşti (invitată de nu ştiu ce Asociaţie a Femeilor Pacifiste sau cam aşa ceva). Între altele, s-a dus s-o vadă pe Mama şi pe sora mea, Corina. Nepotul meu, Sorin Alexandrescu, care ştie englezeşte, era de faţă. Cum este critic şi istoric literar, sînt sigur că experienţa îi va fi de folos.

Un prieten îmi scrie din ţară că un tînăr italian se află acum la Bucureşti, lucrînd la teza lui de doctorat: „Faza românească a lui M[ircea] E[liade]". Exact ce-a făcut Dennis Doeing!

Încă n-am primit *Fragments d'un journal*, dar trebuie să sosească de la o zi la alta.

Christinel şi cu mine îţi trimitem cele mai amicale salutări şi urări de bine,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XIX

[Antet tipărit]
History of Religions

9 mai 1974

Dragă Mary,

Multe mulţumiri pentru sfaturile pe care mi le-ai comunicat în legătură cu plictiselile mele gastro-intestinale. Originea lor psihosomatică e certă.

După cum ştii, a trebuit să redactez două conferinţe publice, şi nu-mi place să lucrez *silit* de alţii. În plus, prima conferinţă (din cauza căreia m-am îmbolnăvit) se referă la vrăjitorie — şi cine ştie ce vrăjitor s-a supărat pe mine şi mi-a făcut farmece!... Din fericire, această conferinţă — *The Witch and the Professor* — e gata. O voi ţine luni, 13 mai (13 e, cum ştii, număr vrăjitoarei — *the coven*[1]). Vă mulţumesc, D-tale şi Luizei, că v-aţi rugat pentru mine. Sper că, pînă la urmă, am să scap de „încercările" (*trial*) astea. (A doua conferinţă Freud Memorial Lecture, la Philadelphia, are ca temă: *The Occult and the Modern World*. Vezi deci că nu degeaba am avut *intestinal troubles*...[2]).

Manuscriptum este pentru D-ta. I-am trimis un exemplar şi lui Mac, împreună cu *Fragments d'un journal*. Harper vrea să traducă *a doua parte*, adică pp. 232–[2]59. Vrea să fie tradus din franceză, dar eu voi stărui să încerc întîi cu D-ta şi Mac o traducere din româneşte. Ce părere ai? Să lucraţi împreună, sau preferi să traduci singură? Dacă îl conving pe Harper, va trebui să fiţi „verificaţi", adică să traduceţi cîteva pagini, de încercare...

În orice caz, am să te ţin la curent.

Multă sănătate D-tale şi Luizei. Vă îmbrăţişez cu prietenie,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Adunare, întrunire de (treisprezece) vrăjitoare (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Tulburare intestinală (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XX

17 iunie 1974

Dragă Mary,

Mulţumiri pentru scrisori şi pentru telefoane. „Experienţa" Philadelphia a fost interesantă — mai ales că am putut vedea prodigiosul Muzeu Barnes (cu 300 Renoir! şi 70 Matisse!...).

Am corectat *Incognito la Buchenwald*; i-am trimis corecturile şi lui Mac. (Finalul nuvelei nu mă satisfăcea: greu de crezut că *două* personaje pot vedea *aceeaşi* transfigurare extatică a oraşului... În plus, abuzasem de termenul „irecognoscibil" în corpul nuvelei).

Încă nici o veste de la Harper and Row. Aşteaptă, probabil, să se perfecteze contractul cu Gallimard. Înainte de plecare, voi scrie lui John B. Shopp, editorul care se interesează de traducerea *Fragmentelor*, şi îi voi da adresele traducătorilor. În orice caz, Mac are (i-am comunicat-o eu) adresa lui Shopp (la Harper and Row). Soluţia de a traduce împreună este cea mai satisfăcătoare.

La 25 iunie, ne luăm zborul spre Paris (4, Place Charles Dullin, Paris 18^{e}). Îţi urăm vacanţă *excelentă* — şi te rugăm să crezi în sincera noastră prietenie. Salutări Louisei.

Mircea şi Christinel

P.S. Prefer să-ţi trimit textele celor două conferinţe în *galley proofs*[1]; dactilografia e imperfectă.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Şpalturi de probă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXI

Paris, 14 sept[embrie] 1974

Dragă Mary,

Sînt, probabil, cel mai detestabil „corespondent"! Nici nu mai încerc să-mi cer iertare; ştiu, din fericire, că prietenia D-tale nu depinde de asemenea detalii... Ne-am întors din Mallorca la începutul lunii. Am petrecut luna august într-un mic port (Puerto de Andraitx, la 35 km nord de Palma), încă nemutilat de invazia turiştilor. (Eram douăsprezece mii de turişti la aeroportul din Palma, în seara plecării!) Am putut lucra (un capitol din *Opus magnum*). Am locuit cu surorile Christinei, Lisette şi Sibylle, şi alţi prieteni [într-o] o vilă chiar pe malul mării. În treizeci şi una de zile, cîteva ceasuri de ploaie. Cerul, albastru — şi, deşi era destul de cald (75°-80°[1]), briza marină ne-a apărat de arşiţă... De la Santa Barbara n-am mai cunoscut asemenea climă „paradiziacă".

Luna iulie am petrecut-o la Paris. Destul de răcoare şi destulă ploaie. Am putut lucra ceva, deşi prietenii, colegii, editorii mi- u luat destul timp. Am fost cu maşina Sibyllei la Amsterdam, ca să întîlnim noua soţie (a doua) a nepotului meu, Sorin Alexandrescu. Ne-a plăcut la amîndoi foarte mult. Are humor şi e inteligentă (specialitatea: teatrul popular românesc).

Văd că m-am luat cu vorba şi nu răspund la anumite întrebări din scrisorile D-tale. Am primit m[anu]s[crisul] traducerii *Domnişoara Christina* şi l-am parcurs în parte. OK! Poate fi trimis editorului. Dacă romanul e acceptat, voi aranja o prefaţă (probabil, după sugestia D-tale, scoasă de Sorin Alexandrescu).

Mă bucur că ai de gînd să participi la colocviul de la Santa Barbara. Mă bucur, de asemenea, că ţi-a plăcut *Mitul Meşterului Manole*. (Are, cred eu, valoare universală. „Creaţia" — oricare ar fi ea — cere o jertfă...)

„Jidovii uriaşi": credinţa populară că monumentele megalitice au fost făcute de o rasă de giganţi; aceşti giganţi erau „jidovii" contemporani lui Isus; altminteri, dacă n-ar fi fost atît de colosali şi de puternici, cum ar fi reuşit să prindă şi să răstignească pe Isus, fiul lui Dumnezeu?

Foarte probabil, ne reîntoarcem la 5 oct[ombrie]. Îţi vom telefona curînd după aceea. În orice caz, ne vom revedea, în noiembrie, la Santa Barbara.

Our love[2],

Mircea

Mircea ţi-a spus tot (sau aproape!) despre noi. Mie deci îmi rămîne să te sărut mult cu drag şi dor

Christinel

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Grade Fahrenheit (circa 27° Celsius) (*n. ed.*).

[2] Dragostea noastră (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXII

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago, 7 febr[uarie] 1975

Dragă Mary,

În dosarele mele lăsate la Paris (sau poate în hîrtiile aduse la Chicago, la întoarcerea din Paris, şi repede înghiţite în alte dosare?), se vor găsi într-o zi acele cîteva pagini, un fel de scrisoare-jurnal, care începea tot aşa: „Dragă Mary"...

Inutil să încerc a rezuma acele pagini de la sfîrşitul lui decembrie şi începutul lui ianuarie. Esenţialul l-ai aflat de la Christinel, prin telefon: „celebrarea" celor douăzeci şi cinci de ani de căsătorie într-un restaurant român[esc] din l'Île Saint-Louis („La Flûte de Paris"), cu vreo cincizeci de prieteni români şi francezi ([Emil] Cioran, [Eugen] Ionescu, Paul Ricœur, G[eorges] Dumézil etc.) şi, evident, „familia" (Sibylle etc.).

Alte noutăţi importante din Paris: Christinel m-a convins şi mi-am cumpărat un palton şi un veston. Sînt astfel liber pentru încă doi, trei ani; nu mai trebuie să intru într-un magazin de îmbrăcăminte bărbătească...

O dată reîntors la Chicago, am fost prins în circuitul infernal al „vieţii aca 'emice"... Patru conferinţe publice şi alte lecţii şi seminare. Deocamdată, nu prea am avut timp să lucrez pentru mine (*Opus magnum*). Sper să o pot face în curînd.

Noutăţi: am primit teza lui [Dennis] Doeing şi, a doua zi, o teză Ph. D. de la Louvain de 650 [de] pagini: Ewald Velz, *Le Paradoxe de la Rédemption ici et maintenant en prenant comme modèle F[riedrich] Nietzsche, interprété à la lumière des oeuvres de M[ircea] Eliade*. Am citit doar un capitol, dar mi se pare foarte interesantă.

O profesoară americană mi-a trimis traducerea primelor trei capitole din *Maitreyi*, cerîndu-mi permisiunea să traducă romanul. I-am răspuns că romanul e deja tradus (de D-ta sau de Mac? nu sînt sigur). Dacă eşti curioasă, pot trimite cele trei capitole.

Christinel şi cu mine sîntem încă îngrijoraţi de accidentul pe care l-ai avut. Sperăm însă că totul se va aranja în cîteva zile.

Îţi urăm amîndoi multă sănătate şi te îmbrăţişăm cu prietenie,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXIII

[Antet tipărit]
History of Religions

9 iunie 1975

Dragă Mary,

„Nu sînt vremurile sub om, ci bietul om sub vremuri", spunea (scria!) un cronicar român! Cîtă dreptate avea! Am tot sperat că voi încheia primul tom din *Opus magnum* înainte de plecare. N-am reuşit. Mai am de scris cam treizeci-patruzeci [de] pagini (completări la diferitele capitole) şi „Introducerea" (douăzeci [de] pagini). Sper că voi reuşi să le scriu la Paris, pînă pe la 10-15 iulie, cînd, *Deo concedente*[1], vom pleca în Italia. Sper, de asemenea, că sora mea, Corina, va obţine paşaport şi ne vom putea reîntîlni (după alţi cinci ani!). Prima cerere de paşaport i-a fost

refuzată. (Aşa se petrec lucrurile în ţările socialiste, unde poporul este suveran!...)

...În privinţa *copyright*-ului — eu sînt „stăpîn“ pe tot ce-am scris în româneşte. Deci, procedează în consecinţă. Dacă vreodată vreun editor se va arăta interesat de scrierile mele literare şi va avea „probleme de copy-right“, nu are decît să-mi scrie direct.

Christinel şi cu mine sîntem deja epuizaţi de pregătirea călătoriei. Şi încă n-am terminat bagajele! Sperăm să ne putem odihni o zi şi o noapte la New York, şi apoi la Paris.

Excelentă traducerea poeziei. Am făcut cîteva corectări stilistice.

Cu sinceră prietenie,

Mircea şi Christinel

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

XXIV

[Antet tipărit]
History of Religions

Paris, 12 iulie 1975

Dragă Mary,

Multe mulţumiri pentru scrisori — şi pentru noile versiuni şi poeme.

Să încep prin a rezuma luna care a trecut: am găsit-o pe Sibylle „în formă“, curajoasă, senină, încrezătoare. Sperăm că totul se va desfăşura după cum o dorim noi şi aşa cum o merită o fiinţă ca Sibylle. Împreună cu buna ei prietenă, Jacqueline, Sibylle a plecat săptămîna trecută la Puerto de Andraitx, Mallorca. În două zile, ne luăm şi noi zborul tot într-acolo. Ne reîntoarcem la Paris pe la 14-15 august.

În sfîrşit, după ce i s-a refuzat de două ori paşaportul, la Bucureşti, sora mea, Corina, l-a primit acum cîteva zile. Mare bu-

curie! Vom petrece 15 aug[ust]-15 septembrie familia întreagă la Paris — Corina, Sorin şi soţia lui, Liliana.

Ieri, am prezentat manuscrisul lui Payot: 850 [de] pagini! Dar îmi mai rămîn de scris încă vreo douăsprezece-cincisprezece pagini, plus „Introducerea". Sper să le redactez la Puerto... Aici, la Paris, n-am izbutit să lucrez bine. Doar corectatul manuscrisului şi alte cîteva lucruri mărunte mi-au luat vreo trei săptămîni! (Prima săptămînă am pierdut-o cu „readaptarea" la *Paris time*[1] — şase ceasuri diferenţă de Chicago).

Desenul alăturat va acompania *Uniforme*... în vol[umul al] II[-lea] din *Ethos* (peste 500 [de] pagini tipărite!), dar încă nu se ştie cînd va apărea volumul. Poate, la toamnă.

Teza de doctorat a lui Douglas Allen va fi publicată de Mouton (Haga). În ceea ce priveşte acel *Cahier de l'Herne* dedicat mie, editorul speră să-l tipărească în primăvara 1976. În afară de diferite studii şi articole, va cuprinde traducerea franceză a multor texte româneşti (eseuri din *Fragmentarium*, pagini din *India*, nuvele etc.).

Anul acesta, a plouat în noaptea de Sînziene şi era frig ca în octombrie. Te invidiem că ai văzut licuricii...

La Gallimard, magazinul era închis pînă la 1 august. Am să trimit cărţile îndată ce ne întoarcem la Paris. Datorită vizitei Corinei, am renunţat la călătoria în Italia şi la Congresul de Ist[orie a] Rel[igiilor] de la Lancaster.

Vă urăm — întregii familii! — vacanţă excelentă şi, în primul rînd D-tale, sănătate şi „grabnică însănătoşire" (aceasta era formula politicoasă în copilăria mea).

Affectionately[2],

Christinel şi Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Ora Parisului (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Cu dragoste, cu afecţiune (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXV

Paris
10 oct[ombrie] 1975

Dragă Mary,

Plecăm mîine dimineață la New York, iar luni-marți sîntem la Chicago. Iartă-mă că nu ți-am scris. Sora mea, Corina, a sosit de la București la 18 august, avea 36 de kg! O gastrită cronică etc. Radiografii, analize și o săptămînă la clinică. Primii doctori consultați erau pesimiști. Dar rezultatul final — excelent. Nimic grav. Trebuie doar să urmeze un regim. Se duce la Amsterdam săptămîna viitoare și, la 1 no[iembrie], se întoarce la București.

Emoțiile ne-au confiscat aproape tot timpul. Dar am avut și surprize plăcute: un doctorat *honoris causa* la Lancaster, în august, iar în septembrie am fost ales membru al Academiei Belgiene, la fotoliul ocupat de Marthe Bibesco.

Îndată ce Christinel va dactilografia nuvela scrisă la Puerto de Andraitx, voi expedia o copie. Îți voi trimite de la Chicago cîteva timbre românești recente.

Am primit primele corecturi (50 [de] pagini) de la *Histoire des idées*.

Tot de la Chicago, voi expedia *Fragments d'un journal* (cînd va ajunge pachetul) și *Forêt interdite*.

Iartă, te rog, graba! Sîntem invitați la masă și am întîrziat. Christinel și cu mine trimitem numai gînduri bune și afectoase,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

XXVI

[Antet tipărit]
History of Religions

Puerto de Andraitx
19 iulie 1976

Dragă Mary,

Sîntem aici de două săptămîni și toate mi se par perfecte: vremea (*the weather*), marea, „atmosfera“ (sîntem cu Sibylle și prie-

tena ei, Jacqueline, şi cu nepoţii noştri Lili şi Jean Perlea). M-am apucat de lucru (un capitol din *Histoire* II, care trebuie refăcut, de fapt: rescris, ca să nu contrasteze cu restul). O parte din vol[umul al] II[-lea] e „sub tipar" şi aştept corecturile în oct[ombrie]-no[iembrie] la Chicago. Dar mai am de „pus la punct" (de refăcut, rescris, corectat) încă vreo trei capitole. Sper totuşi că vol[umul al] II[-lea] va apărea în mai-iunie 1977.

Singurul detaliu „iritant" (dar, evident, în glumă): Jean Perlea şi-a cumpărat o barcă-automobil, cu care ne plimbăm mereu. La Marsilia, cînd a înregistrat-o, a trebuit să-i dea un nume; ca să ne facă „surpriză şi plăcere", a numit-o „Maitreyi". O avem tot timpul în faţa noastră, ancorată la zece metri de plaja noastră. Christinel a refuzat pînă acum să se urce în ea. (Dar motivul e altul: Jean conduce prea repede şi lui Ch[ristinel] nu-i place...

Paris, 8 august

Am întrerupt scrisoarea din multe motive. Între altele, Sibylle a avut dureri reumatice teribile şi a plecat la Paris acum vreo 10 zile. Noi ne-am întors alaltăieri. Ce ghinion a avut Sibylle! Trebuia, după operaţia de acum un an şi jumătate, să înceapă o serie de „exerciţii de readaptare" a braţului. Dar doctorii nu i-au spus asta decît *acum*. Durerile rheumatice sînt provocate de apăsarea muşchiului atrofiat, pe nu ştiu care nerv sau os... Şi în august nu toţi doctorii ei sînt la Paris...

Am găsit aici mai multe scrisori de la D-ta. Nu cred că ajutorul pe care l-ai dat (şi pentru care te felicităm amîndoi!) unei refugiate poate avea consecinţe. Emigrarea n-a avut motiv politic. În orice caz, acţiunea D-tale e de ordin uman, caritabil, şi nu cred că la eventuala cerere de viză va fi luată în considerare.

Paris, 21 august

Trebuie să mă scuz — dar sînt sigur că ai să înţelegi de ce n-am continuat pagina începută acum două săptămîni: am scris o lungă (şi, cred, bună) nuvelă: *Les trois Grâces*, doar titlul e în limba franceză. Cu o zi, două înainte de a părăsi Puerto de Andraitx, am descoperit într-o pădure trei vile care comunicau între ele într-un mod curios (mai exact: nu-mi dădeam seama *cum* comunică...). Pe o placă de marmură, am citit numele: *Les trois Grâces*. Cîteva cea-

suri, am fost „posedat“ de subiectul unei nuvele cu acest titlu și pornind de la *această* descoperire a mea: trei vile ascunse în pădure. La Paris, am rezistat cîteva zile tentației de a scrie nuvela, dar în cele din urmă am cedat. Am scris-o (nouăzeci și cinci [de] pagini manuscris format identic acestei pagine) și am transcris-o în vreo zece zile. La Chicago, Ch[ristinel] o va dactilografia și vei primi imediat un exemplar...

Christinel și cu mine sîntem îngrijorați: ai văzut un *bun* oculist? Poate că e o nimica toată, dar trebuie să fii precaută...

Plecăm în Egipt la 5 sept[embrie] și ne reîntoarcem la Paris la 20 sept[embrie]. Apoi, cîteva zile la Amsterdam, la Sorin. Iar pe la 10 octombrie, din nou la Chicago.

With much love,

Mircea *and* Christinel[1]

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[1] Cu multă dragoste, Mircea și Christinel (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXVII

Paris, 27 decembrie 1976

Dragă Mary,

Christinel și cu mine îți mulțumim din suflet pentru frumoasele, caldele scrisori din ultimele luni. Nu îndrăznesc să-mi cer iertare pentru tăcerea noastră! De la sfîrșitul lui septembrie, ducem amîndoi (dar, mai ales, Christinel) o viață grea și tristă. Chimioterapia o extenuează pe Sibylle; în plus, inflamarea ganglionului i-a redus aproape la zero uzajul brațului stîng. De aceea, C[hristinel] trebuie s-o ajute nu numai la pregătitul mîncărilor, ci și la masă (îi taie carnea etc.). C[hristinel] pleacă în fiecare dimineață și rămîne pînă seara tîrziu. De cel puțin cinci ori pe săptămînă, vin și eu, seara, ca să cinăm în familie. Lizette a sosit din N[ew] Y[ork] la 21 dec[embrie] și am făcut Crăciunul cu toată familia (de la Marsilia au venit Lily și Oani). În acea seară, Sibylle era foarte bine dispusă și am rămas cu toți pînă la 3 dimineața...

Mă bucur mult că *Forbidden Forest* va apărea! La începutul lui ianuarie, Harper va publica *No Souvenirs* (Jurnal 1955–1968). Dacă una dintre aceste cărţi va avea „succes", sînt şanse şi pentru restul operei literare.

Pe cît am putut, am lucrat şi aici, cu toate necazurile. Am scris discursul de recepţie la Académie Royale de Belgique (19 februarie 1977) despre Marthe Bibesco. Am pus la punct cîteva capitole din *Histoire* II. Şi mai senzaţional: am terminat acum două zile o lungă *novella* (circa 120 [de] pagini dactilografiate); nu am încă titlu (în franţuzeşte, va fi probabil *Un centenaire*, în româneşte *Tinereţe fără bătrîneţe*). Christinel a dactilografiat nuvela scrisă în august şi, îndată ce ajung la Chicago, voi face fotocopii şi-ţi voi trimite una. Dar nu ştiu cînd va avea timp să dactilografieze *novella*...

Foarte probabil, va trebui să zbor la Chicago la începutul lui ianuarie, pentru cîteva zile. Sînt o seamă de „probleme" care trebuiesc rezolvate. Voi telefona la Winston-Salem şi vei afla ultimele noutăţi.

Christinel şi cu mine îţi urăm un an nou fericit şi multă sănătate,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXVIII

11 februarie 1977

Dragă Mary,

Am primit — şi îţi mulţumesc — *The Psychology of Invention*. De abia aştept s-o citesc! (Am parcurs, la întîmplare, primele două capitole şi am impresia că voi înţelege tot!) Nu ţi-am telefonat cum făgăduisem, pentru că... nu-mi place să vorbesc la telefon. (Ştiu de ce: odată, în 1940, am primit prin telefon vestea morţii lui Nae Ionescu, după ce, cu cîteva luni înainte, aflasem, tot prin telefon — moartea cîtorva prieteni...) Telefonul îl rezerv chestiunilor de afaceri şi informaţiilor. Nu mă simt *liber* într-o conversaţie cu prietenii...

De cînd ne-am întors la Chicago, n-am făcut mare lucru. Am terminat discursul de recepţie la Academia Belgiană şi „preliminariile“ (mulţumiri etc.). Îţi voi trimite textul cînd va apărea. Am corectat şpalturile noii ediţii din *Forgerons et alchimistes* — şi cam atît... Mă apucă groaza cînd mă gîndesc *cît* am de lucru la întoarcere, pe la 1-2 martie (plec luni, 14 februarie).

Îţi expediez textul *novellei* scrise la Paris (115 pagini). Nu i-am găsit încă titlul. Te rog (i-am scris şi lui Mac în acest sens), nu începe traducerea, pentru că probabil voi modifica sau adăuga; textul nu este *definitiv*. Îl fac să circule, ca să văd ce impresie face. *Die Pelerine* a fost bine primită în Germania, iar *Le vieil homme et l'officier* (= *Pe strada Mîntuleasa*...) are succes, se pare, la Paris. De asemenea, *No Souvenirs* interesează. Harper and Row ar vrea să publice *Amintirile*, dar trebuie să modific mult, să reduc textul şi nu ştiu cînd o voi face.

În aprilie, apare la Madrid în româneşte un volum cu şase nuvele.

Salutări Luizei.

Cu sinceră prietenie,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXIX

[Antet tipărit]
History of Religions

30 aprilie 1977

Dragă Mary,

În situaţia mea, se potriveşte perfect o expresie „curat românească“: „ar trebui să intru în pămînt de ruşine!“ Nu mai ştiu de cînd nu ţi-am scris! Şi ţi-ai dat seama de halul de zăpăceală în care mă găseam în februarie, primind... trei exemplare din bibliografie, în loc de *novella* (care încă nu are titlu...).

Îţi scriu şi acum în „mare grabă“, pentru că în jumătate de ceas trebuie să asist la o conferinţă dincolo de Midway (la Canton for Counting Education). De obicei, nu mă duc la conferinţe. Dar, în

ultimele două săptămîni, am ascultat vreo zece (întîi, a fost „Conference on Jewish Studies“, organizată de Divinity School: cinci conferinţe!) apoi, seria de conferinţe a lui Theodor Gaster (am asistat la două); de ieri, are loc aici Congresul anual al Asociaţiei pentru Hist[ory] of Rel[igion]. Iar săptămîna trecută am fost la New York, ca să tin eu o conferinţă la Garch Lawrence College (o amînam de vreo doi ani!)

N-am avut timp să lucrez cum speram. Dar „seria neagră“ (*lectures*[1]!) se încheie mîine. Iar sîmbătă, 7 mai, se reîntoarce Christinel de la Paris.

Cum ţi-am scris ultima oară, am de gînd să revizuiesc *novella*. Multă prietenie şi urări de bine,

Mircea

P.S. Nu credeam că *the chief editor*[2] de la Notre Dame Univ[ersity] Press *poate* ignora autorul piesei *Domnişoara Iulia*.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Prelegeri, cursuri; conferinţe (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Editor-şef (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXX

[Antet tipărit]
History of Religions

7 noiembrie 1977

Dragă Mary,

Nu ţi-am mulţumit încă pentru cartea despre *Tolkien*, pe care am citit-o chiar în noaptea cînd am primit-o. M-a decepţionat *viaţa* lui Tolkien; monotonă, fără crize, nici întîmplări dramatice. Era, desigur, un „simplu profesor“, mare erudit, „perfecţionist“. Toată imaginaţia şi-a pus-o în *The Ring* şi celelalte cărţi literare. Dar, din păcate, nu reuşesc să citesc *The Ring*; mi se pare artificială, „construită“ după un model desuet (romanele şi legendele medie-

vale). Mi s-a spus că trebuie să trec de prima sută de pagini, că după aceea subiectul devine „pasionant“ etc. Dar n-am reuşit să trec de patruzeci-cincizeci de pagini. Voi încerca să citesc alte cărţi de Tolkien. În orice caz, *acest* fel de „literatură fantastică“ nu mă interesează. Pentru mine, literatura fantastică trebuie să creeze *Universuri paralele* lumii noastre cotidiene, să *inventeze* personagii şi evenimente *fără modele*...

În altă ordine de idei: încerc să lucrez, să pun la punct *Histoire* II, căci mă presează editorul şi tipografia! Dar mai am atîtea altele pe cap! De Crăciun, voi petrece zece-douăsprezece zile la Palm Beach. Sper să pot reface şi completa *Le centenaire.*

Alătur cecul; Christinel a invitat doi prieteni la concert, aşa că e fericită! Amîndoi îţi trimitem afecţiunea noastră,

Mircea şi Christinel

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXXI

[Antet tipărit]
History of Religions

5 decembrie 1977

Dragă Mary,

Am încheiat cursurile (adică, de fapt, seminarul pe care l-am condus împreună cu fostul meu student, azi coleg, Frank Renolks) şi sper să termin într-o săptămînă încă un capitol din *Histoire* II. (Payot a devenit „nervos“ şi îmi telegrafiază întrebîndu-mă: ce fac de nu-i trimit restul manuscrisului?...) Christinel şi cu mine ne gîndim de pe-acum la Palm Beach, unde, cu voia lui Dumnezeu, vom ajunge la 21 decembrie. (Va veni şi Lisette, de la New York.)

Sînt, de asemenea, nerăbdător să văd primul exemplar din *Forbidden Forest*...

Vă urăm la toţi trei sărbători fericite şi un an nou norocos.

Cu vechea prietenie,

Christinel şi Mircea Eliade

P.S. Cecul reprezintă un bilet la concert.

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXXII

17 februarie 1978

Dragă Mary,

Azi, a fost o „zi mare"! De la 2.30 la 4.30, a avut loc recepţia la librăria Universităţii: sherry şi sandwichuri, în timp ce eu scriam autografe pe *Forbidden Forest*. S-au vîndut vreo patruzeci de exemplare, dar, evident, nu toţi cei de faţă au cumpărat cartea (au cumpărat alte cărţi!...) Au venit de la Notre Dame [University Press] directorul editurii, James R. Longford (tînăr şi foarte simpatic), directorul comercial, *copy-editor*[1] (doamna care a pus la punct manuscrisul) şi Norman Girardot cu vreo şase studenţi în H[istory of] R[eligions]. După închiderea librăriei, am fost cu toţii la Quadragle Club pentru cocktail şi discuţie. Din păcate, Christinel se luptă cu o răceală şi nu ne-a acompaniat la Club.

Aşadar, astăzi s-a „lansat" cartea! Sînt curios să văd primele reacţii. Dacă toţi foştii mei studenţi vor vorbi despre *F*[*orbidden*] *F*[*orest*] elevilor şi colegilor lor, sper să creeze un anumit interes în diferite universităţi.

Nu-mi fac iluzii în privinţa recenziilor, cel puţin nu în marile reviste şi săptămînale (am impresia că în *acele* cercuri nu prea sînt apreciat). Dar cea mai bună recenzie este conversaţia... Am comandat încă douăzeci de exemplare, ca să le împart prietenilor şi colegilor. (Dar mă întreb cîţi vor avea timp şi răbdare să citească 600 de pagini de *roman*!)

Încolo, nu prea sînt noutăţi. Mă lupt să închei *Histoire* II, ca să mă pot întoarce la „literatură" şi memorialistică.

Christinel şi cu mine te îmbrăţişăm cu prietenie,

Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

---

[1] Redactor de carte (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXXIII

[Antet tipărit]
History of Religions

14 iunie 1978

Dragă Mac,

Mîine, zburăm la New York. De acolo, la Paris, unde vom ajunge, *Deo concendente*[1], la 21 iunie.

Norman G[irardot] îmi sugerează să traduci articolul lui A[drian] Marino pentru *Notre dame volume*. Poți „rezuma" începutul (istoria hermeneuticii).

Îți urăm, D-tale și familiei, vacanțe plăcute.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

[1] Cu îngăduința lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

XXXIV

[Antet tipărit]
History of Religions

14 decembrie [1]978

Dragă Mary,

Multe mulțumiri pentru marea cutie cu bomboane, atît de bune, încît sînt aproape pe sfîrșite!... Ai citit desigur în ziare sau ai aflat la televiziune de teribila iarnă din Chicago: a început pe la 25 noiembrie și zăpada încă nu s-a topit, iar gerul se menține. În cîteva zile, împreună cu Paul Ricœur și soția lui, vom pleca în Yucatan și Guatemala. Ne întoarcem la începutul lui ianuarie. În sfîrșit, ne vom încălzi! (dar, pe de altă parte, nu voi putea termina micul roman început astă-vară la Paris...)

A History of Religious Ideas vol[umul] I apare luna viitoare la Chicago University Press. Nu știu dacă vreun editor american va publica traducerea cărții *L'Épreuve du labyrinthe*, deși eu o consider capitală pentru înțelegerea scrierilor mele. Ce alte nou-

tăţi să-ţi dau? Am corectat (şi abreviat) *Autobiografia*, care se traduce acum la Paris (Gallimard speră să o publice la toamnă). Iar Marie-France Ionesco traduce urmarea *Jurnalului* (1969–1978) Foarte probabil, Gallimard va publica şi un volum de „nuvele fantastice".

Christinel şi cu mine îţi urăm un Crăciun fericit şi un an nou plin de surprize plăcute! Te îmbrăţişăm cu prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXXV

Guatemala City
3 ianuarie 1979

[Dragă Mary,]

Îţi urăm un an nou fericit, multă sănătate şi noroc! Am început călătoria (cu soţii Paul Ricœur) la 26 decembrie în Yucatan, apoi nouă zile în Guatemala. Mîine, zburăm spre Mexico City. La 7-8 ianuarie, vom fi la Chicago.

Cu drag,

Christinel şi Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXXVI

[Antet tipărit]
History of Religions

Paris, 25 mai 1979

Dragă Mary,

Mulţumiri pentru scrisoare şi pentru copia scrisorii lui Langford. Nu am adresa editurii, aşa că te rog să-i *telefonezi* că sînt de acord, înainte de a-i trimite scrisoarea alăturată (Catherine Bell, studenta şi asistenta mea, locuieşte pe vară în 5711 Woodlawn; voi primi probabil scrisoarea lui L[angford] mîine sau poimîine.)

Am ajuns cu bine la Paris, dar sîntem încă ameţiţi.
Cu urări de bine şi multă prietenie,

Christinel şi Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

XXXVII

[Antet tipărit]
History of Religions

Paris, 23 iunie 1979

Dragă Mary,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 9 iunie. Aici, de cîteva zile, *parcă* ar începe vara — dar nu sîntem încă siguri.

Corina soseşte în cîteva zile. Ne va aduce veşti de la Bucureşti (unde am redevenit *persona non grata*, de cînd am protestat împotriva torturării preotului Calciu). Nu dispun aici de un exemplar din *Şantier*. Dar de ce îl traduce Mac? I-am spus mai demult că această carte nu trebuie publicată în englezeşte.

Cu prietenie,

Christinel şi Mircea

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

CĂTRE RICA STOICESCU

I

25 oct[ombrie] 1969

Dragă prietenă,

Ce surpriză scrisoarea ta din 9 sept[embrie], primită săptămîna trecută, cîteva zile după ce mă întorsesem din Europa. (Cu o zi mai înainte, tocmai răspunsesem prietenei tale Violeta Lungu-

lescu.) Din păcate, nu-ți voi putea deocamdată trimite volumul de *Amintiri*.

Cît ar părea de curios, cartea e „epuizată". (E drept, a apărut în 500 de exemplare.) Exemplarul meu personal e plin de corecturi și adăugiri, așa că nu pot scoate o fotocopie.

Caut un exemplar disponibil pe la prieteni. Îndată ce-l voi găsi, ți-l voi trimite. (Deși mă întreb dacă ar trebui să citești această carte veche...)

Îți urez numai bine, sănătate și noroc.

Cu veche prietenie,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Rica Stoicescu, București

II

11 ianuarie 1972

Dragă prietenă,

Ce curioasă e țara noastră! Cărțile mele nu pot fi citite, numele meu e tabu și totuși, îmi spui, academia e interesată de corespondența mea din epoca studenției.

Nu prea înțeleg mare lucru. Așa că nu știu ce să-ți spun.

Hotărăște cum crezi că e mai bine.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

Îi scrisesem: „«Mircea, mi-ai spus odată să păstrez scrisorile de la tine, căci mi le va cere Academia.» Nu m-a somat, dar am fost rugată"...[1]

Originalul în arhiva Rica Stoicescu, București

[1] Text notat de destinatară pe scrisoarea lui Mircea Eliade.

III

21 februarie 1972

Dragă prietenă,

Mi-e teamă că nu m-am exprimat limpede. Evident, ești liberă să faci ce vrei din „documentele" de care dispui, pentru că îți aparțin. Mirarea mea a fost și este alta: că, în timp ce numele meu este tabu și cărțile mele sînt sistematic ignorate, există un oarecare interes pentru biografia mea (cel puțin, pentru anii mei de studenție). Dar, evident, nu pretind că înțeleg imponderabilele care structurează și restructurează cultura românească.

Îți urez numai bine.

Cu veche prietenie,

Mircea

Originalul în arhiva Rica Stoicescu, București

CĂTRE VLADIMIR STREINU

28 ianuarie 1979

Dragă Vladimir Streinu,

Ce bucurie — cînd ți-am văzut semnătura pe scrisoarea din 20 ianuarie! Evident, accept propunerea Editurii Univers de a include *La țigănci* în *Antologia* lui [Roger] Caillois. Nu uita, rogu-te, să-mi trimiți și mie un exemplar. (Îndrăznesc să-ți amintesc de ce: pentru că E[ditura] p[entru] l[iteratură] nu s-a gîndit să-mi trimită (expedieze) măcar un exemplar din *Maitreyi–Nuntă în cer*. Probabil că toate exemplarele de autor au fost predate familiei.)

Îmi pare rău că de cîte ori ai trecut prin Paris, eu ori nu sosisem — ori plecasem...

Nu uita să-l saluți pe Șerban Cioculescu. De vreo doi-trei ani, vă citesc pe amîndoi cu pasiune și multă nostalgie. (Căci dacă nu mai avem treizeci de ani...)

Te îmbrățișează cu vechea prietenie

Mircea Eliade

Publicată în *Jurnalul literar*, an III, 1992, iunie, nr. 15–18, p. 2.

CĂTRE ION TALOŞ*

I

20 martie 1980

Dragă Domnule Taloş,

Mă bucur mult că ne vom putea întîlni şi-ţi mulţumesc că n-ai uitat data de 9 martie 1907!

Voi fi la Paris o bună parte din vară şi în septembrie.

Ajung, probabil, prin iunie (15-20). Adresa: 4, Place Charles Dullin, Paris 18e. Scrie-mi un cuvînt cînd vei decide data venirii (preferabil sfîrşit de iunie, început de iulie).

Al D-tale sincer,

Mircea Eliade

* Ion Taloş (n. 1934), doctor în ştiinţe filologice la Universitatea din Bucureşti, profesor de romănistică la Universitatea din Köln, specialist în studii de folclor comparat.

Opera cea mai importantă: monografia *Meşterul Manole* (Ed. Minerva, 1973). Colaborator la *Enciclopedia religiilor* apărută în 1987 sub conducerea redactorului-şef Mircea Eliade, cu articolul *Riturile de construcţie.*

II

[Antet tipărit]
History of Religions

March 10, 1983

Prof. Ion Taloş
Romänische Seminar der Universität Köln
5 Köln,
41, Den Albertus-Magnus-Platz
West Germany

Dear Colleague,

Please excuse me for having to dictate this letter in English. My rheumatiod arthritis makes it very difficult for me to write at present.

I am pleased that you have already received the invitation to contribute to the *Encyclopedia of Religion*.

Concerning the articles you wish me to submit for publication in *Anuarul de folclor*, I regret that due to my health and the deadlines that have been set for my work in progress, I must postpone the writing of these for some time. I am sorry for this, but I can't help it.

Shall I always write to you at this Köln address, or at your Roumanian address?

Best wishes,

Mircea Eliade

[Traducere]

10 martie 1983

Dragă Colega,

Iartă-mă, te rog, că trebuie să dictez această scrisoare în engleză. Artrita reumatoidă mă împiedică să scriu.

Mă bucur că ai primit deja invitaţia de a contribui la *Enciclopedia Religiilor*.

În ceea ce priveşte articolele pe care mă rogi să mi le publici în *Anuarul de folclor*, regret, căci, datorită sănătăţii şi termenelor ce mi le-am fixat activităţii mele, trebuie să amîn scrierea acestora pentru ceva timp. Îmi pare rău pentru asta, dar nu am ce face.

Trebuie să-ţi scriu întotdeauna la această adresă din Köln sau la cea din România?

Cu cele mai bune urări,

Mircea Eliade

CĂTRE VIRGIL TĂNASE*

8 decembrie 1977

Dragă Virgil Tănase,

Mi-a făcut o mare bucurie scrisoarea D-tale din 24 octombrie, primită aseară (căci ai uitat să precizezi pe plic *par avion* şi, deşi

era corect francată, scrisoarea a călătorit ca pe vremurile bune...). M-am bucurat mai ales pentru că amintirile tinereţii mele, care străbat uneori în paginile *Jurnalului*, ţi-au reamintit o ţară pe care, dacă n-ai apucat-o, o cunoşteai probabil din anumite lecturi întreprinse (mai mult sau mai puţin pe furiş?) în adolescenţa şi poate chiar în copilăria D-tale.

Vei regăsi o parte dintre obsesiile, evenimentele şi oamenii acelui interval prodigios, 1920–1935 (singura epocă „paradiziacă" din istoria neamului românesc, în care am avut norocul să creştem şi să ne facem de cap *noi*, prima — şi, pînă azi, singura — generaţie cu adevărat literară, disponibilă, pe care ne-au îngăduit-o ursitoarele...), vei regăsi, zic, o parte din acel timp fermecat (nici nu-ţi închipui ce-a însemnat pentru băiatul de doisprezece ani — cît aveam în 1919 — să poată striga şi cînta „Trăiască România Mare!", ştiind că *e adevărat*, că, în sfîrşit, după toate înfrîngerile şi catastrofele, după ocupaţia germană şi tifosul exantematic, România Mare *există*!...), vei regăsi o parte din adolescenţa şi tinereţea generaţiei mele în volumul de *Amintiri*, pe care ţi-l trimit azi, cu poşta aeriană.

Revenim la Paris pe la începutul lui mai şi vom sta de vorbă.

Al D-tale, cu toată prietenia,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Virgil Tănase (n. 1945), prozator şi dramaturg stabilit la Paris din 1977, colaborator al postului de radio Europa liberă. Autor al pieselor de teatru: *De Crăciun după revoluţie*, *Veneţia mereu*, *Îngeri, melci şi portocale* etc.

CĂTRE RĂZVAN THEODORESCU

Chicago, 10 feb[ruarie] 1977

Mult stimate coleg,

Reîntorcîndu-mă la Paris pe la sfîrşitul lui ianuarie, am găsit aici *Un mileniu de artă*, pentru care vă mulţumesc foarte sincer. N-am apucat să citesc decît „Introducerea“, şi sînt tot atît de „cucerit“ ca acum doi ani, cînd citeam (cu creionul în mînă şi cu caietul de note în faţă) *Balcani, Bizanţ, Occident* [*la începuturile culturii medievale româneşti (secolele X–XIV)*]. Nici nu mai ştiu dacă v-am scris, mulţumindu-vă, atunci. E drept, mai mult de jumătate din scrisorile mele cu ţara se rătăcesc pe drum, şi asta îmi reduce elanul corespondenţei.

Îi spuneam lui Sorin [Alexandrescu], ce păcat că *Balcanii*... n-a apărut într-o limbă de circulaţie şi, mai ales, într-o editură de prestigiu internaţional. Autorul ar fi fost, astăzi, nu numai „cunoscut“ pretutindeni, ci recunoscut ca una dintre marile autorităţi în istoria civilizaţiilor meridionale. (Publicarea într-o limbă străină în ţară n-ar fi însemnat acelaşi lucru, dar totuşi ar fi fost *ceva*...)

Cu multă bucurie v-aş trimite acele cărţi ale mele, recente sau nu, care v-ar interesa. Dar în ultimul timp s-au pierdut atîtea pachete pe drum, încît nu mai îndraznesc. Totuşi, dacă vă interesează, indicaţi-mi titlurile şi o adresă în Europa, unde le-aş putea expedia. Încă o dată mulţumiri! Şi urări de bine

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Răzvan Theodorescu, Bucureşti

Publicat de Mircea Handoca în *Panoramic Radio TV* nr. 2, 14–20 ianuarie 1991.

(Notă a lui Răzvan Theodorescu: „Am însoţit textul cu o scurtă notă, în care am reprodus şi explicaţiile destinatarului privitoare la împrejurările în care i-a fost trimisă această scrisoare.

«În iarna 1974–1975, Sorin Alexandrescu, profesor de literatură română la Universitatea din Amsterdam şi nepot al lui Mircea Eliade, i-a trimis acestuia cartea mea *Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale româneşti (secolele X–XIV)* Bucureşti, 1974. Ulterior, Asociaţia «Ro-

mânia» i-a trimis lui Mircea Eliade cartea mea *Un mileniu de artă la Dunărea de jos (400–1400)*. La aceste circumstanțe se referă scrisoarea marelui savant.»")

CĂTRE N. AL. TOSCANI

26 februarie 1976

Mult stimate Domnule Toscani,

Întorcîndu-mă aseară la Chicago după două săptămîni petrecute la Paris, am găsit scrisoarea D-voastră din 6 februarie (data poştei: 15 feb[ruarie]). Vă mulțumesc foarte sincer pentru interesul pe care-l arătați *Coloanei*... Din păcate, nu îndrăznesc să-mi dau consimțămîntul proiectului de care-mi vorbiți. Şi iată de ce: 1) piesa (scrisă pentru a fi citită) nu e „reprezentativă", nu reflectă literatura pe care o scriu de vreo cincisprezece-douăzeci de ani; 2) cum scrierile mele literare şi teoretice sînt doar aproximativ cunoscute în țară, risc să fiu „introdus" unei mase considerabile de spectatori printr-o operă minoră, de care eu cel dintîi sînt departe de a fi mulțumit. Sincer vorbind, prefer să fiu ignorat decît să apar ceea ce nu sînt: autorul unei piese ratate. (Am scris *Coloana* dintr-o disperată nevoie de *a înțelege* secretul sterilității lui Brâncuşi în ultimii douăzeci şi cinci de ani ai vieții sale, atît de creatoare pînă atunci...)

Nădăjduind că acest refuz nu va fi răstălmăcit, rămîn al D-voastră sincer,

Mircea Eliade

P.S. Evident, voi fi bucuros să răspund, în măsura puterilor mele, întrebărilor în legătură cu lucrarea pe care o pregătiți[1].

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] În scrisoarea din 6 februarie 1976, N. Al. Toscani îl ruga pe Eliade să-i îngăduie să-i pună unele întrebări privitoare la cartea la care lucra (despre originea religioasă a teatrului).

CĂTRE GIUSEPPE TUCCI*

[1926]

Je prends le courage d'ajouter encore quelques mots. Je comprends à quel point vous êtes occupé et dans l'impossibilité de répondre à chaque cor[r]espond[a]nt (admirateur) en part. Et en fait, vous avez parmi mes collègues beaucoup de lecteurs qui s'intéressent ardemment à vos travailles.

Notre bibliothèque, suffisamment pauvre, est cependent très [re]cherchée. Je vous communique quelques chiffres, re[c]ueill[i]s sur votre livre en trois mois (septembre-novembre): *Taoismo* — 14 lecteurs; *Saggezza cinese* — 21; *Rayacekhara* — 5; *L'influsso del Buddhismo sulla civiltà dell'estremo oriente* 9. Vous comprenez quel nombre obtiendra le *Buddhismo*... Et vous ne savez pas que notre bibliothèque est douloureusement pauvre (324 livres étrangers et cinq collections de revues presque tous reçus en don!) et se trouve déposée dans la même rédaction de la *R*[*evista*] *u*[*niversitară*], une mansarde de deux mètres sur trois...

Mais il faut revenir. Nous seront heureux de pouvoir entrer en cor[r]espondence avec quelques[-uns] de vo[s] élèves étudi[a]nts universitaires de Dacca. (Nous connaissons encore l'anglais, l'allemand, l'espagnol). Ça ne sera [pas] une simple distraction, mais un sérieux moyen de nous informer. Moi et mes collègues [nous] étudions avec enthousiasme l'Asie et nous souf[f]rons de la pauvreté des bibliothèques roumaines. Nous implorons les savants de nous mander des livres — et no[s] prières ont toujour[s] succès. [En même temps], nous vous implorons: vous avez des amis, collègues, illustres professeurs, auteurs de livres que nous sav[o]ureron[s] avec délices; nous vous prieron[s] de tous nos cœurs de bien vouloir intervenir auprès d'eux, pour nous envoyer quelques-uns de leurs ouvrages. Nous publierons des récensions dans les revues roumaines et même des traductions partielles.

Voici les premières informations que nous voulons recevoir de nos gentils correspondants:

1) Quels sont les [maisons d']édit[ion]s des livres anglais ou français — qui se trouvent dans les principaux cités indiennes, particulièrement Dacca, Benares, Bombay, Calcutta?

2) S'ils ont la bonté de nous mander les derniers catalogues.

3) Également une liste des livres érudits anglais sur la pensée et l'histoire orientales qui se peuvent procurer dans les libraries locales et avec quel prix.

4) Si le livre de Masaharu Anesaki et Edmunds et celui de Wieger sont épuisées aussi dans les cités indiennes.

J'espère beaucoup dans la bonté de vo[s] savants amis de Dacca. En Italie nous co[mp]tons parmi nos bienfaiteurs: Formichi, Pettazzoni, Aliotta, Macchioro, Luzzi, Rostagni, Mieli, Celli, etc.

Fragment de scrisoare aflat în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Publicată de Mircea Handoca în *Manuscriptum*, an XIX (1988), nr. 3, pp. 174–175.

* Giuseppe Tucci (1895–1984), unul dintre cei mai valoroşi orientalişti ai lumii, a ocupat un loc important în biografia spirituală a lui Mircea Eliade. Lingvist şi istoriograf de rară erudiţie, Tucci este autorul a peste şaizeci de volume. A organizat opt expediţii în Tibet, ultima dintre ele în 1948. În 1952 şi 1954, a condus două expediţii în Nepal, iar în 1956 a inaugurat săpături arheologice în Afganistan şi estul Iranului.

Încă din 1926, Mircea Eliade îi va consacra un articol. Cei doi se vor întîlni la Calcutta în ianuarie 1929.

Tucci este acela care a încercat în 1930 să convingă autorităţile române că rechemarea în ţară a tînărului bursier ar fi lipsită de sens. Pentru a-şi însuşi limba sanscrită, avea nevoie de cel puţin cinci-şase ani. În 1931, a fost ales membru al Academiei Italiene şi a condus două publicaţii ştiinţifice: *Asiatica* şi *East and West Journal*, la care a colaborat şi Mircea Eliade.

[Traducere]

Îmi iau îndrăzneala să mai adaug cîteva cuvinte. Înţeleg cît sînteţi de ocupat şi în imposibilitate să răspundeţi fiecărui corespondent (admirator) în parte. Şi într-adevăr, aveţi printre colegii mei mulţi cititori care se interesează cu înfocare de lucrările D-voastră.

Biblioteca noastră, destul de săracă, e totuşi foarte căutată. Vă comunic cîteva cifre adunate despre cărţile D-voastră: în trei luni (septembrie-noiembrie) *Taoismul* — 14 cititori; *Saggezza cinese* — 21; *Rayacekhara* — 5; *L'Influsso del Buddhismo sulla civiltà dell'estremo oriente* — 9. Puteţi bănui ce număr va obţine *Buddhismo*! Şi D-voastră nu ştiţi că biblioteca noastră este dureros de săracă (324 de cărţi străine şi cinci colecţii de reviste, aproape toate primite în dar!...) şi se află depusă în aceeaşi redacţie a *Revistei universitare*, o mansardă de doi metri pe trei.

Dar trebuie să revin. Vom fi fericiţi să putem intra în corespondenţă cu vreunul dintre elevii D-voastră, studenţi la Universitatea din Dacca. (Mai cunoaştem engleza, germana, spaniola.) Asta nu va fi o simplă distracţie, ci un mijloc serios de a ne informa. Eu şi colegii mei studiem cu entuziasm Asia şi suferim din pricina sărăciei bibliotecilor româneşti. Îi implorăm pe savanţi să ne trimită cărţi, şi rugăminţile noastre au totdeauna succes. La fel vă implorăm şi pe D-voastră: aveţi prieteni, colegi, iluştri profesori, autori de cărţi pe care le vom savura cu mare plăcere. Vă rugăm din toată inima să interveniţi pe lîngă ei ca să ne trimită unele dintre lucrările lor. Vom publica recenzii în revistele româneşti şi chiar traduceri parţiale.

Iată primele informaţii pe care dorim să le căpătăm de la amabilii noştri corespondenţi:

1) Care sînt editurile de cărţi englezeşti sau franceze care se află în principalele oraşe indiene, mai ales Dacca, Banares, Bombay, Calcutta?

2) Dacă au amabilitatea să ne trimită ultimele cataloage.

3) De asemenea, o listă de cărţi erudite englezeşti despre gîndirea şi istoria orientală care se pot procura la librăriile locale şi cu ce preţ.

4) Dacă lucrarea lui Masaharu Anesaki şi Edmunds şi cea a lui Wieger sînt epuizate şi în oraşele indiene.

Sper mult în bunătatea prietenilor noştri savanţi din Dacca. În Italia, îi numărăm printre binefăcătorii noştri pe domnii Formichi, Pettazzoni, Aliotta, Macchioro, Luzzi, Rostagni, Mieli, Celli etc.

CĂTRE REMUS TZINCOCA

20 octombrie 1960

Dragă Maestre,

Te felicit din inimă şi mă bucur sincer că ai fost numit directorul cultural al Uniunii şi Ligii. Nu mă îndoiesc că spiritul D-tale de iniţiator, energia şi priceperea D-tale vor face minuni. În sfîrşit, colonia românească din America va face o activitate vrednică de trecutul şi valoarea ei. Toţi cei care, într-un fel sau altul, avem de-a face cu valorile culturale, nu putem decît să ne felicităm pentru această hotărîre a Uniunii şi Ligii [Societăţilor Româneşti din America].

Sînt foarte măgulit că te-ai gîndit la mine ca unul dintre consilierii culturali. Sînt iarăşi foarte măgulit că mă aflu alături de Aron Cotruş. Dacă socoteşti că aş putea fi de folos în acţiunea pe care te pregăteşti s-o începi, accept cu plăcere să fiu printre consilieri.

Cu bune sentimente, rămîn al D-tale,

Mircea Eliade

Publicat în *America* (Cleveland, Ohio, 1960, noiembrie, 1, nr. 84)

CĂTRE DUMITRU ŢEPENEAG

I

6 ian[uarie] 1971

Dragă Ţepeneag,

Îţi urăm un an nou fericit, spornic şi plin de izbîndă!

Vina o port eu. Am primit scrisoarea (dar nu cărţile! Ce fel de cărţi erau?) şi nu m-am învrednicit să răspund. Iertare!

Nu mă pricep la prefeţe. Dar, dacă *trebuie*, scriu cu bucurie pagina în care voi saluta volumul D-tale.

Asigură-l pe Gallimard. Şi, nu uita, cînd va trebui să scriu prefaţa, să-mi trimiţi cartea despre care voi scrie.

Numai noroc şi sănătate!
Te îmbrăţişează, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Au fost pe la mine Adrian Păunescu şi soţia, Paul Everac, D. R. Popescu. S-au mai anunţat şi alţii. La Paris, cum mai staţi?

Publicată de destinatar în *România literară*, nr. 39 din 2–8 octombrie 1996, cu următoarea notă introductivă:

„Mircea Eliade m-a primit cu multă căldură cînd am ajuns prima oară la Paris. Pe vremea aceea, exilul îmi cînta osanale. D-le, dumneata eşti un mit!... Căldură şi ironie din partea unui specialist în mituri. Pentru mituri îl respectam şi eu, nu pentru literatura lui, care mi se părea prăfuită. (Eram pe vremea aceea un avangardist fanatic. Cu timpul, m-am mai calmat...) Şi limba scrierilor lui mi se părea depăşită. Şi aici măcar cred că nu greşeam. De aceea, în franceză, literatura lui Eliade sună mai bine decît în româneşte. Nu e de mirare recunoştinţa sinceră şi admiraţia pe care de atîtea ori scriitorul a exprimat-o pentru Alain Paruit, traducătorul.

Omul Eliade era oricum seducător. Vroia să seducă şi nu dădea greş. Ca un adevărat Don Juan social, nu-şi dădea prea multă osteneală să selecţioneze. Seducea tot ce-i cădea sub ochi: de la Păunescu pînă la D. R. Popescu. Unii dintre cei seduşi îl cam duceau cu preşul... Relaţia cu mine era facilitată (sau complicată) şi de faptul că fusesem coleg de liceu cu unicul său nepot, Sorin Alexandrescu, cu care rămăsesem prieten. Ceea ce nu m-a împiedicat, începînd cam din 1979, cînd am plecat pentru un an la Berlin, să rup relaţiile cu Mircea Eliade. Le-am rupt discret. Nu m-am mai dus împreună cu ceilalţi exilaţi de vază să-l vizitez cînd venea, vara, la Paris, unde rămînea pînă prin octombrie. Am rupt relaţiile cum le-am rupt cu întreg exilul vinovat, în ochii mei, de-a nu fi protestat în momentul cînd autorităţile franceze mi-au refuzat naturalizarea. Dar despre povestea asta şi despre purtarea mea penibilă de Ahile de iarmaroc, m-am săturat pînă în gît. Aşa că mă opresc.

D[umitru] Ţ[epeneag]"

II

30 iunie 1971

Dragă Ţepeneag,

Răspund pe loc scrisorii din 25 iunie. Evident, voi scrie (cu bucurie şi entuziasm) „recomandarea" către Fundaţia Ford. Dar trebuie să ştiu (1) *cui* o adresez şi (2) sub ce *formă* (de obicei,

recomandările se fac pe formulare speciale). Dacă ai aranjat deja lucrul acesta și voi primi, direct de la Fundație, formularul respectiv, nu te mai obosi să-mi răspunzi.

Vom fi în Europa (Italia) pe la 15 aug[ust] și la Paris pe la 25-30 aug[ust], așa că ne vom vedea curînd. Îți voi completa atunci seria cărților mele.

Aștept să văd cum e „concepută" *Est-Vest* înainte de a făgădui colaborarea. (De altfel, am renunțat la „scris" — mă concentrez asupra *cărților* începute.)

Am auzit atît de multe de Paul Goma, încît abia aștept să-l citesc.

L-ai văzut pe Adrian Păunescu la Paris? Dar pe D[umitru] Micu?

Cere-i lui [Ion] Cușa *Noaptea de Sînziene* (deși aș fi vrut să o poți citi *întreagă* — deci și partea [a] II[-a] — în continuare).

Adresa lui Sorin [Alexandrescu]: Singel 132, Amsterdam.

Nu trebuie să-ți pierzi nădejdea (cu editorii francezi). Continuă a scrie ca și cum ai avea o sută de contracte de satisfăcut (pentru că asta se va întîmpla într-o zi, și e bine să fii pregătit...)

Te îmbrățișează cu prietenie, al d-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *România literară*, nr. 39, din 2–8 octombrie 1996

III

10 martie [1]973

Dragă Țepeneag,

Am primit, acum un an, volumul de nuvele, iar acum, de curînd, romanul. Îți mulțumesc atît de tîrziu p[entru] că nu știam unde să-ți scriu. Mă bucur că te afli la Paris. P[entru] cîtă vreme? Sper, cel puțin pînă prin iulie, cînd venim și noi...

Romanul a fost confiscat de Christinel, așa că nu l-am putut citi. O voi face, sper, zilele acestea. Nuvelele — pe care le cunoșteam în original — mi s-au părut admirabil traduse. Te felicit că ai avut norocul să găsești un asemenea traducător.

Ți-a plăcut deci *Un om mare*? Am scris-o într-o zi, acum vreo douăzeci și opt de ani, la Cascaes, pe malul Atlanticului. Speram că mă voi întoarce curînd în țară — și aveam multe nuvele „în cap“: vroiam să pregătesc un volum p[entru] Al[exandru] Rosetti, care tocmai fusese reintegrat la Fundații. Dar peste cîteva luni veneam la Paris și, ca să pot trăi, am pus literatura deoparte și m-am concentrat asupra indianisticii și istoriei religiilor... Cum spunea cineva: o soartă și-un destin — căci restul e fatalitate...

Îți urează mult noroc și sănătate al D-tale fidel cititor

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *România literară*, nr. 39, din 2–8 octombrie 1996

IV

19 aprilie 1973

Dragă Țepeneag,

Răspund pe loc scrisorii D-tale din 11 aprilie. De acord cu proiectul *Lettres Nouvelles*. Dar ce nuvelă nu depășește cincisprezece pagini? *Un om mare*, *Douăsprezece mii de capete de vită*, (poate) *Adio!*. Cam toate sînt *vechi*, scrise acum cincisprezece-douăzeci și cinci ani. Nu le „reneg“, dar... În orice caz, alege D-ta. Știu că ți-a plăcut *Un om mare*. Sau, poate, *Adio!*...

În privința volumului de nuvele, iată care e situația: Gallimard are opțiune asupra întregii mele producții; dar, dacă ezită, pot publica aiurea. Acum vreo patru-cinci săptămîni, i-am trimis lui Robert Gallimard *Mîntuleasa* (original și traducerea germană), cerîndu-i să decidă, p[entru] că un alt editor (în principiu, Denoël..., dar și altcineva, al cărui nume îmi scapă) vrea s-o publice. N-am primit încă răspuns — dar îi scriu din nou. Cu această ocazie, îi voi scrie și despre *volumul* de nuvele. Paruit este excelent; însă *La țigănci* și *Podul* au fost deja traduse de Allain [sic!] Guillermou (prima a apărut, trunchiată, în *La Revue de Paris* de acum cîțiva ani). În cazul cînd avem un răspuns (oricare) și Paruit e de acord, el ar traduce *restul* (*Ivan*, *Adio!* și altele, vom vedea care).

Voiam să-ți scriu mai demult despre *Arpèges*, dar nu mai știam dacă ești la Paris sau te-ai reîntors. Romanul, care i-a plăcut mult soției mele, m-a *entuziasmat*. L-am citit pe nerăsuflate, și acum aștept o seară „liberă“ ca să-l recitesc. Este singurul text „ultra-modernist“ (cum îi spui D-ta) care m-a încîntat și totodată m-a convins de posibilitățile *artistice* nelimitate a [sic!] tehnicii pe care ai elaborat-o. Am regăsit magia acelei splendide nuvele pe care ai citit-o la „cenaclul Mămăligă“ (cu gara, suedeza și vulturul...), dar ai reușit să depășești chiar acel prodigiu... Fii deci atent! Nu te juca cu daimonul care te inspiră...

Sperăm să fim la Paris pe la 15 iulie — dar, în orice caz, în sept[embrie], după ce ne întoarcem din Finlanda.

Cu prietenie și admirație, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *România literară*, nr. 39, din 2–8 octombrie 1996

V

21 ianuarie 1974

Dragă Țepeneag,

Îmi cer iertare pentru greșeala de a te fi uitat (pe lista serviciului de presă). Și totuși —*felix culpa!* Căci astfel m-am ales cu o scrisoare de-a Dumitale...

Am improvizat lista serviciului de presă la Chicago — și am făcut o sumă de gafe și nerozii: am omis numeroși prieteni, ba chiar și membri ai familiei! Descopăr mereu cîte o boacănă. Culmea este că unii dintre norocoșii care se aflau pe listă n-au primit cartea. Am scris de mai multe ori lui Robert Gallimard ca să aflu ce s-a întîmplat. Nu mai vorbesc de cei din țară: din paisprezece volume trimise, n-a ajuns nici unul! Nu l-a primit nici mama, care merge pe nouăzeci și care-mi repetă că nu are timp să aștepte. (I-am trimis, cu avionul, propriul meu exemplar — dar încă nu știu dacă i-a parvenit.) N-a ajuns volumul nici la Bibl[ioteca]

Academiei, nici lui Al[exandru] Rosetti etc. Probabil că cenzura a pus piciorul în prag. Motive avea, destule.

Mă nedumirește însă observația D-tale că, adică, n-ai găsit textul integral din *Destin*. Cred că te înșeli: *Destin* a publicat începutul dactiloscriptului pe care a lucrat L[ucian] Bădescu. E adevărat că am făcut o selecție (foarte grea) radicală, lăsînd la o parte cam 2/3 din manuscrisul original — dar multe lucruri nu pot fi încă publicate. (Evident, am renunțat la foarte multe pagini de amintiri, convorbiri cu scriitorii din țară etc. — dar oare puteam face altfel, dacă voiam să public un singur volum de nu mai mult de șase sute de pagini?)

În orice caz, îmi va face plăcere să-ți ofer un exemplar „cu dedicație", la Paris... Omagii soției și prietenie D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *România literară*, nr. 39, 2–8 octombrie 1996

VI

(pneumatique[1])
9 ian[uarie 1]975

Dragă Țepeneag,

Am tot așteptat un semn de viață de la D-ta...

Mîine seară, la 8.30, ne vom reuni mai mulți prienteni (de fapt, destul de mulți; cunoscuți și mai puțin cunoscuți...) la restaurantul „La Flutte (*sic*) de Pan", 8, rue Le Regrattier, île Saint-Louis. Sper că va putea veni și Sorin, de la A[mster]dam.

Cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *România literară*, nr. 39, 2–8 octombrie 1996

[1] În Franța, *carte pneumatique* sau *pneumatique* era denumirea corespondenței scrise pe imprimate speciale și expediate odinioară în anumite orașe de la un birou poștal la altul prin tuburi cu aer comprimat (*n. ed.*).

VII

4 mai 1976

Dragă Țepeneag,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 27 aprilie. N-am mai recitit de mult *Domnișoara Christina* și nu-mi dau seama de „valoarea“ ei. Dar cîțiva cititori recenți (printre care marele nostru *metteur en scène*[1]) au fost încîntați (spuneau că s-ar putea face un film...). Așa că, deși fără entuziasm, consimt la traducerea ei, mai ales c-o va face Paruit. Poate că ar fi bine să fie însoțită de o pre- sau postfață, în care să se indice locul acestei cărți vechi (1936!) în ansamblul prozelor fantastice ulterioare. Evident, Paruit are toată libertatea să omită anumite detalii care n-ar putea interesa cititorul străin.

În ceea ce ne privește, nu prea avem noutăți. Payot a publicat *Histoire* I, volum pe care ți-l voi oferi la Paris, „cu dedicație“ (și alte aluzii literare). Ar fi trebuit să am gata vol[umul al] II[-lea] și nu-l am — p[entru] că am scris mai mult la vol[umul al] III[-lea], singurul care mă pasionează.

Cu puțin noroc, vom fi la Paris pe la mijlocul lui iunie, și ne vom vedea (se pare că la *C*[*ahiers*] *de E*[*st*] există telefon...).

Sărutări de mîini Doamnei Țepeneag și prietenie D-tale (dar și urări p[entru] amîndoi).

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *România literară*, nr. 39, 2–8 octombrie 1996

[1] Regizor (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

CĂTRE GEORGE USCĂTESCU*

I

[Antet tipărit]
History of Religions

16 mai 1967

Dragă George,

Mulțumiri pentru felicitări și iertare că răspund atît de tîrziu; iertare că n-am scris deloc de cînd ne-am despărțit, la începutul toamnei, la Madrid.

Între timp, sper că ai primit o scrisoare de la Charles Long în legătură cu volumul omagial.

Am primit mai demult traducerea italiană (*Tempo di Utopia*), dar încă nu versiunea grecească a [lucrării în limba spaniolă] *Profetes de Europa*. E semnificativ că puțin timp înainte de aceasta din urmă a apărut traducerea grecească a *Mitului eternei reîntoarceri* (= *Kosmos kai historia*). Cînd au mai tradus grecii două cărți românești în același an?

Despre vești, ce aș mai putea spune după vestea morții lui Gh[eorghe] Racoveanu?... Mă întreb ce se va alege de „arhivele" lui — manuscrise (cartea despre Nae Ionescu), corespondență, notițe.

Timpul trece repede. Ne vom întîlni deci în curînd la Roma, în septembrie.

De la Christinel pentru Consuela și pentru D-ta, afectuoase salutări.

Adaug omagiile mele Consuelei.

Te îmbrățișează cu prietenie, al D-tale,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, București

* George Uscătescu (1919–1995), poet și filozof român, stabilit în Spania din 1955. Profesor al Universității din Madrid, autor a aproape o sută de cărți (*Istoria filozofiei*, *Augustin*, *Nietzsche*, *Kierkegaard*, *Erasmus din Rotterdam*). Între 1951 și 1976, a apărut la Madrid sub conducerea sa revista *Destin* (în limba română). Printre colaboratori: Grigore Gafencu, Constantin Brăiloiu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Ștefan Lupașcu. Au tipărit în editura sa (*Destin*, tot la Madrid) două dintre cărțile lui Mircea Eliade: *Nuvele* (1963) și *Amintiri* (1966).

II

[Antet tipărit]
History of Religions

10 ianuarie 1972

Dragă Georges,

Iartă-mi întîrzierea — dar am avut o gripă păcătoasă, care m-a ținut vreo zece zile în pat.

Alăturat, începutul *Jurnalului* parizian.

Ţi-aş rămîne îndatorat dacă mi-ai trimite patru exemplare din *Amintiri*. Mi le cer din ţară (unde nu le pot trimite) şi din America.

Omagii pentru Consuela.

Cu veche prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

III

[Antet tipărit]
The University of Chicago
Chicago-Illinois 60637
Committee on Social Thought

14 august 1973

Dragă George,

Nu mai am de mult veşti despre voi. (E drept, nici eu nu m-am prăpădit cu scrisul...) Am primit ultimele două cărţi şi-ţi mulţumesc (din păcate, *Istoria culturii* e plină de pagini goale!...)

Am avut un an plicticos, dar îmi spun că s-ar fi putut să fie şi mai rău!...

Plecăm săptămîna viitoare la Åbo, pentru Congresul de Ist[orie a] Rel[igiilor]. La începutul lui septembrie, vom fi la Paris. Poate te repezi şi pe acolo...

O bună prietenă a noastră, d-na Sanda Wertner, va petrece (curînd, pe la 20 august) o săptămînă la Madrid. Am încurajat-o să-ţi telefoneze. E o femeie remarcabilă (*a scientist*[1]). Soţul ei, doctor german, ea, româncă, născută Loga.

Vă urăm la amîndoi vacanţe frumoase şi, să sperăm, pe curînd,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1] Savant, om de ştiinţă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

CĂTRE ION VALERIAN*

I

16 aprilie [1927]

Roma
Via della Scrofa, 10
int. 5

Iubite domnule Valerian,

Iată, de abia acum îmi țin făgăduința de a colabora la simpatica *Viața literară*. Înțelegi greutățile plăcerii unui student la Roma cu mijloace studențești. Am fost foarte ocupat, crede-mă. Acum, lucrez la texte din filozofia Renașterii. În orele libere, scriu. Îți trimit o schiță. Dacă o publici, îngrijește, rogu-te, de corecturi. E scrisă într-un stil care ar face-o ininteligibilă cu greșeli de tipar.

În curînd, note și articole critice.

Primește, te rog, o dată cu salutările mele, și mulțumiri de la

Mircea Eliade

* Ion Valerian (1895–1981), ofițer, profesor de liceu militar, conducător al revistei *Viața literară* (1926–1941), unde a colaborat și Mircea Eliade. Versuri simboliste în *Caravanele tăcerii* (1923) și *Stampe* (1927), un roman de moravuri *Cara Su* (1935), ediție revăzută în 1969. Volumul de interviuri interbelice *Cu scriitorii prin veac* a apărut în 1967.

Originalul în arhiva Nicolae Scurtu, București

II

12 decembrie [1927]
București

Iubite domnule Valerian,

Mulțumiri pentru publicarea atît de grabnică și de prietenească a capitolului [al] III[-lea], partea a III-a.

Pentru că *Viața literară* e simpatică și săptămînală — m-am hotărît să-ți trimit încă două capitole scurte, bucurîndu-mă dacă ele se vor putea publica în zilele de 17 și 24 decembrie și mulțumindu-ți anticipat pentru găzduire.

Nu vreau să pierd continuitatea. De altminteri, nădăjduiesc să șterg proasta impresie a prezumțiosului *Papini, eu și lumea* prin nostalgia și tristețea din *Decembrie, Un an, Mansarda.*

Dacă M[iron] Grindea acceptă să îngrijească de corecturi, îi mulțumesc. Dacă nu — v-aș rămîne recunoscător să mă vestiți printr-un rînd la *Cuvântul*, cînd și unde le pot face eu.

Al D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Țin să afli că am groază de corecturi. În bucata de sîmbătă, a fost sărit un cuvînt, desfigurîndu-mi o frază. Am avut, se poate spune, noroc.

Originalul în arhiva Nicolae Scurtu, București

III

[29 decembrie 1927]

[București]
Str[ada] Melodiei nr. 1

Iubite domnule Valerian,

Mulțumiri pentru *Stampele* atît de frumoase, pe care le admiram răzlețe în *Viața literară*. Voi scrie, cît de curînd, în *Cuvântul* asupră-le. Iată ce te rog: la 10 ianuarie, trebuie să prezint manuscrisul romanului meu unei edituri, dacă ții să apară și acele două mici capitole pe care ți le-am trimis — le poți da la cules sau poți ruga pe vreun băiețaș să le transcrie. Eu sînt atît de miop și mi-ar veni atît de greu să copiez zece pagini de manuscris... Nu te supăra, rogu-te, de această favoare ce ți-o cer. Îți mărturisesc că do-

resc mult să apară şi *Decembrie*, şi *Un an* şi am alt mic capitol ce ţi-l voi trimite în *Viaţa literară*.

Aşadar, la 10 ianuar[ie] aştept manuscrisele mele.

Al d-tale,

Mircea Eliade

[Dlui I. Valerian, strada Agriculturii 78, loco]

Originalul în arhiva Nicolae Scurtu, Bucureşti

IV

3 martie 1928

Bucureşti
Strada Melodiei nr. 1

Iubite domnule Valerian,

Dintr-o fugă în oraş, care a durat cîteva ceasuri, am aruncat într-o cutie de poştă patru pagini din nou[l] meu roman cu adresa d-tale. Nu ştiu dacă le-ai primit şi le-ai citit. Rîndurile însoţitoare au rămas la moşia unde lucrez; mi-a fost ciudă; poate m-ai socotit obraznic şi necioplit; îţi cer găzduire fără nici un cuvînt introductiv...

Iertare pentru o aventură nebănuită. Uite ce te rog: dacă accepţi manuscrisul, scrie-mi un rînd pe adresa-mi. Dacă nu, vesteşte-mă, voi trece să ridic acele patru pagini într-o seară. Pentru amîndouă ostenelile, mulţumiri. Romanul e aproape gata: e urmarea *Adolescentului miop* şi va fi urmat de o serie întreagă. Titlul e provizoriu; viaţa şi personagiile sînt universitare; de aceea i-am spus *Gaudeamus*... Poate se va numi *Cel care trebuie ascultat*, după titlul unei schiţe de-ale mele.

În curînd mă voi stabili iarăş[i] în Bucureşti. Nădăjduiesc să ne vedem. Revista d-tale e tot mai bună; nu socoti aceasta o laudă cu tîlc; de altfel, credinţa mea asupra revistei d-tale am tipă-

rit-o în *Cuvîntul* şi am s-o mai tipăresc de cum voi relua intens activitatea publicistică.

Încă o dată, mulţumiri şi sincere salutări de la

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Nicolae Scurtu, Bucureşti

V

9 martie [1928]

Bucureşti
Str[ada] Melodiei 1

Iubite domnule Valerian,

Ieri, joi, sosind şi hotărîndu-mă să rămîn definitiv în oraş — ţi-am găsit şi citit cartea d-tale poştală. Îţi mulţumesc pentru cuvintele frumoase ce mi le scrii. Sînt fericit că se publică fragmentul atît de repede. De asemenea, mulţumirile mele pentru notiţa prin care îmi anunţi romanul.

Eu sînt dispus şi bucuros să ne întîlnim în oricare dintre zilele săptămînii viitoare, începînd de marţi, 13 martie, la orice oră. Te stînjene[şte] dacă propun întîlnirea la mine? Stau foarte aproape de *Cuvântul*, prima stradă la stînga statuii Rosetti, dacă vii cu tramvaiul dinspre şos[eaua] Mihai Bravu către Cotroceni.

Aleg întîlnirea la mine, pentru că eu ies rar, iar la redacţie convorbirea ar fi des întreruptă de ritmul dinamic şi evident indiscret al redactorilor.

Cu bucurie mă gîndesc la o intensificare a colaborării mele. Aşteptînd un cuvînt de la d-ta prin care să fixezi ora şi ziua, primeşte prieteneşti salutări de la

Mircea Eliade

P.S. Mă obsedează un gînd stupid. D-ta ai fost joi seara la cinematograf, în banca din faţa mea? Nu v-am revăzut de un an şi jumătate. M-ar jena mult să ştiu că aţi fost şi că nu v-am salutat

Originalul în arhiva Nicolae Scurtu, Bucureşti

CĂTRE JEAN VASILIU*

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

25 februarie 1947

Stimate Domnule Vasiliu,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea D-tale din 19 ianuarie. Mă bucur că o nouă și tinerească editură ia naștere la București. Cît privește romanul meu, el a fost mai demult angajat de Editura Cugetarea. De altfel, pînă la această dată încă nu e terminat, eu ocupîndu-mă de cîțiva ani aproape exclusiv de lucrări științifice și filozofice, singurele pe care le puteam scrie într-o limbă streină.

Am însă aproape gata un volumaș de mici eseuri inedite, în genul volumului meu *Fragmentarium*. Titlul este *Glossarium* și ar avea cam o sută șaizeci [de] pagini. Am găsit editor în țară pentru el, dar dacă vă interesează, vi l-aș putea ceda bucuros, pentru că reprezentați o editură tînără, și eu am rămas cu slăbiciunea tinerilor.

Nu vă trimit fotografia, pentru că nu mai are, astăzi, nici o actualitate.

Al D-tale, cu cele mai bune sentimente,

Mircea Eliade

Publicat în *Almanahul Flacăra*, 1983, p. 248.

* Jean Vasiliu (n. 1908), ziarist și scriitor care, după al doilea război mondial, întemeiază o nouă editură în București și face contracte cu cîțiva scriitori în vederea editării lor.

CĂTRE TUDOR VIANU

București
Str[ada] Palade, 43

8 febr[uarie 1]939

Iubite Domnule Tudor Vianu,

Îndrăznesc să vă adresez această scrisoare, pentru că nu e vorba de mine și pentru că, mai ales, nu cer nimic pentru mine. Am

tăcut cînd n-am avut de coşniţă, am tăcut şi cînd n-am avut bani de chirie; dar, de data aceasta, nu mai am dreptul să tac.

O adresă de la Imprimeriile Naţionale primită azi-dimineaţă mă anunţă că trebuie să plătesc urgent restul de 50 000 de lei, cît am rămas dator pentru tipărirea revistei *Zalmoxis* (20 000 de lei mi-a dat Facultatea, astă-vară, prin intervenţia domnului [Constantin Rădulescu-]Motru, ca să pun materialul în lucru). Altminteri nu-mi eliberează revista, urmează proces etc.

Cînd m-am hotărît să editez *Zalmoxis*, *Revue des études religieuses*, şi am cerut colaborarea atîtor savanţi de renume, aveam promisiunea domnului [Mircea] Cancicov etc. că voi putea tipări această revistă la Imprimerii, costul ei acoperindu-se dintr-o eventuală subvenţie. Văzînd că trec luni după luni (din februarie, în mai) şi că eu primesc din trei continente manuscrise, fără să am un ban, ca să le pun în lucru, m-am hotărît să renunţ la *Zalmoxis* şi să înapoiez studiile iluştrilor mei colaboratori, cu scuzele de rigoare. D. Motru n-a voit să audă de aşa ceva. Nici d. Al[exandru] Rosetti, nici generalul [Nicolae] Condiescu, nici d. [Mihail] Ralea etc., etc. Toţi spuneau că ne putem face de ruşine ţara, că revista asta în care apar studii de folclor românesc şi balcanic, etnografie, istorie a religiilor etc. e prea preţioasă, că ne face cinste etc. D. Motru mi-a găsit 20 000 de lei şi am pus-o sub tipar. Acum, revista e gata şi eu aştept să fiu dat în judecată pentru că nu o pot plăti. Am cerut Imprimeriilor să-mi îngăduie să o plătesc în rate, livrîndu-mi exemplarele ca să mai pot vinde ceva. Imprimeriile mi-au refuzat oferta. Trebuie să plătesc tot[ul] înainte de a lua revista.

Ce să fac? Am început să caut abonaţi. Am găsit doar vreo zece-doisprezece. Am luat o traducere de la Fundaţii ca să mai acoper din datorie, dar eu sînt încă bolnav, nu pot lucra decît două-trei ceasuri pe zi, nu pot termina traducerea înainte de trei luni. L-am rugat pe [d.] Condiescu, pe d. Rosetti. Mutism absolut.

Şi, cu toate acestea, *Zalmoxis* este un lucru minunat: 300 [de] pagini, planşe, studii semnate exclusiv de nume ilustre, recenzii asupra literaturii religioase din trei continente. Colaboratorii din străinătate îmi dau zor cu scrisorile: cînd le trimit extrasele? etc.

M-am gîndit că d-ta poţi vedea pe dnii: Ralea, Condiescu, Ion Marin Sadoveanu, că s-ar putea obţine vreo subvenţie sau abo-

namente de susţinere. Eu nu îndrăznesc să le cer ceva. Nu ştiu nici dacă pot ajunge la Domniile lor. Te rog să mă crezi că aici nu mai e vorba de mine, ci de un angajament al culturii române, care vrea să se exprime pe plan european. E posibil ca lucrul acesta să nu fie înţeles de atîţia intelectuali care sînt astăzi la locurile de comandă?

Te rog din suflet să-mi ierţi această scrisoare. Eu am telefonul 28560. Dacă ai nevoie de mine, dacă vrei vreo informaţie despre *Zalmoxis*, mă găseşti oricînd.

Cu mulţumiri anticipate, al d-tale cu multă prietenie,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Scrisori către Tudor Vianu* II (1936–[19]49), ediţie îngrijită de Maria Alexandrescu Vianu şi Vlad Alexandrescu, note de Vlad Alexandrescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1994, pp. 168–169.

CĂTRE VASILE VOICULESCU

Carte poştală ilustrată:
Berlin, Adolf Hitler Platz

[18 iulie 1936]

Dlui Dr. V. Voiculescu
Soc[ietatea] de Radiodifuziune
Str[ada] G[ene]ral Berthelot
Bucureşti
Rumänien

Vă salutăm şi vă mulţumim încă o dată din Berlin, unde ne-am întîlnit şi prin bunăvoinţa şi ajutorul D-voastră.

Devotaţi,

Nina şi Mircea Eliade

Muzeul Literaturii Române, 13 353

CĂTRE ALEXANDRU VONA*

I

29–30 noiembrie 1949

Dragă Domnule Vona,

Cuprins de remuşcări, mă apuc să-ţi scriu acum, cînd a trecut mult de miezul nopţii şi orice mijloc de a te atinge direct ne este interzis. Sînt cîteva zile de cînd am recitit biletul d-tale şi am înţeles că m-am făcut vinovat de o culpă încă inedită în catastiful meu infernal: aceea a mojiciei, agravată de tînjeală, amnezie şi deznădejde. Căci dacă ţi-aş fi scris şi aş fi încercat să mă scuz măcar în dimineaţa următoare nevredniciei mele, încă aş fi putut nădăjdui într-un obraz spălat! Dar am lăsat să treacă şi aceste cîteva zile, paralizat de propria mea pierdere a nădejdii. Îmi spuneam că nu mai e nimic de făcut, că prea am fost mitocan! Şi asta, eu însumi, mie însumi — care am învăţat, uneori pe propria mea spinare, că singurul păcat care sigur nu mai poate fi iertat este păcatul împotriva nădejdii (la limită — sinuciderea).

S-a întîmplat că nu eram în Paris la data amabilei d-tale invitaţii. (Duc un fel de viaţă secretă, care n-are nici măcar meritul de a camufla îndeletnicirea mea actuală: scriu un roman!... Şi te rog, discreţie absolută — să nu ne audă Sorbona!). Cîteva zile în urmă, rătăcisem scrisoarea d-tale şi uitasem data. Apoi, au urmat toate celelalte: oboseala, tînjeala, amnezia. Dacă mă poţi ierta, e semn ales: îţi începi strălucit cariera de Boddhisattva!...

Omagiu D-nei, şi D-tale aceeaşi (dacă mai poţi s-o crezi?!) sinceră prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *România literară*, an XXVII, 1994, octombrie 12–18, nr. 39, p. 13

* Alexandru Vona (n. 1922) debutează editorial cu un volum de versuri (1936). În 1947, exilat la Paris, se consacră profesiunii de inginer. Îndemnat de Ovidiu Constantinescu, îşi revede pentru tipar romanul din 1947 *Ferestre zidite*. Cea de-a doua ediţie a romanului a apărut în 1993, fiind tradus în germană, franceză, italiană, olandeză şi spaniolă.

II

Mircea Eliade
Hotel Excelsior

3 februarie 1952

Dragă Vona,

Probabil că n-ai să ne crezi, dar ne-am gîndit aici la D-ta adesea, şi chiar foarte adesea (dacă se poate spune aşa!). Ţi-aş fi scris mai demult, dar şovăiam, aş fi vrut să-ţi dau măcar o veste, dacă nu o veste bună. De-abia ieri am terminat partea I a romanului, şi Christinel, care a dactilografiat pînă acum peste două sute de pagini şi mai are vreo sută-o sută douăzeci, ne-a promis că manuscrisul va fi gata pe la 15 ale lunii acesteia. Îţi scriu deci, ca să-ţi spun că pe la acea dată vei primi un exemplar trimis prin poştă recomandată, pe care am să te rog să-l citeşti cu ochiul criticului, iar nu al prietenului. M-am gîndit mai demult să-ţi trimit un fragment, dar, cum primele zece pagini ale romanului nu sînt încă dactilografiate pentru că nu mă mulţumesc (sper să le refac zilele acestea), am renunţat. Din multe şi multe motive, prefer să citeşti partea I întreagă.

În afară de aceasta, absolut nici o noutate. Timpul nu prea e faimos, stăm acasă şi lucrăm. În şase săptămîni, am fost o dată la Menton şi altă dată la Nisa. Sînt totuşi mulţumit că am linişte. Începînd din martie, reintru în ciclul infernal al „conferinţelor ştiinţifice" etc., etc. Mă îngrozesc (din nenorocire, trăiesc din astea!). Nici o veste de la [Günther] Spaltmann; am auzit doar că nu-şi mai poate mişca mîna dreaptă şi că scrie uneori, cu un deget, cîteva rînduri, la maşină. Dacă n-ai primit încă manuscrisul, roagă-l să ţi-l trimită. Adresa: Dorotheenstrasse 141, Bonn.

În privinţa volumului d-tale de nuvele, acceptat deja în colecţia „Cartea pribegiei" (îţi voi da la Paris *Iphigenia* mea, apărută în aceeaşi colecţie), m-ai pus din nou pe gînduri: dacă ediţia franceză a romanului va întîrzia încă, poate că ar fi bine să publici originalul românesc în locul nuvelelor. Încă nu ştiu ce-aş putea să-ţi spun. *Lina* m-a derutat; este un text dificil, care mi-a fost accesibil abia la a doua lectură şi pe care am început să-l gust începînd cu a treia. Dar mă gîndesc la eventualii lectori ai „Cărţii

pribegiei": majoritatea păşunişti (în cel mai bun caz!), dacă nu agramaţi, patrioţi activişti sau români americani care găsesc că *Ion* „ar fi bun dacă ar fi mai uşor de înţeles". Asta e realitatea. Pe de altă parte, *acesta* este felul d-tale de a scrie şi de a prezenta lumea d-tale, care e tot o lume românească, pe care nimeni altul n-a văzut-o aşa de bine ca d-ta. În pofida paşaportului, d-ta eşti şi rămîi scriitor român şi *trebuie* să coexişti în „C[artea] p[ribegiei]" alături de păşunişti, foşti şi viitori legionari, detaşaţi activişti, existenţialişti şi toţi ceilalţi care (vai!) vor mai veni — căci *aceasta* este literatura românească din exil. (Alta — „n-are maica, că ţi-ar da!..."). Vom mai sta de vorbă. Mă gîndesc că *Lina*, bine tradusă, ar putea apărea în revista *Roman*. O cunoşti? Are cele mai bune lucruri de proză — în special, streine — care s-au tipărit în Franţa. Ai putea să le trimiţi două nuvele, „de încercare". E o revistă lansată, şi cititorii ei — poate cei mai buni, şi nu numai din Franţa.

Sper să mă reîntorc la Paris la începutul lui martie. Dar îţi voi trimite, mai înainte, romanul. Salutări prieteneşti lui Geo — şi omagii familiei. Christinel şi cu mine îţi strîngem mîna cu prietenie,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *România literară*, an XXVII, 1994, octombrie 12–18, nr. 39, p. 13

III

Täsch bei Zermatt

15 august 1955

Dragă Vona,

Ne-a părut foarte rău că n-ai fost cu noi. Ca niciodată, timpul s-a păstrat neobişnuit de frumos. Au fost zile fără nici un nor. Am urcat la Pronergrat, dar nu mai departe, pentru că sîntem amîndoi în pantofi de vară. Şi-apoi s-a mai întîmplat ceva. Scrisesem, pe jumătate, o nuvelă la Ascona şi am terminat-o aici. Iar după ce-am terminat-o, mi s-a făcut să scriu încă una, *Pe strada Mîntuleasa*... şi, pe măsură ce scriam, se lungea, aşa că, la ora actuală, ame-

ninţă să devină un mic roman. Astfel s-a întîmplat că, în loc să colindăm pe munţi, eu scriam — iar Christinel citea, la soare, *Port Royal* al lui Sainte-Beuve. Mai rămînem aici doar o săptămînă, şi ne pare rău. Căci aveam linişte, eram feriţi de turiştii mondeni — şi aveam totuşi gheţarii în faţa ferestrei noastre. N-aş sta la Zermatt — dar am prins mare slăbiciune pentru Täsch.

În ce priveşte răspunsul lui [Robert] Kanters, cred că trebuie să renunţi la gîndul de a fi editat. Cartea D-tale are un destin curios, de carte fermecată, şi trebuie acum să faci efortul s-o editezi singur. Poate că soluţia pe care ţi-a propus-o A. Bay (aşa îl cheamă?) e totuşi bună. Nu mă îndoiesc că romanul D-tale va avea succes — începînd cu succesul de critică. Adu-ţi aminte opiniile lui R[oger] Caillois şi toţi ceilalţi. Iar după succesul de critică, va urma snobismul şi, în cele din urmă, succesul la adevăraţii cititori. Cu farmecele şi destinele nu poţi lupta singur — mai ales că eşti inginer şi nu prea iei în serios lucrurile acestea grave...

Între 23–30 august, vom fi la Casa Tamaro, Ascona. La 1 sept[embrie], la Paris, în rue de la Tour. Christinel vă trimite salutări prieteneşti la amîndoi. Sărută mîinile Ermiei şi te îmbrăţişează şi pe D-ta al vostru

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *România literară*, an XXVII, 1994, octombrie 12–18, nr. 39, p. 13.

CĂTRE OCTAVIAN VUIA

I

Paris

8 ianuarie 1953

Dragă Vuia,

La mulţi ani şi toate cele spornice să ţi se împlinească!

Răspund pe loc scrisorii D-tale din 5 ianuarie, primită acum două ceasuri (căci de la Soisy în Paris poşta face cam tot atîta ca din Sicilia la Londra...).

Dacă n-am scris încă textul n-a fost datorită duhurilor rele. Şi nici măcar faptului că sînt ocupat. (Cine nu e ocupat?!) Dar, de cîteva săptămîni, m-am rupt de orice altă preocupare ca să regăsesc universul interior al unui roman la care lucrez de mult. N-am putut, nu pot încă, să mă gîndesc la altceva.

Prin decembrie, am primit o scrisoare de la Prinţul Nicolae. Părea nemulţumit şi mă întreba dacă i-ai predat Principelui Tehkotona memoriul pentru Fundaţia Ford. I-am răspuns că, dacă i-aţi făgăduit, probabil că i-aţi înmînat-o la timp. Scrisoarea Prinţului Nicolae cuprinde şi alte amănunte, pe care ţi le voi comunica. Între altele, mă roagă să propun pe Principele Tehkotona membru de onoare.

Am văzut-o pe dna M. înainte de Craciun şi i-am vorbit de D-ta şi de cartea pe care o pregăteşti. Era tot atît de favorabilă pe cît s-a arătat întotdeauna faţă de D-ta. Te sfătuiesc, totuşi, să treci o dată pe la ea cu manuscrisul sau măcar cu tabla de materii a lucrării. Am observat că lucrurile acestea o impresionează. În ceea ce mă priveşte, aştept cu nerăbdare cartea şi o voi prezenta imediat la Gallimard, adică lui Brice Parain, singurul filozof-consilier de editură pe care-l cunosc.

Mi-am notat zilele de 17 şi 18 ianuarie, aşa că voi fi prezent. Ne putem întîlni, înainte de 17 ianuarie, la sfîrşit de după-amiază, pe la orele 6.30–7 seara. Rămîi apoi să cinezi cu noi.

Încă o dată, toate cele bune şi omagii Dnei.

Al D-tale cu prietenie,

Mircea Eliade

Publicată în volumul Octavian Vuia, *Întîlnire cu oameni şi idei*, o carte gîndită de Nicolae Stroescu-Stânişoară, Editura Jurnalul literar, 1995, pp. 83–84.

II

Paris

18 i[unie 1953]

Dragă Vuia,

În locul ilustratei cu salutările tradiţionale de la „băi“, îţi trimit rîndurile acestea. Am putut lucra destul de bine la roman. Dar

săptămîna viitoare trebuie să mă întorc şi să-mi pregătesc conferinţele pentru Ascona.

Am primit invitaţia alăturată. Te rog citeşte-o şi vezi dacă nu s-ar putea alcătui, în colaborare, un tablou al activităţii româneşti la Paris. Roagă-l pe [Octavian] Buhociu să se ocupe. Trebuiesc notate conferinţele Centrului M[ihai] Eminescu, Institutului Catolic etc. Dar vom mai sta de vorbă.

Omagii Dnei Vuia. Al D-tale, cu toată prietenia,

Mircea Eliade

Publicată în volumul Octavian Vuia, *Întîlnire cu oameni şi idei*, o carte gîndită de Nicolae Stroescu-Stânişoară, Editura Jurnalul literar, 1995, p. 84.

III

Paris
9 decembrie 1953

Dragă Vuia,

Sînt de acord cu întîmpinarea pe care ai făcut-o părintelui Bârlea. În nici un caz centrul nu poate lua o atitudine politică. Impresia mea, cînd mi-am dat consimţămîntul, era că textul pregătit în rue Ribera se menţinea pe o poziţie de protest spiritual.

Iată adresa Reginei Elisabeta[-Elena], Princesse de Roumanie, Ville Rosalba, rue d'Antibes, Cannes.

Scrie-i cît mai repede, căci se apropie Crăciunul, şi „fondurile" care se vor aduna se vor mistui în nevoile şi ajutoarele de Sărbători.

Al D-tale, cu prietenie,

Mircea Eliade

Publicată în volumul Octavian Vuia, *Întîlnire cu oameni şi idei*, o carte gîndită de Nicolae Stroescu-Stânişoară, Editura Jurnalul literar, 1995, p. 83.

CĂTRE MIRCEA VULCĂNESCU*

I

[1927]

Domnule Vulcănescu,

Întîrzierea aceasta se datoreşte unei gripe stupide care m-a ţinut departe de redacţie.

Aflu acum că exemplarele cu *Insuficienţa literaturii* şi *Cultura* sînt epuizate.

Te rog mult să-mi înapoiezi deci aceste două foiletoane, ca să pot pregăti versiunea definitivă.

Cu scuze — aştept critica.

Al d-tale,

Mircea Eliade
Str[ada] Melodiei 1

Originalul în arhiva Măriuca Vulcănescu, Bucureşti

Publicată de Marin Diaconu în *Jurnalul literar*, aprilie–mai 1993, nr. 13–16

* Mircea Vulcănescu (1904–1952), economist, profesor, statistician. La 31 de ani, director al Direcţiei Vămilor, la 37 subsecretar de stat la Ministerul de Finanţe. Opere: *Logos şi Eros*, *Dimensiunea românească a existenţei*, *Nae Ionescu aşa cum l-am cunoscut*. Ultimii ani de viaţă, petrecuţi în temniţele comuniste.

Mircea Eliade îi consacră în 1967 un articol intitulat *Trepte pentru Mircea Vulcănescu*, din care reproducem primele rînduri:

„Nu ştiai ce să admiri mai întîi: nestăvilita lui curiozitate, cultura lui vastă, solidă, bine articulată, sau inteligenţa lui, generozitatea, umorul sau spontaneitatea cu care-şi trăia credinţa şi iscusinţa cu care şi-o tălmăcea. Nu cred că am întîlnit un alt om înzestrat cu atîtea daruri. Şi nici altul care să-l întreacă în modestie."

II

Bucureşti
13 noiembrie [1927]

Stimate Domnule Vulcănescu,

Azi, am primit şi citit scrisoarea D-tale. Eu sînt măgulit că urmăreşti acest *Itinerariu* care a plictisit o bună parte din lectorii

Cuvântului. Chiar acum, adun pachetul cu ziare în care se găseşte publicat. În 15 noiembrie, apare cel din urmă foileton. Îl vei primi, aşadar, întreg. Eu am vestit în mai multe rînduri că forma actuală nu mă mulţumeşte şi că la publicarea în volum (cred — *Cartea vremii*) voi redacta multe părţi din nou. M-ar bucura mult să ştiu care sînt observaţiile D-tale critice; poate mi-ar folosi la corectarea generală.

Cred că accepţi linia generală a gîndirii *Itinerariului*. După cîte am auzit despre D-ta, gravitezi către o mistică ortodoxă. Ai putea ridica observaţii interesante asupra ortodoxiei care se vădeşte şi în *Itinerariu*. Dumneata vei înţelege că poziţia mea actuală e încă rezultatul unei crize. Poţi judeca astfel mai adînc şi mai aproape de adevăr acele cîteva afirmaţii ce rezumă finalului *Itinerariului*.

În aşteptarea părerilor D-tale,

Mircea Eliade

P.S. Partea jenantă a scrisorii D-tale sînt rîndurile în care îmi vorbeşti de rambursarea unui anumit cost. D-ta nu ştii că un ziarist nu plăteşte nimic cînd cere numere vechi?...

Originalul în arhiva Măriuca Vulcănescu, Bucureşti

Publicată de Marin Diaconu în *Jurnalul literar*, aprilie–mai 1993

III

Bucureşti

29 decembrie [1927]

Iubite şi stimate Domnule Vulcănescu,

Presupun că eşti complet absorbit de studiile D-tale de fericit doctorand parizian. Nu am primit nimic; cred însă că plicul meu cu foiletoane nu s-a pierdut.

Doream mult să-ţi aflu părerile; mi-ai fi putut fi de folos la revizuirea textului. Împărtăşirea obiecţiilor sau aprobărilor nu e totuşi obligatorie.

Iată ce te rog, o dată cu scuzele mele: să-mi înapoiezi cît poţi mai curînd capitolele [al] V[-lea]–[al] VI[-lea] din *Itinerariu*, pe care nu le mai am. Crainic crede că-l va putea publica în [colecţia] *Cartea vremii* şi trebuie să-l refac în întregime.

D-ta ai întîlnit pe Petre Viforeanu? Mi-e prieten şi, oarecum, coleg.

Transmite salutări Dlui Şerban Cioculescu şi [lui] Stelian Mateescu.

Iar D-tale, o dată cu Sărbători fericite, îţi urează noroc şi an bun

Mircea Eliade
Str[ada] Melodiei 1

P.S. La 10 ianuarie, trebuie să prezint manuscrisul corectat al *Itinerariului*.

Originalul în arhiva Măriuca Vulcănescu, Bucureşti

Publicată de Marin Diaconu în *Jurnalul literar*, aprilie–mai 1993

IV

Calcutta
82, Ripon Street

23 ianuarie [1929]

Dragă prietene,

Cred că ţi-au ajuns scrisorile mele. Sînt stabilit în Calcutta, unde mediul sanscrit şi filozofia [sînt] convenabil[e]. Lucrez cu prof. [Surendranath] Dasgupta, învăţ sanscrita cu furie, studiez *Samkhya* şi *Vedanta* înainte de a aprofunda Yoga şi Tantra, subiectul meu special pentru teză. Am cunoscut cîţiva savanţi şi gînditori de seamă printre indieni. De asemenea, o profesoară de istorie a artelor, vieneză, foarte distinsă. Duc o viaţă oarecum banală; în afară de descoperirile personale [pe] care le fac în biblioteca maharadjahului — zilele se petrec fără nici o surpriză. Eventualele experienţe nu le cunosc. M-am dat la fund pentru cîtva timp şi sînt mulţumit. Nu ştiu dacă ştiinţa are sau nu vreun nimb

în sine, dar o prefer improvizației. Și, atîta timp cît mă simt legat de ea — nu o pot culege într-o manieră diletantă.

Sînt multe, foarte multe ideile care au ajuns clare în urma lecturilor de aici. Adun material pentru o sinteză mai vastă, la care voi lucra mulți ani, *Spiritul asiatic*. Cred că va fi o interpretare mîntuită de plaga comparațiilor filologice. Eu *văd* altfel, și intuițiile mele se verifică zi după zi.

La Congres — n-am fost, deoarece se sfîrșise cînd am sosit eu în Madras. Congresul era la Myson, între 7–16 decembrie. Am fost însă la Congresul studenților creștini din Burma, India și Ceylon — ținut la Poonomales; foarte interesant. Am cunoscut pe Henriot și pe ceilalți. Foarte multe vorbe.

Henriot era supărat că Paul Sterian nu răspunsese la invitația lui de a primi postul de secretar. Găsise bani. I-am dat relațiile necesare. Roagă pe Paul Sterian să-i scrie personal.

Ce ați făcut cu *Duh și slovă*? Aștept exemplarele aici. Cred că nici unul n-a renunțat. Studiul meu e cam neglijent. Știu că nu va mulțumi pe toți. Dar, în împrejurările în care l-am scris, nu-l puteam face mai bun. Problema o continuu aici. Adun material pentru explicația magiei ca formă a visului. Poate că, peste mulți ani, un *Essai sur l'histoire et la signification de la magie* ar fi binevenit.

Cred că scrisorile tale vor fi copioase, cu amănunte asupra vieții culturale de la noi și cu comunicări de experiențe.

Eu nu m-am decantat suficient în Orient ca să pot să anticipez. Nici nu-mi place să-mi dau seama de ceea ce se petrece cu mine. Vreau să schimb, pentru un timp, alimentele — după cum am schimbat și clima. Voi reflecta apoi și-ți voi comunica ce văd.

Îmbrățișează pe toți prietenii noștri de la *Duh și slovă*. În curînd, voi avea mai mult timp și mai multă „dispoziție“ (nu e capriciu) și le voi scrie personal.

Cu prietenie și drag,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Măriuca Vulcănescu, București

Publicată de Ilie Rad în *Excelsior*, an VII, nr. 11, 1998, p. 75

V

Calcutta
82, Ripon Street

23 iulie 1929

Iubite prietene,

O scrisoare de-a tatălui meu mă vesteşte că te afli din nou în Bucureşti, că te-ai interesat de mine şi te-ai plîns că nu ţi-am scris. Îmi amintesc totuşi că, după ce am expediat jalnicul manuscris din Colombo, ţi-am scris de două ori, din Madras şi Calcutta. N-am primit nici o linie răspuns. Un prieten m-a informat de plecarea ta la Paris. Am renunţat să te prind.

Aştept acum veşti. Dinspre partea mea, puţine. Lucrez sanscrită şi filozofie indiană, îndeosebi yoga, subiectul tezei de doctorat. Dintre europeni, nu citesc decît pe Aristot, pe S[fîntul] Francisc şi pe Chesterton. Acesta din urmă, simplă odihnă a ochilor (literele sanscrite şi tibetane îmi obosesc mult miopia).

Am întrerupt colaborarea la ziar. Am pregătit studiul făgăduit *Revistei de filozofie*, *Introducere în filozofia Samkya*. După ce m-am întors din Himalaya, am îndurat ispite multe.

Am scris atunci *Isabel şi apele diavolului*, pe care îl voi trimite în curînd lui Haig Acterian şi care se va afla prin septembrie la Ionel Jianu. Te rog mult să-l citeşti şi să-mi scrii ce crezi. Cînd voi mai avea timp, voi scrie *Lumina ce se stinge*. Amîndouă, fără duhuri autobiografice.

Mă simt foarte bine aici. Voi mai rămîne încă doi ani. Mi-e teamă însă că nu mi se va prelungi bursa. Voi suferi atunci mult. Ce fac prietenii noştri? Nae Ionescu nu mi-a scris decît o singură dată, ca să-mi spună că mi-a găsit 10 000 de lei ajutor. Asigură pe toţi duhsloviştii de sinceritatea şi prietenia mea. Nu-ţi fie teamă de mine.

Vrei să-mi faci un mare, un adevărat serviciu? Roagă-l pe Sandu Tudor să-mi trimeată, împrumut pentru vreo două luni, sau să cumpere pentru mine — acea carte asupra meditaţiilor şi rugăciunilor bizantine împlinite prin rostirea cuvintelor. Nu-mi amintesc nici autorul, nici numele „sectei“ (dacă e cumva sectă). Sandu însă ştie despre ce carte e vorba, pentru că i-am cerut-o eu astă-toamnă. E în colecţia publicată la Roma („Orientalia“) şi cumpărată pentru recenzii la *Logos*.

Ce se aude cu nr. 3 din *Logos*? Dar cu proiectele noastre? Nimic de la Stelian Mateescu, deşi îmi făgăduise să-mi scrie. Aştept nerăbdător veşti şi te îmbrăţişez cu dor,

Mircea Eliade

P.S. Asigură pe profesorii mei că nu-mi pierd timpul aici, dar că am ajuns prea scrupulos ca să public tot ce scriu sau să scriu tot ce aş putea scrie. Aşadar, numai după vreo opt luni voi trimite ceva dlui Gusti, pentru „Arhivă".

Anul acesta sînt asigurat, cu bursă. Am putut lucra în condiţii excelente şi am cumpărat toate textele sanscrite de care am nevoie.

Pregătesc un *Umanismul indian* pentru *Gândirea*.

Romanul meu asupra vieţii universitare trimis lui Ionel Teodoreanu din Colombo s-a pierdut.

Originalul în arhiva Măriuca Vulcănescu, Bucureşti

VI

Swarga Ashram
16 dec[embrie] 1930

[Dragă prietene,]

Eşti un om extraodinar. Aud că ai publicat trei foiletoane asupra acelei cărţi ratate, *Isabel*, şi ai izbutit să scrii lucruri minunate. Aud că mi-ai scris duzini de pagini, dar ţi-e teamă să mi le expediezi din cauza nesiguranţei poştei. Dar n-am cetit nimic pînă acum. Oare chiar „Scrisorile" din *Cuvântul* îmi sînt interzise? Te-aş ruga mult să mi le trimiţi. Şi, dacă nu cumva cer ceva antagonistic principiilor tale, te-aş ruga să-mi comunici impresii asupra primei părţi din *Lumina ce se stinge*. De asemenea, asupra fostului grup *Duh şi slovă*.

Adresa mea e 82, Ripon Street, Calcutta.

Prietenie de la

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Măriuca Vulcănescu, Bucureşti

VII

Sanatoriul Moroeni
Dîmbovița

Duminică, 13 noiembrie [1938]

Dragă Mircea,

Scrisoarea aceasta — cea dintîi pe care o scriu unui prieten — aş fi vrut să cuprindă numai dragostea mea prietenească şi mulţumirile mele. Nina mi-a spus tot ce-ai făcut pentru mine — pentru sănătatea mea şi pentru *Zalmoxis*. Nu îndrăznesc să-ţi mulţumesc. Cînd voi veni în Bucureşti, vei înţelege cît de esenţial a fost ajutorul tău. În afară de suferinţele mele pulmonare, mai am o sumă de inhibiţii şi exasperări nervoase — de care mă tem serios, căci îmi ameninţă cura în sanatoriu...

Dragă Mircea, o nouă plictiseală, şi iarăşi recurg la tine: chestia impozitului pe venituri literare. Am plătit pînă în iunie cîte 1 000–2 000 pe lună. După ce-am fost arestat, Nina n-a mai putut plăti. N-avea cu ce. Acum, publicaţie de vînzare pentru 17 no[iembrie]. Nina a fost în Buc[ureşti], a amînat pe ziua de 20 no[iembrie]. Dar asta nu rezolvă nimic. Eu de abia găsesc bani să-mi plătesc sanatoriul. De altfel, nu e vina mea dacă nu mai cîştig nimic de patru luni şi dacă azi sînt bolnav. Cum aş putea plăti impozitul?!...

Am făcut de aici o cerere de *amînare* şi *stingere* la Adm[inistraţia] Financ[iară a Sectorului] Galben. Tatăl meu îţi va lăsa ţie, acasă, numărul de înregistrare. Am îndrăznit, de asemenea, să adresez o petiţie similară ministrului [Mircea] Cancicov la el acasă, însoţită de o scurtă scrisoare. Nu se poate ca ministrul să nu înţeleagă ridicolul tragic al publicaţiei de vînzare emise asupra unui scriitor închis şi bolnav.

Te rog pe tine, dragă Mircea, să faci ceva eficient şi în această mizerie. Nu am pe nimeni altul în tot Bucureştiul.

Eu m-aş înzdrăveni mai repede dacă n-aş deveni din ce în ce mai nervos. Nu mai pot suporta altitudinea şi terasele de cură. Mă gîndesc tot timpul la *Zalmoxis*, la cartea care a rămas nescrisă, la viaţa şi ziua de mîine.

Dragă Mircea, te rog transmite soţiei tale toată prietenia mea şi a Ninei.

Ţie îţi mulţumeşte fierbinte şi te îmbrăţişează de departe fostul prea dinamic tău prieten

Mircea

Originalul în arhiva Măriuca Vulcănescu, Bucureşti

Publicată de Mircea Handoca în Litere, octombrie 1990, p. 10

[noiembrie 1938]

Domnule Ministru,

Subsemnatul, Mircea Eliade, scriitor, domiciliat în strada Palade 43 şi actualmente internat în Sanatoriul antituberculos de la Moroeni, jud[eţul] Dîmboviţa, al Ministerului Sănătătii şi Asistenţei Sociale, fiind impus la plata impozitului profesional pe anul curent, prin apreciere, după veniturile prezumate ale anului trecut, am solicitat ministerului anularea debitului şi, dacă nu se poate, măcar o eşalonare a lui, întrucît mă aflam în neputinţă de a-l plăti dintr-o dată. Eşalonarea mi-a fost acordată de minister.

Între timp, îmbolnăvindu-mă şi fiind pus temporar în situaţia de a nu mai putea lucra, am fost silit să cheltuiesc puţinii bani de care mai dispuneam pentru întreţinerea mea în sanatoriu. Ca atare, mi-a fost cu neputinţă să mai fac faţă plăţilor rezultînd din eşalonare şi m-am găsit în faţa unei publicaţii de vînzare pentru ziua de 17 noiembrie curent.

Nevoind să-mi văd irosit singurul meu instrument de muncă, biblioteca mea [de] indianistică, constituită cu preţul a foarte mari jertfe şi [a] altora mai puţin folositoare, bibliotecă ce constituie singura parte valoroasă a averii mele şi sperînd că neputinţa mea actuală de a lucra este trecătoare, solicit Onor Minister:

1) amînarea execuţiei ordonate pentru ziua de 17 noiembrie curent;

2) dacă anularea debitului nu-i posibilă nici acum, măcar acordarea unei noi păsuiri la plata impozitului, spre a mă putea pune în situaţia de a-i face faţă.

Neîndoindu-mă că veţi înţelege situaţia unui cărturar care n-are alt venit decît produsul condeiului său şi dat fiind că execuţia e ordonată chiar pe as-

tăzi, vă rog să binevoiţi a dispune ca hotărîrea ce veţi lua să fie comunicată imediat organelor de percepere.

Cu deosebită stimă,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Măriuca Vulcănescu, Bucureşti

VIII

Zalmoxis
Revue des études religieuses
Rédaction: str[ada] Palade, 43
Bucureşti III

Marţi, 28 noiembrie [1939]

Dragă Mircea,

Ne întîlnim atît de rar şi vorbim despre atîtea lucruri, încît nu izbutesc să-ţi spun cît de încurcat am rămas de pe urma editării volumului I din *Zalmoxis* şi, mai ales, cît sufăr că nu pot da la tipar măcar manuscrisele streine primite pentru volumul [al] II[-lea]. M-am hotărît atunci, dragă Mircea, să-ţi scriu şi să te rog fierbinte să plasezi acele zece abonamente pe care ţi le-am dat astă-iarnă la Titel. Îţi pot sugera eu cîteva nume dintre prietenii şi cunoscuţii tăi: S[ilviu] Rusu, Dan Botta, Neagu etc. Ştiu că nu e plăcut să încasezi abonamente, dar mă gîndesc că revista asta trebuie să apară şi eu trebuie să trăiesc.

Te rog încă o dată să mă ierţi pentru scrisoarea asta. Nu aveam cui să mă mărturisesc mai bine. Sărută mîna Duduii Margareta.

Pe tine te îmbrăţişează cu drag

Mircea

Originalul în arhiva Măriuca Vulcănescu, Bucureşti

CĂTRE STIG WIKANDER*

I

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

[le] 2 novembre 1948

Monsieur et Cher Collègue,

Je vous remercie de votre lettre du 15 octobre adressée chez M. Dumézil. J'espère vous rencontrer bientôt à Paris et pouvoir discuter avec vous divers problèmes d'histoire des religions indiennes sur lesquels vos recherches ont apporté des contributions décisives (je pense surtout à votre *Arische Männerbund* et l'étude récente sur le *M*[*aha*]*bh*[*arata*]). Quant à mes *Techniques*, vous avez raison de l[es] considérer un résumé de mon ancien *Yoga*. [Leur] seul mérite, d'après moi, c'est d'avoir poussé un peu plus loin l'analyse de la méditation et la contemplation „mystique" indiennes. C'est là d'ailleurs que je vois l'intérêt de mes publications sur les techniques yogiques. Quant aux „origines", je me suis permis une hypothèse de travail à laquelle d'ailleurs je ne tiens pas beaucoup, hypothèse qui a été acceptée par quelques maîtres (Vallée-Poussin, Przyluski, Masson-Oursel) et rejetée par d'autres (p[ar] ex[emple] Filliozat). Je ne connais pas le travail de Schrader, et je vous remercie de me l'avoir signalé. Il s'agit seulement de savoir si le chaudron de Gundestrup représente un document de la plus „authentique" religion indo-européenne, si on n'est pas en droit de suspecter certaines influences „sudiques"... En effet, les I[ndo]-Européens connaissaient, aux aussi, une Déesse-Mère — mais peut-on comparer son rôle et ses privilèges aux Déesses-Mères méditerranéennes et orientales? Il y a quelque chose de pareil à une Durga chez les Indo-Européens?

J'ai été toujours frappé de l'absence, en dehors de l'Inde, de toute technique yogique. On peut identifier (si on veut!) certains éléments „chamaniques" chez les Germains (comme p[ar] ex[emple] M. Closs) ou chez les Iraniens — mais rien d'une physiolo-

gie mystique de type yogique. Je serais prêt à croire dans une innovation indienne (aryenne) si l'hindouisme médiéval et moderne n'avait cet aspect composite, plutôt asiatique qu'aryen. Quand je me trouvais aux Indes, il m'était impossible de comprendre la religion vivante autour de moi à partir du Véda ou même du brahmanisme. Ce n'est qu'après avoir compris le *puja* et avoir etudié un peu „la religion du terroir" que j'ai commencé à voir plus clair...

Mais, je le répète, la question des „origines" des techniques yogique n'est qu'une hypothèse, et encore une hypothèse assez fragile!... L'extrême difficulté de pouvoir décider en ces questions a fini même de m'éloigner de l'„histoire" proprement dite de ces religions, me contentant, pour le moment, de bien voir ce qu'une religion *peut être* et ce qu'elle *veut dire.*

Zalmoxis II, 2 n'est jamais paru. On avait égaré le manuscrit, et actuellement ce type de revue n'a plus d'actualité en Roumanie.

Dans l'attente de vous rencontrer à Paris, je vous prie de croire, Monsieur et cher Collègue, en mes sentiments d'admiration,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus*, *études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 3, 2000, pp. 162–163.

* Stig Wikander (1908–1983), savant suedez specialist în mitologia indo-iraniană, a fost unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Mircea Eliade. Numele lui este amintit de numeroase ori în *Jurnal*, *Memorii* şi în *Istoria credinţelor şi ideilor religioase.*

[Traducere]

2 noiembrie 1948

Domnule şi dragă Colega,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea d-voastră din 15 octombrie adresată Dlui Dumézil. Sper să vă întîlnesc curînd la Paris şi să pot discuta cu d-voastră diferite probleme de istorie a religiilor indiene, asupra cărora cercetările D-voastră au adus contribuţii

decisive (mă gîndesc mai ales la lucrarea *Arische Männerbund* şi la studiul recent asupra *Mahabharatei*). În ce priveşte *Tehnicile* mele, aveţi dreptate să le consideraţi un rezumat al vechii mele *Yoga*. Singurul lor merit, după mine, este de a fi dus puţin mai departe analiza meditaţiei şi a contemplaţiei „mistice" indiene. În aceasta văd, de altminteri, interesul publicaţiilor mele asupra tehnicilor yogice. În privinţa „originilor", mi-am permis o ipoteză de lucru, la care de altfel nu ţin prea mult, ipoteză ce a fost acceptată de cîţiva maeştri (Vallée-Poussin, Przyluski, Masson-Oursel) şi contestată de alţii (de exemplu, Filliozat). Nu cunosc lucrarea lui Schrader şi vă mulţumesc că mi-aţi semnalat-o. E vorba numai de a şti dacă cazanul de la Gundestrup reprezintă un document al celei mai „autentice" religii indo-europene, dacă nu avem dreptul de a suspecta anumite influenţe „sudice". Într-adevăr, indo-europenii cunoşteau şi ei o Zeiţă-Mamă — dar putem compara oare rolul şi privilegiile ei cu cele ale Zeiţelor-Mamă mediteraneene şi orientale? Există ceva asemănător cu Durga la indo-europeni?

Am fost totdeauna uimit de absenţa oricăror tehnici yoga în afara Indiei. Putem identifica (dacă vrem!) anumite elemente „şamanice" la germani (ca, de exemplu, d. Closs) sau la iranieni — dar nimic dintr-o fiziologie mistică de tip yoghin. Aş fi gata să cred într-o inovaţie indiană (ariană) dacă hinduismul medieval şi modern n-avea acest aspect mai curînd compozit decît asiatic şi arian. Cînd mă aflam în India, mi-era imposibil să înţeleg religia vie din jurul meu plecînd de la Veda sau chiar de la brahmanism. De abia după ce am înţeles *puja* şi am studiat puţin „religia pămîntului" am început să văd mai clar...

Dar, o repet, chestiunea „originilor" tehnicilor yoga nu este decît o ipoteză, şi încă o ipoteză destul de fragilă!... Dificultatea extremă de a putea decide în aceste chestiuni a sfîrşit chiar prin a mă îndepărta de „istoria" propriu-zisă a acestor religii, mulţumindu-mă pentru moment să văd ceea ce o religie *poate* să fie şi ceea ce ea *vrea să spună*.

Zalmoxis II, 2 n-a apărut niciodată. Manuscrisul a fost rătăcit şi, în momentul de faţă, acest tip de revistă nu mai este de actualitate în România!

În aşteptarea întîlnirii noastre la Paris, vă rog să credeţi, Domnule şi dragă Coleg, în sentimentele mele de admiraţie,

Mircea Eliade

II

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

le 30 mars 1949

Monsieur et Cher Collègue,

Je vous remercie pour votre lettre du 9 mars et je me réjouis que j'aurai l'occasion de faire bientôt votre connaissance personnelle. Inutile de vous redire tout ce que M.M. [Geo] Widengren et [Georges] Dumézil m'ont parlé de vous! Et j'ai une grande admiration pour vos travaux.

L'Hôtel de Suède dispose de quelques chambres bien modestes et comparativement assez bon marché (entre 200 et 300 fr[ancs] par jour). Je suis à votre disposition pour vous réserver une chambre à la date que vous m'indiquerez. Je serai bien heureux de discuter avec vous personnellement.

Monsieur Dumézil a la situation en mains au Collège de France. On attend la signature du ministre de l'Instruction Publique.

À très bientôt, je l'espère, votre

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 3, 2000, p. 164.

[Traducere]

30 martie 1949

Domnule şi dragă Coleg,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea din 9 martie şi mă bucur că voi avea ocazia să vă cunosc curînd. Inutil să vă repet ceea ce Dnii

Geo Widengren şi Georges Dumézil mi-au spus despre D-voastră. Am o mare admiraţie faţă de lucrările D-voastră.

Hôtel de Suède dispune de cîteva camere modeste şi, comparativ, destul de convenabile ca preţ (între 200 şi 300 de franci pe zi). Sînt la dispoziţia D-voastră pentru a vă rezerva o cameră la data pe care mi-o veţi indica. Voi fi fericit să discut cu d-voastră personal.

D. Dumézil are situaţia în mînă la Collège de France. Se aşteaptă semnătura ministrului instrucţiunii publice.

Foarte pe curînd, sper, al D-voastră,

Mircea Eliade

III

62 bis, rue de la Tour
Paris 16

le 7 novembre 1950

Mon Cher Ami,

Que ma nouvelle adresse ne vous effraye pas! Elle est provisoire — bien que providentielle. Un médecin que j'avais rencontré au Congrès de Fontainebleau, Dr. René Laforgue (le psychanaliste), en apprenant que je ne peux plus travailler dans une chambre d'hôtel, m'a gracieusement offert d'habiter son appartement pendant son absence, i.e. jusque vers le 15 janvier. Ainsi se fait-il que nous avons légèrement déménagé (comme des oiseaux!) — et, enfin, j'ai une chambre à travailler et j'espère pouvoir me remettre à mon malheureux livre sur le chamanisme. Mais pas avant avoir fini quantité de petites choses qu[i] empoisonnent ma vie et dispercent mes forces (hélas! assez limitées depuis quelque temps!). J'ai dû, en effet, écrire le texte de ma communication au Congrès de Fontainebleau, rédiger un article pour *Critique* (sur les rencontres d'*Eranos*) et je tache maintenant à bâcler 30 pages sur les religions des Turco-Mongols (!!) pour une Encyclopédie orientale (et de vulgarisation) dirigée par G[iuseppe] Tucci. Tout ceci m'ennuie et me démoralise au plus haut degré — mais j'ai appris à me résigner et même à sourire devant

les „terreurs“ de l’Histoire (en attendant bien entendu que cette majuscule m’écrase un beau jour...)

J’ai été très heureux en recevant votre lettre, bien que les nouvelles que vous me donniez sur votre famille ne fussent point encourageantes. Mais, espérons-le, la grippe „familiale“ vous épargnera jusqu’à la fin!...

Je me rappelle avec nostalgie les beaux jours de l’automne 1949, quand nous étions voisins et j’avais l’occasion de vous rencontrer souvent. Que je n’ai pas su profiter plus de votre présence à Paris! Car vous êtes parmi les très rares savants qui ont eu la modestie de dépasser leur spécialité!... Et, en plus, vous êtes curieux — et les savants (comme disait Anatole France) ne sont pas curieux. En apprenant à vous connaître, j’ai commencé à comprendre votre destinée. Mon pauvre Ami, avec votre intelligence et votre savoir on ne peut pas „faire une carrière“ — même en Suède, pays si civilisé... Je ne vois pas, de ma part, aucune possibilité d’en sortir de ce cercle prédestiné...

Je vous remercie encore une fois pour votre invitation à prendre le lectorat de roumain. Je crois vous avoir expliqué pourquoi je ne peux pas l’accepter. Je veux à tout prix achever mon livre sur le chamanisme. S’il me reste encore le temps de faire autre chose, j’essaierai d’écrire ùn petit livre sur *L’Homme comme symbole*. Mais j’en doute, je suis assez déçu par l’érudition et je crois avoir commis un grand crime contre moi-même en abandonnant la littérature. Quoi qu’il en soit, je veux „liquider“ mes recherches d’histoire des religions avant de faire autre chose (par exemple, émigrer en Argentine, où se trouve ma belle-fille, et chercher la fortune dans l’agriculture!...)

C’est pour cela que j’hésite même devant l’invitation de Tucci de donner un cours à Rome. Je le ferais seulement si mon livre était prêt.

Mais j’ai écrit à Héresco, et je crois qu’il acceptera d’y aller en Suède pour un sémestre — et même plus. Son adresse est: N. I. Héresco, 17, rue Théodore de Banville, Paris 17e. Il vous écrira, d’ailleurs, lui-même. Comme vous le savez, il a été professeur de littérature latine à Bucarest et à Lisbonne. Il s’intéresse spécialement à la poésie latine et à la stylistique, mais il a la préparation linguistique nécessaire à l’enseignement du roumain...

Quant aux articles pour les journaux suédois, voici ce que j'en pense: je pourrais vous envoyer un sur les rencontres d'Ascona. Je ne veux pas écrire sur C[onstantin] V[irgil] Gheorghiu, car l'*homme* m'a beaucoup déçu, il a dépassé de loin l'ingratitude envers son pays (il a refusé, p[ar] ex[emple], d'aider quelques étudiants roumains tuberculeux, bien qu'il possède une fortune considérable...); il est presque fou. Cioran a du génie, et [il] est un très grand écrivain, mais son livre est l'œuvre la plus nihiliste qu[i] soit et c'est difficile de la discuter dans les journaux. En tout cas, je trouvera facilement d'autres sujets. Voulez-vous m'indiquer le nombre de pages nécesaires? (des pages comme celle-ci).

L'avenir ne semble pas trop encourageant, mais on finit par s'habituer à tout, même à la catastrophe. J'espère gagner un peu d'argent avec mon roman *La nuit Bengali* (= *Maitreyi*), dont je vous envoie un exemplaire. J'ai perdu les adresses des editeurs suédois que vous m'avez données un jour. Voulez-vous m'indiquer celui qui serait le plus „ouvert" à un roman comme le mien? Il se vend assez bien en France, et la critique est extrêmement favorable. Chose importante: les indianistes n'ont pas été froissés — ils le considèrent comme un „document authentique" sur la vie moderne de Bengale...

J'ai encore l'espoir d'obtenir une subvention de la Caisse de la Recherche Scientifique, mais seulement l'espoir, car les intrigues peuvent toujours triompher...

Vous ne me dites rien de votre livre. Est-il achevé? Le texte d'Amsterdam et l'article que vous m'avez donné m'ont énormément intéressé. J'attends votre livre pour écrire un long article au *Critique*, où je parlerai aussi de votre „œuvre complète".

J'ai vu Dumézil. Il s'est remis de sa période de mélancolie, mais il ne redige toujours pas. Il croit n'avoir rien à dire, pour le moment. Je suis certain que cette période de stérilité passera incessamment. C'est une nouvelle crise de croissance, bien que Dumézil ne s'en doute pas...

Ma femme est heureuse de pouvoir circuler dans un couloir, une cuisine et trois grandes pièces! Elle transmet à Mme Wikander et à vous même tous ses meilleurs souvenirs! Mes hommages à Mme — et très amicalement à vous,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 3, 2000, pp. 164–166.

[Traducere]

7 noiembrie 1950

Dragul meu prieten,

Să nu vă sperie noua mea adresă! Ea este provizorie — deşi providenţială. Un medic pe care îl întîlnisem la Congresul de la Fontainebleau, doctorul René Laforgue (psihanalistul), aflînd că nu mai pot să lucrez într-o cameră de hotel, mi-a oferit cu amabilitate să locuiesc în apartamentul său pe timpul cît lipseşte, adică pînă către 15 ianuarie. Astfel se face că am luat-o sprintenel din loc (ca păsărelele!) — şi, în fine, am o cameră de lucru şi pot să-mi reiau lucrul la nefericita mea carte despre şamanism. Dar nu înainte de a termina mulţime de mici lucruri ce-mi otrăvesc viaţa şi-mi dispersează forţele (destul de limitate, vai, de cîtăva vreme!). A trebuit, într-adevăr, să scriu textul comunicării mele pentru Congresul de la Fontainebleau, să întocmesc un articol pentru *Critique* (asupra întîlnirilor de la *Eranos*) şi-mi dau acum osteneala să termin treizeci de pagini despre religiile turco-mongole pentru o Enciclopedie orientală (şi de vulgarizare) dirijată de Giuseppe Tucci. Toate acestea mă obosesc şi mă demoralizează în cel mai înalt grad — însă am învăţat să mă resemnez şi chiar să surîd în faţa „terorilor" Istoriei (aşteptînd bineînţeles ca această majusculă să mă zdrobească într-o bună zi...).

Am fost foarte fericit primindu-vă scrisoarea, deşi veştile pe care mi le daţi despre familia D-voastră nu sînt deloc încurajatoare. Să sperăm însă că gripa familială vă va cruţa în cele din urmă.

Îmi amintesc cu nostalgie de frumoasele zile ale toamnei anului 1949, cînd eram vecini şi aveam ocazia să vă întîlnesc deseori. Îmi pare rău că n-am fost în stare să profit de prezenţa D-voastră la Paris. Căci sînteţi dintre acei foarte rari savanţi care au avut modestia să-şi depăşească specialitatea!... Şi, în plus, sînteţi curios — iar savanţii (cum spunea Anatole France) nu sînt

curioşi. Învăţînd să vă cunosc, am început să vă cunosc destinul. Sărmane Prieten, cu inteligenţa şi ştiinţa D-voastră nu poţi „face carieră“ — nici măcar în Suedia, ţară atît de civilizată... Nu văd, din parte-mi, nici o posibilitate de a ieşi din acest cerc predestinat...

Vă mulţumesc încă o dată pentru invitaţia D-voastră să accept lectoratul de română. Cred că v-am explicat de ce nu pot să accept. Vreau cu orice preţ să-mi termin cartea despre şamanism. Dacă-mi mai rămîne timp şi pentru altceva, voi încerca să scriu o cărticică despre *Om ca simbol*. Dar mă îndoiesc, sînt destul de decepţionat de erudiţie şi cred că, abandonînd literatura, am comis o mare crimă împotriva mea însumi. Orice ar fi, vreau să-mi „lichidez“ cercetările de istorie a religiilor înainte de a mă apuca de altceva (de pildă, să emigrez în Argentina, unde se află fiica mea vitregă, şi să-mi caut norocul în agricultură!...).

Tocmai de aceea rezist pînă şi invitaţiei lui Tucci de a ţine un curs la Roma. O voi face numai atunci cînd cartea mea va fi gata.

I-am scris însă lui Herescu şi cred că el va accepta să meargă în Suedia pentru un semestru — şi chiar mai mult. Adresa lui este: N. I. Herescu, 17, strada Théodore de Banville, Paris 17e. Vă va scrie, de altminteri, el însuşi. Aşa cum ştiţi, el a fost profesor de literatură latină la Bucureşti şi Lisabona. Îl interesează în special poezia latină şi stilistica, dar are pregătirea lingvistică necesară pentru predarea limbii române...

În ce priveşte articolele pentru ziarele suedeze, iată la ce mă gîndesc: aş putea să vă trimit unul despre întîlnirile de la Ascona. Nu vreau să scriu despre Constantin Virgil Gheorghiu, căci *omul* m-a decepţionat profund, a depăşit cu mult ingratitudinea faţă de ţara sa (a refuzat, de exemplu, să ajute cîţiva studenţi români tuberculoşi, cu toate că are o avere considerabilă...); e aproape nebun. Cioran are geniu şi e un foarte mare scriitor, dar cartea sa este cea mai nihilistă operă din cîte există şi e dificil să discuţi despre ea în jurnale. În orice caz, voi găsi cu uşurinţă alte subiecte. Vreţi să-mi indicaţi numărul de pagini necesar (pagini de mărimea acesteia)?

Viitorul nu pare prea încurajator, dar sfîrşim prin a ne obişnui cu totul, chiar şi cu catastrofele. Sper să cîştig ceva bani cu romanul meu *La nuit Bengali* (= *Maitreyi*), din care vă trimit un

exemplar. Am pierdut adresele editorilor suedezi pe care mi le-aţi dat cîndva. Vreţi să mi-l indicaţi pe cel care ar fi cel mai „deschis“ publicării unui roman ca al meu? Se vinde destul de bine în Franţa şi critica este extrem de favorabilă. Lucru important: indianiştii nu au fost ofensaţi — ei îl consideră ca pe un „document autentic“ despre viaţa modernă din Bengal.

Am încă speranţa de a obţine o subvenţie de la Casieria Cercetării Ştiinţifice, dar numai speranţa, căci intrigile pot totdeauna să triumfe.

Nu-mi spuneţi nimic despre cartea D-voastră. L-aţi terminat? Textul de la Amsterdam şi articolul pe care mi l-aţi dat m-au interesat enorm. Aştept cartea D-voastră pentru a scrie un amplu articol la *Critique*, în care voi vorbi şi despre „opera D-voastră completă“.

L-am văzut pe Dumézil. Şi-a revenit din perioada de melancolie, dar încă nu lucrează. Crede că nu are nimic de spus pentru moment. Sînt sigur că această perioadă de sterilitate va trece neîntîrziat. E o nouă criză de creştere, deşi Dumézil nu se îndoieşte...

Soţia mea e fericită că poate să circule într-un culoar, o bucătărie şi trei camere mari! Ea transmite Dnei Wikander şi D-voastră toate frumoasele ei amintiri. Omagiile mele Dnei — şi foarte prieteneşte, al D-voastră,

Mircea Eliade

IV

Hôtel de Suède
le 21 février 1951

Cher Ami,

J'ai bien reçu vos deux lettres et je vous remercie de tout coeur pour l'effort que vous avez fait! J'accepte avec le plus grand plaisir — et honneur! — l'invitation de parler devant le dangereux public de Lund, et d'ailleurs en Suède. Les sujets des deux conférences seraient les suivants: 1. Vue d'ensemble sur le chamanisme; 2. Chamanisme et techniques mystiques dans l'Inde et le

Tibet (comparaison avec le Yoga et le tantrisme). (Entre nous, je peux vous assurer que la comparaison serait négative!) Une de ces deux conférences — à votre choix — je la pourrai tenir en anglais. Malheureusement, je n'ai plus rédigé en anglais depuis douze ans et je crains à le faire maintenant. Si j'envoie le texte français deux semaines en avant, croyez-vous qu'on pourrait préparer une version anglaise à Lund?... Pour l'Alliance Française, je pouvais parler de la littérature roumaine de langue française (P[anait] Istrati, [Constantin Virgil] Gheorghiu, [Emil] Cioran, etc.).

Je ne peux pas venir avant le 15-20 avril, disons même 20 avril. Je pars en Italie vers le fin de mars pour au moins quinze jours. Si les dates ne conviennent pas, peut-être on ajournera la visite pour l'automne. Mais Dieu seul sait ce qu'adviendra d'ici à l'automne!...

Ne faites pas, je vous supplie, des efforts pour m'inviter ailleurs. Je serais très heureux de vous voir à Lund et de rester tout le temps avec vous! J'espère finir d'ici là mon malheureux livre sur les malheureux chamans!...

Ma femme vous envoie ces meilleurs souvenirs. Mes hommages à Mme Wikander et très amicalement à vous,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 3, 2000, p. 167.

[Traducere]

21 februarie 1951

Dragă Prietene,

V-am primit cele două scrisori şi vă mulţumesc din toată inima pentru efortul pe care l-aţi făcut. Accept cu cea mai mare plăcere — şi onoare! — invitaţia de a vorbi în faţa periculosului public din Lund şi de aiurea din Suedia. Subiectele celor două conferinţe ar fi următoarele: 1. Privire de ansamblu asupra şamanismului; 2. Şamanism şi tehnici mistice în India şi Tibet — comparaţie

cu Yoga şi tantrismul. (Între noi, vă pot asigura că această comparaţie va fi negativă.) Una dintre aceste două conferinţe — la alegerea D-voastră — o voi putea ţine în engleză. Din nefericire, n-am mai redactat în engleză de doisprezece ani şi mi-e teamă să o fac acum. Dacă trimit textul francez cu două săptămîni înainte, credeţi că s-ar putea pregăti o versiune în limba engleză la Lund? Pentru *Alianţa Franceză*, aş putea vorbi despre literatura română de limbă franceză (Panait Istrati, Constantin Virgil Gheorghiu, Emil Cioran etc.).

Nu pot veni înainte de 15–20 aprilie, să spunem chiar 20 aprilie. Plec în Italia spre sfîrşitul lui martie pentru cel puţin cincisprezece zile. Dacă datele nu vă convin, am putea amîna vizita pentru la toamnă. Dar numai Dumnezeu ştie ce se va mai întîmpla de acum pînă la toamnă!

Vă rog stăruitor, nu faceţi eforturi pentru a mă invita în altă parte. Aş fi foarte fericit să vă văd la Lund şi să rămîn tot timpul cu D-voastră. Sper să sfîrşesc pînă atunci nefericita mea carte despre nefericiţii şamani!...

Soţia mea vă trimite cele mai frumoase amintiri. Omagiile mele Dnei Wikander şi, cu prietenie, al D-voastră,

Mircea Eliade

V

Paris

le 26 mai 1951

Bien Cher Ami,

Je viens de recevoir votre deuxième lettre et je vous demande toutes mes e[x]cuses de n'avoir [pas] pu vous répondre plutôt. Quant à la bourse Bo[l]ingen, j'ai eu la chance de la „gagner" pour trois ans (69 500 fr[ancs] par mois), mais, pour l'avoir, j'ai renoncé à la mensualité de la Recherche Scientifique (42 000 fr[ancs]). La Recherche Scientifique, comme c'est la loi en France, n'accepte pas le „cumul". Je crai[ns] que la Bo[l]ingen Foundation se guide d'après les mêmes principes — mais je ne suis pas sûr. Vous

pouvez vous renseigner en écrivant à: Bo[l]ingen Foundation, Inc. 140 East 62 Street, New York, 21. De toute manière je sais que les bourses sont décidées au milieu de l'automne (vers le 15-20 oct[obre]) et commencent le 1[er] janvier. Lorsque vous faites la demande, ajoutez vos publications et une liste des „supporters" (n'oubliez pas [Giuseppe] Tucci, [Raffaele] Pettazzoni, etc.).

Vous connaissez le coût de la vie à Paris: il augmente toujours. Mais avec la bourse Bo[l]ingen, ma femme et moi nous nous arrangeons. Le problème capitale reste l'habitation. Je ne manquerais pas de vous faire signe (par télégramme!) dès que j'apprendrai quelque chose. Il est toujours possible de trouver une maison on un appartement dans la banlieue. L[eontin] Constantinescu, par exemple, avec trois petits enfants et la bonne (et sa femme et sa soeur!) habitent à Bois-Colombes, à sept minutes (par train) de la gare St. Lazare. Je pense qu'à quinze ou à vingt minutes vous pouviez trouver un appartement. On s'est beaucoup réjoui à Paris en apprenant que vous auriez la „chaire d'Edsman", mais je vois que la chose n'est pas encore décidée.

J'ai de nouveau parlé de vous à Payot. Un ouvrage de vulgarisation sur les Aryens l'intéresse beaucoup. Également un livre sur les épopées ou sur Homère. (Et, j'ajoute, moi, n'importe quel autre livre de votre plume — à condition qu'il ne traite pas une question trop spéciale).

J'attends avec impatience l'ouvrage, aussi négatif qu'il [soit], sur Franz Cumont. Est-il écrit en allemand ou en suédois?

J'ai corrigé les épreuves de mon *Chamanisme* et j'ai compris combien il aurait gagné si j'avais eu le temps et la patience de la „travailler" encore quelques mois. Mais mon destin est d'achever mes ouvrages en hâte, bien que je perds un temps considérable à les préparer. (Si j'écris encore un livre d'histoire des religions, je vais renverser la proportion: deux mois pour la documentation et deux ans pour la rédaction!...)

Je suis actuellement confisqué par un petit et audacieux travail: présenter, en trente pages de machine, les littératures orales! (pour l'*Histoire* de Gallimard). Je ne sais pas quoi dire, au juste, et j'espère qu'un miracle me sortira de cette impasse avant de perdre ma tête...

Mon dégoût de l'érudition approche le point culminant. Pour me sauver, je ne vois qu'une solution: jeter tout par terre et me réfugier à la campagne et m'abandonner à la „littérature". Mais, malheureusement, j'ai les mains liées par de multiples engagements. *The way of all flesh*[1] *!...*

Mes compliments à Mme Wikander. Ma femme vous salue tous les deux. Bien amicalement à vous,

Mircea Eliade

P.S. Je n'ai rien reçu de votre Université, ni invitation, ni refus!...

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 3, 2000, pp. 168–169.

[1] Calea a toată făptura (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

Paris, 26 mai 1951

Dragul meu prieten,

Am primit cea de a doua scrisoare a D-voastră şi vă cer scuze că nu v-am răspuns mai curînd. În ce priveşte bursa Bolingen, am avut şansa să o cîştig pentru trei ani (69 500 de franci pe lună), dar, pentru a o avea, am renunţat la mensualitatea de la *Recherche Scientifique* (42 000 de franci). *Recherche Scientifique*, aşa cum este legea în Franţa, nu acceptă „cumulul". Mi-e teamă că şi *Bolingen Foundation* se călăuzeşte după aceleaşi principii — dar nu sînt sigur. Puteţi lua informaţii scriind la *Bolingen Foundation*, Inc. 140 East 62 Street, New York 21. În orice caz, ştiu că bursele sînt hotărîte la mijlocul toamnei (spre 15-20 octombrie) şi încep la 1 ianuarie. Cînd faceţi cererea pentru bursă, adăugaţi publicaţiile D-voastră şi o listă a „suporterilor" (nu-i uitaţi pe Giuseppe Tucci, Raffaele Pettazzoni etc.).

Cunoaşteţi costul vieţii la Paris: creşte mereu. Cu bursa Bolingen însă, soţia mea şi cu mine o scoatem la capăt. Problema capitală rămîne locuinţa. Nu voi uita să vă dau de veste (printr-o

telegramă) imediat ce voi afla ceva. E posibil să găsim o casă sau un apartament la periferie. Leontin Constantinescu, de exemplu, cu trei copii, bona, soţia şi sora ei, locuieşte la Bois-Colombes, la şapte minute cu trenul de gara St. Lazare. Cred că veţi putea găsi un apartament la cincisprezece-douăzeci de minute distanţă. Ne-am bucurat mult la Paris aflînd că veţi avea „catedra lui Edsman“, dar văd că lucrul acesta nu e încă decis.

Am vorbit din nou despre D-voastră cu Payot. O operă de vulgarizare despre arieni îl interesează mult. În acelaşi timp, o carte despre epopei sau despre Homer. (Şi, adaug eu, orice altă carte scrisă de D-voastră, cu condiţia să nu trateze o chestiune prea specială).

Aştept cu nerăbdare lucrarea, oricît de negativă ar fi, despre Franz Cumont. E scrisă în germană, sau în suedeză?

Am făcut corectura şpalturilor la *Şamanismul* meu şi am înţeles cît ar fi cîştigat dacă aş fi avut timpul şi răbdarea de a „lucra“ la ea încă nişte luni. Dar destinul meu este să-mi termin lucrările în grabă, cu toate că pierd un timp considerabil ca să le pregătesc. (Dacă scriu încă o carte de istorie a religiilor, voi inversa proporţiile: două luni pentru documentare şi doi ani pentru redactare!...)

Sînt în momentul de faţă acaparat de o mică şi îndrăzneaţă lucrare: prezentarea în treizeci de pagini dactilografiate a literaturilor orale (pentru *Istoria* [*literaturilor*] de la Gallimard). Nu ştiu ce să spun mai întîi şi sper că un miracol mă va scoate din acest impas, înainte de a-mi pierde capul...

Dezgustul meu pentru erudiţie se apropie de punctul culminant. Pentru a mă salva, nu văd decît o soluţie: să arunc totul şi să mă refugiez la ţară şi să mă abandonez „literaturii“. Dar, din nefericire, am mîinile legate de multiple angajamente.

Complimentele mele Dnei Wikander. Sotia mea vă salută pe amîndoi. Cu prietenie, al D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Nu am primit nimic din partea Universităţii D-voastră, nici invitaţie, nici refuz.

VI

Villa Bidé-Héguia
Guithary, Basses-Pyrénées

le 22 juillet 1951

Cher Ami,

Merci pour votre bonne lettre que j'ai reçu depuis quelques jours ici, sur la côte basque, où j'essaie de me reposer en écrivant un roman. (C'est un secret, bien entendu! J'écris de temps en temps, lorsque je suis trop fatigué — même pour lire les bons romans des autres...)

Vous avez raison quant à la *science* des religions: je n'ai fait autre chose que montrer l'état actuel des choses, montrer surtout l'impasse où nous a conduit non autant l'historicisme, que le „psychologisme". Je crois que nous devons préparer une nouvelle génération qui, elle, sera peut-être capable d'attaquer les grands problèmes. Notre mission est d'attirer l'attention sur nos propres mégardes et celles de nos prédécesseurs. Nous vivons une crise terrible de la spiritualité; durant cette crise, nous sommes obligé de *montrer* certaines valeurs que nous seuls sommes capables d'y voir et d'y comprendre. En ce sens nous restons *dans* l'histoire et nous faisons de l'historicisme. C'est notre contemporanéité même qui nous oblige d'y chercher le sens profond du fait religieux. L'heureuse génération de 1900 n'avait pas besoin de cette „descente dans les profondeurs". Leur „histoire" leur permettait de s'y dédier exclusivement au déchiffrement des inscriptions... Aujourd'hui, quand des millions et des millions de gens meurent pour avoir mal compris, ou trop bien compris certains mythes modernes, quand l'Asie fait sa rentrée dans l'histoire, quand les derniers „primitifs" manient les mitrailleurs ou perissent par la syphilis — aujourd'hui croyez-vous qu'il est indifférent de voir dans le mythe un fait social, ou un rêve, ou une superstition? Je crois que nous vivons la fin du „provincialisme occidental". Si la culture survivra, elle sera oecuménique on quelque chose d'analogue. Il faut nous préparer à dialoguer avec les gens qui appartien[nen]t à d'autres modes d'existence — appelez-le „primitif", asiatique, chama-

niste etc. En tout cas, nulle part ailleurs l'humanité ne peut prendre conscience de sa propre „histoire" et sa propre destinée mieux qu'à travers l'étude (intelligente!) des religions. C'est à ce devoir *d'humanisme* que, je crois, nous les historiens des religions... avons manque jusqu'aujourd'hui. Mais il y a tant des choses à dire...

Je suis très étonné de la non-réception de la lettre de Lund. Suivant vos conseils, j'écris par le même courier au Doyen, en suggérant comme date de mes conférences 20-30 novembre. En octobre je serai à Rome, où je donne un cours à l'Institut de [Giuseppe] Tucci et quelques conférences à l'Université. Comme sujets: chamanisme, la „chaleur magique" et, si vous la croyez opportune, la question des méthodes dans l'histoire des religions (par exemple: histoire, psychologie, sociologie dans l'histoire des religions).

Je serais très heureux de vous retrouver à Lund. Mais, en tout cas, je serais heureux de vous savoir heureux — même à Beyrouth! L'important est d'en sortir, d'en finir un beau jour avec les tracasse[rie]s de la vie. Je les connais assez bien ces tracasse[rie]s! Le ciel a fait qu'un miracle se produit juste à temps — et je suis redevenu un homme libre pour trois ans. Après, on verra!...

J'attends avec impatience la publication de vos deux travaux. Quant à l'article que vous avez l'intention d'écrire sur mes livres, inutile de vous dire combien je vous en suis reconnaissant et en quel degré m'intéresse[nt] vos observations. À partir du 1er août, j'aurai comme nouvelle adresse permanente: 11, rue Duhesme, Paris 18e. J'ai dû quitter l'Hôtel, car les prix ont de nouveau augmenté!

Mes hommages à Mme Wikander et les meilleurs souvenirs de ma femme.

Bien amicalement a vous,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 3, 2000, pp. 171–173.

[Traducere]

Villa Bidé-Héguia
Guithary, Basses-Pyrénées

22 iulie 1951

Dragă Prietene,

Mulţumesc pentru agreabila D-voastră scrisoare, pe care am primit-o acum cîteva zile aici, pe coasta bască, unde încerc să mă odihnesc scriind un roman. (E un secret, bineînţeles! Scriu din timp în timp, atunci cînd sînt prea obosit chiar şi ca să citesc romanele bune ale altora...)

Aveţi dreptate în ce priveşte *ştiinţa* religiilor: nu am făcut altceva decît să arăt starea actuală a lucrurilor, să arăt mai ales impasul unde ne-a condus nu atît istoricismul, cît „psihologismul". Cred că trebuie să pregătim o nouă generaţie, care va fi poate capabilă să atace marile probleme. Misiunea noastră este de a atrage atenţia asupra propriilor noastre greşeli şi ale predecesorilor noştri. Trăim într-o teribilă criză a spiritualităţii. În timpul acestei crize, sîntem obligaţi să *arătăm* anumite valori pe care noi singuri sîntem capabili să le vedem şi să le înţelegem. În acest sens, rămînem *în* istorie şi facem istoricism. Tocmai contemporaneitatea noastră ne obligă să căutăm sensul profund al faptului religios. Fericita generaţie de la 1900 nu avea nevoie de această „coborîre în adîncuri". „Istoria" lor le permitea să se dedice în exclusivitate descifrării inscripţiilor... Astăzi, cînd milioane şi milioane de oameni mor pentru că au înţeles rău sau prea bine anumite mituri moderne, cînd Asia îşi face intrarea în istorie, cînd ultimii „primitivi" mînuiesc mitralierele sau pier de sifilis — astăzi credeţi că este indiferent de a vedea în mit un fapt social, un vis sau o superstiţie? Cred că trăim sfîrşitul „provincialismului occidental". Dacă cultura va supravieţui, ea va fi ecumenică sau ceva analog. Trebuie să ne pregătim să dialogăm cu oamenii care aparţin altor moduri de existenţă — numiţi-le primitive, asiatice, şamaniste etc. În orice caz, nicăieri omenirea nu-şi poate da seama de propria-i „istorie" şi de propriul destin mai bine decît prin studierea (inteligentă!) a religiilor. Şi cred că tocmai de această datorie de

umanism, am fost lipsiţi noi, istoricii religiilor, pînă astăzi. Dar sînt atîtea lucruri de spus...

Sînt foarte mirat de neprimirea scrisorii de la Lund. Urmînd sfaturile D-voastră, am scris prin acelaşi curier Decanului, sugerîndu-i ca dată a conferinţelor mele 20-30 noiembrie. În octombrie, voi fi la Roma, unde ţin un curs la Institutul lui Giuseppe Tucci şi cîteva conferinţe la Universitate. Subiectele: şamanismul, „căldura magică“ şi, dacă veţi crede oportun, chestiuni de metode în istoria religiilor (de exemplu, istorie, psihologie, sociologie în istoria religiilor).

Aş fi foarte fericit să vă reîntîlnesc la Lund. Dar, în orice caz, aş fi bucuros să vă ştiu fericit, chiar la Beirut. Important este de a scăpa, de a termina într-o bună zi cu grijile vieţii. Cunosc destul de bine aceste griji. Cerul a făcut ca o minune să se producă exact la timp — şi am redevenit un om liber pentru trei ani. După aceea, vom mai vedea!...

Aştept cu nerăbdare publicarea celor două lucrări ale D-voastră. În ce priveşte articolul pe care aveţi intenţia să-l scrieţi despre cărţile mele, e inutil să vă spun cît vă sînt de recunoscător şi în ce grad mă interesează observaţiile D-voastră. Începînd de la 1 august, voi avea ca nouă adresă permanentă: 11, rue Duhesme, Paris 18e. A trebuit să părăsesc hotelul, căci preţurile s-au mărit din nou.

Omagiile mele Dnei Wikander şi cele mai bune amintiri din partea soţiei mele.

Cu prietenie, al D-voastră,

Mircea Eliade

VII

11, rue Duhesme
Paris 18e

le 12 septembre 1951

Cher Ami,

Merci mille fois pour votre *stimulating*[1] étude, que j'ai lue avec enthousiasme. Vous m'avez convaincu 100% à votre thèse! Et

comme si je m'intéresse depuis longtemps aux religions géto-daces et balkaniques, je n'en suis que trop heureux de vos conclusions. (Connaissez-vous l'étude danubiane *Ephemeris Daco-Romaniae*, Rome, vol[umes] V-VIII?)

J'ai reçu une lettre du Doyen et j'ai immédiatement répondu. J'attends les „détails techniques". J'ai également répondu en afirmative à la proposition de votre „roumanisant" pour les séances de seminaire. J'espère vous trouver à Lund vers le 15 novembre.

Je serais très heureux de pouvoir proposer à Payot votre livre sur les *Mystères de Mithras*. Vous pouvez utiliser ces quatre fascicules et ajouter quelques cinquante-soixante pages de „vulgarisation".

Je n'ai reçu aucun signe de [Geo] Widengren, bien que je lui ai envoyé *le Chamanisme*. Je ne comprends pas pourquoi il ne m'aime pas. Peut-être il ne me prend pas au sérieux! (S'il avait lu le *Traité*, il aurait pu compléter sa documentation à propos de l'Arbre de Vie... Mais j'ai l'impression qu'il ne lit rien de tout ce que je lui envoie...)

Mes hommages à Mme Wikander. De la part de ma femme, ses meilleurs souvenirs et remerciements.

Bien amicalement, votre

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 3, 2000, pp. 173–174.

---

[1] Încurajator (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

11, rue Duhesme
Paris 18e

12 septembrie 1951

Dragă Prietene,

Mii de mulţumiri pentru încurajatorul studiu, pe care l-am citit cu entuziasm. M-aţi convins sută la sută cu teza D-voastră. Şi, cum

mă interesez de multă vreme de religiile geto-dacice şi balcanice, sînt foarte fericit de concluziile D-voastră. (Cunoaşteţi studiul dunărean *Ephemeris Daco-Romaniae*, Roma, volumele V-VIII?)

Am primit o scrisoare de la Decan şi i-am răspuns imediat. Aştept „detaliile tehnice". De asemenea, am răspuns afirmativ propunerii „românizantului" D-voastră pentru şedinţele de seminar. Sper să vă întîlnesc la Lund la 15 noiembrie.

Aş fi foarte fericit să pot propune lui Payot cartea D-voastră despre *Misterele lui Mithra*. Puteţi utiliza aceste patru fascicule şi să le adăugaţi vreo cincizeci-şaizeci de pagini de „vulgarizare".

N-am primit nici un semn de la Geo Widengren, cu toate că i-am trimis *Şamanismul*. Nu înţeleg de ce nu mă iubeşte. Poate nu mă ia în serios! (Dacă ar fi citit *Tratatul*, ar fi putut să-şi completeze documentarea privitoare la Arborele Vieţii... Dar am impresia că nu citeşte nimic din ceea ce îi trimit.)

Omagiile mele Dnei Wikander. Din partea soţiei mele, cele mai frumoase amintiri şi mulţumiri.

Cu prietenie, al D-voastră,

Mircea Eliade

VIII

Paris
le 13 décembre 1951

Bien Cher Ami,

Si vous savez la grande joie que vous m'avez procuré avec votre lettre! Depuis mon malheureux accident, j'étais sans nouvelles de Lund. Je me disais que vous tous vous êtes furieux contre moi — moi aussi, d'ailleurs: mais contre ma mauvaise chance, car je brûlais de connaître la Suède. Je n'ose plus espérer... je crai[ns] que Monsieur le Doyen a eu déjà assez de mal avec moi... Dites-lui, je vous prie, combien je souffre de l'ennui causé par mon attaque.

Dès que ma graphie deviendra meilleure, je lui écrirai pour m'e[x]cuser encore une fois. Je prie Payot de lui envoyer mes livres.

Je me sens mieux, mais j'ai reçu „un coup de vieux". La mort de mon père m'a révélé la vanité de tant de choses qui constituai[en]t ma vie: les études, les livres... Je le sais bien: il faut con-

tinuer. C'est ce que je pense faire dès que je pourrais reprendre mon travail. J'espère pouvoir voyager d'ici une semaine; nous irons, ma femme et moi, à Nice, car le froid retarde ma guérison complète. (On ne sait par encore ce que j'ai exactement! Une sorte de sciatique rhumatismale ou vice-versa! L'important est que les douleurs ont cessé avec des piqures, bien que ma faiblesse reste encore inexplicable...) Pas question de travail littéraire pour l'instant. J'avais en préparation un petit essai sur le *Symbolisme magico-religieux*, que je dois finir avant de m'y remettre à une chose plus sérieuse. Je pensais à réunir quelques études déjà publiées: *Le symbolisme des noeux* (*R*[*evue d'*]*h*[*istoire des*] *r*[*eligions*]), les conférences d'Ascona etc.

J'attends avec impatience vos travaux! Ne voulez-vous *rien* publier chez Payot?! Il vient de me téléphoner, en me demandant des suggestions. Je pense que vous pouvez préparer une version française *telle-quelle* de votre travail sur l'épopée et le mythe; vous me l'envoyez: je donne le manuscrit à un ami français pour le corriger, ensuite à Dumézil, pour une révision finale. Ainsi, vous n'auriez pas trop de travail. Qu'est-ce que vous en pensez? Ou, si vous préférez, complétez les fascicules sur Mithra. Je n'ai pas voulu présenter à Payot votre dernier livre, pour qu'il ne soit pas effrayé par la technicité; j'attends le tenter avec un livre moins technique. Cioran est en train de corriger un petit livre: *Réfle*[*x*]*ions pour les personnes fatiguées* (c'est exactement mon cas!), qui sortira en février. Je vous l'enverrai.

[lipseşte sfîrşitul scrisorii]

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 3, 2000, pp. 176–177.

[Traducere]

Paris, 13 decembrie 1951

Bunul meu prieten,

De-aţi şti ce mare bucurie mi-aţi procurat cu scrisoarea D-voastră! După nefericitul meu accident, eram fără noutăţi de la Lund.

Îmi spuneam că voi toţi sînteţi furioşi împotriva mea; ca şi eu, de altmineri: dar împotriva nenorocului meu, căci ardeam de nerăbdare să cunosc Suedia. Nu mai îndrăznesc să sper. Mi-e teamă că Domnul Decan a avut destule neplăceri cu mine... Transmite-i, te rog, cît de mult sufăr de grija cauzată de „accidentul" meu.

Atunci cînd grafia îmi va deveni mai bună, îi voi scrie, pentru a mă scuza încă o dată. Îl rog pe Payot să-i trimită cărţile mele.

Mă simt mai bine, dar am îmbătrînit: moartea tatălui meu mi-a revelat vanitatea atîtor lucruri care constituiau viaţa mea: studiile, cărţile... Ştiu bine: trebuie continuat. E ceea ce gîndesc să fac îndată ce voi putea să-mi reiau lucrul. Într-o săptămînă, sper să pot călători; vom merge, soţia mea şi cu mine, la Nisa, căci frigul întîrzie vindecarea mea completă. (Nu se ştie încă în mod exact ce am! Un fel de sciatică reumatică sau vice-versa! Important este că durerile au încetat datorită injecţiilor, chiar dacă slăbiciunea mea rămîne inexplicabilă...) Nu poate fi vorba de muncă literară pentru moment. Aveam în pregătire un mic eseu asupra simbolismului magico-religios pe care ar trebui să-l termin înainte de a mă apuca de o treabă mai serioasă. Mă gîndeam să reunesc cîteva studii deja publicate: *Le symbolisme des noeux* (*R*[*evue d'*]*h*[*istoire des*] *r*[*eligions*]), conferinţele de la Ascona etc.

Aştept cu nerăbdare lucrările D-voastră! Nu vreţi să publicaţi *nimic* la Payot?! Tocmai mi-a telefonat, cerîndu-mi sugestii. Mă gîndesc că aţi putea pregăti o versiune franceză ca atare din lucrarea D-voastră despre epopee şi mit: mi-o trimiteţi, dau manuscrisul unui prieten francez pentru a-l corecta, apoi lui Dumézil, pentru o revizie finală. Astfel nu veţi avea mult de lucru. Ce credeţi? Sau, dacă preferaţi, completaţi fascicolele despre Mithra. Nu am vrut să-i prezint lui Payot ultima D-voastră carte, ca să nu se înspăimînte de tehnicitatea ei; aştept să-l tentez cu o carte mai puţin tehnică. Cioran este pe cale să facă corectura la o cărticică, *Reflecţii pentru persoanele obosite* (este exact cazul meu!), care va apărea în februarie. V-o voi trimite.

IX

Hôtel Excelsior
Monte Carlo
le 7 février 1952

Mon Cher Ami,

Merci encore pour votre bonne et aimable lettre du 18 janvier! Je suis très heureux que dans six semaines nous nous rencontrerons. Je viendrais par avion jusqu'à Copenhague; ainsi je viendrais seul, car le voyage coûte trop cher pour deux personnes. J'écris aujourd'hui même au Doyen pour lui confirmer la date approximative: fin mars. Je ne manquerai pas de lui écrire encore une fois lorsque je saurai le jour de mon arrivée.

Malheureusement, comme vous le savez déjà, je suis complètement depourvu des... vêtements. Mon dernier costume acceptable (*midnight-blue*[1], celui du marriage!) a été volé (toujours le même maudit Hôtel) pendant mon absence, juin dernier. Je ne possède actuellement qu'un costume marron. Est-ce que je pourrais me présenter devant votre public avec celui-ci? À la rigueur, je pense m'acheter un costume plus sévère à Lund. On pourra s'arranger, je l'espère! Je n'ai aucune photographie ici, mais je tacherais d'en trouver d'acceptables dès mon retour à Paris (vers le 1er mars).

Je n'oublierais pas d'écrire à [Geo] Widengren, ne saurait-ce que par politesse, car je sais qu'il ne peut rien faire.

Mes hommages à Mme Wikander[2] et les meilleurs souvenirs pour vous deux, de la part de ma femme.

Bien amicalement, votre

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

•

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 4, 2000, p. 181.

---

[1] Albastru închis (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] *Lapsus calami*: în text, scris *Widengren*.

[Traducere]

Hôtel Excelsior
Monte Carlo

7 februarie 1952

Dragul meu prieten,

Mulţumiri pentru prietenoasa şi îndatoritoarea scrisoare din 18 februarie! Sînt foarte fericit că în şase săptămîni ne vom întîlni. Aş veni cu avionul pînă la Copenhaga; astfel, aş veni singur, deoarece călătoria costă prea scump pentru două persoane. Îi scriu chiar azi Decanului pentru a-i confirma data aproximativă: sfîrşitul lui martie. Îi voi mai scrie o dată, cînd voi şti sigur ziua sosirii mele.

Din nefericire, aşa cum ştiţi deja, sînt complet lipsit de... veşminte. Ultimul meu costum acceptabil (albastru închis, cel de la căsătorie!) a fost furat (de la acelaşi blestemat hotel) în timpul absenţei mele, în iunie trecut. Nu posed actualmente decît un costum cafeniu. Aş putea să mă prezint cu acesta în faţa publicului D-voastră? În cazul cel mai rău, mă gîndesc să-mi cumpăr un costum mai sobru la Lund. O s-o rezolv, sper! N-am nici o fotografie aici, dar îmi voi da osteneala să găsesc una acceptabilă îndată ce mă voi reîntoarce la Paris (spre 1 martie).

Nu voi uita să-i scriu lui [Geo] Widengren, doar şi din politeţe, căci ştiu că nu poate să facă nimic.

Omagiile mele Dnei Wikander şi cele mai frumoase amintiri, pentru amîndoi, din partea soţiei mele.

Cu prietenie, al D-voastră,

Mircea Eliade

X

Paris

le 7 août 1952

Mon Cher Ami,

Je vous remercie pour votre bonne lettre et l'envoi du livre d'Abrahamsson. Je l'ai parcouru en vitesse, avant d'y procéder à une lecture attentive: il est, de mon point de vue, décevant; combien

Baumann me semble intelligent et *stimulating*[1]!... Mais, en tout cas, il est utile pour les matériaux qu'il amasse. (Et maintenant, une remarque malitieuse: j'ai reconnu en Abrahamsson l'élève de [Geo] Widengren: il ne me fait l'honneur de me citer une seule fois, bien qu'il cite E. O. James et d'autres *eiusdem farinae*[2] à propos du... mythe. Or, il me semble que j'avais apporté, dans le *Traité* et *Le Mythe de l'éternel retour*, certaines précisions que je vois depuis largement utilisées, mais assez rarement citées comme miennes... Mais, enfin, la chose est bien connue. Passons!...)

Puisque je vois que vous n'acceptez pas de vous en rembourser, je vous propose quelques livres, à votre choix. Je dispose du volume d'Études carmélitaines *Mystique et continence*; le voulez-vous? Sinon, dites-moi sincèrement quel livre français vous intéresse: je peux l'acheter avec une assez forte réduction (30%).

Voici l'adresse de [Otto] Höfler: Grünwald über München, G. von Seidlstrasse 56. Il est actuellement en vacances, en Autriche, mais je m'imagine que son courier le suit.

Je vous ai déjà envoyé, il y a quelques jours, ses extraits. J'ai ajouté mon article d'*Eranos-J*[*ahrbuch*] XX. (Il contient une seule observation intéressante, à propos du paradoxe de *Ksana*, qui peut devenir „moment favorable", *kairos* — mais je n'ai pas développé cette analyse.)

Il est curieux que vous aussi avez lu [Giovanni] Papini au lycée: c'est mon cas. *Un uomo finito* a été mon premier livre italien; j'ai appris d'ailleurs l'italien pour pouvoir lire le reste de ses livres. Et j'ai été enthousiasmé — à seize ans! — de ses *Stroncature*. J'ai continué de la lire, bien que mon juvénile admiration a considérablement baissée. Mais il reste l'auteur favori de mon adolescence et c'est important.

Quant aux *Images et symboles*, malheureusement ce n'est qu'un recueil factice de quelques études, précedé d'une introduction et complété d'un chapitre sur le *Symbole et l'histoire*. Dans ce dernier chapitre je n'attaque pas le problème de front: ce serait le sujet d'un gros volume. Je me contente de commenter quelques exemples (symbolisme baptismal, symbolisme de l'Arbre du Monde = Croix) pour dégager en quelle mesure un symbole oecuménique est modifié par une religion historique (dans mon premier cas,

la typologie du baptême projette son symbolisme dans une *histoire* sainte — le *V*[*etus*] *T*[*estamentum*][3] — et alors se pose le problème si cette continuité historique abolit réellement le sens „universel“ d'un symbole).

Votre collection de symboles me passionne: c'est à partir d'un tel dossier qu'on pourra un jour attaquer le problème du symbolisme. J'espère revenir moi-même sur certains aspects du problème (surtout en ce qui concerne les mythologies de la mort).

J'apprends l'existence du livre de Ringborn. À mon retour de Suisse, je le chercherais. C'est dommage que je n'ai pas su durant mon séjour à Lund: peut-être je l'aurais acheté, pour moi ou pour [Philippe] Lavastine. (Tout livre-„mine d'informations“ m'intéresse: je pense toujours à la Roumanie. Il faut que nous disposions au moins de certains dossiers complets, car les bibliothèques on été „épurées“ et, en plus, aucun livre occidental n'est entré après 1948...)

Mais la *Nostalgie du Paradis* comportera moins que son titre l'indique. Je crois vous en avoir parlé un après-midi à Lund: je m'intéresse surtout au recouvrement (symbolique) de la condition „paradisiaque“ (domination sur les animaux, langage des animaux, ascension céleste, rencontre *directe* avec Dieu etc.), décélable dans les séances chamaniques; je mets en relation ce recouvrement éphémère (et extatique!) d'une situation qui, d'après les mythes, était naturelle et générale *in illo tempore* (lorsque les humains accédaient *facilement* au ciel par le truchement d'une montagne, un arbre, une liane etc.; lorsque le Dieu était *proche* et *accessible* etc.). Je montre que la même situation se répète dans la mystique chrétienne. (Le saint retrouve en quelque sorte la condition de l'Adam avant la chute; la vie mystique = recouvrement du Paradis, etc.). Seulement par allusion je parle d'*autres* nostalgies du Paradis (un peu dans le sens du *Traité*, pp. 327 sq.) et de la survivance (dégradée) de telles nostalgies dans la littérature. Je rêve d'écrire un livre simple, dense, de lecture courante, sans notes et bibliographies: celles-ci serront rapportées à la fin du volume, en quelques appendices. Comme je vous le disais, je crois que nous avons le devoir d'intéresser les philosophes, les critiques et les écrivains à nos recherches. Il n'existe pas d'autre moyen que d'accepter d'écrire *deux livres à la fois*: un texte lisible — et un autre,

en continuation, pour nos collègues pédants. Certains livres de Dumézil sont un modèle du genre. Il faut persévérer dans cette voie: grouper les discussions et les bibliographies critiques à la fin du livre, dans une partie indépendente.

Quant à l'admirable article de Rönnow, j'ai eu la chance de l'avoir lu, déjà à Calcutta, et je l'ai même cité dans une note de mon *Yoga* de 1936 (p. 257).

Mais quel beau sujet de recherche! J'attends toujours qu'un jeune indianiste me demande des sujets pour une thèse: *Svetadvipa* se nombre parmi eux. (Mais les jeunes indianistes préfèrent... Il est inutile de préciser ce qu'ils préfèrent!...)

Eranos aura un jour, je l'espère prochain, l'honneur de vous compter parmi ses collaborateurs. Vous êtes „sur la liste". Il vous faut trouver un sujet. Cette année on parle de „forces et énergies". J'ai accepté de parler deux heures (c'est-à-dire, une conférence) sur *Puissance et sacralité dans l'histoire des religions*. C'est très vague. Mais on a toujours ses comptes à régler avec [le] *mana*, avec la *shakti* et le *deus otiosus*. Vous auriez très bien pu parler de *Kraft und Verwenden* — mais c'est déjà un peu trop „limité" pour le public d'Ascona (en sa grande majorité constitué par des psychologues et des femmes d'un certain âge, enthousiastes de Jung et de ses archétypes!...). Je veillerai qu'on tient compte de vous aux prochains programmes.

J'attends avec impatience de vous rencontrer quelque part pour vous entendre parler de vos opinions méthodologiques. Écrire un manuel d'histoire des religions c'est l'occasion idéale de penser le problème en sa totalité. Je vous envie! Il n'existe pas, à ma connaissance, un tel manuel pour les lycées français. Ne croyez vous qu'il vous serait possible de préparer une version française? Même si les lycéens français n'auront pas besoin, il y en a des milliers des lecteurs qui attendent un tel manuel.

À propos d'Ana Pauker, vous n'avez qu'à lire *1984* de George Orwell. C'est la destinée de tous les chefs communistes.

Je suis très heureux que vous êtes bien disposé et optimiste. Nous nous sommes reposés tout le mois de juin à Ascona, mais l'été à Paris a été assez dur. Le 19 août je pars de nouveau pour

Ascona. Le 1 septembre ma femme me rejoindra, pour aller ensemble à Alpbach.

Mes hommages à Madame Wikander et les meilleurs souvenirs de ma femme pour vous deux.

Je vous embrasse bien amicalement,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 4, 2000, pp. 189–191.

---

[1] Stimulator, încurajator (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] De acelaşi soi (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[3] Vechiul Testament (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

Paris, 7 august 1952

Dragul meu prieten,

Vă mulţumesc pentru frumoasa scrisoare şi pentru trimiterea cărţii lui Abrahamsson. Am parcurs-o cu repeziciune, înainte de a trece mai apoi la o lectură atentă; este, din punctul meu de vedere, decepţionantă. Cît de inteligent şi stimulator mi se pare Baumann! În orice caz însă, e utilă pentru materialele pe care le reuneşte. (Şi acum, o remarcă maliţioasă: am recunoscut în Abrahamsson elevul lui Geo Widengren: nu-mi face onoarea să mă citeze măcar o singură dată, cu toate că îl citează pe E. O. James şi pe alţii *eiusdem farinae* privitor la... mit. Or, mi se pare că am adus, în *Tratat* şi în *Mitul eternei reîntoarceri*, anumite precizări pe care le văd de atunci larg folosite, dar destul de rar citate ca fiind ale mele... Dar, în fine — lucrul acesta e bine cunoscut. Să trecem!...)

Pentru că văd că nu acceptaţi să vă rambursez, vă propun cîteva cărţi, la alegerea D-voastră. Dispun de volumul Études carmélitaines, *Mystique et continence*. Îl vreţi? Dacă nu, spuneţi-mi

sincer ce carte franceză vă interesează: pot să o cumpăr cu o destul de mare reducere (30%).

Iată adresa lui Otto Höfler: Grünwald über München, G. von Seidlstrasse 56. Este în momentul de faţă în vacanţă, în Austria, dar cred că corespondenţa i se trimite.

V-am trimis deja, cu cîteva zile în urmă, extrasele sale. Am adăugat şi articolul meu din *Eranos-J[ahrbuch]* XX. (El conţine o singură observaţie interesantă privitoare la paradoxul *ksana* ce poate să devină „moment favorabil", *kairos* — dar nu am dezvoltat această analiză.

E curios că şi D-voastră aţi citit în liceu operele lui Papini, ca şi mine. *Un uomo finito* a fost prima mea carte italiană; am învăţat, de altfel, limba italiană pentru a putea citi şi celelalte cărţi ale lui Papini. Şi am fost entuziasmat — la şaisprezece ani! — de lucrarea sa *Stroncature*. Am continuat să îl citesc, cu toate că tinereasca mea admiraţie a scăzut considerabil. Dar rămîne autorul favorit al adolescenţei mele, şi asta e important.

În ce priveşte *Images et symboles*, din nefericire nu este decît o factice culegere a cîtorva studii, precedată de o introducere şi completată cu un capitol despre *Simbol şi istorie*. În acest ultim capitol, nu atac problema direct: va fi subiectul unui amplu volum. Mă mulţumesc să comentez cîteva exemple (simbolismul baptismal, simbolismul Arborelui Lumii = Crucea), pentru a degaja în ce măsură un simbol ecumenic este modificat de o religie istorică (în primul meu caz, tipologia botezului proiectează simbolismul său într-o istorie sfîntă — *Vechiul Testament* —, şi atunci se pune problema dacă această continuitate istorică aboleşte în mod real sensul „universal" al unui simbol).

Colecţia D-voastră de simboluri mă pasionează; plecînd de la un asemenea dosar se va putea, într-o zi, ataca problema simbolismului. Sper să revin eu însumi asupra anumitor aspecte ale problemei (mai ales, în ce priveşte mitologiile morţii).

Aflu de existenţa cărţii lui Ringbom. La întoarcerea mea din Elveţia, o voi căuta. Este păcat că n-am ştiut de ea în timpul şederii la Lund; poate aş fi cumpărat-o, pentru mine sau pentru Philippe Lavastine. (Orice carte-„mină de informaţii" mă interesează: mă gîndesc totdeauna la România. Trebuie să dispunem cel pu-

ţin de anumite dosare complete, căci bibliotecile au fost „epurate" şi, în plus, nici o carte occidentală nu a intrat din 1948...)

Dar *Nostalgia Paradisului* va comporta mai puţin decît o indică titlul. Cred că v-am vorbit despre ea într-o după-amiază la Lund. Mă interesează mai ales redobîndirea (simbolică) a condiţiei „paradiziace" (dominaţie asupra animalelor, limbajul animalelor, ascensiunea celestă, întîlnirea *directă* cu Dumnezeu etc.), prezentă în şedinţele şamanice; pun în relaţie această regăsire efemeră (şi extatică!) cu o situaţie care, conform miturilor, era naturală şi generală *in illo tempore* (cînd oamenii ajungeau cu uşurinţă la cer prin intermediul unui munte, al unui arbore, al unei liane etc.; cînd Dumnezeu era aproape şi accesibil etc.). Arăt că aceeaşi situaţie se repetă în mistica creştină. (Sfîntul regăseşte oarecum condiţia lui Adam dinaintea căderii, viaţa mistică = regăsirea Paradisului etc.). Numai aluziv vorbesc de *alte* nostalgii ale Paradisului (cam în sensul *Tratatului*, pp. 327 sq.) şi de supravieţuirea (degradată) a unor asemenea nostalgii în literatură. Visez să scriu o carte simplă, densă, de lectură curentă, fără note şi bibliografii: acestea vor fi trecute la sfîrşitul volumului, în cîteva apendice. Aşa cum vă spuneam, cred că avem datoria de a stîrni interesul filozofilor, criticilor şi scriitorilor despre cercetările noastre. Nu există alt mijloc decît să acceptăm să scriem *două cărti în acelaşi timp*: un text lizibil — şi un altul, în continuare, pentru colegii noştri pedanţi. Anumite cărţi ale lui Dumézil sînt un model al genului. Trebuie să perseverăm pe această cale: să grupăm discuţiile şi bibliografiile critice la sfîrşitul cărţii, într-o parte de sine stătătoare.

În ce priveşte admirabilul articol al lui Rönnow, am avut şansa de a-l fi citit încă de la Calcutta, şi chiar l-am citat într-o notă din *Yoga* din 1936 (p. 257).

Dar ce frumos subiect de cercetare! Tot aştept ca un tînăr indianist să-mi ceară subiecte pentru o teză: *Svetadvipa* se numără printre ele. (Dar tinerii indianişti preferă... E inutil să precizez ce preferă!...)

Eranos va avea onoarea într-o zi, sper apropiată, să vă numere printre colaboratori. Sînteţi „pe listă". Trebuie să vă găsiţi un subiect. Anul acesta, se vorbeşte despre „forţe şi energii". Am ac-

ceptat să vorbesc două ore (adică o conferinţă) despre *Putere şi sacralitate în istoria religiilor*. Este foarte vag. Dar ai totdeauna conturi de reglat cu *mana*, cu *shakti* şi cu *deus otiosus*. D-voastră aţi putea foarte bine vorbi despre *Kraft und Verwenden* — dar este puţin prea „limitat" pentru publicul de la Ascona (în marea sa majoritate, constituit din psihologi şi femei de o anumită vîrstă, entuziaşti admiratori ai lui Jung şi ai arhetipurilor sale!...) Voi avea grijă să se ţină seama de D-voastră la viitoarele programe.

Aştept cu nerăbdare să vă întîlnesc undeva pentru a vă auzi vorbind despre opiniile D-voastră metodologice. A scrie un manual de istorie a religiilor este ocazia ideală de a gîndi problema în totalitatea ei. Vă invidiez! Nu există, după cunoştinţa mea, un asemenea manual pentru liceele franceze. Nu credeţi că v-ar fi posibil să pregătiţi o versiune franceză? Chiar dacă liceenii francezi nu vor avea nevoie, există mii de cititori care aşteaptă un asemenea manual.

Apropo de Ana Pauker, n-aveţi decît să citiţi *1984* de George Orwell. E destinul tuturor şefilor comunişti.

Sînt foarte fericit că sînteţi bine dispus şi optimist. Ne-am odihnit întreaga lună iunie la Ascona, dar vara la Paris a fost destul de dură. La 19 august, mă duc din nou la Ascona. La 1 septembrie, soţia mea va veni şi ea, pentru a merge împreună la Alpbach.

Omagiile mele Dnei Wikander şi cele mai frumoase amintiri din partea soţiei mele pentru amîndoi.

Vă îmbrăţişez cu prietenie,

Mircea Eliade

XI

11, rue Duhesme
Paris 18e

le 27 septembre 1952

Bien Cher Ami,

Qu'est-ce que vous devenez? Quels sont vos projets pour l'année? Nous attendons tous la suite de *Mithra*...

Mes vacances ont été assez épuisantes: fin août, les conférences *Eranos*; début septembre, le Collège Européen d'Alpbach, en

Autriche; ensuite, à Munich et Bonn, invité par des amis roumains. J'ai eu la surprise de rencontrer [Geo] Widengren à Ascona. Comme vous le savez, ils ont passé les vacances tout près d'Ascona, à Solduno, où [Karl] Kerényi les a trouvé une villa pas trop chère. [Geo] Widengren s'est montré très gentil, assez prévenant, et me parlait avec grande sympathie de vous. Il m'a prié d'essayer, auprès de Payot, la traduction de son *Religionens Värld*, dont la deuxième édition suédoise va paraître d'ici peu. Je lui ai promis de m'occuper, bien que je n'ai pas trop d'espoir. (Vous devinez avec quelle ardeur je m'occuperais d'un livre de vous!...)

Détail amusant: bien qu'il „boudait" *Eranos* (qui, en effet, n'a aucune „position officielle" et, par conséquent, ne pourrait pas être intégré dans l'Union des Sociétés d'Histoire des Religions), Widengren n'a pas manqué de rendre visité à Mme [Olga] Froebe-Kapteyn. Il aurait été très heureux d'y être invité à parler au prochain *Eranos* (entre nous: en tout cas, il ne parlera pas avant vous...)

À Alpbach, milieu attachant; malheureusement, le temps n'a pas été fameux. Les Autrichiens ont organisé ce „Collège européen" dans un village tyrolais, à 1 000 mètres d'altitude, pour garder une fenêtre ouverte vers l'Occident non-germanique. Quelques italiens (entre autres, Antoni, professeur de philosophie à l'Université de Rome), le R.P. Paul Henri (l'éditeur de l'édition majeure de Plotin etc.).

Kerényi et moi [nous] avons dirigé ensemble un seminaire d'histoire des religions. J'ai été assez content des résultats. Moins Kerényi: il est difficile de travailler avec lui (Mme [Olga] Froebe[-Kapteyn] me disait qu'il souffre du „complexe de primadonne"...). Mais je l'aime bien et je supporte tous ses sauts de humeur. (Vous savez que j'avais réussi à faire paraître chez Payot sa *Mythologie* et deux autres livres sont encore engagés; et bien, Kerényi ne m'a même pas remercié!...)

Après Alpbach, j'ai visité l'Allemagne. Triste voyage! Les villes détruites, comme je le savais. Ce que je ne savais pas c'est que les villes sont reconstruites très vite — et qu'elles ne ressemblent point à leur modèles. Munich, par exemple, ressemble à tout ce

que vous voulez — sauf au Munich que nous avons connu dans notre jeunesse...

Ici, à Paris, où nous sommes arrivés il y a une semaine, nous n'avons pas vu que les Corbin. Nous cherchons un appartement. Ici, où une amie nous a hébergé un an, il m'est impossible de travailler...

Images et symboles est sous presse. Maintenant je vois combien le titre est prétentieux pour le recueil d'articles qu[i] constitue l'ouvrage — mais il est trop tard! J'espère pouvoir écrire un jour un livre que je ne regretterai pas le lendemain...

À propos du livre *Iran und Graal* que j'ai suggéré à [Henry] Corbin d'acheter: je l'ai feuilleté et je voudrais le posséder. Corbin a payé pour 30 couronnes suédoises 3 200 fr[ancs]. Lombard me disait que les professeurs ont une réduction de 30%; vous aussi disposez de cette réduction? De cette façon, le livre reviendrait à 20 couronnes, circa 1 400–1 500 fr[ancs]. Il vous serait possible de me le procurer? Je pourrai vous acheter des livres français, avec une réduction de 30%, ou vous envoyer la somme en francs suisses (p[ar] ex[emple] dans une enveloppe si la banque refuse de le faire). En tout cas, si vous ne me proposez le moyen de vous rembourser la somme, je vous prie de ne pas m'acheter le livre. (Une idée me vient à l'instant: possédez-vous le *Eranos-J[ahrbuch]* 1950–[19]51? Puisque je collabore, je peux les avoir avec 30% de réduction, c'est à dire circa 20 fr[ancs] suisses le volume).

Enfin, j'attends de bonnes nouvelles de vous. Widengren semblait assez optimiste quant à la chaire de sanskrit. Je n'ose rien prédire. J'attends.

Mes hommages à Mme Wikander. Ma femme vous envoie ses meilleurs souvenirs. Croyez-moi, Cher Ami, votre devoué,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 4, 2000, pp. 192–193.

[Traducere]

11, rue Duhesme
Paris 18

27 septembrie 1952

Dragă Prietene,

Ce e cu D-voastră? Care vă sînt proiectele pentru anul viitor? Aşteptăm cu toţii urmarea de la *Mithra*...

Vacanţa mea a fost destul de epuizantă: sfîrşitul lui august, conferinţele *Eranos*; începutul lui septembrie, Colegiul european de la Alpbach, în Austria; apoi, la München şi Bonn, invitat de prieteni români. Am avut surpriza să întîlnesc familia Widengren la Ascona. Aşa cum ştiţi, şi-au petrecut vacanţa foarte aproape de Ascona, la Solduno, unde Kérenyi le-a găsit o vilă nu prea scumpă. Geo Widengren s-a arătat foarte amabil, destul de prevenitor, şi mi-a vorbit cu mare simpatie despre D-voastră. M-a rugat să încerc să stărui pe lîngă Payot pentru traducerea cărţii sale *Religionens Värld*, a cărei a doua ediţie suedeză va apărea peste puţin timp. I-am promis că mă ocup, cu toate că n-am prea multe speranţe. (Bănuiţi cu cîtă rîvnă m-aş ocupa de o carte a D-voastră!...)

Amănunt amuzant: cu toate că „arăta supărare“ pe *Eranos* (care într-adevăr nu are nici o „poziţie oficială“ şi, în consecinţă, n-ar putea fi integrat în Uniunea Societăţilor de Istorie a Religiilor), Widengren n-a uitat să-i facă o vizită Dnei Olga Froebe-Kapteyn. Ar fi foarte fericit să fie invitat să vorbească la următorul *Eranos* (între noi: în orice caz, nu va vorbi înaintea D-voastră).

La Alpbach, mediu atrăgător; din nefericire, timpul nu a fost grozav. Austriecii au organizat acest „Colegiu european“ într-un sat tirolez, la 1 000 de metri altitudine, pentru a păstra o fereastră deschisă spre Occidentul nongermanic. Cîţiva italieni (între alţii, Antoni, profesor de filozofie la Universitatea din Roma), R. P. Paul Henri (editorul ediţiei mari din Plotin etc.), Karl Kerényi şi cu mine am condus împreună un seminar de istorie a religiilor. Am fost destul de bucuros de rezultate. Mai puţin de Kerényi; e dificil să lucrezi cu el. (Dna Olga Froebe-Kapteyn îmi spunea că suferă de „complexul de primadonă“.) Dar îl iubesc şi-i su-

port toate toanele (ştiţi că am reuşit să determin apariţia la Payot a *Mitologiei* sale şi alte două cărţi îi sînt în lucru; ei bine, Kerényi nici măcar nu mi-a mulţumit!...)

După Alpbach, am vizitat Germania. Tristă călătorie! Oraşele distruse, cum ştiam. Ceea ce nu ştiam este că oraşele sînt reconstruite foarte repede şi că ele nu seamănă deloc cu vechile lor modele. Münchenul, de exemplu, seamănă cu tot ceea ce vreţi, în afară de Münchenul pe care l-am cunoscut în tinereţea noastră...

Aici, la Paris, unde am sosit de o săptămînă, nu i-am văzut decît pe Corbin. Căutăm un apartament. Aici, unde o prietenă ne-a găzduit un an, mi-e imposibil să lucrez.

Images et symboles e sub tipar. Acum văd cît de pretenţios este titlul pentru culegerea de articole care constituie lucrarea — dar e prea tîrziu! Sper să pot scrie într-o zi o carte pe care n-o voi regreta a doua zi.

Apropo de cartea *Iran und Graal* pe care i-am sugerat lui Henry Corbin s-o cumpere: am răsfoit-o şi aş vrea să o am şi eu. Corbin a plătit pentru 30 de coroane suedeze 3 200 de franci. Lombard îmi spunea că profesorii au o reducere de 30%; şi D-voastră dispuneţi de această reducere? În felul acesta, cartea ar reveni la 20 de coroane, circa 1 400-1 500 de franci. V-ar fi posibil să mi-o procuraţi? V-aş putea cumpăra cărţi franţuzeşti cu o reducere de 30% sau trimite suma în franci elveţieni (de exemplu, într-un plic, dacă Banca refuză să o facă). În orice caz, dacă nu îmi propuneţi mijlocul de a vă rambursa suma, vă rog să nu-mi cumpăraţi cartea. (Mi-a venit chiar acum o idee: aveţi *Eranos-J*[*ahrbuch*] 1950–1951? Pentru că sînt colaborator, pot să-l procur cu 30% reducere, adică circa 20 de franci elveţieni volumul.)

În fine, aştept ştiri bune de la D-voastră. Widengren părea destul de optimist în ce priveşte catedra de sanscrită. Nu îndrăznesc să prezic nimic. Aştept.

Omagiile mele Dnei Wikander. Soţia mea vă trimite cele mai frumoase amintiri.

Socotiţi-mă, dragă prietene, devotatul D-voastră,

Mircea Eliade

XII

11, rue Duhesme
Paris 18e

le 10 octobre 1952

Bien Cher Ami,

Je vous répond avec un certain retard, car c'est aujourd'hui seulement que j'ai reçu (et je vous ai envoyé) le *Eranos-J*[*ahrbuch*] XX. Mais si vous désirez autre chose encore, je serais très heureux de vous la procurer, car j'ai trop abusé de votre amitié eu vous demandant des livres!...

J'ai écrit à Mme Dieterlen (qui a publié, en 1951, aux Presses Universitaires, un volume sur la *Religion des Bambara*), en la priant de me communiquer le texte de sa conférence, si elle l'a publié quelque part — ou de vous l'expédier directement (je lui ai donné votre adresse).

Vous me dites des choses passionantes sur la tradition orale et le commencement de l'écriture. Combien je regrette de n'avoir pas discuté avec vous ces choses il y a deux ans! Raymond Queneau m'avait demandé d'écrire 25 pages dactylographiées sur les littératures orales et leur fond mythique — et en juin 1951 il m'a pressé de lui donner mon texte. J'a[i] écrit surtout sur les épopées turco-tatares et polynésiennes, mais sans grand élan: mon texte ne me satisfait pas, mais il n'y a rien à faire!... C'est pour ça que j'attends avec impatience vos recherches sur les mythes et l'épopée. Je me suis proposé depuis longtemps d'apprendre le suédois; l'apparition de votre livre sera le meilleur point de départ!...

Mais je suis désolé que votre situation universitaire n'est pas encore décidée. Je suis incapable de comprendre les causes. [Geo] Widengren semblait optimiste, et ceci m'avait donné du courage. Mais je connais très bien ce que veut dire un cycle malchanceux, ayant souffert moi-même entre 1944–1950 à tel point, que je me considérais définitivement condamné à la misère et à solitude. Et puis, tout d'un coup, la *Fortuna* a changé!... Mon seul espoir est de trouver toujours une fondation quelconque pour m'assurer le pain [qu]otidien. J'abhore les cours universitaires et je n'accepterais les faire qu'en Roumanie — où si je serais obligé par la

vie. J'ai entendu dire, en effet, qu'une chaire de sanskrit serait disponible à Buenos Aires, mais je vous conjure de ne pas l'accepter. Depuis deux ans, la vie est devenue impossible là-bas. Ma belle-fille, qui était assez heureuse jusqu'en 1950, m'écrit des lettres désespérées. En plus, le climat est dur, et le *pesos* n'a presque plus de valeur. Les intellectuels crèvent de faim. C'est préférable de crever de faim dans un pays européen: au moins, on jouit de l'„atmosphère spirituelle". Je ne suis pas optimiste, mais je crois que la guerre froide se prolongera indéfiniment. Quant à la guerre chaude, elle sera si terrible que je préfère n'y plus penser...

Sur le déchiffrement des inscriptions minoeennes, je n'ose pas avoir une opinion. En tout cas, comme vous le dites, ce serait trop beau! J'attends l'avis des „spécialistes".

Je continue à n'avoir pas d'appartement. Vous devinez la difficulté avec laquelle je travaille. Heureusement, je ne fais rien de valable. Uniquement des articles, des comptes-rendus, des résumés. Je rêve d'une chambre comme la vôtre, où d'un bibliothèque comme celle de Lund, où on pourrait avoir sa table de travail. En attendant, je lis beaucoup. C'est la seule chose à faire lorsque vous n'êtes pas seul dans une chambre.

Widengren est vraiment un homme étrange. Je n'arrive pas à le comprendre. Il me parle de vous dans les meilleurs termes possibles, et j'apprends maintenant qu'il ne vous a pas donné le moindre signe de vie depuis plus d'un an!... Kerényi, lui aussi, est un type curieux — mais dans tout un autre genre. J'ai lu *La légende arthurienne et le Graal* de Jean Marx, publié récemment par les P[resses] Univ[ersitaires], livre décevant bien qu'assez érudit. C'est un peu pour cette raison que je voudrais lire le volume de Ringborn. [Henry] Corbin et [Philippe] Lavastine l'ont déjà lu avec interêt.

Connaissez-vous les derniers travaux d[e F.] Altheim? Qu'est-ce qu'en pensez-vous? Je viens de lire *Attila und die Hunnen*, qui m'a troublé, mais je voulais connaître *Literatur u*[*nd*] *Gesellschaft*. Est-ce un livre ou une collection d'études par des auteurs divers?

Cher Ami, je m'e[x]cuse encore une fois de vous avoir donné d'ennuis avec mes demandes de livres, et je vous remercie de tout mon cœur.

Ma femme vous envoie ses souvenirs, et je vous prie de transmettre à Mme Wikander les meilleurs hommages. Avec mes sentiments de gratitude, bien amicalement à vous,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 4, 2000, pp. 196–198.

[Traducere]

11, rue Duhesme
Paris 18e
10 octombrie 1952

Dragă Prietene,

Vă răspund cu oarecare întîrziere, căci abia astăzi am primit (şi vi l-am trimis) *Eranos-J[ahr]buch* XX. Dar, dacă mai doriţi şi altceva, aş fi foarte fericit să vă procur, căci am abuzat prea mult de prietenia D-voastră, cerîndu-vă cărţi!...

I-am scris Dnei Dieterlen (care a publicat în 1951 la Presses Universitaires un volum despre *Religion des Bambara*), rugînd-o să-mi comunice textul conferinţei sale dacă l-a publicat undeva sau să vi-l expedieze direct (i-am dat adresa D-voastră).

Îmi spuneţi lucruri pasionante despre tradiţia orală şi despre începutul scrierii. Cît de mult regret că nu am discutat cu D-voastră aceste lucruri acum doi ani! Raymond Queneau mi-a cerut să scriu douăzeci şi cinci de pagini dactilografiate despre literaturile orale şi fondul lor mitic — şi în iunie 1951 a stăruit să-i dau textul. Am scris mai ales despre epopeile turco-tătare şi polineziene, dar fără mare elan; textul nu mă satisface, dar nu e nimic de făcut!... Tocmai de aceea vă aştept cu nerăbdare cercetările despre mituri şi epopee. Mi-am propus de multă vreme să învăţ suedeza; apariţia cărţii D-voastră va fi cel mai bun punct de plecare!

Îmi pare însă rău că situaţia D-voastră universitară nu e încă decisă. Sînt incapabil să înţeleg cauzele. [Geo] Widengren părea optimist, şi aceasta mi-a dat curaj. Dar cunosc foarte bine ce în-

seamnă un ciclu de neşanse, suferind eu însumi, între 1944 şi 1950, într-o asemenea măsură, încît mă consideram definitiv condamnat la mizerie şi solitudine. Şi apoi, deodată, *Fortuna* s-a schimbat!... Singura mea speranţă e să găsesc o Fundaţie oarecare, ca să-mi asigur pîinea cea de toate zilele. Urăsc cursurile universitare şi n-aş accepta să le ţin decît în România — sau dacă voi fi obligat de viaţă. Am auzit spunîndu-se, într-adevăr, că o catedră de sanscrită ar fi disponibilă la Buenos Aires, dar vă rog stăruitor să n-o acceptaţi. De doi ani, viaţa a devenit imposibilă acolo. Fiica mea vitregă, care era destul de fericită pînă în 1950, îmi scrie scrisori disperate. În plus, climatul este dur, iar *pesos*-ul aproape că nu are valoare. Intelectualii crapă de foame. E preferabil să crăpi de foame într-o ţară europeană: cel puţin te bucuri de „atmosferă spirituală". Nu sînt optimist, dar cred că războiul rece se va prelungi la nesfîrşit. În ce priveşte războiul cald, acesta va fi atît de înspăimîntător, încît prefer să nici nu mă gîndesc...

În privinţa descifrării inscripţiilor minoiene, nu îndrăznesc să am o opinie. În orice caz, aşa cum spuneţi, ar fi prea frumos. Aştept avizul „specialiştilor".

Continuu să nu am apartament. Vă daţi seama de dificultatea cu care lucrez. Din fericire, nu fac nimic valabil. Numai articole, recenzii, rezumate. Visez la o cameră ca a D-voastră, sau la o bibliotecă asemănătoare celei de la Lund, unde poţi avea masa ta de lucru. Aşteptînd, citesc mult. E singurul lucru de făcut cînd nu eşti singur într-o cameră.

Widengren este într-adevăr un om straniu. Nu ajung să-l înţeleg. Îmi vorbeşte de D-voastră în cei mai frumoşi termeni posibili, şi aflu acum că nu v-a dat nici cel mai mic semn de viaţă de peste un an!... Kerényi, la fel, e un tip ciudat, însă în cu totul alt gen. Am citit *La légende arthurienne et le Graal* de Jean Marx, publicată recent de Presses Universitaires, carte dezamăgitoare, deşi destul de erudită. Cam din această cauză aş vrea să citesc volumul lui Ringbom. Henry Corbin şi Philippe Lavastine l-au citit deja cu interes.

Cunoaşteţi ultimele lucrări ale lui F. Altheim? Ce credeţi despre ele? Tocmai am citit *Attila und die Hunnen*, care m-a tulbu-

rat, dar aş vrea să cunosc *Literatur und Gesellschaft*. Este o carte, sau o colecţie de studii de diverşi autori?

Dragă Prietene, mă scuz încă o dată de a vă fi dat necazuri cu cererile mele de cărţi şi vă mulţumesc din toată inima.

Soţia mea vă trimite amintirile ei, iar eu vă rog să-i transmiteţi Dnei Wikander cele mai deosebite omagii. Cu sentimentele mele de gratitudine şi prietenie, al D-voastră,

Mircea Eliade

XIII

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

le 1er janvier 1953

Mon Cher Amir,

Bonne Nouvelle Année! Que l'*anno Domini* 1953 vous apporte la chaire d'Uppsala et vous réalise tous vos désirs, pour vous et pour votre famille.

Pardonnez-moi de vous écrire si tard. J'ai médité mainte fois la réponse à votre lettre du 11 decembre, surtout en ce qui concerne le problème du symbolisme religieux. Mais il m'arrive ceci: une fois un travail publié, je suis assailli des doutes. Après la parution de mes livres, je traverse de longues périodes d'*acedia*[1]: je me demande si j'ai bien fait d'imprimer telle ou telle page. *Tout* ce que vous me dites à propos de symboles et de l'histoire (cercles culturels et autres) me tourmente depuis des années. Parfois, je suis tellement convaincu de la puissance *créatrice* et *innovatrice* de l'histoire, que je me propose de reviser radicalement mes opinions. Mais, en même temps je me retrouve devant ce fait troublant: comment se fait-il que des rêves, des hallucinations, des rêves éveillés reprennent, même dans les plus modestes détails, les grands symbolismes des religions historiques? Il y a peu de temps, un médecin vient de me chercher. — Monsieur, me dit-il, j'avais un malade à l'hôpital Ste Anne, un fou que je n'arrivais pas à comprendre. Ce fou tenait toujours un pot avec une fleur près de lui et me disait que c'est le Centre du Monde et qu'il ne pouvait vivre que *dans* ce Centre. Un jour, l'infirmière lui a pris le pot et l'a

mis sur la fenêtre. Le fou, se réveillant s'était immédiatement rendu à la fenêtre, et il ne voulait plus la quitter. Je meurs si je m'éloigne du *Centre*, répétait-il. Mais, avec la fleur dans ses bras, il a accepté revenir au lit... Je ne comprenais rien, me disait le médecin, jusqu'au jour où un de mes collègues m'a donné à lire *Le Mythe de l'éternel retour* et j'ai appris l'existence d'un symbolisme du „Centre du Monde".

Je connais d'autres exemples: les rites d'initiation d'une jeune fille malade etc. [Roger] Godel parle dans son livre de certains rêves mythologiques de ce jeune Grec analphabète. Mais il existe une quantité d'autres exemples. Jung me racontait des choses extraordinaires en relation avec l'ascension des arbres et l'arrivée au Ciel dans les hallucinations de ses malades.

Lorsqu'il a lu *le Chamanisme*, il m'a écrit une lettre enthousiaste (chose, semble-t-il, assez rare chez lui) et, en le rencontrant quelques semaines plus tard, il me disait qu'il en dispose de centaines de cas „chamaniques". Je sais bien que les psychanalystes exagèrent et je me méfie en général de toute „psychologie". Mais, il reste le fait: une psyché *en crise* menacée de desintégration, retrouve certains grands symbolismes religieux: elle les *retrouve* en tant que *structures* et *systèmes cohérents*, et non partiels ou allusifs. Alors, je me demande: si les psychoses représentent généralement une régression vers les couches archaïques de la psyché, comment se fait-il que cette régression se manifeste par un symbolisme également archaïque, mais qui, loin de représenter une désintégration, se révèle, au contraire, comme un ensemble cohérent et solidaire de significations hautement spirituelles? Comment se fait-il qu'un pauvre fou redecouvre spontanément le symbolisme du Centre ou de l'initiation (mort–résurrection), symbolismes dépassés, sinon complètement oubliés par la conscience religieuse *historique* de notre siècle? Tout se passe comme si la psyché essaie de se *défendre*, de conserver une intégrité menacée, en se fixant sur des positions „spirituelles" archaïques, dépassées par l'histoire ou, au moins, sérieusement modifiées. La crise purifie la psyché des scories de l'„histoire": et alors on retrouve certains symbolismes, plus ou moins universellement diffusés, mais qui, en tant que symbolismes diffusés et vécus par l'histoire, présentent nombre de variantes et sont interprétés *dif-*

féremment. C'est-à-dire, je constate les variations et les contradictions des sens d'un symbole *dans l'histoire* — mais les crises psychiqus présentent le même symbole simplifié et „purifié". Je conclue alors, au moins provisoirement, que l'histoire ne fait qu'interpréter et valoriser les symbolismes, mais que ces derniers sont constitutifs d'une psyché „primordiale", qu'ils ont été donnés (ou révélés?) dans la prise de conscience existentielle de l'homme, lorsque l'homme s'est trouve „en situation" dans la monde.

Il se peut qu'il existe encore une autre explication: les symbolismes sont la création de la vie même de l'homme avant même que cette vie fût accompagnée d'une conscience. C'est-à-dire, les symbolismes sont eux aussi une création de l'histoire: en occurrence, de l'histoire de l'homme, de sa vie. Mais, alors, peut-on parler proprement d'„histoire"? De cycles culturels? Une seule chose semble certaine: que la „création" des symbolismes implique un autre temps que le temps historique. Et c'est peut-être sur ce point précis que j'aurais dû insister dans mon petit livre: que la vie des symboles est régie par d'autres rythmes temporels que le temps historique, le temps qui régit, par exemple, les cultures. Lorsqu'une culture cesse de vivre, elle nous est encore accessible surtout par ses créations (ou les aspects de ses créations) transhistoriques. Et là nous retrouvons toujours des images et des symboles...

Mais, mon cher ami, je ne sais pas quoi dire. Je suis de nouveau assailli de doutes. Je crois qu'on devrait étudier surtout le temps, pour arriver à quelque chose de solide dans nos malheureuses études...

Mais je vous ai assez embêté par mes préoccupations. Je voudrais vous dire combien j'ai été intéressé par votre article de *Cahiers du Sud.* Il est admirable de clarté et très, très suggestif. Lorsque je vous lis, je désespère de mes moyens! Je me dis alors que je devrais rester dans la littérature et, tout au plus, dans la philosophie! (On étudie toute sa vie un texte „classique" et on devient quelqu'un...) En réalité, depuis bien des année j'ai touché un peu à tout, mais je n'ai rien *résolu.* Il faut tout reprendre. Je me promets de bien préparer mon tome supplémentaire du *Traité* où justement je toucherais au problème de l'histoire.

Dumézil est arrivé au mois de décembre. Je lui ai téléphoné (il est trop occupé maintenant avec ses cours pour lui prendre un

après-midi de discussions). Il m'annonce la bonne nouvelle: au 31 janvier paraît-il vous auriez la dernière bataille. [Geo] Widengren vient de lui écrire en ce sens une lettre. Il affirme que vous avez toutes les chances. Que Dieu l'entende!...

Ce que vous me dites à propos de ma formation orthodoxe et de mon antihistoricisme est très juste. Formation à demi consciente. Car j'ai découvert le christianisme assez tard dans la vie, après mon retour des Indes. C'est surtout là-bas, en Bengal et au Himalaya, que j'ai tâché de m'approcher du fait religieux autrement qu'à travers les livres. Mais, quoi qu'il en soit, c'est toujours l'Orient...

Je vous remercie pour les renseignements à propos de F. Altheim. Avez-vous lu le dernier *S*[*tudi e*] *m*[*ateriali di*] *s*[*toria delle*] *r*[*eligioni*]? Les réserves que [Antonio] Brelich et [Ernesto] De Martino font à propos de Dumézil et de moi-même se ressemblent étrangement. Mais l'étude de De Martino est admirable.

Meilleurs souvenirs de ma femme. Mes hommages a Mme Wikander.

Bien amicalement votre et tous nos souhaits,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. IV, fasc. 4, 2000, pp. 200–203.

---

[1] Dezgust, descurajare (lat. *acedia* „dispoziţie sumbră, nelinişte, tristeţe" < gr. ἀκηδία „indiferenţă") (*n. ed.*).

[Traducere]

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e
1 ianuarie 1953

Dragul meu Prieten,

La mulţi ani! Fie ca *anno Domini* 1953 să vă aducă şi catedra de la Uppsala şi să vă realizaţi toate dorinţele, D-voastră şi întreaga familie.

Iertaţi-mă că vă scriu atît de tîrziu. M-am gîndit foarte adesea la răspunsul la scrisoarea D-voastră din 11 decembrie, mai cu seamă în ce priveşte problema simbolismului religios. Mi se întîmplă însă următorul lucru: o dată o lucrare publicată, sînt asaltat de îndoieli. După apariţia cărţilor mele, trec prin lungi perioade de *acedia*; mă întreb dacă am făcut bine să imprim cutare sau cutare pagină. *Tot* ce îmi spuneţi privitor la simboluri şi istorie (cercuri culturale şi celelalte) mă frămîntă de ani de zile. Uneori, sînt aşa de convins de puterea *creatoare* şi *inovatoare* a istoriei, încît îmi propun să-mi revizuiesc radical opiniile. În acelaşi timp însă, mă regăsesc în faţa acestui fapt tulburător: cum se face că visele, halucinaţiile, stările de visare reiau, în cele mai mici amănunte, marile simbolisme ale religiilor istorice? Cu puţin timp în urmă, m-a vizitat un medic. — Domnule, îmi spune el, aveam un bolnav la Spitalul Sfînta Ana, un nebun pe care nu reuşeam să-l înţeleg. Acest nebun ţinea totdeauna lîngă el un ghiveci cu o floare şi îmi spunea că acesta e Centrul Lumii şi că nu putea să trăiască decît *în* acest centru. Într-o zi, infirmiera i-a luat ghiveciul şi i l-a pus pe pervazul ferestrei. Nebunul, trezindu-se, s-a dus imediat la fereastră şi nu mai voia să plece de-acolo. Mor dacă mă îndepărtez de *Centru*, repeta el. Dar, cu floarea în braţe, a acceptat să revină la pat. Nu înţelegeam nimic, îmi spunea medicul, pînă într-o zi, cînd unul dintre colegii mei mi-a dat să citesc *Le mythe de l'éternel retour* şi am aflat de existenţa unui simbolism al „Centrului Lumii".

Cunosc şi alte exemple: riturile de iniţiere a unei tinere fete bolnave etc. Roger Godel vorbeşte în cartea sa de anumite vise mitologice ale unui tînăr grec analfabet. Dar există o mulţime de alte exemple. Jung îmi povestea lucruri extraordinare în legătură cu ascensiunea arborilor şi ajungerea la cer în halucinaţiile bolnavilor săi.

Cînd a citit *Şamanismul*, mi-a scris o scrisoare entuziastă (lucru, se pare, destul de rar pentru el) şi, întîlnindu-l cîteva săptămîni mai tîrziu, îmi spunea că dispune de sute de cazuri „şamanice". Ştiu bine că psihanalişti exagerează şi pun, în general, la îndoială orice „psihologie". Rămîne însă faptul: un psihic *în criză* ameninţat de dezintegrare *regăseşte* anumite mari simbolisme

religioase; le regăseşte ca *structuri* şi *sisteme coerente*, şi nu parţiale sau aluzive. Atunci, mă întreb: dacă psihozele reprezintă în general o regresiune spre straturile arhaice ale psihicului, cum se face că această regresiune se manifestă printr-un simbolism la fel de arhaic, dar care, departe de a reprezenta o dezintegrare, se revelează, dimpotrivă, ca un ansamblu coerent şi solidar de semnificaţii înalt spirituale? Cum se face că un biet nebun redescoperă în mod spontan simbolismul Centrului sau al iniţierii (moarte–resurecţie), simbolisme depăşite, dacă nu complet uitate de conştiinţa religioasă *istorică* a secolului nostru? Totul se petrece ca şi cum psihicul încearcă *să se apere*, să-şi conserve o integritate ameninţată, fixîndu-se pe poziţii „spirituale" arhaice, depăşite de istorie, sau cel puţin serios modificate. Criza purifică psihicul de zgura istoriei; şi atunci, se regăsesc anumite simbolisme mai mult sau mai puţin universal difuzate, dar care, ca simbolismele difuzate şi trăite de istorie, prezintă numeroase variante şi sînt interpretate *diferit*. Constat, aşadar, variaţiile şi contradicţiile sensurilor unui simbol *în istorie* — dar crizele psihice prezintă acelaşi simbol simplificat şi „purificat". Conchid atunci, cel puţin provizoriu, că istoria nu face decît *să interpreteze* şi *să valorifice* simbolismele, dar că acestea sînt componente ale unui psihic „primordial", că au fost date (sau revelate?) în procesul de conştientizare existenţială a omului, cînd omul se regăseşte „în situaţie" în lume.

S-ar putea să mai existe o explicaţie: simbolismele sînt creaţia vieţii înseşi a omului, înainte chiar ca această viaţă să fi fost însoţită de o conştiinţă. Simbolismele sînt, aşadar, şi ele o creaţie a istoriei: a istoriei omului, a vieţii sale. Dar atunci, se poate vorbi propriu-zis de „istorie"? De cicluri culturale? Un singur lucru pare sigur: „crearea" simbolurilor implică un alt timp decît timpul istoric. Şi poate tocmai exact asupra acestui punct ar fi trebuit să insist în cărticică: că viaţa simbolurilor e guvernată de alte ritmuri temporale decît timpul istoric, timpul ce guvernează, de pildă, culturile. Cînd o cultură încetează să trăiască, ea continuă să ne fie accesibilă mai ales prin creaţiile ei (sau aspectele creaţiilor ei) transistorice. Şi acolo regăsim mereu imagini şi simboluri.

Dar, dragul meu prieten, nu ştiu ce să spun. Sînt din nou asaltat de îndoieli. Cred că ar trebui studiat mai cu seamă timpul pentru a ajunge la anumite lucruri solide în nefericitele noastre studii.

Dar v-am plictisit destul cu preocupările mele. Voiam să vă spun cît de mult am fost interesat de articolul D-voastră din *Cahiers du Sud*. Este de o admirabilă claritate şi foarte, foarte sugestiv. Cînd vă citesc, sînt disperat de mijloacele mele! Îmi spun atunci, că trebuia să rămîn la literatură sau, cel mult, la filozofie. (Studiezi toată viaţa un text „clasic“ şi devii cineva...) În realitate, de mulţi ani, am încercat cîte puţin din toate, însă *nu am rezolvat* nimic. Totul trebuie reluat. Îmi promit să pregătesc volumul suplimentar al *Tratatului*, unde voi încerca să discut problema istoriei.

Dumézil a sosit în luna decembrie. I-am telefonat (acum, este prea ocupat cu cursurile sale, pentru a-i lua o după-amiază de discuţii). Mă anunţă o veste bună: la 31 ianuarie, se pare, veţi avea ultima bătălie. Geo Widengren tocmai i-a scris în acest sens o scrisoare. Afirmă că aveţi toate şansele. Să-l audă Dumnezeu!

Ceea ce îmi spuneţi privitor la formaţia mea ortodoxă şi de antiistoricismul meu e foarte just. Formaţie pe jumătate conştientă. Căci am descoperit creştinismul destul de tîrziu în viaţă, după reîntoarcerea mea din India. Mai ales acolo, în Bengal şi în Himalaya, am încercat să mă apropii de faptul religios altfel decît prin cărţi. În orice caz însă, tot prin Orient...

Mulţumesc pentru informaţiile privitoare la F. Altheim. Aţi citit ultimul *Studi e materiali di storia delle religioni*? Rezervele pe care Antonio Brelich şi Ernesto De Martino le fac privitoare la Dumézil şi la mine însumi se aseamănă în mod straniu. Dar studiul lui De Martino este admirabil.

Cele mai frumoase amintiri din partea soţiei mele. Omagiile mele Dnei Wikander.

Cu prietenie şi toate urările noastre,

Mircea Eliade

XIV

Telegramă
18 martie 1953
[Stig] Wikander
Laurentiigatan 2, Lund
Suède

Très heureux pour excellente nouvelle. Stop. Félicitations et amitié,

[Mircea] Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, p. 78.

[Traducere]

18 martie 1953
Stig Wikander
Laurentiigatan 2, Lund
Suedia

Foarte fericit pentru ştirea excelentă. Stop. Felicitări şi prietenie,

Mircea Eliade

XV

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e
le 25 décembre 1953

Cher ami,

Ma femme et moi, nous vous souhaitons à Mme Wikander et à vous un joyeux Noël et une heureuse Nouvelle Année!...

Depuis longtemps je suis sans nouvelles de vous, mais je vous pardonne et je vous comprends: vous devez avoir un programme extrêmement lourd. J'espère que vos recherches kurdes et votre chaire de sanskrit ne vous empêcheront pas de continuer vos étu-

des d'histoire des religions! J'attends avec impatience la suite de *Mithra* et le livre sur *Mahabharata* dont Dumézil m'a donné, heureusement, d'excellentes nouvelles.

Quant à moi, après de longues pérégrinations en Suisse et dans le XVIe arrondissement de Paris (car „le patron" a occupé, pendant deux mois, l'appartement, *son* appartement de la rue de la Tour...), je suis revenu à mon travail plus ou moins yogique. Si tout va bien, j'espère l'achever avant l'été.

Je n'ai pas votre adresse, alors je ne sais pas si la présente lettre vous parviendra „en temps utile". Est-ce que je peux vous envoyer sous enveloppe des francs suisses pour m'acheter, si vous avez la bonté, certains livres suédois?

Dumézil m'a raconté votre brouille avec [Geo] Widengren, et ça m'a fait de la peine. J'espère que vous n'allez pas vous gaspiller les nerfs pour cette histoire...

Présentez, s'il vous plaît, mes hommages à Mme Wikander. Ma femme vous envoie, pour vous deux, ses meilleurs souvenirs. Croyez-moi très sincèrement et amicalement votre,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, p. 80.

[Traducere]

62 bis, rue de la Tour
Paris 16^{e}

25 decembrie 1953

Dragă Prietene,

Soţia mea şi cu mine vă dorim D^{nei} Wikander şi D-voastră un Crăciun fericit şi un An Nou asemenea.

De multă vreme sînt fără ştiri de la D-voastră, dar vă iert şi vă înţeleg. Trebuie că aveţi un program extrem de greu. Sper că cercetările D-voastră kurde şi catedra de sanscrită nu vă vor împie-

dica să vă continuaţi studiile de istorie a religiilor! Aştept cu nerăbdare urmarea de la *Mithra* şi cartea despre *Mahabharata*, despre care Dumézil mi-a dat, din fericire, excelente noutăţi.

În ce mă priveşte, după lungi peregrinări prin Elveţia şi în arondismentul XVI al Parisului (căci „proprietarul" şi-a ocupat timp de două luni apartamentul, apartamentul *său* din strada De la Tour), am revenit la munca mea, mai mult sau mai puţin yoghică. Dacă totul merge bine, sper să isprăvesc pînă în vară.

Nu am adresa D-voastră, deci nu ştiu dacă prezenta scrisoare vă va parveni „în timp util". Pot să vă trimit, în plic, franci elveţieni, pentru a-mi cumpăra, dacă veţi avea bunătatea, anumite cărţi suedeze?

Dumézil mi-a povestit cearta D-voastră cu Geo Widengren, şi asta m-a mîhnit. Sper să nu vă risipiţi nervii pentru această poveste...

Prezentaţi, vă rog, omagiile mele Dnei Wikander. Soţia mea vă trimite, pentru amîndoi, cele mai frumoase amintiri.

Al D-voastră foarte sincer şi cu prietenie,

Mircea Eliade

XVI

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e
le 15 février 1954

Cher Ami,

J'essaie encore un fois de vous rejoindre! J'espère que votre longue silence est dû uniquement à vos travaux et aux (malheureusement!) cours de sanskrit et de grammaire comparée. J'espère que vous n'êtes pas fâché. Écrivez-moi, s'il vous plaît, une carte postale avec vos nouvelles et votre adresse. Je voudrais vous envoyer quelque petites choses de moi publiées récemment.

Je travaille toujours à la refonte de mon *Yoga*. En réalité, je récris ce livre d'un bout à l'autre. Combien est difficile de payer les péchés de jeunesse!... Je ne vois presque personne. Je suis

tout le temps au Musée Guimet et chez moi. En mai, je passerai une semaine à Frobenius Institut, où [Adolf] Jensen m'a demandé de donner une conférence.

Bien de choses de la part de ma femme.

Présentez mes hommages à Mme Wikander et croyez-moi, Cher Ami, votre très sincère et très dévoué

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, p. 82.

[Traducere]

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

15 februarie 1954

Dragă Prietene,

Încerc încă o dată să intru în legătură cu D-voastră. Sper că îndelungata D-voastră tăcere se datorează doar lucrărilor şi (din nefericire!) cursurilor de sanscrită şi gramatică comparată. Sper că nu sînteţi supărat. Scrieţi-mi, vă rog, o carte poştală cu noutăţi şi adresa D-voastră. Aş vrea să vă trimit cîteva mici lucrări ale mele publicate recent.

Lucrez tot la refacerea *Yogăi* mele. De fapt, rescriu această carte de la un capăt la altul. Cît de dificil e să plăteşti păcatele tinereţii!... Nu văd aproape pe nimeni. Sînt tot timpul la Muzeul Guimet şi la mine acasă. În luna mai, voi petrece o săptămînă la Frobenius Institut, unde Adolf Jensen mi-a cerut să ţin o conferinţă.

Toate cele bune din partea soţiei mele.

Prezentaţi-i omagiile mele Dnei Wikander şi credeţi-mă, dragă prietene foarte sincerul şi devotatul D-voastră

Mircea Eliade

XVII

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e
le 18 mars 1954

Mon Cher Ami,

Je vous remercie pour votre lettre — et je suis heureux que vous travaillez (bien que j'aurais préféré vous savoir plongé dans l'histoire des religions...). Je vous écris peu et vite, car je suis ennuyé par toutes sortes de malheurs physiques et... socia[aux]. Depuis une semaine je souffre de zona (zona Zoster): teribles douleurs, picures avec de fortes doses de vitamines, etc. J'espère que tout passera d'ici une dizaine de jours. En plus, je dois changer de nouveau l'appartement: c'est ce que j'appelle les „ennuis d'ordre social"...

À partir du 25 mars je reviens à mon ancienne adresse, 11, rue Duhesme. Or, là-haut, à Montmartre je suis loin des bibliothèques et surtout je n'ai pas de place pour travailler. Heureusement au mois de juin nous partirons pour trente jours à Ascona. Avant, je dois achever mon *Yoga* qui me dégoute et me désespère à la fois. J'espère que tous mes malheurs et ennuis prendront fin en septembre, lorsque nous entr[er]ons dans l'appartement du Dr. [Roger] Godel à Val-d'Or (15 minutes de Paris). J'ai trouvé à l'Hôtel de Suède le livre de Hartmann, je lui écri[rai] à l'instant...

Ma femme vous envoie ses meilleurs souvenirs. Présentez, je vous prie, me hommages à Madame Wikander et croyez-moi votre ami dévoué,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 83–84.

[Traducere]

62 bis, rue de la Tour
Paris 16ᵉ

18 martie 1954

Dragul meu Prieten,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea D-voastră şi sînt fericit că lucraţi (cu toate că aş fi preferat să vă ştiu cufundat în istoria religiilor...). Vă scriu puţin şi repede, căci sînt agasat de tot soiul de nenorociri fizice şi... sociale. De o săptămînă sufăr de zona Zoster: dureri teribile, injecţii cu mari doze de vitamine etc. Sper că totul va trece în vreo zece zile. În plus, trebuie să schimb din nou apartamentul: e ceea ce numesc „neplăceri de ordin social"...

Începînd cu 25 martie, voi reveni la vechea mea adresă: 11, rue Duhesme. Or, acolo sus, în Montmartre, sînt departe de biblioteci şi, mai ales, nu am loc să lucrez. Din fericire, în luna iunie vom pleca pentru treizeci de zile la Ascona. Înainte de asta, trebuie să isprăvesc *Yoga*, care mă dezgustă şi mă aduce la disperare în acelaşi timp. Sper că toate nenorocirile şi neplăcerile mele vor lua sfîrşit în septembrie, cînd vom intra în apartamentul Doctorului Roger Godel, la Val-d'Or (la cincisprezece minute de Paris). Am găsit la Hôtel de Suède cartea lui Hartmann. Îi voi scrie imediat.

Soţia mea vă trimite cele mai frumoase amintiri. Prezentaţi-i, vă rog, Dnei Wikander omagiile mele, şi socotiţi-mă prietenul D-voastră devotat,

Mircea Eliade

XVIII

Le Val-d'Or
Ce 19 janvier 1955

Mon Cher Ami,

Merci pour votre lettre du 4 janvier, merci surtout pour la promesse d'en parler sur le *Yoga*. (Je lui vois un grand mérite: c'est un livre utile! On a dit trop de bêtises, ou trop de choses ennuyeuses et sans aucun intérêt sur ce sujet.) Inutile d'ajouter que je se-

rai non seulement heureux, mais aussi flatté de voir un jour un de mes ouvrages traduits en suédois.

J'ai achevé il y a quelques jours *Forgerons et alchimistes*, mais je ne sais pas quand ce petit travail pourra paraître. Je suis très content pour les „Ratanbai Katrak Lectures": je sais que le texte des conférences doit être publié dans un intervalle de temps convenable — et je me réjouis de vous lire. À propos d'iranologie. [Henry] Corbin a inauguré hier son cours à l'École des Hautes Études. Il parlera beaucoup cette année de Sohrawardi.

L'idée de vous rencontrer en Italie me rends ce Congrès de Rome encore plus sympathique! J'ai choisi comme sujet de ma communication le „vol magique" et je regrette déjà; car comment attaquer un problème considérable en vingt-trente minutes? Mais, enfin, l'important sera de nous réunir là.

J'ai vu Dumézil et il m'a donné ses derniers articles — mais il a oublié le plus sensationnel, celui sur les premiers quatre nombre en quichua[1] et turc. Il paraît que c'est d'une importance extraordinaire.

Merci pour l'indication de l'article de Roman Jakobson. Lors de sa visite à Paris, en 1949, il nous disait qu'il préparait quelque chose dans le sens dumézilien sur la mythologie paléoslave. L-a-t-il publiée?

Mes hommages respectueux à Mme Wikander et les meilleurs souvenirs pour vous deux de la part de ma femme. En vous souhaitant une boune santé et les mille et une chose qui vous sont agréables, je vous embrasse bien amicalement,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 84–85.

---

[1] *Quechua* sau *quichua*, limba indienilor incaşi (vorbită în Peru şi Bolivia) (*n. ed.*).

[Traducere]

Le Val d'Or
Azi, 19 ianuarie 1955

Dragul meu Prieten,

Mulţumiri pentru scrisoarea D-voastră din 4 ianuarie, mulţumesc mai ales pentru promisiunea de a vorbi despre *Yoga* (îi văd un mare merit: este o carte utilă! S-au spus prea multe prostii sau prea multe lucruri plicticoase şi fără nici un interes despre acest subiect). Inutil să adaug că voi fi nu numai fericit, dar şi flatat de a-mi vedea într-o zi una dintre lucrări tradusă în suedeză.

Am isprăvit acum cîteva zile *Forgerons et alchimistes*, dar nu ştiu cînd o să poată apărea această mică lucrare. Sînt foarte mulţumit pentru „Ratanbai Katrak Lectures": ştiu că textul conferinţelor trebuie publicat într-un interval de timp convenabil — şi mă bucur să vă citesc. Apropo de iranologie: Henry Corbin şi-a inaugurat ieri cursul la École des Hautes Études. Va vorbi mult anul acesta despre Sohrawardi.

Ideea de a vă întîlni în Italia îmi face Congresul de la Roma şi mai simpatic! Am ales drept subiect al comunicării „Zborul magic", şi deja regret; căci — cum să abordezi o problemă considerabilă în douăzeci-treizeci de minute? Dar, în fine, important va fi că ne vom aduna acolo.

L-am văzut pe Dumézil şi mi-a dat ultimele sale articole, dar l-a uitat pe cel mai senzaţional, acela despre primele patru numere în quechua şi turcă. Se pare că este de o importanţă extraordinară.

Mulţumesc că mi-aţi atras atenţia asupra articolului lui Roman Jakobson. În timpul vizitei sale la Paris din 1949, ne spunea că pregăteşte ceva în sens dumézilian despre mitologia paleoslavă. L-a publicat?

Respectuoasele mele omagii Dnei Wikander şi cele mai frumoase amintiri pentru amîndoi din partea soţiei mele. Dorindu-vă multă sănătate şi o mie şi una de lucruri care vă sînt agreabile, vă îmbrăţişez cu prietenie,

Mircea Eliade

XIX

Paris
le 10 avril 1955

Mon Cher Ami,

Je vous souhaite bonne[s] Pâques!

J'ai été désolé de vous avoir fait venir à Malmö le 20 mars. Une heure après la réception de la lettre du Doyen, je vous ai écrit *par avion*. C'était, je crois, le 15 mars...

Mon billet d'avion est acheté pour le 20 avril. Même horaire. *Si Deus qui est* [*vult*][1]— le soir de 20 avril on se rencontrera à l'aérodrom, avec les 20 boîtes de Maxitone...

M. Lombard m'écrit qu'il m'a reservé une chambre à l'Hôtel Tempérance St. Petri Kyrkogata 7; modeste, mais propre; 5 cour[onnes] par jour, plus le 55% services et taxes. J'ai accepté. Si vous pensez que l'hôtel ne me conviendra, voulez-vous annoncer M. Lombard? Mais, je crois que tout ira bien; j'aime les hôtels modestes... S'il me reste un peu d'argent, je préfère m'acheter quelques livres suédois...

Ma femme vous transmet ses meilleurs souvenirs. Mes hommages à Mme Wikander et bien amicalement votre,

Mircea Eliade

P.S. J'ai reçu une lettre d'Otto Höfler.

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, p. 85.

---

[1] Dacă Dumnezeu, care este, vrea (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

Paris, 10 aprilie 1955

Dragul meu Prieten,

Vă urez un Paşte fericit!

Am fost foarte mîhnit că v-am făcut să veniţi la Malmö la 20 martie. O oră după primirea scrisorii Decanului, v-am scris *prin avion*. Era, cred, 15 martie...

Biletul meu de avion e cumpărat pentru 20 aprilie. Acelaşi orar. *Si Deus qui est vult*, în seara zilei de 20 aprilie ne vom reîntîlni la aeroport, cu cele douăzeci de cutii de Maxitone.

D. Lombard îmi scrie că mi-a rezervat o cameră la Hotelul Tempérance St. Petri Kyrkogata 7; modest, dar curat: 5 coroane pe zi, plus 55% servicii şi taxe. Am acceptat. Dacă vă gîndiți că hotelul nu-mi va conveni, vreţi să anunţaţi pe D. Lombard? Dar cred că totul va merge cum trebuie; îmi plac hotelurile modeste. Dacă-mi rămîn ceva bani, prefer să-mi cumpăr nişte cărţi suedeze...

Soția mea vă transmite cele mai frumoase amintiri. Omagiile mele Dnei Wikander. Cu prietenie, al D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. Am primit o scrisoare de la Otto Höfler.

XX

45, rue du Val-d'Or
Saint-Cloud (Seine et Oise)
le 16 mai 1955

Mon Cher Ami,

Nous avons beaucoup regretté, ma femme et moi, de ne pas vous avoir rencontré à Rome. Ou [nous] pourrions nous rencontrer?...

Je viens de rentrer d'Italie; car, après le Congrès de Rome et les „Rencontres" organisées par [Giuseppe] Tucci, j'ai dû passer quelques jours à Venise et ensuite à Padoue (ou j'ai donné une conférence, chez Carlo Diano, l'hélléniste).

J'aimerai apprendre de vous nouvelles. J'ai même une grande prière à vous faire: connaissez-vous le „responsable" du *Festschrift Nyherg*? Pourriez-vous le convaincre de m'envoyer un exemplaire pour compte-rendu dans la *R*[*evue d'*]*h*[*istoire des*] *r*[*eligions*]? Vous savez que je me suis proposé comme „mission" patriotique de rassembler toute sorte d'ouvrage d'orientalisme et d'histoire

des religions, pour pouvoir un jour les donner à l'Université de Bucarest...

Mes hommages à Mme Wikander. Ma femme vous envoye ses salutations. Je vous embrasse bien amicalement,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, p. 86.

[Traducere]

45, rue du Val-d'Or
Saint-Cloud (Seine et Oise)
16 mai 1955

Dragul meu Prieten,

Am regretat mult, soţia mea şi cu mine, de a nu vă fi întîlnit la Roma. Ori o să putem să ne întîlnim?...

M-am întors din Italia, căci, după Congresul de la Roma şi „Întîlnirile" organizate de Giuseppe Tucci, a trebuit să petrec cîteva zile la Veneţia şi apoi la Padova (unde am ţinut o conferinţă la Carlo Diano, elenistul).

Mi-ar plăcea să aflu noutăţi despre D-voastră. Am, în acelaşi timp, să vă fac o mare rugăminte. Îl cunoaşteţi pe „responsabilul" *Festschrift*-ului *Nyherg*? Puteţi să-l convingeţi să-mi trimită un exemplar pentru recenzie în *Revue d'histoire des religions*? Ştiţi că mi-am propus ca „misiune" patriotică să strîng orice fel de lucrări de orientalistică şi de istorie a religiilor pentru a putea într-o zi să le donez Universităţii din Bucureşti...

Omagiile mele Dnei Wikander. Soţia mea vă trimite salutările ei. Vă îmbrăţişez cu prietenie

Mircea Eliade

XXI

45, rue du Val-d'Or
Saint-Cloud (Seine et Oise)
le 27 décembre 1955

Cher Ami,

C'est avec une énorme joie que j'ai lu votre lettre du 15 décembre. D'abord, parce que j'avais de vous nouvelles après un long silence — et puis, et surtout, parceque vous avez aimé mon roman. Je vous suis sincèrement reconnaissant d'avoir écrit l'article dont vous me parlez. Les symétries que vous découvre entre mon roman et certaines pièces d'Ibsen m'intriguent et me passionnent; car, évidemment, je n'avais pas pensé aux „situations" ibseniennes. Vous avez tout à fait raison de préférer le côté historique („roman-roman") de ce roman: c'est exactement mon opinion. Le côté „symbolique" se tient uniquement grâce au fait que les personnages sont vivants et le temps est historique. C'est pour cette raison d'ailleurs que la „quête" de Stéphane a un sens: il *est* réellement dans le temps et dans l'histoire — et il est hanté par la „sortie du temps"; il ne réussit à vraiment „sortir" qu'en se tuant accidentellement. Ce qui, d'ailleurs, philosophiquement est défendable: la seule transcendance *garantie* à tous les humains — est celle obtenue par leur mort.

Mais l'important est que vous avez aimé ce roman, que vous ne me grondez pas d'avoir sacrifié tant de jours et de nuits à un travail qui n'était pas „scientifique". [Henri-Charles] Puech aussi est enthousiasmé et il me pousse à écrire d'autres romans. (Dumézil, à peine rentré de Turquie, ne l'a pas encore lu.)

La vérité est que je *devais* écrire ce roman, pour ma propre santé mentale et morale. Après dix ans d'exil, je sentais le besoin de retrouver mon pays, de revivre à Bucarest, dans les Carpathes, dans la plaine roumaine. Autrement, je risquais de devenir un vrai „apatride", sans racines — au lieu d'être ce que je rêve d'en devenir, simplement un „Européen". J'ai sacrifié à ce roman les vacances d'été de cinq années (1949–1953), mais en l'écrivant je me suis *reposé* — car, évidemment, je retrouvais un univers onirique dont je sentais terriblement le besoin.

J'espère que les autres maîtres et collègues orientalistes et historiens des religions auront la même compréhension que la vôtre et que je ne serais pas scientifiquement „compromis".

Vous me demandez le titre d'une nouvelle que vous avez lu en trad[uction] allemande: il s'agit probablement de *Şarpele* (1937), publiée sous le titre *Andronic und die Schlange* (München, 1949). Si vous le desirez, je peux vous en offrir un exemplaire. Je crois que vous avez déjà *Maitreyi* (= *La nuit Bengali*) et *Nächte im Serampore* (qui plaisait à Thomas Mann, qui plaît à Henry Corbin).

Je savais de Dumézil que vous avez été à Vienne pour vos recherches arméniennes. Mais je ne sais rien d'autre de vous. Mon existence a maintenant le rythme d'une transhumance normale, entre 15 sept[embre]-15 juin ici, au Val-d'Or — et, pendant l'été, chez des amis, en Suisse ou en Italie. Mais en dehors de cette grande coupure, je suis obligé de voyager de temps en temps. Par exemple, entre 18-30 janvier 1956, je serais en Allemagne. J'ai fait l'imprudence d'accepter il y a déjà plusieurs années des invitations de conférences à M[unich], à Marburg, à Frankfurt. Ce voyage ne me tente nullement, mais il faut le faire. De toute façon, j'aurais le plaisir de rencontrer quelques collègues et de visiter le „haut lieu" de l'histoire des religions, à Marburg.

Forgerons et alchimistes, prêt depuis un an, n'est pas encore publié — parce que j'ai changé d'éditeur. Mon travail actuel est surtout autour de [la] „mort (rituelle) et [l'] initiation". Je ne sais pas encore ce qu'en résultera.

Ma femme vous envoie ses meilleurs souvenirs et j'ajoute mes hommages pour Mme Wikander. En vous souhaitant une excellente Nouvelle Année et en vous remerciant pour tout, croyez-moi, Cher Ami, votre très sincère

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 86–88.

[Traducere]

45, rue du Val-d'Or
Saint Cloud (S. et O.)
27 decembrie 1955

Dragă prietene,

Cu enormă bucurie am citit scrisoarea D-voastră din 15 decembrie. Mai întîi, pentru că aveam ştiri de la D-voastră după o lungă tăcere — şi apoi, şi mai ales, pentru că v-a plăcut romanul meu. Vă sînt sincer recunoscător de a fi scris articolul despre care îmi vorbiţi. Simetriile pe care le descoperiţi între romanul meu şi anumite piese ale lui Ibsen mă intrigă şi mă pasionează; căci, evident, nu m-am gîndit la „situaţii“ ibseniene. Aveţi cu totul dreptate să preferaţi latura istorică („romanul-roman“) a acestei cărţi. Este exact şi părerea mea. Latura simbolică se încheagă doar graţie faptului că personajele sînt viabile şi timpul este istoric. Tocmai din acest motiv, de altminteri, „căutarea“ lui Ştefan are un sens: el *este* în mod real în timp şi în istorie şi este obsedat de „ieşirea din timp“; nu reuşeşte să „iasă“ cu adevărat decît omorîndu-se accidental. Ceea ce, de altfel, filozoficeşte poate fi susţinut: singura transcendenţă *garantată* tuturor oamenilor este cea obţinută prin moartea lor.

Dar important este că v-a plăcut acest roman, că nu m-aţi dojenit că mi-am sacrificat atîtea zile şi nopţi cu o muncă ce nu era „ştiinţifică“. Henri-Charles Puech este şi el entuziasmat şi mă îndeamnă să scriu alte romane. (Dumézil, abia întors din Turcia, nu l-a citit încă.)

Adevărul este că *trebuia* să scriu acest roman pentru propria mea sănătate mintală şi morală. După zece ani de exil, simţeam nevoia să-mi regăsesc patria, să retrăiesc la Bucureşti, în Carpaţi, pe cîmpia românească. Altfel, aş fi riscat să devin un adevărat „apatrid“, fără rădăcini — în loc să fiu ceea ce visez să devin: simplu, un „european“. Am sacrificat pentru acest roman vacanţele de vară din cinci ani (1949–1953), dar scriindu-l, m-am *odihnit* — căci evident, am regăsit un univers oniric de care simţeam o teribilă nevoie.

Sper că ceilalţi maeştri şi colegi, orientalişti şi istorici ai religiilor, vor avea aceeaşi înţelegere ca şi D-voastră şi că nu voi fi compromis „ştiinţific“.

Mă întrebaţi de titlul unei nuvele pe care aţi citit-o în traducere germană; e vorba probabil de *Şarpele* (1937), publicată cu titlul *Andronic und die Schlange* (München, 1949). Dacă doriţi, vă pot oferi un exemplar. Cred că aveţi deja *Maitreyi* (= *La nuit Bengali*) şi *Nächte im Serampore* (care-i plăcea lui Thomas Mann, care-i place lui Henry Corbin).

Ştiam de la Dumézil că aţi fost la Viena pentru cercetările D-voastră armeneşti. Dar nu ştiu nimic altceva despre D-voastră. Existenţa mea are acum ritmul unei transhumanţe normale: între 15 septembrie şi 15 iunie aici, la Val-d'Or, iar în timpul verii, la prieteni, în Elveţia sau în Italia. În afară de această mare „falie" însă, sînt obligat să călătoresc din cînd în cînd. De exemplu, între 18 şi 30 ianuarie 1956, voi fi în Germania. Am făcut imprudenţa de a accepta, cu mai mulţi ani în urmă, invitaţia de a ţine conferinţe la München, Marburg şi Frankfurt. Această călătorie nu mă tentează deloc, dar trebuie s-o fac. În orice caz, voi avea plăcerea să întîlnesc cîţiva colegi şi să vizitez „altarul" istoriei religiilor, la Marburg.

Forgerons et alchimistes, gata de un an, nu a fost încă publicată — pentru că mi-am schimbat editorul. Munca mea actuală are ca obiect mai ales „moartea (rituală) şi iniţierea". Nu ştiu încă ce va ieşi pînă la urmă.

Soţia mea vă trimite amintirile ei cele mai frumoase, la care adaug omagiile mele pentru Dna Wikander. Dorindu-vă un excelent nou an şi mulţumindu-vă pentru tot, socotiţi-mă, dragă Prietene, al D-voastră sincer,

Mircea Eliade

XXII

Hôtel du Pas de Calais
59, rue des Saints Pères
Paris 6e

le 20 octobre 1957

Cher Ami,

Hier nous avons fait la demande pour le visa au consulat de Suède. J'ai ajouté votre lettre, pour laquelle je vous remercie de

tout cœur. La secrétaire m'a dit que mon „dossier" sera envoyé à Stockholm et que normalement la réponse doit arriver en dix-quinze jours. Mais, a-t-elle précisé, si vous écrivez un mot, officiellement, à Stockholm, en soutenant ma demande, on gagne du temps... Je m'e[x]cuse de vous ennuyer, mais c'est comme ça avec nous, les apatrides.

Voici les titres pour les deux conférences:

1) *Le Yoga et la pensée indienne*; 2) *Techniques du Yoga.*

[N.B. Je me permettrai d'utiliser copieusement mes propres ouvrages sur la question.]

J'écris aujourd'hui même à [Geo] Widengren et au Doyen (n'est-il pas Harold R., l'auteur de *Jésus transfiguré*?), en l[eur] communiquant les titres des deux conferences. Malheureusement, je n'ai rien à dire sur l'enseignement de l'h[istoire] de r[eligions] aux États-Unis, ne connaissant [pas] le sujet. J'ai choisi de parler sur 1) La „lumière intérieure" (antar jyotih) et 2) La lumière mystique. Je travaille depuis quelques temps ce sujet passionnant. Je m'imagine qu'on peut donner ces quatre conférences en circa vingt jours. Début décembre, nous devons être à Paris pour le visa américain. Nous partons pour Chicago le 16 décembre.

J'attends avec impatience notre rencontre sur le sol suédois. Nous voyageons en avion, afin de simplifier les choses. Est-ce que le 900 couronnes nous suffisent pour l'hôtel et les repas? Date approximative de l'arrivée: 8-10 nov[embre]. Je vais vous tenir au courant et vous télégraphier la date de notre arrivée à Stockholm (où nous désirons nous arrêter un jour à l'arrivée et un-deux jours avant le départ).

Mes hommages à Mme Wikander. Ma femmes vous envoie ses souvenirs.

Très cordialement, votre

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 91–92.

[Traducere]

Hôtel du Pas de Calais
59, rue des Saints Pères
Paris 6e

20 octombrie 1957

Dragă Prietene,

Ieri, am făcut cerere pentru viză la consulatul Suediei. Am adăugat scrisoarea D-voastră, pentru care vă mulţumesc din toată inima. Secretara mi-a spus că „dosarul“ meu va fi trimis la Stockholm şi că, în mod normal, răspunsul trebuie să sosească în zece-cincisprezece zile. Dar, a precizat ea, dacă scrieţi cîteva rînduri, în mod oficial, la Stockholm, susţinînd cererea mea, se cîştigă timp. Îmi cer iertare că vă plictisesc, dar aşa este cu noi, apatrizii.

Iată titlurile celor două conferinţe:

1) *Yoga şi gîndirea indiană*; 2) *Tehnicile Yoga.*

[N.B. Îmi voi permite să utilizez copios propriile mele lucrări despre problemă.]

Le scriu chiar azi lui Geo Widengren şi Decanului (nu este Harold R., autorul cărţii *Jésus transfiguré*?), comunicîndu-le titlul celor două conferinţe. Din păcate, nu am nimic de spus despre studiul istoriei religiilor în Statele Unite, necunoscînd subiectul. Am ales să vorbesc despre 1) „Lumina interioară“ (........) şi 2) Lumina mistică. Lucrez de cîtva timp la acest subiect pasionant. Cred că aceste patru conferinţe se pot ţine în circa douăzeci de zile. La începutul lui decembrie, trebuie să fim la Paris, pentru viza americană. Vom pleca la Chicago la 16 decembrie.

Aştept cu nerăbdare întîlnirea noastră pe pămînt suedez. Vom călători cu avionul, spre a simplifica lucrurile. Oare nouă sute de coroane ne sînt suficiente pentru hotel şi masă? Data aproximativă a sosirii: 8-10 noiembrie. Vă voi ţine la curent şi vă voi telegrafia data sosirii noastre la Stockholm (unde dorim să ne oprim o zi la sosire şi una-două zile înainte de plecare).

Omagiile mele Dnei Wikander. Soţia mea vă trimite amintirile ei.

Cu cordialitate, al D-voastră,

Mircea Eliade

XXIII

59, rue des Saints Pères
Paris 6e
le 25 novembre 1957

Cher Ami,

[Je vous écris] ces quelques mots pour vous dire que Stockholm est une ville admirable, que j'ai très bien voyagé (en moins de quatre heures j'ai été à Paris) et surtout pour vous remercier encore une fois, vous et votre femme, pour le chaleureux accueil à Uppsala.

J'ai trouvé ma femme guérie de sa grippe... mais avec un rhume... Heureusement, c'est en train de passer.

Voici ce que je peux vous dire à propos des inscriptions daces: on a trouvé à Grădiştea Muşcelului (ancienne citadelle dace) circa trente inscriptions écrites en lettres grecques et, pour cette raison, très difficiles à déchiffrer — car elles comportent uniquement des consonnes. En 1954, on a trouvé encore deux inscriptions (toujours à Grădiştea), a[ux] caractères latins. La première contient le nom *Decebalus*. La deuxième: *Decebalus per Scorilo*. [Constantin] Daicoviciu l'a traduite: „D[ecebalus] fils de Scorilus"; per = *puer*.

J'ai trouvé tout ceci dans l'article de D[imitrie] Macrea, *Despre originea şi structura limbii române* (*Limba română**, II, nr. 4, iulie–aug[ust] 1954, pp. 11–30). L'article contient, pp. 11–13, les quelques trente mots d'origine dace conservés encore en roumain. (Je crois que l'article vous intéressera.)

Quant à l'étude de C[onstantin] Daicoviciu *Le problème de l'État et de la culture des Daces à la lumière des nouvelles recherches* — [elle] se trouve (pp. 125–137) dans le volume collectif: *Nouvelles études d'histoire, présentées au Xe Congrès des sciences historiques, Rome 1955* (Bucureşti, 1955, Éditions de L'Académie de la République Populaire Roumaine). [À la] page 131, il transcrit l'inscription: *Decebalus per Scorilo* et indique pour *per = filius = puer* (Detchew, *Charakteristik der thrak*[*ische*] *Sprache*, Sofia, 1952, p. 101).

J'espère que les précisions bibliographiques que j'apporte vous permettent de trouver le volume à la Carolina. Sinon, j'écris à [Alexandru] Rosetti pour [l'] envoyer à votre Institut.

Encore une fois, merci et (je l'espère!) à bientôt! Mes hommages à Mme Wikander et toute mon amitié pour vous,

Mircea Eliade

* Publication de l'Académie Roumaine.

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 92–93.

[Traducere]

59, rue des Saints Pères
Paris 6e

25 noiembrie 1957

Dragă Prietene,

[Vă scriu] aceste cîteva cuvinte pentru a vă spune că Stockholm este un oraş admirabil, că am călătorit foarte bine (în mai puţin de patru ore, am fost la Paris) şi, mai ales, pentru a vă mulţumi încă o dată, D-voastră şi soţiei, pentru călduroasa primire la Uppsala.

Mi-am găsit soţia vindecată de gripă, dar cu un guturai. Din fericire e pe cale de a se vindeca.

Iată ce vă pot spune despre inscripţiile dacice: au fost găsite la Grădiştea Muşcelului (veche citadelă dacă) circa treizeci de inscripţii scrise cu litere greceşti şi, din acest motiv, foarte dificil de descifrat — căci ele comportă numai consoane. În 1954, s-au mai găsit încă două inscripţii (tot la Grădiştea), cu caractere latine. Prima conţine numele Decebalus. A doua, *Decebalus per Scorilo*. Constantin Daicoviciu a tradus-o „Decebalus, fiul lui Scorilus"; *per = puer*.

Am găsit toate acestea în articolul lui Dimitrie Macrea *Despre originea şi structura limbii române* (*Limba română**, II, nr. 4, iulie–august 1954, pp. 11–30). Articolul conţine, pp. 11–13, cele

aproximativ treizeci de cuvinte de origine dacă păstrate încă în română. (Cred că articolul vă va interesa.)

În ce priveşte studiul lui Constantin Daicoviciu *Le problème de l'État et de la culture des Daces à la lumière des nouvelles recherches* — el se găseşte (pp. 125–137) în volumul colectiv *Nouvelles études d'histoire, présentées au X*[e] *Congrès des sciences historiques, Roma, 1955* (Bucureşti, 1955, Editura Academiei Republicii Populare Române). La pagina 131, el transcrie inscripţia *Decebalus per Scorillo* şi indică pentru *per* = *filius* = *puer* (Detchew, *Charakteristik der thrak*[*ische*] *Sprache*, Sofia, 1952, p. 101).

Sper că precizările bibliografice pe care vi le dau vă vor permite să găsiţi volumul la Carolina. Dacă nu, îi voi scrie lui Alexandru Rosetti, pentru a-l trimite la Institutul D-voastră.

Încă o dată, mulţumesc şi (sper!) pe curînd! Omagiile mele Dnei Wikander şi toată prietenia mea,

Mircea Eliade

* Publicaţie a Academiei Române.

XXIV

Swift Hall
Université
le 21 mars 1958

Cher Ami,

Je me demande ce que vous pensez de mon long silence!... Je voulais vous écrire depuis deux mois. Mais je suis un peu obstiné, et puisque j'avais eu l'idée de vous faire voyager dans le Nouveau Monde, je voulais — et je veux encore — organiser à tout prix ce voyage. Or, l'ennui c'est que je n'ai pas encore une réponse précise de Columbia. J'ai vu, le 27 décembre, six professeurs de Columbia University. Nous avons déjeuné ensemble au Club de l'Université. J'ai été reconfirmé dans mon impression qu'ils désirent avoir un indianiste doublé d'un historien des religions comme professeur à Columbia. J'ai donné à Jacob Taubes

votre *curriculum* etc. — et j'ai commencé à attendre le resultat. Taubes m'avait dit, en décembre, qu'il [allait] vous écrire, mais je doute qu'il l'a fait, puisque je n'ai rien entendu de votre part. J'ai essayé de comprendre ce qui se passe, et peut-être j'ai compris quelque chose: ils vont essayer de trouver un professeur permanent, et seulement en désespoir de cause recourir à un *visiting professor*. Puisque je ne leur avais caché mon enthousiame pour New York, ils s'imaginent peut-être que je sois disponible. Mais, d'autre part, je leur ai dit que je ne peux pas — ou pas encore — quitter Chicago. Ici j'ai une „position" difficile à trouver ailleurs: chef de département et seulement cinq mois de cours. Mais peut-être ils attendent que je change d'amis.

En tout cas, au début d'avril je serai à New York et je donne une conférence à Columbia le 7 avril. À cette occasion, je rencontrerais de nouveau les *Big Four* et je tâcherais de percer leur intention...

Autrement, tout va bien ici — c'est-à-dire rien d'extraordinaire ne se passe. Je sens de plus en plus le fardeau de l'enseignement sur mes épaules. Je ne peux travailler que trois jours par semaine. Le reste est consacré aux cours, c'est-à-dire, entre nous, c'est du temps perdu. Je me demande même si je dois prolonger cette „brillante situation universitaire" après l'expiration de mon contract, en 1961. À cette date j'aurai 54 ans. Peut-être je pourrais travailler encore...

Fin mai se trouvera à Uppsala, pour quelques jours, Ichiro Hori, prof[esseur] d'h[istoire] des rel[igions] à Tohoku University et grand specialiste de folklore. Il va vous chercher. Son anglais n'est pas fameux, mais il est très sympatique.

Ma femme vous envoie à vous deux ses souvenirs. Mes hommages à Mme Wikander.

Cordialement, votre

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 93–94.

[Traducere]

Swift Hall
Universitatea
21 martie 1958

Dragă Prietene,

Mă întreb ce gîndiţi despre lunga mea tăcere. Voiam să vă scriu de două luni. Dar sînt puţin încăpăţînat şi, pentru că am avut ideea să vă fac să călătoriţi în Lumea Nouă, voiam — şi vreau încă — să organizez cu orice preţ acest voiaj. Or, necazul este că nu am un răspuns precis de la Columbia. Am văzut la 27 decembrie şase profesori de la Universitatea Columbia. Am dejunat împreună la Clubul Universităţii. Mi-a fost reconfirmată impresia că ei doresc să aibă un indianist dublat de un istoric al religiilor ca profesor la Columbia. I-am dat lui Jacob Taubes *curriculum*-ul D-voastră şi am început să aştept rezultatul. Taubes îmi spusese în decembrie că vă va scrie, dar mă îndoiesc că a făcut-o, pentru că n-am auzit nimic din partea D-voastră. Am încercat să înţeleg ce se petrece şi poate că am înţeles ceva: vor să încerce să găsească un profesor permanent şi numai în disperare de cauză să recurgă la un *visiting professor*. Pentru că nu le-am ascuns entuziasmul meu pentru New York, îşi imaginează poate că sînt disponibil. Dar, pe de altă parte, le-am spus că nu pot — sau nu pot încă — părăsi Chicago. Aici, am o „poziţie" dificil de găsit aiurea: şef de departament şi numai cinci luni pe an cursuri. Dar poate că se aşteaptă să-mi schimb prietenii.

În orice caz, la începutul lui aprilie voi fi la New York, iar la 7 aprilie voi ţine o conferinţă la Universitatea Columbia. Cu această ocazie, îi voi întîlni din nou pe cei „patru mari" şi mă voi strădui să le aflu intenţia.

Altminteri, totul e bine pe aici, adică nu se petrece nimic extraordinar. Simt din ce în ce mai mult pe umerii mei povara predării.

Nu pot să lucrez decît trei zile pe săptămînă. Restul e consacrat cursurilor, adică, între noi, e timp pierdut. Mă întreb chiar dacă trebuie să prelungesc această „strălucită situaţie universitară" după expirarea contractului meu, în 1961. La data aceea, voi avea cincizeci şi patru de ani. Poate că aş putea să mai lucrez...

La sfîrşitul lui mai, se va afla la Uppsala, pentru cîteva zile, Ichiro Hori, profesor de istorie a religiilor la Universitatea Tohoku şi mare specialist de folclor. Vă va căuta. Engleza lui nu e prea grozavă, dar e foarte simpatic.

Soţia mea vă trimite la amîndoi amintirile ei. Omagiile mele Dnei Wikander.

Cu cordialitate,

Mircea Eliade

XXV

Swift Hall
Université
le 14 mai 1958

Mon Cher Ami,

Mille choses idiotes m'ont empêché de vous écrire immédiatement après mon retour de New York. Je commence à comprendre ce qui se passe à Columbia: ils ne se décident pas à créer un Department of History of Religions et se contentent avec le *Dep[artment] of Religion*. Donc, pour l'instant, ils cherchent: a) soit des tous jeunes „pour les former"; b) soit un titulaire établi en Amérique ou disposé de le faire, auquel ils demanderont d'enseigner l'histoire des religions ensemble avec... la philosophie de la religion... J'ai de nouveau lancé votre nom — comme „le seul etc." — et j'espère qu'un jour ils se décideront à modifier leur politique actuelle (d'américanisation à tout prix).

[Jacques] Duchesne-G[uillemin] viendra à la chaire d'études iraniennes. Si *cette* chaire vous intéresse (malheureusement, elle est seulement pour un an), dites-le moi et écrivez aussi à D[uchesne]-G[uillemin] (ou, laissez-moi lui écrire). On tâchera de vous faire inviter l'année 1959–60. Malheureusement, W[olfgang] Lentz a été cette année, et Col[umbia] Univ[ersity] a été „montée" contre [Georges] Dumézil. Il m'étonne même qu'on a invité D[uchesne]-G[uillermin] (mais peut-être l'invitation a été faite avant l'arrivée de Lentz). J'ai rencontré Lentz, et nous avons eu une discussion furieuse à propos de Dumézil. Il a certainement écrit à [Paul] Thieme, puisque une semaine plus tard ce dernier m'a en-

voyé son *Mithra and Aryaman*. Vous l'avez vu? Qu'est-ce que vous en pensez? Je suis désespéré de voir que, en 1958, on croit encore faire de l'histoire des religions avec l'onomastique...

Je ne sais pas si vous avez appris la terrible nouvelle: [Aurel] Decei [est] tombé dans une ambuscade des agents communistes et a disparu sans traces depuis cinq mois!... C'est une véritable tragédie pour l'émigration roumaine. Nous perdons à la fois un excellent orientaliste et un de nos plus actifs combattants.

L'année scolaire approche de la fin. J'ai grande hâte de rentrer en Europe. Une semaine à New York, une autre à Paris — ensuite Ascona. Vers le 22 août, de Paris, ma femme et moi espérons prendre l'avion pour Tokyo... et rester un mois au Japon. Nous rentrerons à Chicago par le Pacifique, mais en avril 1959 espérons revenir en Europe pour six mois. Et, qui sait? Peut-être on se revoit!

Dumézil m'écrit que [Helmer] Ringgren n'a pas de chances. Au moins, avez-vous vu *l'Orpheus* de [Åke] Hultkrantz? Est-ce qu'il vaut la peine d'être lu?

Ma femme vous envoie à Mme Wikander et à vous ses meilleurs souvenirs. J'ajoute mes hommages à Mme, mes salutations.

Dites leur qu'un jour, certainement, elles iront à New York.
Très amicalement, votre

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 94–95.

[Traducere]

Swift Hall
Universitatea
14 mai 1958

Dragul meu Prieten,

Mii de lucruri stupide m-au împiedicat să vă scriu imediat după întoarcerea mea de la New York. Încep să înţeleg ce se petrece

la Columbia: nu se decid să creeze un departament de istorie a religiilor şi se mulţumesc cu departamentul religiilor. Deci, pentru moment, ei caută: a) fie oameni foarte tineri „pentru a-i forma"; b) fie un titular stabilit în America sau dispus să facă acest lucru, căruia îi vor cere să predea istoria religiilor împreună cu... filozofia religiei... Am lansat din nou numele D-voastră ca „singurul etc." — şi sper că într-o zi se vor decide să-şi modifice politica actuală (de americanizare cu orice preţ).

Jacques Duchesne-Guillemin va veni la catedra de studii iraniene. Dacă *această* catedră vă interesează (din nefericire, este numai pentru un an), spuneţi-mi şi scrieţi-i şi lui Duchesne-Guillemin (sau lăsaţi-mă pe mine să-i scriu). Vom încerca să vă invităm în anul 1959–60. Din nefericire, Wolfgang Lentz a fost anul acesta, şi Universitatea Columbia a fost „montată" contra lui Dumézil. Mă surprinde chiar că a fost invitat Duchesne-Guillemin (dar poate că invitaţia a fost făcută înainte de sosirea lui Lentz). L-am întîlnit pe Lentz şi am avut o discuţie furioasă privitoare la Dumézil. I-a scris desigur lui Paul Thieme, căci o săptămînă mai tîrziu acesta din urmă mi-a trimis *Mithra and Aryaman*. Aţi citit cartea? Ce părere aveţi? Sînt disperat să văd că în 1958 se mai crede că se poate face istorie a religiilor cu onomastica.

Nu ştiu dacă aţi aflat teribila noutate: Aurel Decei a căzut într-o ambuscadă de agenţi comunişti şi a dispărut fără urmă de cinci luni!... Este o adevărată tragedie pentru emigraţia românească. Pierdem în acelaşi timp un excelent orientalist şi unul dintre cei mai activi combatanţi.

Anul şcolar se apropie de sfîrşit. Mă grăbesc să revin în Europa. O săptămînă la New York, o alta la Paris — apoi la Ascona. Către 22 august, de la Paris soţia mea şi cu mine sperăm să luăm avionul pentru Tokio... şi să rămînem o lună în Japonia. Ne vom reîntoarce la Chicago prin Pacific, dar în aprilie 1959 sperăm să revenim în Europa pentru şase luni. Şi, cine ştie? Poate ne vom revedea.

Dumézil îmi scrie că Helmer Ringgren nu are şanse. Cel puţin aţi văzut *Orpheus* de Åke Hultkrantz? Oare merită să fie citit?

Soţia mea vă trimite Dnei Wikander şi D-voastră cele mai frumoase amintiri. Adaug omagiile mele Dnei, salutările mele.

Spuneţi-le că, într-o zi, cu siguranţă ele vor merge la New York.
Prieteneşte, al D-voastră,

Mircea Eliade

XXVI

Casa Tamaro
Ascona
le 6 août 1958

Cher Ami,

Je vous remercie pour votre lettre du 13 juin, tout en m'e[x]cusant de vous répondre si tard — mais j'ai quitté Chicago le 25 juin, et votre lettre m'a suivi à New York, Paris et Ascona!... Je suis ici depuis trois semaines, en essayant de rédiger (au moins provisoirement) les *Eranos-Lectures*. J'espère que vous avez reçu, entre temps, les quelques articles de moi envoyés en juin.

[Aurel] Decei a disparu quelque part en Allemagne. On ignore les détails. Je vais écrire à Paris, pour qu'on vous expédie un numéro de *La nation roumaine*, où on raconte les choses.

Quant à Columbia, je suis sans nouvelles. J[acob] Taubes m'avait laissé entendre qu'il vous a écrit. J'espère rencontrer Schneider, ici à Ascona, et m'informer. Je ne comprends plus ce qu'ils veulent: Taubes insiste pour „un jeune", susceptible de rester en Amérique le reste de sa vie. L'Union Theological Seminary voudrait plutôt un savant renommé. Il y a huit mois, ils étaient pressés de trouver un professeur, même „visiting". Maintenant je suis dans le noir.

[Helmer] Ringgren m'a écrit, triste et désespéré. Il ne me dit rien de Marburg, il laisse entendre que d'ici trois ans il n'aura pas de quoi vivre en Suède. Qu'est-ce que vous me conseillez? Je pourrais chercher quelque chose pour lui aux États-Unis (mais *pas* à Columbia — que je vous réserve!...). En tout cas, je vais lui écrire de m'envoyer un *curriculum vitae*. Si une occasion se présente, je vais le proposer.

Si un jour vous passez devant votre grande librairie, je vous prie d'entrer ·t de commander pour moi (adresse: Swift Hall, U[niversity] of Chicago) le livre d'[Åke] Hultkrantz sur le mythe d'Orphée en Amérique. La librairie m'a déjà envoyé des livres, et je les ai payé par chèques de Chicago. Ceci ne presse pas: je serai à Chicago début octobre.

J'attends avec impatience que les épreuves deviennent des publications — pour les lire!

J'espère également avoir l'occasion — grace à vous — de visiter Åbo. Pour l'instant, nous nous préparons pour Tokyo! Nous survolons le Pole vers le 25 août et serons à Tokyo le 26. Nous resterons au Japon quatre-cinq semaines, et *Deo concedente*[1] — une semaine à Honolulu et une semaine en Californie. En mars je finis mon cours, mais je reste six semaines à Chicago pour travailler. Ensuite, nous rentrons en Europe pour les vacances — et peut-être on se verra quelque part...

Que vous dire des universités américaines? Il y a trop d'heures de cours, au moins pour mon goût = six, c'est un minimum! Je ne suis ni pro, ni contra. Mais je ne crois pas pouvoir rester plus de trois-quatre ans. Si je trouve une bourse de recherche convenable (le Bo[l]ingen donne seulement 200 dollars par mois), je renonce — et je me consacre à mes livres.

Vous recevrez en janvier-février le texte français de mes *Haskell-Lectures*, plus complet que *Birth and Rebirth* que Harper va publier en septembre.

Je n'ai pas vu [Georges] Dumézil en juillet. Il était parti pour la Caucase. [Henri-Charles] Puech, Dupont-Sonner etc. se préparent pour Tokyo! De nous deux à vous deux, affectueuse amitié!

Votre

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 95–96.

[1] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

Casa Tamaro
Ascona
6 august 1958

Dragă Prietene,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea D-voastră din 13 iunie, scuzîndu-mă în acelaşi timp că vă scriu atît de tîrziu — dar am părăsit Chicago la 25 iunie, iar scrisoarea D-voastră m-a urmat la New York, Paris şi Ascona! Sînt aici de trei săptămîni, încercînd să conduc (cel puţin provizoriu) *Lecturile Eranos*. Sper că aţi primit între timp cele cîteva articole ale mele, trimise în iunie.

Aurel Decei a dispărut undeva în Germania. Nu sînt cunoscute detaliile. Voi scrie la Paris ca să vi se expedieze un număr din *La nation roumaine* unde se povesteşte aceasta.

În ce priveşte Columbia, nu am ştiri. Jacob Taubes mă lăsase să înţeleg că v-a scris. Sper să-l întîlnesc pe Schneider aici, la Ascona, şi să mă informez. Nu înţeleg ce mai vor. Taubes insistă pentru „un tînăr" susceptibil să rămînă în America restul vieţii. Union Theological Seminary ar vrea mai curînd un savant renumit. Acum opt luni, erau grăbiţi să găsească chiar şi un profesor „visiting". Acum, sînt în ceaţă.

Helmer Ringgren mi-a scris, trist şi disperat. Nu-mi spune nimic de Marburg, lasă să se înţeleagă că de acum în trei ani nu va avea din ce să trăiască în Suedia. Ce mă sfătuiţi? Aş putea căuta ceva pentru el în Statele Unite (dar *nu* la Columbia, pe care v-o rezerv!...). În orice caz, îi voi scrie să-mi trimită un *curriculum vitae*. Dacă se va prezenta vreo ocazie, îl voi propune.

Dacă într-o zi veţi trece prin faţa marii D-voastră librării, vă rog să intraţi şi să comandaţi pentru mine (adresa: Swift Hall, University of Chicago) cartea lui Åke Hultkrantz despre mitul lui Orfeu în America. Librăria mi-a trimis deja cărţi şi le-am plătit prin cec din Chicago. Nu e ceva presant. Voi fi la Chicago la începutul lui octombrie.

Aştept cu nerăbdare ca şpalturile să devină publicaţii — ca să le citesc.

Sper, în acelaşi timp, să am ocazia — datorită D-voastră — să vizitez Åbo. Pentru moment, ne pregătim pentru Tokio! Vom zbu-

ra deasupra Polului către 25 august şi vom fi la Tokio pe 26. Vom rămîne în Japonia patru-cinci săptămîni şi — *Deo concendente* — o săptămînă la Honolulu şi alta în California. În martie, termin cursurile, dar rămîn şase săptămîni la Chicago pentru a lucra. Apoi, ne vom reîntoarce în Europa pentru vacanţă — şi poate ne vom vedea undeva...

Ce să vă spun despre universităţile americane? Sînt prea multe ore de cursuri, cel puţin pentru gustul meu (şase ore sînt un minimum!). Nu sînt nici pro, nici contra. Dar nu cred să pot rămîne mai mult de trei-patru ani. Dacă găsesc o bursă de cercetări convenabilă (Bolingen oferă numai 200 de dolari pe lună), renunţ şi mă consacru doar cărţilor mele.

Veţi primi în ianuarie-februarie textul francez al contribuţiei mele la Haskell-Lectures, mai complet decît *Birth and Rebirth*, pe care Harper le va publica în septembrie.

Nu l-am văzut pe Georges Dumézil în iulie. A plecat în Caucaz. Henri-Charles Puech, Dupont-Sonner etc. se pregătesc pentru Tokio. Din partea noastră, amîndurora afectuoasă prietenie.

Al D-voastră,

Mircea Eliade

XXVII

le 9 février 1960

Cher Ami,

Merci pour votre lettre — et rassurez-vous! je me sens bien. La mystérieuse maladie a passé sans laisser des traces. Votre visite à Chicago fera le reste!...

Nous avons annoncé votre conférence pour vendredi le 26 février, à 8 h[eures] du soir, [dans] la salle, *Indo-European Epic = History of Mythology*? Mais vous pouvez changer le titre si vous le désirez.

J'ai reservé pour vous une chambre au Quadrangle Club, 1155 East 57th Street, dans le Campus, à trois cents mètres de notre maison et de mon bureau, à six cents m[ètres] de l'Oriental Institute, à huit cents m[ètres] de l'Université (Harper Library etc.). J'ai

réservé la chambre pour mercredi, le 24 février et jusqu'au 29 (?!) ou le 1er mars. Dès votre arrivée au Club, je vous prie de me téléphoner: Dorchester 3–4282 (domicile) ou Midway 3–0800 (bureau). Je m'e[x]cuse de ne pas pouvoir venir vous prendre à l'aéroport, mais l'après-midi je suis confisqué à l'Oriental Institute avec le *Ph. D.-ritual*[1] d'un jeune syrien, Hassan S. Haddad, sur *Baal Hadad: A Study of the Syrian Storm-god.* En tout cas, cocktail. À l'aéroport vous trouvez des taxis. Le trajet dure circa 20 minutes et coûte circa $ 2,50.

Jeudi matin, si vous voulez bien, vous assistez à mon cours (*i.e.* acte de présence avec les étudiants).

La conférence aura lieu dans une salle commode et assez grande et seront invités les membres de l'Oriental Institute, Clasic Indian Civilisation — and of course Theological Faculty[2].

Si, par hasard, la date ne vous convient pas, écrivez-moi immédiatement.

À très bientôt donc, votre

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, p. 97.

---

[1] Ceremonial de acordare a titlului de doctor în filozofie (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[2] Institutul Oriental, Civilizaţia Indiană Clasică — şi, bineînţeles, Facultatea de Teologie (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

9 februarie 1960

Dragă Prietene,

Mulţumesc pentru scrisoarea D-voastră — şi linişţiţi-vă! mă simt bine. Misterioasa boală a trecut fără să lase urme. Vizita D-voastră la Chicago va face restul!...

Am anunţat conferinţa D-voastră pentru vineri, 26 februarie, la ora 8 seara, în sală, *Indo-European Epic = History of Mythology.* Titlul îl puteţi schimba însă, dacă doriţi.

Am rezervat pentru D-voastră o cameră la Quadrangle Club, 1155 East 57th Street, în campus, la trei sute de metri de casa noastră şi de biroul meu, la şase sute de metri de Institutul Oriental, la opt sute de metri de Universitate (Harper Library etc.). Am rezervat camera pentru miercuri, 24 februarie şi pînă la 29 (sau la 1 martie?). De cum sosiţi la Club, vă rog să-mi telefonaţi: Dorchester 3–4282 (domiciliu) sau Midway 3–0800 (birou). Mă scuz că nu pot veni să vă întîmpin la aeroport, dar după-amiază sînt acaparat la Institutul Oriental cu „ritualul" doctoratului în filozofie al unui tînăr sirian, Hassan S. Haddad, despre *Baal Haded: A Study of the Syrian Storm-god.* În orice caz cocktail. La aeroport, veţi găsi taxiuri. Traseul durează circa douăzeci de minute şi costă circa 2,50 $.

Joi dimineaţă, dacă vreţi, asistaţi la cursul meu (*i.e.* act de prezenţă cu studenţii).

Conferinţa va avea loc într-o sală comodă şi destul de mare şi vor fi invitaţi membri ai Oriental Institute, Clasic Indian Civilisation, şi, bineînţeles, ai Facultăţii de Teologie.

Dacă, din întîmplare, data nu vă convine, scrieţi-mi imediat.

Pe foarte curînd aşadar, al D-voastră,

Mircea Eliade

XXVIII

Chicago

le 14 mars 1960

Cher ami,

Nous sommes très heureux que vous aimez Chicago! Vous avez compris maintenant pourquoi j'ai accepté me séparer (partiellement) de Paris. Nous vivons ici dans une „île" et les collègues sont vraiment gentils.

J'ai tardé à vous répondre parce que, pendant trois jours, mon poignet droit était „arthritique" et je ne pouvais pas écrire. Même maintenant j'écris avec difficulté.

Ma femme et moi [nous] sommes navrés d'apprendre votre petit accident (thrombose?). Décidément, New York ne vous convient pas! J'espère que vous gardez le lit — et non pas pour quelques jours seulement. *What about taking a good rest for a fortnight?*[1]

À propos de votre chèque: notre faculté vous a préparé un chèque pour 200 $, mais l'administration a retenu 30%. La loi exige cette „mesure de précaution" pour les étrangers résidant plus de 90 jours aux États Unis. Mais, avant votre départ, vous recevrez certainement tous vos *withholdings*[2] effectués par la Columbia University. Dans la déclaration que vous allez remplir à cette occasion-là, ajoutez: 60 $ *withholding*, Chicago University (et la date: probablement 22 ou 29 février). Je suis desolé de vous donner ce travail supplémentaire, mais de toute façon il vous faut remplir une feuille avec les *withholdings.*

Quant à Luzern: ville magnifique, la contrée merveilleuse fortement anglicisée — mais la region la plus pluvieuse de la Suisse. J'ai été quatre fois à Luzern et j'ai traversé la ville peut-être trente fois en venant ou en allant à Ascona. J'ai vu le soleil quatre ou cinq fois (et alors il faisait très chaud!). À part ça, c'est une ville que nous aimons furieusement. Nous serons heureux de vous savoir si près de nous. Très probablement nous serons à Ascona une partie du juillet. Certainement, de 15 [à] 25 août. De Luzern à Ascone, il y a moins de trois heures par le train — et la Suisse et vraiment magnifique. Vous pouvez aller partout par les autocars — préférables aux trains (pas de tunnels) et aussi en bateaux — Etc., etc.

Inutile de vous dire combien j'ai aimé votre communication. Je mets la dernière main à la conférence pour le Symposion de Harvard (26 avril) sur *Myths of the Beginning and Myths of the End.* Je ferai une brève allusion à votre conférence — mais ensuite, en préparant le texte pour la publication, je donnerai les références à l'article suédois et a *Kairos.* Je me permettrai de vous envoyer le m[anu]s[crit] définitif, dans l'espoir que vous ne me laisserez pas dire des bêtises! (En fait, je développe certaines idées du *Mythe de l'éternel retour*).

Ma femme me prie de vous dire les meilleurs choses. Et nous deux insistons:

Take care of yourself![3]

À bientôt, cher Ami, aux bords du Lago Maggiore. Cordialement votre,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 99–100.

---

[1] Ce ziceţi de o odihnă bună de două săptămîni? (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Taxe (*withholding tax* „parte reţinută de patron din salariul lucrătorului şi plătită direct statului") (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[3] Aveţi grijă de D-voastră! (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

Chicago
14 martie 1960

Dragă prietene,

Sîntem foarte fericiţi că vă place Chicago! Aţi înţeles acum de ce am acceptat să mă despart (parţial) de Paris. Trăim aici într-o insulă şi colegii sînt într-adevăr agreabili.

Am întîrziat să vă răspund, pentru că timp de trei zile încheietura mîinii mele drepte era „artritică" şi nu puteam scrie. Chiar şi acum scriu cu dificultate.

Soţia mea şi cu mine sîntem mîhniţi să aflăm micul D-voastră accident (tromboză?). Desigur, New Yorkul nu vă prieşte. Sper că o să staţi în pat — şi nu doar pentru cîteva zile. *What about taking a good rest for a fortnight?*

Apropo de cecul D-voastră: facultatea noastră v-a pregătit un cec pentru 200 dolari, dar administraţia a reţinut 30%. Legea impune această „măsură de precauţie" pentru străinii care stau peste nouăzeci de zile în Statele Unite. Înainte de plecare însă, veţi primi cu siguranţă toate *withholdings* efectuate de Universitatea Columbia. În declaraţia pe care urmează să o completaţi cu această ocazie, adăugaţi: 60 $ *withholding*, Chicago University (şi data: probabil, 22 sau

29 februarie). Îmi pare rău că vă dau această muncă suplimentară, dar în orice caz veţi avea de completat o foaie cu *withholding.*

În ce priveşte Luzern: oraş magnific, ţinut minunat, puternic anglicizat, dar regiunea cea mai ploioasă din Elveţia. Am fost de patru ori la Luzern şi am traversat oraşul poate de treizeci de ori, venind sau mergînd la Ascona. Am văzut soarele de patru sau cinci ori (şi atunci era foarte cald!). În afară de asta, e un oraş care ne place peste măsură de mult. Sîntem fericiţi de a vă şti atît de aproape de noi. Foarte probabil, vom fi la Ascona o parte din luna iulie. În mod sigur, de la 15 la 25 august. De la Luzern la Ascona, sînt mai puţin de trei ore cu trenul, şi Elveţia este într-adevăr magnifică. Puteţi merge peste tot cu autocarele, preferabile trenurilor (nu sînt tuneluri), şi, de asemenea, cu vaporul. Etc., etc.

Inutil să vă spun cît mi-a plăcut comunicarea D-voastră. Fac ultimele retuşuri la Conferinţa pentru Simpozionul de la Harvard (26 aprilie) despre *Myths of the Beginning and Myths of the End.* Voi face o scurtă aluzie la conferinţa D-voastră — dar, mai apoi, pregătind textul pentru publicare, voi da referinţele la articolul suedez şi la *Kairos*. Îmi voi permite să vă trimit manuscrisul definitiv, cu speranţa că nu mă veţi lăsa să spun prostii (de fapt, dezvolt anumite idei din *Mitul eternei reîntoarceri*).

Soţia mea mă roagă să vă spun din partea ei cele mai frumoase lucruri. Şi amîndoi insistăm: *Take care of yourself!*

Pe curînd, dragă prietene, pe malurile lacului Maggiore. Cu cordialitate, al D-voastră,

Mircea Eliade

XXIX

[le] 7 novembre 1960

Cher Stig,

Je vous remercie pour l'envoi des précieux tirages à part (surtout l'extraordinaire *Nakula*). Je vais vous envoyer prochainement deux textes crypto-herméneutiques. Mais aujourd'hui je vais vous parler d'un „projet" qui me semble intéressant pour nous deux.

Voici de quoi il s'agit. Comme vous le savez, je figure également comme membre du *Committee on Social Thought*. Le président — John N. Nef — désire m'avoir comme „membre actif" une année (c'est-à-dire il veux payer mon salaire). Notre doyen est d'accord, à condition que je lui trouve un *visiting professor, European & first class scholar*[1]. J'ai pensé immédiatement à vous. Il faut ajouter que pendant les trois trimestres respectifs je n'enseignerai pas, mais je resterai dans le campus (en essayant de travailler!). Donc, si vous acceptez de venir, nous serons ensemble toute l'année scolaire. Vous donnez mes cours au Federated Theological Faculties, *i.e.* des cours pour *advanced students*[2]. En gros: 6 oct[obre]–12 déc[embre], 10 janvier–15 mars, 25 mars–6 juin. Chaque trimestre vous êtes libre de donner une *reading period*[3] de deux semaines. Bref, il s'agit de circa quinze séances de cours et quinze séances de séminaire par trimestre, chaque séance de 1 h 30 minutes. Les mardis et les jeudis, de 10.30 [à] 12 [heures] et de 14.30 [à] 16 h[eures] vous aurez des petits grupes de dix-douze étudiants. Je même imagine vos cours: *Indo-iranian mythology*; *Zarathustra, vedic religion* et vos séminaires *Some modern trands in h*[*istory*] *of rel*[*igions*] (un ou deux trimestres): *Vedic and brahmanic texts* (*readings*[4]... hélas! en anglais). Si vous êtes d'accord en principe, informez-moi afin que le Doyen vous transmette les indications supplémentaires. Je crois que votre salaire sera cca $ 1 000 (minus les impôts). Je m'imagine que les frais de voyage pour vous et Mme Wikander seront couvert par la faculté. Car cette fois-ci, il faut venir avec Mme Wikander. (Elle va s'ennuyer assez, mais c'est la destinée des épouses des historiens des religions.) Vous pouvez venir en oct[obre] 1961 ou 1962. Si c'est oct[obre] 1961, il faut vous décider tout de suite. Inutile de vous dire combien nous serous heureux, Christinel et moi — et tous vos amis de Chicago.

Et n'oubliez pas, s'il vous plaît, de nous envoyer le texte de votre communication à Marburg, pour le *Journal*!

Mes hommages à votre femme. Très amicalement, votre

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, p. 101.

[1] Un *visiting professor*, european şi savant de primă clasă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[2] Studenţi avansaţi (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[3] Perioadă de lectură (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[4] Prelegeri, conferinţe (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

7 noiembrie 1960

Dragă Stig,

Vă mulţumesc pentru preţioasele extrase (mai ales pentru extraordinarul *Nakula*). Vă voi trimite curînd două texte crypto-hermeneutice. Astăzi însă, vă voi vorbi despre un proiect care pare interesant pentru noi amîndoi. Iată despre ce e vorba. Aşa cum ştiţi, figurez ca membru al *Committee of Social Though*. Preşedintele, John N. Nef, doreşte să mă aibă un an ca membru activ (adică să-mi plătească salariul). Decanul nostru este de acord, cu condiţia ca să-i găsesc un *visiting professor, European & first class scholar*. M-am gîndit imediat la D-voastră. Trebuie adăugat că, în timpul celor trei trimestre respective, nu voi preda, dar voi rămîne în campus (încercînd să lucrez!). Dacă acceptaţi, aşadar, să veniţi, vom fi împreună întregul an şcolar. Veţi ţine cursurile mele la Federated Theological Faculties, *i.e.* cursuri pentru *advanced students*. În mare: 6 octombrie-12 decembrie, 10 ianuarie-15 martie, 25 martie-6 iunie. În fiecare trimestru, sînteţi liber să daţi o *reading period* de două săptămîni. Pe scurt, este vorba de circa cincisprezece şedinţe de curs şi alte cincisprezece de seminar pe trimestru, fiecare şedinţă de o oră şi treizeci de minute. Marţea şi joia de la 10.30 la 12 şi de la 14.30 la 16, veţi avea mici grupe de zece-doisprezece studenţi. Chiar îmi imaginez cursurile D-voastră: *Indo-iranian Mythology*; *Zarathustra*, *Vedic Religion* şi seminariile D-voastră *Some Modern Trands in History of Religions* (unul sau două trimestre), *Vedic and Brahmanic Texts* (*read-*

ings... vai! în engleză). Dacă sînteţi de acord în principiu, informaţi-mă pentru ca Decanul să vă transmită indicaţiile suplimentare. Cred că salariul D-voastră va fi de circa 1 000 $ (mai puţin impozitele). Îmi închipui că cheltuielile voiajului pentru D-voastră şi Dna Wikander vor fi acoperite de facultate. Căci de data aceasta trebuie să veniţi cu Dna Wikander. (Se va plictisi destul, dar acesta e destinul soţiilor de istorici ai religiilor.) Puteţi veni în octombrie 1961 sau 1962. Dacă este octombrie 1961, trebuie să vă decideţi imediat. Inutil să vă spun cît de fericiţi vom fi, Christinel şi cu mine — şi toţi prietenii din Chicago.

Şi nu uitaţi, vă rog, să ne trimiteţi textul comunicării D-voastră de la Marburg, pentru *Jurnal*.

Omagiile mele soţiei D-voastră. Cu multă prietenie, al D-voastră,

Mircea Eliade

XXX

le 3 décembre 1960

Cher Stig,

Bravo! Je suis au septième ciel! C'est l'adhésion de principe qui m'intéressait.

Les détails seront résolus au fur et à mesure. Le doyen va vous écrire prochainement. Je me hâte de répondre aux questions les plus pressantes. Vous recevrez douze mois un salaire mensuel de $ 1 000 minus le *withholding tax*[1] (30%). Nous avons un bureau juridique et financier de l'Université. Vous serez bien défendu. Vous recevrez le *refund*[2] (mais je ne sais quand! Ça peut durer jusqu'à six, sept mois!) [En vue du] voyage pour vous et Mme W[ikander], pour eviter les *withholding tax*, on pourra vous envoyer directement les billets. Vous aurez un *office*[3]. Vous pouvez apporter votre bibliothèque. (Mais — 2 000 volumes? On reparlera de ça.) L'important est l'appartement. On s'occupe déjà. En tout cas, il ne dépassera pas $ 200. (Très probablement $ 180.)

Quant aux *reading periods*[4]: chaque trimestre vous avez le droit de ne pas enseigner deux, trois semaines: vous donnez une liste de livres et les étudiants sont supposés de les lire.

Mon arthrite et supportable; de temps en temps quelques douleurs, qui heureusement ne durent pas plus de vingt quatre heures. Mais, figurez-vous que Christinel a fait elle aussi une terrible crise d'arthrite, au mois de novembre; elle n'a pas pu marcher une semaine. Maintenant, tout est passé. Le docteur croit que pour de bon. Espérons-le! Peut-être c'était une réaction d'Abano!...

Autrement, tout va bien! À bientôt, avec des précisions supplémentaires. Bonnes vacances! Mes hommages à Mme Wikander — et dites-lui toute ma reconnaissance.

N'oubliez pas le texte de Marburg pour H.K.

Votre très heureux,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 103–104.

---

[1] Parte reţinută de patron din salariul lucrătorului şi plătită direct statului (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Rambursare, despăgubire pentru cheltuieli (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[3] Birou (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[4] Perioadă de lectură (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

3 decembrie 1960

Dragă Stig,

Bravo! Sînt într-al şaptelea cer! Tocmai adeziunea de principiu mă interesa. Detaliile vor fi rezolvate treptat.

Decanul vă va scrie curînd. Mă grăbesc să vă răspund la chestiunile cele mai presante. Veţi primi douăsprezece luni un salariu mensual de 1 000 $ minus taxele *withholding* (30%). Avem un birou juridic şi financiar al Universităţii. Veţi fi bine apărat. Veţi

primi *refund*-ul (dar nu ştiu cînd! Poate să dureze pînă la şase-şapte luni!). În vederea călătoriei D-voastră şi a Dnei Wikander, pentru a evita taxele *withholding*, se poate să vi se trimită direct biletele. Veţi avea un *office*. Veţi putea să vă aduceţi biblioteca. (Dar — două mii de volume? Vom mai discuta despre asta.) Important este apartamentul. Ne ocupăm deja de găsirea lui. În orice caz, nu va depăşi 200 $. (Foarte probabil, 180 $.)

În ce priveşte *reading periods*: în fiecare trimestru, aveţi dreptul să nu predaţi două sau trei săptămîni: daţi o listă de cărţi, iar studenţii se cere să le citească.

Artrita mea este suportabilă; din timp în timp, unele dureri, care, din fericire nu durează mai mult de douăzeci şi patru de ore. Închipuiţi-vă însă că şi Christinel a făcut o teribilă criză de artrită în luna noiembrie; n-a putut să meargă o săptămînă... Acum, totul a trecut. Doctorul crede că definitiv. Să sperăm. Poate era o reacţie la Abano!...

Astfel, totul e bine. Pe curînd, cu precizări suplimentare. Vacanţă plăcută!

Omagiile mele Dnei Wikander şi, transmiteţi-i întreaga mea recunoştinţă.

Nu uitaţi textul de la Marburg pentru *H*[*istory of*] *R*[*eligions*].

Al D-voastră foarte fericit,

Mircea Eliade

XXXI

le 2 mai 1961

Cher Stig,

Je voulais justement vous écrire, lorsque j'ai reçu votre lettre du 29 avril. Le projet de *votre année à Chicago n'est pas du tout abandoné. Au contraire*, c'est grâce à ce projet que j'ai pu vivre et je l'espère au moins, je survivrai jusqu'en octobre 1962. Le doyen ne vous a pas écrit encore pour la raison suivante: il fallait (encore une fois!) changer le visa! J'avais obtenu exceptionnellement cet été un nouveau visa me permettant de continuer mon enseignement aux États Unis, mais avec la condition de ne pas quitter

le territoire national pendant deux ans... Or, *je dois* revenir chaque été en Europe. Par conséquant, John Nef a du intervenir de nouveau à Washington afin d'obtenir un tout autre type de visa. Et il semble qu'il a réussi, cette fois encore. Officiellement, le doyen ne pouvait pas vous inviter avant d'apprendre le résultat de la nouvelle intervention à Washington. Car, en cas d'échec, nous avons pensé à vous inviter pour deux ans (le temps nécessaire, selon le loi, de rester à Paris et d'attendre, là-bas, le visa régulier de rentrée). Mais, aussi bien le doyen, que John Nef, Kitagawa et les Eliade — nous étions tous pleins d'appréhension. Car, d'une part, je n'étais pas sûr que vous pouvez rester deux ans à Chicago; et d'autre part, je tenais beaucoup à être ensemble (car je suis un grand égoïste!). Donc, rassurez-vous. Nef m'assure qu'il a obtenu le visa. Le doyen part, le 4 mai, pour des conférences à Frankfurt — mais il va vous envoyer l'invitation dès son retour (vers le 1er juin).

Je vous envie pour votre voyage en Italie. Voici nos projets: nous quittons Chicago vers le 15 juin; nous ne savons pas encore notre adresse à Paris, mais vous pouvez m'écrire chez ma belle-mère, Mme Marie Şendrea, Collège Ste Thérèse, 1, rue Boinard, Paris 18e. Nous resterons à Paris jusqu'au 14 juillet. Après, rien n'est fixé. Vers le 20 août, je dois participer à l'*Eranos* d'Ascona. Fin août–début septembre à Abano (près de Padoue). De 6 à 12 sept[embre] je dois assister au Congrès de la Société Académique Roumain (la vraie! celle de l'exil!...) à Padoue-Venise. (Connaissez-vous ses publications périodiques? Je vous envoie le catalogue.) Enfin, après le Congrès, nous voulons nous „reposer" à Firenze et à Rome, et [nous] serons de retour à Paris vers la fin septembre. J'espère beaucoup nous rencontrer quelque part. Très probablement, de 15 juillet à 20 août nous tâcherons de trouver quelque réfuge en Suisse ou en Italie. (Malheureusement Mme [Olga] Froebe[-Kapteyn] a été — et est encore — très malade, de sorte que nous ne pouvions pas compter, cette année, avec les trois-quatre semaines à Casa Gabriella.) De toute façon, je vous tiendrai au courant avec nos décisions

Stig, je vous supplie, préparez-nous l'article pour août–septembre. (Le Ier fascicule [190 pages] paraîtra en juin, le IIe en oct[obre]–nov[embre]. Nous voulons à tout prix à „vous avoir" dans le premier volume.) Envoyez, si possible, un texte anglais — il sera corrigé et dûment édité par les spécialiste de la Chicago University Press.

Notre santé est bonne. Aucune crise — mais la prudence nous oblige à répéter la cure d'Abano.

Bien des choses à Mme Wikander.

Cordialement votre,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 104–105.

[Traducere]

2 mai 1961

Dragă Stig,

Tocmai voiam să vă scriu, cînd am primit scrisoarea D-voastră din 29 aprilie. Proiectul *anului D-voastră la Chicago nu e deloc abandonat. Dimpotrivă*, graţie acestui proiect am putut să trăiesc şi sper cel puţin că voi supravieţui pînă în octombrie 1962. Decanul nu v-a scris pînă acum pentru următorul motiv: trebuia (încă o dată) schimbată viza! Am obţinut în mod excepţional vara aceasta o nouă viză care-mi permite să continuu să predau în Statele Unite, dar cu condiţia să nu părăsesc teritoriul naţional timp de doi ani... Or, *trebuie* să revin în fiecare vară în Europa. În consecinţă, John Nef a trebuit să intervină din nou la Washington, spre a obţine un cu totul alt tip de viză. Şi se pare că a reuşit şi de data aceasta. Oficial, decanul nu putea să vă invite înainte de a afla rezultatul noii intervenţii la Washington. Căci, în caz de eşec, ne-am gîndit să vă invităm pentru doi ani (timpul necesar, după lege, de a rămîne la Paris şi de a aştepta acolo viza de intrare conform legii).

Dar atît decanul, cît şi John Nef, Kitagawa şi Eliazii — eram cu toţii îngrijoraţi. Căci, pe de o parte, nu eram sigur că veţi putea rămîne doi ani la Chicago; iar, pe de altă parte, ţineam mult să fim împreună (căci sînt un mare egoist!). Deci, liniştiţi-vă! Nef mă asigură că a obţinut viza. Decanul pleacă pe 4 mai, pentru a ţine nişte conferinţe la Frankfurt — dar la reîntoarcere vă va trimite invitaţia (către 1 iunie).

Vă invidiez pentru călătoria în Italia. Iată proiectele noastre: plecăm din Chicago către 15 iunie; nu ştim încă adresa noastră de la Paris, dar puteţi să-mi scrieţi la soacra mea, Dna Marie Şendrea, Collège Ste Thérèse, 1, rue Boinard, Paris 18e. Rămînem la Paris pînă la 14 iulie. După aceea, nimic nu e fixat. Către 20 august, trebuie să particip la *Eranos*-ul de la Ascona. Sfîrşitul lui august, începutul lui septembrie — la Abano (aproape de Padova). De la 6 la 12 septembrie, trebuie să particip la Congresul Societăţii Academice Române (adevărata! cea din exil!...) la Padova–Veneţia. (Cunoaşteţi publicaţiile sale periodice? Vă trimit catalogul.) În fine, după congres, vrem să ne „odihnim“ la Florenţa şi la Roma şi vom fi înapoi la Paris către sfîrşitul lunii septembrie. Sper mult să ne întîlnim undeva. Foarte probabil, de la 15 iulie la 20 august ne vom strădui să găsim un refugiu în Elveţia sau în Italia. (Din nefericire, Dna Olga Froebe-Kapteyn a fost — şi este încă — foarte bolnavă, astfel încît nu putem conta anul acesta pe cele trei-patru săptămîni la Casa Gabriella.) În orice caz, vă voi ţine la curent cu deciziile noastre.

Stig, vă rog stăruitor, pregătiţi-ne articolul pentru august–septembrie (prima parte şi a doua pentru octombrie–noiembrie). Vrem cu orice preţ să „vă avem“ în primul volum. Trimiteţi, pe cît posibil, un text în limba engleză — el va fi corectat şi editat cum se cuvine de specialiştii de la Chicago University Press.

Sănătatea noastră e bună. Nici o criză — dar prudenţa ne obligă să repetăm cura de la Abano.

Toate cele cuvenite Dnei Wikander.

Cordial, al D-voastră,

Mircea

XXXII

Chicago

le 21 oct[obre] 1961

Mon cher Stig,

Je vous remercie pour votre bonne et longue lettre. Je vous écris en grande hâte, car nous venons à peine de rentrer à Chicago, et ceci à cause d'une petite, mais ennuyeuse opération que Christinel a dû subir à Paris. Il s'agit d'un rien de tout: une glande minuscule (elle s'appelle Bartolini) s'était inflammée début août et a dû être opérée début octobre. C'est vous dire combien nos vacances ont été gachées à cause de cet accident idiot. À Ascona, à Abano (où j'ai repris les bains de boue), à Venise et à Rome, presque deux mois Christinel ne pouvait marcher qu'un jour sur deux et, lorsqu'elle exagérait les promenades, un jour sur trois. Finalement, elle a été opérée et nous sommes restés à Paris jusqu'au 12 octobre. Maintenant elle reprend lentement ses forces.

Je vous écris surtout pour vous *implorer* d'accepter l'invitation à Chicago. J'ai appris que le Doyen attendait mon retour pour vous inviter officiellement. J'espère que vous recevrez sa lettre ces jours-ci. *Please do not abandon!*[1]

Nous tous, le Doyen, Kitagawa, Long et moi-même nous avons bâti notre avenir sur votre présence parmi nous en 1962–63! L'Université a accepté mon „transfert" provisoire (1962–63) au *Committee on Social Thought*. Donc de toute façon je ne donne pas de cours. Sans vous notre fameux *Department of H*[*istory of*] *R*[*eligions*] s'écroulera en ruines. Nous discuterons plus tard le programme etc. Soyez sûr, je vous supplie, qu'on vous trouvera un bel appartement et que votre séjour parmi nous ne sera pas trop triste. Je vais vous donner plus tard tous les détails nécessaires.

En ce qui concerne vos remarques sur mon article, je suis tout à fait d'accord. J'ai les mêmes doutes sur les possibilités „scientifiques" de nos collègues extra-occidentaux. Mais c'est surtout aux „matérialistes" de toute sorte, aux sociologues, aux philologues, aux économistes marxistes etc., etc. qu'était adressé mon article introductif. Je voulais le convaincre que l'histoire des re-

ligions est une discipline de l'esprit et non un outil statistique ou sociologique; qu'il s'agit des créations spirituelles qui méritent le même effort que nous sommes habitués à fournir pour comprendre Homère ou Goethe. Très sincèrement, je crois que nos recherches sont susceptibles de renouveler la conception de l'homme — mais à condition qu'elles dépassent le plan sociologique ou purement philologique.

Évidemment tout ceci mérite d'être nuancé et étoffé — mais je voulais au moins vous dire pourquoi je suis d'accord avec vous, tout en visant (dans mon article) un but différent.

Ce que vous dites à propos des fables et du chamanisme me passionne. Avez-vous lu le livre de R. Stein sur le barde tibétain? L'atmosphère est cent pour cent „chamanique": initiations, ritualisme, presque les mêmes symboles, etc., etc. Nous en reparlerons.

J'attends avec impatience votre article. [Georges] Dumézil m'a promis le sien pour le 3e fascicule. Nous avons reçu des textes importants de [Evel] Gasparini (sur les Slaves), Marie Delcourt, Stella Kramrish, Van Buitenen, Milton Singer, [Vittorio] Lanternari etc. Mais ce qui m'intéresse le plus ce sont les *reviews-articles*[2]. Je prépare un sur le mythe (travaux parus depuis la guerre). Rien ne vous tente dans cette direction? (Gnose? Manichéisme? Iran?...)

Cher Stig, j'ai encore mille choses à vous dire. Mais je me hâte [pour] que cette lettre vous arrive — afin d'apprendre *que vous venez* et qu'aucune catastrophe ne menace notre pauvre discipline à Chicago.

Mes hommages à Mme Wikander. Christinel vous salue tous les deux. Je vous embrasse affectueusement,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Publicată de Mihaela Timuş şi Eugen Ciurtin în *Archaeus, études d'histoire des religions*, vol. V, fasc. 3–4, 2001, pp. 105–106.

---

[1] Vă rog să nu abandonaţi! (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Recenzii (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

Chicago

21 octombrie 1961

Dragul meu Stig,

Vă mulţumesc pentru agreabila şi lunga D-voastră scrisoare. Vă scriu în mare grabă, căci abia ne-am întors la Chicago, şi aceasta din cauza unei mici, dar neplăcute operaţii pe care Christinel a trebuit s-o facă la Paris. E vorba de un fleac: o glandă minusculă (se numeşte Bartolini) s-a inflamat la începutul lui august şi a trebuit să fie operată la începutul lui octombrie. Nici nu vă spun cît de mult ne-a fost stricată vacanţa din cauza acestui accident idiot. La Ascona, la Abano (unde am reluat băile de nămol), la Veneţia şi la Roma, aproape două luni, Christinel nu putea merge decît o zi din două şi, cînd exagera cu plimbările, o zi din trei. În final, a fost operată şi am rămas la Paris pînă la 12 octombrie. Acum, îşi reia încetişor forţele.

Vă scriu mai ales pentru a vă *implora* să acceptaţi invitaţia la Chicago. Am aflat că Decanul aştepta întoarcerea mea pentru a vă invita oficial. Sper că îi veţi primi scrisoarea zilele acestea. *Please do not abandon!*

Noi toţi, Decanul, Kitagawa, Long şi eu însumi — ne-am clădit viitorul pe prezenţa D-voastră printre noi în 1962–63! Universitatea a acceptat transferul meu provizoriu la *Committee on Social Thought*. Deci, în orice caz, nu voi ţine cursuri. Fără D-voastră, faimosul nostru departament de istorie a religiilor se va duce de rîpă. Vom discuta mai tîrziu programul etc. Fiţi sigur, vă implor, că vi se va găsi un frumos apartament şi că şederea D-voastră printre noi nu va fi prea tristă. Vă voi da mai tîrziu toate amănuntele necesare.

În ce priveşte observaţiile asupra articolului meu, sînt cu totul de acord. Am aceleaşi îndoieli asupra posibilităţilor „ştiinţifice" ale colegilor noştri extraoccidentali. Dar mai ales „materialiştilor" de tot felul, sociologilor, psihologilor, economiştilor, marxiştilor etc. le era adresat articolul meu introductiv. Voiam să-i conving că istoria religiilor este o disciplină a spiritului, şi nu un instrument statistic sau sociologic; că e vorba de creaţii spirituale care

merită acelaşi efort pe care sîntem obişnuiţi să-l furnizăm pentru a-l înţelege pe Homer sau Goethe. Foarte sincer, cred că cercetările noastre sînt susceptibile să reînnoiască şi concepţia despre om — cu condiţia însă ca ea să depăşească planul sociologic sau pur filologic.

Evident, toate acestea merită să fie nuanţate şi dezvoltate — dar voiam cel puţin să vă spun de ce sînt de acord cu D-voastră, chiar avînd (în articolul meu) un scop diferit.

Ceea ce îmi spuneţi despre şamanism mă pasionează. Aţi citit cartea lui R. Stein despre bardul tibetan? Atmosfera e sută la sută „şamanică": iniţieri, ritualism, aproape aceleaşi simboluri etc., etc. Vom mai vorbi despre asta.

Aştept cu nerăbdare articolul. Georges Dumézil mi l-a promis pe al său pentru cea de a treia fasciculă. Am primit texte importante de la Evel Gasparini (despre slavi), Marie Delcourt, Stella Kramrish,Van Buitenen, Milton Singer, Vittorio Lanternari etc. Dar ce mă interesează cel mai mult sînt *reviews-articles*. Pregătesc unul despre mit (lucrările apărute de la război încoace). Nimic nu vă tentează în această direcţie? (Gnoză? Maniheism? Iran?...)

Dragă Stig, am încă mii de lucruri să vă spun. Dar mă grăbesc pentru ca această scrisoare să vă sosească spre a afla *că veniţi* şi că nici o catastrofă nu ameninţă sărmana noastră disciplină la Chicago.

Omagiile mele Dnei Wikander. Christinel vă salută pe amîndoi. Vă îmbrăţişez cu afecţiune,

Mircea

XXXIII

le 7 décembre 1961

Mon cher Stig,

Désolé d'apprendre vos hésitations. Mais je vous comprends. S'il s'agit de mobilisation, etc. Moi aussi je préfère me trouver sur „mon sol natal". Et si nous sommes destinés à périr par des dizaines de millions à la fois: je préfère mourir à... Sarmi[z]ege-

tu[s]a qu'à Chicago. (J'ai un faible pour la mort de Décébal. C'est d'ailleurs celle des Nibelungen...) Mais personnellement je ne crois pas à l'imminence de la guerre. C'est pourquoi je suis encore plein d'espoir quant à votre séjour parmi nous.

Vous avez certes reçu la lettre de [Gerald C.] Brauer. Il est consterné, mais je l'aide à reprendre courage. Nous avons bâti toute une „idéologie" (presque millénariste) sur votre présence à Chicago. Je vous prie de tout mon coeur d'y penser. Quant aux possibilités de gagner de l'argent supplémentaire: ici aussi vous pouvez faire des conférences (parfois, assez bien payées) et écrire des articles pour les journaux (suédois, bien entendu, car les américains, vous connaissez leur niveau).

En désespoir de cause, je dois vous prier de penser à cette alternative: venir pour un trimestre (1 oct[obre]-15 dec[embre], ou 5 janv[ier]-15 mars, ou 25 mars-5 juin) et nous recommander quelqu'un pour les deux autres trimestres. Hélas! [Georges] Dumézil ne parle pas l'anglais. [Giuseppe] Tucci nous a promis pour... 1967, losqu'il sera à la retraite. [Ad. E.] Jensen viendra en 1964, mais pour un trimestre. (Cette alternative me déprime au plus haut degré. C'est tout dire...)

Encore une fois vous serez libre de parler de tout ce que vous voulez, et comme vous voulez. Vous avez uniquement les *advanced students*[1] (de notre faculté) et les *auditors*[2] de l'Oriental Institute etc. Vous ne serez pas obligé de préparer vos cours. Vous aurez quelques étudiants assez avancés et vous pouvez *parler* avec eux. C'est tout. Ils apprendront beaucoup par votre simple présence (la „présence charismatique").

Enfin, je brûle d'impatience en attendant votre décision.

Merci pour l'envoi de *Religions*...

Je commence à me débrouiller en suédois. Je suis très flatté par tout ce que vous avez dit sur moi. (Mais vous avez écrit cet article avant d'avoir reçu ma lettre dans laquelle j'ai essayé d'expliquer ma position.)

Je vous souhaite, à vous et à votre famille, un joyeux Noël. Je vous embrasse fraternellement,

Mircea

P.S. N'oubliez pas, je vous implore, que vous nous avez promis un article!... Mars? Avril?

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

---

[1] Studenţii avansaţi (*lb. engl.*) (*n. ed.*).
[2] Auditori (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

7 decembrie 1961

Dragul meu Stig,

Sînt profund mîhnit să vă aflu ezitările. Dar vă înțeleg. E vorba de mobilizare etc. Eu însumi prefer să mă aflu pe „solul meu natal". Şi dacă ne e scris să pierim cu zecile de milioane deodată: prefer să mor la... Sarmizegetusa decît la Chicago. (Am o slăbiciune pentru moartea lui Decebal. Este de altfel și cea a Nibelungilor...) Personal însă, nu cred în iminenţa războiului. Tocmai de aceea sînt încă plin de speranţă în privinţa şederii D-voastră printre noi.

Aţi primit, desigur, scrisoarea lui Gerald C. Brauer. E consternat, dar îl ajut să-şi recapete curajul. Am clădit, cei de aici, o întreagă „ideologie" (aproape milenaristă) despre prezența D-voastră la Chicago. Vă rog din tot sufletul să vă gîndiţi la asta. În ce priveşte posibilităţile de a cîştiga bani suplimentari: puteţi ţine şi aici conferinţe (uneori, destul de bine plătite) şi scrie articole pentru ziare (suedeze, bineînţeles, căci cele americane — le cunoaşteți nivelul).

În disperare de cauză, trebuie să vă rog să vă gîndiți la această alternativă: să veniți pentru un trimestru (1 octombrie-15 decembrie, sau 5 ianuarie-15 martie, sau 25 martie-5 iunie) şi să ne recomandaţi pe cineva pentru celelalte două trimestre. Din păcate, Georges Dumézil nu vorbeşte engleza. Giuseppe Tucci ne-a promis pentru... 1967, cînd va fi la pensie. Ad. E. Jensen va veni în 1964, dar pentru un trimestru. (Această alternativă mă deprimă în cel mai înalt grad. Ca să nu spun mai mult...)

Încă o dată, veţi fi liber să vorbiţi despre tot ce doriţi şi cum veţi dori. Aveţi numai *advanced students* (de la facultatea noastră) şi *auditors* de la Oriental Institute etc. Nu veţi fi obligat să vă pregătiţi cursurile. Veţi avea cîţiva studenţi destul de avansaţi şi puteţi *vorbi* cu ei. Asta e totul. Vor învăţa multe prin simpla D-voastră prezenţă („prezenţa charismatică").

În sfîrşit, ard de nerăbdare aşteptîndu-vă decizia.

Mulţumesc pentru trimiterea lucrării *Religions*...

Încep să mă descurc cu limba suedeză. Sînt foarte flatat de ceea ce aţi spus despre mine. (Aţi scris însă acest articol înainte de a fi primit scrisoarea mea în care încerc să-mi explic poziţia.)

Vă doresc, D-voastră şi familiei D-voastră, un Crăciun fericit. Vă îmbrăţişez frăţeşte,

Mircea

P.S. Nu uitaţi, vă implor, că ne-aţi promis un articol!... Martie? Aprilie?

XXXIV

le 6 février 1962

Mon cher Stig,

Je vous demande toutes mes e[x]cuses pour mon long silence. Certes, votre décision négative a été un coup dur pour nous tous, mais surtout pour moi. Être ensemble huit mois... il est difficile de renoncer à ce rêve. Le doyen a dû vous écrire, en s'efforçant de vous convaincre de venir au moins pour un trimestre. Réfléchissez à cette possibilité même pour une autre année — 1964, 1965. Nous voulons avoir, de temps en temps, un *visiting professor* pour un trimestre (effectivement dix semains — dont sept ou huit de cours).

Enfin, j'essaierais de me consoler. L'hiver est excessivement dur cette année. Je travaille comme je peux. Le fascicule II de *H*[*istory of*] *R*[*eligions*] est sorti et nous préparons maintenant le

deuxième volume (articles de Benjamin Rowland, Stella Kramrish, von Grunhenn, Marie Delcourt, [Evel] Gasparini).

[Jacques] Duchesne-Guillemin a accepté de venir pour le trimestre d'automne. Nous avons également invité le Père Daniélou. (C'est surtout [Bob] Grant qui a insisté.) [Ad. E.] Jensen avait refusé il y a quelques années.

Quel dommage que [Georges] Dumézil ne parle pas l'anglais. Je reviens toujours à la change à propos de votre collaboration. Puisque vous êtes maintenant „libre" (vous n'avez plus ce malchanceux Chicago sur votre conscience) ne pouvez pas nous donner un fragment de votre prochain travail?

Vous recevrez en mars mon petit livre *Méphistophélès et l'androgyne* (où je reprends quatre *Eranos*, mais corrigés et augmentés). Et un peu plus tard, dans la *R*[*evue de l'*]*h*[*istoire des*] *r*[*eligions*], un long article sur le *Plongeon cosmogonique*, qui est amusant.

Depuis dix jours mon arthrite m'a (presque) oublié et je peux travailler.

Mes hommages à Mme Wikander. Ma femme vous envoie ses pensées amicales.

Je vous embrasse fraternellement (mais avec le regard anxieux d'un *editor*[1]).

Votre

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

---

[1] Editor (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

6 februarie 1962

Dragul meu Stig,

Vă cer scuze pentru lunga mea tăcere. Desigur, decizia D-voastră negativă a fost o lovitură puternică pentru noi toţi, dar mai ales pentru mine. A fi împreună opt luni... e dificil să renunţ la acest

vis. Decanul a trebuit să vă scrie, silindu-se să vă convingă să veniţi cel puţin pentru un trimestru. Reflectaţi la această posibilitate, chiar pentru un alt an — 1964, 1965. Vrem să avem, din timp în timp, un *visiting professor* pentru un trimestru (efectiv zece săptămîni — dintre care şapte sau opt de cursuri).

În sfîrşit, voi încerca să mă consolez. Iarna e excesiv de aspră anul acesta. Lucrez cum pot. Fascicula a II-a din *History of Religions* a ieşit şi pregătim acum cel de al doilea volum (articole de Benjamin Rowland, Stella Kramrish, von Grunhenn, Marie Delcourt, Evel Gasparini).

Jacques Duchesne-Guillemin a acceptat să vină pentru trimestrul de toamnă. L-am invitat, de asemenea, pe Părintele Daniélou (mai ales Bob Grant a insistat). Ad. E. Jensen refuzase acum cîţiva ani.

Ce păcat că Dumézil nu vorbeşte engleza. Revin mereu la schimb, apropo de colaborarea D-voastră. Pentru că sînteți acum „liber“ (nu vă mai stă acel Chicago nenorocos pe conştiinţă), nu puteţi să ne daţi un fragment din viitoarea D-voastră lucrare?

Veţi primi în luna martie cărticica mea *Méphistophélès et l'androgyne* (unde reiau patru conferinţe ţinute la *Eranos*, dar corectate şi amplificate). Şi, niţel mai tîrziu, în *Revue de l'histoire des religions*, un lung articol despre *Plongeon cosmogonique*, care este amuzant.

De zece zile, artrita (aproape că) m-a uitat şi pot să lucrez.

Omagiile mele Dnei Wikander. Soţia mea vă trimite gîndurile ei prieteneşti.

Vă îmbrăţişez frăţeşte (dar cu privirea anxioasă a unui *editor*).

Al D-voastră,

Mircea

XXXV

le 7 janvier 1964

Mon cher Stig,

Quelle joie de recevoir de vous nouvelles! J'avais peur que vous êtes installé à Stambul, ville au service postal capricieux. Je ne sais pas si vous avez reçu ma lettre (novembre 1962) lorsque

[Jacques] Duchesne-Guillemin était ici. Je ne sais non plus si vous avez reçu quelques articles — dont un (*Le plongeon cosmogonique*, *R*[*evue de l'*]*h*[*istoire des*] *r*[*eligions*]) me semble assez réussi. (Dumézil l'aime aussi.)

La rencontre de Marita avec les [*H*]*ooligans* roumains m'a rempli de joie: indirectement, j'apprends que je ne suis pas tout à fait oublié par la jeunesse, bien que mes livres sont proscrits depuis 1946.

J'ai beaucoup écrit ce dernier temps, mais peu publié. La raison en est que j'ai écrit presque exclusivement en roumain: un volume de *Nuvele* vient d'être publié à Madrid, et j'ai encore un autre (excellent!), prêt pour l'imprimerie. Un jour, ces contes seront traduits en français, et vous me jugerez sévèrement d'avoir sacrifiée la littérature à une discipline approximative et agonisante, l'histoire des religions. Comme vous le savez déjà, j'ai commencé mes *Souvenirs* (ou: *Autobiographie*?) et je viens de terminer le long chapitre sur l'Inde (1928–1932). J'ai encore à écrire les années les plus dramatiques et les plus fécondes, l'époque jusqu'à le deuxième guerre mondiale, qui me semble plus lointaine que celle de Balzac. Je m'arrêterai à mon arrivée à Londres, avril 1940, puisque depuis cette date j'ai mon *Journal* avec moi. (Les *Journaux* 1928–1940 sont restés en Roumanie. Je ne sais même pas où ils sont. Avant son depart pour Lisbonne, été 1945, [Nicolae I.] Herescu les a cachés ensemble avec ses papiers intimes. Herescu est mort de coeur, en 1962...)

Je partage entièrement vos doutes sur l'avenir de IAHR et même sur l'avenir de l'histoire des religions. Mais — que faire? Je préfère périr comme mes ancêtres Daces à Sarmi[z]egetu[s]a.

Je voudrais pouvoir écrire encore deux livres importants — dont le premier, sur les „primitifs", est assez avancé, et me retirer dans un jardin: Italie, France —, littérature, philosophie. D'un certain point de vue, Chicago a été une catastrophe. Je n'aime pas enseigner — et *à mon âge* j'ai dû enseigner (dans une troisième langue!) cinq mois par an. J'aurais pu vivre tranquille[ment] et dignement pauvre à Paris. Hélas! *Schicksal!*[1]... Je ne voulais pas rester plus de quatres ans — mais les malheurs se sont abattus sur notre famille (la dernière: la mère de Christinel est morte en mars 1963; Christinel a pu aller et rester auprès d'elle pendant

les deux semaines de son agonie). Je n'ai pas le droit de penser seulement à moi. Mais, *Deo concendente*[2], j'espère rentrer un jour prochain et pour de bon en Europe.

Un de nos collègues américains, Thomas Altizer, professeur à Ernohy University, Atlanta, vient de publier un livre inattendu: *Mircea Eliade and the Dialectics of the Sacred* (Westminster Press, Philadelphia). Je vais le convaincre de vous envoyer un exemplaire. Le livre est amusant: Altizer prétend que je suis „le plus grand penseur religieux du siècle" et que mon „oeuvre d'histoire des religions" est importante en tant que l'„expression religieuse d'un nouveau prophétisme" et non pas du point de vue de la science des religions (qui d'après lui n'existe d'ailleurs pas). Comme vous voyez, les Américains sont en train de démolir notre chère „discipline"...

Cet été nous avons décidé de rester en Amérique et visiter un peu le pays. J'irai, probablement seul, à Strasbourg en septembre, car Bleeker m'a invité de donner la conférence d'ouverture (sur l'Initiation). Mais où peut-on vous rencontrer?

Je sais que Strasbourg ne vous intéresse pas. Peut-être Copenhague, ou Delft (que nous avons revu cette année...)

Et encore une chose: puisque, mon cher Stig, Sarmi[z]egetu[s]a sera de toute façon détruite, pourquoi ne pas venir mourir ensemble sur les murailles? Autrement dit, pourquoi ne pas nous donner un article pour notre revue? Et notamment l'étude sur la migration des fables indiennes?

[Edward C.] Dimock est actuellement aux Indes. Mais il a publié le volume des contes bengalais. Si vous ne l'avez pas, je peux vous l'envoyer. Je serais heureux de vous faire ce petit cadeau.

Je vous souhaite une heureuse nouvelle année, pour vous et votre famille. Mes hommages à Gunnel et salutations aux jeunes filles

Christinel vous envoie à tous les deux ses meilleurs souvenirs.

Je vous embrasse,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[1] Soartă, destin (*lb. germ.*) (*n. ed.*).
[2] Cu îngăduinţa lui Dumnezeu (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

7 ianuarie 1964

Dragul meu Stig,

Ce bucurie să primesc noutăţi de la D-voastră. Mi-era teamă că v-aţi instalat la Stambul, oraş cu un serviciu poştal capricios. Nu ştiu dacă aţi primit scrisoarea mea (noiembrie 1962), pe cînd Jacques Duchesne-Guillemin era aici. Nu ştiu nici dacă aţi primit cîteva articole, dintre care unul (*Le plongeon cosmogonique*, *Revue de l'histoire des religions*) îmi pare destul de reuşit. (Îi place şi lui Dumézil.)

Întîlnirea Maritei cu Huliganii români m-a umplut de bucurie: indirect, aflu că nu am fost cu totul uitat de tineret, deşi cărţile mele sînt surghiunite din 1946.

Am scris mult în ultima vreme, dar am publicat puţin. Motivul este că am scris aproape în exclusivitate în limba română: un volum de *Nuvele* tocmai a apărut la Madrid şi mai am unul (excelent!) gata pentru tipografie. Într-o zi, aceste povestiri vor fi traduse în franceză şi mă veţi judeca cu severitate de a fi sacrificat literatura pentru o disciplină aproximativă şi agonizantă, istoria religiilor. Aşa cum ştiţi, mi-am început *Amintirile* (sau *Autobiografia*?) şi tocmai am terminat lungul capitol despre India (1928–1932). Am încă de scris despre anii cei mai dramatici şi mai fecunzi, epoca de pînă la cel de-al doilea război mondial, care îmi pare mai îndepărtată decît cea a lui Balzac. Mă voi opri la sosirea mea la Londra, din aprilie 1940, pentru că începînd cu această dată am *Jurnalul* cu mine. (*Jurnalele* anilor 1928–1940 au rămas în România. Nu ştiu nici măcar unde sînt. Înainte de plecarea lui la Lisabona, în vara 1945, Nicolae I. Herescu le-a ascuns împreună cu hîrtiile sale intime. Herescu a murit de inimă, în 1962...)

Vă împărtăşesc în întregime îndoielile privind viitorul IAHR şi chiar viitorul istoriei religiilor. Dar ce să facem? Prefer să pierim ca strămoşii mei daci la Sarmizegetusa.

Aş vrea să pot scrie încă două cărţi importante — dintre care prima, despre „primitivi", e destul de avansată, şi să mă retrag într-o grădină: Italia, Franţa —, literatură, filozofie. Dintr-un anumit punct de vedere, Chicago a fost o catastrofă. Nu-mi place să predau, şi *la vîrsta mea* a trebuit să predau (într-o a treia limbă!) cinci luni pe an. Aş fi putut trăi liniştit şi sărac cu demnitate la Paris. Vai! *Schicksal!* Nu voiam să rămîn mai mult de patru ani — dar nenorocirile s-au abătut asupra familiei noastre (ultima: mama lui Christinel a murit în martie 1963; Christinel a putut să meargă şi să rămînă lîngă ea în timpul celor două săptămîni ale agoniei). Nu am dreptul să mă gîndesc numai la mine. Dar, *Deo concendente*, sper să mă reîntorc într-o zi apropiată şi de-a binelea în Europa.

Unul dintre colegii noştri americani, Thomas Altizer, profesor la Ernohy University, Atlanta, a publicat de curînd o carte neaşteptată: *Mircea Eliade and the Dialectics of the Sacred* (Westminster Press, Philadelphia). Îl voi convinge să vă trimită un exemplar. Cartea e amuzantă: Altizer pretinde că sînt „cel mai mare gînditor religios al secolului" şi că „opera mea de istorie a religiilor" este importantă ca „expresie religioasă a unui nou profetism" şi nu din punct de vedere al ştiinţei religiilor (care, după el, nici nu există de altminteri). Cum vedeţi, americanii sînt pe cale de a demola draga noastră „disciplină".

Vara aceasta, am decis să rămînem în America şi să vizităm puţin ţara. Voi merge, probabil singur, la Strasbourg în septembrie, căci Bleeker m-a invitat să ţin conferinţa de deschidere (despre Iniţiere). Dar unde vă pot întîlni? Ştiu că Strasbourgul nu vă interesează. Poate Copenhaga, sau Delft (pe care l-am revăzut anul acesta).

Şi încă un lucru, dragul meu Stig: cum Sarmizegetusa tot va fi distrusă, de ce să nu veniţi să murim împreună pe zidurile ei? Altfel spus, de ce să nu ne daţi un articol pentru revista noastră? Şi, mai ales, studiul despre migrarea fabulelor indiene.

Edward C. Dimock este acum în India. Dar el a publicat volumul de poveşti bengaleze. Dacă nu-l aveţi, vi-l pot trimite. Aş fi fericit să vă fac acest mic dar.

Vă doresc an nou fericit pentru D-voastră şi întreaga familie. Omagiile mele lui Gunnel şi salutări tinerelor. Christinel vă trimite amîndurora cele mai frumoase amintiri.

Vă îmbrăţişez,

Mircea

XXXVI

le 7 février 1965

Cher Stig,

Comme toujours, quelle joie de recevoir une lettre de vous! Moi aussi, vous voyez, je suis paresseux. Je vous réponds après un mois — et de Mexico! Nous sommes ici depuis dix jours et resterons jusqu'au 1er mars. J'ai accépté de donner un cours et quelques conférences publiques, et aussi d'y participer à une „table ronde“ avec Bosh Gimpera, Paul Kirchow et d'autres mexicologues (sur les „méthodes“ actuelles en l'histoire des religions etc.) — tout en *anglais* (hélas! la culture française est en retraite, ici aussi); et non pas à l'Université (très médiocre, paraît-il), mais à ce *Colegio de México*, institution jeune, courageuse, sérieuse (Basham, Haimendorf et d'autres ont enseigné l'année passée; il y a actuellement une dizaine de *visiting professors* du Proche Orient, l'Inde, etc.).

Christinel et moi nous sommes ravis. Nous aimons *tout* ici: même les alcools! Inutile de vous rencontrer ce que nous avons visité jusqu'à présent. Nous avons l'intention de passer une semaine au Yucatán. Hélas! Je dois rentrer en mars pour finir mon cours à Chicago. Avril-mai, nous serons à Princeton (un seminaire avec les professeurs, une séance chaque semaine sur le „Sacred Space and Mythical Time“). En principe nous serons à Paris fin juin, à Abano–Rome en août, de nouveau à Paris debout septembre. Mais il faut repartir vers le 8-9 sept[embre]: ce malheureux Congrès de Clermont! Est-ce qu'on a des chances de se rencontrer quelque part? À Clermont, peut-être!

Figurez-vous, nous avons passé les vacances d'été 1964 à Chicago (où nous avons, finalement, un appartement!). J'ai vigoureusement avancé les *Mémoires* (jusqu'en 1935) et j'ai même écrit une *excellente* nouvelle! En somme, des vacances littéraires!

Sur le livre d'Altizer, pour l'instant peu d'articles, et quelconques. Charles Long est Ph.D. depuis deux ans, mais il n'a pas publié sa thèse. Il a édité une anthologie des mythes cosmogoniques, *Alpha* (Braziller, 1963). Il travaille à un livre sur les religions africaines, mais son genre ne se réalise point dans de semblables entreprises. Charles est un professeur admirable, un „maître" pour ses élèves — et également un „prophète" parmi ses collègues, car il s'efforce de montrer l'importance de l'histoire des religions pour la théologie.

Je suis désolé d'apprendre que [Geo] Widengren est tellement seul. Je crois qu'il est fâché, car il ne m'envoie plus ses publications.

Sur le dace, vous connaissez déjà la bibliographie roumaine et balcanique. Carolina [University] doit recevoir, comme toujours, *toutes* les publications roumaines périodiques. *Studii clasice* et d'autres revues semblables donnent les informations nécessaires sur les découvertes et le progrès de la recherche. Quant au livre sur Zalmoxis imprimé en Espagne: il s'agit d'un *article* sur la transmission et la survivance du mythe de Zalmoxis en Espagne; plus exactement, sur l'image mythisé de Z[almoxis] et de Décénée dans l'historiographie espagnole médiévale (déjà chez Isidore de Séville). L'auteur, un grand historien de l'art et un très intéressant poète, Al[exandru] Busuioceanu (élève de V[asile] Pârvan), mort en 1958[1], n'a pas eu le temps de finir son *livre* sur Zalmoxis en Espagne. L'article dont je vous parle (douze pages) est paru dans la revue (roumaine, publiée à Madrid) *Destin*. Si vous le désirez, je peux vous envoyer, en mars, une photocopie.

Je vais vous envoyer, également en mars, le livre d['Edward C.] Dimock. D[imock] vient de rentrer des Indes. Il a retravaillé sa thèse de doctorat (sur le Sabajiya), qui paraîtra en 1966.

Est-ce que vous avez reçu en juillet-août *Shamanism*, publié par Bo[l]ingen? Il s'agit, en réalité, d'une deuxième édition, revue et augmentée — c'est pour cela que j'ai inscrit votre nom sur la liste „service de presse".

Nous avons appris avec peine l'accident de Gunnel à Capri — car nous savons combien la fièvre typhoïde est embêtante. Mais nous espérons que tout s'est bien passé — et que la fièvre est maintenant seulement un souvenir désagréable.

Christinel et moi nous vous envoyons à vous deux nos affectueuses salutations et notre très fidèle amitié.

Je vous embrasse fraternellement, votre,

Mircea

P.S. Seriez-vous intéressé de donner un cours sur la civilisation (et religion) indienne et aussi un cours de sanskrit au Colegio pour six mois?

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[1] În realitate, Alexandru Busuioceanu a murit în 1961.

[Traducere]

7 februarie 1965

Dragă Stig,

Ca totdeauna, ce bucurie să primesc scrisoare de la D-voastră! Şi eu, vedeţi, sînt leneş. Vă răspund după o lună — şi din Mexico! Sîntem aici de zece zile şi vom rămîne pînă la 1 martie. Am acceptat să ţin un curs şi cîteva conferinţe publice şi, de asemenea, să particip la o „masă rotundă" cu Bosh Gimpera, Paul Kirchow şi alţi mexicologi (asupra metodelor actuale în istoria religiilor etc.) — totul în *engleză* (vai! cultura franceză este în retragere şi aici); şi nu la Universitate (foarte mediocră, pare-se) ci la Colegio de México, instituţie tînără, curajoasă, serioasă (Basham, Haimendorf şi alţii au predat anul trecut; există actualmente vreo zece *visiting professors* din Orientul Apropiat, India etc.).

Christinel şi cu mine sîntem încîntaţi. Ne place *totul* aici: chiar şi alcoolul! Inutil să vă povestesc ce am vizitat pînă în prezent. Avem intenţia să petrecem o săptămînă la Yucatán. Vai! Trebuie să mă reîntorc în martie, ca să-mi termin cursul la Chicago. În aprilie-mai, vom fi la Princeton (un seminar cu profesorii, o şedinţă în fiecare săptămînă despre *Timp sacru şi timp mitic*). În principiu, vom fi la Paris la sfîrşitul lui iunie, la Abano–Roma în august şi din nou la Paris la începutul lui septembrie. Dar va trebui să plecăm din nou către 8–9 septembrie: acel nefericit Congres de la Clermont! Există vreo şansă să ne întîlnim undeva? La Clermont, poate!

Închipuiţi-vă, ne-am petrecut vacanţa de vară 1964 la Chicago (unde avem, în sfîrşit, un apartament!). Am înaintat din plin cu scrierea *Memoriilor* (pînă la 1938) şi am scris chiar o *excelenta* nuvelă! Într-un cuvînt, vacanţă literară!...

Despre cartea lui Altizer, pentru moment au apărut puţine articole, şi nesemnificative. Charles Long este doctor în filozofie de doi ani, dar nu şi-a publicat teza. A editat o antologie a miturilor cosmogonice *Alpha* (Braziller, 1963). Lucrează la o carte despre religiile africane, dar geniul său nu se împlineşte în asemenea întreprinderi. Charles este un profesor admirabil, un „maestru“ pentru elevii săi — şi în acelaşi timp un „profet“ printre colegi, căci se străduieşte să arate importanţa istoriei religiilor pentru teologie.

Sînt dezolat să aflu că Geo Widengren este atît de singur. Cred că s-a supărat, căci nu-mi mai trimite lucrările sale apărute.

Despre limba dacă, cunoaşteţi deja bibliografia românească şi balcanică. Carolina University, ca totdeauna, trebuie să primească *toate* publicaţiile periodice româneşti. *Studii clasice* şi alte reviste asemănătoare dau informaţiile necesare despre descoperirile şi progresul cercetării. În ce priveşte cartea despre Zalmoxis tipărită în Spania: e vorba de un *articol* despre transmiterea şi supravieţuirea mitului lui Zalmoxis în Spania; mai exact, despre imaginea mitizată a lui Zalmoxis şi a lui Deceneu în istoriografia spaniolă medievală (deja la Isidor de Sevilla). Autorul, un mare istoric de artă şi un foarte interesant poet, Alexandru Busuioceanu (elevul lui Vasile Pârvan), mort în 1958, n-a avut timp să-şi ter-

mine *cartea* despre Zalmoxis în Spania. Articolul despre care vă vorbesc (douăsprezece pagini) a apărut în revista (românească, publicată la Madrid) *Destin*. Dacă doriţi, pot să vă trimit, în martie, o fotocopie.

Vă voi trimite, tot în martie, cartea lui Edward C. Dimock. Dimock tocmai s-a întors din India. El şi-a refăcut teza de doctorat (despre Sabajiya), care va apărea în 1966.

Aţi primit în iulie-august *Şamanismul* publicat de Bo[l]ingen? Este vorba, în realitate, de o a doua ediţie, revăzută şi adăugită — şi pentru aceasta v-am înscris numele pe lista „serviciului de presă".

Am aflat cu întristare despre accidentul lui Gunnel la Capri — căci ştim cît de neplăcută este febra tifoidă. Sperăm însă că totul a trecut cu bine şi că acum febra este numai o amintire dezagreabilă.

Christinel şi cu mine vă trimitem amîndurora afectuoase salutări şi foarte fidela noastră prietenie.

Vă îmbrăţişez frăţeşte, al D-voastră,

Mircea

P.S. Aţi fi interesat să ţineţi un curs despre civilizaţia (şi religia) indiană şi, de asemenea, un curs de sanskrită la Colegio, pentru şase luni?

XXXVII

New York

le 3 avril 1965

Mon cher Stig,

Nous venons d'arriver de Chicago et partirons demain pour Princeton, où je dois donner un cours-seminaire de six semaines. C'est dire que cette fois aussi je vous écris en grande hâte. Mais je tiens à vous rassurer quant à vos projets immédiats: 1. Nous serons à Paris tout le mois de juillet et ensuite en Italie; je ne vous conseille pas Abano (surtout en août!), mais une localité autours des Lacs Aahiers (L[ago] di Garda, etc.). Puisque nous serons à Abano avec notre belle-sœur et son auto, nous pourrons nous voir facilement; n'allez pas en Suisse (Ascona, Lugano, etc.) puisqu'il pleut un peu trop pour nos goûts; les lacs italiens sont *ouverts*,

on peut respirer, il y a toujours de la brise etc.; si le projet vous tente, on peut vous donner plus de détails de Princeton; 2. Je suis très flatté et heureux quant à la présentation radiophonique. Une dame suédoise m'a téléphoné de Washington, je lui ai dit que nous serons à Princeton jusqu'au 15 mai; elle va arranger le nécessaire. Je vous suggère quelques pages inédites de mes *Mémoires*: par exemple, comment je suis arrivé aux Indes à 21 ans pour travailler avec [Surendranath] Dasgupta, ou autres choses pareilles. Je suis terriblement fier que vous relisez mes lettres et *Forêt interdite*. (Vous avez raison: mon mépris de l'histoire est puéril. D'ailleurs, j'ai beaucoup changé ces dernières années...)

3. Quant au Colegio de Mexico: c'est une institution universitaire très modeste (trois cents étudiants, trente-quarante professeurs et *visiting professors*), mais sérieuse, distinguée. (Les professeurs de l'Université de Mexico — soixante-dix mille étudiants — considèrent Colegio *supérieur*... Vous voyez donc). Est-ce qu'on vous a écrit? On veut vous inviter pour un cours de sanskrit et des conférences [de l']h[istoire des] r[eligions] indo-iraniennes — mais pour *au moins six mois*, *sinon davantage*. J'ai essayé de leur expliquer que vous ne pouvez vous absenter neuf-douze mois. En tout cas, le Mexique est passionant, bien que assez fatigant à cause de l'altitude (Mexico City à 2 500 mètres); mais Oaxaca, Yucatán, etc. [sont] très beaux et reposants. Nous avons l'intention d'y retourner en février 1966. Il faut à tout prix nous rencontrer en Europe, pour discuter de tout cela. Ne pouvez-vous venir à Paris pour quelques jours, en route vers les Lacs fin juillet? Ou on pourrait se rencontrer quelque part en Suisse ou Italie. Nous sommes à votre disposition. Saluez les Dumézil. Je ne les ai pas revus depuis deux ans. (C'est notre faute, car nous arrivons à Paris après le départ de tous nos amis!)

Christinel et moi [nous] sommes très impatients de vous revoir tous les deux! Mes hommages à Gunnel. Je vous embrasse fraternellement, votre,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[Traducere]

New York

3 aprilie 1965

Dragul meu Stig,

Tocmai am sosit de la Chicago şi vom pleca mîine la Princeton, unde trebuie să ţin un curs-seminar de şase săptămîni. Vreau să spun că şi de această dată vă scriu în mare grabă. Ţin să vă liniştesc însă în privinţa proiectelor noastre imediate: 1. Vom fi la Paris toată luna iulie şi apoi în Italia; nu vă sfătuiesc pentru Abano (mai ales în august!), ci pentru o localitate în jurul Lacurilor Aahices (Lago di Garda etc.); de vreme ce vom fi la Abano cu cumnata noastră şi maşina ei, vom putea să ne vedem cu uşurinţă; nu vă duceţi în Elveţia (Ascona, Lugano etc.), căci plouă cam prea mult pentru gusturile noastre; lacurile italiene sînt *deschise*, se poate respira, totdeauna există briză etc.; dacă proiectul vă tentează, vi se pot da mai multe detalii de la Princeton; 2. Sînt foarte flatat şi fericit în ce priveşte prezentarea radiofonică. O doamnă suedeză mi-a telefonat de la Washington, i-am spus că vom fi la Princeton pînă pe 15 mai; va pregăti tot ce e necesar. Vă sugerez cîteva pagini inedite din *Memoriile* mele: de exemplu, cum am sosit în India la douăzeci şi unu de ani, pentru a lucra cu Surendranath Dasgupta sau alte lucruri asemănătoare. Sînt teribil de mîndru că-mi reciţi scrisorile şi *Forêt interdite* (aveţi dreptate: dispreţul meu faţă de istorie e pueril. De altfel, m-am schimbat mult în aceşti ultimi ani...)

3. În ce priveşte Colegio de Mexico: este un institut universitar foarte modest (trei sute de studenţi, treizeci-patruzeci de profesori şi *visiting professors*), dar serios, distins. (Profesorii Universităţii din Mexico — şaptezeci de mii de studenţi — consideră Colegiul *superior*. Vedeţi, aşadar, cum stă treaba.) V-au scris? Vor să vă invite pentru un curs de sanscrită şi pentru conferinţe de istorie a religiilor indo-iraniene — dar pentru *cel puţin şase luni, dacă nu mai mult*. Am încercat să le explic că nu puteţi absenta nouă-douăsprezece luni. În orice caz, Mexicul este pasionant, deşi destul de obositor din cauza altitudinii (Mexico-City la 2 500 m); dar Oaxaca, Yucatán etc. sînt foarte frumoa-

se şi odihnitoare. Avem intenţia să ne întoarcem acolo în februarie 1966. Trebuie cu orice preţ să ne întîlnim în Europa, pentru a discuta despre toate acestea. Nu puteţi veni la Paris pentru cîteva zile, în drum spre Lacuri, la sfîrşitul lui iulie? Sau am putea să ne întîlni undeva în Elveţia ori Italia. Sîntem la dispoziţia D-voastră. Salutaţi-i pe Dumézil. Nu i-am văzut de doi ani. (E greşeala noastră, căci sosim la Paris după plecarea tuturor prietenilor noştri!)

Christinel şi cu mine sîntem foarte nerăbdători să vă revedem pe amîndoi. Omagiile mele lui Gunnel. Vă îmbrăţişăm frăţeşte, al D-voastră,

Mircea

XXXVIII

Princeton
le 15 mai 1965

Cher Stig,

Je viens de recevoir — retransmise de Chicago — votre lettre de Falköping du 2 mai. Elle est *très importante*: je vais la discuter en quelques jours. Pour l'instant, je vous écris ces lignes en grande hâte, pour vous dire: 1. Combien je regrette que vous n'avez pas reçu ma lettre de New York (début avril), dans laquelle je vous disais que nous allons passer six semaines à Princeton et je vous parlais de nos plans d'été; 2. Que j'ai été tellement bousculé et distrait (seminaire à Princeton, trois conférences à Emory University, meeting à New York, etc.) que je n'ai pas eu le temps et la disposition d'enregistrer les cinq minutes pour la Radio Suédoise (je vais écrire à cette dame de Chicago); 3. Combien nous regrettons que vous n'allez plus en Italie pour les vacances — et nous vous prions de nous renseigner plus exactement sur vos plans bretons: ou peut-être nous pourrons nous rencontrer en Bretagne, à Paris ou à mi-chemin durant le mois de juillet (nous partons de Paris à Abano, en voiture début août).

Nous quittons Princeton (en fleurs! en toute beauté!) en quelques heures, pour passer deux jours avec notre beau-frère à New York (Ionel Perlea a eu un énorme succès il y a quelques semaines à Carnegie Hall avec *Lucrezia Borgia* de Donizetti). Lundi le 17 mai nous serons à Chicago. Je vais vous écrire plus amplement.

Christinel et moi nous vous prions de transmettre à Gunnel nos plus sincères voeux de santé. Je vous embrasse très amicalement,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[Traducere]

Princeton
15 mai 1965

Dragă Stig,

Am primit, retransmisă de la Chicago, scrisoarea D-voastră de la Falköping din 2 mai. Ea este *foarte importantă*; o voi discuta în cîteva zile. Pentru moment, vă scriu rîndurile de faţă în mare grabă pentru a vă spune: 1. Cît de mult regret că nu aţi primit scrisoarea mea de la New York (începutul lui aprilie), în care vă spuneam că vom merge să petrecem şase săptămîni la Princeton şi vă vorbeam despre planurile noastre de vară; 2. Că am fost atît de hărţuit de treburi şi distrat (seminar la Princeton, trei conferinţe la Emory University, miting la New York etc.), că nu am avut timp şi dispoziţie să înregistrez cele cinci minute pentru Radiodifuziunea Suedeză (îi voi scrie acestei doamne de la Chicago); 3) Cît de mult regretăm că nu aţi fost în Italia în timpul vacanţei — şi vă rugăm să ne daţi informaţii mai exacte despre planurile D-voastră bretone; poate vom putea să ne întîlnim în Bretagne, la Paris sau la jumătatea drumului parcurs, în luna iulie (plecăm de la Paris la Abano în maşină la începutul lui august).

Părăsim Princeton (în floare! în toată frumuseţea!) peste cîteva ore, pentru a petrece două zile cu cumnatul nostru la New York (Ionel Perlea a avut un enorm succes, acum cîteva săptămîni, la Carnegie Hall cu *Lucrezia Borgia* de Donizetti). Luni, 17 mai, vom fi la Chicago. Vă voi scrie mai amplu.

Christinel şi cu mine vă rugăm să-i transmiteţi lui Gunnel sincerele noastre urări de sănătate. Vă îmbrăţişez frăţeşte,

Mircea

XXXIX

le 28 mars 1966

Cher Stig,

David Knipe me communique votre adresse en Espagne. Depuis des millénaires je voudrais vous écrire! Je vous remercie pour l'envoi de la revue suédoise, où des gens charitables ont eu l'amabilité de s'occuper de mes écrits. L'important est que vous serez en Mexique l'hiver prochain; ce que vient de m'annoncer Graciella. Christinel et moi nous avons immédiatement décidé de vous rejoindre en février. On ira ensemble à Yucatán etc. — et on aura *enfin* le temps de bavarder.

Pardonnez-moi de vous écrire en grande hâte. Nous partons en quelques jours pour Wesleyan University, Middletown Conn[ecticut], où je suis invité de rester „en résidence" à l'Institut for Advanced Studies pour deux mois. J'espère pouvoir travailler. Car j'ai très peu travaillé ces derniers temps. J'ai fini la maudite *Source Book*, qui m'a rongé pendant des années. J'ai presque fini mes *Mémoires*. Le premier volume, jusqu'à mon départ pour les Indes 1928, est sous presse (en roumain). Vous recevrez un exemplaire. Mais ce sont les autres volumes qui sont importants. Malheureusement, je n'ose pas les publier tout de suite.

Si vous avez le temps, écrivez-moi quelques lignes. J'espère que vous avez reçu ma lettre de Rome, août-sept[embre]. Nos plans:

août — Italie, sept[embre] — Suisse–Paris, début oct[obre] — Espagne.

Mes hommages à Gunnel. Je vous embrasse,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[Traducere]

28 martie 1966

Dragă Stig,

David Knipe îmi comunică adresa D-voastră din Spania. De mii de ani voiam să vă scriu! Vă mulţumesc pentru trimiterea revistei suedeze, în care oameni caritabili au avut amabilitatea să se ocupe de scrierile mele. Important este că veţi fi în Mexic iarna viitoare; despre aceasta m-a anunţat Graciella. Christinel şi cu mine am decis imediat să vă întîlnim în februarie. Vom merge împreună la Yucatán etc. — şi vom avea, în sfîrşit, timp să flecărim.

Iertaţi-mă că scriu în mare grabă. Plecăm în cîteva zile la Wesleyan University, Middletown Connecticut, unde sînt invitat să rămîn să locuiesc la Institut for Advanced Studies două luni. Sper că voi putea lucra. Căci am lucrat foarte puţin în ultimul timp. Am sfîrşit blestemata *Source Book*, care m-a consumat ani de zile. Aproape că mi-am terminat *Memoriile*. Primul volum, pînă la plecarea mea în India 1928, este sub tipar (în româneşte). Veţi primi un exemplar. Importante sînt însă celelalte volume. Din nefericire, nu îndrăznesc să le public imediat.

Dacă aveţi timp, scrieţi-mi cîteva rînduri. Sper că aţi primit scrisoarea mea de la Roma, din august-septembrie. Planurile noastre: august — Italia, septembrie — Elveţia–Paris, începutul lui octombrie — Spania.

Omagiile mele lui Gunnel. Vă îmbrăţişez,

Mircea

XL

le 15 octombrie 1966

Mon cher Stig,

Nous venons de rentrer il y a trois jours de... Salamanca (où nous avons passé un semaine à l'occasion du Xe Congrès de la Société Académique Roumaine). J'ai revu Salamanca après vingt trois ans; c'est une très belle ville, mais je préfère Kyoto ou Florence. Début septembre nous etions à Genève, pour le Congrès des Philosophes de langue française; É[mile] Benveniste a donné la conférence inaugurale sur le *Langage* et moi la conférence finale sur (hélas!) *le mythe.* J'ai rencontré quelques philosophes ([Paul] Ricœur, [Maurice] de Gandillac, Jean Hypolite, mais pas Benveniste, qui s'est refugié immédiatement à Paris. Ces colloques et ces palabres sur le langage, la structure, la communication, etc. commencent à m'ennuyer... Peut-être je vieillis trop vite, je n'appartiens plus à „mon temps". On me demande de discuter et même de „critiquer" Cl[aude] Lévi-Strauss, mais je n'ai rien à dire, ses analyses des mythes ne m'apportent rien. Je préfère relire *Tristes tropiques*, ouvrage que j'admire enormément. (À propos de Cl[aude] L[évi-]S[trauss], son disciple anglais Edmund Leach vient de publier *a very nasty attack*[1] contre moi dans le *New York Review of Book*, il m'accuse d'être *a Christian Jungian*[2] etc.).

Nous avons passé trois semaines à Paris, un magnifique septembre. J'ai vu P[ère] J[ean] de Menasce — mais pas [Georges] Dumézil ou [Henri-Charles] Puech.

J'attends avec impatience votre notice sur la langue inconnu. Quelle chance — et quelle découverte! J'ai reçu l'article de Alf Ahlberg et votre tiré à part de A.O. 1966 — mais pas votre article sur moi. Si vous n'avez plus d'exemplaires, envoyez-moi un photostat. Nous sommes heureux que vous vous êtes décidés de venir au Mexique. Nous tâcherons de vous rendre visite une ou deux semaines en février-mars. Nous en reparlerons. Quant à Ingela, j'ai déjà parlé au doyen (Gerald C. Brauer), car, n'étant citoyen américain, j'ai peur que ma signature ne vaille pas beaucoup. Brauer est tout à fait d'accord. Envoyez-nous les papiers à remplir. Ingela pourrait habiter chez Brauer on chez d'autres amis

(Brauer a trois enfants de huit à quatorze ans). En tout cas, nous nous occuperions d'elle et peut-être elle abandonnera les beatniks pour l'histoire des religions. Tenez-moi au courant.

Nos voeux affectueux de nous deux à vous deux. Je vous embrasse fraternellement,

Mircea

Ma sauté s'est améliorée. En tout cas, je ne souffre plus de vertiges...

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

---

[1] Un atac foarte murdar (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Un jungian creştin (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

15 octombrie 1966

Dragul meu Stig,

Ne-am întors acum trei zile de la... Salamanca (unde am petrecut o săptămînă cu ocazia celui de al X-lea Congres al Societăţii Academice Române). Am revăzut Salamanca după douăzeci şi trei de ani; este un foarte frumos oraş, dar prefer Kyoto sau Florenţa. La începutul lunii septembrie, am fost la Geneva pentru Congresul filozofilor de limbă franceză; Émile Benveniste a ţinut conferinţa inaugurală despre *Langage*, iar eu conferinţa finală despre (vai!) *mit*. Am întîlnit cîţiva filozofi (Paul Ricœur, Maurice de Gandillac, Jean Hypolite), dar nu şi pe Benveniste, care s-a refugiat imediat la Paris. Aceste colocvii şi aceste palavre despre limbă, structură, comunicare etc. încep să mă plictisească. Poate îmbătrînesc prea repede, nu mai aparţin „timpului meu". Mi se cere să-l discut şi chiar să-l critic pe Claude Lévi-Strauss, dar eu nu am nimic de spus. Analizele sale despre mituri nu-mi aduc nimic. Prefer să recitesc *Tristes tropiques*, operă pe care o admir enorm. (Apropo de Claude Lévi-Strauss, discipolul său englez Ed-

mund Leach a publicat *a very nasty attack* împotriva mea în *New York Review of Book*, mă acuză că sînt *a Christian Jungian* etc.)

Am petrecut trei săptămîni la Paris un magnific septembrie. L-am văzut pe Părintele Jean de Menasce, nu însă pe Georges Dumézil şi pe Henri-Charles Puech.

Aştept cu nerăbdare notiţa D-voastră despre limba necunoscută. Ce şansă şi ce descoperire! Am primit articolul lui Alf Ahlberg şi extrasul D-voastră de la A.O. 1966 — dar nu şi articolul D-voastră despre mine. Dacă nu mai aveţi exemplare, trimiteţi-mi o fotocopie. Sîntem fericiţi că v-aţi decis să veniţi în Mexic. Ne vom strădui să vă vizităm una sau două săptămîni în februarie-martie. O să mai vorbim despre asta. În ce o priveşte pe Ingela, am vorbit deja cu decanul (Gerald C. Brauer), căci, nefiind cetăţean american, mi-e teamă ca semnătura mea să nu valoreze mult. Brauer este întru totul de acord. Trimiteţi-ne hîrtiile să le completăm. Ingela ar putea locui la Brauer sau la alţi prieteni (Brauer are trei copii de la opt la paisprezece ani). În orice caz, ne vom ocupa de ea şi poate îi va abandona pe beatnici pentru istoria religiilor. Ţineţi-mă la curent.

Urările noastre afectuoase amîndurora. Vă îmbrăţişez frăţeşte,

Mircea

Sănătatea mea s-a ameliorat. În orice caz, nu mai sufăr de ameţeli.

XLI

le 3 décembre 1966

Cher Stig,

J'ai laissé des semaines s'écouler dans le vain espoir de trouver un „après-midi idéal" pour répondre à votre dernière lettre. Je serai bref, mais au moins la lettre partira demain! Pour commencer, Christinel et moi nous sommes terriblement *disappointés*[1] de renoncer à notre voyage au Mexique, en février — puisque vous m'écrivez que rien n'a été décidé. Si néanmoins vous partez, envoyez-moi un mot.

Quant au Haskell Lectures, vous êtes invité, si je me rappelle bien, depuis longtemps. Dites-moi *quand* pouvez-vous venir (pour six *lectures*[2] et 2 ¼ mois „visiting professor" automne 1967–hiver 1968?) En hiver ou printemps 1968-[19]69 nous espérons avoir avec nous (*i.e.* Haskell Lectures — visiting professor) G[eorges] Dumézil. Je lui écris de nouveau aujourd'hui.

Vous recevrez plus d'informations précises (cachet, frais de voyages, etc.) directement du Hask[ell] Lect[ures] Committee, une fois votre choix (entre les dates suggérées) communiqué à votre vieux ami. Nous préférons l'automne ou l'hiver, puisque le printemps la plupart des étudiants restent à la maison (pour travailler? j'en doute fort).

J'ai reçu aujourd'hui le magnifique livre de G[eorges] D[umézil]. Je suis fou de joie!

Le texte de vos H[askell] L[ectures] sera publié par le Chicago University Press (bien entendu, avec droits d'auteur etc.).

Je vous envoie la première partie d'une présentation d'ensemble des religions... australiennes. Ne vous fâchez pas. C'est le résultat d'un cours (deux trimestres) pendant lequel j'ai voulu découvrir le secret du succès d['Émile] Durkheim.

De nous deux à vous deux les plus affectueuses pensées. Je vous embrasse,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

---

[1] Cf. engl. *disappointed* „dezamăgit, decepţionat, deziluzionat" (*n. ed.*).

[2] Prelegere, curs (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

3 decembrie 1966

Dragă Stig,

Am lăsat săptămînile să se scurgă cu speranţa deşartă de a găsi o „după-amiază ideală" pentru a răspunde la ultima D-voastra scri-

soare. Voi fi scurt, dar cel puţin scrisoarea va pleca mîine! Pentru a începe, Christinel şi cu mine sîntem teribil de dezamăgiţi să renunţăm la voiajul nostru în Mexic în februarie — pentru că-mi scrieţi că nimic n-a fost decis. Dacă totuşi plecaţi, trimiteţi-mi cîteva cuvinte.

În ce priveşte Haskell Lectures, aţi fost invitat, dacă-mi aduc bine aminte, de multă vreme. Spuneţi-mi *cînd* puteţi veni (pentru şase *lectures* şi 2 ¼ luni „visiting professor" în toamna 1967, iarna 1968?) În iarna sau primăvara 1968–1969, sperăm să-l avem cu noi (*i.e.* Haskell Lectures, visiting professor) pe Georges Dumézil. I-am scris din nou astăzi.

Veţi primi mai multe informaţii precise (onorariu, cheltuieli de voiaj etc.) direct de la Haskell Lectures Committee. O dată alegerea D-voastră (între datele sugerate) comunicaţi-o bătrînului D-voastră prieten. Preferăm toamna sau iarna, pentru că primăvara cea mai mare parte dintre studenţi stau acasă (ca să lucreze? Mă îndoiesc mult).

Am primit astăzi magnifica carte a lui Georges Dumézil. Sînt nebun de bucurie!

Textul D-voastră de la Haskell Lectures va fi publicat de Chicago University Press (bineînţeles, cu drepturi de autor etc.).

Vă trimit prima parte a unei prezentări de ansamblu a religiilor... australiene. Nu vă supăraţi. Este rezultatul unui curs (două trimestre) în timpul căruia am vrut să descopăr secretul succesului lui Émile Durkheim.

Din partea noastră a celor doi, D-voastră celor doi cele mai afectuoase gînduri. Vă îmbrăţişez,

Mircea

XLII

le 20 février 1967

Cher Stig,

Je suis très content que vous vous plaisez au Mexique — et, inutile de vous dire, je vous envie! Nous étions presque décidés

de vous visiter en février ou mais. Mais Christinel est allée pour trois semaines à Paris; elle vient de rentrer et, pour le moment, nous restons sur place. (Après la clôture de mon cours — le 15 mars — j'espère travailler un peu).

Le livre sur G[eorges] D[umézil]: C. Scott Littleton, *The New Comparative Mythology. An Anthropological Assessment of the Theories of Georges Dumézil* (Univ[ersity] of California Press, 1966, 242 p., $ 5,85). Vous êtes abondamment cité; il y a même tout un paragraphe *Wikander* (pp. 146–151) (mais, hélas! un autre sur Gershel, pp. 151–157). Je n'ai pas encore achevé le livre. Il me semble assez médiocre, bien qu'il soit utile. (J'ai lutté trois ans pour convaincre le Chicago Univ[ersity] Press Haiger etc. à traduire *L'Idéologie tripartie* — en vain! Après ce volume, je reviendrai à la charge).

G[eorges] D[umézil] n'accepte de venir à Chicago que pour trois ans (*i.e.* venir chez *nous* au lieu d'aller en Californie pour trois ans). J'espère convaincre le Doyen et le *Provost*[1] — mais l'ennui est que, après soixante cinq ans, on n'engage un professeur que pour un an, et on lui prolonge le contrat. (Pour [Paul] Tillich, un millionaire avait permis la création d'une chaire spéciale).

Oui, vous avez raison, *Über die Sprache* etc. est un grand livre de la civilisation moderne. Mais si vous comparez avec tout ce que la „redécouverte" de l'antiquité classique nous a donné pendant, et après, la Renaissance.

Je vous attends avec impatience surtout pour vous écouter sur Alexandre et Dionysos. C'est passionnant!

Christinel vous envoie ses pensées affectueuses pour vous deux. J'ajoute mes hommages à Gunnel. Très amicalement, votre,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

---

[1] Rector (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

20 februarie 1967

Dragă Stig,

Sînt foarte bucuros că vă simțiți bine în Mexic şi, inutil să vă spun, vă invidiez. Eram aproape decişi să vă vizităm în februarie sau martie. Dar Christinel a mers pentru trei săptămîni la Paris; tocmai s-a înapoiat şi, pentru moment, rămînem pe loc. (După încheierea cursului — 15 martie —, sper să lucrez puțin.)

Cartea lui G[eorges] D[umézil]: C. Scott Littleton, *The New Comparative Mythology. An Anthropological Assessment of the Theories of Georges Dumézil* (University of California Press, 1966, 242 p., $ 5,95). Sînteți citat din belşug; există chiar un întreg paragraf *Wikander* (pp. 146–151) (dar, vai! şi un altul despre Gershel, pp. 151–157). Nu am isprăvit încă lucrarea. Mi se pare destul de mediocră, deşi e utilă. (Am luptat trei ani pentru a convinge Chicago University Press să traducă *Ideologia tripartrită*! — în zadar! După acest volum, îmi voi relua funcția.)

Georges Dumézil nu acceptă să vină la Chicago decît pentru trei ani (*i.e.* să vină *la noi* în loc să meargă la California pentru trei ani). Sper să-i conving pe Decan şi pe Prevost — dar necazul e că, după şaizeci şi cinci de ani, un profesor se angajează doar pentru un an şi i se prelungeşte contractul. (Pentru Paul Tillich, un milionar îi permisese crearea unei catedre speciale).

Da, aveți dreptate, *Über die Sprache* etc. este o mare carte a civilizației moderne. Dar dacă o comparați cu tot ceea ce „redescoperirea" Antichității clasice ne-a dat în timpul Renaşterii şi după ea...

Vă aştept cu nerăbdare, mai ales pentru a vă asculta vorbind despre Alexandru şi Dionysos. E pasionant!

Christinel vă trimite gîndurile ei afectuoase pentru amîndoi. Adaug omagiile mele pentru Gunnel. Cu prietenie, al D-voastră

Mircea

XLIII

le 18 juillet 1967

Cher Stig,

Aujourd'hui, en rangeant des papiers sur mon bureau, je me rends compte tout d'un coup que je n'ai pas encore répondu à votre lettre du 1er mai! Oserais-je espérer que vous allez pardonner cette grave amnésie à un pauvre sexagénaire?

Ne vous en faites pas en ce qui concerne les cours-seminaires. Vous êtes libre de nous parler de *tout* ce que vous voulez. Quant aux Haskell Lectures, la première aura lieu en novembre, puisque je doit aller au Japon en octobre et je ne serai de retour qu'au début novembre.

Un „grand secret": G[eorges] D[umézil] veut venir à Chicago après janvier 1968. J'espère que le *Committee on Social Thought* va arranger tout cela.

Nous partons en deux semaines pour l'Europe, Paris, Ascona, Venezia, Rome (Congrès de la Société Académique Roumaine).

Le gouvernement de Bucarest, qui, entre nous, me fait un peu la cour, m'invite à donner des conférences, etc.

Vous pouvez m'écrire toujours à Chicago d'où mes amis me feront suivre les lettres.

À Mexico City nous avons habité l'hôtel. C'était plus simple.

Cioran a écrit un admirable texte (souvenirs, critiques, extraits!...) concernant les débuts de notre amitié. Vous le lirez à Chicago.

Gunnel est toujour avec vous? De nous deux à vous deux, notre affectueuse amitié,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[Traducere]

18 iulie 1967

Dragă Stig,

Astăzi, aranjîndu-mi nişte hîrtii pe birou, îmi dau deodată seama că n-am răspuns încă scrisorii D-voastră din 1 mai! Să îndrăz-

nesc să sper că veţi ierta această gravă amnezie unui sărman sexagenar?

Nu vă faceţi griji în ce priveşte cursurile-seminarii. Sînteți liber să ne vorbiţi despre *tot* ce vreţi. În ce priveşte Haskell Lectures, prima va avea loc în noiembrie, pentru că trebuie să merg în Japonia în octombrie şi nu voi fi înapoi decît la începutul lui noiembrie.

Un „mare secret“: Georges Dumézil vrea să vină la Chicago după ianuarie 1968. Sper că *Committee on Social Thought* va aranja totul.

Plecăm peste două săptămîni în Europa, Paris, Ascona, Veneţia, Roma (Congresul Societăţii Academice Române).

Guvernul de la Bucureşti, care, între noi fie vorba, îmi face puţină curte, mă invită să ţin conferinţe etc.

Îmi puteţi scrie tot la Chicago, de unde prietenii mei îmi vor trimite scrisorile.

La Mexico City, am locuit la hotel. Era mai simplu.

Cioran a scris un admirabil text (amintiri, critici, extrase privind începuturile prieteniei noastre). Îl veţi citi la Chicago.

Gunnel e tot cu D-voastră? De la noi doi D-voastră celor doi, afectuoasa noastră prietenie,

Mircea

XLIV

le 26 février 1968

Cher Stig,

Nous sommes sans nouvelles de vous, mais j'espère que tout va bien à Uppsala. Notre séjour à Santa Barbara nous a permis de retrouver (hélas! pour six semaines...) un Paradis terrestre. On se baigne dans l'océan, on est assourdi des oiseaux et, la nuit, de grillons; quant aux fleurs et aux papillons, inutile d'essayer de les décrire...

Le 12 mars nous retournons, par Denver, à Chicago. Probablement l'hiver nous attend, mais au moins je n'aurais plus de cours.

Cette lettre a aussi un but pratique. Accepteriez-vous un *senior appointment*[1] en h[istoire des] r[eligions] ici, à Santa Barbara? La limite d'âge est ici à soixante sept ans. Vous pouvez venir en automne ou en 1969. Je ne vous donne pas de détails, mais si le projet vous intéresse, écrivez-moi un mot*. Le *chairman*[2] voulait chercher quelqu'un en Europe; je lui ai parlé de vous. (Peut-on parler d'un autre?)

De nous deux à vous deux mes plus affectueux souvenirs. Amicalement, votre

Mircea

* À 1363 Plaza Pacifica Santa Barbara, Cal[ifornia] 93106 jusqu'au 10 mars — après Chicago.

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

---

[1] Numire în funcţie a unei persoane mai în vîrstă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Preşedinte (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

26 februarie 1968

Dragă Stig,

Sîntem fără noutăţi de la D-voastră, dar sper că totul e bine la Uppsala. Şederea noastră la Santa Barbara ne-a permis să regăsim (vai! pentru şase săptămînă) un paradis terestru. Ne scăldăm în ocean, sîntem asurziţi de păsări şi, noaptea, de greieri; cît despre flori şi fluturi, inutil să încerc să vi-i descriu.

La 12 martie, ne vom reîntoarce, prin Denver, la Chicago. Probabil că iarna ne aşteaptă, dar cel puţin nu voi avea cursuri.

Această scrisoare are şi un scop practic. Aţi accepta un *senior appointment* în istoria religiilor aici, la Santa Barbara? Limita de vîrstă este aici de şaizeci şi şapte de ani. Puteţi veni în toamnă sau în 1969. Nu vă dau detalii, dar, dacă proiectul vă interesea-

ză, scrieţi-mi*. *Chairman*-ul voia să găsească pe cineva în Europa; i-am vorbit de D-voastră. (Puteam să-i vorbesc de un altul?)

Din partea noastră a celor doi D-voastră celor doi, afectuoase amintiri. Prieteneşte, al D-voastră,

Mircea

* La 1363 Plaza Pacifica Santa Barbara, California 93106 pînă la 10 martie, după aceea la Chicago.

XLV

Chicago
le 3 janvier 1969

Mon Cher Stig,

Eheu fugaces...[1] Mais, en tout cas, on vous souhaite, à Gunnel et à vous, une heureuse nouvelle année!... Nous venons de rentrer de New York, où nous avons passé une semaine avec Ionel et Lisette Perlea, et Sibylle — qui venait de Paris. J'espère que 1969 nous sera plus favorable, car l'année qui vient de s'achever m'a beaucoup secoué — la Tchécoslovaquie, et par la suite une crise gastro-intestinale qui m'a appris que je suis un être incarné et que mon corps n'est plus celui d'il y a trente ans.

Mais nous avons eu quelques surprises agréables: j'ai rencontré en Italie mon neveu que je n'ai pas revu depuis vingt huit ans — il a maintenant trente et un, est professeur de littérature comparée (mais il est „structuraliste") et l'auteur d'un énorme bouquin sur Faulkner. Toujours en Italie, en septembre, j'ai participé à un Colloque sur le taoïsme (en tant que *non*-spécialiste) à Ville Serbelloni. Passionnant. On tâchera de publier quelques textes dans *H*[*istory of*] *R*[*eligions*]. Votre article sur le Maya et l'Altaïque m'a ébloui. Comme j'ai regretté mon ignorance linguistique en vous lisant! On attend la suite. De toute façon, j'ai été impressionné en lisant quelques études récents sur le chamanisme sud-américain: les „parallèles" central-asiatiques sont éblouissants.

J'ai reçu *Ich bin Isis*, mais malheuresement je n'ai pas eu encore le temps de la lire (ni d'en remercier l'auteur!). Il faut avoir

souffert d'une affection gastro-intestinale pour comprendre ce qu'on a perdu en perdant „ce mode d'être dans le monde" qui vous permettait de travailler vingt heures à la suite...

Je vais m'intéresser en ce qui concerne la chaire américaine de M. Jan Bergman. Pour l'instant, je ne vois aucune possibilité à Santa Barbara (où nous allons passer six semaines, 1 février–15 mars). Michelsen vient d'engager mon ancien élève (suisse) Henry Pernet et il s'efforce de convaincre Guy Welbon (l'indianiste de Rochester University). Michelsen est toujours à la recherche d'un *senior*[2] (un „géant") et il a beaucoup regretté votre réponse négative (mais moi je vous comprends). Le seul ennui c'est le „spécialiste" de M. Bergman. Comme vous l'avez remarqué, aux États Unis l'histoire des religions est toujours rapportée soit à une *high religion*[3] de l'Orient (hindouisme, buddhisme, islam), soit à ce qu'on appelle ici „phénoménologie", soit, enfin, à l'anthropologie (*primitive religions*[4]). Le seul Ph.D. de notre département qui n'a pas pu trouver une chaire c'est le seul qui avait choisi comme „spécialité" la Grèce ancienne... Mais j'espère que M. Bergman ne tardera pas de publier quelques articles „méthodologiques" — alors on pourra le présenter comme un „phénoménologue" avec la „spécialité" hellénistique!

On attend avec impatience vos Haskell Lectures. D'ailleurs il faut publier votre livre avant la parution de la traduction anglaise de *Mythe et épopée* I, car, comme vous l'avez vu, [Georges] Dumézil utilise largement vos recherches. À propos de G. D[umézil]: il est à Princeton (Institute for Ad[vanced] Stud[ies]) jusqu'en avril. J'ai réussi à convaincre notre University Press de prendre trois volumes de Dumézil: le premier à paraître, *La rel*[*igion*] *romaine*. J'espère qu'on pourra inviter G. D[umézil] pour un ou deux trimestres, en 1970, ici — mais comme le budget de la Divinity School est épuisé, je tâcherai d'intéresser Van Buitenan et ceux de l'Indian Civilisation.

En mars paraîtra un *Festschrift M*[*ircea*] *E*[*liade*] assez volumineux (660 p[ages]) avec quelques articles intéressants (surtout celui de Cioran).

Je vais vous envoyer quelques tirés à part; rien de sensationnel. La seul joie de 1968: la publication d'une nouvelle de 120 pages en roumain, à Paris: *Pe strada Mîntuleasa*...

D'ailleurs, je suis de plus en plus attiré par la littérature — et il y a des jours où je regrette l'avoir abandonnée pour des disciplines fascinantes, mais insaisissables... (Mais c'est peut-être la conséquence de ma gastrite...)

De nous deux à vous deux, notre plus fidèle amitié — et à bientôt! (Nous serons en Europe de juillet à octobre.) Votre vieux, mais pas encore invalide

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

---

[1] *Eheu fugaces* [*Postume Postume labuntur anni*...] „Hei, Postume, Postume,-n aprigă fugă se spulberă anii..." Horaţiu, *Ode* II, XIV (trad. N. I. Herescu) (*n. ed.*).

[2] Persoană mai în vîrstă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[3] Religie importantă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[4] Religii primitive (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

Chicago
3 ianuarie 1969

Dragul meu Stig,

Eheu fugaces... În orice caz însă, vă urăm, lui Gunnel şi D-voastră, an nou fericit! Tocmai ne-am întors de la New York, unde am petrecut o săptămînă cu Ionel şi Lisette Perlea, şi Sibylle care venea de la Paris. Sper că 1969 ne va fi mai favorabil, căci anul care s-a isprăvit m-a zdruncinat serios — Cehoslovacia şi, ca urmare, o criză gastro-intestinală care m-a învăţat că sînt o fiinţă din carne şi oase şi că trupul meu nu mai este acelaşi ca acum treizeci de ani.

Am avut însă şi cîteva surprize agreabile: l-am întîlnit în Italia pe nepotul meu, pe care nu l-am revăzut de douăzeci şi opt de

ani — are acum treizeci şi unu şi e profesor de literatură comparată (dar este „structuralist“) şi autorul unei enorme cărţi despre Faulkner. Tot în Italia, în septembrie, am participat la un Colocviu despre taoism (în calitate de *ne*-specialist), la Ville Serbelloni. Pasionant. Vom încerca să publicăm cîteva texte în *History of Religions*. Articolul D-voastră despre Maya şi limba altaică m-a înmărmurit. Cît de mult am regretat ignoranta mea lingvistică citindu-vă! Aşteptăm urmarea. În orice caz, am fost impresionat citind cîteva studii recente despre şamanismul sud-american; „paralelele“ central-asiatice sînt uluitoare.

Am primit *Ich bin Isis*, dar din nefericire n-am avut încă timpul să o citesc (nici să-i mulţumesc autorului!). Trebuie să fi suferit de o afecţiune gastro-intestinală pentru a înţelege ce ai pierdut pierzînd „acest mod de a fi în lume“ care îţi permitea să lucrezi continuu douăzeci de ore...

Mă voi interesa de catedra americană a Dlui Jan Bergman. Pentru moment, nu văd nici o posibilitate la Santa Barbara (unde urmează să petrecem şase săptămîni, 1 februarie–15 martie). Michelsen tocmai l-a angajat pe fostul meu elev (elveţian) Henry Pernet şi se străduieşte să-l convingă pe Guy Welbon (indianistul de la Rochester University). Michelsen este tot în căutarea unui *senior* (un „uriaş“) şi a regretat mult răspunsul D-voastră negativ (dar eu vă înţeleg). Singurul necaz e „specialistul“ Dlui Bergman. Aşa cum aţi remarcat, în Statele Unite istoria religiilor este mereu raportată fie la o *high religion* din Orient (hinduism, budism, islam), fie la ceea ce se numeşte aici „fenomenologie“, fie, în fine, la antropologie (*primitive religions*). Singurul Ph.D. din departamentul nostru care n-a putut găsi o catedră e singurul care a ales ca specialitate Grecia antică... Sper însă că d. Bergman nu va întîrzia să publice cîteva articole „metodologice“ — atunci va putea fi prezentat ca un „fenomenolog“ cu „specialitatea“ elenistică!

Aşteptăm cu nerăbdare Haskell Lectures. De altfel, trebuie să vă publicaţi cartea înainte de apariţia traducerii engleze a lucrării *Mythe et épopée* I, căci, aşa cum aţi văzut, Dumézil foloseşte pe larg cercetările D-voastră. Apropo de Georges Dumézil; este la Princeton (Institute for Advanced Studies), pînă în aprilie. Am reuşit să conving University Press să preia trei volume de Dumézil:

prima care trebuie să apară: *Religia romană*. Sper că-l vom putea invita pe G. Dumézil aici pentru unul sau două trimestre, în 1970, dar, cum bugetul de la Divinity School este epuizat, îmi voi da osteneala să-l interesez pe Van Buitenan şi pe cei de la Indian Civilisation.

În luna martie va apărea un *Festschrift Mircea Eliade* destul de voluminos (660 de pagini), cu cîteva articole interesante (mai ales cel al lui Cioran).

Vă voi trimite cîteva extrase; nimic senzaţional. Singura bucurie a anului 1968 — publicarea unei nuvele de 120 de pagini, în româneşte, la Paris: *Pe strada Mîntuleasa*.

De altfel, sînt din ce în ce mai mult atras de literatură — şi sînt zile cînd regret că am părăsit-o pentru discipline fascinante, dar insesizabile. (Dar asta poate e consecinţa gastritei mele...)

De la noi doi către voi doi cea mai fidelă prietenie — şi pe curînd! (Vom fi în Europa din iulie pînă în octombrie.) Al D-voastră bătrîn, dar încă nu invalid,

Mircea

XLVI

le 16 juin 1970

Très cher Stig,

C'est seulement aujourd'hui que j'ai reçu votre lettre de Madrid du 20 mai (l'enveloppe était *correo aéreo*[1], mais le timbre l'a forcée, probablement, ou régime maritime). Christinel et moi nous sommes profondément et sincèrement affligés par la tragédie que vous a éprouvé, Gunnel, vous et le reste de la famille. Impossible à réaliser, impossible à croire! J'ai dû relire la lettre pour me convaincre que j'ai bien lu le première fois! Qu'est-ce qu'on peut dire? Qu'est-ce qu'on peut *vous* dire en plus du simple fait (combien dérisoire!) que nous partageons votre douleur, que nous voudrions être auprès de vous (car la *présence* humaine est le dernier espoir auquel je n'ose pas renoncer)?

Tout le reste — congrès, *Zalmoxis*, langues altaïques — me semble inutile, lointain, extérieur. Mais nous regrettons vivement de ne pas vous voir à Stockholm ou ailleurs en Europe.

Je me permets un seul remarque: vous n'avez pas échoué dans votre carrière scientifique, et vos „collègues" suédois le savent au moins aussi bien que vos amis et vos admirateurs, de Georges Dumézil à votre fidéle ami et compagnon M[ircea] E[liade].

J'ignore votre adresse au Mexique, c'est pourquoi j'envoie cette lettre à Uppsala.

Dites à Gunnel ce que vous devinez au-delà de ces pauvres mots.

Christinel et moi nous vous embrassons,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

---

[1] Poşta aeriană (*lb. sp.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

16 iunie 1970

Dragul meu Stig,

De-abia astăzi am primit scrisoarea D-voastră de la Madrid din 20 mai (plicul era *correo aéreo*, dar timbrul l-a constrîns probabil la regim maritim). Christinel şi cu mine sîntem profund şi sincer mîhniţi de tragedia care vă încearcă pe Gunnel, pe D-voastră şi restul familiei. Imposibil să înţelegem, imposibil să credem! A trebuit să recitesc scrisoarea ca să mă conving că am citit bine prima oară. Ce se poate spune? Ce am putea să *vă* spunem în plus faţă de simplul fapt (cît de derizoriu!) că vă împărtăşim durerea şi că am vrea să fim alături de D-voastră (căci *prezenţa* umană este ultima speranţă la care nu îndrăznesc să renunţ)?

Toate celelalte — congres, *Zalmoxis*, limbile altaice — îmi par inutile, îndepărtate, exterioare. Dar regretăm de a nu vă vedea la Stockholm sau altundeva în Europa.

Îmi îngădui o singură remarcă: n-aţi eşuat în cariera D-voastră ştiinţifică, iar „colegii" D-voastră suedezi o ştiu tot atît de bine ca şi prietenii şi admiratorii, de la Georges Dumézil la credinciosul prieten şi tovarăş Mircea Eliade.

Nu ştiu adresa D-voastră din Mexic, de aceea trimit această scrisoare la Uppsala.

Transmiteţi-i lui Gunnel ceea ce bănuiţi dincolo de aceste sărmane cuvinte.

Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm pe amîndoi,

Mircea

XLVII

le 10 mai 1971

Mon cher Stig,

Je vous remercie pour votre lettre du 21 avril et pour les passionnantes observations sur le chamanisme méso-américain.

Mais je veux vous expliquer ma „présence" à Albion. J'avais accepté, déjà depuis deux ans, l'invitation de venir ici *in residence*[1], pour les trois mois de printemps. À peine arrivé, le 4 mars, j'ai eu une attaque de péricardite, provoquée [par] une infection assez grave du larynx. Transporté d'urgence à l'hôpital, j['y] suis resté trois semaines. Tout le monde était affolé — pas moi, puisque j'ai eu cette crise le jour de mon anniversaire (le 9 mars), donc c'était une expérience initiatique de „mort et resurection = renaissance". Je me sens, en effet, *renatus*[2]...

La convalescence s'achève ces jours-ci; nous rentrons à Chicago le 28 mai. Nous n'avons pas encore décidé le plan pour les vacances d'été. De toute façon, du 1er sept[embre] jusque vers le 10 oct[obre] nous sommes à Paris (4, place Charles Dullin, Paris 18e).

Notre expérience suédoise (prolongée une semaine jusqu'à Bergen) a été assez mélancolique, sans vous et sans Gunnel. (Je ne sais pas si vous avez reçu ma lettre, juin 1970.)

G[eorges] Dumézil a été tout l'hiver à Los Angeles — vous le savez sûrement. Mais il n'a pas retrouvé l'„atmosphère de Chicago".

Je n'ai pas été invité au congrès de Strasbourg (d'ailleurs, je n'ai *jamais* été invité a Strasbourg, les français me boudent...)

Nos meilleurs voeux pour Gunnel! Je vous embrasse bien amicalement,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

---

[1] Cu statut de rezident (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Renăscut (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

10 mai 1971

Dragul meu Stig,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea din 21 aprilie şi pentru pasionantele observaţii despre şamanismul centramerican.

Dar vreau să vă explic „prezenţa" mea la Albion. Am acceptat de acum doi ani invitaţia de a veni aici *in residence* pentru trei luni de primăvară. Abia sosit, la 4 martie, am avut un atac de pericardită, provocat de o infecţie destul de gravă a laringelui. Transportat de urgenţă la spital, am stat acolo trei săptămîni. Toată lumea era înnebunită — nu şi eu, pentru că am avut această criză de ziua mea de naştere (9 martie), deci era o experienţă iniţiatică de „moarte şi resurecţie = renaştere". Mă simt într-adevăr *renatus*...

Convalescenţa se isprăveşte zilele acestea; ne reîntoarcem la Chicago pe 28 mai. Nu am hotărît încă planul vacanţei de vară. În orice caz, de la 1 septembrie pînă pe la 10 octombrie, vom fi la Paris (4, place Charles Dullin, Paris 18e).

Experienţa noastră suedeză (prelungită cu o săptămînă pînă la Bergen) a fost destul de melancolică fără D-voastră şi fără Gunnel. (Nu ştiu dacă aţi primit scrisoarea mea din iunie 1970.)

Georges Dumézil a fost toată iarna la Los Angeles — ştiţi asta, desigur. Dar nu a regăsit atmosfera de la Chicago.

Nu am fost invitat la congresul de la Strasbourg (de altminteri, n-am fost *niciodată* invitat la Strasbourg, francezii mă bombăne...).

Urările noastre cele mai bune pentru Gunnel. Vă îmbrăţişez cu prietenie,

Mircea Eliade

XLVIII

le 5 janvier 1973

Cher Ami,

Je vous remercie pour votre bonne lettre du 23 décembre — et nous vous souhaitons, Christinel et moi, une nouvelle année heureuse et, surtout, santé et joie pour Gunnel et pour vous! Je sais combien est importante la santé: en mars 1971 j'ai souffert d'une attaque de péricardite qui m'a coûté, entre autres, cinq mois de (presque) inactivité intellectuelle. (Mais je crois que je vous ai écrit déjà sur cet accident stupide).

Nous sommes tristes et découragés en apprenant que la santé de Gunnel ne s'améliore pas. Nous avons espéré que le temps — et les soins — finiront par rétablir l'equilibre. Nous espérons encore! Nous espérons également vous revoir fin août a Turku — ou peut-être à Stockholm.

Ce que vous me dites sur la Suède me déprime. Dois-je renoncer à mon optimisme natif et commencer à „prendre au sérieux" les doctrines presque-modernes sur l'inévitabilité du „destin"? Vos remarques sur la *Mioritza*...

le 21 mars

Cher Ami, pouvez-vous croire que cette lettre a traîné plus de deux mois dans un dossier? J'étais convaincu que je l'avais achevée et expédiée en janvier... Cela prouve (*I am afraid!*[1]) à quel point j'ai perdu la mémoire!... En tout cas, je voulais vous dire

que vos remarques sur la *Mioritza* me troublent: car cette ballade n'est pas seulement très populaire, mais on connaît son contexte rituel, qui est archaïque (pré-chretien, selon Bartók). Mais nous allons discuter ce problème de vive voix, à Stockholm ou à Turku.

De nous deux à vous deux, les plus affectueux souvenirs.

Votre ami,

Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

---

[1] Mi-e teamă! (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

5 ianuarie 1973

Dragă prietene,

Vă mulţumesc pentru amabila scrisoare din 23 decembrie — şi vă urăm, Christinel şi cu mine, an nou fericit şi, mai ales, sănătate şi bucurie pentru Gunnel şi pentru D-voastră. Ştiu cît de importantă e sănătatea: în martie 1971, am suferit de un atac de pericardită, care m-a costat, între altele, cinci luni de (aproape) inactivitate intelectuală. (Dar cred că v-am scris deja despre acest accident stupid.)

Sîntem trişti şi descurajaţi aflînd că sănătatea lui Gunnel nu se ameliorează. Am sperat că timpul — şi îngrijirile — vor sfîrşi prin a restabili echilibrul. Şi sperăm încă. Sperăm, de asemenea, să vă revedem la sfîrşitul lui august la Turku — sau poate la Stockholm.

Ceea ce îmi spuneţi despre Suedia mă deprimă. Trebuie să renunţ la optimismul meu nativ şi să încep „să iau în serios“ doctrinele cvasimoderne despre inevitabilitatea „destinului“? Remarcile D-voastră despre *Mioritza*...

21 martie

Dragă Prietene, puteţi să credeţi că această scrisoare a zăbovit peste două luni într-un dosar? Fusesem convins că am ispră-

vit-o şi expediat-o în ianuarie. Asta dovedeşte (*I am afraid!*) cît de mult mi-am pierdut memoria! În orice caz, vreau să vă spun că remarcile D-voastră despre *Mioritza* mă tulbură, căci această baladă nu este numai foarte populară, dar i se cunoaşte contextul ritual, care este arhaic (precreştin, după Bartók). Dar vom discuta această problemă la Stockholm sau la Turku.

De la noi doi vouă celor doi, cele mai afectuoase amintiri.

Prietenul D-voastră,

Mircea

XLIX

le 14 mai 1974

Très cher Ami,

Enfin, un signe de vie de votre part: l'excellent *Comment*!...

Avez-vous reçu mes deux lettres (la deuxième après votre deuil), adressées à Geigersgatan 57? Je ne sais même pas si vous avez reçu — il y a déjà trois ans?! — ma lettre envoyée à une adresse d'Espagne; ni *Mîntuleasa Strasse* (expédié directement par Suhrkamp, en oct[obre] 1972); ni *Fragments d'un journal*, que Gallimard a dû vous envoyer en novembre 1973...

Je n'ose pas continuer cette lettre avant d'être certain qu'elle vous parviendra!...

Nous vous embrassons avec la vieille amitié,

Christinel et Mircea

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[Traducere]

14 mai 1974

Dragă prietene,

În sfîrşit, un semn de viaţă din partea D-voastră: excelentul *Comment*!...

Aţi primit cele două scrisori ale mele (cea de a doua după doliul D-voastră), adresate la Geigersgatan 57? Nu ştiu nici dacă aţi primit — acum trei ani?! — scrisoarea mea trimisă la o adresă în Spania; nici *Mîntuleasa Strasse* (expediată direct de Suhrkamp, în octombrie 1972); nici *Fragments d'un journal*, pe care Gallimard ar fi trebuit să vi-l fi trimis în noiembrie 1973...

Nu îndrăznesc să continuu această scrisoare înainte de a fi sigur că ea vă va parveni!

Vă îmbrăţişăm cu vechea prietenie,

Christinel şi Mircea

L

4, place Charles Dullin
Paris 18e

le 9 juin 1974

Cher Stig,

Merci de votre lettre du 26 juin. Un certain nombre de contes (plus ou moins fantastiques) ont été traduits en anglais; je vous en enverrai quelques uns de Chicago en octobre. Votre découverte en relation avec Stagnelius et l'esotérisme francmason me passionne! Nous en parlerons à Palma.

À propos: nous (Christinel et moi) avons retenus deux chambres à l'hôtel Villa d'Italia, Puerto de Andraitx, Mallorca. Mes belles-soeurs, Sibylle (Paris) et Lisette Perlea (New York) et une amie, Jacqueline Desjardins (vous les avez toutes connues à notre mariage, janvier 1950), vont habiter une villa voisine.

Il parraît que l'hôtel Villa d'Italia est très bien et pas cher. Ce Puerto de Andraitx se trouve à une demi heure (en voiture) de Palma. Mais il faut déjà retenir votre chambre.

Le propriétaire (manager?) (on nous l'a dit) est un jeune allemand, sympatique et intelligent.

Nous avons beaucoup parlé de vous avec Cioran! À Puerto de Andraitx nous allons louer une voiture; de cette manière nous pourrons parcourir l'île. Très impatients de vous revoir, nous vous embrassons amicalement,

Mircea et Christinel

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[Traducere]

4, place Charles Dullin
Paris 18e

9 iunie 1974

Dragă Stig,

Mulţumesc pentru scrisoarea D-voastră din 26 iunie. Un anume număr de poveşti (mai mult sau mai puţin fantastice) au fost traduse în engleză; vă voi trimite unele dintre ele de la Chicago, în octombrie. Descoperirea D-voastră referitoare la Stragnelius şi ezoterismul francmason mă pasionează!... Vom vorbi despre ea la Palma.

Apropo: noi (Christinel şi cu mine) am reţinut două camere la hotel Villa d'Italia, Puerto de Andraitx, Mallorca. Cumnatele mele Sibylle (Paris) şi Lisette Perlea (New York) şi o prietenă, Jacqueline Desjardins (le-ai cunoscut pe toate la căsătoria noastră, în ianuarie 1950), vor locui într-o vilă vecină.

Se pare că hotelul Villa d'Italia este foarte bun şi nu prea scump. Puerto de Andraitx se află la o jumătate de oră (cu maşina) de Palma. Trebuie însă să vă reţinem cameră.

Proprietarul (managerul?) — ni s-a spus — este un tînăr german simpatic şi inteligent.

Am vorbit mult de D-voastră cu Cioran! La Puerto de Andraitx, vom închiria o maşină; în felul acesta, vom putea parcurge insula.

Foarte nerăbdători să vă revedem, vă îmbrăţişăm prieteneşte,

Mircea şi Christinel

LI

le 14 juin 1974

Cher Stig,

J'ai reçu il y a quelques jours votre lettre du 24 mai. Christinel et moi nous sommes bien tristes en apprenant la dimension

profonde de votre inquiétude. Que faire? Que peut-on faire? Je n'ose pas vous proposer aucune consolation; j'espère, cependant, que le travail, les voyages, les rencontres à Budapest vous redonneront le goût de vivre. Contre le destin (au moins, c'est ma conviction) il y a une seule réplique possible: *continuer!*

Nous serons à Paris (4, place Charles Dullin, Paris 18e) du 26 juin au 31 juillet, et de nouveau tout le mois de septembre. (Nous devons rentrer à Chicago début octobre, à cause des multiples „manifestations culturelles" de notre Faculté.) Il y a donc une possibilité de nous rencontrer — soit à Paris, soit à Palma de Mallorca, où nous allons passer le mois d'août. (Je ne connais pas l'adresse exacte, mais je peux vous l'envoyer de Paris.)

Nous tous, vos amis de Chicago, sommes desolés que vous avez renoncé à publier les Haskell Lectures. Mais je vous comprends — il faut mettre au point les autres travaux, longtemps négligés. (C'est un peu mon cas: je n'arrive pas à achever ce que j'appelle mon *opus magnum*, à cause des cours, de conférence, des articles et comptes-rendus etc.) Je vous envoie d'ici *Auf der Mîntuleasa Strasse* et quelques autres petits textes; de Paris, c'est-à-dire en deux semaines, *Fragments d'un journal* (où vous retrouverez l'Hôtel de Suède et nos années heureuses, 1950...).

Christinel vous envoie ses amitiés et nous vous embrassons fraternellement,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[Traducere]

14 iunie 1974

Dragă Stig,

Am primit acum cîteva zile scrisoarea D-voastră din 24 mai. Christinel şi cu mine sîntem trişti aflînd despre dimensiunea profundă a neliniştii D-voastră. Ce-i de făcut? Ce s-ar putea face? Nu îndrăznesc să vă propun nici o consolare; sper totuşi că lu-

crul, călătoriile, întîlnirile de la Budapesta vă vor reda gustul de a trăi. Împotriva destinului (cel puţin asta e convingerea mea) există o singură replică posibilă: *de a continua!*

Vom fi la Paris (4, place Charles Dullin, Paris 18[e]) de la 26 iunie la 31 iulie şi, din nou, toată luna septembrie. (Trebuie să ne reîntoarcem la Chicago la începutul lui octombrie din cauza multiplelor „manifestaţii culturale" ale Facultăţii noastre.) Există deci o posibilitate de a ne întîlni fie la Paris, fie la Palma de Mallorca, unde mergem să ne petrecem luna august. (Nu cunosc adresa exactă, dar v-o pot trimite de la Paris.)

Noi toţi, prietenii de la Chicago, sîntem mîhniţi că aţi renunţat de a publica Haskell Lectures. Dar vă înţeleg — trebuie să puneţi la punct celelalte lucrări, mult timp neglijate. (Este puţin şi cazul meu, nu reuşesc să termin ceea ce numesc *opus magnum*, din cauza cursurilor, conferinţelor, articolelor, recenziilor etc.). Vă trimit de aici *Auf der Mîntuleasa Strasse* şi cîteva alte mici texte; de la Paris, adică peste două săptămîni, *Fragments d'un journal* (unde veţi regăsi Hotel de Suède şi anii noştri fericiţi, 1950...)

Christinel vă trimite prietenia sa şi vă îmbrăţişăm frăţeşte,

Mircea Eliade

LII

le 5 septembre 1974

Très cher Ami,

Nous sommes à Paris depuis quelques jours, heureux d'avoir vécu un mois sous le soleil (car, évidemment, il pleuvait à Paris — il pleut encore! — comme à Uppsala!). Christinel et moi nous sommes si contents de vous avoir retrouvé après tant d'années! Et très fiers d'être considérés comme faisant partie de notre famille! Espérons qu'on se verra prochaînement à Paris (Hôtel de Marle!...).

J'ai bien reçu l'article sur Stagnelius et Ingmar Bergman pour Marie-France (nous la verrons en quelques jours).

Je ne connais pas Valeriu Munteanu.

Je ne sais pas si vous disposez du *Bréviaire alchimique* (= *Lettres d'August Strindberg à Jollivet Castelot*, Paris, Hector et Henri Durville Éditeurs, 1912, 61 p[ages]). Je peux vous envoyer mon exemplaire. Il y a quelques lettres assez importantes. Surtout celle du 27 et 28 déc[embre] 1897, dans lesquelles A[ugust] S[trindberg] parle d'un patient de Swedenborg, Schoersbroem[x], qui avait trouvé à Semipalatinsk „des fragments de la Bible antébibliaque" (sic!) et d'un manuscrit occulte tibétain „dont je tiens à Paris un échantillon"... Il serait intéressant de savoir pourquoi avait conservé A[ugust] S[trindberg] ce manuscrit jusqu'en 1897, vingt ans après ses recherches sur les relations de la Suède avec l'Extrême-Orient (lorsqu'il était „aide-adjoint" à la bibliothèque royale à Stockholm).

Encore un détail curieux: dans la lettre du 5 oct[obre] 1898 il annonce l'envoi d'un „premier essais kabbalistique appliqué à la chimie. C'est que cet été la Kabbale m'est tombé entre les mains et... j'ai découvert que ma méthode scientifique poursuivie depuis tant d'années dans la chimie n'était autre que l'ancienne sagesse du livre sacré!... En vous livrant ce petit article sans copie, je vous prie de la publier aussitôt, afin que je puisse vous donner la suite immédiatement"... Or, le 9 déc[embre] 1898, toujours de Lund, il écrit: „Pardonnez mon silence puisque mes pensées sont ailleurs, loin de la chimie et encore plus loin de l'occultisme. C'est que je suis revenu à l'art du théâtre sérieusement, c'est mon métier et je ne *dois* plus m'occuper de la magie, défendue de ma religion. Je *renonce donc au tirage à part de mon étude kabbalistique* et je vous prie seulement de me retourner le manuscrit unique."

Dans ma jeunesse je connaissais assez bien les théories de Str[indberg] sur la „chimie unitaire". Je me rappelle encore qu'en dehors de la transmutation des métaux, sa „chimie unitaire" n'avait rien en commun avec l'alchimie (A[ugust] S[trindberg] était un „naturaliste" — fils de son siècle — même dans ses recherches spirituelles et mystiques). Mais pourquoi croyait-il que sa „méthode" n'était que celle de la „Kabbale"? Est-ce que le petit article existe encore en manuscrit? Et quel livre sur la Kabbale avait-il lu en 1898?

Il est probable que toutes ces questions ont été examinées dans le gros ouvrage sur A[ugust] S[trindberg] [publié] à Paris (en suédois). Mais précisement je ne me rappelle ni le titre, ni l'auteur...

Voici l'adresse d'Antoine Faivre: 8, Chemin Scribe (par Route des Gardes), 92 Mendon-Bellevue.

Un éditeur allemand va publier prochainement tous ses articles (peut-être reproduction photographique). J'espère recevoir bientôt un volume (avec une belle dédicace!) contenant tous vos textes, dispersés aujourd'hui un peu partout dans le monde!

Nous pensons rester à Paris jusqu'au 5 oct[obre]. Christinel et moi nous vous embrassons fraternellement,

Mircea

[x] Officier suédois, prisonnier (après Poltava) et exilé avec Strahbenber et quelques autres, en Sibérie.

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[Traducere]

5 septembrie 1974

Dragă prietene,

Sîntem la Paris de cîteva zile, fericiţi de a fi trăit o lună sub soare (aici, evident, la Paris ploua — şi mai plouă! — ca la Uppsala!). Christinel şi cu mine sîntem atît de mulţumiţi de a vă fi reîntîlnit după atîţia ani! Şi foarte mîndri de a fi consideraţi ca făcînd parte din familia noastră. Să sperăm că ne vom vedea curînd la Paris (Hôtel de Marle!).

Am primit cu bine articolul despre Stagnelius şi Ingmar Bergman pentru Marie-France (o vom vedea în cîteva zile).

Nu-l cunosc pe Valeriu Munteanu.

Nu ştiu dacă dispuneţi de *Bréviaire alchimique* (= *Lettres d'August Strindberg à Jollivet Castelot*, Paris, Hector et Henri Durville Éditeurs, 1912, 61 de pagini). Pot să vă trimit exemplarul meu. Sînt cîteva scrisori destul de importante. Mai cu seamă cele

din 27 şi 28 decembrie 1897, în care A[ugust] S[trindberg] vorbeşte de un pacient al lui Swedenborg, Schoersbroem*, care a găsit la Semipalatinsk fragmente din Biblia antebiblică şi dintr-un „manuscris ocult tibetan“, din care „ţin la Paris un eşantion“. Ar fi interesant de ştiut de ce a păstrat August Strindberg acest manuscris pînă în 1897, douăzeci de ani după cercetările sale privind relaţiile Suediei cu Extremul Orient (cînd era „ajutor-adjunct“ la Biblioteca regală din Stockholm).

Încă un amănunt curios: în scrisoarea din 5 octombrie 1898, anunţă trimiterea unui „prim eseu cabalistic aplicat la chimie. În vara aceasta, mi-a căzut în mînă Cabala şi... am descoperit că metoda mea ştiinţifică, urmată de atîţia ani în chimie, nu era altceva decît vechea înţelepciune a cărţii sacre... Trimiţîndu-vă acest mic articol fără copie, vă rog să-l publicaţi numaidecît, spre a vă putea da urmarea imediat“... Or, la 9 decembrie 1898, tot de la Lund, scrie: „Iertaţi-mi tăcerea, pentru că gîndurile mele sînt aiurea, departe de chimie şi şi mai departe de ocultism. Am revenit serios la arta teatrului, e meseria mea şi *nu trebuie* să mă mai ocup de magie, interzisă de religia mea. *Renunt deci la extrasul din studiul meu cabalistic* şi vă rog doar să-mi înapoiaţi manuscrisul meu unic.“

În tinereţe cunoşteam destul de bine teoriile lui Strindberg despre „chimia unitară“! Îmi amintesc că, în afara trasmutaţiei metalelor, „chimia sa unitară“ n-avea nimic comun cu alchimia. (August Strindberg era un „naturalist“ — fiul secolului său — chiar în cercetările sale spirituale şi mistice). De ce credea el însă că „metoda“ sa nu era decît cea a Cabalei? Micul său articol mai există încă în manuscris? Şi ce carte despre Cabală a citit el în 1898?

Este probabil că toate aceste chestiuni au fost examinate în marea lucrare despre August Strindberg, publicată la Paris (în limba suedeză). Doar că nu-mi amintesc nici titlul, nici autorul...

Iată adresa lui Antoine Faivre: 8, Chemin Scribe (prin Route des Gardes), Mendon-Bellevue. Un editor german îi va publica în curînd toate articolele (poate reproducere fotografică). Sper să primesc curînd un volum (cu o frumoasă dedicaţie!) conţinînd toate textele D-voastră, dispersate astăzi aproape peste tot în lume.

Ne gîndim să rămînem la Paris pînă la 5 octombrie. Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm frăţeşte,

Mircea

× Ofiţer suedez prizonier (după Poltava) şi exilat cu Strahbenber şi cîţiva alţii în Siberia.

LIII

le 22 mars 1976

Cher Stig,

C'est peut-être la vieillesse — mais je néglige honteusement la correspondance avec les amis (*l'autre*, c'est un de mes étudiants qui s'en charge...).

Nous avons passé trois semaines à Paris en février. La Sorbonne m'a fait le grand honneur de me decerner un doctorat *h*[*onoris*] *c*[*ausa*]. J'ai revu [Georges] Dumézil, [Emil] Cioran, [Eugène] Ionesco et les autres amis et collègues. Nous avons évoqué la soirée du 10 janvier 1975 au Flûte de Pan — vous avez disparu mystérieusement peu de temps après!

Nous avons tant de choses à nous dire, qu'il faut à tout prix nous rencontrer, soit à Paris, en juin, juillet ou sept[embre], soit à Palma [de Mallorca] en août!

Tout ce que vous m'écrivez sur le Congrès de Téhéran me passionne. J'ai vu avec satisfaction que vous êtes un des „éditeurs" de la revue des études mythriaques. Je viens de m'acheter *Mythranic Studies*; Dumézil n'existe pas et il me semble [Geo] Widengren non plus... Quant au premier tome de Mary Boyce... (elle promet de discuter Dumézil dans le Ve tome!)...

Je serais très heureux de posséder les *Opuscula* de Nyberg. Comment faire? Vous recevrez prochainement un petit volume où j'ai recueilli quelques articles récents — et, en avril, Payot vous enverra *Histoire des idées religieuses* I. Ce n'est pas le livre que je voulais écrire il y a déjà 10-15 ans; j'espère qu'il sera cependant utile aux étudiants.

J'espère vous rencontrer prochaînement!

Cordialement votre,

Mircea Eliade

P.S. J'ai bien connu [Alexandru] Ivasiuc. Ses collègues roumains l'admirent — parce qu'il *croit* Marx et le marxisme.

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş lui Mircea Handoca

[Traducere]

22 martie 1976

Dragă Stig,

E, poate, bătrîneţea — dar îmi neglijez în mod ruşinos corespondenţa cu prietenii (*pe cealaltă* a luat-o asupră-şi unul dintre studenţii mei...).

Am petrecut trei săptămîni la Paris, în februarie. Sorbona mi-a făcut marea onoare de a-mi decerna un doctorat *honoris causa.* I-am revăzut pe Georges Dumézil, Emil Cioran, Eugène Ionesco şi pe ceilalţi prieteni şi colegi. Am evocat seara de 10 ianuarie 1975, la Flûte de Pan — aţi dispărut misterios puţin timp după aceea.

Avem atîtea lucruri să ne spunem; că trebuie cu orice preţ să ne întîlnim, fie la Paris în iunie, iulie sau septembrie, fie la Palma de Mallorca în august.

Tot ce-mi scrieţi despre Congresul de la Teheran mă pasionează. Am văzut cu satisfacţie că sînteţi unul dintre editorii revistei de studii mitriace. Mi-am cumpărat *Mythranic Studies*: Dumézil nu există şi mi se pare că nici Geo Widengren... În ce priveşte primul volum al lui Mary Boyce... (ea promite să discute despre Dumézil în al cincilea volum!)

Aş fi foarte fericit să posed *Opuscula* lui Nyberg. Cum să fac? Veţi primi curînd un mic volum, în care am strîns cîteva articole recente — şi, în aprilie, Payot vă va trimite *Histoire des idées religieuses* I. Nu e cartea pe care voiam s-o scriu acum zece-cincisprezece ani; sper totuşi să fie utilă studenţilor.

Sper să vă întîlnesc curînd!

Cu cordialitate, al D-voastră,

Mircea Eliade

P.S. L-am cunoscut bine pe Alexandru Ivasiuc. Colegii lui români îl admiră pentru că *crede* în Marx şi în marxism.

LIV

Paris
le 27 mars 1977

Mon cher Stig,

Je vous remercie de votre lettre du 13 mars que je viens de recevoir retransmise de Chicago. La dernière catastrophe s'inscrit dans le destin tragique de mon pauvre pays. Je suis parfois tenté de croire que le sort de la Roumanie est préfiguré dans la destruction de Sarmi[z]egetu[s]a. Depuis dix-sept siècles rien que des cendres!...

J'avais appris la mort d'Alexandru Ivasiuc (que j'admirais comme écrivain) et des autres huit ou dix auteurs, acteurs, artistes plastiques. Une très grande perte: le critique littéraire (il était également romancier) [Anatol E.] Baconsky. Il paraît qu'il ne sortait presque jamais (une ou deux fois par an!). Il avait accepté l'invitation de (la poétesse!) Veronica Porumbacu, dont l'appartement s'est ecroulé, en ensevelissant les quatre couples en train de dîner...

Heureusement, ma famille (*i.e.* ma soeur) et mes amis ont été épargnés, mais l'appartement de ma soeur a été lézardé et, pour le moment, les ouvriers sont inaccessibles...

Nous avons prolongé notre séjour à Paris jusqu'au 15 janvier, à cause de la maladie de Sibylle (cancer). Après un mois à Chicago (heureusement, je ne donne pas de cours), nous sommes revenus pour le „rituel" de la réception de Bruxelles (j'ai été élu membre de l'Académie, au fauteuil de Marthe Bibesco), le 19 février. Nous repartons la semaine prochaine, mais Christinel retournera le 15 avril (elle est à la fois infirmière et secrétaire, car la pauvre Sibylle ne peut plus utiliser son bras gauche). J'espère pouvoir travailler jusqu'en juin, je dois mettre au point les derniers chapitres de mon *Histoire* II (le premiers sont déjà composés, et le typographe attend impatiemment le reste...). À propos: Payot vous a envoyé *Histoire* I en mai 1976; l'avez-vous reçue?

Un éditeur de Stockholm, René Coeckelberghs, va publier la version suédoise de *Pe strada Mîntuleasa*. (Ce petit livre vient de paraître chez Gallimard sous un titre décevant: *Le vieil hom-*

me et l'officier). Stig, il faut préparer la trad[uction] française de vos articles sur Stagnelius. Je m'en charge à la publier dans la *N*[*ouvelle*] *Rev*[*ue*] *Française* (ou ailleurs). Bien amicalement, votre

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Stig Wikander, Uppsala Library

Xerox comunicat de Mihaela Timuş

[Traducere]

27 martie 1977

Dragul meu Stig,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea din 13 martie, care mi-a fost retransmisă din Chicago. Ultima catastrofă se înscrie în destinul tragic al sărmanei mele ţări. Sînt uneori ispitit să cred că soarta României este prefigurată în distrugerea Sarmizegetusei: de şaptesprezece secole, nimic decît cenuşă!

Am aflat despre moartea lui Alexandru Ivasiuc (pe care-l admiram ca scriitor) şi a altor opt sau zece autori, actori, artişti plastici. O foarte mare pierdere: criticul literar (era în acelaşi timp şi romancier) Anatol E. Baconsky. Pare că nu ieşea aproape niciodată din casă (o dată sau de două ori pe an!). A acceptat invitaţia poetei Veronica Porumbacu, al cărei apartament s-a prăbuşit, îngropînd cele patru cupluri ce se pregăteau pentru cină.

Din fericire, familia mea (*i.e.* sora mea) şi prietenii mei au fost cruţaţi, dar apartamentul surorii mele a crăpat şi, pentru moment, lucrătorii sînt inaccesibili.

Ne-am prelungit şederea la Paris pînă la 15 ianuarie, datorită bolii lui Sibylle (cancer). După o lună la Chicago (din fericire, nu am cursuri), am revenit pentru „ritualul" recepţiei de la Bruxelles (am fost ales membru al Academiei, în fotoliul Marthei Bibescu), la 19 februarie. Vom pleca săptămîna viitoare, dar Christinel se va înapoia la 15 aprilie (ea este în acelaşi timp infirmieră şi secretară, căci sărmana Sibylle nu poate să-şi folosească braţul stîng). Sper să pot lucra pînă în iunie; trebuie să pun la punct ul-

timele capitole din *Histoire* II (primele sînt deja culese, iar tipografia aşteaptă nerăbdătoare restul...). Apropo: Payot v-a trimis *Histoire* I în mai 1976; l-aţi primit?

Un editor din Stockholm, René Coeckelberghs va publica versiunea suedeză din *Pe strada Mîntuleasa* (cărticica tocmai a apărut la Gallimard, cu un titlu ce decepţionează: *Le vieil homme et l'officier*). Stig, trebuie pregătită versiunea franceză a articolelor D-voastră despre Stagnelius. Mă însărcinez să le public în *Nouvelle Revue Française* (sau aiurea).

Cu prietenie, al D-voastră,

Mircea Eliade

CĂTRE MIRCEA ZACIU

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religion

4, place Charles Dullin
75018 Paris

16 octombrie 1984

Dragă Mircea Zaciu,

Iartă-mă, te rog, că răspund atît de tîrziu ultimei D-tale scrisori. Iartă-mă mai ales că nu vei găsi alăturat acele cîteva pagini pe care ţi le-am făgăduit anul trecut. Arthrita rheumatoidă de care sufăr rezistă încă tratamentului cu aur coloidal; au dispărut durerile trunchiului şi ale umerilor, dar mîinile şi-au pierdut siguranţa şi puterea (de abia pot ridica o carte, iar scrisul a ajuns un adevărat chin); în schimb, consecinţele tratamentului sînt, deocamdată, îngrijorătoare: nu pot lucra decît cu efort şi nu mai mult de cinci-şase ore pe zi (nu îndrăznesc să judec calitatea acestui „lucru“...).

Asta mi se întîmplă tocmai acum, cînd trebuie să corectez zeci de articole pentru *Encyclopedia of Religion*, să scriu pînă la 1 decembrie cîteva articole importante şi să pun la punct opt capitole din vol[umul al] II[-lea] al *Autobiografiei* înainte de a le încredinţa traducătorilor. Din nefericire, nu pot dicta. Va trebui să în-

văţ să dactilografiez cu mîna stîngă. Soţia mea, care a dactilografiat multe mii de pagini din 1950 şi pînă anul trecut, trebuie să-şi economisească energiile.

Inutil să-ţi spun cît îmi pare de rău că voi fi absent din volumul omagial închinat lui Liviu Rebreanu; volum de a cărui importanţă nu m-am îndoit din clipa în care am aflat că va fi pregătit de D-ta. Nu-l întîlneam prea des pe Liviu Rebreanu, dar am avut norocul să stăm, de cîteva ori, îndelung de vorbă. Aş fi vrut să evoc mai ales convorbirile despre „arta şi metodele romanului" (cum îi plăcea să spună lui Mihail Sebastian). Uneori, observaţiile marelui scriitor păreau banale, datorită în primul rînd frazelor simple şi vocabularului limitat; dar nu erau. Dimpotrivă, revelau judecăţi, nuanţe şi intenţii care scăpau adesea ascultătorilor. Îmi amintesc, bunăoară, de *funcţia creatoare* a transcrierilor repetate, pe care am înţeles-o în urma unei discuţii prin 1934–[19]35. Toţi ştiam că Maestrul „scrie cu mare greutate", că „şlefuieşte stilul" în timp ce recopiază, pentru a doua sau a treia oară, manuscrisul romanului. Dar pentru Rebreanu recopierea manuscriselor făcea parte din acelaşi proces de creaţie care începuse cu „viziunea originară" a operei şi se continuase în alcătuirea primului „plan general" şi cu primele fraze scrise. Nu era vorba de „şlefuirea stilului", ci de redactarea în continuare a romanului. În prima sau chiar în a doua versiune, romanul era „imperfect" în sensul etimologic al termenului, era, adică, „neterminat". Maestrului îi plăcuse *Întoarcerea din rai*, dar regreta că nu-l terminasem. Este doar primul volum dintr-o trilogie, am încercat să mă scuz. Nu-ţi vorbeam de asta, mă întrerupse Liviu Rebreanu cu zîmbetul lui blînd şi grav totodată. *Acest prim volum* este neterminat! Dacă l-ai fi transcris măcar o singură dată, ai fi descoperit multe lucruri pe care încă nu le cunoşti; lucruri importante pentru semnificaţia romanului. (Evident, avea dreptate.)

Aş fi vrut să pot spune mai mult despre valoarea culturală şi funcţia socială a literaturii în concepţia lui Liviu Rebreanu. Cum îi mărturisea odată lui Mihail Sebastian, un roman sau o piesă de teatru este asemenea unei case: munceşti mult ca s-o ridici, dar după aceea o locuieşti sau o închiriezi. La noi însă, un roman este ca un lan de grîu — l-ai secerat, ai vîndut grîul — şi gata! La toam-

nă sau primăvara următoare, ca să ai o nouă recoltă, trebuie să semeni din nou...

Cunoşteam toţi această situaţie a scriitorului român, dar Rebreanu căuta necontenit „soluţiile". Printre ele, îmi amintesc de importanţa pe care o acorda bibliotecilor publice (care ar putea cumpăra, direct de la editor, jumătate din tirajul iniţial) şi traducerile în limbile de mare circulaţie. Într-una dintre ultimele noastre întîlniri (cred, în iarna 1939–[19]40), am îndrăznit să-mi mărturisesc îndoiala în privinţa traducerilor. Nu orice editură străină poate lansa un autor necunoscut, dintr-o cultură minoră sau marginală; cu rari excepţii, traducerea unei singure cărţi riscă să treacă neobservată, încă şi mai grav: o literatură necunoscută se impune prin traducerea a cît mai multor autori de calitate. D-voastră, Maestre, am îndrăznit să-i spun, aţi fi mult mai bine cunoscut în străinătate, dacă, în loc de Perriar sau Lanciano din Carabba, aţi fi fost editat de Gallimard sau Mundadori, şi dacă, alături de operele D-voastră, ar fi fost traduse şi unele cărţi de [Mihail] Sadoveanu, Camil Petrescu, Matei[u] Caragiale, [M.] Blecher şi alţii.

Mi-a dat dreptate. Dar cum am putea reuşi să interesăm acei cîţiva editori străini de mare prestigiu? Poate avem noroc, am adăugat; norocul Danemarcei, bunăoară. Cultura daneză e cunoscută astăzi în toată lumea datorită aproape exclusiv a doi autori: Hans Christian Andersen şi Søren Kierkegaard...

*

Dragă Mircea Zaciu, după cum vezi, m-am lăsat prins de amintiri şi am uitat de necazuri. Voi încerca să transcriu cu mare grijă aceste cîteva pagini, sper că vor fi lizibile. Dacă socoteşti că anumite pasaje ar putea interesa cititorii volumului omagial, eşti liber să le publici. Dar eu îţi cer încă o dată iertare că n-am izbutit să-mi ţin făgăduinţa.

Cu prietenie şi sincere urări de sănătate, al D-tale,

Mircea Eliade

P.S. 19 oct[ombrie]. Am terminat de transcris şi mă felicit: rezultatul a întrecut aşteptările mele!

Originalul în arhiva Mircea Zaciu, Cluj

Scrisoarea (intitulată „Fragment epistolar") a fost reprodusă parțial în volumul *Liviu Rebreanu după un veac. Evocări, comentarii critice. Perspective străine. Mărturii ale prozatorilor de azi.* O carte gîndită și alcătuită de Mircea Zaciu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, pp. 26–27

CĂTRE DAN ZAMFIRESCU

I

[Antet tipărit]

The University of Chicago
Chicago Illinois 60637
Committee on Social Thought

16 august 1973

Mult stimate Coleg,

Cele mai sincere mulțumiri pentru cărțile dăruite — și iertare că răspund atît de tîrziu. Îmi voi aduce aminte cu încîntare (dar și cu melancolie!) de nopțile din vara aceasta, petrecute în tovărășia lui Neagoe [Basarab] și a tuturor celor mari și mici care au scris despre el, atît de magistral prezentate și judecate în cartea D-tale. Încă o dată, mulțumiri. Dacă aș fi fost cu zece-doisprezece ani mai tînăr, mi-aș fi consacrat o parte din activitate cercetărilor în legătură cu *acest* aspect al culturii românești.

Plec în cîteva zile la Åbo. În septembrie, la Paris, voi ruga pe Payot să-ți trimită *De Zalmoxis à Gengis Khan.*

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dan Zamfirescu, București

II

[Antet tipărit]
History of Religions

Chicago
6 dec[embrie] 1975

Dragă Domnule Zamfirescu,

Sincere mulţumiri pentru scrisoarea din 6 no[iembrie] (exact acum o lună!), primită, e drept, cu oarecare întîrziere — şi scuze că n-am putut răspunde, aşa cum aş fi vrut, chiar în ceasul în care am citit-o. Ca de obicei, la începutul trimestrului am o mie de lucruri de făcut, la care s-a adăugat corectura în şpalt a două cărţi: *Histoire des idées religieuses* I, *De l'âge de la pierre aux Mystères d'Éleusis* (Payot, apare în aprilie) şi *Occultism, Witchcraft, Cultural Vogues* (Chicago Univ[ersity] Press, martie). Te-am înscris pe ambele liste „de presă“, deşi nu sînt sigur că *Histoire des idées*... îţi va parveni, chiar expediată recomandat de Payot.

M-au interesat mult observaţiile D-tale în legătură cu *Fragmentarium*. Am recitat această cărticică acum vreo patru-cinci ani, cînd E[ditura] p[entru] l[iteratură] îmi ceruse (prin Dna [Elena] Beram) un volum de eseuri, cuprinzînd *Oceanografie*, *Insula*... şi *Fragmentarium*. Cu surprindere am descoperit acolo, ca şi în alte texte din 1934–[19]36, o bună parte dintre interpretările pe care le-am reluat şi adîncit în cărţile de istoria religiilor şi filozofia culturii de după 1948... Mă bucur că există măcar cîţiva cărturari români care „realizează“ sensul şi valoarea acestor lucrări din tinereţe. Dacă nu i-aş întîlni la Paris sau la Chicago, dacă n-aş primi atîtea scrisori „entuziaste“ din ţară, aş putea crede, răsfoind revistele literare şi cărţile criticilor, că sînt aproape uitat, că, într-un anume sens, *nu exist* în istoria culturii româneşti. Evident, îmi dau foarte bine seama de artificialitatea perspectivelor critice în care sînt exaltate diverse romane mai mult sau mai puţin recente, şi este ignorată *Noaptea de Sînziene* sau *Pe strada Mîntuleasa*. Iar uneori, mă amuză „bilanţuri“ filozofice sau cam aşa ceva, ridicînd în slavă compilaţii de a doua mînă şi trecînd sub tăcere *Le mythe de l'éternel retour*, tradus în vreo zece limbi şi *best-seller*[1] în U.S.A. (un sfert de milion de exemplare vîndute numai *paper-*

back[2]) şi despre care s-au scris cîteva teze de doctorat (ultima, a lui Ewald Velz, *Le Paradoxe de la Rédemption: Fr*[*iedrich*] *Nietzsche interprété à la lumière des oeuvres de Mircea Eliade*, Univ[ersité] Catholique de Louvain, Institut Supérieur de Philosophie, are 650 de pagini lithografiate...).

Dar de ce-ţi scriu toate acestea? Poate ca să-ţi confirm observaţia D-tale că, în pofida aparenţelor, aparţin culturii româneşti. De aceea, într-o zi (pe care, evident, o doresc cît mai îndepărtată!) bibliotecile mele din Paris şi Chicago, cele cinci mii de pagini ale jurnalului, manuscrisele lucrărilor neterminate, toate hîrtiile şi întreaga corespondenţă (cu Papini, Jung, Ortega şi zecile de orientalişti, istorici şi scriitori din două continente) vor lua drumul Bibliotecii Academiei Române, în loc să fie depuse la „Eliade Archives", care există deja la Chicago University Library...

Am primit şi citit cu acelaşi interes cu care am citit *Neagoe B*[*asarab*], volumaşul *România*, în care, printre altele, comentai şi sensul continuităţii culturii româneşti ilustrat în 1907, printr-un început şi o încheiere de viaţă. În aşteptarea celor două cărţi care vor apărea la primăvară, îţi trimit zilele acestea cîteva publicaţii recente prin poşta aeriană. Sper să ajungă cu bine. (Recunosc, pierderea altor pachete cu cărţi, expediate de la Paris, de aici, de la Chicago, m-au deranjat; de acum, de vreo doi ani, aproape că am renunţat să trimit scrierile mele în ţară.)

Cu urări de bine pentru noul an şi cu cele mai sincere salutări, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul în arhiva Dan Zamfirescu, Bucureşti

---

[1] Mare succes de librărie (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[2] Carte broşată (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

III

[Antet tipărit]
History of Religions

20 mai 1976

Dragă Domnule Zamfirescu,

Mulţumiri pentru scrisorile din 3 şi 26 aprilie. N-am răspuns mai devreme la cea dintîi, pentru că aşteptam confirmarea primirii volumului *Histoire* I. Mă bucur că volumul ţi-a ajuns cu bine. Cînd îl vei citi, vei înţelege că această lucrare este, de fapt, o istorie a *spiritului*, completînd într-un anumit sens *Fenomenologia* lui Hegel. Încheierea scrisorii din 26 aprilie mă pune oarecum pe gînduri: îmi urezi să termin volumul III cît mai repede, ca să mă reîntorc la universul românesc, de care Universul are nevoie. În concepţia mea, *Histoire* aparţine „universului românesc“ prin simplul fapt că a fost încercată pentru întîia oară (şi, probabil, ultima!...) de un român. De altfel, numai cineva crescut în tensiunile şi problematica culturii româneşti ar fi putut fi *ispitit în chip creator* de un asemenea proiect...

Ar fi atîtea de spus, dar mă opresc aici.

Aştept *Permanenţa patriei*, anunţat în prima scrisoare. Şi, dacă le mai ai, m-ar interesa să citesc articolele la care faci aluzie, îndeosebi cel din *Orizont*. Nu e pur şi simplu curiozitate – ci mai de grabă dorinţa de a şti ce se poate scrie despre lucrările mele.

Cu mulţumiri şi urări de bine, al D-tale sincer

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Dan Zamfirescu, Bucureşti

IV

[Antet tipărit]
The Encyclopedia of Religion

Chicago
9 februarie 1983

Stimate Domnule Dan Zamfirescu,

Ce curioasă surpriză scrisoarea D-tale! De astă-primăvară, n-am mai primit nici o revistă literară din ţară. Uniunea Scriitorilor îmi

trimitea vreo zece... şi foarte puţine cărţi. Din fericire..., aş putea spune. Pentru că, operaţia de cataractă amînîndu-se mereu, nu pot citi decît cîteva ore pe zi — şi sînt literalmente „confiscat" de organizarea celor şaisprezece volume ale *Enciclopediei* şi de încheierea volumului [al] III[-lea] din *Histoire* şi vol[umului al] II[-lea] din *Autobiografie.* În ceea ce priveşte „tabu"-izarea numelui meu, fenomenul îmi era cunoscut. Regretam doar faptul că nu mai puteam conta pe colaborarea savanţilor români la *Enciclopedie.* Culmea! În prima *Enciclopedie* universală (va apărea în opt limbi, printre care şi chineza) condusă de un român — să nu poată colabora români...

Din fericire, în ultimul timp am reuşit să obţin cîteva colaborări. Sper să nu am vreo surpriză în viitor.

Cu bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

CĂTRE GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU

[Antet tipărit]
Editura Cultura Naţională

Iubite Dle Zamfirescu şi iubite Tom,

Te rog, nu mă uita pentru *Maidanul cu dragoste.* Vreau să-l citesc.

Al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Biblioteca Academiei Române, Secţia Manuscrise, S/56/CDLXI

ADDENDA*

* Includem în Addenda scrisorile ai căror destinatari (cu nume care încep cu literele A–H) nu figurează, din motive obiective, în primul volum de corespondenţă (*nota M. H.*).

CĂTRE GEORGE ALEXE*

I

30 noiembrie 1966

Stimate Domnule Alexe,

Reîntorcîndu-mă aseară de la New York, am găsit scrisoarea D-tale din 25 no[iembrie], care mi-a făcut o deosebită plăcere. Sînt îndeosebi fericit să aflu că tînăra generaţie de teologi români se interesează de religiile geto-dacice. Cunosc numai în parte lucrările prof. [Ioan] Coman şi [Ion I.] Russu. Mă întreb cum aş putea obţine măcar o bibliografie recentă a publicaţiilor româneşti asupra acestor probleme. (Cunosc, evident, *Studia* [*in honorem D.*] *Decev*[1], dar nu şi recenzia D-tale.) Îţi trimit articolul meu din *Numen* (*Les Daces et les loups*). Textul din *Rev*[*ue*] *des ét*[*udes*] *roum*[*aines*] este numai un rezumat al studiului din *Numen*. Alătur alte articole recente (printre care un lung studiu din *R*[*evue*] *de l'h*[*istoire des*] *r*[*éligions*] despre miturile cosmogonice româneşti). De curînd, am stabilit schimbul revistei noastre *History of Religions* cu seminarul Prof. Al[exandru] Rosetti. (I-am trimis *H*[*istory of*] *R*[*eligion*] din 1961–[19]65).

M-a bucurat mult vestea că lucrările mele de istorie a religiilor se găsesc la Biblioteca Ac[ademiei] Române. Mă întreb însă cîte dintre ele? Din 1948 încoace, am publicat cincisprezece-şaisprezece volume şi peste o sută de studii şi articole. Dacă aş şti că lucrările mele sînt bine venite, aş trimite Bibliotecii Ac[ademiei] Române tot ce-i lipseşte.

În *Rev[ue des] ét[udes] roum[aines]* II, am publicat un studiu despre *Meşterul Manole*, şi în volumul în pregătire va apărea unul despre *Legenda lui Dragoş*. N-am renunţat încă la gîndul meu din tinereţe de a prezenta într-o zi religiile Daciei în perspectiva istoriei religiilor... Îţi mulţumesc pentru felicitările în legătură cu Academia Americană. Eu, personal, sînt mai mîndru de doctoratul *honoris causa* de la Yale University (iunie 1966).

Aş fi foarte fericit să primesc publicaţiile D-voastră şi ale altor savanţi români.

Salută, te rog, pe Prof. [Ioan] Coman.

Cu cele mai bune gînduri, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în revista *Lumină lină — Gracious Light*, an VII, nr. 1, ianuarie–martie 2002, p. 25.

* George Alexe, teolog român stabilit în 1969 în Canada şi 1971 în Statele Unite. Articolele şi recenziile sale despre cărţile lui Mircea Eliade au fost publicate în revistele: *Credinţe*, Detroit, Michigan; *Vestitorul român-canadian*, Kitchenes, Ontario, Canada; *Comuniunea românească*, Detroit, Michigan; *Unirea*, Viena, Austria şi au fost strînse în volumul *Diorame* şi *Eseuri teologice şi literare*, Colecţia literară „Comuniunea Românească", Moonfall Press, Washington, D. C., 1996 (336 de pagini).

---

[1] Lucrare apărută la Sofia, în 1958 (cf. articolul lui Jean Coman, apărut în *Ortodoxia*, an XIII, 1961, nr. 3, pp. 443–446).

II

18 iulie 1967

Stimate D[omnu]le Alexe,

Mulţumiri pentru scrisoare şi pentru lista cărţilor. Voi trimite direct pe adresa Bibliotecii Academiei tot ce voi putea aduna pe aici. Din nefericire, nu voi putea completa colecţia Academiei, cel puţin nu deocamdată. Biblioteca Universităţii din Chicago a de-

cis crearea unui „fond M[ircea] E[liade]“, cuprinzînd totalitatea producţiei mele de după 1940 — şi i-am dăruit cîteva sute de volume, broşuri, extrase şi studii critice privitoare la opera mea. Restul producţiei — 1930–1940 — va fi microfilmat şi apoi reprodus în fotocopie. Într-un an, acest „fond“ va fi complet şi la dispoziţia cercetătorilor. (În afară de corespondenţă, manuscrise şi caietele de note.) Cu puţin înainte de a afla că Biblioteca Academiei doreşte să-şi completeze colecţia, am expediat vreo 30-35 [de] volume (în polonă, portugheză etc. — ale unora dintre cărţile mele) Bibliotecii Române de la Roma, Foro Traiano. Vă spun toate acestea ca să fiu iertat dacă nu pot trimite o colecţie completă. Dar voi încerca mai tîrziu, şi voi expedia de aici înainte toate cărţile mele (originale şi în traduceri) pe măsură ce vor apărea.

Încă o dată, mulţumiri.

Cu urări de bine, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în revista *Lumină lină — Gracious Light*, an VII, nr. 1, ianuarie–martie 2002, p. 26.

III

16 noiembrie 1967

Stimate Domnule Alexe,

[Scriu] aceste cîteva rînduri în mare grabă (căci plec pentru vreo zece zile la Philadelphia şi New York), ca să-ţi mulţumesc pentru scrisoarea din 6 noiembrie şi pentru *Secolul 20.* Aflasem că mi s-a publicat nuvela *La ţigănci*, dar nu o văzusem. Mă bucur că cititorii pentru care am scris întotdeauna, cititorii români, încep să descopere opera mea literară din ultimii douăzeci de ani (pe care, datorită poate lipsei de modestie pe care o dobîndeşti, fără să vrei, la bătrîneţe, dar poate şi faptului că ea cuprinde *Noaptea de Sînziene*, o consider mult mai importantă decît producţia din tinereţe). Sper ca, cu timpul, această cunoaştere să se amplifice

şi să se adîncească. *La ţigănci* deschide un întreg ciclu de „mitologie a Bucureştiului" încă inedit. Numai cîteva nuvele au apărut, dar încă nu *Pe strada Mîntuleasa* (circa 120 [de] pagini de tipar — sper să apară la Paris în iarna 1968).

În ceea ce priveşte pe Brâncuşi, trebuie să precizez că nu şi-a schimbat naţionalitatea, ci numai cartea de identitate şi paşaportul. La vîrsta lui, nu mai putea rămîne un apatrid. Pe vremea aceea, românii nu puteau trăi permanent în străinătate; cei care nu s-au întors în ţară pînă la o anumită dată şi-au pierdut automat cetăţenia. (Acesta e şi cazul meu.) Brâncuşi *a trebuit* să devină francez, ca să-şi poată păstra casa etc.

Cu cele mai bune sentimente,

Al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în revista *Lumină lină — Gracious Light*, an VII, nr. 1, ianuarie–martie 2002, pp. 26–27.

IV

10 ianuarie 1968

Stimate Domnule Alexe,

Mulţumiri pentru felicitări şi an nou fericit! Cum merge lucrul? Sînt foarte curios să cunosc lucrarea D-voastră despre religiile din Dacia, îndată ce va fi încheiată (sau, poate, şi mai înainte).

Din felurite scrisori pe care le primesc din ţară, aflu că s-au publicat articole despre mine (cel „vechi"? — cel de-acuma?). Dacă vă cade în mînă vreo revistă cu un asemenea text, v-aş fi recunoscător dacă mi-l trimiteţi. Să fie oare „vîrsta înaintată"? În orice caz, o mărturisesc sincer, mă interesează să citesc ce cred *ai mei* despre scrierile mele. Regret un singur lucru: că nu există, pînă astăzi, un singur român care să aibă „acces" la producţia mea totală; cei care cunosc cărţile din perioada 1930–1945 nu [le] cunosc pe cele din perioada 1948–1967, şi viceversa. Dar, optimist fiind

(doar sînt român), sper că şi lucrul acesta va deveni posibil într-o bună zi.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în revista *Lumină lină — Gracious Light*, an VII, nr. 1, ianuarie–martie 2002, p. 27.

V

21 martie 1968

Stimate Domnule Alexe,

Multe mulţumiri pentru scrisoarea din 28 februarie şi tăieturile din ziare. Cum vă scriam, cred, nu pot decît să mă bucur că sînt din nou citit în ţară. Am primit mai demult volumele lui P[ompiliu] Constantinescu. Nu cunosc însă cartea lui Crohmălniceanu. V-aş fi recunoscător dacă mi-aţi putea-o trimite.

Am primit volumul Teodor Bălăşel, am citit „Introducerea" — şi acum citesc, pe apucate, textele care mă încîntă şi mă instruiesc.

În privinţa articolului D-voastră, cunoaşteţi studiul lui D. C. Amzăr *Sfîntul Petru în tradiţiile poporului român* (*Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg*, vol. II, 1954, pp. 57–74)? Dacă nu, îl puteţi cere de la Freiburg. M-aş bucura să pot citi textul D-tale.

Încă o dată mulţumiri. Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în revista *Lumină lină — Gracious Light*, an VII, nr. 1, ianuarie–martie 2002, pp. 27–28.

VI

8 mai 1968

Stimate Domnule Alexe,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 16 aprilie şi pentru trimiterea *caietului* de poezie. M-a emoţionat visul lui Radu Gyr cu tatăl

meu, în noaptea morţii lui Şerban Bascovici. Unul cîte unul, generaţia mea se duce...

E[ugen] Barbu mi-a trimis articolele lui Sorin Alexandrescu. Dacă a mai apărut şi altceva în *Luceafărul* şi se întîmplă să păstrezi textul, şi dacă nu e prea mare oboseală, te rog trimite-mi.

Pentru a simplifica lucrurile, voi face o fotocopie după articolul lui D. C. Amzăr şi o voi trimite împreună cu o fotografie a mea.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în revista *Lumină lină — Gracious Light*, an VII, nr. 1, ianuarie–martie 2002, p. 28.

VII

Ascona

25 august 1968

[Stimate Domnule Alexe,]

Mulţumiri pentru scrisoare. N-am găsit articolul lui [D. C.] Amzăr în biblioteca mea de la Chicago. Îl voi căuta la Paris şi-l voi trimite. Voi citi cu mare interes în noiembrie, la reîntoarcere, *Antologia basmului cult*. Îţi mulţumesc — şi te rog mulţumeşte autorului.

Cu bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în revista *Lumină lină — Gracious Light*, an VII, nr. 1, ianuarie–martie 2002, p. 28.

VIII

26 august 1971

Stimate Domnule Alexe,

Vă cer iertare că răspund atît de tîrziu scrisorii D-voastră din 12 iulie, dar după întoarcerea mea de la Albion am avut enorm de lucru — şi numai un sfert din puterea mea de muncă de altă-

dată (să sperăm că situaţia se va îmbunătăţi!...) Nu răspund direct P.F. Patriarhului Iustinian, pentru că nu vreau să mîhnesc un om care mi-a arătat o sinceră simpatie. Dar va înţelege că nu pot vizita ţara unde m-am născut şi a cărei limbă o vorbesc şi o scriu într-un moment cînd numele meu nu mai poate apărea nici la bibliografii („momentul“ ţine cam de mult — de prin 1969–[19]70). Acelaşi răspuns l-am dat şi ambasadorului României la Washington, d. Cornel Bogdan, cînd mi-a comunicat invitaţia Academiei Române de a deveni membru corespondent. Cum aş putea accepta o asemenea „recompensă academică“ într-o cultură (*a mea!*) în care numele meu este suprimat chiar în articole consacrate altor scriitori contemporani? Ce fel de „academician“ — fără cărţi accesibile în biblioteci? Nu-ţi vine să plîngi de milă neamului care te-a zămislit, aflînd (cum am aflat de curînd) că slaviştii mă citesc în polonă, pentru că *Traktat o historii religii* şi *Sacrum-rit-Historie* pot fi aduse în ţară, în orice cantitate, în timp ce originalele (în limba franceză) sînt *sekretiert*[1] în biblioteci?

Ar mai fi multe altele de adăugat, dar la ce bun?

Plec în cîteva zile la Paris, unde voi rămîne pînă la 10 oct[ombrie] (4, place Charles Dullin, Paris 18^{e}). Voi afla acolo dacă Ion Cuşa v-a trimis *Noaptea de Sînziene* I. Dacă nu, îl voi ruga să v-o expedieze cît de curînd.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în revista *Lumină lină — Gracious Light*, an VII, nr. 1, ianuarie–martie 2002, p. 29.

---

[1] Trecute la fondul secret (*lb. germ.*) (*n. ed.*).

CĂTRE MONSENIORUL OCTAVIAN BÂRLEA*

1954

Aţi avut bunăvoinţa, Monseniore, să-mi cereţi şi prinosul meu la comemorarea Şcolilor de la Blaj, pe care o sărbătoriţi astă-seară. V-aţi gîndit, fără îndoială, că orice scriitor român, oricît ar fi el de

umil, se naşte cu o mare datorie de recunoştinţă faţă de Inochentie Micu, întemeietorul Şcolilor. Cît este de mare datoria aceasta, au spus-o — aşa cum ei ştiau s-o spună — toţi luceferii culturii şi literaturii româneşti. Ar fi prea cutezător din parte-mi să mai adaug ceva. Făclia aprinsă la Blaj acum două sute de ani n-a mai putut fi stinsă de atunci — şi nici nu se va stinge vreodată. Episcopul Inochentie Micu n-a trecut-o numai în mîinile vrednicului său urmaş, Petru Pavel Aron; el a încredinţat-o sutelor şi miilor de tineri ardeleni care au învăţat de-atunci în Şcolile Blajului. O dată trezită conştiinţa latinităţii noastre, nimeni şi nimic n-a mai putut-o nimici; de generaţii, ea face parte din însăşi conştiinţa noastră de români. Limba, literatura şi cultura românească modernă poartă pecetia făurită de Blaj — cu cîte lacrimi, cu cît sînge şi cu cît geniu, o ştie numai istoricul care şi-a închinat viaţa cercetînd această epocă eroică.

Asemenea creaţii spirituale n-au moarte, căci ele s-au identificat cu însuşi geniul neamului care le-a dat naştere.

Îngăduiţi deci, Monseniore, unui scriitor născut din mamă olteancă şi tată moldovean să-şi revendice şi această tradiţie fundată de Episcopul Inochentie Micu, la Blaj, acum două sute de ani. Nu cred că e nevoie să mai adaug ceva.

Apud volumul multiplicat *Omagiul şcolilor din Blaj, 1875–1954*, Paris, 1955, p. 248.

* Monseniorul Octavian Bârlea (n. 1913) desfăşoară o amplă activitate religioasă şi culturală în Franţa, Austria şi Germania. Şeful Secţiei române la Postul de radio Vatican. În Statele Unite ale Americii, pune bazele Academiei Româno-Americane (1975).

CĂTRE ION BRAD*

Chicago
5 mai 1970

Stimate Domnule Ion Brad,

Iertaţi-mi, vă rog, întîrzierea cu care vă mulţumesc pentru preţiosul dar, *Romania antiqua*, şi pentru *primul* exemplar din *Mai-*

treyi, pe care mi l-aţi trimis din New York. Aş fi vrut să vă răspund, mulţumindu-vă pe pagina de gardă a celeilalte cărţi, *La Ţigănci şi alte povestiri*, tipărită încă din septembrie (sora mea mi-a adus, astă-toamnă, la Paris un exemplar), dar a cărei apariţie se tot amînă. Mi-e teamă că acest volum de proze fantastice nu va mai apărea, pentru motive care-mi scapă, dar care, îmi place să cred, nu reprezintă gîndul sau voinţa celor care au „înălţat cetăţile şi nebănuitele vetre ale acestui popor"[1].

Îmi pare rău că tinerele generaţii nu vor avea posibilitatea de a mă citi, dar cum, în pofida faptului că de un sfert de veac am scris în alte limbi, eu am rămas ce am fost: scriitor român, nu-mi pierd răbdarea şi-mi văd înainte de treabă. Aşa că veţi primi de la Payot ultima mea carte: *De Zalmoxis à Gengis Khan*, pe a cărei copertă veţi recunoaşte pecetia noastră cea vie, *Decebalus per Scorilo*.

Cu cele mai bune sentimente, al D-voastră,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în volumul Ion Brad, Monica Anton, *Monologuri paralele*, Editura Curtea Veche, 1999, p. 133.

* Ion Brad (n. 1929), poet, prozator şi eseist. Conducător al unor reviste literare, ambasador al României la Atena (1973–1982), director al Teatrului Constantin Nottara (1984–1990). Volume principale. Poezie: *Cu sufletul deschis*, *Cântecele pământului natal*, *Ora întrebărilor*, *Cartea zodiilor*, *Vase de Tanagra* etc. Proză: *Descoperirea familiei*, *Raiul răspopiţilor*, *Muntele catîrilor*, *Proces în recurs* etc.

[1] Citat dintr-o poezie de Ion Brad.

CĂTRE GERALD C. BRAUER

45, rue du Val d'Or
Saint-Cloud (S. et O.)
July 13, 1956

Dean Gerald C. Brauer,
The Federated Theological Faculty
The University of Chicago
Office of the Dean

Dear Professor Brauer,

Thank you for your letter of July 6 and the sending of the annexed forms. I hope I have completed them correctly. I am very glad to meet you in Chicago end of September.

Sincerely yours,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

13 iulie 1956

Stimate Profesore Brauer,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea din 6 iulie şi pentru că mi-aţi trimis formularele. Cred că le-am completat corect. Mă bucur că am să vă întîlnesc la Chicago la sfîrşitul lunii septembrie.

Cu sinceritate, al D-voastră,

Mircea Eliade

CĂTRE MARCEL BRION

I

[le] 5 septembre 1951

De retour à Paris, je trouve votre aimable lettre du 17 août et je m'empresse de vous en remercier. Vous savez combien je me sens proche de votre „situation" d'écrivain et d'érudit, et l'intérêt que vous portez à mes écrits me touche, croyez-mois, bien plus que l'adhésion d'un „spécialiste". Je vous remercie d'avance et pour le compte-rendu du *Chamanisme* et pour l'article sur l'ensemble de ma production.

[Mircea Eliade]

Reprodusă de Neagu Djuvara în articolul *Lettres de Mircea Eliade à Marcel Brion*, din volumul *Homo religiosus. Hommage à Mircea Eliade*, 1990, p. 212.

[Traducere]

5 septembrie 1951

Revenit la Paris, găsesc amabila D-voastră scrisoare din 17 august și mă grăbesc să vă mulțumesc. Știți cît de aproape mă simt de „situația" D-voastră de scriitor și de erudit, iar interesul pe care-l purtați scrierilor mele mă mișcă, credeți-mă, mult mai mult decît adeziunea unui „specialist". Vă mulțumesc anticipat și pentru prezentarea lucrării *Chamanisme*, ca și pentru articolul privind ansamblul producției mele.

[Mircea Eliade]

II

[le] 23 septembre 1953

Revenant de Suisse, où j'ai passée plus d'un mois, j'ai trouvé, lu et relu plusieurs fois votre trop aimable lettre du 31 août.

Je ne sais pas si vous pouvez deviner l'importance que j'accorde à vos jugements. Vous êtes aujourd'hui, en France, mon critique le plus précieux — car vous connaissez certains textes de jeunesse que je me suis bien gardé de communiquer à mes maîtres et amis érudits, philosophes et littérateurs. Je suis heureux que ces deux nouvelles vous aient intéressé en tant qu'„exercice paradidactique", pour dire, d'une manière imagée, ce qu'on ne peut pas dire dans des livres techniques. Mais je suis surtout heureux que vous ayez apprécié les implications métaphysiques sur lesquelles, vous devinez pourquoi, je n'ai pas voulu insister. Cette vision cruelle, nihiliste et vaine de l'existence et de l'Histoire je crois qu'elle appartient au Yoga et même à certaine école védântique: c'est la soif désespérée d'abolir le Cosmos et de retrouver l'identité totale d'avant la Création. Heureusement, l'Inde a connu d'autres rêves et d'autres „soifs" encore, mais le désir de *l'Absolu*, c'est à la substance de mes nouvelles qu'il conduit: et il n'y a pas d'autre issue! Je n'ai pas encore pensé à une eventuelle traduction en français. J'aurais préféré qu'on traduise d'autres textes de moi. Mais je laisse ces livres écrits en roumain à leur propre destinée. *Habent sua fata*...[1]

[Mircea Eliade]

Reprodusă de Neagu Djuvara în articolul *Lettres de Mircea Eliade à Marcel Brion*, din volumul *Homo religiosus. Hommages à Mircea Eliade*, 1990, p. 213.

[1] *Habent sua fata libelli* „cărţile îşi au soarta lor" (Terentianus Maurus, *De litteris, syllabis, pedibus et metris*, 258) (*n. ed.*).

[Traducere]

23 septembrie 1953

Revenind din Elveţia, unde am stat peste o lună, am găsit, citit şi recitit de mai multe ori preaamabila D-voastră scrisoare din 31 august. Nu ştiu dacă puteţi ghici importanţa pe care o acord judecăţilor D-voastră. D-voastră sînteţi azi, în Franţa, criticul meu cel mai preţios, căci îmi cunoaşteţi anumite texte de tinereţe pe care m-am ferit să le comunic dascălilor şi prietenilor mei erudiţi, filozofi şi oameni de litere. Sînt fericit că aceste două nuvele v-au trezit interesul ca „exerciţii paradidactice", ca să spun într-un mod

figurat ceea ce nu se poate spune în cărţi cu caracter tehnic. Dar sînt fericit mai cu seamă pentru că aţi apreciat implicaţiile metafizice asupra cărora, bănuiţi de ce, n-am vrut să insist. Această viziune crudă, nihilistă şi deşartă a existenţei şi Istoriei cred că aparţine yoga şi chiar unei anume şcoli vedice: e setea disperată de abolire a Cosmosului şi de regăsire a identităţii totale de dinaintea Creaţiunii. Din fericire, India a mai cunoscut şi alte vise şi alte „sete", dar dorinţa de *Absolut* conduce la substanţa însăşi a nuvelelor mele: şi altă ieşire nu există! Nu m-am gîndit încă la o eventuală traducere în franceză. Aş fi preferat să mi se traducă alte texte. Las însă aceste cărţi scrise în româneşte în voia propriului lor destin. *Habent sua fata*...

III

[le] 10 octobre 1953

Je vous suis très reconnaissant pour votre lettre du 28 septembre. Tout ce que vous me dites à propos de mes nouvelles „yogiques" m'intéresse. Inutile de vous dire combien je vous remercie pour l'article que vous avez l'intention de l'écrire. Je vous disais déjà dans ma lettre: vous êtes l'écrivain français dont je me sens le plus proche; car en plus de votre énorme oeuvre littéraire et philosophique, vous avez cette curiosité universelle qui m'est si chère et grâce à laquelle j'ai trouvé mon plus précieux lecteur.

[Mircea Eliade]

Reprodusă de Neagu Djuvara în articolul *Lettres de Mircea Eliade à Marcel Brion*, din volumul *Homo religiosus. Hommages à Mircea Eliade*, 1990, p. 231.

[Traducere]

10 octombrie 1953

Vă sînt recunoscător pentru scrisoarea din 28 septembrie. Tot ce-mi spuneţi în legătură cu nuvelele mele „yoghice" mă interesează. Inutil să vă spun cît de mult vă mulţumesc pentru articolul pe care intenţionaţi să-l scrieţi. Vă spuneam deja în scrisoare:

sînteţi scriitorul francez de care mă simt cel mai aproape; căci, în plus faţă de enorma D-voastră operă literară şi filozofică, aveţi acea curiozitate universală care-mi este atît de dragă şi datorită căreia mi-am găsit cel mai preţios cititor.

[Mircea Eliade]

CĂTRE FRANCO BOLGIANI

Paris
le 12 septembre 1976

Monsieur et Cher Collègue,

Je vous remercie pour votre lettre du 4 septembre, et je vous suis reconnaissant pour l'intérêt que vous portez à mes recherches. J'ai lu la thèse de M. Roberto Scagno avec sympathie et admiration. Ce qui plus est, j'en été impressionné dans nos conversations par son érudition et par la maturité de son jugement. Sa connaissance du roumain lui a permis, d'une part, de lire mes écrits de jeunesse et une bonne partie de ma production littéraire et, d'autre part, de me situer dans le contexte de la culture roumaine d'entre les deux guerres. Lorsqu'il aura achevé son livre, [il] aura le mérite d'avoir pris en considération l'ensemble de mon œuvre.

En vous remerciant de m'avoir donné l'occasion de connaître votre brillant élève, je vous prie de croire, Cher Collègue, à mes sentiments les plus sincères.

Votre dévoue,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Traducere

Paris, 12 septembrie 1976

Domnule şi Dragă colega,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea D-voastră din 4 septembrie şi vă sînt recunoscător pentru interesul pe care-l arătaţi cercetărilor mele.

Am citit teza Dlui Roberto Scogno cu simpatie şi admiraţie. Mai mult decît atît, am fost impresionat în convorbirile noastre de erudiţie şi maturitatea părerilor sale. Cunoaşterea limbii române i-a permis, pe de o parte, să citească scrierile mele de tinereţe şi o bună parte dintre lucrările mele literare şi, pe de altă parte, să mă situeze în contextul culturii româneşti dintre cele două războaie mondiale. Atrunci cînd îşi va desăvîrşi cartea, va avea meritul de a fi luat în consideraţie ansamblul operei mele.

Mulţumindu-vă de a-mi fi dat ocazia de a cunoaşte strălucitul D-voastră elev, vă rog să credeţi, Dragă Colega, în cele mai sincere sentimente ale mele

Al D-voastră devotat,

Mircea Eliade

CĂTRE ALEXANDRU BUSUIOCEANU

I

Lisabona
29 noiembrie 1942

Iubite Domnule Busuioceanu,

De abia acum, profitînd de amabilitatea Dlui Petrescu, pot să-ţi trimit cele 2 000 [de] pesetas, pentru care încă o dată îţi mulţumesc.

Mă grăbesc (dacă se mai poate spune astfel!) să-ţi comunic textele pe care ar trebui să le traduci D-ta din opera lui [Eugenio] d'Ors [y Rovira]:

1. Fragmente din *Tres horas en el museo del Prado.*

2. Un capitol (sau fragmente) din *L'Art de Goya.*

3. *Idem* din *Baroque* (autorul îţi va pune la dispoziţie un exemplar, deoarece cartea n-a apărut în limba spaniolă).

4. Orice alt text important privitor la istoria artelor (d'Ors mi-a vorbit de un Picasso în l[imba] franceză, tiraj limitat; poate alegi din el).

Te-aş lăsa, de asemenea, pe D-ta să traduci cele şase-şapte poezii pe care ţine atît de mult d'Ors să le publicăm în România! Eu mă pricep prea puţin la traduceri în versuri.

În plus, ar fi magnific dacă te-ai angaja tot D-ta să traduci din *Glosarul catalan*, deoarece eşti mai bine pregătit ca mine. D'Ors sugera să traducem din acesta cam şapte glosse, rămînînd să alegem alte opt-zece din *Nuevo glossario* şi din ultimul glosar în limba franceză.

Mie mi-ar rămîne să traduc textele filozofice, istorice şi literare („ficţiune", biografie romanţată). Am început chiar şi am terminat versiunea românească a studiului despre filozofia stilurilor. Adaug, evident, că eşti cu totul liber de a alege orice carte sau fragment te-ar interesa îndeosebi. De asemenea, întinderea traducerilor rămîne, cum se spune, la deplina D-tale latitudine. După socoteala mea, traducerea textelor indicate mai sus, cu *Glosarul catalan*, ar face, împreună cu prefeţele sau comentariile respective, circa cincizeci-şaizeci de pagini de maşină.

N-ar fi însă exclus să ajungi la o sută–o sută douăzeci, şi atunci eu m-aş mărgini la o sută douăzeci [de] pagini, exclusiv din filozofie şi critica filozofică. Ce spui?!

Soţia mea mă roagă să-ţi transmit sincere salutări.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Direcţia Arhivelor Naţionale, Fond Alexandru Busuioceanu, D. 77, fila 24.

Publicată (în traducere franceză), ca anexă a studiului *Une correspondance inédite autour de la revue* Luceafărul, de Florin Ţurcanu, în volumul *Pouvoirs et mentalités. Textes réunis par Laurenţiu Vlad à la mémoire du Professeur Alexandru Duţu*, Editura Babel, 1999, pp. 205–206

II

Légation Royale de Roumanie
Le secrétaire de presse

Lisabona
3 aprilie 1943

Iubite Domnule Busuioceanu,

Un prieten, istoric al artelor, pe care l-ai cunoscut la noi astă-toamnă, Luis Reis Santos, a cumpărat un tablou care a provocat discu-

ţii la Lisabona. Mulţi pretind că e de Greco, iar Reis Santos se îndoieşte, afirmînd că e de Luis Tristan. Cunoscînd numele D-tale ca un expert „grecoiesc", mă roagă să-ţi transmit această fotocopie şi, de asemeni, să insist ca să-ţi dai cu părerea. Îţi adresează această carte de vizită, în speranţa că-i vei răspunde chiar lui direct[1].

Iartă-mi scrisul, gramatica, stilistica. E un zgomot infernal în legaţie şi vreau să expediez scrisoarea de faţă astăzi, căci deja fotografia aşteaptă pe masa mea de două săptămîni.

Ce faci de Paşti? Eşti la Sevilla? Eu, dac-o vrea Dumnezeu, voi veni pe acolo. În orice caz, trec [pe] la Madrid să-mi conduc nevasta spre ţară.

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale devotat,

Mircea Eliade

Originalul la Direcţia Arhivelor Naţionale, Fond Alexandru Busuioceanu

Publicată de Liliana Corobca în *Jurnalul literar*, serie nouă, an XIV, nr. 7–12, aprilie–mai–iunie 2003, p. 14

---

[1] Scrisoarea e însoţită de cartea de vizită a lui Luis Reis Santos şi de o fotografie a unui tablou reprezentîndu-l pe Isus Cristos neînsufleţit (sau adormit), într-o peşteră, alături de două personaje extrem de dezagreabile, probabil îngeri (în semiîntunericul peşterii, desluşim cu mare greutate nişte aripi). Unul sărută pios mîna personajului mort, celălalt — cu degete neverosimil de lungi şi ascuţite, cu mîna dreaptă asemănătoare unui picior de găină — stă cu braţele desfăcute, aplecat spre cel mort cu nelinişte şi îngrijorare. La căpătîiul mortului, se află o lumînare (sau două, nu e clar). Pe versoul fotografiei, cineva (probabil, Santos) a formulat cu creionul o întrebare laconică: „Luis Tristan?" (*nota L. C.*)

III

Légation Royale de Roumanie
Le conseilleur culturel

Lis[a]bo[n]a
10 martie 1944

Iubite Dle Busuioceanu,

Îţi trimit un exemplar din traducerea portugheză a cărţii lui M[a]eterlin[c]k. Îţi scriu în grabă, pentru că nevastă-mea suferă de două săptămîni [de] un atac teribil de sciatică. Rezultat al climei paradiziace portugheze!

A apărut ceva despre *Los Rumanos* în presa portugheză? Cum merg celelalte lucrări?

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale,

Mircea Eliade

Originalul la Direcţia Arhivelor Naţionale, Fond Alexandru Busuioceanu

Publicată de Liliana Corobca în *Jurnalul literar*, serie nouă, an XIV, nr. 7–12, aprilie–mai–iunie 2003, p. 14

IV

Légation Royale de Roumanie
Le conseilleur culturel

Lisabona
19 iunie 1944

Iubite Domnule Busuioceanu,

Mulţumiri pentru rîndurile trimise. Am expediat lucrările celor în drept. Conto îţi va scrie. Alătur şi o *Sereia Nepa*.

Din nefericire, soţia mea e tot în pat, şi tot rău. Săptămîna trecută, i-a fost chiar extrem de rău. Dacă voi vedea că nu se îndreaptă, ne vom repezi amîndoi în ţara nemţească, să vedem dacă nu-i găsim un leac.

Iartă-mă că-ţi scriu în grabă. Să ne vedem pe curînd, sănătoşi.

Al D-tale cu cele mai bune sentimente,

Mircea Eliade

Originalul la Direcţia Arhivelor Naţionale, Fond Alexandru Busuioceanu

Publicată de Liliana Corobca în *Jurnalul literar*, serie nouă, an XIV, nr. 7–12, aprilie–mai–iunie 2003, p. 14

V

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

6 iulie 1948

Iubite Domnule Busuioceanu,

Multe mulţumiri pentru *Poemas pateticos*. Cîtă bucurie să descoperi un mare poet român într-o atît de admirabilă castiliană! Te felicit — şi la mai mare.

Eu nu-ţi trimit încă nimic din lucrările mele, căci chiar şi ultima apărută (*Techniques du Yoga*, NRF, 1948) e tot de specialitate. Dar în curînd sper să public şi ceva mai substanţial.

Pînă atunci, te rog să ne trimiţi D-ta un text pentru revista pe care o scoatem Herescu, Cioran şi cu mine. Revistă de cultură panromânească în sensul scrisorii mele precedente. Sub pseudonim sau semnătură, cum vrei. Şi orice text vrei.

Cu mulţumiri anticipate, al D-tale cu cele mai bune sentimente,

Mircea Eliade

Direcţia Arhivelor Naţionale, Fond Alexandru Busuioceanu, D 82, fila 130

Publicată (în traducere franceză), ca anexă a studiului *Une correspondance inédite autour de la revue* Luceafărul, de Florin Ţurcanu, în volumul *Pouvoirs et mentalités. Textes réunis par Laurenţiu Vlad à la mémoire du Professeur Alexandru Duţu*, Editura Babel, 1999, pp. 206

VI

Hôtel de Suède
30, rue Vaneau
Paris 7e

4 august 1948

Stimate Domnule Busuioceanu,

[Nicolae I.] Herescu, sosind la Paris cu trenul direct, îţi scriu ca să te rog să ne trimiţi prin poştă manuscrisele pentru revistă. În plus, te rugăm să ne dai o notiţă cuprinzînd activitatea D-tale ştiinţifico-culturală după 1945: conferinţe, comunicări la societăţi savante, publicaţii etc. Revista va ţine o evidenţă a activităţii culturale româneşti peste hotare.

Nu ştiu dacă te vei supăra sau nu, dar te rog să-mi comunici adresa lui A[ron] Cotruş, ca să-l invit la colaborare. Sîntem obligaţi şi de evenimente, şi de destinul personal să colaborăm toţi scriitorii români — dînd astfel un exemplu oamenilor politici. Cu toată prietenia,

Mircea Eliade

Direcţia Arhivelor Naţionale, Fond Alexandru Busuioceanu, D. 82, fila 86

Publicată (în traducere franceză), ca anexă a studiului *Une correspondance inédite autour de la revue* Luceafărul, de Florin Ţurcanu, în volumul *Pouvoirs et mentalités. Textes réunis par Laurenţiu Vlad à la mémoire du Professeur Alexandru Duţu*, Editura Babel, 1999, pp. 207

VII

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

6 septembre 1948

Stimate şi iubite Domnule Busuioceanu,

Mulţumiri pentru tot! Mulţumiri în primul rînd pentru excelentul *Literatură şi destin*, admirabilă sinteză şi îndrăzneaţă valorificare a tradiţiilor noastre. Am citit aceste pagini cu o încîntare crescîndă şi îţi mulţumesc — nu în numele revistei, pentru că revista este a noastră, a tuturor, ci în numele acelor sute şi mii de cititori risipiţi în cele două Americi, cărora le vei revela o parte

din propria lor ființă. Voi încerca să modific paginația, astfel ca acest eseu să treacă, așa cum se cuvine, în fruntea revistei. Vei găsi în articolașul meu *Două tradiții spirituale românești* (idei dintr-o conferință la „Mihai Eminescu", 7 iunie 1948) unele puncte de vedere comune. Iată cum se prezintă sumarul n[umă]rului 1 (citat la întîmplare): *Amintiri despre Titu Maiorescu* de Const[antin] Antoniade; *Poeme*, [Nicolae I.] Herescu; fragment de roman de Mihail Fărcășanu; o nuvelă a mea; *Fragmente* de Emil Cioran; un poem de Constantin Virgil Gheorghiu; traducerea a două poeme de Ana de Noailles; *Confluențe* de... [pseudonim]; cronică de Lucian Bădescu [pseudonim] și eu. Pseudonimele le păstrez pentru securitatea autorilor. Herescu îi cunoaște. (Dintr-o imprudență — de care nu sînt vinovat —, am ratat posibilitatea de a primi colaborări din țară, chiar de la cei mari. Acum ne luăm măsurile...)

Am primit și a doua scrisoare cu poemele lui Vintilă Horia. Încă n-am primit scrisoarea d-tale cu notița activității culturale. O aștept pe diseară.

Pe Vintilă Horia îl cunosc și îl apreciez. I-am scris, de altfel, zilele trecute la Buenos Aires. Poeziile sînt acceptabile fără a fi mai mult decît atît. Băiatul are multe talente, dar mai puțin pe acel al poeziei. În orice caz, *este* un scriitor și îi vom publica poemele, dacă și Herescu (pe care-l văd în cîteva ceasuri) va fi de acord. Știu că amicul Herescu făcea unele rezerve nu față de talentul lui V[intilă] H[oria], nici față de „naționalismul" lui; dar auzise că V. H[oria] fusese condamnat pentru că vorbise la radio într-un fel cam nazist. Îi voi arăta scrisoarea D-tale și voi cita și informațiile dnei Perlea (care este aici) și-l voi convinge.

Îți spun toate acestea, ca să vezi cum lucrăm. Nu decide niciodată unul singur din noi. Ne sfătuim, ne punem de acord etc. Îmi pare foarte rău că D-ta n-ai putut veni astă-vară la Paris. Am fi avut prilejul să discutăm pe îndelete și să schimbăm păreri. Sper că punctul de vedere la care am ajuns va conveni tuturor. Mai așteptăm articole de la Bazil Munteanu și [Dimitrie] Ciotori. Caut pe [Teodor] Scorțescu (proză) și pe [Constantin] Brăiloiu (critică, poem). Dacă mai știi de alți scriitori, trimite-ne adresa.

Mulțumindu-ți încă o dată, te rog să crezi în cele mai bune sentimente ale lui

Mircea Eliade

Direcţia Arhivelor Naţionale, Fond Alexandru Busuioceanu, D. 82, filele 48–49

Publicată (în traducere franceză), ca anexă a studiului *Une correspondance inédite autour de la revue* Luceafărul, de Florin Ţurcanu, în volumul *Pouvoirs et mentalités. Textes réunis par Laurenţiu Vlad à la mémoire du Professeur Alexandru Duţu*, Editura Babel, 1999, pp. 207–208

VIII

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

3 decembrie 1948

Iubite Domnule Busuioceanu,

Multe mulţumiri pentru scrisoarea D-tale şi revistele trimise. Am regăsit cu bucurie pe eseistul adolescenţei mele în proza din *Insula*. Şi am admirat cu cîtă personală fermitate mînuieşti şi această limbă, după ce admirasem astă-vară stăpînirea limbii poetice spaniole. Nu-ţi pot spune cît mă bucur văzîndu-te în avant-garda culturii hispanice, aducînd cu D-ta ceea ce este european şi românesc în sufletele noastre. Aştept cu nerăbdare apariţia cărţii despre literatura română.

Eu îţi voi trimite zilele acestea cîteva reviste la care am colaborat (afară de cele tehnice). Săptămîna viitoare, apare la Payot *Traité d'histoire des religions*.

Luceafărul. Revista scriitorilor români în exil s-a tras deja şi aşteptăm exemplarele. Te-ai gîndit să ne dai ceva pentru numărul următor, care ar trebui să apară în februarie? Primul număr are 126 [de] pagini, dar a costat atît de mult, încît sîntem nevoiţi să ne fixăm la 80 de pagini trimestrial. Poate ne dai un eseu sau „ceva" versuri.

De cîteva zile, încep să respir. Contractul pe cinci luni cu UNESCO (= [Secţia] Asociaţia Internaţională a Societăţilor Asiatice) a luat sfîrşit şi mă pregătesc să-mi vin în fire. Din iulie, n-am mai avut o zi de odihnă. Asta înseamnă să fii sărac, să accepţi orice angajament ca să poţi trăi!...

Cu mulţumiri şi cele mai alese sentimente de admiraţie şi prietenie, al dumitale,

Mircea Eliade

Direcţia Arhivelor Naţionale, Fond Alexandru Busuioceanu, D. 83, fila 158

Publicată (în traducere franceză), ca anexă a studiului *Une correspondance inédite autour de la revue* Luceafărul, de Florin Ţurcanu, în volumul *Pouvoirs et mentalités. Textes réunis par Laurenţiu Vlad à la mémoire du Professeur Alexandru Duţu*, Editura Babel, 1999, pp. 215–216

IX

Paris

28 februarie 1950

Dragă Domnule Busuioceanu,

Iartă-mă că-ţi răspund cu mare întîrziere. Am avut şi eu o perioadă proastă, gripat şi surmenat. Te felicit din inimă pentru *Innominata Luz*! Admirabilă! Chiar în traducerea lui Gh. C., lumina răzbate — ...nenumită! Sînt pur şi simplu cucerit. Şi mă bucur că poezia D-tale e atît de apreciată în Spania.

Vom publica traducerile îndată ce vom putea scoate *Luceafărul*. Dar, deocamdată, nu sînt bani. Generalul R. nu mai are. Alţii, care au, nu dau. M-am adresat lui C[onstantin] V[irgil] Gheorghiu, implorîndu-l să ne ajute să omagiem pe Eminescu. Mi-a răspuns că o face „atunci cînd va avea posibilitatea“. Încep să înţeleg că milionarii numesc „posibilităţi“ veniturile miliardarilor!... Stăm cu revista gata — şi-aşteptăm! Oricît — e dulce şi frumoasă Rezistenţa noastră!...

Soţia mea îţi trimite bune salutări.

Al d-tale cu întreaga prietenie,

Mircea Eliade

Originalul la Direcţia Arhivelor Naţionale, Fond Alexandru Busuioceanu

Publicată de Liliana Corobca în *Jurnalul literar*, serie nouă, an XIV, nr. 7–12, aprilie–mai–iunie 2003, p. 14

CĂTRE SEYMOUR CAIN

I

January 10, 1983

Dr. Seymour Cain
2845 Arnoldson Avenue
San Diego, California

Dear Mr. Cain,

I am writing to thank you for the article you sent me on January 1st. Because of my poor eyesight, I am reading it very slowly — about one page each day. My cataracts limit my reading to about two hours a day, and my rheumatoid arthritis does the same for my writing... In any case, I hope to finish your article sometime next week.

Yours sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

10 ianuarie 1983

Stimate Domnule Cain,

Vă scriu pentru a vă mulţumi pentru articolul pe care mi l-aţi trimis pe 1 ianuarie. Din cauza problemelor mele de vedere, l-am parcurs foarte încet — cam o pagină pe zi. Cataracta pe care o am îmi limitează posibilitatea de a citi la două ore zilnic, şi la fel se întîmplă şi cu scrisul din cauza artritei reumatice... Oricum, sper să pot termina de citit articolul dumneavoastră pînă săptămîna viitoare.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

II

April 27, 1983

Mr. Seymour Cain
2845 Arnoldson Avenue
San Diego, California

Dear Seymour,

Thank you for your letter of April 6th. As far as my health is concerned, I would like to think that I am feeling better.

Regarding Saul Bellow's *The Dean's December*, my wife and I enjoyed it very much. We are very good friends of his — in fact, it was at our house that he met his present wife.

I have known Sebastian's brother well for the past fifty years, and see him each year in Paris: he still does not wish to publish his brother's memoirs.

I wish you good health as well. I intend to consult my ophthalmologist in Paris about the possibilities of an operation similar to yours.

Yours sincerely,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[Traducere]

27 aprilie 1983

Dragă Seymour,

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea din 6 aprilie. În ceea ce priveşte starea sănătăţii mele, vreau să cred că s-a îmbunătăţit.

Referitor la cartea lui Saul Bellow *The Dean's December*, eu şi soţia mea am îndrăgit-o foarte mult. Sîntem foarte buni prieteni cu el — de fapt şi-a cunoscut soţia în casa noastră.

Pe fratele lui Sebastian îl cunosc bine de cincizeci de ani şi îl întîlnesc în fiecare an la Paris: încă nu vrea să publice memoriile fratelui său.

Îţi doresc sănătate. Voi merge să consult un oftalmolog la Paris, pentru a vedea care sînt posibilităţile unei intervenţii similare cu a ta.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

CĂTRE ION CARAION

I

4 iunie 1969

Stimate domnule Caraion,

Iartă-mă, te rog, că răspund atît de tîrziu scrisorii d-tale din 1 mai. Eram încă în Argentina cînd a sosit — din nefericire, singură, fără *Necunoscutul ferestrelor*, volum pe care îl aştept suspinînd. Îmi ajung foarte multe cărţi din ţară, dar unele dintre ele după două sau chiar trei luni de la expediţie.

Mi-a părut rău că nu ne-am întîlnit, anul trecut, la Paris. Ne petrecem vara în Europa, dar la Paris sîntem întotdeauna între 1 septembrie şi 10-15 octombrie. Poate ne întîlnim anul acesta...

Am căutat, sfătuit de colegi de-ai mei, cele mai bune şi mai recente antologii ale poeziei americane moderne. Îndată ce librarul le va avea (în cîteva zile, mi-a făgăduit), vi le voi expedia, volum cu volum, dar cu avionul.

Primesc dintre reviste *Viaţa românească* şi *România literară* şi *Steaua*. Mi-aţi putea trimite *Contemporanul* sau orice altă publicaţie literară periodică pe care o socotiţi utilă.

Cu cele mai sincere sentimente, al d-tale,

Mircea Eliade

Publicată de Nicolae Ţone în *Manuscriptum*, an XXX, nr. 1–4 (118–121), 2000, p. 52

II

Paris
13 septembrie 1969

Dragă Domnule Caraion,

Mulţumiri pentru scrisoarea din 1 august, retransmisă la Chicago. După cîte îmi amintesc, vă scrisesem îndată după primirea impresionantului *opus*. Abia am apucat să citesc cîteva poeme (de fapt, destul de multe, poate vreo douăzeci-douăzeci şi cinci, dar, în faţa acestei piramide, proporţiile şi numerele sînt telescopate...), cînd a trebuit să plec la Roma. Dar *Necunoscutul ferestrelor* mă va ajuta, desigur, să trec încă o iarnă grea la Middlenist.

Mă bucur că v-au parvenit antologiile — şi vă mulţumesc pentru *Secolul 20* şi *Contemporanul* (revista pe care o apreciez cu atît mai mult cu cît şi-a făcut un „punct de onoare“ — cum se spunea pe vremuri, la Braşov — să nu-mi tipărească niciodată numele). Regret că nu pot scrie textul despre *Perspectivele poeziei în lumea modernă* — căci, dacă iubesc poezia, sînt departe de a o putea judeca.

Vă aşteptăm cu toţii la Paris, în octombrie. Nu mă îndoiesc că Pierre Emmanuel va putea aranja bursa despre care vorbiţi. După cum ştiţi, e un mare admirator al adevăraţilor poeţi.

Al D-voastră cu toată dragostea,

Mircea Eliade

Publicată de Nicolae Ţone în *Manuscriptum*, an XXX, 2000, nr. 1–4 (118–121), p. 54

CĂTRE NICU CARANICA

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

28 februarie 1950

Stimate Domnule Caranica,

Am primit chiar acum scrisoarea D-tale şi-ţi răspund pe loc, pentru că voi pleca în curînd din Paris (la sfîrşitul lui martie, voi

fi la Roma pentru două conferinţe) şi vreau să văd ce s-ar putea face înainte de plecarea mea. Nu cred că e nevoie de viză prealabilă pentru a ajunge în Franța — căci vizele se dau greu. E mai bine să faci ce au făcut foarte mulţi refugiaţi români din Italia ([pe] unii i-am întîlnit chiar eu la Roma în septembrie), care au venit clandestin în Franța şi apoi s-au aranjat prin Caraman şi I[nternational] R[efugee] O[rganization]. Este probabil că, o dată ajuns aici, te vei descurca. Titlurile pe care le ai îţi vor fi de folos. În orice caz, ştiu că o seamă de tineri refugiaţi au obţinut 8 000 [de] fr[anci] lunar de la Entraide Universitaire. E puţin — dar nu se moare de foame! Pe loc, vei mai găsi şi alte posibilităţi. Iar dacă ţii totuşi să soseşti în Franţa cu viză, adresează-te „Caraman"-ului şi direct dnei Brăescu (171, rue de l'Université, Paris 7ᵉ), citîndu-mă pe mine şi pe Vina ca „garanţi" (şi poate chiar pe alţii). Scrie, în orice caz, acestei doamne — căci de ea tot vei avea nevoie cînd vei sosi. Am auzit însă că Franța dă, oficial, destul de greu vizele de intrare pentru refugiații din Est. În schimb, îi tolerează dacă intră clandestin. Ştiu că vin mereu români refugiaţi din Italia. Trăind izolat, n-aş putea să-ţi dau mai multe indicaţii.

Sînt perfect de acord cu D-ta asupra celor scrise referitor la limba şi creaţia românească. Noi, care trăim departe de inima ţării, sîntem ursiţi să ne uscăm. Am simţit de mult asta... *Luceafărul* zace din lipsă de fonduri. Primele două numere au fost tipărite cu ajutorul generalului [Nicolae] Rădescu. Acum, acesta nu mai are bani — şi alţi români nu dau... *Adio libertății* este scris de un mare şi cunoscut poet din ţară. Voi preda scrisoarea trimisă mie lui Vuia. Dacă i-ai trimis ceva pe adresa *Luceafărului*, va întîrzia mult! Ar fi bine să-i scrii din nou. El ar putea să-ţi dea indicaţii mai precise.

În speranţa că vei reuşi să vii, te rog să crezi în cele mai bune sentimente ale mele,

Mircea Eliade

Publicată de destinatar în *Vatra* nr. 2–3, februarie–martie 2001, p. 156

CĂTRE MATEI CĂLINESCU*

I

15 no[iembrie] 1978

Dragă Matei,

Ţi-am trimis ieri, recomandat, un pachet cu *Lumina* [*ce se stinge*] şi *Iphigenia*. (Sînt foarte curios să aflu dacă vei reuşi să citeşti *Lumina*... pînă la sfîrşit. Mie mi s-a părut ilizibilă.) Încă nu ţi-am expediat *Tinereţe fără de tinereţe* (titlul e provizoriu) pentru că nu dispun decît de un singur exemplar corectat; trebuie ori să-l reproduc, ori să corectez unul dintre vechile xeroxuri (dacă le voi mai găsi). În orice caz, vei primi textul îndată ce ne întoarcem de la New Orleans (săptămîna viitoare).

Dacă n-aş fi avut atîtea „ceremonii" şi „interviuri", aş fi putut termina în sept[embrie]–10 oct[ombrie] micul roman fantastic început astă-vară (din care am scris o sută şaizeci [de] pagini mari; mai am încă vreo patruzeci-cincizeci).

Între altele, am fost trei zile la Stockholm; am locuit la Reni; era şi Goma. Apoi, alte trei zile la Frankfurt, cu Chr[istinel], invitaţi de Dr. [Siegfried] Unseld, directorul Editurii Suhrkamp şi Insel. (Lui voiam să-i ofer *Fales of Modernity*). Este curios că primele succese literare („literatură fantastică") le-am avut în Germania. Unseld vrea să publice acum şi restul scrierilor literare (deocamdată, a apărut doar *Maitreyi*, într-o nouă traducere). Dar nu ştiu dacă va plăcea ca *Mîntuleasa* şi celelalte.

Tare aş vrea să ne reîntîlnim, să stăm de vorbă mai pe îndelete.

Noi plănuim să mergem în vacanţa de Crăciun în Guatemala cu soţii Paul Ricœur. Dar nu ştiu dacă planul mai este actual. În acest caz, vom petrece cîteva zile la New York.

Vă îmbrăţişăm pe toţi cu vechea prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

* Matei Călinescu (n. 1934) critic şi istoric literar, stabilit în 1973 în Statele Unite ale Americii, unde funcţionează ca profesor la Universitatea din Bloomington, Indiana. Opera: *Titanul şi geniul în poezia lui Eminescu*, *Clasicismul european*, *Five Faces of Modernity* etc. Este autorul unor ediţii şi studii despre Mircea Eliade.

II

17 martie 1979

Dragă Matei,

Cele mai sincere mulţumiri pentru scrisoarea D-tale din 14 martie[1]! Am citit-o de două ori şi o voi reciti a treia şi a patra oară după ce voi reciti *Nouăsprezece trandafiri*. Mi-e teamă că cel puţin unele dintre observaţiile D-tale critice sînt justificate, că va trebui deci să „lucrez“ anumite capitole din ultima parte. (Impresia mea, la ultima lectură era, dimpotrivă, că acţiunea tînjeşte...) Vom mai sta de vorbă (şi chiar la telefon, în aşteptarea apropiatei întîlniri, aici, la Chicago) despre părţile reuşite (Spectacol etc.) pe care le-ai apreciat atît de just. Deocamdată, am să încerc să lămuresc (mai precis, să-ţi spun *de ce* am făcut aşa *cum* am făcut) cîteva „teme“ şi „prezentări“.

1. Ai dreptate spunînd că situaţia lui Pandele este *ireală* p[en]t[ru] oricine cunoaşte România „socialistă“. (În paranteză, şi comportamentul agenţilor faţă de Fărîmă era ireal; nici o urmă de teroare; Securitatea se comportă, *de la început*, ca într-un pension de domnişoare pe vremuri.) Dar, pînă la apariţia „tinerilor căsătoriţi“, Pandele era un privilegiat, indiferent la ce se petrecea în jurul lui — un fel de Sadoveanu sau Ralea sau I.D. Suchianu. Singurul lucru care-l interesa erau aventurile lui amoroase. Apoi, datorită lui Ieronim, se bucură de „înalta protecţie“ a Numărului Doi. Dar există şi riscul (pentru el, pentru Ieronim etc.) să-şi piardă „poziţia“, îndată ce va cădea Numărul Doi... În sfîrşit, A.D.P. nu e cu totul „în nori“; îşi ia măsuri de precauţie etc. (îşi ascunde volumul — în corectură — de *Teatru*).

2. Ieronim nu e un dublet al lui A.D.P. Dimpotrivă (cf. *Uniforme de general, Incognito la Buchenwald*), A.D.P. învaţă de la Ieronim să nu repete greşeala lui Brâncuşi ca să-şi „lase în urmă“ opera — şi să se reînnoiască *existenţial* şi ca artist.

3. Călătoria lui Eusebiu în India trebuia să „elibereze scena“ (str[ada] Fîntînelor) pentru vreo două luni (ca să se poată afla, prin teroarea Ecaterinei, efectele „spectacolului“, *i.e.* posibilităţile de totală, magică metamorfoză ale actorilor). Am ales India (în loc, bunăoară, de Statele Unite), pentru că acest voiaj, care ar fi trebuit să pară bucureştenilor senzaţional, nu are, pe loc, nici o consecinţă, Eusebiu devenind suspect aproape imediat după întoarcere. (Dar episodul „India“ nu e esenţial. După recitire, voi vedea dacă nu-l pot înlocui cu altceva. Important e un singur lucru: *absenţa* secretarului.)

4. Şi acum, ca să „intrăm în subiect“. Cioran îmi spunea într-o zi că „optimismul“ meu e rezultatul direct al unei deznădejdi atît de cumplite, încît, prin comparaţie, „pesimismul“ lui i se pare „apă de roze“. Nu ştiu în ce măsură are dreptate. Dar, ca toţi românii conştienţi de destinul României, mi-am găsit şi eu modelul şi consolarea în *Mioriţa*: singurul răspuns pe care-l putem da nenorocului (= „Istoriei“) este răspunsul Ciobanului: el vorbeşte de Nuntă Cosmică, noi *creăm*, în ciuda condamnării la moarte, şi creăm cu o încredere în viitor şi la o scară mondială (Hasdeu, Iorga, Blaga, G. Călinescu etc.), de parcă am fi moştenitorii Imperiului Britanic...

Acum, ce ni se pare evident este că, aşa cum spune Ieronim, dacă vom scăpa incinerării termo-nucleare, întreaga omenire este ameninţată să supravieţuiască în stilul *1984*. Ca şi mine, Ieronim crede că este posibilă o evadare prin tehnicile „spectacolului“ (în fond, de natură „mioritică“). Asta e lecţia pe care o învaţă A.D.P.: decoperă că, scriind un nou fel de *Teatru* (în special piesele 3 şi 4, despre care Eusebiu nu-şi mai aduce aminte nimic!), *reîncepe* o nouă viaţă şi *începe* o nouă creaţie.

5. Dar, de aici înainte, lucrurile se complică. „Anamneza“ lui reuşeşte atît de miraculos, încît modul lui de a exista în lume e radical schimbat (cf. legendele yoghinilor, magicienilor etc., care „se fac nevăzuţi“, adică devin irecognoscibili). „Miracolul“ este

că o asemenea metamorfoză are loc nu în Himalaya sau la muntele Athos, ci într-o societate de tip R.S.R.

6. Dacă te-a dezamăgit finalul, este foarte grav, *i.e.* povestirea e ratată. Voi verifica la relectură. Evident, cei trei trebuiau să dea un semn că *sînt* în viaţă. La început, credeam că singurul semn va fi buchetul — şi biletul — trimis de ziua nunţii lui Eusebiu. Dar, scriind, mi s-a părut că ar fi bine să repet mesajul. La al treilea buchet, Eusebiu descoperă că Ecaterina avea dreptate: *ei* (*i.e.* trupa lui Ieronim) sînt irecognoscibili. Deci nu numai A.D.P. Niculina şi Vladimir „s-au făcut nevăzuţi" — ci şi alţii... Într-un stat dictatorial condus de Numărul Unu, Doi, Trei etc. — *există* deja o „societate invizibilă" şi invulnerabilă. „Libertatea absolută" este deci posibilă de pe acum.

7. În ceea ce priveşte pe Albini, îl cunoşti deja din *Les trois Grâces* (unde cititorul descoperă că, în tinereţe, a fost şi el poet...). Evident, Albini este imposibil în R.S.R., dar poate fi acceptat într-o povestire în care o sanie cu patru oameni pătrunde într-o pădure distrusă cu douăzeci şi cinci de ani înainte. Albini este un fel de „Mare Inchizitor"; deşi cunoaşte gnosticismul, e un fanatic al „Instituţiei..."

Mai sînt şi altele de discutat, şi o vom face la prima întîlnire. Ceea ce mă cam tulbură este faptul că *Nouăsprezece trandafiri* este ori prea lungă, ori prea scurtă pentru numărul „motivelor" pe care le evocă: Orfeu şi Euridice, „Căutarea Tatălui", Spectacolul ca metodă soteriologică într-un stat-închisoare etc.

Singura mea speranţă, deocamdată, este eventuala completare printr-una sau mai multe povestiri. Din păcate, ignor încă foarte multe lucruri (bunăoară, ce-a văzut A.D.P. pe fereastră etc.). Dar nu pierd curajul. Cînd am început să scriu, nu ştiam decît un singur lucru: că, într-o zi, cineva (= Vladimir) intră într-o casă şi spune (lui A.D.P.): „Vă rog să mă iertaţi, dar eu sînt copilul D-voastră."

Te îmbrăţişez recunoscător, cu multă prietenie,

Mircea Eliade

Xeroxul în Arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

[1]Iată conţinutul acestei scrisori:

„14 martie 1979

Iubite Domnule Eliade,

O adevărată încîntare, lectura celor *Nouăsprezece trandafiri.* E, fără îndoială, una dintre operele D-voastră cele mai împlinite și n-aș ezita s-o așez alături de *Mîntuleasa*, *La țigănci*, prima jumătate din *Le centenaire* (mă refer la versiunea pe care o cunosc și pe care înțeleg că ați modificat-o), *Pelerina* și alte două, trei lucruri mai recente în „genul scurt". Nu pot să nu fiu uimit de extraordinara D-voastră vitalitate literară din ultimii zece, cincisprezece ani și de substanțiala noutate a scrisului D-voastră de după *Noaptea de Sînziene*, atît de diferit de întreaga D-voastră operă de tinerețe. În studiul despre D-voastră pe care m-am angajat față de mine însumi să-l termin pînă la sfîrșitul anului (universitatea îmi dă înlesnirea unui semestru, cel de toamnă, liber de cursuri), va trebui să discut cele două chipuri ale literaturii D-voastră în două capitole distincte, într-atît îmi apare de mare deosebirea, în ciuda unor naturale continuități și teme comune, între scriitorul tînăr, febril, obsedat de problema autodefinirii, agresiv sincer, adeseori tulbure și inegal, și povestitorul din ultimele două decenii, care a descoperit arta proaspăt-străveche de a țese și întrețese narațiuni, care a înțeles structura narativă nemaipomenit de complicată a pluralității de *lumi posibile* în care trăim și pe care imaginația noastră le produce necontenit, realizîndu-le și de-realizîndu-le, luminîndu-le și întunecîndu-le, într-un mare joc de-a v-ați ascuns fără început și fără sfîrșit.

Dar să revin la cei *Nouăsprezece trandafiri.* Sa încep prin a spune ce mi-a plăcut mai mult. Primele 80-90 de pagini mi se par printre cele mai bune pe care le-ați scris vreodata, dacă nu chiar cele mai bune. Originalitatea lor vine din împletirea *firească* a firelor narative cu firele (temele) unei dezvoltate meditații filozofice și estetice; împletire atît de firească, de intimă, de perfectă (o perfecție de ordinul transparenței, care deci nu se vede), încît însuși cuvîntul „împletire" devine inadecvat: narațiunea e filozofie, filozofia e narațiune, poveste. Aș spune că ați descoperit aici o nouă tehnică a eseului filozofic, derivată din recunoașterea caracterului reflexiv, de obicei ascuns, al figurilor și transformărilor (transfigurațiilor) narative. Prins de poveste, cititorul e de fapt introdus, pe nesimțite, într-o teorie a spectacolului și în labirintul de întrebări și contraîntrebări pe care-l presupune această teorie — amnezie/anamneză, actualitate/mitologie, hazard/necesitate, somn/trezie (metanoia) și cîte alte asemenea dublete dialectice, din ciocnirea cărora se nasc noi întrebări și contraîntrebări. De-un interes excepțional

mi se par paginile în care e descris teatrul lui A.D.P. şi concepţia lui (de fapt, a lui Ieronim, dar nu-i Ieronim unul din dublurile lui A.D.P.?) despre teatru; între multe idei care de care mai ispititoare de urmărit în implicaţiile lor mai îndepărtate, o reţin pe aceea (pagina 78) despre ceea ce aş numi rolul imaginaţiei în integrarea (estetico-magică) a arbitrariului, întîmplătorului, nesemnificativului. E aici un întreg program de spiritualizare a banalului prin actul imaginativ, o temă mai veche a gîndirii D-voastră care-şi găseşte aici o expresie neaşteptat de sugestivă şi de convingătoare.

Mai ales în legătură cu ultima parte a romanului, aş avea de făcut cîteva observaţii critice. Nu ştiu dacă ce voi spune va fi de vreun ajutor, în cazul în care aveţi de gînd să revizuiţi manuscrisul înainte de publicare. La lectură, am avut senzaţia unei uşoare scăderi spre final — pasta narativ-filozofică densă, bogată, de-a lungul a două treimi din roman se subţiază parcă, pe măsură ce se instalează în text un soi de nerăbdare, de grabă de a termina. Graba nu-i şade bine povestitorului. Sînt apoi cîteva episoade al căror rost nu-l prea văd în economia romanului. Bunăoară, călătoria secretarului Eusebiu Damian, care e şi naratorul, în India şi volumul de reportaje despre India pe care acesta izbuteşte pînă la urmă să le publice. Ideea reportajelor sugereaza posibilitatea unui contrast între India profundă şi mistică, pe de o parte, şi o Indie superficial-gazetărească, pe de alta, dar acest contrast e abia schiţat în carte şi semnificaţia lui îmi scapă. Dacă aţi avut aici vreo intenţie anume, ar trebui poate s-o clarificaţi. Un alt lucru care mă supără puţin, tot în partea finală, e felul cum se manifestă Pandele din lumea în care s-a ascuns prin mesajele pe care le trimite secretarului de ziua nunţii acestuia, trandafirii şi acel *Remember* (care reintroduce tema anamnezei). Sensul de miracol, de mister, de ruptură în ţesătura cotidiană a timpului profan mi se pare aici insuficient realizat *literar*, insuficient „atmosferizat", poate pentru că figura secretarului, mai ales după căsătorie, devine prea schematică şi abstractă: mesajele lui Pandele încep şi ele să sufere de aceeaşi abstracţiune. Poate că viaţa secretarului, instalarea lui într-un confort mai mult sau mai puţin burghez (care nu poate să nu fie însoţită de o conştiinţă a ratării), ar trebui sugerate cu mijloace mai concrete. Mai mult realism al detaliilor cotidiene în aceste pagini ar da mai multă realitate fantasticului, irealului, lumii nevăzute din care Pandele lansează periodic chemarea anamnezei.

În sfîrşit, o observaţie mai generală, cu privire la tratarea elementului politic în roman. Interpretarea generală pe care o daţi politicului (şi pe care am încercat s-o analizez mai amănunţit în comunicarea pentru simpozionul

de la Notre Dame de anul trecut) mi se pare extraordinar de interesantă: politicul în lumea modernă şi, mai ales, în sistemele totalitare produse de aceasta e suspiciune, reducţie, profanizare (profanare) şi cenzură a misterului. Nu mai puţin extraordinare sînt rezultatele *literare* ale unei astfel de interpretări, cînd lucrurile sînt văzute cu ochii unui Zaharia Farama. În *Nouăsprezece trandafiri*, personajele în raport de care e formulată problema politicului sînt nu numai intelectuali, dar şi figuri *centrale* într-o viaţă culturală controlată de statul comunist. Pandele e un scriitor oficial, căruia i se dau toate onorurile pe care regimul le dă celor care se conformează ordinii. În roman însă, Pandele apare ca total neafectat de colaborarea lui cu puterea. Ca unul care vine de acolo, vă pot spune că asta e imposibil. Un scriitor oficial într-o ţară comunistă are doar cîteva opţiuni (morale): poate să aleagă duplicitatea, cu toate problemele complexe pe care aceasta le implică (dacă se întîmplă ca scriitorul să *creadă* în literatură); poate să aleagă drumul credinţei în valorile recomandate de regim şi să folosească metoda „tenacităţii" în procesul de autoconvingere forţată în care se angajează (un astfel de scriitor va ajunge pînă la urma să creadă într-un marxism ideal, radical diferit de cel aplicat în viaţa de toate zilele, de unde posibilitatea unui anume tip de disidenţă); poate să aleagă drumul dificil al „exilului interior"; în fine, poate să ia decizia gravă a disidenţei *deschise*, decizia cea mai primejdioasă, fie că disidenţa lui e dinlăuntrul marxismului sau din afara lui. Privită în acest context, seninătatea lui Pandele — lipsa lui de „sfîşieri morale" — e ireală.

Un artist ca el, în lumea bănuitoare şi dură a comunismului totalitar, ar trebui cel puţin să aibă experienţa *fricii* (sau a *curajului*) şi să fie cît de cît conştient de ambiguităţile morale şi intelectuale pe care le implică poziţia lui social-politică de scriitor „consacrat" într-un stat poliţist. Nu numai Pandele şi Damian, dar şi celelalte personaje sînt curios de neatinse de teroarea, suspiciunea şi cenuşiul existenţei din biata Românie „socialistă". Cît despre agenţii securităţii, nu-i deloc exclus ca unii dintre ei să aibă un interes pentru gîndirea şi mitologia gnostică, în general însă ei sînt percepuţi, chiar de oameni care se au bine cu regimul, în felul în care-i descrie Goma în *Le tremblement des hommes*. Toate acestea, cred, ar putea fi sugerate prin mici detalii „atmosferice"; n-ar fi vorba în nici un caz de modificări sau adăugiri importante.

Cam acestea ar fi cele cîteva lucruri pe care le-aş supune atenţiei D-voastră. Încă o dată, vă mulţumesc pentru cele cîteva ceasuri de încîntare pe care mi le-a dat lectura *Trandafirilor*.

Sper să ne vedem curînd. Detaliile călătoriei noastre la Chicago le vom aranja telefonic. Sărutări de mîini lui Christinel, cu mult drag,

Matei Călinescu"

III

Paris

7 iulie 1979

Dragă Matei,

Răspund cu mare întîrziere scrisorii D-tale din 29 mai... Ce-ţi spunea D[octo]rul [Ion] Vianu despre psihoza colectivă *a plecării* din ţară mi-a confirmat-o şi sora mea, sosită de cîteva zile. S-ar putea ca într-o sută, două sute de ani regimul Ceauşescu să fie ridicat în slavă tocmai pentru ferecarea graniţelor pe care a instaurat-o (uitîndu-se, evident, că psihoza plecării este rezultatul direct al dictaturii lui personale...).

Acum, deschiderea graniţelor ar fi o adevărată catastrofă. Dacă ruşii ar vrea să colonizeze România, cel mai simplu mijloc ar fi să-l oblige pe Ceauşescu să elibereze un milion, două de paşapoarte... Ce mă deprimă este dorinţa (nemărturisită) a fugarilor virtuali de a-şi „uita" identitatea. Nu mă gîndesc, desigur, la schimbarea cetăţeniei, ci la voinţa de a se lepăda de tot ce este „românesc" şi a se integra într-o altă etnie (*nu* o altă cultură). Fanfaronada patriotică a lui N[icolae] C[eauşescu] a obţinut ceea ce n-a putut reuşi stalinismul: un fel de alergie la tot ce e tradiţional, românesc, folcloric, „patriotic". Cînd aud de „daci", voievozi, „vitejia străbunilor" şi chiar cînd ascultă muzică populară (şi chiar *Imnul regal*!) — mi se spune că majoritatea celor din ţară înjură, scuipă printre dinţi sau... pleacă. Această ură şi revoltă împotriva *memoriei* etnice şi istorice mi se pare foarte gravă (şi nedreaptă!). În fond, singura justificare (şi, poate, răscumpărare) a milioanelor de daco-romani şi români care de cincisprezece veacuri s-au jertfit ca să-şi apere teritoriul şi identitatea — ar fi fost crearea unei culturi (să-i zicem) „majore"; în orice caz, a unor valori

culturale de tip universal. Dacă în spaţiul în care am trăit (*i.e.* suferit), dar au şi creat autorii marilor balade, Eminescu, Iorga, Blaga şi toţi ceilalţi — se vor statornici coloniştii din U.R.S.S. şi ţiganii (singurii, se pare, care vor să rămînă pe loc), atunci destinul României va fi mai tragic decît cel imaginat de Cioran...

Dar văd că m-am lăsat antrenat în speculaţii care cer zeci şi zeci de pagini!... Să-ţi spun deci cîteva noutăţi despre noi. De cînd am ajuns la Paris, la 21 mai, dormim doar cinci-şase ceasuri pe noapte, pentru că nu ne putem culca înainte de 2-3 dimineaţa (prieteni, conversaţii etc.), şi la 8 ne trezesc zidarii: la etajul I, se „transformă radical" cele două apartamente (cumpărate de un milionar); asta va dura pînă la toamnă (noi plecăm la 1 octombrie). C. Grigorescu a terminat traducerea *Autobiografiei*, vol[umul] I. (În schimb, Marie-France n-a înaintat prea mult în trad[ucerea] vol[umului al] II[-lea] din *Jurnal. Der Hundertjährige*, pare-se, are mult succes (ce titlu i-aş putea găsi pentru traducerea franceză?). *L'Herne* a publicat *Andronic et le serpent*, traducere de Claude Levenson (acelaşi care a tradus anul trecut *Mlle Christine*). Am întîlnit pe Eugen Simion, Marin Sorescu şi alţi cîţiva; pe Ioan Culianu (care „prosperă" prof[esor] de l[imba] şi literatura română la Groningen). În septembrie, vom merge la Amsterdam.

Dacă n-ai văzut articolul lui Dominique Grisoni *La passion Eliade, ou l'herméneute aux Enfers* (*Magazine littéraire*, mai 1979), ţi-l voi trimite.

Apropo: am primit ieri o *carbon copy*[1] din cartea lui A[drian] Marino: *Hermeneutica lui M*[*ircea*] *E*[*liade*] (400 [de] pagini!...). L-am întîlnit pe Douglas Allen; totul e clarificat.

Între 11-15 iulie, ne vom refugia la moara lui Eugen. La începutul lui august, două săptămîni la Ioan Cuşa.

Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm pe toţi patru.

Cu prietenie,

Mircea Eliade

P.S. Îţi va scrie fratele lingvistei [Sanda] Golopenţia-Eretescu. Încearcă imposibilul ca să-i aduci în USA.

P.P.S. Încă n-am apucat să recitesc *Nouăsprezece trandafiri*. Aflu chiar acum că părintele [Gheorghe] Calciu[-Dumitreasa] a fost condamnat la zece ani [de] închisoare[1]

[1] Copie [cu indigoul] (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

CĂTRE CEI INTERESAŢI

April 11, 1974

To Whom It May Concern

Literary critics unanimously agree that Tudor Arghezi is the greatest Romanian poet of this century, and ranks among the most original European poets of our time. The variety and splendor of his poetic *oeuvre*, which unfolded over more than sixty years, can be compared to Goethe's or Hugo's inexhaustible creativity.

Unfortunately, Tudor Arghezi, like his great predecessor, Mihai Eminescu, is poorly known outside of Romania, with the exception of the rather limited circle of those familiar with the Romanian language. The difficulties of translating Arghezi's poetry are tremendous. As a matter of fact, for many years I was convinced that Arghezi is untranslatable, especially into English.

After a close reading of Messers. Michael Impy and Brian Swann's *Flowers of Mildew* (Selected Poems by Tudor Arghezi), I am inclined to renounce my initial skepticism. I admire, firstly, their effort to render the full richness of the original texts, even of idiomatic phrases and those expressions which are archaic or argotic. I also am convinced that their decision to discard rhyme or any attempt to transpose the originals into an equivalent english meter is a wise one. Bearing in mind the important role of rhyme in Arghezi's poetical diction, such a decision certainly increased the difficulties of translation. Yet it has the great advantage of eliminating the risk of disguising Arghezi as a 19th century poet.

In sum, *Flowers of Mildew* represents a splendid poetic accomplishment, and I highly recommend it for publication. The English-speaking public will thus discover a great modern poet.

Very truly yours,

Mircea Eliade
Sevell L. Avery Distinguished Service
Professor of the History of Religions
University of Chicago

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Traducerea românească a prezentei „scrisori-circulare" fără destinatar nominalizat a fost publicată de Mircea Handoca în *Jurnalul literar*, serie nouă, VII, 1996, noiembrie–decembrie, nr. 39–46, p. 3.

[Traducere]

11 aprilie 1974

Către cei interesaţi

Criticii literari sînt de acord că Tudor Arghezi este cel mai mare poet român al acestui secol şi îl consideră drept unul dintre cei mai originali poeţi europeni ai timpurilor noastre. Varietatea şi măreţia operei sale poetice, ce se întinde pe o perioadă de peste şaizeci de ani, poate fi comparată cu nesecatele creaţii ale lui Goethe şi Hugo.

Din nefericire, Tudor Arghezi, ca şi marele său predecesor Mihai Eminescu, este puţin cunoscut în afara României, cu excepţia cercului mai degrabă limitat al celor familiarizaţi cu limba română. Dificultăţile traducerii poeziei argheziene sînt imense. De fapt, mulţi ani am fost convins că Arghezi este intraductibil, mai ales în engleză.

După o lectură atentă a volumului *Flowers of Mildew (Selected Poems by Tudor Arghezi)* realizat de Michael Impy şi Brian Swann, sînt înclinat să renunţ la scepticismul meu iniţial. Admir, în primul rînd, efortul lor de a reda întreaga bogăţie a textelor originale, chiar frazele idiomatice şi expresiile arhaice sau argotice. Sînt, de asemenea, convins că decizia lor de a renunţa la rimă sau

orice încercare de a transpune originalul într-un echivalent englezesc este bine gîndită. Dat fiind rolul important al rimei în dicţia poetică a lui Arghezi, o astfel de decizie a amplificat dificultăţile traducerii. Au totuşi marele avantaj de a elimina riscul denaturării lui Arghezi drept un poet al secolului al XIX-lea.

Pe scurt, *Flowers of Mildew* reprezintă o realizare poetică extraordinară şi o recomand călduros pentru publicare. Publicul vorbitor de engleză va descoperi un mare poet modern.

Al D-voastră sincer,

Mircea Eliade

CĂTRE JOAO BIGOTTE CHORAO

le 5 avril [1]979

Mon Cher Collègue,

Je vous remercie pour votre article sur les *Fragments d'un journal.*

Je dois ajouter que les sélections commencent après mon arrivée en France, sept[embre] 1945.

Mon *Journal portugais* (circa 400 pages dactylographiés) reste encore inédit. Je vous assure qu'il abonde en réflections et notes de lecture à propos de Camões, S. de Miranda, la littérature populaire portugaise, Eça de Queiroz, etc. aussi bien qu'en descriptions (d'Algarve a Viano da Castelo) et en dialogues avec mes amis portugais.

(Peut-être, un jour prochain, je vais publier une „sélection".)

Avec mes bons souvenirs, votre

Mircea Eliade

Publicată în facsimil de destinatar în *Portugueses*, martie 1988, pp. 46–47

[Traducere]

5 aprilie 1979

Dragul meu coleg,

Vă mulţumesc pentru articolul despre *Fragments d'un journal*.

Trebuie să adaug că selecţiile încep după sosirea mea în Franţa, în septembrie 1945.

Jurnalul portughez (circa patru sute de pagini dactilografiate) rămîne încă inedit. Vă asigur că abundă în reflecţii şi note de lectură legate de Camões, S. de Miranda, literatura populară portugheză, Eça de Queiroz etc., ca şi în descrieri (Algarve a Viano de Castelo) şi dialoguri cu prietenii mei portughezi.

(Poate, într-o zi nu prea îndepărtată, voi publica o „selecţie".)

Cu plăcute amintiri, al D-voastră,

Mircea Eliade

CĂTRE CLAUDE CONYERS

[Antet tipărit]
History of Religions

June 6, 1985

Claude Conyers
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Dear Mr. Conyers,

Thank you for your letter of 22 May and for the check[1]. There is no need to send other checks to Paris. We will be happy if they are waiting for us upon our return to Chicago in the fall.

As you may know from Beverly [Moon], I will soon be sending articles on shamanism and initiation (an overview). Anything else I will compose in Paris and send to Peter [Chemery], who in turn will type up the final version and mail it to you.

Concerning the assignment to write on myth and modern life, which I made the mistake of accepting in a burst of enthusiasm, I have written to Fr. Andrew Greeley and await his answer.

We will leave for Paris on 15 June. In my next letter to Beverly, I will make sure she has my Paris address and will keep both of you posted throughout the summer. Hopefully I will see you in New York in late October. In the meantime I extend every good wish.

Sincerely,

Mircea Eliade

---

[1] Cecul pe care-l primeşte la 22 mai 1985 nu e prea „generos". Pentru multe alte activităţi mai puţin intelectuale, onorariile sînt mai respectabile. Iată, mai exact, sumele obţinute:

Alchimie. Privire generală (1 500 de cuvinte)	150 $
Centrul Pămîntului [împreună cu Sullivan]	
(5 000 de cuvinte)	250 $
Metale şi metalurgie (2 500 de cuvinte)	250 $
Orientare [împreună cu Sullivan] 1 500 de cuvinte	75 $
Yoga (2 000 de cuvinte)	200 $
	925 $

[Traducere]

6 iunie 1985

Claude Conyers
The Encyclopedia of Religion
Macmillan Publishing Company
866 Third Avenue
New York, New York 10022

Stimate Dle Conyers,

Vă mulţumesc pentru scrisoarea din 22 mai şi pentru cec. Nu va fi nevoie să ni le trimiteţi pe celelalte la Paris. Am fi bucuroşi dacă ele ne vor aştepta la întoarcerea noastră la Chicago.

Aşa cum poate ai aflat de la Beverly Moon, voi trimite curînd articole despre şamanism şi iniţiere (privire generală). Tot ce voi

scrie la Paris îi voi trimite lui Peter Chemery, care în schimb va dactilografia versiunea finală şi o va trimite prin poştă.

Cît despre angajamentul de a scrie despre mit şi viaţa modernă, pe care am făcut greşeala să mi-l iau într-o izbucnire de entuziasm, i-am scris lui Fr. Andrew Greeley şi îi aştept răspunsul.

Vom pleca la Paris pe 15 iunie. În viitoarea mea scrisoare către Beverly, mă voi asigura că are adresa mea din Paris şi vom păstra legătura peste vară. Sper că ne vom revedea la New York în octombrie. Între timp, vă trimit cele mai bune urări.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

CĂTRE ANANDA K. COOMARASWAMY

I

Bucarest
Str[ada] Palade 43
[le] 14 février 1938

Cher Monsieur Coomaraswamy,

Encore une fois je vous remercie pour les deux brochures *The Nature of Buddhist Art* et *Janaka and yajuavalkya*. Je suis en train de les lire, avec un vif intérêt.

En ce qui concerne la revue *Zalmoxis*, ça sera une archive scientifique et philosophique. Mais vous pouvez publier n'importe quel article. *Zalmoxis* paraîtra deux fois par l'an, en fascicules de 160 pages, format in 8°, avec des collaborations très diverses: J[ean] Przyluski, R[affaele] Pettazzoni, E[rnesto] Buonaiuti etc. Je serai heureux de recevoir des prémices de votre travail sur les portes du Ciel. *Zalmoxis* aura un très beau aspect typographique et sera imprimé sur papier de luxe. J'espère qu['il] sera aussi plus intéressant et plus magnifique que n'importe quel autre bulletin européen d'histoire des religions. Évidemment, si vous ne pouvez

[pas] expédier (jusqu'à 30 mars) une étude écrite spéciallement pour *Zalmoxis*, nous pourrons publier en anglais votre conférence *Philosophy of Mediaeval and Oriental Art.* Également, si Mr. [Benjamin] Rowland [Jr.] aura la bonté de nous envoyer son article sur *Buddha = Soleil* — nous serons heureux de le publier dans notre revue. Les articles seront publiés dans leur langue originelle; nous avons renoncé aux versions françaises.

En attendant, je vous remercie, cher Monsieur Coomaraswamy, et je reste votre dévoué admirateur,

Mircea Eliade

Originalul la Universitatea Princeton, New Jersey, Statele Unite ale Americii

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Comunicat de William W. Quinn Jr. prin intermediul prof. Mac L. Ricketts

[Traducere]

Bucureşti
Strada Palade 43
14 februarie 1938

Dragă Domnule Coomaraswamy,

Încă o dată, vă mulţumesc pentru cele două broşuri: *The Nature of Buddhist Art* şi *Janaka and yajnavalkya.* Sînt pe cale să le citesc cu un viu interes.

În ce priveşte revista *Zalmoxis*, va fi o arhivă ştiinţifică şi filozofică. Dar puteţi să publicaţi orice articol. *Zalmoxis* va apărea de două ori pe an, în fascicule de 160 de pagini, format in 8°, cu colaboratori foarte diverşi: Jean Przyluski, Raffaele Pettazzoni, Ernesto Buonaiuti etc. Voi fi fericit să primesc începuturile lucrării d-voastră despre porţilor Cerului. *Zalmoxis* va avea un aspect tipografic foarte frumos şi va fi imprimat pe hîrtie de lux. Sper, de asemenea, că va fi mai interesant şi mai magnific decît oricare alt buletin european de istorie a religiilor. Evident, dacă nu puteţi să expediaţi (pînă la 30 martie) un studiu scris special pentru

Zalmoxis, putem publica în limba engleză conferința D-voastră *Philosophy of Mediaeval and Oriental Art*. De asemenea, dacă d. Benjamin Rowland jr. va avea bunătatea să ne trimită articolul său despre *Buddha* = *Soarele* — vom fi fericiți să-l publicăm în revista noastră. Articolele vor fi publicate în limba lor originală; am renunțat la versiunea franceză.

În așteptare, vă mulțumesc, dragă Dle Coomaraswamy, și rămîn devotatul D-voastră admirator,

Mircea Eliade

II

Hôtel de Suisse
31, rue Vaneau
Paris 7[e]

le 26 août 1947

Cher Maître,

C'est avec le plus grand intérêt que j'ai lu *Symplegades*, reçu aujourd'hui même. Le travail me semble décisif, et je rendrai compte, comme pour vos autres études, à la *R*[*evue de l'*] *h*[*istoire des*] *r*[*eligions*]. Vous avez admirablement mis en valeur la multivalence du mythe, et l'analyse finale — le dépassement de la condition humaine à travers toutes les polarités et dans l'instantanée des *nunc*[1] — est digne d'un „maître". Je serais curieux de savoir ce qu[']en pense G[eorge] Sarton de votre essai. Je connais G. Sarton (par correspondence, bien entendu) depuis près de vingt ans, mais la guerre a interrompu nos relations. J'apprécie son énorme savoir et son universalisme. Est-ce qu'il pense toujours que l'alchimie est une pré-chimie? Je me suis occupé un peu, il y a déjà longtemps, de l'alchimie orientale (malheureusement, j'ai publié deux petits livres en roumain) et j'ai prétendu que l'alchimie n'est devenue que par dégénérescence, par décrépitude et ignorance une pré-chimie; elle était une technique spirituelle et une science cosmologique.

Vous avez raison dans vos critiques du Kenyon College Conference. J'ai passé plus de trois ans aux Indes, toujours parmi les Indiens, même quand je vivais à Calcutta, et je me suis rendu

compte (bien que j'avais seulement vingt-et-un ans) de la stérilité de l'influenc' occidentale. Mais je crains, maintenant, une influence encore pire: celle de la Russie Soviétique. J'ai recontré déjà des orientaux gagnés à la soi-disante „cause du prolétariat", et c'est seulement alors que j'ai compris ce que veut dire le Kali-yuga.

Je vous suis gré d'avoir cité de nouveau ma phrase du *Zalmoxis* II. Avez-vous reçu *Le problème du chamanisme*? Avec toute sa sub-structure „scientifique", je considère cette étude assez importante. Certaines affirmations sont même „révolutionnaires" pour la *R*[*evue de l'*] *h*[*istoire des*] *r*[*eligions*]. Je vous ai déjà écrit que j'ai fini un autre grand article pour la *R*[*evue de l'*] *h*[*istoire des*] *r*[*eligions*], *Le dieu lieur et le symbolisme des noeuds*. Je vous ai abondamment cité. Je pense écrire un article pour la *Review of Religion*: *Flying Through the Air*.

J'ai écrit à Mr. Hamilton Warren et j'attends sa réponse.

Veuillez croire, Cher Maître, en mes sentiments d'admiration et de gratitude,

Mircea Eliade

Originalul la Universitatea Princeton, New Jersey, Statele Unite ale Americii

Xeroxul în arhiva Mircea Handoca, Bucureşti

Comunicat de William W. Quinn, Jr. prin intermediul prof. Mac L. Ricketts

[1] Acum (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

Hotel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

26 august 1947

Dragă Maestre,

Am citit cu deosebit interes *Symplegades*, primită chiar azi. Lucrarea îmi pare decisivă şi o voi recenza, ca şi pe celelalte stu-

dii ale D-voastră, la *Revue de l'histoire des religions*. Aţi pus admirabil în valoare multivalenţa mitului, iar în analiza finală depăşirea condiţiei umane de-a lungul tuturor polarităţilor şi în instantaneul lui *nunc* e vrednică de un maestru. Aş fi curios să ştiu ce gîndeşte George Sarton despre eseul D-voastră. Îl cunosc pe G. Sarton (prin corespondenţă, bineînţeles) de aproape douăzeci de ani, dar războiul a întrerupt relaţiile dintre noi. Îi apreciez uriaşa cantitate de cunoştinţe şi universalismul. Oare mai crede şi azi că alchimia este o prechimie? M-am ocupat puţin, cu mulţi ani în urmă, de alchimia orientală (am publicat două cărticele, din nefericire în limba română) şi am susţinut că alchimia nu a devenit decît prin degenerare, decrepitudine şi ignoranţă o prechimie; ea era o tehnică spirituală şi o ştiinţă cosmologică.

Aveţi dreptate în criticile D-voastră din Kenyon College Conference. Am petrecut peste trei ani în India, mereu printre indieni; chiar cînd trăiam la Calcutta, mi-am dat seama (cu toate că aveam numai douăzeci şi unu de ani) despre sterilitatea influenţei occidentale. Dar mi-e teamă acum de o influenţă şi mai rea: cea a Rusiei Sovietice. Am întîlnit deja orientali cuceriţi de aşa-zisa „cauză a proletariatului" şi numai atunci am înţeles ce înseamnă Kali-yuga.

Vă sînt recunoscător de a-mi fi citat din nou fraza din *Zalmoxis* II. Aţi primit *Problema şamanismului*? Cu toată substructura sa „ştiinţifică", consider acest studiu destul de important. Anumite afirmaţii sînt chiar „revoluţionare" pentru *Revue de l'histoire des religions*. V-am scris deja că am terminat un alt amplu articol, *Le dieu lieur et le symbolisme des noeuds*, pentru *Revue de l'histoire des religions*. V-am citat din abundenţă. Intenţionez să scriu un articol pentru *Review of Religion*: *Flying Through the Air*. I-am scris dlui Hamilton Warren şi-i aştept răspunsul.

Vă rog să credeţi, scumpe Maestre, în sentimentele mele de admiraţie şi de gratitudine,

Mircea Eliade

CĂTRE HENRY CORBIN*

I

Hôtel Excelsior
Monte-Carlo
le 10 janvier 1952

Mes chers amis,

Meilleurs vœux pour la Nouvelle Année — et mille excuses! Ne croyez pas qu'on vous a oubliés rue Duhesme. Mais quelle vie! Quel métier maudit le nôtre, quel automne celui qui vient heureusement de s'achever! Immunisé contre la grippe, j'ai attrapé — je ne sais pas quoi exactement: rhumatisme, sciatique, neurasthénie osseuse? Une douleur, en tout cas, encore non-identifiée: la douleur disponible, anonyme, en pleine liberté créatrice (et comment!). Attirée par mon immunité, cette inconnue m'a choisi à la veille de notre départ pour la Suède. Nous avons renoncé au voyage septentrional — et j'ai bien regretté les semaines perdues pour la préparation des conférences. Tout notre programme a été bousculé. J'avais pensé réunir quelques textes, les refondre, les amplifier: presque deux mois de travail, mais aucun résultat; ce petit livre fait de fragments est encore inachevé. Impossible de travailler rue Duhesme; impossible de travailler ailleurs. Même notre patience d'apatrides a finalement cédé. Et depuis trois semaines nous sommes sur la Côte, joliment installés dans un hôtel décent et tranquille. Nous avons décidé de changer d'horizon, non seulement de climat: j'ai laissé l'inutile science de la pré-sagesse à Paris, et j'ai retrouvé le manuscrit de mon pauvre vieux roman inachevé. J'ai devant moi presque deux mois de liberté: je vais les dédier aux grands songes, tristes consolateurs. Début mars nous rentrons à Paris et je reviendrai sérieux: articles, compte-rendus, conférences.

Pour l'instant, je me sens très, très bien. Abandonné par l'inconnue, j'ai réintégré la douce condition humaine. Mes os ont renoncé à toute ambition de neurasthénie et partant, de métaphysique (cf. Cioran) sur leur propre niveau existentiel. Je suis redevenu

normal — hélas! J'ai failli identifier la mal-connue, la discrète, la disponible, mais je n'ai pas eu la chance d'être enregistré par les annales de la médecine.

Voici notre histoire. Elle est suffisamment mouvementée. Maintenant, nous sommes heureux: j'écris, et Christinel tape à la machine les premiers chapitres de mon roman.

Je vous souhaite encore une fois *many, many happy returns*[1], et je vous prie de croire en ma très sincère amitié,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Henry Corbin, Cahier l'Herne*, 1981, nr. 39, Éditions de l'Herne, Paris, p. 325.

* Henry Corbin (1903–1978), filozof şi istoric al religiilor, director de studii la *École des Hautes Études* şi director al Departamentului de iranologie al Institutului franco-iranian din Teheran, este primul traducător al lui Martin Heidegger în limba franceză (1939).

Dintre cărţile cele mai valoroase ale lui Corbin, menţionăm: *L'imagination créatrice dans le soufisme d'Ibu Arabi* (1958), *Le livre du glorieux Jabir Ibu Hayyan* (1960), *L'homme de lumière dans le soufisme iranien* (1961), *Trilogie ismaélienne* (1961), *Histoire de la philosophie islamique* (1964). Lucrările de istorie a religiilor ale lui Mircea Eliade îl citează pe Corbin la capitolele consacrate islamismului.

---

[1] La mulţi, mulţi ani fericiţi! (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

Hôtel Excelsior
Monte-Carlo

10 ianuarie 1952

Dragii mei prieteni,

Cele mai bune urări pentru noul an şi mii de scuze! Să nu credeţi că aţi fost uitaţi de cei din strada Duhesme. Dar ce viaţă! Ce meserie blestemată asta a noastră, şi ce toamnă cea care din fericire s-a terminat. Imunizat împotriva gripei, am căpătat nu ştiu ce exact: reumatism, sciatică, neurastenie osoasă? O durere, în orice caz, încă neidentificată, durere disponibilă, anonimă, în plină libertate creatoare (şi încă cum!). Atrasă de imunitatea mea, această

necunoscută m-a ales în ajunul plecării noastre în Suedia. Am renunţat la călătoria septentrională — şi am regretat mult săptămînile pierdute pentru pregătirea conferinţelor. Întregul program ne-a fost dat peste cap. M-am gîndit să strîng cîteva texte, să le reiau, să le amplific: aproape două luni de muncă, dar fără nici un rezultat; această cărticică făcută din fragmente e încă neterminată. Imposibil să lucrezi în strada Duhesme; imposibil să lucrezi în altă parte. Chiar şi răbdarea noastră de apatrizi a cedat pînă la urmă. De trei săptămîni sîntem pe Coastă, bine instalaţi într-un hotel decent şi liniştit. Am hotărît să schimbăm orizontul, nu numai climatul; am lăsat la Paris inutila ştiinţă a preînţelepciunii şi am regăsit manuscrisul sărmanului meu roman neterminat. Am în faţa mea aproape două luni de libertate; le voi dedica marilor vise, triste consolatoare. La începutul lui martie, ne vom reîntoarce la Paris şi voi redeveni serios: articole, recenzii, conferinţe.

Pentru moment, mă simt foarte, foarte bine. Părăsit de necunoscută, am revenit la plăcuta condiţie umană. Oasele mele au renunţat la orice ambiţie de neurastenie şi, ca atare, de metafizică (cf. Cioran) asupra propriului lor nivel existenţial. Am redevenit normal, din păcate. Am fost cît pe-aci să identific necunoscuta, discreta, disponibila, dar n-am avut şansa de a fi înregistrat în analele medicinei.

Iată povestea noastră. E suficient de agitată. Acum, sîntem fericiţi: eu scriu, iar Christinel bate la maşină primele capitole ale romanului meu.

Vă doresc încă o dată *many, many happy returns* şi vă rog să credeţi în sincera mea prietenie,

Mircea Eliade

II

le 22 novembre 1952

Bien chers Amis,

Mille mercis pour votre lettre. Je vous réponds avec un grand retard, car nous avons été bousculés par d'innombrables ennuis

et besognes. Enfin, nous avons tout de même une chance: dès la semaine prochaine, on s'installe de nouveau 62 bis, rue de La Tour, Paris 16ᵉ. Très gracieusement le Dr. Laforgue nous a cédé son appartement. J'espère pouvoir travailler là-bas. J'ai perdu deux mois avec des choses sans intérêt.

J'ai vu Brice Parain. Il a lu avec intérêt le volume, et actuellement un autre est en train de le lire. (C'est la règle de la maison: deux lecteurs!) Il m'a promis de vous écrire prochainement. Avec Gallimard il faut patienter... À son tour, Payot m'a demandé s'il peut compter sur votre livre à la fin de 1953. Je lui ai répondu en le rassurant: il aura son manuscrit en temps utile. Dès que je recevrai les éditions de Téhéran, je lui montrerai les beaux volumes de textes persans. Payot a un faible pour les sciences qui lui sont inaccessibles!...

Comme vous voyez, nous sommes déjà installés chez [René] Laforgue. Beaucoup d'espace, mais presque pas de lumière. Depuis notre séjour en 1950, plusieurs bâtiments ont envahi le paysage. Hélas! le ciel s'est rétréci: on allume les lampes immédiatement après le déjeuner. Je m'imagine en Laponie: trois heures de jour, le reste appartient à la Nuit féconde. Nous nous réintégrons à la Grande Mythologie. Retour aux sources, comme dirait Cioran (et lui, il n'est pas psychanalyste...).

En tout cas, nous sommes très heureux d'avoir un gîte. J'espère pouvoir travailler, même avec une lumière artificielle. Ces quatre mois je vais les dédier à mon pauvre roman, abandonné un après-midi ensoleillé à Monte-Carlo. J'ai grand besoin de retrouver le jeu, l'imagination, le rêve: car je me dessèche avec une rapidité troublante. Mon seul espoir relève de ma condition d'apatride: n'ayant pas de nationalité, je ne risque aucun honneur officiel; donc, ni Sorbonne, ni charges honorifiques. Mais il importe de ne pas compromettre cette dernière chance: celle d'un *desterrado*[1]. Donc, je m'empresse d'en profiter...

Toujours durant ces quatre mois de liberté je travaillerai à la refonte de mon *Yoga* de 1936. J'ai commencé cette besogne depuis

mon séjour à Oxford, en 1940. Comme j'habite à deux pas du Musée Guimet, le travail de mise au point sera beaucoup facilité.

Je vous ai envoyé, par Gallimard, un petit livre, *Images et symboles*. Pour vous, il n'y a d'inédit que l'„Avant propos" et les „Conclusions".

Je n'ai pas encore vu ni [Henri-Charles] Puech, ni [Georges] Dumézil. Là-bas, rue Duhesme, j'étais comme emprisonné; rarement je descendais rive gauche, reprendre contact avec moi-même.

Christinel est terriblement agitée dans „son" appartement. Elle vous embrasse et vous promet d'écrire très prochainement. Mes hommages à Stella, et je vous embrasse, cher Henry, bien amicalement,

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Henry Corbin*, *Cahier l'Herne*, 1981, nr. 39, Éditions de l'Herne, Paris, p. 327

---

[1] Surghiunit (*lb. sp.*) (*n. ed.*).

[Traducere]

22 noiembrie 1952

Dragii mei prieteni,

Mii de mulţumiri pentru scrisoarea D-voastră. Vă răspund cu mare întîrziere, căci am fost sîcîiţi de nenumărate necazuri, şi de muncă. În fine, avem totuşi o şansă: începînd cu săptămîna viitoare, ne vom instala din nou în strada de la Tour 62 bis, Paris 16. Foarte amabil, doctorul Laforgue ne-a cedat apartamentul. Sper să pot lucra acolo. Am pierdut două luni cu lucruri lipsite de interes.

L-am văzut pe Brice Parain. A citit cu interes volumul, iar în prezent o altă persoană este pe cale să-l citească (este regula casei: doi lectori!). Mi-a promis că vă va scrie curînd. Cu Gallimard, trebuie să avem răbdare. La rîndul său, Payot m-a întrebat dacă poate să conteze pe cartea D-voastră la sfîrşitul anului 1953. I-am răspuns, asigurîndu-l că va avea manuscrisul în timp util. De îndată ce voi primi ediţiile de la Teheran, îi voi arăta frumoasele

volume de texte persane. Payot are o slăbiciune față de științele ce-i sînt inaccesibile!...

Cum vedeți, sîntem deja instalați la familia Laforgue. Mult spațiu, dar aproape deloc lumină. După șederea noastră în 1950, numeroase clădiri au invadat peisajul. Vai! Cerul a devenit mai strîmt. Aprindem lămpile imediat după prînz. Îmi închipui că sînt în Laponia: trei ore ziua, restul aparține Nopții fecunde. Ne reintegrăm în Marea Mitologie. Reîntoarcerea la izvoare, cum ar spune Cioran (iar el nu e psihanalist).

În orice caz, sîntem foarte fericiți de a avea un culcuș. Sper să pot lucra chiar și la lumină artificială. Aceste patru luni le voi dedica sărmanului meu roman, abandonat într-o însorită după-amiază la Monte Carlo. Am mare nevoie să regăsesc jocul, imaginația, visul; căci mă usuc cu o repeziciune tulburătoare. Singura mea speranță ține de condiția mea de apatrid: neavînd naționalitate, nu risc nici o onoare oficială; deci nici Sorbona, nici însărcinări onorifice. Nu trebuie să compromit însă această ultimă șansă: aceea a unui *destierrado*. Mă grăbesc, așadar, să profit de acest lucru.

Tot pe parcursul celor patru luni de libertate, voi munci la refacerea volumului meu *Yoga* din 1936. Am început această muncă din timpul șederii mele la Oxford, în 1940. Cum locuiesc la doi pași de Muzeul Guimet, munca de punere la punct va fi mult ușurată.

V-am trimis prin Gallimard o cărticică, *Images et symboles*. Pentru D-voastră, inedite nu sînt decît „Cuvîntul înainte“ și „Concluziile“.

Nu i-am văzut încă nici pe Henri-Charles Puech, nici pe Georges Dumézil. Acolo, în strada Duhesme, eram ca întemnițat; rareori coboram pe malul stîng, ca să reiau contactul cu mine însumi.

Christinel e teribil de agitată în apartamentul „său“. Vă îmbrățișează și vă promite să vă scrie foarte curînd. Omagiile mele pentru Stella, și vă îmbrățișez, dragă Henry, cu prietenie,

Mircea Eliade

III

62 bis, rue de la Tour
Paris
le 30 décembre 1952

Mon cher Ami,

J'ai reçu l'article Samedi soir, il y a trois jours. Je viens de le relire tout à l'heure, et je sors ébloui. Je vous en félicite et surtout je vous remercie de tout cœur de nous l'avoir donné. Rarement j'ai lu texte plus dense et plus lumineux. Je ne parle pas seulement de l'exégèse jungienne — la première qui soit congéniale à la pensée du maître — mais aussi aux pages finales sur le mazdéisme (plus riches, plus lumineuses que les bibliothèques des philologues et des historiens), mais aussi des pages sur la sophiologie et l'angélologie. Tout est parfait, éclatant de sève, robuste! Je vous embrasse. Et je me permets de vous demander pourquoi n'obtiendrez-vous — de façon violente, s'il le faut! — quelques semaines tous les trimestres pour vous abandonner à des études philosophiques de ce genre; c'est-à-dire, à la rédaction de textes rapides, qui ne vous épuisent pas par leur documentation. Car, tout comme Saint Augustin ou [Miguel de] Unamuno, vous pensez le crayon à la main: il vous est indifférent quel livre vous lisez, car c'est toujours votre pensée profonde et personnelle que vous poursuivez. Je me suis rendu compte en relisant l'exposé magistral de l'*Antwort*. Je n'ose plus lire ce livre maintenant: j'ai peur d'en être bien déçu... Coïncidence étrange (ou synchronicité?), j'ai fait la connaissance du Père van der Mensbrugge le soir même où j'avais reçu votre manuscrit et j'avais déjà lu une dizaine de pages. Je lui ai parlé, bien entendu, de vous et de votre article. Il vous aime bien, il m'a prié de vous envoyer ses souvenirs — mais il n'arrive pas à comprendre que vous intéressiez à Jung. (D'ailleurs, il ne le connaît pas.). [...]

Heureusement, je travaille bien, à des livres improbables, comme dirait Cioran. *Images et symboles* ne contient que peu de pages inconnues de vous. J'attends le Sohravardî...

Mircea Eliade

Publicată în volumul *Henry Corbin*, *Cahier l'Herne*, 1981, nr. 39, Éditions de l'Herne, Paris, p. 326

[Traducere]

Rue de la Tour 62 bis
Paris
30 decembrie 1952

Dragul meu prieten,

Am primit articolul sîmbătă seara, în urmă cu trei zile. L-am recitit chiar adineauri şi sînt uluit. Vă felicit şi, mai ales, vă mulţumesc din toată inima că mi l-aţi dat. Rareori am citit un text mai dens şi mai luminos. Nu vorbesc numai despre exegeza jungiană — prima care se dovedeşte congenială cu gîndirea maestrului —, ci şi despre paginile finale asupra mazdeismului (mai bogate, mai luminoase decît bibliotecile filologilor şi istoricilor), ca şi despre paginile asupra sofiologiei şi angelologiei. Totul e perfect, strălucind de sevă, robust. Vă îmbrăţişez! Şi îmi permit să vă întreb de ce nu obţineţi — într-un mod violent dacă trebuie — cîteva săptămîni în fiecare trimestru pentru a vă cufunda în studii filozofice de felul acesta; adică în redactarea unor texte rapide, care nu vă epuizează prin documentarea lor. Căci, la fel ca Sfîntul Augustin sau Miguel de Unamuno, gîndiţi cu tocul în mînă; vă este indiferent ce carte citiţi, pentru că ceea ce urmăriţi necontenit este gîndirea dumneavoastră profundă şi personală. Mi-am dat seama de aceasta, recitind magistrala expunere din *Antwort*. Nu mai îndrăznesc să citesc această carte acum; mi-e frică să nu cumva să fiu foarte dezamăgit. Stranie coincidenţă (sau sincronism?), am făcut cunoştinţă cu Părintele van der Mensbrugge chiar în seara cînd am primit manuscrisul D-voastră şi cînd citisem deja vreo zece pagini. I-am vorbit bineînţeles de D-voastră şi de articolul D-voastră. Ţine mult la D-voastră şi m-a rugat să vă transmit bunele lui gînduri, dar nu reuşeşte să înţeleagă de ce vă interesează Jung. (De altfel, încă nu-l cunoaşte.)

Din fericire, lucrez cu spor, la cărţi improbabile, cum ar spune Cioran. *Images et symboles* nu conţine decît puţine pagini necunoscute de D-voastră. Aştept Sohravardî...

Mircea Eliade

CĂTRE BRUTUS* ŞI TANTZI COSTE

I

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

22 octombrie 1947

Dragă Brutus,

Îţi mulţumesc pentru toate opintirile tale neobosite de a-mi veni în ajutor. Cînd mă gîndesc la bătaia de cap pe care ţi-am dat-o de vreo doi ani încoace, mă simt, aşa cum era [Jean-Victor] Vojen în liceu, „puţin jenat", adică, în realitate (şi vorbind pe registrul oamenilor normali, nu al geniilor dannunziene), plictisit de puţinul meu noroc. Cum îţi mai spuneam însă, nu mă las bătut cu una cu două. Am aflat că [Florin] Zaharia a plecat la Bruxelles, dar gazda lui m-a asigurat că-l voi putea regăsi la Paris către începutul lui noiembrie. Mă voi duce la el, îl voi scula din somn şi-i voi cere banii. Dacă refuză, îi voi scrie lui Faur.

În ceea ce priveşte pe [Emil] Marinescu, să dea Dumnezeu să-ţi reuşească ultima încercare. Mă gîndesc mai ales la Emil [Cioran]. Eu o am cel puţin pe Giza, care luna aceasta a încasat vreo 12 000 [de] franci. [Nicolae I.] Herescu mi-a vorbit de 100 [de] franci elveţieni, pentru care-ţi mulţumesc şi pe care îi adaug la catastif. Dragă Brutus, dacă pînă în 1949 nu sînt în stare să-ţi achit toate aceste datorii, înseamnă că steaua mea e grozav de somnoroasă! Dar — ...grijania ei de stea!... — tot am s-o silesc să urce pe un firmament oarecare, dincolo sau dincoace de Ocean! Într-o lună, voi avea rezultatul definitiv din Arizona. Din nenorocire, a murit Ananda Coomaraswamy! A murit înainte de a-l cunoaşte, deşi

ne-am scris de doisprezece ani. Săracul de el, aranjase totul înainte să se prăpădească şi avusesem timp să iau legătura cu directorul noii Universităţi, care-şi deschide porţile în toamna 1948.

Îţi mai spun un secret: este probabil ca de la 1 ianuarie să am din nou o situaţie universitară, şi bine retribuită, în Franţa. A intervenit, de data asta, *Centre National des Recherches Scientifiques*, care are libertatea de a nu cere avizul guvernelor respective. Aş putea fi numit *maître de recherches*, retribuit de *Centre*, cu gradul *maître de conférences* la *Hautes Études*, unde aş ţine din cînd în cînd o serie de conferinţe. După cum vezi, franţuzii s-au dat peste cap ca să anuleze vetoul lui [Simion] Stoilo[w]. Vestea asta o ţii pentru tine, cel puţin pînă voi primi decizia oficială şi primul cec. Cu Sorbona mea şi pălăriile Gizei, de la 1 ianuarie o voi scoate la capăt. Iar în 1948 sînt hotărît prin orice mijloace să „obţin decizia" pe piaţa franceză. Cu toate ghinioanele care mă urmăresc, primele două cărţi trebuie să apară.

[Henri-Charles] Puech îmi spunea zilele trecute că se va duce personal la Gallimard să ceară punerea sub tipar a *Prolegomenelor*, pe motivul că „studenţii tuturor facultăţilor franceze au nevoie de o asemenea carte!"

Eu însă, obişnuit cu nenorocul, nu-mi fac prea mari iluzii şi-mi văd înainte de treabă, convins că singurul lucru pe care sînt într-adevăr stăpîn este producţia mea. Încheiat fiind primul volum din *Prolegomene* (700 [de] pagini dactilografiate), m-am zvîrlit într-o *Vie de Balzac*, scrisă mai ales pentru USA. După ce voi scăpa şi de această carte, voi fi liber să mă reîntorc, pentru cîţiva ani, la literatură. Dar, pînă atunci, vom mai sta de vorbă.

Dragă Brutus, asta este ultima scrisoare ce ţi-o adresez la Lis[a]bo[n]a. Nu vreau să mă gîndesc la ceea ce a însemnat pentru noi toţi viaţa petrecută acolo. Cu plecarea voastră, se rupe încă ceva din mine. Mă voi simţi, aici, mai singur. Ştiu că, atunci cînd se va desprinde vaporul vostru de ţărm, vă veţi aduce aminte de Nina şi de prietenia noastră legată în acei ani cînd fericirea părea încă probabilă. Te voi întovărăşi cu gîndul pînă la noul vostru ţărm. Dumnezeu să vă păzească şi să ne ajute tuturor să ne reîntîlnim acolo unde ne este inima. Vă îmbrăţişez cu tot dorul!

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

* Brutus Coste (1910–1984) jurist şi diplomat la Paris, Londra, Washington şi Lisabona, colaborator al lui Grigore Gafencu. Între 1947–1953, a fost consilier al generalului Rădescu, conducătorul comitetului naţional al exilului.

A fost bun prieten cu Mircea Eliade, care-l menţionează de nenumărate ori în memorialistică.

II

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e
25 decembrie 1947

Dragă Brutus,

Sărbători fericite! Şi cele mai calde urări pentru Anul Nou 1948, pe care vi le face, ţie şi lui Tantzi, un prieten din Europa. Inutil să spun mai mult. Veştile din Paris sînt numeroase şi pasionante, dar cred că le-ai aflat deja. O veche idee a mea a grupărilor profesionale a[le] românilor din străinătate a început să prindă cheag. Există deja comitete de iniţiativă a[le] grupărilor profesioniştilor intelectuali, a[le] inginerilor, medicilor etc. De cîtva timp, se lucrează şi la un organism mai mare: o Adunare a Românilor din Străinătate, alcătuită pe deasupra partidelor, în care se vor integra atît grupările profesionale de care-ţi vorbeam, cît şi orice alt grup compact sau subţirel, de orice natură ar fi, cu singura excepţie a canaliilor sau şmecherilor de teapa lui Costel Constantinescu. Sosesc mereu români din ţară. În curînd, vor veni Sabin Mănuilă şi cu alţi fruntaşi naţional-ţărănişti, care au trecut deja frontiera. Trebuie să-ţi spun că toţi aceşti oameni (am vorbit cu cîţiva: [Remus] Ţeţu, H[oraţiu] Comanici, Col. Cozoaia etc.) sînt perfect informaţi asupra dificultăţilor cu care vă luptaţi voi acolo, la N[ew] York, ca să puteţi alcătui Comitetul. Evident, în ţară au loc decantări şi selecţii precipitate sub focul inamicului, şi criteriile sau valorile pe care le cunoşteam noi pînă acum sînt de mult depăşite, dacă nu chiar desuete. Vei afla amănunte cînd vei vorbi cu Sabin Mă-

nuilă. În această totală prefacere, am fost măgulit (şi chiar fericit) aflînd că tînăra generaţie de studenţi şi luptători mă urmăreşte de departe, cu acelaşi interes cu care m-a urmărit generaţia noastră şi că îmi trimit, cum pot şi prin cine pot, îmbărbătare. Mi se spune că unele dintre cărţile mele (*Oceanografie*, *Fragmentarium*) de mult epuizate au fost *transcrise* cu mîna de anumiţi „admiratori“. Textele nu meritau, în orice caz, o asemenea onoare. Dar gestul m-a impresionat.

Îți scriu în grabă, pentru că sînt surmenat şi, dacă nu apuc să stau de vorbă cu tine în ziua de Crăciun, Dumnezeu ştie cînd am să mai pot. Lucrez pînă în zori, cum îi scriam lui Tantzi, ca să termin şi să perfectez vol[umul] I din *Prolegomene*, care (dac-o vrea Dumnezeu) intră sub tipar, la Payot, în 10 ianuarie. Abia după acea dată voi fi ceva mai liber. Ieri, de Moş Ajun, am fost la [Leontin-Jean] Constantineşti. Era acolo şi tînărul liberal-revoluționar [Remus] Țețu, care ne-a povestit aventurile lui prin puşcării. Este un semn bun să vezi bătrînul partid liberal regăsindu-şi fervoarea revoluţionară şi chiar inevitabila aureolă naiv-patetică a începuturilor sale din 1848. Intrarea în clandestinitate a întregii opoziţii româneşti transformă toată ţara într-o Gardă de Fier ceva mai teroristă şi ceva mai puţin bine organizată decît arhetipul ei din 1938–39. Cum se răzbună istoria! Dacă cei adormiţi s-ar mai putea amuza, s-ar clătina cerurile de glumele lui Mişu Polihroniade. Te îmbrăţişez cu mult dor, al tău,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

III

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e
30 ianuarie 1948

Dragă Brutus,

Nu ţi-am scris pînă acum, aşteptînd pe General[ul Nicolae Rădescu]. Speram să-mi trimiţi ceva veşti prin el. Nu-ţi poţi închi-

pui dezolarea mea, văzîndu-l sosind, în ceea ce mă priveşte, cu mîna goală. Dar, stînd cu el pe îndelete de vorbă, am înţeles tăcerea ta. Bănuiesc cum trebuie să te simţi acum, suspectat şi considerat „trădător" de către oameni pe care tu îi venerai şi pentru care erai gata, bunăoară, să rupi prietenia cu mine — să fii suspectat pentru că îndrăzneşti să-ţi faci părerea singur şi să-ţi urmezi doar propriile tale comandamente morale, şi nu interesul de castă. De altfel, înainte chiar de a-l vedea pe General observasem în „clanul" tău oarecare urzeli secrete. I-am vorbit deschis şi răspicat lui Augustin Popa, cînd acesta mi-a repetat ce se aude pe seama ta (cum că „ai fi trecut de partea Generalului" etc.). La cîteva zile, am avut cinstea să mănînc cu fostul tău şef [George Niculescu-]Buzeşti, invitaţi de Popa. Am început prin a-i spune: „Avem doi prieteni comuni, [pe] Picki şi B[rutus] C[oste]!" Foarte amabil cu mine, mi-a vorbit cum era de aşteptat de Picki, iar despre tine mi-a strecurat aceleaşi şoapte mai demult auzite, adăugînd că planul tău nu e fericit alăturîndu-te de un bătrîn etc. şi depărtîndu-te de camarazi. Îţi închipui cu cîtă plăcere am pus lucrurile la punct. (În paranteză, mă pot lăuda că i-am spus lui Buzeşti, politicos şi blînd, tot ce-am spus despre el şi în spatele lui — căci încă nu-l cunoşteam în ultimii doi ani.)

Încă nu s-a ajuns pînă astăzi, vineri, ora 7 seara, la un acord. Dar Generalul le-a dat un ultimatum care expiră în cîteva ceasuri. Apoi, va convoca Adunarea. Restul, cred că ştii ce va urma. Venirea lui R. cu Iliescu, faptul că au tras la fund Hotărîrea şi că nimeni nu poate vedea, nici telefona Generalului decît *prin* Iliescu a[u] făcut o proastă impresie. M-am grăbit să i-o transmit Generalului. I-am atras atenţia şi despre alte urzeli care se ţes în jurul lui: tătărescienii şi carliştii, încîntaţi de eventuala ruptură, intră pe fir. [J.] Pangal a susţinut teza (către A[ugustin] Popa) că [Gheorghe] Tătărescu a salvat coroana etc. Franasovici, mi se spune, a stat trei zile la [V.] Tilea. În orice caz, sînt oameni care vor să transforme lupta contra clanului [Barbu] Ştirbey–[George Niculescu-]Buzeşti într-o luptă contra partidului naţional-ţărănesc. Este o atmosferă preelectorală în Paris[ul] românesc care-ţi face rău. Se dezlănţuie atîtea ambiţii asuprite şi vanităţi rănite, încît mă vi-

sez în cabana mea himalayană ca într-un paradis pierdut. Şi, cu toate acestea, de o săptămînă nu fac altceva decît să văd oameni şi să le spun ce se cuvine. Sînt un umil ucenic al lui Dinu Noica...

Am primit 25 000 [de] franci de la [Emil] Marinescu şi i-am mulţumit pe loc. A treia zi, am încasat un acont de 25 000 de franci de la Payot... Eram, cum se spune, în culmea fericirii. Ieri dimineaţă, bomba: anularea biletelor de 5 000 [de] fr[anci]. Am rămas cu 2 000 [de] fr[anci] în buzunar. Restul, în tranşe, în următoarele patru luni. După cum vezi, nu sînt făcut să am bani.

Îmbrăţişări prieteneşti lui Tantzi şi ţie,

Mircea

P.S. Am primit 20 [de] dolari din partea dlui Martin. I-am răspuns mulţumindu-i, dar rugîndu-l să considere acest dar ca [pe] un împrumut pe termen lung, făcut unui cărturar român care speră să se descurce curînd. De la [Florin] Zaharia, 4 000 [de] fr[anci] acum cinci săptămîni şi de atunci nimic, cu toate apelurile pe care i le-a făcut Faur, ţinut de mine la curent. Eu mă descurc cu ce cîştigă Giza şi aconturile de la Payot. Dar Emil [Cioran] e într-o situaţie disperată. Am rugat-o pe Maruca Enescu-Cantacuzino să încerce în USA un împrumut la [Nicolae] Malaxa, garantat de mine şi, la nevoie, şi de alţii. Dacă nici asta nu reuşeşte, tu crezi că ai putea face ceva prin [Emil] Marinescu?

E drept, Adunarea Românilor din Străinătate speră să obţină curînd, după organizarea ei, destule fonduri ca să poată întreprinde o acţiune de ajutorare a celor nevoiaşi. Cum Adunarea dispune de energii ca [Gabriel] Bădărău şi Leontin [Constantinescu], care se vor agita frenetic ca să găsească bani, n-am pierdut speranţa să văd pe Emil cu un minim vital de 6 000 [de] fr[anci] pe lună asiguraţi. Dar pînă atunci va mai trece ceva vreme.

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

IV

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e
10 februarie 1948

Dragă Brutus,

Scrisoarea ta, primită aseară, a fost remisă personal dlui General [Nicolae Rădescu] azi-dimineaţă. Relativ la cele ce-mi scrii, iată, pe scurt, care e părerea mea. Ideea revistei e bună şi mă voi consulta cu ceilalţi prieteni, ca să întocmim un plan pe care să ţi-l trimitem. Personal, voi colabora numai sporadic. Nu mai cred în utilitatea manifestărilor culturale pe plan naţional şi, mai ales, în limba română. Dar, evident, mă supun părerii majorităţii, care cere o asemenea revistă.

Am dat sfoară în ţară (fără ca totuşi să precizez despre ce e vorba) privitor la cei doi preoţi hirotonisiţi. Îndată ce voi afla lucruri precise, te voi informa. Mi se pare excelentă ideea înfiinţării unei Academii Teologice. Profesori de teologie şi filozofie cred că s-ar găsi printre noi. În ceea ce mă priveşte, dacă nu voi reuşi prin alte mijloace să obţin viza şi o întrebuinţare utilă în USA, voi accepta cu dragă inimă să predau filozofia şi istoria religiilor la Detroit (ce nu face omul ca să ajungă în America?!) Evident, aş fi preferat să pot lucra într-un mare centru de cultură, la Columbia University sau la Harvard U[niversity], ca să-mi pot continua cercetările şi pregăti traducerea cărţilor deja terminate. Dar, repet, mă voi acomoda şi la asta. În orice caz, mă voi consulta, pentru a întocmi de pe acum lista corpului profesoral...

Îţi trimit alăturat raportul pe care l-am înaintat Generalului, la cererea lui, şi în care sînt indicate cîteva mijloace practice prin care s-ar putea veni în ajutorul studenţilor şi intelectualilor români din străinătate. Am însă groază de birocraţie şi hîrtii. Dacă nu se va trece *urgent* la lucru efectiv, las locul altora să se afle în treabă.

Cum prea bine spui, în ceasul al doisprezecelea s-a ajuns la un fel de înţelegere. Să dea Dumnezeu să dureze! Impresia mea este că, în locul vechiului clan, s-au ivit acum alte două-trei clanuri, cu interese meschine de apărat. Generalul este un înger, dar

ce poate face dacă zilnic se strecoară lîngă el fel şi fel de epave, ambiţioşi, intriganţi? Cum vrei să se creeze o atmosferă de încredere şi loialitate, dacă în preajma Generalului se află un agent al lui [M.] Moruzov ca Iliescu? Neavînd nimic de a pierde, nici de a apăra, i-am spus Generalului tot ce cred eu şi se vorbeşte în oraş despre aceşti oameni. Mi-a dat dreptate. Uneori, m-a şi ascultat (cum a fost, bunăoară, în cazul lui Costel C., care „intrase din nou pe fir").

În privinţa Comitetului, Generalul m-a propus, şi ceilalţi (în afară de [Mihail] Fărcăşanu) m-au acceptat. I-am vorbit Generalului o jumătate de ceas, arătîndu-i că interesele mele (cărţi din ţară, care încă se retipăresc; familia, anumite aranjamente la Paris etc.) m-ar sfătui să refuz această extremă cinste, că îmi voi risipi o bună parte din timp, că voi avea numai neplăceri etc. — dar că, întrucît e vorba de a găsi un reprezentant al culturii româneşti şi cum, cu sau fără modestie, eu *sînt* la această oră acest reprezentant, accept. Cu o singură condiţie: să intru nu numai ca *neutru*, dar ca reprezentant al culturii (alături de [Nicolae I.] Herescu). Generalul mi-a spus azi-dimineaţă că, în faţa unor anumite rezistenţe, a fost nevoit să retragă numele meu. Cu atît mai bine, mi-am spus. Dar m-am înfuriat cînd, din altă sursă, am aflat cine au fost „rezistenţii": Bădărău şi Iliescu! Asta, dragă Brutus, n-o mai înghit, căci nu mai e vorba de mine, ci de ceea ce reprezint eu ca destin şi meserie. Am să-i atrag atenţia Generalului cînd se va întoarce de la Rege (pleacă joi, 12 [februarie], şi-l vede pe Rege sîmbătă). Eu n-am voit să fiu primar, dar nu înţeleg ca la alegerea primarilor să aibă ultimul cuvînt foştii agenţi electorali. Ceea ce e mai amuzant e că Bădărău se prăpădeşte cu dragostea pentru mine. Ce adorabilă zoologie e şi politica asta! Dacă n-aş fi primit atîtea SOS din partea studenţilor şi intelectualilor ca să accept orice misiune numai ca să le îndulcesc puţin soarta — de mult m-aş fi retras în Thebaida lui E[mil] Cioran.

Al tău,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

V

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

28 aprilie 1948

Dragă Brutus,

Îţi răspund pe loc şi în grabă — căci mîine am o conferinţă pe care n-am pregătit-o, iar poimîine de terminat un articol. Şi s-ar putea să plec săptămîna viitoare la Congresul Europei, de la Haga. Aşa că aş amîna prea mult răspunsul.

Îţi mulţumesc pentru aprecierile pe care le faci asupra convorbirilor mele „politice“ de la Paris. Nu cred însă că vor avea şi o urmare practică. Oamenii sînt aşa cum îi ştii. Asta m-a şi făcut să încep mişcarea de „desprindere“ de comunitatea „politică“ românească. Mă voi ocupa, cît voi mai rămîne la Paris, exclusiv de problemele culturale: conferinţe, revistă etc. Fiind considerat „rădescian“, sînt privit cu oarecare suspiciune în cercurile naţional-ţărăniste. Iar încercarea mea de a împăca lucrurile şi a spune adevărul m-a făcut să par suspect şi în sînul „radescienilor“. Cum e mai bine!

Dacă mă zbat să plec în USA, n-o fac pentru lipsa de securitate a Franţei, ci pentru că, pur şi simplu, sper ca acolo să-mi pot cîştiga viaţa prin scris sau printr-un *research scholarship*[1]. Aici, de mai bine de un an, trăiesc din expediente — în bună parte, inventate sau susţinute de tine. Generalul mi-a trimis 30 000 [de] fr[anci] în ianuarie şi 20 000 în aprilie. Este enorm pentru un om care trebuie să ajute atîţia alţii. Dar 12 000 [de] fr[anci] pe lună nu-mi ajung cînd numai camera mă costă 8 000. Am luat un avans important astă-iarnă de la Payot, şi Giza a avut cîteva luni bune — astfel am scos-o la capăt. Dar idealul meu este să pot fi angajat la Universitate, ca să scap, măcar pentru vreo doi ani, de grija zilei de mîine. De aceea i-am scris lui Mănuilă. Dar văd că etica naţional-ţărănistă nu îngăduie să răspunzi unui autor român care a făcut mai mult pentru cultura românească decît o duzină de profesoraşi promovaţi de partid. Aşa că mă resemnez.

Am pierdut un timp enorm cu Asociația „Mihai Eminescu" și cu Institutul universitar, făcut de țărăniști. Sper ca, cel puțin aici, conlucrarea să fie posibilă. Mă îngrozește costul revistei în USA. Sper că aici va costa cu mult mai ieftin. Voi informa pe [Georges] Caranfil, să vadă ei ce se poate face cu tipografia.

Am vorbit atîta Generalului de sărăcia lui Emil C[ioran], încît admirabilul bătrîn i-a trimis azi 20 000 [de] fr[anci] și l-a invitat să lucreze la ziar, pentru 20 000 [de] fr[anci] lunar. Dar lui Emil îi e teamă să nu se compromită față de țărăniști și, pe de altă parte, declară că nu se interesează de politică și jurnalism. Ar prefera să lucreze la revistă. I-am scris Generalului în acest sens. Vezi și tu ce se poate face.

Voi comunica lui Bădescu și [Horațiu] Comanici cele necesare. Mi-a apărut primul articol în *Critique*, 9 pagini, 2 800 [de] franci... *Techniques du Yoga* apare săptămîna viitoare. Încă nimic ferm despre celelalte cărți. Sînt teribil de ocupat cu cursul de la *Hautes Études* și cu Congresul Internațional al Orientaliștilor (Paris, iulie), unde m-au mobilizat în diverse birouri.

Vești din țară: un nou val de arestări. P[etrișor] Viforeanu, după ce a vîndut *Scînteia* pe stradă și a vorbit la Fundație despre Constituția Republicii Populare — s-a sinucis și a fost incinerat. Sărmanii oameni...

Pe Tantzi și pe tine te îmbrățișez cu mult dor,

Mircea

Cristos a înviat! (Mi-ai făgăduit anul trecut că vom ciocni ouă roșii în țară! Acum, ce mai zici?!)

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

---

[1] Bursă de cercetare (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

VI

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e
6 septembrie 1948

Dragă Brutus,

Nu ţi-am mai scris de mult. Dar nici tu mie! Ce s-a întîmplat? Bănuiesc că eşti teribil de prins, aşa cum ai fost totdeauna, aşa cum vei fi pînă la sfîrşitul vieţii. Dar bănuiesc, de asemenea, că se mai ascunde şi altceva sub această prelungită tăcere. Îmi închipui că eşti dezgustat de cum se desfăşoară lucrurile în diaspora românească. Şi eu sînt. Uneori, cred că nu mai e nimic de făcut, că sîntem un neam fără noroc şi că zîzania dintre noi face şi ea parte din nenorocul nostru. Alteori, cînd viaţa din mine biruie luciditatea, sper din nou: în destin, în miracole, în împăcare.

După cum ai aflat, problema capitală şi urgentă a politicienilor noştri din Paris nu este nici Ana Pauker, nici eventuala integrare a României în URSS, ci Generalul R[ădescu]. Se cheltuie mai multă energie în asemenea discuţie decît se cheltuie în critica guvernului sau în demascarea, pentru străini, a stării de lucruri din ţară. Acum, că există şi un ziar, colegii tăi de meserie sînt deplin împăcaţi — şi cu soarta, şi cu viitorul. I-am întîlnit zilele trecute şi m-am înseninat şi eu, văzînd că mai sînt români fericiţi în străinătate...

În altă oridine de idei: am strîns, în sfîrşit, întreg materialul Revistei şi l-am dactilografiat, ca să fie mai lesne de cules. Nici nu bănuiam că va fi atît de greu să fac pe scriitori să scrie. Dar, cel puţin, mă mîngîie gîndul că va ieşi o foarte bună Revistă.

Techniques du Yoga, cum se spune în St. Germain de Paris *a un succès fou; tout le monde en parle*[1]. S-au epuizat şase ediţii — deşi eu n-am încasat nici măcar drepturile la prima ediţie. Gallimard întrece pe Ciornei în tîlhărie. În schimb, tulburat şi el de un asemenea succes, se grăbeşte să-mi imprime celelalte cărţi. Vine la rînd *Le mythe de l'éternel retour*. La Payot, *Traité* e sub tipar. Îndată ce apar aceste două cărţi, îmi iau drumul spre voi.

Vă trimit ultimul număr din *Paru*, cu un lung interviu (şase pagini!), pe care mi l-a luat Aimé Patri, directorul revistei. Sper

ca măcar o parte dintre cei 38 000 [de] cititori ai lui *Paru* să-mi cumpere cartea. Nu atît pentru banii ce-i voi încasa, ci pentru că gazeta legației a început un violent atac împotriva mea (pe eterna chestie!) și știu că orice succes al meu îi scoate din fire.

Ți-am trimis cîteva rînduri de recomandație a[le] unui domn A. Chabert. Nu-l cunosc. Știu doar că e un mediocru și un teribil băgăreț. Vrea să „intre pe fir" la General și la „rezistență". Ține-l sub observație pînă ce te vei convinge personal. Ar fi totuși amuzant ca tocmai unul ca el să-mi obțină un *scholarship*[2] la Rockefeller.

De acasă, nu mai am nici o veste de patru luni. Nu mai știu nimic nici de familie, nici de prieteni. Toate acestea, pentru că am organizat „Mihai Eminescu", prin care izbutisem să exasperez pe țărăniști!... Sîntem un neam al dracului, dragă Brutus! Dar sper că voi avea nervi să o înghit și pe asta.

Te îmbrățișez cu drag,

Mircea

P.S. De ce nu i-ai răspuns lui Comanici? Ce fel de exemplu de „civilitate" dai tu, din preacultivata Americă, unor bieți dunăreni?!

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

---

[1] Are un succes nebun; toată lumea vorbește despre această carte (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

[2] Bursă (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

VII

Hôtel de Suède

7 septembrie 1948

Dragă Tantzi,

Mă rog, dar tu de ce nu scrii?! Înțeleg — Brutus, că el e bărbat, are treburi și răspunderi — dar voi, vorba lui Zoe, voi „muierile", ce faceți?!

Ce să-ţi spun de Paris? A fost o vară ploioasă şi rece, de mă deşteptam în fiecare dimineaţă fericit că n-am vacanţă. Pînă şi optimismul lui [Nicolae I.] Herescu a fost dizolvat în acest nesfîrşit diluviu. Eu m-am ales numai cu o criză acută de reumatism, căreia abia douăsprezece injecţii cu iod i-a[u] venit de hac. Nu pot spune însă că sînt întotdeauna fericit. Plecarea Gizei mi-a reactualizat mai catastrofic pierderea Ninei. Mă simt uneori atît de singur, încît mă întreb ce mai aştept în lumea aceasta. Nu mă ţine la suprafaţă decît sentimentul că am o operă de realizat (n-ar mai fi fost!). Am destui prieteni, dar nimeni şi nimic nu mă po[t] face să uit o istorie al cărui singur martor am rămas. Probabil că toate astea se întîmplă ca să pot vedea şi scrie lucruri inaccesibile celorlalţi fericiţi. Acum, că în cîteva luni mă eliberez de ultimele cărţi filozofice ale acestui ciclu (căci va mai veni şi altul!), încep să aştept cu nerăbdare mult dorita clipă cînd mă voi putea reîntoarce la uneltele mele de scriitor. Deşi în privinţa succesului nu puteam spera cu nici unul dintre romanele mele succesul obţinut cu *Yoga*. Moda pariziană este astăzi filozofia. Eu apar în declinul existenţialismului (ca modă, nu ca filozofie). Dacă aş fi cabotin măcar de cinci parale, aş deveni o figură ilustră. Dar deja mi se pare greu de suportat o glorie care-ţi aduce zece-cincisprezece scrisori pe săptămînă (la care trebuie să răspunzi!) şi infinite invitaţii (şi chiar consultaţii oculte!). Cred că am răspuns în vara aceasta la peste două sute de scrisori. Dacă ritmul durează, ar trebui să-mi iau un secretar.

De ce-ţi spun toate acestea? Ca să vezi ce om sucit sînt. Acum, cînd am reuşit, începe să mi se pară toate lucrurile acestea — succese, interviuri, invitaţii — plicticoase şi fără sens.

Mă consolează gîndul că şi asta e un fel de propagandă românească şi deci este o acţiune utilă momentului istoric actual.

Văd puţin pe ceilalţi români. Am ajuns la vorba lui Emil Cioran: românii nu pot fi frecventaţi. Mica noastră colonie a devenit un viespar. Virtutea românească este invidia. Descopăr atît de tîrziu acest lucru, încît am rămas paralizat aflînd că în anumite cercuri eforturile mele culturale au fost foarte prost văzute, ele fiind interpretate ca o acţiune politică antidemocratică (citeşte: rădesciană). Dar eu tot sper că pînă la urmă oamenii îşi vor veni în fire.

Sînt încă dezolat că mi s-au tăiat toate legăturile cu ţara. Am rămas, de patru luni, fără nici o veste. Nu mai ştiu absolut nimic de ai mei.

Dragă Tantzi, pune te rog mîna pe condei şi scrie-mi! Aştept!

Te îmbrăţişează cu toată prietenia,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

VIII

Hôtel de Suède

15 octombrie [1948]

Dragă Brutus,

Îţi scriu în mare fugă, dar tot e mai bine să primeşti cîteva rînduri — decît nimic. Aşa cum primesc eu (sau, mai precis, cum *nu* primesc). După sosirea Generalului, am tot aşteptat ceva de la tine, ca să văd ce mai gîndeşti şi cum te orientezi. După informaţiile şi zvonurile care îmi ajung mie, lucrurile sînt întocmai aşa cum ar fi dorit Ana Pauker să fie. Românimea nu numai că e tot mai împărţită, dar înveninarea dintre grupuri creşte mereu. În primul rînd, camarila Jacques M. Vergotti–general Petre Lazăr de lîngă Rege începe să-şi dea roadele. Lumea vorbeşte deja de un nou Urdăreanu, de o nouă Lupească (aşa i se spune lui Vergotti). Partidele nu şi-au sporit simpatiile, însă au dezarmat o parte din antipatii prin abilitatea jocului lor. Cu deosebirea că, prin atacurile recente la adresa foştilor legionari, au izbutit să rupă şi mai adînc unitatea românească. Ana Pauker trece pe planul doi; pe planul întîi al atacurilor, se găse[sc] Sextil Puşcariu, [Jean-Victor] Vojen etc. Vezi deci cum stăm. Legionarii, nici ei nu dau semne de înţelepciune politică. Se încăpăţînează să pună în faţă oamenii guvernului de la Viena. Mi-am otrăvit zilele pledîndu-le o formulă de tranziţie, fără rezultat. (Dar nu mă dau încă bătut. Cu riscul de a fi considerat „trădător“, am să încerc să le deschid capetele.) Să trecem acum la General. M-am convins, încă o dată, că bătrî-

nul este admirabil intenţionat. Nu e vina lui dacă a fost bătut în abilitate de ceilalţi. Omul nu ştia că are de-a face cu molotovciori. Adevărul este că „acţiunile lui sînt în scădere". Astă-iarnă, ar fi avut 90% din lumea românească. Astăzi, anumite straturi vor ezita să-l urmeze din toată inima, vreau să spun. S-a cristalizat în jurul lui un stat-major care, din punct de vedere politic, are marele neajuns de a nu fi simpatizat de nimeni. Nu mă interesează valoarea oamenilor, dar adevărul este că în sala lui de aşteptare se află în permanenţă [Remus] Ţeţu, Leontin[-Jean Constantinescu], Gabriel [Bădărău], col. [I.] Atanasiu, Iliescu etc. — adică tot oameni care au izbutit sa realizeze unanimitatea antipatiilor româneşti. I-am vorbit de vreo două ori în acest sens Generalului. L-am rugat şi pe Herescu să-i vorbească. (Şi cu tristeţe trebuie să adaug că şi Herescu e antipatizat!... E o tragedie!) Cred că nu e nimic de făcut. Aşa e istoria, merge înainte, bine sau rău, cu cine se nimereşte să fie în sala de aşteptare la ora H. Toate lucrurile acestea, dragă Brutus, ţi le spun *numai* pentru tine. Nu scrie nimic Generalului, nu-l mai amărî în zadar. [Georges] Caranfil i-a făcut un *rău imens*. Studenţii fără burse (pe august, plătite la începutul lui octombrie!), Caromanul înjurat de *absolut* toată lumea, de [Constantin] Antoniade se ştie că primea chirie 25 000 [de] fr[anci] pe lună etc. Dacă Generalul va numi vicepreşedinte la *Union démocratique* pe C. Antoniade, va fi (aşa cum i-am spus-o) o catastrofă. Grupul Caranfil e atît de urît, încît au venit la mine oameni să mă roage să nu-l mai pun pe Antoniade pe scaunul prezidenţial la „Mihai Eminescu", căci altminteri vor sabota conferinţele. Antipatia se răsfrînge şi asupra mea — ceea ce mi se pare grav, căci pînă astăzi eu eram ori iubit, ori urît — dar nu „antipatizat". Ideea că fac şi eu parte din „clanul" [Georges] Caranfil a izbutit şi un asemenea sentiment. Generalul îmi spune că va pune pe Leontin secretar general la Paris. Te anunţ de pe acum ce se va întîmpla: după plecarea Generalului în America, nimeni nu se va mai înscrie în „Uniune" prin secretariatul din Paris. Bietul Ţeţu e atît de indiscret, încît se ştie absolut tot, de absolut toată lumea ce se întîmplă la Grand-Hôtel, cine vine, ce se vorbeşte etc. Concluzia este că oamenii încep să se ţină deoparte. Mi-e teamă, bunăoară, că la apelul „Uniunii" nu vor răspunde acei români,

necunoscuţi de General, care alcătuiesc majoritatea şi al căror cuvînt, în cele din urmă, contează. Cum îţi scriam mai sus însă, nu cred că se poate schimba mare lucru. Totul depinde de ce vor face gazdele voastre şi de ce fonduri va avea Generalul pentru ajutorarea şi evacuarea românimii din Europa. Aşa că, în această chestiune, tot la New York se vor decide lucrurile.

Circulă aici o serie de zvonuri, puse în circulaţie de foştii tăi colegi de carieră, care sapă încet-încet autoritatea Generalului. Se spune anume că la Secretariatul din New York au fost numite două persoane: Barbu N. şi... Bill Munteanu! Că lui Bill i-a scos Generalul viza şi i-ar fi trimis şi bani de drum, dar că Bill ar fi jucat totul şi ar fi pierdut, şi că acum tu te-ai da în vînt să-i găseşti o altă sumă! Se mai spune că banii Generalului vin de la [Nicolae] Malaxa şi că acesta ar fi pus condiţia să intre şi legionarii în Comitet! E curios cum toată lumea ştie despre toate aceste amănunte, ceea ce presupune o sursă foarte dinamică. Trecerea lui Truţă pe la Paris a înveninat într-un anume sens lucrurile — el spunînd pretutindeni că 90% dintre românii americani sînt cu partidele şi 100% contra lui [Carol] Davi[l]a. Am remarcat dezorientarea la studenţi şi la o sumă de „intelectuali", care vin să mă întrebe tot timpul: „Ce are, domnule, Generalul cu Davilla? Nu cumva or fi amîndoi masoni?"

Dragă Brutus, nu e nevoie să te superi şi să negi toate aceste zvonuri, căci eu ţi le comunic numai, ca să ştii ce spune lumea. Am şovăit mult înainte de a ţi le scrie, dar cred că e mai bine să le ştii şi tu. În ceea ce mă priveşte, eu sînt resemnat. Ştiu că nimic pur nu se poate menţine pur pînă la mine. În 1938, am aderat la Garda de Fier pentru memoria lui Moţa, ca să văd în 1940 o gardă condusă de haiduci, haimanale şi semidocţi, compromiţînd pînă şi amintirea idealului lui Moţa. Aşa e „Istoria" — de aceea, eu optez pentru Metafizică.

Aştept cîteva rînduri de la tine. Te sărut cu toată dragostea,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

IX

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e
27 octombrie 1948

Dragă Tantzi,

Am primit acum cîteva zile scrisoarea ta, prima după nu ştiu cîte luni! Te înţeleg şi îl înţeleg şi pe Brutus. Ceea ce nu înseamnă că mă consolez de tăcerea voastră! Îi voi scrie curînd lui Brutus, ţinîndu-l la curent cu „evoluţia evenimentelor". Deocamdată, să discutăm numai între noi. Ţi-am expediat un teanc de cărţi, dintre cele despre care se discută. Personal, nu cunosc decît *Baudelaire* al lui [Jean-Paul] Sartre şi *Au diapazon du Ciel.* (Aceasta din urmă ţi-am trimis-o pentru curiozitatea experienţei pe care o relatează.) *1848–1948* şi *Le grand schisme* se numără printre cele mai inteligente cărţi de filozofie politică, şi refutarea marxismului este, aici, definitivă. S-o citeşti şi tu. Ţi-am trimis ultimul număr din *Critique*, revista la care colaborez şi eu (şi care a luat premiul celei mai bune reviste franţuzeşti). Spune-mi dacă să te abonez începînd cu 1949. Îţi voi expedia în pachet separat două ex[emplare] *Techniques* — trebuie să trec pe la Gallimard să mai iau.

Nu e nimic dacă s-au pierdut manuscrisele nuvelelor. Traducerea era prea proastă. Se ocupă acum cineva să le refacă şi-ţi voi trimite noua versiune. De altfel, în ianuarie va apărea o excelentă traducere germană. (Va apărea? În Germania, am *şase* volume sub tipar, dar nu-mi fac nici o iluzie. *Maitreyi*, cules din aprilie, n-a apărut încă. Este eternul meu ghinion, care va crăpa într-o bună zi!)

Abia aştept să apară *Traité* (= *Prolegomenele*) ca să vă trimit un exemplar. Este capodopera mea teoretică. Urmează *Le mythe de l'éternel retour*, pe care, date fiind o seamă de amintiri comune, mi-am îngăduit să vi-l dedic vouă, ţie şi lui Brutus. Nu are mare valoare o dedicaţie, dar pentru mine — care nu mi-am dedicat cărţile decît lui Maitreyi şi Ninei, după ce le-am pierdut! — au o imensă cîrjă sentimentală: înseamnă că mă simt definitiv legat de oamenii aceia. (Asta nu e nevoie să i-o spui lui Brutus — ca

să-mi păstrez libertatea de a ne certa împreună de cîte ori s-ar ivi ocazia!)

Techniques se traduc actualmente în mai multe limbi. În Italia, mi-au cerut-o pînă acum trei editori. Am ales pe cel mai bun şi mai bogat. Primesc săptămînal scrisori din lumea întreagă în legătură cu această carte. E amuzant să descoperi cît de mult seamănă între ei nebunii şi maniacii, din orice neam ar face parte! Ţi-am spus că refacem — cîţiva francezi şi cu mine — *Criterionul*? Vom începe la Salle de Géographie o seamă de simpozioane cu subiecte „actuale": hermetism, alchimie etc. Anumiţi scriitori şi savanţi francezi vin acum la mine ca să-i ajut eu să se „lanseze". Vezi ce înseamnă să fi fost trei ani în India?...

Nu-ţi pune problema cărţilor. Îţi trimit cîte vrei. Lasă-mă să încep măcar să achit din datoria pe care o am către voi. Şi, după cum vezi, ţi-am comandat şi eu o carte americană.

Ai primit scrisoarea Gizei? Mă bucur că se integrează în noua ei viaţă — şi a scăpat de *une belle tranche de foie* şi de spălatul vaselor.

Te îmbrăţişez cu toată prietenia,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

X

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e
5 aprilie 1949

Dragă Brutus,

Îţi răspund şi eu cu mare întîrziere la frumoasa scrisoare pe care mi-ai trimis-o de 9 martie. Îţi mulţumesc că ţi-ai adus aminte de alte 9 martie, din alţi ani, cînd fiecare dintre noi era însufleţit de atîtea speranţe! Mi-e milă de tine, dragă Brutus, de toată zba-

terea şi eforturile tale într-o adunătură de ţigani! Măcar dacă în ceasul al unsprezecelea, în preziua catastrofei, compatrioţii noştri vor mai avea timp să se trezească... Mă consolează doar gîndul că, în pofida tuturor egoismelor şi miopiilor, istoria este în mers. Iar cînd ne vom întoarce acasă vom întîmpina alte realităţi şi o altă românime decît cea pe care o aşteaptă reacţionarii noştri, educaţi politiceşte în iatacuri, săli de aşteptare şi pavilioane de vînătoare!...

Să vorbim acum şi de ale noastre. Îţi mulţumesc din suflet că te interesezi atît de aproape de *Luceafărul*. Alătur adeverinţa prin care te însărcinăm cu încasarea abonamentelor[1]. Nu vom putea însă publica studiul lui Roşu. E o revistă a „scriitorilor români în exil". Primează proza şi poezia, în subsidiar eseul şi critica literară. Am putea publica, cel mult, un articolaş de două-trei pagini de economie politică — deşi şi acesta şi-ar găsi locul mai degrabă în *U*[*niunea*] *R*[*omână*]. În plus, ne trudim să încurajăm, pe cît putem, *creaţia* literară. Altminteri, riscăm să facem o revistă-magazin în care să domine critica, eseul, recenzia. Visul meu ar fi să facem din *Luceafărul* revista care să însemne, în istoria literară românească, ce a însemnat numele de *Convorbiri*, în care au apărut poemele lui Eminescu, sau acela de *Viaţa românească*, în care şi-a publicat Caragiale marile sale bucăţi de proză. Din nefericire, „scriitorii" n-au prins încă de veste de apariţia unei reviste a lor — sau nu s-au născut încă mari scriitori peste graniţă. Pînă acum, n-am primit nici o bucată senzaţională, n-am descoperit nici un scriitor nou (şi mare!). Dar nu desperez. Sînt convins de rezervele nesecătuite ale diasporei româneşti. Singura mea teamă este să nu fim lăsaţi în drum. Generalul este foarte bine intenţionat, dar mă întreb cît timp va avea bani pentru asemenea opere de autentică valoare culturală (deci, şi politică), dar de o minimă actualitate electorală. Am pierdut mai mult timp cu nr. 1 al *Luceafărului* decît aş fi pierdut scriind şi tipărind o carte. O sută de scrisori, trei-patru corecturi (ca să iasă greşeli chiar în titluri!), „mii" de telefoane şi întîlniri (pentru manuscrise!), alergături pe la prefectură şi tribunal pentru autorizaţii, nopţi şi zile pierdute scriind adrese pe plicuri şi ducînd pachetele la poştă. De abia de la nr. 2 mi-am luat un secretar de redacţie pe care-l plă-

tesc eu, ca să împart treburile. Dar aş suferi cumplit să văd întreruptă opera aceasta, care mi se pare importantă mai ales pentru *libertatea* care triumfă în ea. (Şi ce admirabil om Generalul, neaducîndu-mi nici o critică pentru toate acele pagini ale lui E[mil] Cioran şi A. Andronic, cu care nu este — şi nu poate fi! — de acord.) Din iubirea libertăţii, am acceptat chiar şi proza agramată a lui Ciotori...

În numărul 2, vor fi însă mai multe nuvele, incontestabil superioare la tot ce a apărut în primul număr. (Publicăm şi un excelent tînăr scriitor ovrei, Alexandru Vona, un băiat de mare talent, plecat din ţară cu paşaport spaniol — [Alberto Enrique] Samuel [Bejar y Mayor] — şi actualmente inginer la Paris.)

Dar m-am antrenat în neştire!... Să-ţi dau cîteva noutăţi: ai văzut ce admirabil a ieşit nr. 5 din *U*[*niunea*] *R*[*omână*]? E, în bună parte, opera lui A. Andronic. *Maitreyi* s-a epuizat în nemţeşte. Apare, la toamnă, la Gallimard. *Şarpele* apare de Paşti la München şi, la Crăciun, la Gallimard. Închipuie-ţi că acum editorii umblă după mine! (Între alţii, şi Grasset — căruia îi voi da, probabil, *Honigberger*).

Pe curînd, dragă Brutus. Te îmbrăţişez,

Mircea

P.S. L-am rugat pe [Aron] Cotruş să ne dea ceva, dar e furios că am apelat şi la [Alexandru] Busuioceanu. Cioran a colaborat deja (e [semnat] Z.A.).

[1]Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7^{e}
4 aprilie 1949

Autorizaţie

Prin prezenta, d. Brutus Coste este autorizat de conducerea revistei *Luceafărul* să facă şi să încaseze abonamente la această revistă în Statele Unite. Costul abonamentului rămîne a fi fixat de fiecare abonat în parte, după posibilităţile sale.

Mircea Eliade

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XI

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

16 mai 1949

Dragă Brutus,

Iartă-mă că-ţi răspund atît de tîrziu. Mă consolez cu gîndul că ceea ce era urgent în scrisoarea ta — expediţia medicamentelor prin avion — a fost împlinit: a treia zi după primirea scrisorii. Am trimis 175 [de] pilule. Cum îţi spun, prin avion. Am dat adresa unei prietene franţuzoaice din Paris.

Nu ţi-am scris nu pentru că am fost ocupat (întotdeauna, de cînd mă ştiu am fost ocupat), ci, pentru că sînt, de vreo trei săptămîni, posedat de elaborarea unei preasavante (dar şi revoluţionare) cărţi despre şamanism, pe care am angajat-o la Payot. Asta îmi confiscă şi tot timpul, şi toată imaginaţia. Sînt în plin lucru. Aproape că nu mai am ce vorbi cu oamenii.

Dintr-un accident tehnic, *Le Mythe* apare abia peste cîteva zile, în loc să apară, cum trebuia, la începutul lunii. Îţi voi trimite primul exemplar cu avionul — căci îţi aparţine. Este în bună parte opera ta: am putut s-o gîndesc şi s-o încep la Cascaes, s-o termin la Paris, într-un timp cînd, afară de Dumnezeu, tu singur aveai grijă de mine. N-am spus asta în dedicaţie, ca să nu fiu indiscret — dar aşa este!...

Am primit acum o lună exemplare din ediţia a doua germană a *Maitreyi*-ei şi aflu acum că şi această ediţie s-a epuizat. Am succes, după cum vezi, la nemţi. A apărut şi *Andronic und die Schlange*, dar încă n-am primit-o. *Traité* continuă să aibă mare succes; s-a ţinut un seminar la Groningen şi altul la Louvain despre ea. Se traduce în italiană, şi Payot discută acum ediţia olandeză, suedeză şi engleză. Dar e atît de pretenţios, încît corespondenţa durează...

Nu ştiu dacă ţi-am scris de[spre] ce succes a avut cartea lui Emil [Cioran] *Traité de décomposition*. Dacă n-ar fi fost titlul, ar fi luat Premiul „Rivarol", de cea mai bună carte scrisă de un străin în limba franceză... E sub tipar acum, dar va apărea tocmai la toamnă. Va fi un mare succes. Spune asta Generalului, ca să ştie şi dînsul că n-a ajutat un terchea-berchea (şi, între noi fie vorba, nu s-ar putea ca Cioran să primească măcar 15 000? Avea 30 000, apoi 20 000, apoi 10 000 — deodată! Cunosc pe cîțiva care primesc mai mult ca el — ca să nu mai vorbesc de merite! De la Gallimard, deocamdată, nu va încasa nimic. Editorii francezi, mai ales cei iluştri, sînt îngrozitori). Vei primi şi romanul lui Constantin Virgil Gheorghiu *La vingt-cinquième heure*, pe care Gabriel Marcel l-a publicat în *Feux Croisés* şi l-a prefațat. E o carte mare — şi sînt fericit că am avut mînă bună şi am putut-o plasa unde trebuie. Nu mă îndoiesc că va avea un imens succes.

Aştept mereu o scrisoare de la Tantzi. Îmi închipui că e foarte ocupată şi, probabil, deznădăjduită — dar roag-o să-mi scrie. Sau, poate, şamanizează şi ea?...

În legătură cu şamanismul meu, am să te rog, dragă Brutus, să-mi comanzi cartea alăturată, de negăsit în bibliotecile franceze. Costă 2,50 dolari. În costul ei, îţi voi trimite publicaţii franţuzeşti de care ai, poate, nevoie.

Luceafărul este gata de mult. Aşteptăm bani să-l punem sub tipar. Este un număr excelent!

Sărut-o pe Tantzi. Îţi mulţumesc şi te îmbrăţişez cu tot dorul,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XII

Villa Chiara
11, Occhio Marino
Capri

28 iulie 1949

Dragă Brutus,

M-a bucurat mult scrisoarea ta din 22 iulie pe care am primit-o aiçi. Sînt fericit că te-ai eliberat de robia „protezelor" şi că te ocupi puţin şi de tine. Sînt de perfect acord cu tot ce vei decide tu privitor la capitolul românesc din volumul colectiv. În măsura în care mă voi simţi competent, îţi voi da tot concursul. Poţi, de asemenea, conta pe Andronic (ştiai că acest pseudonim l-am găsit eu?!), care e un tînăr excelent. Pe cît am putut, l-am ajutat, şi el se ocupă, în lipsa mea, de ultima corectură a *Luceafărului* (care trebuie să apară de la o zi la alta). Îmbunătăţirea tipografică şi substanţială a ziarului i se datoreşte în mare parte lui. (Asta o ţii pentru tine, ca să nu se supere nimeni!) Îţi mulţumesc pentru cărţile trimise. Ele nu-mi vor fi reexpediate aici, pentru că în această vacanţă nu voi citi nimic. (Îţi voi spune imediat de ce.) Cartea lui Cioran va apărea în octombrie şi ţi-o va trimite imediat. Îi voi scrie lui Gheorghiu să vă trimită romanul — care se bucură de un succes *excepţional*, şi de presă, şi de public. Sînt dezolat de epuizarea cărţii despre şamanism. Îmi este absolut indispensabilă, aşa că, dacă pînă în septembrie nu o poţi găsi nicăieri, am să te rog să mi-o obţii printr-o bibliotecă, măcar pentru o săptămînă. Dar am să te anunţ eu, înainte de întoarcerea mea la Paris. Am avut norocul să fiu invitat aici de către familia dirijorului Ionel Perlea, iar editorul italian al lui *Traité* şi *Techniques*, Einaudi, mi-a dat un avans de 80 000 de lire, cu care, în pofida vieţii de două ori mai scumpă decît la Paris, sper să pot rămîne pînă în septembrie. Capri, vara, nu e insula paradiziacă pe care o cunoaştem noi, dar e totuşi sublim. Păcat că uneori îmi reaminteşte de Arrabida şi Cascaes şi mă melancolizează...

Nu numai surmenajul meu m-a hotărît să vin aici, ci şi faptul că am reluat unul dintre romanele începute în Portugalia şi speranţa că voi putea scrie în linişte. Aşa că am o vacanţă absolută.

Cartea despre șamanism este pe jumătate scrisă, dar pînă la întoarcere nu mă mai gîndesc la ea, concentrîndu-mă exclusiv asupra romanului. Acum, că am mai mulți editori care-mi cer romane, găsesc că merită să termin ceva... *Le Mythe* a fost și este încă admirabil primit. A scris și Eugenio d'Ors o notiță din *Glossarium*-ul lui despre ea. La Paris, primeam necontenit ecouri, recenzii, comentarii. Dar am cerut la N.R.F. să nu-mi expedieze nimic aici, ca să nu fiu distras de la roman. *Maitreyi* a ajuns în Germania la ed[iția] a III-a. S-a angajat acum, după *Traité...*, *Techniques* și *Le Mythe*. La plecare, Gallimard discuta cu o casă olandeză. Cred că englezește voi fi tradus mai la urmă, dar nu regret. *Habent sua fata libelli*[1]!

Vă urez, dragă Brutus, vacanțe bune la amîndoi și vă îmbrățișez cu vechea și totala prietenie,

Mircea

[P.S.] Perlea vine să dirijeze la Metropolitan Opera în noiembrie. Rămîne pînă în martie.

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

---

[1] Cărțile își au soarta lor (Terentianus Maurus, *De litteris, syllabis, pedibus et metris*, 258) (*lb. lat.*) (*n. ed.*).

XIII

Paris

17 decembrie 1949

Dragă Brutus,

M-am întors alaltăieri de la Lausanne, unde fusesem invitat de Denis de Rougemont la Conferința culturală a lui *Mouvement européen* și am găsit scrisorile tale, iar aseară am primit *Șamanismul* și darurile. Îți mulțumesc din suflet pentru tot. Voi citi cartea în cîteva zile și săptămîna viitoare ți-o voi expedia, așa cum mi-ai spus. Dacă întîrzii, o expediez prin avion. Fii fără grijă — și, încă o dată, toate mulțumirile mele.

De cînd nu ţi-am mai scris, am lucrat destul de bine la roman. Sînt la pagina 500, dar abia am trecut de jumătate. A început să se traducă şi mă lupt acum să-l scot de la N.R.F. şi să-l trec la Feux Croisés. *Maitreyi* apare la N.R.F. la sfîrşitul lui februarie. Aştept cu emoţie debutul meu literar în Franţa. Ca om de ştiinţă şi eseist, am reuşit mai bine decît speram şi mi-e teamă că revelarea mea ca romancier să nu mă „compromită“ în înaltele sfere ale Sorbonei. Dar, cu orice risc, a trebuit să fac pasul acesta, pentru că simt nevoia să spun ce gîndesc şi altfel decît prin cărţile aşa-zise serioase.

Acum, sînt foarte confiscat de redactarea unui memoriu al Congresului de la Royaumont şi prezentarea ciclului Eminescu (patru conferinţe în ianuarie), plus conferinţele mele la Collège Philosophique despre mit. Am întrerupt romanul, spre marea mea deziluzie. Nu-l voi putea continua decît după 20 ianuarie, data ultimei conferinţe la Collège Philosophique, iar la 15 martie sînt la Roma pentru un curs la Universitate şi altul la Institutul Asiatic (acesta din urmă plătit!), iar în aprilie la Veneţia, la conferinţa „Società Europea di Cultura“. Astfel că toată nădejdea îmi rămîne pe ce voi putea lucra în cele patruzeci şi cinci de zile ale sfîrşitului de iarnă. Dar, dacă romanul va avea succes (ar apărea în decembrie 1950), voi fi un om liber pentru mulţi ani...

Mă bucur că v-aţi găsit un mic apartament. Cu tăieturile de presă despre Ionel Perlea, voi face un articol. Nu-l voi scrie eu, pentru că s-ar putea ca foarte curînd să devin cumnatul lui Perlea! Încerc să-mi refac viaţa, recăsătorindu-mă cu o femeie care-ţi va plăcea atît ţie, cît şi lui Tantzi. Voi ce spuneţi? Fac bine, fac rău?...

Dănilă Pascu îmi scrie că aş putea fi numit *fellow*[1] la Universitatea din Ohio. Ezit. Într-un oraş de provincie, e greu să atragi atenţia asupra unei opere pe care o cred importantă. Aş avea totuşi posibilitatea de a veni, şi repede, în USA. Dar la Paris abia mi-am început „ascensiunea“. Merită să plec de pe-acum? Crezi că războiul e iminent? Eu nu...

Generalul mă informează că va tipări *Luceafărul* la Buenos Aires. I-am răspuns că nu face bine, chiar dacă, în aparenţă, ar face economii. Se pierd două luni cu transportul manuscriselor

şi a[l] revistei. Şi ce vor crede franţuzii, care astăzi sînt destul de plictisiţi că centrul de greutate al politicii noastre s-a mutat peste Ocean? Dacă-l vezi pe General, încearcă de susţine cam aceeaşi idee. Am impresia că e supărat pe mine şi mă întreb de ce. Eu sînt „compromis“ în ochii democraţilor de la Paris ca un rădescian intransigent...

Dragă Tantzi şi dragă Brutus, vă urez sărbători fericite şi An Nou 1950 cu foarte mult noroc. Vă îmbrăţişez,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

---

[1] Membru al colegiului universităţii (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XIV

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e
17 ianuarie 1950

Dragă Tantzi şi Brutus,

La mulţi ani! Vă doresc vouă, ca şi mie şi tuturor românilor, să vi se izbîndească în acest nou an toate dorinţele şi chiar toate visele...

N-am primit nici o veste de la voi după comunicarea importantului eveniment: căsătoria mea. Nu cred că s-a pierdut scrisoarea în care vă vorbeam de asta şi de multe altele. Aflaţi, în orice caz, că m-am căsătorit acum o săptămînă la 9 ianuarie, nun fiindu-mi E[mil] Cioran, şi martor N[icolae] I. Herescu. Actuala mea soţie este cumnata lui Ionel Perlea. Aşteptăm, şi aştept încă, scrisoarea voastră, ca să-mi spuneţi ce credeţi despre hotărîrea mea.

În luna ianuarie, l-am comemorat pe Eminescu. În plus, eu am mai avut — sau voi avea — încă două conferinţe la Collège Philosophique şi una la „Centrul Român de Studii“. Abia aştept să treacă această lună infernală, ca să mă reîntorc la romanul întrerupt înainte de sărbători. Lucrez la el de vreo şase luni şi mă aflu

la pagina 500. Îmi mai rămîne de scris cam încă pe atîta. De-abia cu acest roman am sentimentul că debutez cu adevărat în literatura mondială.

Maitreyi apare la N.R.F. la sfîrşitul lui februarie. *Honigberger* a apărut în nemţeşte; urmează *Techniques* în italieneşte (martie) şi nemţeşte (aprilie).

Tare m-aş bucura să am un cuvînt de la voi. Sper că Brutus a primit la timp cartea despre şamanism. Vă îmbrăţişez cu foarte mult dor,

Mircea

XV

Hôtel de Suède
31, rue Vaneau
Paris 7e

1 februarie 1950

Dragă Brutus,

N-am primit nici un răspuns la ultimele mele două scrisori. Sper totuşi că ţi-au ajuns — şi că tăcerea ta se datoreşte, ca şi altădată, excesului de treabă şi amărăciunii pe care fără îndoială că o resimţi faţă de „evoluţia evenimentelor". De altfel, tot în legătură cu aceste ultime evenimente vreau să-ţi vorbesc şi eu.

Sînt consternat de înfrîngerea Generalului [Nicolae Rădescu]. Pentru că, evident, consider o înfrîngere suspendarea subvenţiilor din partea lui [Nicolae] Malaxa. *Luceafărul* şi versiunea franceză a lui *U*[*niunea*] *R*[*omână*] dispar; bursele studenţilor, întrerupte; cîţiva oameni care-şi puteau vedea de treabă fără coşmarul zilei de mîine (mă gîndesc la Emil [Cioran], la mine, la [Nicolae I.] Herescu, la Leontin[-Jean Constantinescu]...) rămîn din nou în aer. Poate vei găsi paradoxală afirmaţia mea, dar eu cred că singurele lucruri pozitive pe care le făcuse „emigraţia" românească erau aceste subvenţii şi burse ale Generalului. Faptul că nu mai poate să le continue din cauza reticenţei lui Malaxa înseamnă că, poli-

ticeşte, va fi lipsit de una dintre cele mai constructive acţiuni de apărare ale culturii româneşti. Este deci o înfrîngere — şi mă întreb cum a putut ajunge aici. Mă întreb, mai ales, cum de-a acceptat să depindă de Malaxa, şi nu a încercat să obţină fonduri de la americani. După o lungă, diversă şi uneori lamentabilă experienţă, am ajuns la o concluzie foarte simplă, aproape simplistă: deocamdată, singura „rezistenţă" eficace ar fi salvarea celor patru-cinci sute [de] tineri intelectuali din Europa occidentală. De bine, de rău, ei vor fi garnitura ţării de mîine. Dacă situaţia se prelungeşte zece ani, ei vor fi *singura* speranţă a unei continuităţi cu tradiţiile României moderne. Am crezut tot timpul că se vor găsi mijloacele ca aceşti patru-cinci sute de tineri intelectuali să-şi poată desăvîrşi studiile — iar nu să emigreze în Argentina, să muncească în uzine sau să se sterilizeze în desperare, *marché noir*[1] sau politică de cafenea la Paris. Văd acum că m-am înşelat. Americanii voştri nu înţeleg problema — sau reprezentanţii noştri nu ştiu, sau nu vor s-o pună în termenii ei fundamentali.

De aceea îţi scriu. Nu ştiu ce să fac, dar va trebui *să fac* ceva ca să ieşim din impas. Am o răspundere faţă de aceşti tineri (şi nu mă gîndesc numaidecît la „studenţi", ci la orice „diplomat", de orice fel). O bună parte dintre cărturarii români de la Paris au stipendii de la Recherche Scientifique sau Relations Culturelles; numai vreo cinci-şase sînt fără resurse. Iarăşi vreo patruzeci-cincizeci [de] studenţi cu burse de la Entraide Universitaire; dar peste o sută sînt fără ajutor. Toate acestea, pe tablouri precise, le-am comunicat demult Generalului. Astă-toamnă, la cererea lui, s-au făcut o seamă de *curriculi vitae* ale intelectualilor de-aici, în speranţa că vor fi integraţi unei societăţi americane de ajutor pentru intelectuali. Pînă acum, n-am primit nici o veste. Oamenii aceştia vin la mine şi mă întreabă ce să facă: ei nu pot şi nu vor să înţeleagă că „americanii nu fac nimic". Toţi spun că din cauza Comitetului americanii nu ajută pe români; sau că Generalul „nu ştie cum şi unde să ceară ajutoare".

Îţi repet, deocamdată nu ştiu ce să fac. Îţi scriu şi te întreb dacă tu vezi cumva vreo soluţie. Mă gîndesc să cer lui Malaxa subvenţii de 150 000 pentru ca să putem scoate n[umă]rul 3 din *Luceafărul* închinat lui Eminescu. Din USA, n-am avut decît... 8 $.

Între timp, fel de fel de zvonuri au început să circule. Se vorbeşte de o Fundaţie Regală, cu foarte multe fonduri, în care vor intra numai oamenii partidelor, despre o Fundaţie a Universitarilor, cu banii lui Cretzianu, sub diriguirea lui [Petre] Sergescu. Am auzit de la [Neagu] Djuvara că aceşti bani au şi sosit. Evident, e o replică la Centre Roumain de Recherches pe care l-a fundat Prinţul Nicolae şi care şi-a început activitatea foarte inteligent şi cu foarte mult succes. Eu fusesem numit primul preşedinte al acestui centru, dar am demisionat pentru că nu aveam timp şi din alte motive. Frumoasa noastră Asociaţie „Eminescu" tînjeşte. Cu banii mei am închiriat trei săptămîni o sală, am tipărit şi răspîndit afişele şi am comemorat astfel pe Eminescu. Sala a fost arhiplină. Acum, din lipsă de fonduri, intrăm în adormire... Şi pentru că *Luceafărul* dispare, apare în Spania o revistă literară, scoasă de Cotruş. Se va spune că legionarii scot iarăşi capul, aşa cum s-a spus de Biserică, aşa cum s-a spus de Centre Roumain de Recherches. Dar dacă ceilalţi nu fac nimic?!

Aştept un cuvînt de la tine. Nu e nevoie să-mi scrii mult. Scrie-mi repede! Vă îmbrăţişez pe amîndoi cu mult dor,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

[1] Piaţa neagră (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XVI

Paris

8 martie 1950

Dragă Tantzi,

Am fost fericit citind acele cîteva rînduri. Eu ţi-am mai scris şi astă-iarnă de mai multe ori, însă, neprimind nici un răspuns, m-am mărginit să mă adresez lui Brutus. La întrebările tale — ce se întîmplă cu legionarii şi cu Vaticanul — ar trebui să-ţi răspund pe vreo zece pagini. Am s-o fac săptămîna viitoare. Acum alerg

la poştă cu o copioasă corespondenţă. Vei afla de la Brutus sub ce presiune trăiesc pînă la plecarea în Italia. „Chestia“ cu apropierea de catolicism e o problemă pe care n-o mai putem eschiva multă vreme. În ţară, apropierea e deja făcută. Diferenţele dogmatice dintre Bisericile noastre sînt minime. Ritualul, Roma ni-l acceptă. Recunoaşterea primatului papal ne va elibera Biserica de presiunile politice. Astă-vară, la Roma, am stat de vorbă cu mai mulţi teologi şi cardinali. Am plecat cu impresia că singura dificultate va veni nu din partea Bisericii ortodoxe ca atare, ci din partea poporului nostru: şi anume, divorţul. Vor fi greu de convins românii să renunţe la acest drept. Cred că toată dificultatea „tehnică“ a Unirii stă aici. Restul n-are nici o importanţă — şi noi n-am avea decît de cîştigat dacă Vaticanul îşi va împinge către Răsărit cultura, bogăţia, influenţa, bibliotecile etc. Dar, evident, e greu de stat de vorbă prin scrisoare asupra unei probleme atît de delicate. Voi reveni pe curînd. Te îmbrăţişez cu vechea prietenie,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XVII

Paris

8 martie 1950

Dragă Brutus,

Multe mulţumiri pentru ultimele două scrisori. Azi, îţi scriu în grabă. Foarte curînd — o scrisoare mai densă. Întîi, chestia cu ochelarii. Vor costa între 8–10 000 [de] franci. Omul se mira că-i comanzi cu rame. 75%, îmi spune, ramele nu se potrivesc dacă nu sînt încercate de purtător. Aştept decizia ta. Eu plec la Roma (invitat de Universitate şi Institutul Oriental pentru o serie de conferinţe) la 21 martie. Mă întorc la 15 aprilie. Îţi pot face comisionul înainte de plecare. În cel mai rău caz, rog pe cineva să-l facă.

Excelentă idee cu radiodifuziunea. Sper că e „serioasă“ şi materialiceşte. Am început s-o duc iarăşi prost. Pînă la apariţia ro-

manului, mă lupt cu greutăţi. De aceea, mă interesează şi pe acest plan propunerea ta. Înainte de plecare, îţi voi trimite conferinţele, precum şi sugestii. Îl voi informa şi pe Emil [Cioran]. (Mă îndoiesc că va „marşa"; băiatul nostru refuză să mai scrie româneşte...)

C[onstantin] V[irgil] Gheorghiu este un personaj care nu mă mai interesează. „Lansat" de mine, îmi vorbea pe vremuri că-mi va dărui o maşină dacă va avea succes. Aflînd chiar de la el că a încasat peste 25 [de] milioane şi are făgăduite încă vreo sută, i-am cerut să subvenţioneze numărul din *Luceafărul* închinat lui Eminescu. A refuzat politicos, răspunzîndu-mi „că nu are posibilitatea s-o facă". Astăzi, furios, încearcă să „mă lucreze" pe la editori... Încă o experienţă, şi sînt fericit c-am făcut-o şi pe asta.

Actualmente, sînt pînă în gît în şamanism. Cursul de la Roma e din acelaşi subiect.

Pe curînd! Te îmbrăţişez cu mult drag,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XVIII

Paris

20 martie 1950

Dragă Brutus,

Am primit — cred că ţi-am spus — toate scrisorile tale şi cei 20 $. Ochelarii au fost comandaţi şi vor pleca mîine sau poimîine. Nu prin avion însă, pentru că nu mai există poştă aeriană cu România, cel puţin pentru pacheţele.

Plec la Roma în cîteva ceasuri. Avînd încă o seamă de lucruri de făcut, abia astă-noapte mi-am terminat de scris ultima conferinţă, de aceea n-am putut redacta textele promise pentru postul de radio. Dar nu te supăra! Am introdus pe A. Andronic în secret (pe numele lui adevărat, V[irgil] Ierunca), şi zilele acestea vei primi două-trei texte din partea lui. Sînt sigur că vor fi aşa cum le-ai dorit. Ţi-aş mulţumi dacă i-ai putea trimite urgent onorariul. Bă-

iatul ăsta excepţional moare literalmente de foame. Îi dădeam eu, cînd aveam, o sumă lunară şi mai lua cîteva mii de franci de la *U*[*niunea*] *R*[*omână*].

Voi încerca să scriu ceva la Roma. Dacă nu reuşesc, îţi trimit îndată ce voi sosi la Paris. *F*[*ree*] *E*[*urope*] mă interesează, şi, în plus, am nevoie de bani. Sper să-l conving pe E[mil] C[ioran] — deşi este acum prins pînă peste cap de cartea lui viitoare.

Ţie şi lui Tantzi vă spunem amîndoi „Cristos a înviat!" Vă îmbrăţişăm cu dor,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XIX

Paris

18 aprilie 1950

Dragă Tantzi şi Brutus,

Cristos a înviat!... Vă scriu iarăşi pe grabă, dar poate e mai bine să vă scriu acum decît să amîn din nou, pînă „voi avea timp". Căci, din nefericire, „timp" nu voi mai avea multă vreme de aici înainte. Sînt din nou prins pînă peste cap cu redactarea cărţii despre *Şamanism*, pe care Payot mi-o cere la începutul verii.

La Roma, am avut „francamente" mare succes. Am vorbit în Aula Magna a Universităţii cu rectorul şi *toţi* profesorii de faţă, prezentat de [Raffaele] Pettazzoni ca *uno genialissimo*[1] etc.... A doua conferinţă, la Institutul Oriental, a fost aidoma: vreo cinci sute de persoane, prezentat de [Giuseppe] Tucci: *straordinario, geniale*[2] etc. etc. Au urmat recepţii, interviuri. Şi mi s-a propus să vin profesor pe un an la Universitate şi Institutul Oriental, ţinînd un curs de istorie a religiilor şi altul de mistică orientală comparată. Dacă împrejurările mi-o vor permite, voi veni. (Deşi n-aş vrea să pierd contactul cu Parisul tocmai acum şi, mai ales, n-aş vrea să mă întorc la orientalistică — ci, dimpotrivă, să regăsesc literatura, pe care am neglijat-o atîţia ani.)

În cursul lunii mai, va apărea *La nuit bengali* (*Maitreyi*). N.R.F. vrea s-o lanseze cu trîmbiţe şi surle. După cum ştiţi, la Paris, scriitorul nu se poate impune fără publicitate. (Bine am făcut deci că am început cu istoria religiilor şi indianistică, unde nu e nevoie de publicitate ca să te faci cunoscut.) Vă voi trimite imediat un exemplar. Sper că va avea succes. Contez, evident, şi pe voi. O voi trimite la librăria franceză din New York.

N-am întîlnit pe prietenul vostru. Eram încă la Roma. Sper că aţi primit la timp textele lui Andronic şi că au plăcut. Voi încerca să fabric şi eu ceva, plecînd de la articolele publicate în *U.R.* Cioran îşi scrie acum a doua carte şi spune că îi e imposibil să mai redacteze ceva în româneşte. Puteţi însă conta pe mine. (Apropo, va veni la N[ew] Y[ork], ca reprezentant la o agenţie de presă catolică, Al. Gregorian, care scoate *Ţara* la Roma. Ajutaţi-l, căci e un băiat excelent. Poate lucra spornic la *Radio Free Europe*.)

Nu ştiu ce se mai întîmplă altfel în comunitatea românească. Dar cred că nu se întîmplă multe lucruri bune. Ştiu că [Nicolae I.] Herescu e foarte necăjit. Ziarul apare, după cum vedeţi, din două în două luni. Materialul pentru *Luceafărul* e în bună parte strîns, dar Generalul [Nicolae Rădescu] n-a trimis încă fondul.

Vă îmbrăţişez cu tot dorul,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

---

[1] Un foarte genial (*lb. it.*) (*n. ed.*).

[2] Extraordinar, genial (*lb. it.*) (*n. ed.*).

XX

Paris

1 iulie 1950

Dragă Brutus,

Sper în prietenia şi înţelegerea ta — aşa că mă consider deja iertat pentru lunga mea tăcere. Adevărul este că de două luni am

fost — şi sînt încă — surmenat, extenuat de obligaţiile luate etc. etc. Am mai fost şi o săptămînă la Veneţia, la Congresul „Società Europea di Cultura". În plus, mă zbat să-mi găsesc cei 40 000 [de] franci lunar, indispensabili existenţei a două persoane. N-am reuşit întotdeauna. M-am împrumutat şi, de curînd, „pe culmile disperării", i-am scris lui [Nicolae] Malaxa, cerîndu-i un împrumut pentru şase luni. Sper să apară între timp — şi să aibă succes — *La nuit bengali* (pe care imbecilii de la N.R.F. au păstrat-o pentru vacanţă şi plăji) şi să pot plăti (eventuala) sumă trimisă.

Lunile acestea, cînd regăsisem problemele cotidiene de acum doi-trei ani, am simţit mai dur ca niciodată falimentul politicii de ajutorare a intelectualilor refugiaţi. Birocraţia, pe care o criticai şi tu, face ca singurii oameni de cultură pe care-i avem la Paris să nu fie „contactaţi" de observatorii americani; aceştia, pe temeiul listelor de la New York se adresează lui [Emil] Ciurea, [Virgil] Veniamin, [Gabriel] Bădărău şi al[tor] luceferi. Cum am pierdut orice speranţă din această parte a lumii, cum impresia mea este că românii puternici de la noi vor încerca tot ce le stă în putinţă ca să împiedice salvarea lumii de elită intelectuală pe care o mai are neamul nostru — am tras concluziile şi, ca să pot trăi, am aplicat sistemul din tinereţe a unor aconturi la diverse lucrări. Şi acum, trebuie să lucrez ca un dement, căci editorii îmi pun sula în coastă. Din nefericire, majoritatea lucrărilor angajate sînt ştiinţifice, aşa că nu pot chiuli. Mă zbat să termin *Şamanismul* (pentru Payot) pînă la 20 august, cînd trebuie să plec în Elveţia pentru conferinţe (din nefericire, plătite doar cu „casă şi masă").

Să trecem acum la altele. Textele tale la radio sînt excelente. Te felicit şi-ţi mulţumesc. Admirabilă reputaţia foiletonului. Schiţă de program — cum nu se poate mai clară şi mai completă.

Andronic a căutat cîteva zile în toate bibliotecile pariziene articolul cerut de prietenul tău. Revista nu există nicăieri. Andronic regretă, căci i-ar fi prins bine banii. Băiatul moare literalmente de foame. (Teribilă răspundere poartă bietul nostru General [Nicolae Rădescu].) A trimis de vreo trei luni textele pentru *Free Europe* — fără nici un răspuns. Nici măcar confirmarea că au fost primite. În asemenea condiţii, am socotit că ar fi inutil să mai trimit şi eu. *Time is money!*[1] mai abitir ca la New York.

Am primit revista *Free Europe*. Lamentabilă! Aşa vor ei să răspundă propagandei staliniste?!

L-am văzut pe [Constantin] Vişoianu, la repetatele lui invitaţii. Te-am lăudat teribil, numai ca să-i fac în necaz. Vagă discuţie despre Fundaţia Regală. Ce crezi despre Coreea? Sînt şanse să se aprindă incendiul cel mare?!

Ce face Tantzi? De ce nu mai scrie nimic? Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm cu prietenie,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

---

[1] Timpul înseamnă bani! (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXI

Briançon, Hautes-Alpes
28 iulie 1950

Dragul meu Brutus,

Am fost foarte emoţionat citind lunga, prompta şi prietenoasa ta scrisoare. Am primit-o acum cîteva ceasuri aici, unde mă aflu de alaltăieri, în casa unor prieteni. Vreau, de la început, să te liniştesc: vagotomia mi-a trecut de cum am schimbat aerul. Mă simt cu totul un alt om. Mai rămîn aici, la 1 350 de metri, încă o săptămînă. Cînd mă voi reîntoarce la Paris, voi fi complet restabilit şi mă voi putea reapuca „spornic“ de lucru (cum spunea Dinu Noica). Am enorm de lucrat pînă la sfîrşitul lui septembrie: conferinţele pentru Ascona, comunicarea la Congresul de Psihologie Religioasă — şi... şamanismul. Cu voia lui Dumnezeu şi îngăduinţa lui Stalin, o voi scoate la capăt.

Inutil să-ţi spun cît îţi rămîn de recunoscător pentru zbaterile tale. Am fost ruşinat că ţi-am trimis acei 50 $, gîndindu-mă, mai ales, că tu vei încerca, întîi să mă ajuţi cu propriile tale mijloace — şi ştiam de mult şi din mai multe părţi că ele abia îţi îngăduie ţie să supravieţuieşti. De aceea îţi mulţumesc foarte mult pentru fran-

cii elveţieni, dar nu-i voi folosi. O dată cu scrisoarea ta, am primit aici şi o informaţie de la Chase Bank, precum că mi-a fost expediată telegrafic o sumă: nu ştiu de la cine şi nici cît e de mare, dar sînt sigur că mă voi descurca. În orice caz, dacă voi utiliza suma trimisă de tine, în octombrie, cumnata mea, Lisette Perlea, ţi-o va restitui la New York. Încă o dată, îţi mulţumesc, îţi mulţumesc foarte mult.

„Catastrofa“ mea financiară, agravată de nefrita Christinei şi de vagotomia mea, se datoreşte exclusiv seriei de ghinioane cu care mă lupt de multe luni. În nici un alt an n-am muncit mai mult ca anul acesta, dar din nefericire n-am terminat încă nimic. După cum ştii, în cele optsprezece luni cît am avut bursa Generalului, am putut publica două cărţi şi am început încă alte două: şamanismul şi romanul. În plus, am publicat vreo zece studii de specialitate, un mare număr de articole şi am ţinut peste treizeci de conferinţe şi comunicări. Totul mergea bine. Făcusem ceva economii şi am ieşit la capăt încă cinci luni după încetarea bursei. Nu mă descurajam, căci *Maitreyi* trebuie să iasă de la o zi la alta. Tot necazul mi se trage de la cartea asta! Căci, în ultimul moment, Gallimard a decis s-o publice vara — apoi, răzgîndindu-se, a lăsat-o pentru toamnă. Contam pe succesul ei, ca să mă echilibrez. Şi apoi, a venit panica războiului şi nici un editor nu mai dă avansuri. M-am împrumutat în dreapta şi-n stînga, pe termene scurte şi lungi! Dar, cînd am căzut bolnav, nu mai aveam altă ieşire decît să strig şi să mă înec!...

Relativ la război, sînt de perfect acord cu tine. Cred că Stalin cîştigă fără să-l declare. Evident, totul e posibil, însă personal nu cred că războiul e iminent. Pentru meseria mea de scriitor şi cărturar este însă ca şi cînd ar fi declarat. Căci publicul nu mai cumpără cărţi şi editorii sînt mai prudenţi. Din fericire, eu am cîteva contracte semnate. Măcar aceste cărţi dacă le voi putea scrie, vor apărea.

Voi face tot ce mi-ai spus tu. Aici, înainte de plecare, voi redacta memoriul pentru *Free Europe* în româneşte şi te voi ruga pe tine să-l traduci. Voi adăuga un *Curriculum vitae* şi fragmente din critica internaţională despre ultimele mele cărţi. Îţi voi trimite apoi o serie de volume şi toate textele cerute (în paranteză, sînt feri-

cit că Ierunca va fi plătit curînd. În desperare, i-am dat să vîndă o parte din cărţile mele, ca să nu moară de foame. Dar băiatul a refuzat. Sper că o recomandaţie pentru bursa UNESCO pe care i-am dat-o va avea rezultat).

Regret foarte mult că n-am fost la Paris cît timp era şi [Grigore] Gafencu. Dar venirea mea la Briançon m-a salvat. La Paris, cu toate medicamentele şi tot regimul, nu m-aş fi putut vindeca. Stau acum într-o odăiţă la Hôtel de Suède, şi arşiţa de iulie, sărăcia şi deprimarea mi-ar fi venit de hac. Dar am scăpat şi de data aceasta...

Dragă Brutus, mai sînt multe de spus. Voi continua scrisoarea îndată ce voi avea lucrurile mai clare în faţa mea. Deocamdată, această săptămînă ce-mi rămîne de trăit în Alpi mă salvează. Am regăsit dorul şi puterea de muncă. Ţi-am spus că ultima mea dorinţă este să pot termina *Şamanismul* şi romanul început astă-vară (am deja 500 [de] pagini dactilografiate).

Pe Tantzi şi pe tine vă îmbrăţişez cu fierbinte prietenie,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXII

Hôtel de Suède

7 august 1950

Dragă Brutus,

Continuu scrisoarea de la Briançon. M[alaxa] mi-a trimis prin mandat telegrafic 100 de dolari. Fără nici o scrisoare, fără nici o explicaţie. Eu îi cerusem, cum ţi-am spus, un împrumut de 400–500 [de] dolari. Nu ştiu ce vrea să însemne acest modest bacşiş. I-am răspuns mulţumindu-i politicos şi asigurîndu-l încă o dată că îi voi restitui suma la toamnă. Ionel Perlea i-o va trimite de la San Francisco. Dacă n-aş fi fost „cuţit-os“, i-aş fi retrimis-o chiar eu, tot telegrafic, pe loc.

Cum am sosit aici alaltăieri, [Grigore] Gafencu deja plecase spre USA. L-au putut vedea Leontin[-Jean Constantinescu] şi [Nicolae I.] Herescu. Îi mulţumesc mult lui Tantzi pentru cartuşul cu ţigări. Şi un detaliu amuzant: Gafencu şi-a cerut scuze prin Herescu pentru faptul că, rămînînd fără ţigări (la Lancaster!...), mi-a fumat cinci pachete! Am scris acest fleac picant în jurnalul meu ca să rîdem cu toţii peste zece-cincisprezece ani — dacă vom mai trăi...

Îţi mai mulţumesc o dată pentru suma trimisă. Am primit-o în franci francezi şi o accept. Mai aveam de altfel de la tine un rest de cîteva mii de franci, de la ochelari, pe care l-am mîncat — şi care se adaugă la zecile şi sutele de mii de franci din Portugalia şi succesori. Am început redactarea memoriilor despre cultura românească. Îl voi trimite Christinei la Briançon să-l dactilografieze — şi apoi ţi-l voi expedia. Îl scriu mai mult pentru tine. Nu cred că va duce la vreun rezultat. Dar trebuie să încercăm.

M-am gîndit la „situaţie“ în ultima vreme. Dacă războiul european se declară lunile acestea (ceea ce, ca şi tine, nu cred — dar totul e posibil), sîntem prinşi aici ca într-o cuşcă. De aceea, îmi voi lua viza portugheză în septembrie (nu pot dinainte, căci cer vizele elveţiană şi olandeză pentru conferinţele mele din august-septembrie). Voi încerca să scap. Dar, dacă războiul nu izbucneşte pînă la primăvară, mă bate gîndul să rămîn aici. Şi iată pentru ce:

Produce o impresie detestabilă tuturor panica refugiaţilor. Personal, nu vreau să particip la ea. În al doilea rînd: la primăvară, un embrion de apărare „occidentală“ va fi deja format. Fără publicitate, fără zgomot, singur sau cu cîţiva prieteni şi studenţi, am să cer să mă angajez într-o unitate de lupte. N-am făcut primul război împotriva ruşilor şi-mi este încă ruşine. În loc să fiu prins de miliţia comunistă şi executat sau trimis în Siberia, prefer să mor cu un fel de armă în mînă sau măcar cu o uniformă. Nu acord nici o importanţă simbolică acestui gest. Ştiu prea bine că nu va avea nici o urmare, nici măcar morală. Va avea doar o foarte mare însemnătate pentru mine. Eu *cred* în Europa şi în tot ce urmează. Dacă nu pot sluji altfel acest ideal, prefer să-l slujesc — ineficient şi derizoriu — sub uniformă. Măcar pentru a mulţumi în-

tr-un fel Franţei pentru găzduirea şi prieteneasca ei înţelegere. Sînt astăzi cunoscut în anumite cercuri prin lucrările mele de limbă franceză. În loc de a fugi din baracă în baracă şi a rătăci, pribeag şi suspectat, în Peninsula Iberică — găsesc mai frumos, mai cinstit şi chiar mai comod de a rămîne pe loc şi, dacă voi fi acceptat, de a mă „bate". Nu zîmbi. Îl voi întreba pe [André] Malraux ce face, în ce unitate se va bate el — şi-l voi ruga să mă accepte şi pe mine alături, într-o uniformă oarecare.

Repet, gîndul acesta mi-l voi pune în aplicare doar dacă Occidentul va avea timp — cum sper — să-şi organizeze un început de apărare.

Nu e nimic exaltat în hotărîrea mea. Şi toate contraargumentele le-am cîntărit bine în minte. Să nu crezi că, dintr-un exces de modestie, nu-mi dau seama de valoarea mea. O cunosc mai bine şi o apreciez mai mult decît voi toţi, prietenii mei, la un loc. Ce am dat pînă acum este doar un fleac faţă de ce am încă de scris. Singur romanul început întrece întreaga mea literatură şi se va aşeza — dacă va putea fi terminat — lîngă cele zece zece-cincisprezece romane ale secolului nostru. Ştiu, de asemenea, că un creier ca al meu se plămădeşte extrem de rar, nu numai într-un neam puţintel, ca al nostru, ci chiar aiurea — şi faptul că sînt considerat astăzi un indianist de primă mînă, „cel mai important istoric al religiilor al timpurilor noastre" (Van der Leeuw) şi „un gînditor menit să revoluţioneze metafizica modernă" (*Les temps moderne*, revista lui [Jean-Paul] Sartre), îmi dă dreptul să cred astfel. Surpriza ar fi şi mai mare dacă m-aş revela în Franţa şi ca scriitor.

Firesc ar fi deci să încerc să mă salvez cu orice preţ. Măcar pentru a putea termina romanul şi cele cîteva studii începute. Măcar pentru un an, doi. Dar, cred eu, tot ce-am scris şi publicat în ultimul timp n-a făcut decît asta: să mă salveze sau, mai precis, să încerce a mă salva. Eu nu pot, în acelaşi timp, să-mi şi văd de treabă şi să mă şi agit pentru a mă salva. Am acest mare defect, dacă vrei (pe care l-a avut, între alţii, şi Balzac), de a nu putea scrie şi crea decît liber de orice altă preocupare. Dacă, în loc de a fi ceea ce sînt, aş fi fost om de ştiinţă — la ora actuală americanii m-ar fi angajat de mult într-un laborator. Cum, în meseria

mea, sînt aproape inexistenţi, mă vor descoperi mai greu. Acei care m-au citit şi m-au cunoscut m-au invitat, fără ca eu să fac cel mai mic gest; aşa a fost cu Roma, cu Ascona, cu Amsterdam. Dacă va fi pace, ţin în 1951 un curs la Universitatea din Roma şi sînt invitat la Frankfurt pentru conferinţe în martie 1951. Deci, ca să închei: cu ce am dat pînă acum, nu cred că e de datoria mea să mă agit. Nu mai pot să mă prezint din consulat în consulat cerşind o viză, alături de oricare refugiat. Aş fi făcut-o acum cinci ani, cînd, credeam eu, nu eram cunoscut decît în ţară. Dacă deci trebuie să fiu salvat cu orice preţ, acum datoria de a mă salva o au (în USA, acolo unde nu sînt cunoscut) oamenii ce poartă răspunderea neamului nostru: Generalul, Comitetul Naţional. Dacă n-o fac, treaba lor. Voi avea o biografie mai scurtă, dar desigur mai dramatică.

Puţintel noroc dacă aş fi avut — noroc de scriitor, nu de gînditor —, situaţia ar fi fost altfel. Dacă, aşa cum speram, *Maitreyi* apărea în martie 1950, aş fi fost astăzi un om bogat şi celebru în mase şi n-aş fi avut nici o problemă. Dumnezeu a hotărît altfel. Probabil că acest destin, în aparenţă hain, are şi el un sens. Pînă îl voi descifra, mă resemnez. De aceea, rezumîndu-mă: voi încerca să mă apăr *acum* şi voi rămîne să mă lupt *mai tîrziu.*

Voi lua însă toate măsurile ca să-mi salvez manuscrisele. În septembrie, cînd mă întorc de la Amsterdam, le voi evacua, împreună cu biblioteca, la nişte prieteni francuzi. Îţi voi scrie unde, ca să ştii. Sînt vreo 2 000 [de] pagini de jurnal, cîteva piese, nuvele, cele 500 [de] pagini dactilografiate din roman, *Şamanismul* şi un volum inedit de eseuri. O bună parte dintre ele vor putea fi publicate.

...*La lutte contre la montre*[1]! Dacă aş fi fost mai „treaz“, aveam astăzi încă două cărţi terminate, dar voi încerca totul ca să lichidez măcar *Şamanismul.*

Acum, că ţi-am vorbit atîta despre mine, nu mai am timp să discutăm şi altceva mai impersonal. O sărut pe Tantzi şi-i mulţumesc pentru ţigări. Dar de ce nu-mi scrie nimic? E atît de supărată pe mine? Te îmbrăţişez cu vechea dragoste şi prietenie,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

[1] Lupta împotriva ceasornicului (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XXIII

Hôtel de Suède

12 septembrie 1950

Dragă Brutus,

Îmi făgăduisem — şi la Ascona, şi la Amsterdam — să-ţi scriu mai pe îndelete şi să-ţi mulţumesc, între altele, şi pentru admirabilele costume de haine pe care mi le-ai trimis. Dar tu ştii ce înseamnă un Congres internaţional: n-am avut un ceas răgaz să-mi trag sufletul.

Nu-mi pare rău că, sacrificîndu-mi din foarte puţinul pe care-l aveam, am fost la Congresul de la Amsterdam. Eram în Comitetul internaţional de iniţiativă, am putut lega prietenie cu unii mari savanţi şi am fost numit în secretariatul revistei pe care, dacă UNESCO va da fondurile necesare, o vom tipări aici, la Paris. Şi la Ascona. şi la Amsterdam, am cunoscut mulţi profesori americani. Toţi, fără excepţie, m-au sfătuit *să nu vin* în USA ca profesor, căci nu voi mai avea timp de cercetări personale. Unii mi-au promis sprijin pe la diferite fundaţii (Viking Fund, Bo[l]ingen Foundation) şi m-au asigurat că, o dată ajuns în USA, voi fi invitat să ţin cursuri şi conferinţe la universităţile lor respective. Problema rămîne: venirea în America. Dacă voi cîştiga destul cu *La nuit bengali*, cred că şi obstacolul acesta va fi înlăturat. Deocamdată însă, e inutil să-mi fac planuri. Nu am decît datorii şi speranţe. Aştept să treacă timpul...

Cred că ţi-am spus că M[alaxa], în afară de cei 100 $ expediaţi telegrafic, nu mi-a mai dat nici un semn de viaţă, nici măcar nu mi-a scris un rînd de mulţumire pentru cărţile trimise. Generalul mi-a scris că are impresia că s-ar fi făcut o „intrigă". Nu prea înţeleg de ce şi pentru ce — dar n-are nici o importanţă.

Cum îţi mai spuneam, singura mea problemă este să cîştig *la lutte contre la montre*[1]. Adică să-mi termin cărţile începute şi să-mi tipăresc pe cele terminate. Restul se va aranja de la sine. Mi-am dat încă o dată seama la Ascona şi la Amsterdam cît de profund au pătruns „ideile“ mele în cercurile filozofilor şi psihologilor. [Carl Gustav] Jung este entuziast şi m-a invitat să ţin o seamă de prelegeri la Zürich. Şi m-am găsit citat şi comentat în foarte multe cărţi elveţiene, olandeze şi suedeze apărute între 1949–1950. Aproape că mă mir şi eu de rapiditatea cu care au pătruns aceste idei — mai ales că erau contra curentului (antiexistenţialiste şi antiistoriciste). Nenumărate conferinţe de la Ascona şi *opt* comunicări la Congresul de la Amsterdam au fost dedicate indirect comentării interpretărilor mele despre mit şi simbol. Şi, cu toate acestea, aproape că nu m-am bucurat. Întreaga mea fiinţă tinde astăzi către altceva: în primul rînd, către romanul început şi către o carte de filozofie pură.

Faptul că noi, în Occidentul european, ne-am „instalat în criză“ face să nu mai simt cu acuitatea de acum două luni iminenţa primejdiei. Asta nu înseamnă însă că, raţional, nu-mi mai dau seama de ea. Dar este şi o chestie de destin la mijloc. Neavînd altă alternativă, eu mizez pe prelungirea momentului actual şi încerc să profit încă de posibilităţile, mereu amplificate, deschise activităţii mele în Occidentul european.

[Nicolae I.] Herescu mi-a spus că [Mihail] Fărcăşanu i-a plătit pentru textele primite la *Free Europe*. Sper că M. F[ărcăşanu] a făcut-o şi pentru [Virgil] Ierunca. Dacă aş şti *ce* să scriu şi, mai ales, dacă aş şti că retribuţia ar sosi în timp util — aş trimite şi eu texte.

Mîine şi poimîine, am două zile importante: mîine, mi se face examenul labirintului şi voi afla dacă vertigiile şi ameţeala vagotomică de care am suferit sînt sau nu în legătură cu lichidul labirintic (= simţul echilibrului); iar poimîine, fac serviciul de presă la *Maitreyi*. De aceste „examene“ depinde viitorul meu — mai ales, cel apropiat!...

Am aflat foarte indirect că Mişu F[ărcăşanu] ar încerca să-mi scoată viza ca să vin la New York să-l ajut. E adevărat?! Ar fi foarte drăguţ din partea lui, mai ales că la Paris n-am avut prilejul să ne legăm prea mult.

Am renunţat la „programul cultural“ promis la Briaçon. Nu cred c-ar avea vreo urmare, şi fiecare ceas de lucru mi-este acum foarte preţios (căci nu mai pot lucra ca pe vremuri, fără odihnă...). Dragă Brutus, dragă Tantzi, vă îmbrăţişez cu toată prietenia,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

---

[1] Lupta împotriva ceasornicului (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XXIV

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e
28 noiembrie 1950

Dragă Brutus,

Dacă mi-ai scris cumva după primirea lui *Nuit bengali*, scrisoarea ta s-a rătăcit. Lisette îmi spune însă că tu ai fi dat cartea unei lectoare la o casă de editură şi prima impresie ar fi fost favorabilă. De aceea, mă grăbesc să te informez că, în caz că toate acestea sînt adevărate, lectoarea trebuie să ia contact cu agenta mea literară din New York, Mme Ruth Norden, căreia i-am dat opţiune pînă la 31 martie 1951 (adresa: 10 Dowring Street, New York 14). Ruth Norden mai prezentase cartea cîtorva edituri, dar n-avea încă rezultatele. Evident, tare aş vrea să se poată aranja ceva...

Îţi scriu, acum, în mare grabă. Ţi-am mai spus, cred, că l-am văzut pe Thombecke şi că ne-am înţeles asupra colaborării. Deocamdată, fac un efort teribil să termin cartea despre şamanism pînă la 15 ianuarie, dată cînd mă voi reînapoia la Hôtel de Suède. De aceea, nu mai găsesc nici timp, nici forţe pentru nimic altceva. De altfel, văd că evenimentele se precipită. Dumnezeu ştie ce ne vor aduce săptămînile care vin. Important e să termin ce am început!...

Multă prietenie lui Tantzi. Te îmbrăţişez cu dor,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXV

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

30 decembrie 1950

Dragă Tantzi şi Brutus,

În această penultimă zi a anului, vreau să vă scriu nu numai pentru a vă „felicita" şi a vă ura toate triumfurile şi (mai ales!) tot norocul pentru anul ce vine, dar şi pentru a vă mulţumi, la amîndoi, pentru prietenia ce mi-aţi arătat-o, încă o dată, în momentele proaste prin care am trecut. Cu ajutorul lui Dumnezeu, sper că „seria neagră" s-a încheiat. Acum cîteva săptămîni, Recherche Scientifique a redeschis din proprie iniţiativă „dosarul" meu din 1947 (cînd, vă amintiţi, am fost şters la cererea legaţiei) şi mi-a acordat o bursă de studii de 35 000 [de] fr[anci] pe lună. Cu scumpetea de la Paris nu e mult — dar, alăturată la alte venituri, îmi asigură o viaţă mai liniştită.

În sfîrşit, după cum ştiţi M[ihail] F[ărcăşanu] mi-a obţinut viza de intrare în USA şi, probabil, un post oarecare la *Free Europe*. (E mare secret, nu e aşa?!) Îi scriu chiar acum lui F[ărcăşanu], ca să-i mulţumesc. Nu am încă prea multe amănunte, dar cred că e serios, iar nu o simplă făgăduinţă. În acest caz, aş pleca spre voi la începutul primăverii, adică după ce voi fi dat *Şamanismul* la tipar şi voi fi lichidat alte colaborări în curs (căci am, ca întotdeauna, mîinile pline de angajamente, contracte, belele!). O dată la New York, voi vedea cum îmi voi organiza viaţa. După acest efort ştiinţific din 1950, visul meu era să-mi fi dedicat măcar cinci-şase luni la terminarea romanului. Am peste 500 [de] pagini scrise şi dactilografiate. Aş fi vrut să le revăd, să le completez şi să închei o operă începută în 1942 şi reluată în 1949!... Dar, după cîte văd, „cariera" mea literară nu prea are noroc. Întotdeauna intervine ceva nou, care mă sileşte să abandonez un roman pentru un eseu ori un volum de istorie a religiilor. Am publicat

însă atîtea lucruri „serioase“, încît nimeni nu se va supăra dacă mă voi odihni un an fără să public nimic — scriind doar în secret „literatură“.

Nu ştiu ce s-a aranjat cu editorul american. *La nuit bengali* a avut destul succes aici, ajungînd în trei luni la a douăzeci şi cincea ediţie, dar, cum n-a apărut într-un sezon optim pentru traduceri, trebuie să aşteptăm vara ca să vedem dacă poate deveni un *best-seller* (adică să treacă de o sută de ediţii).

Încolo, afară de înseninarea orizontului financiar şi perspectivele de a veni în USA, nimic nou! Lucrez foarte mult şi profit de casa doctorului Laforgue, ca să închei *Şamanismul* înainte de 1 februarie. Christina a dactilografiat deja vreo 300 de pagini, dar mai are încă pe atîta. Va fi cartea mea cea mai importantă (în istoria religiilor, se înţelege). Ce păcat că nu mai am puterea de muncă de acum vreo zece ani!... Cursurile, conferinţele şi recenziile mi-au înghiţit un timp considerabil, şi la vîrsta mea parcă şi timpul ce-mi rămîne aleargă prea repede!... Nu-ţi mai spun că trebuie să mă împart între atîtea locuri unde se agită şi lucrează românii...

Dragii mei, vă urez anul nou pe care-l dorim cu toţii şi, în plus, îmi urez să ne întîlnim repede şi sănătoşi. Vă îmbrăţişez cu mult dor,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXVI

Guéthary

31 iulie 1951

Dragă Brutus,

Nu ştiu ce vei fi crezut despre mine! Nu ţi-am mai scris de nu mai ţin minte cînd. Îmi tot făgăduiam să stăm odată mult de vorbă, şi „viaţa“, împrejurările amînau necontenit lunga scrisoare. Mîine, mă reîntorc la Paris, la noua mea adresă: 11, rue Duhesme, Paris 18ᵉ. Vacanţa e sfîrşită pentru mine. Trebuie să mă apuc

să-mi pregătesc conferinţele pentru Ascona. De abia de la 1 septembrie voi redeveni liber.

Ştii că *Le chamanisme* a apărut acum vreo două-trei săptămîni. Am plecat imediat aici, pe coasta bască, şi n-am avut la îndemînă destule exemplare. Îţi voi expedia exemplarul tău îndată ce ajung la Paris. Cu această carte de 450 [de] pagini mari cred că mi-am dobîndit dreptul de a renunţa pentru cinci-şase luni la ştiinţă şi a mă reapuca de literatură. Aici, la Guéthary, am lucrat la un vechi roman început şi abandonat de mai multe ori. Din nefericire e un fel de roman-fluviu, a cărui acţiune se întinde pe doisprezece ani (1936–1948) şi cîteva ţări (România, Anglia, Rusia, Portugalia, Franţa). În plus, are pentru autor o seamă de dificultăţi de ordin tehnic. Sper că, pînă la urmă, le voi învinge. O primă versiune era pe jumătate gata acum vreo doi ani. Bătusem chiar la maşină 500 [de] pagini, dar nu ţi le-am trimis. Şi bine am făcut, pentru că am refăcut radical această primă versiune, de care eram nemulţumit. Este un roman scris ca să poată deveni *best-seller*. Adică întreaga lui „ideologie" este transparentă în acţiune, iar nu în discuţii. Voi căuta să mă retrag undeva lîngă Paris în timpul liber şi să scriu numai la roman. Am amînat cursul de la Roma pentru primăvara 1952 (dacă oi mai fi în Europa! Sau dacă Europa va mai fi!). Din nefericire, trebuie să plec pentru o serie de conferinţe în Suedia, în a doua jumătate a lunii noiembrie. Dacă ţi-oi mai spune că mi-au apărut vreo cîteva studii şi alte patru-cinci stau să apară, ţi-am rezumat activitatea mea din ultimele şase luni.

Mi-ar fi plăcut să aflu mai multe despre tine. Ştiu — căci am primit şi citit cu cel mai mare interes — că ai publicat studiul din *Public Opinion* şi excelentul articol despre [Nicolae] Titulescu. De la Lizette, de la Ionel, am aflat alte detalii, care m-au ajutat să te urmăresc. Dar aş fi vrut să ştiu mai multe. N-am mai urmărit „politica românească". Nu-mi mai dau seama cum se orientează lucrurile. Iarna aceasta, am trăit foarte izolat, ca să pot sfîrşi *Şamanismul*. Primăvara, am fost în Sicilia şi, la întoarcere, am avut alte lucrări „urgente" de terminat. Sînt prins în maşină, ca pe timpurile mele bune în ţară. Am semnat prea multe contracte, m-am angajat în prea multe părţi şi acum încerc să mă regăsesc.

Situaţia materială fiind oarecum asigurată, vreau să profit de aceşti ani de maturitate şi de libertate — ca să-mi scriu „Romanul".

Ce se mai întîmplă în lume? Cu românii? Cu Generalul? Şi, mai ales, ce mai faceţi voi, Tantzi şi cu tine? Christinel i-a scris odată lui Tantzi, mulţumindu-i pentru lucrurile trimise, dar nu cred că a primit răspuns. Nici noi nu am primit răspuns la cererea noastră de viză. Am impresia că durează o eternitate. (Am văzut *The Consul* şi m-am bucurat...) De altfel, bine că n-a venit viza, pentru că n-aş fi putut pleca. Disponibil încep să devin abia din toamna asta. Tu cum mai crezi că au să evolueze evenimentele?

Pe Tantzi şi pe tine, dragă Brutus, vă îmbrăţişez cu vechea şi totala mea prietenie,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXVII

11, rue Duhesme
Paris 18e

18 octombrie 1951

Dragă Brutus,

Îţi mulţumesc din inimă pentru scrisoare şi te îmbrăţişez pentru prietenia arătată, zbuciumîndu-te să-mi găseşti „mijlocul adecvat" venirii mele în USA. Pentru motivele pe care am să ţi le arăt îndată, nu cred că aş putea accepta soluţia propusă de tine. Îmi pare extrem de rău pentru munca ta şi timpul pierdut cu găsirea soluţiei. În nici un caz n-aş putea accepta ca Mecena să finanţeze o catedră. Nu numai pentru că i-aş rămîne îndatorat pentru toată viaţa, dar şi pentru că, o dată ce lucrul se va şti, şi românii îşi vor explica prin „subvenţii" toate celelalte succese şi situaţii universitare ale mele. (Vor spune, bunăoară, că tot „cineva" a plătit invitaţiile de la Roma, Lund, Zürich etc.) Acesta ar fi primul motiv: subvenţia. Dar mai sînt şi altele. Cum îţi scriam şi altă dată, aş vrea să vin în USA, să-i cunosc mentalitatea, forţa, orientarea. Mă

interesează în cel mai mare grad. Dar nu mă interesează profesoratul în USA. Există, la voi, un minim de opt ore pe săptămînă (lecţii, colocvii, seminarii), în timp ce la Sorbona sînt numai două ore. Ar însemna să nu mai fac nimic altceva decît să-mi pregătesc cursul — căci, aşa cum îţi închipui, engleza mea actuală nu-mi mai îngăduie să improvizez (cum fac cu franceza, bunăoară). În sfîrşit, să ţi-o spun foarte cinstit, nu mă mai interesează nici una dintre vanităţile universitare: a fi sau a nu fi profesor plin sau altceva, a fi sau a nu fi invitat etc. Toate aceste vanităţi şi fleacuri mi-au devenit insuportabile. În măsura în care mă mai interesează ştiinţa, ea se limitează la cercetări, descoperiri, interpretări personale, publicaţii. Înainte de toate, sînt un om care-şi exprimă gîndirea prin scris. Am astăzi la dispoziţia mea *orice* organ ştiinţific din lumea întreagă. Îmi lipseşte timpul de a scrie şi publica pe cît sînt solicitat. Cam tot ce aveţi voi acolo mai bun în meseria mea îmi solicită colaborarea. În toate aceste reviste, ca şi în altele multe, s-au publicat recenzii elogioase despre lucrările mele. Pe plan ştiinţific deci, *exist*. Dovadă că este o fundaţie americană care îmi îngăduie să trăiesc fără grija zilei de mîine. (Asta rămîne totuşi un secret.) Ce interes aş avea să las această existenţă *liberă* de cercetător, care îmi îngăduie să formulez într-un timp record (pentru că tot timpul e al meu) rezultatele cercetărilor mele — pentru un post care mă va confisca şi slei pînă la măduvă? Şi asta, pentru ce? Pentru 350-450 [de] dolari pe lună, cu care la voi nu se moare de foame. Cu jumătate din această sumă, aici se poate trăi. Am această jumătate — şi sînt liber. Liber, cel puţin de cursuri şi conferinţe (căci de cîţiva ani m-am aranjat să scap de beleaua de la *Hautes Études*, iar anul acesta am scăpat şi de *Collège Philosophique* şi alte belele), căci altminteri sînt încă strivit de numărul angajamentelor editoriale şi a făgăduielilor directorilor de reviste. Anul acesta, la Ascona am întîlnit din nou cîţiva profesori americani; m-au implorat să accept *orice* în USA, în afară de un profesorat ordinar, ca să nu mă înmormîntez în cursuri. Dacă aş ţine cu orice preţ, aş putea veni *visiting professor* la una dintre Universităţi. Dar nu mă grăbesc.

Să-ţi spun mai mult despre gîndurile mele „secrete". Anii aceştia din urmă, am înţeles că „misterul" succeselor mele e simplu:

spre deosebire de alţi savanţi şi filozofi, care se lasă antrenaţi de glorie, vanitate, nevoie sau comoditate, eu am încercat să rămîn stăpîn absolut pe Timpul meu. Dacă am „văzut" şi „făcut" mai mult ca alţii, este pentru că nu mi-am pierdut timpul. La douăzeci şi unu de ani, eram în India. La douăzeci şi şase de ani, eram deja o „autoritate" în Yoga, pentru că mă concentrasem exclusiv asupra unei probleme centrale (în loc, bunăoară, de a face cataloage de manuscrise sanskrite sau mai ştiu eu ce altă treabă „ştiinţifică"). Am ajuns foarte tînăr o „autoritate" în etnologie şi istoria religiilor, pentru că, dispunînd de Timp, m-am apucat numai de *probleme* şi nu m-am rătăcit în erudiţie vană. Acum, în pragul celor patruzeci şi cinci de ani, Timpul îşi precipită şi mai mult cadenţa. Prin instinct, m-am eliberat de cîteva cărţi de teribilă erudiţie şi mă pregătesc să merg mai departe numai cu publicaţii de gîndire. Şi, mai ales, mă pregătesc să mă întorc la literatură pe o cale majoră, iar nu autobiografică, piezişă, sentimentală, ca cea din anii 1933-[19]40. Fiecare zi *liberă* e un cîştig asupra Timpului. Spune-mi şi tu, în această perspectivă pe care m-am situat, organic, prin destin, ce interes ar avea o robie de doi ani într-o universitate americană, la o catedră „subvenţionată" de un român?

Nu. De va fi să ajung în USA, aş avea de ales între două posibilităţi de existenţă: un minim la *Free Europe* sau un *research scholarship*[1] la o fundaţie. Simple conferinţe, la universităţi desigur (şi am deja invitaţii). Dar nu profesor angajat. Asta m-ar steriliza, m-ar paraliza şi nu văd în interesul cui. Dacă-mi va veni viza şi situaţia politică o va îngădui, aş fi fericit să cunosc USA şase-şapte luni, să studiez stările de la voi etc. şi apoi, dacă nu va fi altă soluţie, să mă reîntorc în Europa.

Nu ştiu dacă am izbutit să te conving. Mi-ar părea rău dacă nu. Sper însă că m-ai înţeles bine: vreau să vin la voi, dar *liber*, cu un post care să nu-mi confişte tot timpul şi toată energia, deci ceva ca *F*[*ree*] *E*[*urope*]. Am de gînd să-mi încerc norocul la voi nu numai cu cărţile ştiinţifice, dar mai ales cu romanul la care lucrez acum. Am deja contacte cu cîţiva mari editori americani. Îmi aşteaptă toţi manuscrisul. *Maitreyi* n-a fost luat, pentru că avea numai 230 [de] pagini — dar aşteaptă un roman de 5-600 [de] pagini. Voi face totul, în 1952, ca să scap de angajamentele şti-

inţifice şi să termin romanul. Am amînat cursul de la Roma pentru aprilie şi sper să reuşesc să amîn pentru aprilie-mai şi conferinţele din Suedia. Dar cu cîte alte lucruri nu am de luptat! Luna aceasta e sacrificată pentru punerea la punct a conferinţelor de la Ascona şi a altor studii. Gallimard îmi cere pentru iarna aceasta un volum (am un contract de zece volume). Cred că voi reuni patru mari studii despre simbolismul magico-religios, deja apărute în revistele de specialitate, le voi completa cu o introducere şi concluzii şi-i voi da un volum *Imago*. La Payot, mai am deja angajate două cărţi. *La Mandragore* (gata de mult, dar trebuie pusă la punct) şi ediţia a II-a din *Yoga*. Mai sînt legat de încă trei contracte, cu alte case de editură, dar cred că mă voi aranja să le amîn. Deci, pot să aştept încă sosirea vizei de vizitator. Într-o zi, nu mă îndoiesc, va sosi — şi atunci voi veni la voi şi voi vedea peste tot ce se poate aranja.

Veştile şi impresiile tale despre situaţia internaţională mă bucură şi mă interesează în cel mai mare grad. E curios, dar prin instinct „vedeam" şi eu cam în acelaşi sens — adică nu mai credeam într-o primejdie iminentă şi aveam impresia că ruşii au pierdut ultimul mare moment în toamna 1950. Dar aştept să vii aici nu numai pentru că mi-e dor de tine, dar şi pentru că ard de nerăbdare de a te asculta explicîndu-mi punctele tale de vedere. Voi păstra secretul absolut al venirii tale. Aşişderea asupra celor ce-mi spui despre bătrîni şi care confirmă impresiile mele.

Îţi trimit prin Lisette exemplarul vostru din *Chamanisme*. Dacă crezi de cuviinţă, îţi pot trimite un „set" complet din toată seria de lucrări ştiinţifice, ca să le arăţi sau să le dai cui crezi tu.

Lisette e furioasă pe Tantzi că nu i-a scris, deşi ea i-a elaborat o lungă scrisoare de la Roma. Dar, sosind pe la 1-2 no[iembrie], are să vă certe personal. Pe tine şi pe Tantzi, vă îmbrăţişez cu toată vechea mea prietenie. Salutările Christinei. Al vostru,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

---

[1] Bursă de cercetare (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

XXVIII

62 bis, rue de la Tour
Paris 18e
8 ianuarie 1952

Dragă Brutus,

Tăcerea ta îmi arată cît eşti de întristat şi de plictisit. Am citit „denunţul" Generalului cu privire la fondul elveţian şi m-am îngrozit. Voiam să-mi înaintez pe loc demisia din Consiliul Ligii, dar, cum nu sînt decît un figurant, am amînat, ca să nu creez alte noi şi greşite interpretări. Vreau să mă sfătuiesc şi cu [Nicolae I.] Herescu şi aştept să văd ce faci tu.

Îţi mai scriu rîndurile acestea ca să te rog să-l întîlneşti pe M[ihail] F[ărcăşanu] şi să vezi ce se întîmplă cu textele mele. Am trimis zece, mi s-au achitat cinci — şi ultimul era de pe la 15 decembrie. Este cu adevărat imposibil ca M.F. să-mi scrie cinci cuvinte, spunîndu-mi că textul cutare sau cutare nu i-a plăcut? În fiecare săptămînă, rup două zile din munca mea la roman ca să găsesc „subiect" şi să redactez un text oarecum cultural. Aş vrea măcar să ştiu dacă timpul acesta pierdut are vreun sens. Din nenorocire, sînt nevoit să-mi rotunjesc prin orice mijloace bugetul, ca să pot avea liniştea de a scrie şi literatură — pentru care am fost făcut şi pe care am sacrificat-o atîţia ani tocmai datorită împrejurărilor defavorabile. Altceva, nimic nou. „Scandalul" General [Nicolae] R[ădescu] creşte — „scandalul" C[onstantin] V[irgil] Gheorghiu aşijderea. O plăcere să fii român!

Vă îmbrăţişez pe amîndoi şi vă urez numai bine şi noroc. Al tău,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXIX

Monte Carlo
19 februarie 1952

Dragă Brutus,

Îţi scriu în grabă, ca să primeşti scrisoarea înainte de îmbarcarea ta. Eu, în orice caz, mă reîntorc la Paris în primele zile ale lui martie (locuiesc 11, rue Duhesme, MON 6621), dar plec în Suedia între 20-31 martie. (Programul pentru lunile următoare nu e încă fixat. Doar luna iunie o petrec la Ascona, invitat de dna [Olga] Froebe[-Kapteyn].)

Am fost îngrozit aflînd, din scrisoarea ta, de moartea lui Anton Golopenţia. Mă simt din ce în ce mai singur. Mai mult de 70% din seria noastră s-au dus, începînd cu cei măcelăriţi în 1938, apoi pe diversele fronturi, apoi în închisorile sau lagărele sovietice. Nu cred că a existat „serie“ mai încercată ca a noastră, generaţia *Criterionului*, cei care-şi terminau universitatea între 1926-1932.

Vom sta îndelung de vorbă despre eventuala mea vizită în USA. Deocamdată, cum ţi-am mai spus, vreau să rămîn aici şi, mai ales, să rămîn liber ca să-mi termin romanul. (Christinel a terminat de dactilografiat partea I: 375 [de] pagini la 37 [de] rînduri [pe pagină]. Partea a II-a şi ultima va fi din fericire ceva mai scurtă. Dacă ai să ai timp la Paris, ţi-l voi da să-l citeşti.) În afară de angajamentele pe care le am deja (Suedia, Elveţia), sper să nu-mi mai cadă nimic pe cap şi să pot scrie.

Despre cei zece oameni: mă voi gîndi pe îndelete. Adresa lui G[heorghe] R[acoveanu]: Freising b/München, Ganzenmülerstr. 6/II. Cred că a devenit un om cu desăvîrşire liber. *Îndreptar* stă dovada orientării lui actuale. Îl cred, de asemenea, capabil de lucru în echipă. Are un talent extraordinar. Altul ar fi V[irgil] Ierunca (= [A.] Andronic) care lucrează astăzi la Radio[difuziunea Franceză], dar nu prea e încîntat. Adresa: 8, rue Pascal, Montrouge (Seine). El, împreună cu Monica Lovinescu (44, boul[evard] Raspail, Paris 7ᵉ), ţi-ar putea da precizïuni relativ la românii ieşiţi recent din ţară. Evident, mă voi mai interesa şi eu şi N[icolae] I. H[erescu] şi Leontin[-Jean Constantinescu]. Discreţia mea e abso-

lută. Dacă soseşti la Paris înaintea mea, convoacă printr-un pneumatic pe Ierunca într-o seară (el lucrează la Radio după-amiezile) şi consultă-l, fără să-i spui de la început despre ce este vorba. Mai cunosc şi alţi băieţi înzestraţi, cultivaţi, de echipă, dar sînt veniţi cam de cinci-şase ani. De curînd venit este D[octo]rul [Alexandru] Claudian (autorul cărţii *Alimentaţia poporului român*, rămasă celebră!); a fost legionar (simist!), dar, cînd am discutat cu el, părea destul de „liber". Nu-i cunosc adresa, însă o poţi afla de la D[octo]rul Theodoru, 28, rue Jean Giraudoux, Paris 16ᵉ. Evident, voi completa lista îndată ce mă voi întoarce la Paris. Sînt convins că măcar ceva texte poţi obţine de la Emil [Cioran]. Cineva care ar fi fericit să poate lucra ca să poată trăi ar fi Herescu. Situaţia lui e tragică. Odată, voisem chiar să fac apel la voi toţi din N[ew] Y[ork] să contribuiţi cu 10-15 $ lunar ca să nu moară de foame. N[icolae] M[alaxa] îi trimite, dar nu regulat. Şi ai să vezi, la Paris, ce-au ajuns 30-35 000 [de] franci pe lună. Herescu este însă puţin acrit şi trebuie „evitate complexele". Prin Horaţiu Comanici sau alt român „bine informat" din Cartierul Latin, vei putea da de urma celor de curînd sosiţi şi-i vei judeca singur. Nu uita pe Gheorghe V. Bumbeşti, dat afară de la Radio Paris pentru că a atacat (cam vulgar!) pe Ana Pauker. Adresa: 18, rue de l'Assomption, Paris 16ᵉ. Îl ştii cine e: „liberal", venit întîi la legaţie, dar dat afară prin 1947, funcţionar la Radio pînă astă-vară. Acum a descoperit naţia. Altminteri, băiat bun, ştie scrie şi vorbi la Radio. Cunoaşte ca nimeni altul meseria. Deocamdată, cam asta!

Sărut-o din partea noastră pe Tantzi şi spune-i că prietenia ei cu Lizette nu e o scuză ca să nu-mi scrie niciodată. Te îmbrăţişez,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXX

11, rue Duhesme
Paris 18e

14 martie 1952

Dragă Brutus,

Multe, multe mulţumiri pentru costumul trimis. Am fost la croitor, să-l ajusteze puţin şi să-i scurteze pantalonii. Voi avea un excelent costum „decent“ pentru conferinţe. Deşi primăvăratic, voi vorbi în el în faţa publicului suedez. Încă o dată, îţi mulţumesc şi te îmbrăţişez că te-ai gîndit la mine.

Îmi pare însă rău că nu te-ai hotărît încă să vii. Eu plec la 20 martie cu avionul la Lund. Voi lipsi două săptămîni. La începutul lui mai, vom pleca la Roma, unde am alte conferinţe la universitate şi Institutul Oriental, iar la 15 mai vom fi, pentru o lună, oaspeţii dnei [Olga] Froebe[-Kapteyn] la Ascona, pe malul lacului Maggiore. De abia acolo voi putea relua romanul. Deci ne-am putea întîlni la Paris între 6 aprilie [şi] 5 mai, sau după 15 iunie.

Îţi scriu în mare grabă şi prost. Sînt încă bolnav: vagotomie, gastrită, poate chiar ulceraţii gastrice. Am fost ieri la doctor. Nimic grav. Doar că va trebui să ţin regim etc. Plicticos, căci vine tocmai acum, în preajma ciclului de conferinţe. Toate acestea, urmările „nervilor“ — aviz tuturor amatorilor care se enervează la masă, discută, fumează etc. în timpul mesei şi nu reuşesc să se destinda în timpul „nutriţiei“.

Tare aş vrea să ne vedem mai curînd. Avem o sumă de lucruri să ne spunem. Ce se poate face pentru N. I. H[erescu]? E bolnav, de nerecunoscut, locuieşte la un hotel şi seara mănîncă ceai cu pîine. Globulele roşii, la jumătate etc. N-a primit nimic din faimosul ajutor de 5 000 $ dat de [Nicolae] M[alaxa] Bătrînului de Crăciun, pentru refugiaţi. Ce face Tantzi de nu dă nici un semn de viaţă? O îmbrăţişăm, după cum te îmbrăţişăm şi pe tine,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXXI

Paris

17 iulie 1952

Dragă Brutus,

Îmi pare şi mie foarte rău că nu ne-am revăzut la reîntoarcerea ta prin Paris. Se află aici, de vreo zece zile, Gh[eorghe] Racoveanu. Mă bucur că v-aţi înţeles. El contează mult pe puterile şi curajul tău. Pînă la „lansare", speră să fie utilizat la postul din München.

Cît priveşte persoana mea, Niculaie a exagerat puţin. I-am spus că aş încerca să vin *de la început*, dar că sînt atîtea impedimente etc. El a stăruit; eu nu i-am dat răspuns definitiv, nu-l puteam da. El a tradus şovăiala mea printr-o aprobare tacită. După cum ţi-am mai spus: voi scrie cît şi ce vei vrea tu, dar, deocamdată, nu cred că aş putea pleca. Nu înainte de primăvara viitoare.

În schimb, stă la dispoziţia ta N[icolae] Beldiceanu, tînărul turcolog, balcanolog şi istoric de care ţi-am vorbit, care ştie atîtea limbi de care vei avea nevoie, e deschis la cap şi cunoaşte şi lumea levantină. Pleacă unde şi cînd îi vei cere. Alătur notiţa personală. Precizez: elev al lui P.P. Panaitescu, [Franz] Babinger etc. e la curent cu istoriografia marxistă şi el însuşi e foarte interesat de problemele sociale şi economice ale Balcanului şi ţărilor româneşti sub turci. Cred că va fi un foarte bun istoric. Trebuie ajutat şi utilizat. *Acolo*, şi-ar putea continua cercetările prin arhive. [Alphonse] Julliard e în Italia. Se va întoarce pe la 26-27 iulie. Îl aştept, ca să alcătuim împreună lista celor patru-cinci studenţi bursieri. De pe acum, reţine un nume: Titus Bărbulescu. I-am scris chiar astăzi, rugîndu-l să completeze formularul pe care mi l-ai trimis. Vorbeşte şi scrie perfect limba franceză. A terminat o şcoală de profesori francezi. Scriitor, poet, romancier. A vîndut cărţi în Franţa, umblînd din oraş în oraş, doi ani. Cred că are studii de drept şi litere — dar cunoaşte meserii: comerţ, librărie etc. Element excepţional. Mă gîndesc la un sculptor, legionar, foarte înzestrat. Prin [Puiu] Anastasescu. A făcut biserica „ecumenică" de la Sèvres. Dar crezi că merge şi un „artist plastic"?

Cunosc un foarte tînăr, zăpăcit, adorabil, mitoman şi totuşi înzestrat poet: Ion Pârvulescu. Nu are decît liceul din ţară. Cred că ar putea fi salvat şi folosit, căci este extraordinar de inteligent — dar cam ţicnit. Ezit... Mai am şi alte nume. Mă voi consulta cu Julliard. Îndată ce vine, facem lista şi ţi-o expediem. Nu ştiam că chestiunea e atît de urgentă, altminteri o luam „în studiu" de la reîntoarcerea mea.

Mă bucur că ai putut sta de vorbă cu cei de la Roma şi că te-a impresionat [Iosif Constantin] Drăgan. Un român miliardar echivalează [cu] o operă culturală. Omul pare că se interesează exclusiv de „Europa". Dar nu cred că va fi greu de convins să dea o mînă de ajutor şi operelor româneşti din ţara eliberată.

Ce să-ţi spun despre noi? Vacanţa a luat sfîrşit la Ascona. Aici, muncă pe brînci. Conferinţele de la Ascona, apoi cursul de la Alpbach, apoi romanul!

Îmbrăţişăm pe Tantzi. Te sărut prieteneşte,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXXII

Paris

17 august 1952

Dragă Brutus,

Plec mîine la Ascona pentru conferinţe şi, de acolo, la Alpbach (Austria), să ţin seminarul promis la Europäische Forum — aşa că voi reveni la Paris de-abia după 15 septembrie. În cazul că ai ceva urgent să-mi comunici, adresa mea este, pînă la 28 august, Casa Gabriella, Ascona, Lago Maggiore, Suisse, Mme [Olga] Froebe[-Kapteyn], iar pînă la 10 septembrie Europäische Forum, Alpbach. Voi trece la întoarcere prin München şi Bonn. Îl voi revedea, bineînţeles, pe G[heorghe] R[acoveanu].

Deşi neimplicat direct la începuturile editurii, îmi pare rău că se amînă. Dacă motivele sînt discordiile dintre compatrioţi, e pro-

babil că „înţelegerea“ la care va trebui să se ajungă va implica şi oarecare concesiuni reciproce. Mă întreb, atunci, dacă oameni ca N. I. H[erescu] şi G[h]. R[acoveanu] vor fi acceptaţi de partea cealaltă, sau, măcar, dacă nu vor fi acceptaţi sub anumite condiţiuni... N-am spus nimic lui [Alphonse] Julliard şi N. I. H[erescu], dar, cum le-ai scris şi tu puţine zile în urmă, sînt şi ei informaţi. Cred că ţi-am comunicat impresiile. Cred că ai primit şi lista bursierilor, întocmită cu Julliard. Am auzit că mai există şi alte „liste de bursieri“ şi, cum cei mai mulţi s-au înscris pe ele, lista noastră s-a alcătuit mai încet.

Mihai Niculescu a primit de la Consulatul USA din München formularul de completat; crede că va fi angajat la postul de acolo. Treaba asta ispiteşte şi pe Julliard. Probabil că ţi-a scris. Numai N. I. H[erescu] rezistă; deşi o duce prost, gîndul că va lucra cu atîţia români alături îl face prudent.

Proiectul cu microfilmele şi biblioteca e excelent. Nimic de adăugat. Vei avea dificultăţi cu „Comisia“. C[onstantin] Marinescu se va supăra că e înlocuit cu E[mil] Turdeanu; P[etre] Sergescu va fi furios că nu e invitat; prezenţa lui [Alexandru] Claudian va fi interpretată că încurajezi „fasciştii“ etc. În al doilea rînd, depozitînd microfilmele la fundaţie, înseamnă că recunoşti validitatea şi eficienţa ei culturală, lucru pe care nu-l recunoaşte aproape nimeni. (Eu îţi exprim „opinia publică“, nu punctul meu de vedere.) Evident, trebuie să trecem peste toate acestea, însă te previn că-ţi vei ridica majoritatea românilor în cap. În ceea ce priveşte *omul*, desigur că nimeni altul nu e mai [pe] locul lui decît [Virgil] Mihăilescu din Freiburg.

Acum, într-o cu totul altă ordine de idei, aş vrea să te întreb ceva. Începînd de la toamnă, va trebui să-mi sporesc veniturile cu circa 100 $ pe lună. Desele mele călătorii (numai una singură „de plăcere“) şi scumpirea vieţii m-au dezechilibrat complet. M-am gîndit că singura soluţie ar fi să scriu texte pentru radio. La Paris, se plătesc nimica toată: sub 2 000 [de] franci! Dar ştiu că alţii prezintă texte la Washington (?!) sau München. Mi-ai putea da vreo indicaţie precisă: *unde* şi *cui* să trimit manuscrisul? Cam cît se plăteşte? Îmi închipui că tu eşti la curent. Nu mai îndrăznesc să mă adresez lui [Mihail] Fărcăşanu, pentru că e prea „ocupat“.

Iartă-mă că-ţi dau această nouă bătaie de cap, dar, cum vreau să mă dedic, de la toamnă, romanului, nu voi mai putea „ciupi“ suma de care am nevoie scriind articole în presa franceză, exceptînd conferinţe etc.

Mamy nu ţi-a dat pachetul cu *Le chamanisme* şi *Iphigenia* pe care i-l lăsasem înainte de plecarea mea la Ascona. Acum, că a întîrziat atît, va mai întîrzia puţin. În octombrie, apare în N.R.F. *Images et symboles* — şi le vei primi pe toate deodată.

Aici, e mare senzaţie printre tinerii români şi „existenţialişti“: J[ean-]P[aul] Sartre mă citează copios în ultima lui carte. Asta, spun ei, e decisiv! Iată-mă, în sfîrşit „lansat“!...

Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm pe amîndoi (Tantzi cea tăcută sau noul Sphinx!...),

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXXIII

11, rue Duhesme
Paris 18
6 octombrie 1952

Dragă Brutus,

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea ta din 15 septembrie. Ne-am întors [la] cîteva zile după ce mi-ai scris, dar am avut mai multe lucruri de rezolvat (studii şi articole promise mai demult) înainte de a mă putea apuca de textele pentru radio. Îţi trimit astăzi primele două încercări. Nu sînt tocmai sigur că le-am scris cum ar fi trebuit: mi-e teamă că sînt prea „populare“, dar, înainte de a „ridica nivelul“, aş vrea să ştiu ce crezi tu. Evident, m-am repetat cît am putut. De aceea, dacă primul text e prea mare, se poate scurta fără greutate, suprimîndu-se repeti[ţi]ile. În următoarele mesaje culturale, voi fi ceva mai „teoretic“. Am voit să încep însă în chipul cel mai simplu cu putinţă: importanţa pe care o prezintă

pentru Soviete tradiţiile spirituale româneşti, adică importanţa pe care o acordă ei *distrugerii* acestei tradiţii.

Dacă se poate, ţin foarte mult ca să nu mi se citească numele. Asta îmi dă libertatea de a ataca, atunci cînd va veni ocazia, fără teama de represalii asupra familiei. Nu mai am cam de mult veşti de la ai mei şi gîndul că le-aş putea face rău m-ar paraliza. M-aş simţi mult mai liber dacă textele mele ar fi anonime — sau însoţite de un nume oarecare.

Privitor la editură, redevin optimist după asigurările tale. Am fost la München după seminarul pe care l-am ţinut în Austria şi am văzut imensa clădire a lui *Free Europe*, am vorbit cu [Alexandru] Gregorian. Sînt toţi surmenaţi de cele douăsprezece ore zilnice de lucru (mai exact, de prezenţa la birou). Sperau că secţia românească se va lărgi. Dar toate acestea le cunoşti şi tu foarte bine. Probabil că înainte de primăvară nu se va schimba nimic.

Ţi-am trimis prin Lydia *Le chamanisme*. *Images et symboles* apare în cîteva săptămîni. Cred că ţi-am dat *Iphigenia* aici, la Paris. Eu lichidez cîteva lucrări întîrziate, ca să redevin liber pentru roman. Ce devine Tantzi? O îmbrăţişăm amîndoi. Aşijderea şi pe tine. Cu vechea prietenie,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXXIV

Paris

3 noiembrie 1952

Dragă Brutus,

Mulţumesc pentru scrisoare, mulţumesc pentru tot. Am primit primele cecuri. Am expediat alte texte direct lui M[ihail] F[ărcăşanu]. Sper că sînt mai bune. Sper, mai ales, că-mi voi face curînd „mîna“ pentru radio — aşa cum mi-o făcusem în ţară acum vreo... nici măcar nu vreau să-mi amintesc acum cîţi ani!...

Îmi pare rău că nu s-a putut aranja cu Ghiţă [Racoveanu].

Îmi scrie că *Îndreptar* va apărea începînd din decembrie de două ori pe lună. Asta înseamnă că și resursele lui vor spori. Sper să supraviețuiască în liniște pînă la alcătuirea editurii. Problema este însă: ce va deveni un *Îndreptar* bimensual? Ghiță îmi scrie: foaie de luptă. Sînt de acord; dar mă întreb dacă nu-și va pierde ceva din văzduhul înălțimii la care izbutise să se mențină doi ani. „Lupta", în orice caz, nu va coincide cu a „simiștilor" sau [a] altora. Ghiță a devenit teribil de antilegionar. Așa că, din partea aceasta, nici o grijă.

Cartea mea *Images et symboles* va apărea abia la sfîrșitul lunii. Ți-o voi trimite pe loc. *Le Mythe* a apărut deja la Buenos Aires și se traduce acum în germană și americană. Eu pregătesc două cărți mai simple: *La nostalgie du Paradis* (dedicată lui Cioran) și *La chute dans l'histoire*. Dar nu le voi da drumul decît după terminarea romanului. Vă îmbrățișez pe amîndoi cu prietenie,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXXV

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e

20 decembrie 1952

Dragă Brutus,

Încep, cum se cuvine, prin a-ți ura sărbători fericite, deși știu foarte bine că ele îți sînt îndoliate prin pierderea lui Titu Pogoneanu. Voiam să-ți scriu îndată ce-am aflat vestea. Știam că, dintre noi toți, tu sufereai cel mai mult de pierderea acestui strălucit frate al nostru. Am fost și sînt încă zbuciumat, exasperat de nenorocul neamului românesc. Pierdem tot ce avem mai bun, iar plevușca și canalia prosperează. Te rog să mă crezi că am fost alături de tine în tot acest răstimp de iarnă îndoliată. M-am consolat, așa cum sper că ai făcut-o și tu, în muncă. Ce ne mai rămîne altceva de

făcut decît să muncim pînă ce ne va veni la fiecare rîndul să cădem în drum spre ţară?

Nefericit neam! Aici, la Paris, a izbucnit un nou scandal, din care numele de român va ieşi terfelit. Această canalie dementă care este C[onstantin] V[irgil] Gheorghiu — care a declarat public acum vreo doi ani că „România îl interesează mai puţin decît Islanda" şi că *Sa Majesté le Roi Michel est idiot*[1]...) a publicat *La seconde chance*. Carte lamentabilă, pe care n-am putut-o citi. Dar care se deschide cu o lungă „Livre des Juifs", în care pe 140 [de] pagini sînt deschise ororile rebeliunii în culori ireale: parcă Buchenwaldul n-ar mai fi nimic faţă de cruzimile fasciştilor români. Or, Gabriel Marcel a aflat că într-o carte din 1942, *Ard malurile Nistrului*, C. V. Gheorghiu scrisese pagini de un antisemitism dement şi îndemnuri la masacrarea evreilor în masă. C. V. Gheorghiu a scris „Le livre des Juifs" ca să i se ierte cartea de acum zece ani. Textele sînt acum cunoscute de Gabriel Marcel şi de presă, scandalul a izbucnit — şi iarăşi vor vorbi ziarele de antisemitismul din România, de escrocheria autorilor români etc. etc. Dacă această canalie n-ar fi provocat, prin exagerata descriere a măcelurilor de la rebeliune, indignarea lui [Virgil] Ierunca şi a celorlalţi români care-i cunoşteau cartea antisemită din 1942 — fără îndoială că scandalul n-ar fi izbucnit. Dar faţă de provocare, nimeni din noi n-a mai avut nimic de făcut. E probabil că în această atmosferă de denunţuri şi calomnie vor reveni iarăşi aluziile compatrioţilor la mine şi la Cioran. Ce mi se pare însă exasperant este ca singurul mare succes mondial al unui scriitor român să fie exploatat contra ţării. De aceea îţi spuneam că sîntem un neam fără noroc...

Sper că evreii români din USA, aflînd acum cine este acest nemernic, vor face totul ca *La seconde chance* să nu mai apară şi acolo, ca să mai afle şi americanii cum erau căsăpiţi evreii la abatoare. Cînd mă gîndesc că singurele pagini negre în această privinţă pe care le-a avut neamul românesc — rebeliunea şi Iaşii — vor fi cunoscute prin *Kaput* şi *La seconde chance* de milioane de oameni din toate continentele, mă apucă o furie oarbă. S-au uitat cele şapte milioane de evrei ucişi de nazişti, s-au uitat toate ororile cîmpurilor de exterminare naziste şi comuniste — ca să se

discute cele cîteva mii de victime ale antisemitismului românesc. Bravos națiune! Halal să-ți fie! Ai știut ce-ai făcut cînd ai ridicat pe aripele norocului pe vrednicul tău fiu C. V. Gheorghiu...

În pofida acestor tristeți, îmi văd de treabă și lucrez zi și noapte. Vreau să profit de aceste trei luni *libere* în apartamentul doctorului [René] Laforgue, ca să termin *Noaptea de Sînziene*. Începînd de la 20 aprilie, voi fi iar pe drumuri. Am acceptat un curs de două luni la Universitatea din Zürich. Iar vara, o am extrem de „încărcată".

Ți-am trimis, în pachetul pentru Lizette, un exemplar din traducerea spaniolă a *Mitului eternei reîntoarceri* și *Images et symboles*. Cea dintîi se traduce acum în germană (va apărea în mai, la Diederich) și în americană (pentru Pantheon Books). Dar, te rog, nu spune nimănui de această ediție americană, pentru că românii sînt zănatici și ar putea să curgă denunțurile și pe la voi, pe-acolo.

În altă ordine de idei, i-am scris lui Mișu Fărcășanu nouă scrisorele, însoțind cele nouă texte expediate regulat, săptămînal prin poșta aeriană, recomandate. Nici un răspuns. Și, ca onorarii, doar cinci cecuri. Nu știu ce să cred. Nu i-au plăcut unele texte? Ar fi putut să mi-o spună, ca să le refac, să știu cum să le rescriu. Aglomerare de material? Și atunci ar fi trebuit să mă anunțe, să nu-mi mai pierd duminicile lucrînd. Săptămîna aceasta, în orice caz, nu-i mai trimit manuscris. Îi voi scrie doar o mică scrisoare.

Ghiță R[acoveanu] era trist că nu i-ai scris un cuvînt în legătură cu rugămintea pe care ți-o făcuse, datorită sugestiei mele. Eu i-am transmis răspunsul tău. Credea totuși că-i vei scrie și tu. Sper că ideea editurii tale nu va fi abandonată în cursul anului ce vine. Am auzit că grupările românești s-au împăcat și că se va constitui un nou Comitet. B[arbu] Nicul[escu] mi-a scris chiar că a fost citat și numele meu. Sper că e o iluzie a lui. Eu nu sînt făcut pentru politică, nici măcar pentru cea de vitrină.

Christinel și cu mine vă urăm, lui Tantzi și ție, an nou spornic și norocos. Te îmbrățișează,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

[1] Maiestatea sa Regele Mihai este idiot (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

XXXVI

62 bis, rue de la Tour
Paris 16e
9 februarie 1953

Dragă Brutus,

Iartă-mă că-ţi răspund atît de tîrziu. Două săptămîni, toţi au fost bolnavi în jurul meu (eu nu, căci sînt imunizat!) şi n-aveam chef de nimic. Apoi, au urmat alte plictiseli. Între timp, l-am întîlnit pe Leontin[-Jean Constantinescu], pe [Nicolae I.] Herescu şi am stat de vorbă despre „situatia politică" nouă, creată prin gestul Generalului. Cum am văzut că nimeni dintre ei nu şi-a înaintat încă demisia din Ligă, mi-am spus că mai amîn şi eu. Apoi, l-am văzut pe Barbu Niculescu la întoarcerea lui din Elveţia şi m-a asigurat că în nici un caz banii blocaţi nu vor cădea în mîna comuniştilor. Azi, l-am văzut din nou. Mi-a arătat scrisoarea avocatului Fröllich, pe care ţi-o alătur, pentru informaţia ta. Mi-a spus că banii au fost din nou (deci a doua oară) blocaţi la cererea Asociaţiei conduse de Generalul [Ion] Gheorghe. Începe, aşadar, un proces pentru „fondul intelectualilor". Se pare că s-au alăturat (zice B. N[iculescu]) toate Asociaţiile din Ligă, afară de „Mihai Eminescu", cea a lui [Mihai] Răutu de la Paris şi cea de la New York. M-a rugat să intervenim şi noi, mai ales „Mihai Eminescu". Dar i-am spus că, asociaţia nemaiexistînd (căci nu mai activează de vreo trei-patru ani), prefectura poliţiei nu ne îngăduie să mai luăm vreo hotărîre în numele ei.

Îţi scriu din fuga condeiului, fără nici o ordine în idei. În ceea ce mă priveşte, iată ce-am hotărît. Cum, în afară de [Grigore] Gafencu, nimeni n-a demisionat dintre toţi cei de la Paris şi cum — oricîte rezerve aş face asupra acţiunii lui politice — rămîn recunoscător Generalului pentru ajutorul şi încrederea acordată între 1948 [şi] 1950, nu-mi voi înainta acum demisia. Dar, ca şi [Nicolae I.] Herescu, sînt hotărît să mă retrag din orice organism politic în care, prin natura lucrurilor, nu aş avea şi eu un cuvînt de spus. Adică vreau să-mi recapăt perfecta libertate. Nu vreau să mă simt solidarizat din oficiu cu actele nimănui. Aştept însă să mai treacă timp, să se mai potolească fierberea provocată de pro-

ces, ca să mă retrag fără publicitate, pe „motive personale". Asociaţia „M[ihai] Eminescu" nemaiexistînd, problema ei nu se mai pune. Sînt perfect de acord cu tine că nu mai e de făcut nimic cu bătrînii. Noi, între timp, să strîngem rîndurile. Majoritatea tineretului intelectual de la Paris are această poziţie de expectativă. Trebuie să adaug că ura contra celor de la Washington e atît de mare şi generală, încît gestul Generalului a avut aici o rezonanţă fără pereche. Deşi, poate, foarte puţini sînt, în fundul sufletului, de acord cu „cruzimea" acţiunii — toţi sînt încîntaţi că au fost loviţi „banditii". Îţi dau acest amănunt, ca să înţelegi starea de spirit de aici. De altfel, Generalul şi-a recăpătat actualitatea politică în emigraţie. Foarte mulţi îl abandonează, spunînd că nu „acţionează". Îndată ce-a „pornit la acţiune", lumea e cu el. Iată unde se ajunge prin imbecila încăpăţînare a lui [Alexandru] Cretzianu. Oamenii nu mai judecă realităţile — ci aşteaptă răzbunarea. Dacă se va auzi la Paris că un român refugiat a stîlcit în bătaie Comitetul Naţional, fii sigur că acel român va fi plebiscitat ca adevăratul şef al emigraţiei noastre. Uneori, îmi vine să şi rîd şi să plîng. Totuşi, vina cea mare vine că s-a ajuns *aici* (mai rău nu se poate ajunge) o poartă [Constantin] Vişoianu şi Cretzianu. De aceea, repulsia tuturor celor cu care am vorbit de a colabora cu asemenea oameni.

Înţelegi deci de ce vreau să ies din joc pe nesimţite, pentru a vedea ce se poate face, mai tîrziu, cu alţi oameni şi pe alt plan. Deocamdată, singurul lucru eficace pe care-l pot împlini este să-mi văd de treabă în meseria mea şi să continuu a mă ocupa de tineretul de la Paris. Mi-am dat demisia de la Preşedinţia „Centrului de Cercetări" (am ales un profesor francez) şi m-am mulţumit cu locul de vicepreşedinte, dar mă ocup mai serios anul acesta de „Centru" decît am făcut pînă acum.

Aici, au circulat zvonuri fantastice în legătură cu plecarea lui [Mihail] Fărcăşanu de la *Free Europe*. S-a spus apoi că va veni [V. V.] Tilea, sau un oarecare Ghica, susţinut de [Carol] Davi[l]a. E foarte curios că nici măcar n-a fost pus în discuţie numele lui [Nicolae I.] Herescu, ultimul preşedinte al S[ocietăţii] S[criitorilor] R[omâni] şi unul dintre puţinii care-şi cîştigă existenţa (vai de el, cum!) scriind texte pentru toate posturile de radio...

Dar să lăsăm lucrurile acestea triste. După cum îţi scriam, lucrez la roman. Sînt la jumătatea părţii a II-a. Voi încerca imposibilul să-l termin pînă la plecarea mea la Zürich, la 15-20 aprilie. Dar pînă acum n-am prea avut noroc. Gripele şi plictiselile (şi unele vizite: prieteni buni veniţi din Egipt) mi-au mîncat multe zile.

[Mihail] Fărcăşanu mi-a scris acum cîteva zile (prima scrisoare de doi ani, răspuns la zece ale mele), spunîndu-mi cît a fost de calomniat şi lovit şi rugîndu-mă să-i scriu cîteva rînduri pentru dosarul apărării lui. O voi face cu plăcere, pentru că trebuia să sărim întotdeauna în ajutorul celui lovit, oricare ar fi cauzele pentru care i se întîmplă ceea ce i s-a întîmplat...

Dragă Brutus, îţi cer încă o dată scuze pentru scrisoarea asta dezlînată. Pe Tantzi şi pe tine vă îmbrăţişez cu aceeaşi dragoste şi prietenie de totdeauna. Salutări de la Christinel. Mulţumesc lui Tantzi pentru ţigări,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXXVII

Casa Gabriella
Ascona
25 iunie 1953

Dragă Brutus,

Nici nu mai ţin minte de cînd nu ne-am scris! Între timp, s-au întîmplat atîtea lucruri... După cum ştii, eu am fost la Zürich cinci săptămîni, pentru cursul de la *Jung-Institut*, iar de la 20 mai mă aflu aici, unde am să mai rămîn pînă la 30 iunie. După aceea, vacanţele fiind terminate, mă întorc la 62 bis, rue de la Tour, pînă la sfîrşitul lui august, cînd revin în Elveţia pentru conferinţe. Am primit aici, la Ascona, ziarul tău, pe care l-am citit cu interesul şi atenţia [pe] care [le] bănuieşti. Voiam să-ţi scriu chiar atunci, dar eram „posedat" de romanul la care lucram şi am amînat. Apoi, am primit vestea morţii Generalului — şi m-am convins că pro-

blema s-a închis de la sine. N-am regretat că n-am scris deloc Generalului în chestia cu „procesul", pentru că astfel nu i-am mai amărît ultimele zile. Cum îţi mai spuneam şi cu alt prilej, în pofida tuturor greşelilor lui politice (pe care tu, foarte elegant, le pui pe seama „influenţelor" amicilor — şi foarte probabil ai dreptate), Generalul a rămas pentru mine omul care s-a gîndit la studenţi şi la intelectuali, în 1948, şi i-a ajutat. De oriunde ar fi primit el banii, gestul a fost omenesc şi inteligent şi nu l-am uitat niciodată.

Dacă am înţeles bine (dar încă nu sînt sigur, pentru că n-am văzut-o pe Lizette), tu ai fi crezut — cel puţin un timp — că Barbu N[iculescu] m-ar fi influenţat, la trecerea lui prin Paris, promiţîndu-mi sprijinul pecuniar al lui N[icolae] M[alaxa]. Eu încă nu pot crede că ai putut avea o asemenea impresie. Cînd am avut nevoie şi am cerut acest sprijin, tu ai fost primul care ai ştiut-o. Din fericire, în ultimul timp nu am mai avut nevoie, căci a intervenit soluţia *F*[*ree*] *E*[*urope*] şi, în orice caz, nu m-aş fi lăsat „influenţat" printr-o promisiune bănească. Tu ştii că am trecut prin momente grele şi n-am făcut niciodată apel la ajutoare condiţionate; am făcut apel la prieteni, în primul rînd la tine (şi nici asta n-am s-o uit niciodată!...). Dacă îţi vorbesc de un lucru atît de vag (pentru că, îţi repet, n-am văzut-o pe Lizette ca să ştiu exact ce-ai spus tu) este pentru că ţin prea mult la prietenia ta. O prietenie este un lucru de mare preţ, care nu se improvizează de la o zi la alta. Mi s-ar părea o prostie ca prietenia noastră să fie întunecată de pasiuni politice trecătoare. Fiecare dintre noi poate fi într-o zi indispus sau enervat de un zvon sau de o pasiune, dar sînt convins că un om ca tine nu poate judeca decît pe realităţi. M-am grăbit să ţi le rezum, pentru cazul că nu le-ai cunoaşte.

Pe curînd, de la Paris, o scrisoare mai lungă. Christinel şi cu mine vă îmbrăţişăm pe amîndoi. Cu vechea şi întreaga prietenie, al tău,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXXVIII

Casa Gabriella
Ascona
15 iulie 1954

Dragă Brutus,

Cred că e mai bine de un an de cînd nu ţi-am mai scris. Ultima dată, tot de aici, prin mai-iunie 1953, o scrisoare la care n-am primit răspuns. De atunci, am intrat într-o cascadă de comenzi (care trebuiau livrate urgent) şi conferinţe, cascadă din care încă n-am scăpat. Am avut un an infernal: studii, articole, cărţi. În aprilie, a dat Dumnezeu şi-am terminat *Yoga — Liberté et immortalité* (peste 400 de pagini), care apare în octombrie la Payot. Iar acum cîteva zile, am terminat partea a II-a (şi ultima) a *Nopţii de Sînziene*. A ieşit un roman-fluviu; traducerea franceză (numai jumătate gata) va avea 1 100 [de] pagini dactilografiate. Aş ţine foarte mult ca voi, Tantzi şi cu tine, să citiţi cartea aceasta în româneşte, dar încă nu ştiu cum să fac. Cam toate exemplarele sînt împrăştiate la diverşi traducători. Sper însă că la toamnă unul dintre traducători va sfîrşi şi voi putea astfel recupera exemplarul lui. Sînt foarte mulţumit că mi-a îngăduit Dumnezeu să termin romanul acesta, început acum cinci ani. Dacă ediţia franceză va avea succes, voi fi destul de „stimulat" ca să mai scriu şi altele. În orice caz, mă apropii de un moment crucial: o bună parte dintre cărţile „serioase" fiind scrise sau aproape — sper să înceapă în curînd o perioadă de intensă activitate literară. Primeşti, desigur, *Caete de dor* şi ai aflat de acolo cam ce-am mai publicat în ultimul an. *Tratatul* apare la toamnă în germană şi italiană, iar în noiembrie *Mitul* în USA. Multe alte cărţi sînt pe cale de a fi traduse şi, cu puţin noroc, vor apărea şi ele. *Secretul doctorului Honigberger*, care a apărut anul trecut în Germania, va apărea la anul în franţuzeşte. E singura carte literară a cărei traducere am acceptat-o. Pe celelalte le-am „blocat" pînă la apariţia *Nopţii de Sînziene*.

Ca de obicei, ţi-am scris numai despre mine, dar am să te rog să faci şi tu acelaşi lucru şi să-mi scrii amănunţit despre voi. Cum „chestiile politice" mi se par a nu mai fi actuale, cred că ai scă-

pat de o imensă bătaie de cap. Giza a fost astă-iarnă pe la noi şi s-a speriat de scumpetea Europei. Acolo, în Argentina, trăieşte cu ce cîştigă, pe un picior — la Paris — de milionară. Sînt dornic să aflu veşti despre voi. Sărut-o pe Tantzi din partea mea, iar pe tine te îmbrăţişează cu vechea prietenie,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XXXIX

15 august 1964

Dragă Brutus,

Trebuia să-ţi scriu de mult, am tot amînat. Şi chiar acum am primit vestea de la Wendy că Dinu [Noica] e liber la Bucureşti. Mă grăbesc să ţi-o împărtăşesc, ca să te bucuri şi tu.

Voiam să-ţi scriu pentru că Marianne Parlier credea că s-ar putea face ceva pentru Dinu *de aici*. Eu eram sceptic — dar voiam să te consult. Poate izbuteşti tu ceva. Acum, situaţia e schimbată. Wendy crede că Dinu ar putea fi adus fără bani (pentru că chestia cu Iakoba nu mai funcţionează). Oare cum? I-am scris Marianei Parlier că *acolo*, la Paris, cu prietenia De Gaulle–Maurer, ar fi poate mai multe şanse. Tu ce crezi? Ce ne sfătuieşti? Dacă R.P.R.-iştii se simt tari — şi se simt —, poate devin chiar generoşi.

Vă urează la amîndoi vacanţe bune al vostru

Mircea

P.S. Ne vom opri la New York la întoarcere, prin 15 oct[ombrie].

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

XL

Palm Beach

1 ian[uarie] 1973

Dragă Brutus,

Întîi şi-ntîi: an nou fericit şi spornic pentru amîndoi! Îţi mulţumesc cu întîrziere pentru scrisoare — şi pentru mărci. M-am bucurat aflînd că ai înregistrat o parte din discursurile cu Ovidiu Cotruş. Convins de memoria lui excepţională, l-am îndemnat să înregistreze aici, în Occident, ce i se pare esenţial. Ştiam că în ţară nu îndrăzneşte să-şi scrie amintirile din prigoană, din închisoare şi din „viaţa normală“ pe care a dus-o în ultimii zece ani.

Ideea ta de a invita pe Paul Goma pentru interviuri mi se pare excelentă. Poţi conta şi pe contribuţia noastră = 100 [de] dolari.

Aceste zece zile petrecute în Florida au fost pentru Lisette şi pentru noi mai mult decît odihnitoare. *Hélas!*[1] Trebuie să plecăm miercuri, 4 ianuarie. Ne reîntoarcem la ger şi la treburi!

Vă îmbrăţişăm pe amîndoi şi poate ne reîntîlnim curînd,

Mircea

Originalul în Arhivele de la Hoover Institution, Stanford University, California, Statele Unite ale Americii

---

[1] Vai! (*lb. fr.*) (*n. ed.*).

CĂTRE OVIDIU COTRUŞ*

I

27 oct[ombrie] 1969

Dragă Ovidiu Cotruş,

Iată textul făgăduit. Sper că-l vei primi la timp, în Paris. Îmi dau seama că nu spune mai nimic, dar e prea tîrziu ca să scriu altul. Poate, cu un alt prilej, voi continua acest „dialog“ pe hîrtie şi pe

deasupra unui Ocean. Dacă ai vreo întrebare la care ţii musai să răspund, te rog comunică-mi-o.

Mă bucur şi acum că am avut norocul să te întîlnesc la Paris. Te rog, salută pe [Petre] Ţuţea şi [Nicolae] Balotă, şi nu uita să-mi trimiţi revista. Îţi urează noroc, sănătate şi pe curînd!

Cu toată prietenia,

Mircea Eliade

Publicată în *Orizont* (Timişoara), an XI, 1999, iunie 22, nr. 6, p. 3.

* Ovidiu Cotruş (1926–1977), critic şi istoric literar, autor al volumelor: *Opera lui Mateiu Caragiale* şi *Meditaţii critice*.

O primă formă a interviului la care se referă Eliade în scrisoarea de faţă a fost publicat (în forma unui articol mutilat de cenzură) în *Familia* nr. 5, mai 1970: *Despre De Zalmoxis à Gengis-Khan de Mircea Eliade.*

Interviul a apărut *in extenso* postum: *Ovidiu Cotruş în dialog cu Mircea Eliade* (*Familia*, an XXVI, 1990, ianuarie, nr. 1, p. 7).

II

21 decembrie 1969

Dragă Ovidiu Cotruş,

Cum n-am primit nici o veste de la D-ta, nu ştiu dacă ţi-au ajuns, la Paris, paginile în legătură cu interviul pe care mi-l ceruseşi. Sper, în orice caz, că acele pagini ţi-au fost reexpediate la Timişoara.

...Şi la Timişoara îţi scriu acum, în preajma Crăciunului, urîndu-ţi Sărbători fericite şi an nou spornic şi norocos.

Inutil să adaug că voi citi cu cel mai mare interes revista la care lucrezi, dacă vei avea bunătatea să mi-o trimiţi.

Salută, te rog, pe N[icolae] Balotă şi spune-i încă o dată (i-am trimis vorbă prin cine am avut prilejul) cît de mult m-a interesat eseul d-sale despre unele dintre scrierile mele.

În speranţa unui semn de viaţă, te îmbrăţişează cu prietenie al D-tale

Mircea Eliade

Publicată de Cornel Ungureanu în *România literară*, 1999, iulie 21–27, nr. 29, p. 14.

III

27 martie 1970

Dragă Ovidiu Cotruş,

Ar trebui să încep şi eu prin a-ţi cere iertare [pentru întîrzierea] cu care răspund la bogata, stenica, splendida D-tale scrisoare. Aşteptam să primesc ceva din Timişoara, aşa cum mă anunţaseşi. Dar probabil că interviul nu poate apărea şi de aceea tot amîni să-mi scrii. Nu-ţi face sînge rău dacă apare sau nu apare; şi nici dacă vei putea sau nu să scrii despre literatura mea aşa cum îţi spune inima. Important — cel puţin pentru mine — este faptul că ţi-a plăcut şi ai înţeles atît de bine *Noaptea de Sînziene*; care, aşa cum spui, reprezintă opera mea cea mai închegată, care justifică şi poate chiar răscumpără toate încercările epice anterioare. Înţelegi acum (aşa cum am înţeles şi eu acum cîţiva ani, recitind *Noaptea* în româneşte) de ce după acest „roman“ n-am mai putut scrie decît „proze fantastice“. Nu cred că aş mai fi putut adăuga ceva lumii pe care m-am trudit s-o înfăţişez, cu misterele, tragediile şi absurdităţile ei, în *Noaptea de Sînziene*. Poate mai tîrziu, dacă îmi va îngădui Dumnezeu o bătrîneţe goetheană ca a lui Thomas Mann, să mă încumet şi la un *Doctor Faustus* de prin părţile noastre.

Dar asta, numai după ce voi încheia *opus magnum* de care-ţi vorbeam astă-toamnă (am scris, iarna aceasta, capitolele despre Zarathustra şi religiile iraniene, iar pînă la 15 iunie — cînd voi pleca la Roma să pun la punct capitolele mediteraneene şi italice — sper să închei secţiunea Indiei de la Mohenjo Daro la Ramakrishna.

Aş avea atîtea altele de spus, dar mă întrerup aici, ca să-ţi ajungă această scrisoare şi să fiu sigur că ai citit-o.

Scrie-mi cîteva rînduri.

Îţi urez sănătate şi noroc — şi te îmbrăţişează cu dor al D-tale

Mircea Eliade

Publicată de Cornel Ungureanu în *România literară*, 1991, iulie 21–27, nr. 29, p. 14.

CĂTRE DECANUL FACULTĂŢII DE LITERE ŞI FILOZOFIE DIN BUCUREŞTI[1]

Domnule Decan,

Subsemnatul, Mircea Eliade, doctor în filozofie, domiciliat în Bucureşti, strada Palade nr. 43, lucrînd provizoriu pe lîngă Legaţia Română din Lisabona, în calitate de consilier cultural, cu onoare vă rog să binevoiţi a dispune să fiu înscris pentru concursul deschis în vederea ocupării Conferinţei de filozofie a istoriei şi filozofie a culturii de pe lîngă Facultatea de Litere şi Filozofie din Bucureşti.

Alătur un memoriu de titluri şi lucrări, precum şi operele publicate, dimpreună cu toate actele cerute de lege.

Primiţi, vă rog, Domnule Decan, asigurarea deosebitului meu respect.

Mircea Eliade

8 decembrie 1943

Domniei sale Domnului Decan
al Facultăţii de Litere şi Filozofie Bucureşti

Mircea Eliade

Memoriu de titluri şi lucrări în vederea ocupării
prin concurs a Conferinţei de filozofie
a istoriei şi a culturii

Născut în 1907, Bucureşti

Licenţiat în filozofie (1928) şi doctor (1934)[2] al Facultăţii de Litere din Bucureşti

Studii de specialitate în India, Italia, Anglia şi Germania

Suplinitor, în 1936–1937, al Conferinței de metafizică a Facultății de Litere și Filozofie din București, pe lîngă Profesorul Nae Ionescu

Titluri: membru al Academiei de Folklor din Lisabona

Lucrări științifice de același autor

La vision chrétienne d'Ernesto Buonaiuti (București, 1928)

Problema filozofiei indiene (București, 1929)

Introducere în filozofia Samkhya (București, 1930)

Il male e la liberazione del male nella filosofia Samkhya Yoga (Roma, 1930)

Contribuții la psihologia Yoga (București, 1930)

Cunoștințe botanice în vechea Indie (Cluj, 1931)

Il rituale hindu e la vita interiore (Roma, 1932)

Alchimia asiatică (București, 1935)

Elemente pre-ariene în hinduism (București, 1938)

Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne (Paris, 1936)

Cosmologie și alchimie babiloniană (București, 1937)

Limbajele secrete (București, 1938)

Cosmical Homology and Yoga (Calcutta, 1938)

La concezione della libertà nel pensiero indiano (Roma, 1938)

Zalmoxis, Revue des études religieuses (Paris, București, 1938–1939)

Metallurgy, Magic and Alchemy (Paris, 1938)

Cărțile populare în literatura română (București, 1939)

Ierburile de sub cruce (București, 1939)

Moules, coquilles, perles. Notes sur le symbole aquatique (Paris, 1940)

Mitul reintegrării (1942)

Insula lui Euthanasius (1943)

Os Romenos, Latinos do Oriente (Lisabona, 1943)

Comentarii la Legenda Meșterului Manole (București, 1943)

Publicată de Constantin Popescu-Cadem în studiul *Constantin Noica. De ce nu a fost profesor universitar*, apărut în *Manuscriptum* nr. 4, 1988, pp. 123–124

---

[1] În acea perioadă, decanul Facultății de Litere și Filozofie a Universității din București era Gheorghe Brătianu.

[2] De fapt, 1932.

CĂTRE DAVID W. D. DICKSON

March 3, 1966

Professor David W. D. Dickson
Head Department of Language and Literature
Northern Michigan University
Marquette, Michigan 49855

Dear Professor Dickson,

I know Dr. Vasile Posteuca personally, and can vouch for his sincere interest in teaching and in languages. I was impressed by his dissertation on Rilke and, having read poems and articles by him in Romanian, I have found him to be a stimulating poet and scholar. I also know him to be an excellent teacher, as many stories have come to me about the high quality of his teaching work in Canada. I think that his qualifications are excellent for the kind of growing modern language program you speak of, for not only is he equipped to teach German and speak in English, but he brings with him a knowledge of French and, of course, Romanian as well.

Sincerely yours,

Mircea Eliade

[Traducere]

3 martie 1966

Stimate Profesore Dickson,

Îl cunosc personal pe d. profesor Vasile Posteucă și pot garanta pentru interesul său sincer de a preda, ca și pentru limbile

străine. Am fost impresionat de disertaţia sa despre Rilke şi, citindu-i poeziile şi articolele în limba română, am descoperit că este un poet şi un savant de valoare. Îl cunosc, de asemenea, drept un profesor excepţional; am auzit vorbindu-se mult despre calitatea activităţii sale de profesor din Canada. Cred că aceste aptitudini sînt excelente pentru dezvoltarea tipului de program de limbi moderne de care aţi amintit, pentru că este nu doar înzestrat să predea germana şi că vorbeşte engleza, dar aduce cu sine şi cunoaşterea francezei şi, desigur, a românei.

Cu respect,

Mircea Eliade

Această „referinţă" a fost dată de Mircea Eliade în urma insistenţelor lui Vasile Posteucă şi a scrisorii pe care i-a adresat-o profesorul David W. D. Dickson:

„21 martie 1966

Stimate Profesore Eliade,

Domnul profesor Vasile Posteucă ne-a menţionat numele D-voastră pentru a obţine referinţe. V-am rămîne recunoscători dacă ne-aţi da cîteva informaţii despre calitatea sa de profesor de germană şi de şef al unui departament de limbi moderne mic, dar aflat în dezvoltare, al unei mici universităţi.

Vă mulţumesc pentru amabilitate.

Cu respect,

David W. D. Dickson"

CĂTRE GEORGES DUMÉZIL[1]

I

Vineri[, 4 ianuarie 1947]

Dragul meu Coleg şi Prieten,

Tocmai am recitit aceste cîteva observaţii copiate ieri seară şi le găsesc lamentabile. Aproape toate sînt alături de problema care

vă interesează şi nu văd în ce măsură notele acestea vă vor putea fi utile. În ciuda „ex-centricităţii" lor, vi le trimit ca pe o dovadă a plăcerii şi atenţiei cu care am studiat lucrarea dumneavoastră[2]. Am profitat foarte mult în urma acestei lecturi şi am hotărît să integrez în capitolul meu asupra „formei" zeilor pe Mitra şi pe Varuna. Intuiesc ocazia de a examina (foarte superficial, bineînţeles) relaţiile dintre Varuna şi Yama (şi, poate, Vrtra), o problemă pe care ar trebui, pe bună dreptate, să o evitaţi într-o expunere de ansamblu asupra mecanismului dublei suveranităţi.

Încă o dată, mulţumesc pentru corectarea „Aproximaţiilor" mele[3]. Sufăr cînd mă gîndesc la cîtă muncă v-a cerut această corectare!

Al dumneavoastră,

Mircea Eliade

Originalul la Collège de France, arhiva Georges Dumézil

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu în *România literară*, 2000, mai 24–30, nr. 20, p. 12

---

[1] Cele şapte scrisori adresate lui Georges Dumézil au fost publicate în *România literară* nr. 20 din 24–30 mai 2000 şi fac parte dintr-un grup de douăsprezece epistole adresate de Mircea Eliade lui Georges Dumézil şi păstrate în arhiva savantului francez, depusă la *Collège de France*.

Conform mărturiei lui Dumézil (*Entretiens avec Didier Éribon*, Gallimard, 1987), primul său contact epistolar cu Eliade datează dinainte de 1940, fiind ocazionat de apariţia revistei *Zalmoxis*. În primul număr al acesteia, găsim recenzia făcută de Eliade cărţii lui Dumézil *Flamen-Brahman*. Cei doi se vor întîlni la Paris, mai întîi în 1943, apoi în 1945, cînd Eliade se stabileşte pentru mai mult de un deceniu în capitala Franţei.

Prezentul grup de scrisori luminează parţial relaţiile dintre cei doi savanţi. Majoritatea lor datează din anii 1957–1977. Una singură dintre ele, cea mai veche — datată, printr-o însemnare marginală a lui Dumézil, 4 ianuarie 1947 —, provine din perioada de maximă apropiere dintre cei doi. Această scrisoare, aşternută de Eliade oarecum în grabă, surprinde un moment din colaborarea lor intelectuală: Dumézil începuse să corecteze textul cărţii lui Eliade *Traité d'histoire des religions*, căreia îi va scrie şi prefaţa, iar acesta din urmă adnota volumul *Mitra-Varuna*, pe care Dumézil îl revizuia pentru o nouă ediţie. În anul anterior, Dumézil obţinuse ca Mircea Eliade să poată ţine un curs la École Pratique des Hautes Études din Paris şi tot

el îl introdusese pe prietenul său român la Editura Gallimard. Cîţiva ani mai tîrziu, avea să îl recomande pentru obţinerea bursei Fundaţiei Bolingen. Dumézil l-a sprijinit pe Eliade la începuturile carierei sale internaţionale, după cum i-a sprijinit şi pe Claude Lévi-Strauss sau pe Michel Foucault.

Cele mai lungi şi mai interesante scrisori sînt cele din 1957 şi 1958. Putem vedea în ele o mărturie, evident incompletă, asupra stării de spirit a lui Eliade la începutul carierei sale americane. Pe lîngă îngrijorarea pe care i-o provoacă perspectiva de a nu mai avea suficient timp pentru cercetare, răzbate şi conştiinţa unei relative distanţe dintre el, „european" şi „apatrid", şi noul mediu în care începe să se integreze. Alteori, această distanţă e sugerată corespondentului său cu un „clin d'oeil" amuzat („Americanii mă acoperă de onoruri... ne devin cu adevărat simpatici"). Cînd însă tulburările studenţeşti din 1968 par să aducă în campusul de la University of Chicago pericolul dezordinii politice şi cînd manifestaţiile izbucnesc, în mai, chiar la Paris, angoasa exilatului ameninţat să reia drumul pribegiei iese la suprafaţă (*nota F. Ţ.*).

[2] Este vorba de cartea lui Dumézil *Mitra-Varuna. Essais sur deux représentations indo-européennes de la souveraineté.* Savantul francez pregătea ediţia a II-a a acestei lucrări, care va apărea în 1948 (*nota F. Ţ.*).

[3] „Approximations — structure et morphologie du sacré" este primul capitol din *Traité d'histoire des religions*, pe care Eliade îl va publica în 1949 cu o prefaţă semnată de Dumézil (*nota F. Ţ.*).

II

5707, Woodlawn Av[enue]
Chicago 37, Ill
5 aprilie 1957

Dragă Maestre şi Prieten,

Ce bucurie să pot citi aici, în acest aspru şi cenuşiu Middle East, cartea dumneavoastră *Déesses latines*, să vă regăsesc gîndirea, „stilul" şi, mai ales, să particip cu tot sufletul la executarea definitivă a falsului Mare Om de la St. Andrews! Am petrecut seri de neuitat citind şi recitind textele D-voastră. Am putut transmite esenţa cărţii de-a lungul unui seminar în care se discuta o parte a seriei [...][1]. Totul îmi pare „definitiv"! Admir mai ales noile perspective pe care le deschideţi pentru sistemul tripartiţiei în sensul în care se înţeleg mai bine acum structurile interioare ale

fiecărei funcţii. Într-o notă publicată în *NRF* cu privire la *Aspects de la fonction guerrière*, lăsam să se întrevadă regretul că D-voastră — singurul şi ultimul! savant care poate cuprinde ansamblul religiilor indo-europene — nu ne daţi şi o „Istorie generală". Iată însă că aceasta este pe cale de a fi alcătuită sub privirile noastre pline de încîntare! Este inutil să vă repet cît sînt de bucuros şi de mîndru că v-am putut urma cursurile şi că am meritat atenţia pe care mi-aţi acordat-o.

Dacă am înţeles bine nota de la pagina 83, atunci sînt cu totul de acord cu D-voastră: studierea fenomenologică sau structuralistă a unei realităţi umane este un lucru, iar cercetarea acestei realităţi în concretitudinea istorică este cu totul altceva. Sociologii sînt cu adevărat obligaţi să utilizeze, de pildă, conceptul de „familie" şi să claseze diferitele tipuri de familie, însă concretitudinea istorică, după cum o spuneţi atît de bine, nu se lasă dezvăluită decît în cazuri particulare...

Am petrecut o iarnă destul de proastă. Clima este aspră. Primăvara nu a sosit încă. Propriile mele cercetări n-au avansat aproape deloc. Cu toate că am acceptat Catedra de istorie a religiilor, încep să regret acest lucru. Munca ştiinţifică va fi redusă la jumătate şi mă întreb dacă „poziţia oficială" de profesor titular merită acest sacrificiu. În fond, cu bursa Bolingen puteam trăi în Franţa dedicîndu-mi toate forţele (care, din păcate, s-au diminuat mult) cercetării. De ani de zile adun materiale pentru o carte despre iniţiere şi pentru cîteva studii asupra lui Zalmoxis şi a religiilor Daciei. Speram să public primele rezultate peste patru sau cinci ani. Acum, trebuie să mă aştept că vor trece opt sau chiar zece ani.

Am primit o lungă scrisoare de la [Stig] Wikander. Spre deosebire de el, [Geo] Widengren nu mi-a răspuns. Mi-e teamă că s-a supărat din nou pe mine din motive pe care nu ajung să le ghicesc. Voiam să ştiu dacă a publicat *Feudalismus in Iran*. Aici, la Chicago, cărţile din Europa sosesc aproape întotdeauna cu o întîrziere de un an.

Abia aşteptăm, soţia mea şi cu mine, să ne întoarcem la Paris la începutul lunii iulie. Sper că vă voi găsi încă acolo. Nu vom mai locui în apartamentul din Val d'Or, căci acolo s-a instalat fa-

milia Roger Godel. În august şi septembrie, ne vom afla în Elveţia şi în Italia.

Omagiile mele doamnei Dumézil. Soţia mea mă roagă să vă transmit salutările sale prieteneşti.

Al dumneavoastră devotat,

Mircea Eliade

Originalul la Collège de France, arhiva Georges Dumézil

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu în *România literară*, 2000, mai 24–30, nr. 20, p. 12

---

[1] Cuvînt indescifrabil (*nota F. Ţ.*).

III

Swift Hall
Univ[ersity] of Chicago
10 decembrie 1958

Dragă Maestre şi Prieten,

Doream să vă scriu de îndată ce am primit cartea dumneavoastră *L'idéologie tripartite* nu doar ca să vă mulţumesc şi să vă felicit, dar şi pentru a vă spune cît am regretat, soţia mea şi cu mine, că nu v-am întîlnit la Tokyo. Ştiam că, în principiu, eraţi hotărît să mergeţi în Caucaz, însă unul dintre colegi (în Elveţia? în Franţa? nu-mi mai aduc aminte) îmi spunea, în august, că, foarte probabil, veţi veni în Japonia... Ne-a părut rău tuturor.

Japonia a fost, pentru mine, o experienţă de neuitat. Am stat cinci săptămîni şi am călătorit foarte mult (am traversat, de pildă, toată insula Kyushu în automobil). Singura dificultate consta în faptul că a trebuit să fac conferinţe în mai multe universităţi (durau cîte două ore şi jumătate, căci se traduceau în japoneză!). Dar Kyoto, Nara, Ise şi alte oraşe sînt atît de extraordinare, încît nu mai visez altceva decît să revin ca *visiting professor* măcar pentru şase luni. Hawaii a fost, de asemenea, o mare descoperire. Şi aici ne-ar plăcea să ne întoarcem în vacanţe... Pe scurt, toate încercările de ordin moral prin care am trecut la Chicago în primul an

meritau să fie înfruntate. Cum altfel aş fi putut (eu, un apatrid, care aproape că nu mai poate spera să se întoarcă vreodată în România) să fac înconjurul lumii şi să vizitez Japonia şi Hawaii? Americanii au fost foarte şic: [Erwin] Goodenough[1], preşedintele delegaţiei americane, m-a însărcinat să vorbesc în numele universităţilor din Statele Unite la şedinţa solemnă de închidere. Acest mic gest m-a emoţionat, însă, în acelaşi timp, m-a întristat enorm, deoarece, după cum ştiţi, mă simt „european", dacă nu franco-român (în ciuda faptului că franceza mea se deteriorează cu o exasperantă rapiditate...). Sufeream, de asemenea, din cauză că organizatorii congresului (nu japonezii, ceilalţi: [Carl] Bleeker[2] etc.) nu au dat Franţei locul pe care-l merită în istoria religiilor. Îmi închipui însă că ştiţi deja toate acestea de la d. Henri-Charles Puech.

Aş avea încă atîtea lucruri să vă spun!... Însă, de o săptămînă, soţia mea şi cu mine sîntem foarte îngrijoraţi, deoarece cumnatul nostru, dirijorul [Ionel Perlea], a avut, la New York, o hemoragie cerebrală, iar braţul drept îi este complet paralizat. Pentru un dirijor, este o adevărată tragedie. Soţia mea se află la New York lîngă sora ei.

Să ne întoarcem la *Ideologia tripartită*. Am luat contact cu cineva de la Chicago University Press. Mi-a vorbit în primul rînd despre dificultatea de a găsi aici, la Chicago, un bun traducător. Mi-am amintit însă că aţi publicat deja o lucrare de sinteză în engleză (la Collins?). Chicago University Press ar privi cu mai mult entuziasm tipărirea ediţiei americane a unei cărţi deja apărute în Anglia. Aţi putea să-mi daţi cîteva detalii în această privinţă? În orice caz, rămîn în contact cu omul de la Chicago University Press (care, din păcate, nu citeşte franceza).

Aveam aici, ca *visiting assistant-professor*, pe sanskritistul Van Buitenen (care a dat, la Poona, excelenta ediţie comentată a *Vedanthasamgranei*).

L-am convins să vă citească mai atent, astfel că a început să se intereseze de cercetările dumneavoastră. Elevul meu, [Kees] Bolle (tot un olandez), care în primăvara anului 1957 prezentase atît de strălucit cartea dumneavoastră *Déesses latines* la seminarul de istorie a religiilor, se află acum în drum spre India. Pregăteşte o

teză despre tantrism (dar şi despre Aurobindo Goshi, deoarece bursa de studii îi este dată de Rockefeller Foundation, ceea ce implică în mod automat necesitatea de a ţine cont de India modernă).

Memoria mea este teribilă, dar cu toate acestea nu-mi amintesc să fi citit articolul dumneavoastră *Curtus equos*. Mai aveţi vreun extras?

Nu v-am trimis textul englezesc al conferinţelor mele Haskell Lectures (= *Birth and Rebirth*)[3] publicate de curînd de Harper, deoarece sper ca Gallimard să tipărească în cîteva luni originalul în franceză, acest text francez fiind ceva mai complet.

Vă rog să prezentaţi doamnei Dumézil omagiile mele. Vă doresc o plăcută vacanţă de Crăciun şi an nou fericit.

Rămîn al dumneavoastră devotat,

Mircea Eliade

Originalul la Collège de France, arhiva Georges Dumézil

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu în *România literară*, 2000, mai 24–30, nr. 20, pp. 12–13

---

[1] Profesor de istorie a religiilor la Yale University, autor al unei cărţi clasice despre *Jewish Symbols in the Greco-Roman Period* (*nota F. Ţ.*).

[2] Profesor de istorie a religiilor la Universitatea din Amsterdam, secretar general al Asociaţiei Internaţionale de Istorie a Religiilor între 1950–1960 (*nota F. Ţ.*).

[3] Eliade susţinuse conferinţele Haskell în octombrie–noiembrie 1956 la Chicago (*nota F. Ţ.*).

IV

9 decembrie 1966

Dragă Maestre şi Prieten,

Vă mulţumesc din toată inima pentru extraordinara carte care este *La religion romaine archaïque*. Am petrecut cinci ore tăindu-i filele. Voi petrece vacanţa de Crăciun citind-o.

Ne-am oprit la Paris în septembrie, însă nici unul dintre prietenii noştri nu se întorsese din vacanţă...

Decanul îmi cere să vă scriu în legătură cu Haskell Lectures: şase conferinţe (care vor fi publicate la Chicago University Press) şi un curs (sau un seminar timp de opt săptămîni) în calitate de *visiting professor*. Altfel spus, opt săptămîni de şedere — o conferinţă Haskell pe săptămînă în timpul primelor şase săptămîni, precum şi un seminar (sau curs) pe săptămînă. Cînd aţi putea veni începînd cu toamna lui 1967? Trimestrele cele mai convenabile sînt octombrie–noiembrie 1967, ianuarie–februarie 1968, octombrie–noiembrie 1968, iar, dacă preferaţi primăvara, aprilie–mai 1968 sau 1969. Sperăm mult să îl avem printre noi şi pe Stig Wikander. În orice caz, decanul vă roagă să ne informaţi cît mai repede, ca să putem anunţa cursurile dumneavoastră în program.

E inutil să vă spun cît sîntem de fericiţi să vă avem *aici*. (Americanii mă acoperă cu onoruri — *doctor honoris causa* la Yale, membru al Academiei etc. Ne devin cu adevărat simpatici...)

Vă trimitem amîndurora toată prietenia şi afecţiunea noastră.

Al dumneavoastră devotat,

Mircea Eliade

Originalul la Collège de France, arhiva Georges Dumézil

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu în *România literară*, 2000, mai 24–30, nr. 20, p. 13

V

8 iulie 1968

Dragă Maestre şi Prieten,

Deoarece nici Cioran, nici Gallimard nu au primit scrisorile mele, mă tem că întreaga corespondenţă expediată din America a fost condamnată (de grevişti? de „Istorie“?). Ce tragică ironie! La scurt timp după ce am avut bucuria să aflu despre traducerea celor patru cărţi ale D-voastră de către Chicago University Press (am avut şi eu astfel ocazia unei mici răzbunări: un raport de două ori mai lung decît cel din 1960, cînd am propus *L'idéologie tripartite*), izbucnirea „crizei universitare“ americane, atentatele din

campusul nostru, gherila care se pregăteşte pentru luna viitoare (mă întreb dacă Chicago va mai fi acelaşi în octombrie...).

Nu vă ascundeam întristarea şi disperarea mea şi vă vorbeam despre intenţia noastră de a reveni în Franţa definitiv... Şi iată că, după cîteva săptămîni, o criză încă şi mai gravă se declanşează în Franţa. Unde să ne ducem, acum?...

Vă scriu aceste cîteva rînduri pentru a vă spune că Maurice English mi-a promis să-mi trimită *Du mythe à l'épopée*[1] şi că-i voi face un *editorial report*[2] înaintea plecării noastre spre Italia pe 22 iulie. La sfîrşitul lunii septembrie şi la începutul lui octombrie, ne vom afla la Paris. Sper să vă pot întîlni şi să vă vorbesc despre o mulţime de lucruri.

Soţia mea mă roagă să vă transmit, doamnei Dumézil şi D-voastră, bunele sale amintiri. Le adaug omagiile mele către doamna Dumézil.

Cu gratitudine şi prietenie, al dumneavoastră,

Mircea Eliade

Originalul la Collège de France, arhiva Georges Dumézil

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu în *România literară*, 2000, mai 24–30, nr. 20, p. 13

---

[1] *Mythe et épopée* (*nota F. Ţ.*).

[2] Notă editorială (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

VI

27 decembrie 1968

Dragă Maestre şi Prieten,

Nici măcar nu îndrăznesc să mă scuz! Am primit scrisoarea dumneavoastră tocmai cînd fusesem atins de gripă (Hong Kong!) şi, de atunci, am fost redus la o existenţă vegetativă în urma complicaţiilor gastro-intestinale. Ultimele veşti bune se găseau în scrisoarea D-voastră. Cel puţin continuaţi să lucraţi, iar tot ceea ce anunţaţi în legătură cu cele trei aspecte ale problemei răului mă pasionează[1].

M-am interesat de *Mythe et épopée* I (asupra căreia prezentasem, în iulie, o expunere entuziastă şi destul de detaliată). Răspunsul m-a dezamăgit: Chicago University Press pare să fie mulţumită cu cele trei volume ale D-voastră aflate în curs de traducere şi nu a reţinut *Mythe et épopée*. Maurice English mi-a spus că a scris, în acest sens, la Gallimard. Regret sincer. Speram că Chicago University Press va deveni editura *D-voastră*.

În ce priveşte cursurile de aici în 1969–1970, sînt sigur că voi găsi soluţia ideală pentru toată lumea de îndată ce voi putea să ies din casă şi să vorbesc direct cu anumite personaje. „Criza-contestaţie" a atins şi universitatea noastră, însă, pentru moment, administraţia poate încă să ia unele hotărîri.

Sper să vă scriu mai mult în ianuarie.

Soţia mea vă transmite gîndurile sale afectuoase. Omagiile mele doamnei Dumézil. *Happy New Year!*[2]

Al dumneavoastră,

Mircea Eliade

Originalul la Collège de France, arhiva Georges Dumézil

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu în *România literară*, 2000, mai 24–30, nr. 20, p. 13

---

[1] Dumézil îi dăduse cîteva detalii în această privinţă lui Eliade într-o scrisoare din 7 decembrie 1968 (ciornă în arhiva G. Dumézil) (*notă F. Ţ.*).

[2] An nou fericit! (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

VII

12 iulie 1969

Dragă Maestre şi Prieten,

Nici nu îndrăznesc să mă mai scuz! Am fost hărţuit încontinuu, iar mîine plec la Santa Barbara (un colocviu organizat de Hutchins[1] despre „noua universitate"). Philippson[2] mi-a trimis copia scrisorii sale. Mă aşteptam la un alt răspuns care v-ar fi lăsat libertatea de decizie... În cele din urmă însă, toţi editorii sînt la fel.

Plecăm din Chicago la Roma şi Veneţia pe 6 august. Vom fi, foarte probabil, la Paris la începutul lui septembrie (4, place Charles Dullin, Paris 18ᵉ). Vă voi anunţa imediat după ce vom sosi.

Nu sînteţi aşteptat la Chicago înainte de 7 sau 8 octombrie. Noi ne gîndim să fim acolo în jur de 10-12 octombrie (ne vom opri o zi sau două la New York, la sora lui Christinel).

I-am cerut lui Alf Hiltebeitel[3] să traducă conferinţele Haskell pe care le veţi susţine (traducerea va fi plătită de Universitate — [Joseph Mitsuo] Kitagawa[4] se ocupă de acest lucru; el este noul *Chairman*[5] al Departamentului de istorie a religiilor, iar eu pot respira, în sfîrşit, după treisprezece ani de „responsabilităţi administrative").

...Îndrăznesc totuşi să vă spun că studenţii americani nu seamănă deloc cu ai noştri. E totuşi adevărat că se interesează (în afară de domeniul lor de specializare) de „probleme", de „metode", etc., etc. Sper că nu veţi fi prea dezamăgit!

De trei ani, am renunţat la [...][6].

Omagiile mele doamnei Dumézil. Cu toată prietenia, al dumneavoastră,

Mircea Eliade

Originalul la Collège de France, arhiva Georges Dumézil

Tradusă, comentată şi publicată de Florin Ţurcanu în *România literară*, 2000, mai 24–30, nr. 20, p. 13

---

[1] Fost rector al Universităţii din Chicago (*nota F. Ţ.*).

[2] Director al Chicago University Press (*nota F. Ţ.*).

[3] Fost student al lui Mircea Eliade şi unul dintre traducătorii americani ai operei lui Dumézil (*nota F. Ţ.*).

[4] Profesor de istorie a religiilor şi decan al Divinity School (University of Chicago), prieten al lui Mircea Eliade (*nota F. Ţ.*).

[5] Preşedinte (*lb. engl.*) (*n. ed.*).

[6] Cuvînt indescifrabil (*nota F. Ţ*).

CĂTRE CONSTANTIN VIRGIL GHEORGHIU

I

Luni noaptea

Dragă Domnule Virgil Gheorghiu,

Sfîrşesc de citit romanul D-tale şi nu mă încumet să mă culc înainte de a-ţi spune măcar cîteva cuvinte cît sînt de entuziasmat. Te felicit din toată inima şi te asigur că voi face ce-mi stă în putinţă ca acest roman să vadă cît de curînd lumina tiparului. N-am citit nimic, în nici o literatură, care să se apropie, cît de departe, de *teroarea istoriei* pe care o îndură personajele D-tale. Consider *Ora 25* una dintre cele mai mari cărţi ale generaţiei noastre, din toate ţările[1]. Evident, aşa cum se întîmplă întotdeauna, defectele sînt pe măsura talentului, şi adică tulburătoare. Dar sînt sigur că o nouă revizie a manuscrisului le va putea lesne înlătura.

Încă o dată felicitări!

Cu multă prietenie,

Mircea Eliade

Biblioteca Academiei Române S/74 (2) MCLXIX

Publicată de Mircea Popa în *Apostrof* nr. 10, octombrie 2001, p. 17

[1] Ulterior, în corespondenţă şi memorialistică, Eliade va avea cu totul o altă părere, denunţîndu-l pe Constantin Virgil Gheorghiu ca impostor.

II

20 decembrie 1949

Dragă Domnule Constantin Virgil Gheorghiu,

Multe mulţumiri pentru darul atît de plăcut sufletului meu de fumător de pipă, convertit, de nevoie, la ţigarete denicotinizate! Suplich-Hollandische Rischung e o minune.

Rîndurile acestea îţi vor ajunge în preajma Ajunului (căci nu mai ştiu dacă locuieşti la acelaşi hotel). Îţi urez deci în noul an 1950 sporirea tuturor succeselor de tot felul, inaugurate atît de strălucit în mai 1949.

S-ar putea ca în ianuarie să mă căsătoresc. Încă n-am aflat data precisă. Voi fi fericit să ne aflăm împreună în pragul acestei noi vieţi care începe pentru mine.

Omagii Dnei, iar D-tale o prietenească strîngere de mînă,

Mircea Eliade

Biblioteca Academiei Române S/74 (1) MCLXIX

Publicată de Mircea Popa în *Apostrof* nr. 10, octombrie 2001, p. 17

III

Duminică, 20 februarie 1953

Dragă Domnule Constantin Virgil Gheorghiu,

Iată, cu mare întîrziere, articolul pentru *U[niunea] R[omână]*. Sper că nu soseşte totuşi prea tîrziu.

Te rog să vii marţi, orele 5, la terasa „Deux Magots". Vor fi N. I. Herescu, [Emil] Cioran, [Lucian] Bădescu, [Virgil] Ierunca şi cu mine; ca să mai stăm de vorbă asupra celor ce se pot şi celor ce nu se pot face la ziar.

Al D-tale, cu toată prietenia,

Mircea Eliade

P.S. Scrisoarea către [Günther] Spaltmann a plecat în dimineaţa următoare. Nici Paraiu nu e convins de motivele invocate.

Biblioteca Academiei Române S/74 (3) MCLXIX

Publicată de Mircea Popa în *Apostrof* nr. 10, octombrie 2001, p. 17

CĂTRE DR. ANDREW M. GREELEY

[Antet tipărit]
History of Religions

June 6, 1985

Dr. Andrew M. Greeley
National Opinion Research Center
6030 Ellis Avenue
Chicago, Illinois 60637

Dear Colleague,

I am writing to you in my capacity as Editor in Chief of *The Encyclopedia of Religion*, which Macmillan Publishing Company is due to put out in 1986. The author to whom we had assigned the topic „Myth in Modern Life“ is unable to complete his assignment, and I would be most happy if you would consent to take it on. I have read quite a number of your articles, notably one about the automobile, which make me think that you are the person to ask.

We are looking for something in the neighbourhood of 4 000 words to be completed in the next couple of months and certainly before the summer is out. Please let me know as soon as possible if this will be agreeable to you. In the meantime I extend every good wish.

Sincerely,

Mircea Eliade

[Traducere]

6 iunie 1985

Dr. Andrew M. Greeley
National Opinion Research Center
6030 Ellis Avenue
Chicago, Illinois 60637

Stimate coleg,

Vă scriu în calitate de editor-şef al *Enciclopediei religiilor* pe care Editura Macmillan intenţionează să o lanseze în 1986. Au-

torul căruia i-am propus ca subiect „Mitul în viața modernă“ nu își mai poate continua angajamentul, astfel că am fi bucuroși dacă ați accepta să scrieți D-voastră acest articol. Am citit destul de rapid cîteva dintre articolele D-voastră, mai ales unul privitor la automobil, ceea ce mă face să cred că sînteți persoana potrivită.

Este nevoie de un text de aproximativ 4 000 de cuvinte, care să fie gata în următoarele două luni, pînă la sfîrșitul verii. Vă rog să mă anunțați cît mai curînd dacă această cerere nu vă deranjează. Pînă atunci, vă rog să primiți cele mai bune urări.

Cu sinceritate,

Mircea Eliade

Indice de nume

H

M

N

Indicele operelor lui Eliade

Indicele publicaţiilor

Tabel cronologic al scrisorilor

N. Iorga [vara 1923] — **II** 38
Redacţia *Ziarului ştiinţelor populare*, toamna 1923 — **III** 18
Redacţia *Ramuri*, ianuarie 1924 — **III** 25
Redacţia *Ziarului ştiinţelor populare*, 1924 — **III** 20
Redacţia *Ziarului ştiinţelor populare*, 1924 — **III** 21
Redacţia *Ziarului ştiinţelor populare*, iarna 1924 — **III** 22
P.L. Couchoud, [1926] — **I** 206
Vittorio Macchioro, [ianuarie 1926] — **II** 109
Aldo Mieli, [februarie 1926] — **II** 313
Aldo Mieli, [martie 1926] — **II** 315
Vittorio Macchioro, [mai 1926] — **II** 112
Nedelea Locusteanu, [1926] — **II** 105
Vittorio Macchioro, [iunie 1926] — **II** 118
Vittorio Macchioro, [iunie 1926] — **II** 123
Vittorio Macchioro, [iulie 1926] — **II** 127
Vittorio Macchioro, [august 1926] — **II** 132
Raffaele Pettazzoni, [vara 1926] — **II** 474
Raffaele Pettazzoni, [vara 1926] — **II** 476
C. Rădulescu-Motru, [1926] — **III** 5
G. Tucci, [1926] — **III** 215
Vittorio Macchioro, [septembrie 1926] — **II** 134
Vittorio Macchioro, [octombrie 1926] — **II** 136
Vittorio Macchioro, 25 noiembrie 1926 — **II** 140
Giovanni Papini, [1926] — **II** 426
Vittorio Macchioro, [ianuarie 1927] — **II** 141
Vittorio Macchioro, 9 februarie 1927 — **II** 144
Vittorio Macchioro, 16 martie 1927 — **II** 147
Vittorio Macchioro [martie 1927] — **II** 149
Aldo Mieli, [martie 1927] — **II** 317
I. Valerian, 16 aprilie 1927 — **III** 227
Giovanni Papini, [aprilie 1927] — **II** 427
Jeanna Eliade, 20 aprilie 1927 — **I** 224
Corina Eliade, 21 aprilie 1927 — **I** 224
Corina Eliade, 25 aprilie 1927 — **I** 225
Jeanna Eliade, 3 mai 1927 — **I** 225
Jeanna Eliade, 6 mai 1927 — **I** 226
Vittorio Macchioro, [iunie 1927] — **II** 152

Mary Stevenson, 27 octombrie 1972 — III 185
Barbu Brezianu, 2 noiembrie 1972 — I 103
Gheorghe Bulgăr, 7 noiembrie 1972 — I 128
Mac Ricketts, 9 decembrie 1972 — III 50
Mary Stevenson, 5 decembrie 1972 — III 185
Valeriu Livoski, 28 decembrie 1972 — II 105
Brutus Coste, 1 ianuarie 1973 — III 528
Dumitru Micu, 2 ianuarie 1973 — II 300
Constantin Noica, 4 ianuarie 1973 — II 381
Stig Wikander, 5 ianuarie 1973 — III 380
Mary Stevenson, 9 martie 1973 — III 186
Dumitru Ţepeneag, 10 martie 1973 — III 220
Gheorghe Anca, 5 aprilie 1973 — I 22
Cezar Baltag, 16 aprilie 1973 — I 36
Adrian Marino, 19 aprilie 1973 — II 196
Dumitru Ţepeneag, 19 aprilie 1973 — III 221
Dumitru Micu, 21 aprilie 1973 — II 301
Constantin Noica, 21 aprilie 1973 — II 383
Mac Ricketts, 24 mai 1973 — III 51
Barbu Brezianu, 13 iunie 1973 — I 104
Virgil Ierunca, 13 iunie 1973 — II 27
Adrian Marino, 16 iunie 1973 — II 198
Mircea Handoca, 5 iulie 1973 — I 376
Mircea Handoca, 5 august 1973 — I 378
Dumitru Micu, 5 august 1973 — II 303
George Uscătescu, 14 august 1973 — III 226
Dan Zamfirescu, 16 august 1973 — III 397
Adrian Marino, 17 august 1973 — II 200
Mary Stevenson, 18 septembrie 1973 — III 187
Mary Stevenson, 24 septembrie 1973 — III 188
Constantin. Noica, 4 octombrie 1973 — II 384
Mircea Handoca, 15 octombrie 1973 — II 379
Alexandru Oprea, 18 octombrie 1973 — II 424
Cezar Baltag, 31 octombrie 1973 — I 37
Dumitru Micu, 12 noiembrie 1973 — II 304
Sergiu Al-George, 12 noiembrie 1973 — I 18
Dumitru Micu, 6 decembrie 1973 — II 306
Barbu Brezianu, 12 decembrie 1973 — I 105
Mac Ricketts, 30 decembrie 1973 — III 52
Mary Stevenson, 1 ianuarie 1974 — III 188
Dumitru Ţepeneag, 21 ianuarie 1974 — III 222
Dumitru Micu, 8 februarie1974 — II 307
Elena Iordache-Streinu, 8 februarie1974 — II 37
Constantin Noica, 12 februarie1974 — II 384
Adrian Marino, 14 februarie1974 — II 201
Dumitru Micu, 3 martie 1974 — II 307

Ionel Jianu, 27 noiembrie 1975 — **II** 67
Constantin Noica, 1 decembrie 1975 — **II** 392
Dan Zamfirescu, 6 decembrie 1975 — **III** 398
Adrian Marino, 17 decembrie 1975 — **II** 204
Ecaterina Săndulescu, 18 decembrie 1975 — **III** 113
Constantin Noica, 14 ianuarie 1976 — **II** 393
Constantin Noica, 5 februarie 1976 — **II** 394
Roberto Scagno, 5 februarie 1976 — **III** 115
Mac Ricketts, 6 februarie 1976 — **III** 61
Barbu Brezianu, 6 februarie 1976 — **I** 107
Carlo Bronne, 6 februarie 1976 — **I** 116
Mircea Handoca, 26 februarie 1976 — **I** 385
N. Al. Toscani, 26 februarie 1976 — **III** 214
Constantin Noica, 26 februarie 1976 — **II** 395
Alexandru Rosetti, 27 februarie 1976 — **III** 102
Adrian Marino, 5 martie 1976 — **II** 205
Stig Wikander, 22 martie 1976 — **III** 390
Mircea Lungu, 29 martie 1976 — **II** 108
Aurel Martin, 2 aprilie 1976 — **II** 228
Mircea Dan, 30 aprilie 1976 — **I** 213
Adrian Marino, 1 mai 1976 — **II** 205
Cezar Baltag, 2 mai 1976 — **I** 38
Constantin Noica, 3 mai 1976 — **II** 396
Dumitru Ţepeneag, 4 mai 1976 — **III** 224
Dan Zamfirescu, 20 mai 1976 — **III** 400
Mircea Handoca, 24 mai 1976 — **I** 386
Adrian Marino, 24 mai 1976 — **II** 206
Constantin Noica, 31 mai 1976 — **II** 397
Sergiu Al-George, 6 iunie 1976 — **I** 19
Dumitru Micu, 6 iunie 1976 — **II** 310
Mary Stevenson, 19 iulie 1976 — **III** 197
Constantin Noica, 20 august 1976 — **II** 398
Mac Ricketts, 29 august 1976 — **III** 62
Mircea Handoca, 29 august 1976 — **I** 388
Franco Bolgiani, 12 septembrie 1976 — **III** 418
Adrian Marino, 13 noiembrie 1976 — **II** 207
Adrian Marino, 20 decembrie 1976 — **II** 207
Constantin Noica, 27 decembrie 1976 — **II** 400
Mary Stevenson, 27 decembrie 1976 — **III** 199
Adrian Marino, 9 ianuarie 1977 — **II** 208
Aureliu Răuţă, 16 ianuarie 1977 — **III** 16
Răzvan Theodorescu, 10 februarie 1977 — **III** 213
Mac Ricketts, 10 februarie 1977 — **III** 63
Mircea Handoca, 11 februarie 1977 — **I** 389
Mary Stevenson, 11 februarie 1977 — **III** 200
Constantin Noica, 13 februarie 1977 — **II** 400

Cuprins

La preţul de vînzare se adaugă 2%,
reprezentînd valoarea timbrului
literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
Cont nr. 2511.1–171.1 / ROL,
B.C.R. Filiala sector 1, Bucureşti

Redactor
S. SKULTÉTY

Tehnoredactor
DOINA ELENA PODARU

Corector
MARIA MUŞUROIU

Apărut 2004
BUCUREŞTI – ROMÂNIA

Tipărit la C.N.I. „CORESI" S.A.

MIRCEA ELIADE către:

Constantin Rădulescu-Motru • Aureliu Răuță • Redacția *Ziarului științelor populare și al călătoriilor* • Cornel Regman • Edgar Reichmann • Revista *Ramuri* • Mac Linscott Ricketts • Horia Roman • Alexandru Rosetti • Arion Roșu • Liviu Rusu • Henry W. Sams • Ecaterina Săndulescu • Zaharia Sângeorzan • Roberto Scagno • Carl Schmitt • Gershom Scholem • Beno Sebastian • Petre Sergescu • Evelyn Shrifte • Ion Simionescu • doamna Simionescu • Charles Smith • René de Solier • Marin Sorescu • Constantin Sporea • Horia Stamatu • Lucian Stanciu • Nicolae Steinhardt • Ion Taloș • Virgil Tănase • Mary Stevenson • Vladimir Streinu • Răzvan Theodorescu • N. Al. Toscani • Giuseppe Tucci • Remus Tzincoca • Dumitru Țepeneag • George Uscătescu • Ion Valerian • Jean Vasiliu • Tudor Vianu • Vasile Voiculescu • Alexandru Vona • Octavian Vuia • Mircea Vulcănescu • Stig Wikander • Mircea Zaciu • Dan Zamfirescu • George Mihail Zamfirescu

George Alexe • Monseniorul Octavian Bârlea • Ion Brad • Gerald C. Brauer • Marcel Brion • Franco Bolgiani • Alexandru Busuioceanu • Seymour Cain • Ion Caraion • Nicu Caranica • Matei Călinescu • Către cei interesați • Joao Bigotte Chorao • Claude Conyer • Ananda K. Coomaraswamy • Henry Corbin • Brutus și Tantzi Coste • Ovidiu Cotruș • Decanul Facultății de Litere și Filozofie din București • David W. D. Dickson • Georges Dumézil • Constantin Virgil Gheorghiu • Dr. Andrew M. Greeley

ISBN 973-28-01[illegible]
ISBN 973-50-0[illegible]

